"နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝီရတ္ထု"
(၁) သဒ္ဒဘေဒစိန္တာ

(၁)ဂါထာ

သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ ၊ ပဝရံ ဝရဝါဒိနံ။
အဘိဝါဒိယ သဒ္ဒတ္ထ၊ ဘေဒစိန္တာဘိဓီယတေ။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာကျမ်းကို မရေးသားခင် ပဏာမမင်္ဂလာနှင့် ပဋိညာဉ်ကို ပြတော်မူလိုသော **အရှင်သဒ္ဒမ္မသိရီ**ဆရာသည် (၁)ဂါထာကို ရေးသည်။

ဤ(၁)ဂါထာဖြင့် ပဏာမနှင့်ပဋိညာဉ်ကို ပြသည်။

ထိုတွင် သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ ။ပ။ အဘိဝါဒိယပါဌ်ဖြင့် ပဏာမကို ပြသည်။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာဘိဒီယတေ ပါဌ်ဖြင့် ပဋိညာဉ်ကို ပြသည်။

ဆိုလိုရင်းကား သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီဆရာတို့ထက် အမြတ်ဆုံးဖြစ်လျက် ပရဝါဒီ ဖြစ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကို ရှိခိုးပါ၏။ ရှိခိုးပြီးနောက် သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာကျမ်းကို ရေးသား စီရင်တော့အံ့ဟု ဆိုလိုသည်။

ဝစနတ္ထနှင့်ဝစနီယများ

သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ၌ သဒ္ဒပုဒ်ကို သပ္ပတိ (သဗ္ဗတိ) သောတဝိညာဏဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ သဒ္ဒေါဟု ဝိဂြိုဟ် ပြုရသည်။ (သပ္ပ, သဗ္ဗဓာတ်+ဒပစ္စည်း) စိတ္တဇသဒ္ဒါ ဥတုဇသဒ္ဒါ ရသည်။

ထိုသို့ ထိုသဒ္ဒါနှစ်မျိုးကိုရသော်လည်း ဤအရာ၌ စိတ္တဇသဒ္ဒါသည်ကား အနက်အား ကျေးဇူးများသောကြောင့် စိတ္တဇသဒ္ဒါကိုသာ အရကောက်ရသည်။

ကေစိဆရာတို့ကား သဒ္ဒပုဒ်ကို သဒ္ဒီယတိ ကထီယတီတိ သဒ္ဒေါ ၊ သဒ္ဒီယတီတိ သဒ္ဒေါ ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုကြသေးသည်။ (သဒ္ဒဓာတ်+အပစ္စည်း) အရကား စိတ္တဇသဒ္ဒါပင် ရသည်။ အကြောင်းကား ဝိဂြိုဟ်နှစ်မျိုးလုံး ကမ္မသာဓန ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ (**ဋီကာ**)

အတ္ထပုဒ်ကို အရီယတေ ဉာယတေတိ အတ္ထောဟုပြု။ (အရဓာတ်+ထပစ္စည်း) အရကား သဘာဝတ္ထရ၏။

(တနည်း) အသတိ ဝတ္တတိ အနေန ဇာတျာဒိနာ ဗုဒ္ဓိ သဒ္ဒေါ စာတိ အတ္ထောဟုပြု။

(အသဓာတ်+ထပစ္စည်း) ဇာတ် ဂုဏ် ကြိယာ ဒြဗ် နာမ်ဟူသော သဒ္ဒပ္ပဝတ္တိနိမိတ် (၅)မျိုးရ၏။

သဒ္ဒေါ စ အတ္ထော စ သဒ္ဒတ္ထော စာတိ သဒ္ဒတ္ထာဟုပြု။

အရကား သဒ္ဒါ, အနက်, သဒ္ဒါအနက်(၃)မျိုးရ၏။

မေး။ သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ၌ သဒ္ဒ အတ္ထ သဒ္ဒတ္ထ သုံးပုဒ်တွင် မည်သည့်ပုဒ် ကျေသည်ကို ကျမ်းဆရာအလို သာဓကဖြင့် ပြဆိုခဲ့ပါ။ (၁၃၄၁–သကျ) (၂၈၂–ဂါထာထောက်ဖြေ)

ဘေဒပုဒ်ကို ဘိဇ္ဇနံ ဘေဒေါဟုပြု။ (ဘိဒဓာတ်+ဏ–ပစ္စည်း)

သဒ္ဒတ္ထာနံ ဘေဒေါ သဒ္ဒတ္ထဘေဒေါဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပြု။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒါနံ ဝါဒိနော သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒိနော၊ တေသံ သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒိနံ။

(သဒ္ဒဿ ဘိန္နနံ ဝိဘဇနံ သဒ္ဒဘေဒေါ၊ ဘိဇ္ဇတီတိ ဘေဒေါ၊ အတ္ထဿ ဘေဒေါ အတ္ထဘေဒေါ၊ ဒုတိကာဒိအတ္ထာဝယဝေါ။ သဒ္ဒဘေဒေန ဉာတဗ္ဗော အတ္ထဘေဒေါ သဒ္ဒဘေဒအတ္ထဘေဒေါတိ ဝတ္တဗ္ဗေ သရူပေကသေသဝသေန ဝုတ္တံ သဒ္ဒတ္ထဘေဒံ ဒဿေတုံ–ဟူသော ၁၀၇–ဂါထာ ဒီပနီနှင့် ယှဉ်ကြည့်)

သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံပုဒ်၌ ဝိဘဇ္ဇနသည် ဝိဘတ္တိဝိဘဇနေ၊ အဝိဘတ္တိဝိဘဇနေဟု နှစ်မျိုးရှိ၏။

(၁) ထိုတွင် ဇာတ်အားဖြင့် မတူသော နှစ်ခုသောဝတ္ထု၊ များစွာသော ဝတ္ထုတို့ကို တစုံတခုသော ဂုဏ်ဖြင့် တပေါင်းတည်းပြု၍ ထိုတပေါင်းတည်းပြုအပ်သော ဝတ္ထုတို့တွင် တခုသော ဝတ္ထုကိုသာလျှင် ထူးခြားသော ဂုဏ်ဖြင့် အသီးအခြားပြုခြင်းသည် ဝိဘတ္တိဝိဘဇနေမည်၏။

(နဂိုက ကွဲပြားပြီးသောအရာဝတ္ထုကို ဂုဏ်အားဖြင့်ထပ်၍ ခွဲခြားခြင်းသည် ဝိဘတ္တိဝိဘဇန မည်၏)

ပုံစံ။ ဒါနတော သီလမေဝ သုတံ သေယျော ၊
ယတော ပဏီတတရော ဝါ ဝိသိဋ္ဌတရော ဝါ နတ္ထိ။

(၂) ဇာတ်စသည်ဖြင့် တူသောဝတ္ထုအပေါင်းမှ မလွတ်သော (မခွဲခြားသော) တခုသော ဝတ္ထုကို ဇာတ်ဂုဏ်ကြိယာနာမ်တို့ဖြင့် အသီးအခြားပြုခြင်းသည် အဝိဘတ္တိဝိဘဇနေမည်၏။

(နဂိုက မကွဲပြားသေးသော အရာဝတ္ထုတို့ကို ဇာတ်ဂုဏ်ကြိယာနာမ်တို့ဖြင့် ခွဲခြားခြင်းသည် အဝိဘတ္တိဝိဘဇနေမည်၏။)

ပုံစံ။ နရာနံ ခတ္တိယော သူရတမော စသည်။

(နိယံ) မကွာခွဲလပ်၊ အဝိဘတ်၊ ဝိဘတ် ကွဲပြီးခါ။

အဆိုပါ ဝိဘဇ္ဇနအနက် နှစ်မျိုးတွင် သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံပုဒ်၌ ဝိဘတ္တိဝိဘဇနအနက်ကိုသာ လိုအပ်သည်၊ ယင်းအနက်ကိုသာ ပေးရမည်။ အကြောင်းကား–ပဥ္စမီအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ် သက်ထားသောကြောင့်၎င်း၊ ပဝရသဒ္ဒါ နှောင်းသော ကြောင့်၎င်းတည်း။ **(ဋီကာ)**

နိဿယဆရာတော်များ အလိုကား အဆိုပါနှစ်မျိုးလုံးပေးနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။

မေး။ သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒိနံ၌ ဝိဘတ္တအပါဒါန်ဖြစ်ပုံကို ပိုင်းခြားဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၂–သကျ)

[**အမှာ**။ ဝိဘတ္တိဝိဘဇနကို ဝိဘတ္တိအပါဒါန်ဟု၎င်း၊ အဝိဘတ္တိဝိဘဇနကို နိဒ္ဓါရဏဟု၎င်း သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ သုံးသည်။]

သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ ၌ သဒ္ဒဘေဒ၊ အတ္ထဘေဒ၊ သဒ္ဒတ္ထဘေဒဟု (၃)မျိုးခွဲပါ။

ထိုတွင် သဒ္ဒဘေဒဟူသည် စိတ္တဇသဒ္ဒ၊ ဥတုဇသဒ္ဒစသောအားဖြင့် (၂)ပါးပြားသည်။

သဒ္ဒေါ ဟိ ဒုဗ္ဗိဓော စိတ္တ–ဇောကာရာဒေါ တုဇောဒရ–သဒ္ဒါဒိ–ကို ထောက်ပါ။

အတ္ထဘေဒဟူသည် သကတ် ဒြဗ် လိင် သချာ ကာရကတို့တည်း။

သကတ္တဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ၊ သချ်ာကမ္မာဒိ ကာရကံ၊

ဣတိသဒ္ဒဿ ဝိညေယျာ၊ ပဥ္စကတ္တာ ယထာရဟံ။ကိုထောက်ပါ။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒဟူသည် ပဋ္ဌ ပဠူ သလ္လဝိဒ္ဓေါ မာသဇာတော သုပ္ပိကံ စသည်တည်း။

အဘိန္နေန ပဒေနတ္ထော–စသော ဂါထာကိုထောက်ပါ။ **(ဋီကာ)**

မေး။ ။ သဒ္ဒဘေဒ၊ အတ္ထဘေဒ၊ သဒ္ဒတ္ထဘေဒတို့ကို ပါဠိသာဓကပြ၍ ဖြေဆိုပါ။ (စေတိ–၁၃၄၈၊ ၁၃၃၃၊)

မေး။ သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ၌ သဒ္ဒဘေဒ အတ္ထဘေဒ သဒ္ဒတ္ထဘေဒတို့၏ သရုပ်တို့ကို အသီးသီး ဖော်ပြ၍၊ အစိတ်အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်သော သုတိသည် သဒ္ဒဘေဒ အတ္ထဘေဒ (၂)ပါးတို့တွင် မည်သည့်ဘေဒ၌ ပါဝင်သင့်ကြောင်းကိုလည်း အကြောင်းပြ ဖြေပါ။ (၁၃၁၆–သကျ)

ဖြေ။ သဒ္ဒဘေဒ–သရုပ်၊ စိတ္တဇသဒ္ဒ ဥတုဇသဒ္ဒ ပရမတ္ထသဒ္ဒ ပညတ္တိသဒ္ဒများ ဖြစ်သည်။

အတ္ထဘေဒ–သရုပ်၊ သကတ် ဒြဗ် လိင် သင်္ချာ ကာရကများ ဖြစ်သည်။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒ–သရုပ်၊ ပကတိ ပစ္စယဟူသော သဒ္ဒဘေဒ၊ ဒွိကတ္တ တိကတ္တစသော အတ္ထဘေဒများ ဖြစ်သည်။

အစိတ်အစိတ်သဒ္ဒါဖြစ်သော သုတိသည် အနိဋ္ဌိတေ ပဒေ ဝဏ္ဏော ပရမတ္ထောနှင့် အညီ ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဒဘေဒတွင် ပါဝင်သင့်သည်။ (**၁၃၁၆–သကျအဖြေ**)

ပကတ္တေန သီလာဒိသမ္ပန္နေန ဂုဏာသ ဝဒနေန ဝါ ဝရိတဗ္ဗော ပတ္ထေတဗ္ဗောတိ ပဝရော။

(ပ–ဝရဓာတ်+အ)

ဝရံ နိဗ္ဗာနံ ဝဒတိ သီလေနာတိ ဝရဝါဒီဟုပြု၊ မြတ်စွာဘုရားပင်ရ၏။

မေး။ ဤဂါထာ၌ ပဝရံနှင့် ဝရဝါဒီ (၂)ပုဒ်တို့သည် ဂုဏ်ကို အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ ဘုရားဒြဗ်ကို ဟောနိုင်သောကြောင့် အဘယ်ပုဒ်သည် ဘုရားဒြဗ်ကို ဟောမည်နည်း။

ဖြေ။ ဤဂါထာ၌ ဗုဒ္ဓံဟူသော ပုဒ်ကို သိလွယ်၍ မရေးသားခြင်းပင် ဖြစ်သောကြောင့် အဆိုပါ (၂)ပုဒ်လုံး ဘုရားဒြဗ်ကို မဟောပါ။ ဗုဒ္ဓံဟူသော ဝိသေသျပုဒ်၌ စပ်၍ ဂုဏ်ကိုသာ ဟောပါသည်။ (**ဋီကာ**)

အထက်ပါအဖြေကို ကြည့်၍–

ပဝရံ–မြတ်တော်မူထသော၊ ဝရဝါဒီနံ–မြတ်သော နိဗ္ဗာန်ကို ဟောတော်မူလေ့ ရှိထသော၊ ဗုဒ္ဓံ–မြတ်စွာဘုရားကို–ဟု အနက်ပေးရမည်။

ကေစိဆရာတို့ကား ပဝရံပုဒ် ဝရဝါဒီနံ နှစ်ပုဒ်တို့သည် ဂုဏသဒ္ဒါများ ဖြစ်သော်လည်း နောက်ဖြစ်သော ဝရဝါဒီနံပုဒ်သည် အထူးပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ပဓာနဖြစ်သည်၊ ပြဋ္ဌာန်း၏။

ရှေးဖြစ်သော ပဝရံပုဒ်သည် နောက်ဖြစ်သော ဝရဝါဒီနံပုဒ်ကို အထူးပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အပဓာနဖြစ်၏၊ မပြဋ္ဌာန်း။ ထို့ကြောင့် ပဝရံပုဒ်သည် ဝိသေသနဖြစ်သည်၊ ဂုဏ်ကို ဟောသည်။

ဝရဝါဒီနံပုဒ်သည် ဝိသေသျပုဒ်ဖြစ်သည်၊ ဘုရားဒြဗ်ကို ဟောသည်ဟု ဆိုကြသည်။ (**ဋီကာ**)

အထက်ပါစကားရပ်ကိုကြည့်၍

ပဝရံ–မြတ်တော်မူထသော၊ ဝရဝါဒီနံ–မြတ်သောနိဗ္ဗာန်ကို ဟောတော်မူလေ့ရှိသော မြတ်စွာဘုရားကိုဟု အနက်ပေးရမည်။ (ဗုဒ္ဓံပုဒ် ထည့်စရာမလို။)

ပဝရ၊ ဝရဝါဒီနံ (၂)ပုဒ်တို့ကို အဘိဝါဒိယပုဒ်၌ တိုက်ရိုက်အသီးသီး စာစပ်နိုင်သောကြောင့် ယင်းပုဒ်တို့၌ **"ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ"**သုတ်ဖြင့် ကံအနက်၌ ဒုတိယာဝိဘတ် သက်ထားသည်။ (**ဋီကာ**)

အဘိသက္ကစ္စံ အာဒရေန ဝါဒီယတီတိ အဘိဝါဒိယ–ဟု ကတ္တုသာဓနေ ဝစနတ္ထပြု။

(အဘိပုဗ္ဗ ဝါဒဓာတ် (တနည်း) ဝဒိဓာတ်+တွာ။)

ရှိခိုးတတ်သော ကျမ်းဆရာကို အရကောက်ရသည်။

ဤသို့ ကတ္တုသာဓနေပြခြင်းသည် **ကစ္စည်းဆရာ**၏ဝါဒနှင့်ညီညွတ်သည်။ **အကြောင်းကား** မယာသဒ္ဒါနှင့် အဘိဝါဒိယသဒ္ဒါသည် တူသောအနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် တည်း။

(တနည်း) အဘိသက္ကစ္စံ အာဒရေန အဘိဝါဒီယတေ အဘိဝါဒိယ–ဟု ဘာဝသာဓနေပြ။

ဤသို့ ဘာဝသာဓနေပြခြင်းသည် **မောဂ္ဂလ္လာန် သက္ကဋကျမ်းဆရာ**တို့၏ ဝါဒနှင့် ညီညွတ်၏။

အကြောင်းကား ဘောအနက်၌သက်သော အဘိဝါဒိယသဒ္ဒါ၏ မပြဋ္ဌာန်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၎င်း၊ ကမ္မရုပ်၌ဖြစ်သော အဘိဓီယတေဟူသော အာချာတ်ကြိယာ၏ ပြဋ္ဌာန်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၎င်းတည်း။ (**ဋီကာ**)

မေး။ ဤဂါထာ၌ ဝါဒိယ–မျှလောက်တင်မဆိုပဲ အဘိဝါဒိယဟု အဘိသဒ္ဒါထည့်၍ ဆိုရခြင်း၏ အကြောင်းကို ရေးခဲ့ပါ။

ဖြေ။ ဝါဒိယ–မျှလောက်သာဆိုခဲ့သော် ကြောက်၍ရှိခိုးခြင်းစသည်ကိုလည်း ရနိုင်သောကြောင့် ယင်းတို့ကို တားမြစ်လိုသောကြောင့် အဘိသဒ္ဒါထည့်၍ အဘိဝါဒိယဟု ဆိုသည်။ (**ဋီကာ**)

ပဏာမ (၃)မျိုးရှိသည့်အနက် ဤဂါထာဖြင့် ဝစီပဏာမကို ပြသည်။

ဤဂါထာကို ရွတ်နေချိန်ဝယ် ရှေ့နောက်အချိန်၏အစွမ်းအားဖြင့် ကာယပဏာမ၊ မနောပဏာမ ကိုလည်း ပြဆိုနိုင်သေးသည်။ (**ဋီကာ**)

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာပုဒ်၌ သဒ္ဒ၊ အတ္ထ၊ ဘေဒပုဒ်တို့၏အစိတ်အပေါင်းဝိဂ္ဂြိုဟ်ကို ဆိုခဲ့ပြီ။

စိန္တာပုဒ်ကို စိန္တနံ စိန္တာဟု ဘာဝသာဓနေပြ။ စိန္တာသဒ္ဒါသည် နိယတဣတ္ထိလိင်ဖြစ်၏။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒါနံ စိန္တာ သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ–ဟု **ဘာဝသာဓနေဂဗ္ဘဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်**ပြု။

တပ္ပုရိသမာသ်တို့၏ထုံးစံအတိုင်း နောက်ပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်း၍ ကြံစည်ခြင်းကြိယာကို အရကောက်ရသည်။

သို့သော် ဌာနီဖြစ်သော ကြံစည်ခြင်းကြိယာ၏ သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာဟူသော အမည်ကို ဌာန ဖြစ်သော သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာကျမ်း၌ တင်စား၍ ဌာနဖြစ်သော သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာကျမ်းကို သဒ္ဒတ္ထဘေဒ စိန္တာဟု ဌာန်ျူပစာရအားဖြင့် ဆိုထားခြင်းဖြစ်သည်။

ဌာနီဖြစ်သော ကြံစည်ခြင်းကြိယာကို ဆိုသဖြင့် ဌာနဖြစ်သော ဘေဒစိန္တာကျမ်းကိုလည်း ရသောကြောင့် အဝိနာဘာဝနည်းမည်၏။

ဥပမာ–ဗာရာဏသီ၊ ကောသမ္ဗီ၊ သာဝတ္ထိပုဒ်တို့ကဲ့သို့တည်း။

[**အမှာ**။ ဌာနျူပစာရတိုင်း အဝိနာဘာဝနည်းရသည်ကို သတိပြုခဲ့ပါ။]

(တနည်း) စိန္တယန္တိ ဧတ္တာတိ စိန္တာ၊ စိန္တယန္တိ ဧတာယာတိ စိန္တာဟု ပြု။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒေ စိန္တာ သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ ဟု **အဓိကရဏသာဓနေဂဗ္ဘဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်** ပြု။ သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာကျမ်းကို မုချအားဖြင့် ရအပ်၏။

သဒ္ဒါအပြား၊ အနက်အပြား၊ သဒ္ဒါအပြားဖြင့် သိအပ်သော အနက်အပြားတို့ကို သိရာသိကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာကျမ်းမည်၏။ (**ဋီကာ**)

မေး။ ။ သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာမည်ခြင်း အကြောင်းကို ရှင်းပြပြီးလျှင်။ (စေတီ–၁၃၃၃)

ဆိုအပ်လတ့်သော ဘေဒစိန္တာကျမ်းသည် အနာဂါတ်ဖြစ်သောကြောင့် အဘိဓာယိဿတေ ဟု အနာဂါတ်ဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုသင့်သော်လည်း ပစ္စုပ္ပန်နှင့် နီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့် အဘိဓီယတေဟု ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုထားသည်။ (သမီပဝတ္တမာန် တေဝိဘတ်ဖြစ်သည် **ဝတ္တမာနာ ပစ္စုပ္ပန္နေ** သုတ်ဖြင့် သက်ထားသည်။)

အပရေဆရာတို့ကား အစ,အဆုံး,အလယ်၏အစွမ်းဖြင့် စိတ်၌ ကြံစည်အပ်သော အနာဂါတ်ဝိဘတ်ကို ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ပြု၍ အနာဂါတ်ကာလ၌ ဝတ္တမာန်ဝိဘတ် သက်ထားသည်ဟု ဆိုကြသည်။ (**ဝတ္တမာနာ–ဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂ**ဖြင့် သက်သည်။) (**ဋီကာ**)

မေး။ ပဝရံ ဝရဝါဒီနံတို့ကို ကေဝလဒဗ္ဗာပေက္ခ၊ သင်္ဂဏာဒဗ္ဗာပေက္ခအနက် (၂)မျိုးရအောင် သမ္ဗာန်ခဲ့ပါ။

ဖြေ။ ဝရဝါဒီနံကို **ကေဝလဒဗ္ဗာပေက္ခကြံ၍** ပဝရံ–သော၊ ဝရဝါဒီနံ–မြတ်စွာဘုရားကို–ဟု အနက်ပေး ရမည်။

သင်္ဂဏာဒဗ္ဗာပေက္ခကြံ၍ ပဝရံ–သော၊ ဝရဝါဒီနံ–မြတ်သော နိဗ္ဗာန်ကို ဟောတော်မူလေ့ရှိသော မြတ်စွာဘုရားကို–ဟု အနက်ပေးရမည်။

ပဝရံကို **ကေဝလဒဗ္ဗာပေက္ခကြံ၍** ဝရဝါဒီနံ–မြတ်သော နိဗ္ဗာန်ကိုဟောသော၊ ပဝရံ–မြတ်စွာဘုရားကို–ဟု အနက်ပေးရမည်။

သင်္ဂဏာဒဗ္ဗာပေက္ခကြံ၍ ဝရဝါဒီနံ–မြတ်သော၊ ပဝရံ–မြတ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကို–ဟု အနက်ပေးရမည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ ။မြတ်စွာဘုရားသည် နတ်လူဗြဟ္မာအားလုံးတို့ထက် မြတ်တော်မူပါလျက် ဘေဒစိန္တာကျမ်းပြုဆရာသည် အဘယ့်ကြောင့် **သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ ပဝရံ**ဟုသာ ချီးကျူးရေးသားပါသနည်း။

ဖြေ။ ။စီရင်ရေးသားအပ်လတ့်သော ကျမ်းအားလျော်စွာ မြတ်စွာဘုရားအား ချီးကျူးမှုကို ပြုသောကြောင့် သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ ပဝရံဟုသာ ချီးကျူးရေးသားရပါသည်။ နတ်လူဗြဟ္မာအားလုံးတို့ထက် မမြတ်၍ မဟုတ်ပါ။ (ဒီပနီ–အစ)

(၂) ဂါထာ

သဒ္ဒေါ ဟိ ဒုဗ္ဗိဓော စိတ္တ–ဓောကာရာဒေါတုဓောဒရ။
သဒ္ဒါဒျတ္တောပကာရတ္တာ၊ စိတ္တဓောဝိဓ ဂယှတေ။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာဟူသော အကျဉ်းစကားရပ်၌ သဒ္ဒဘေဒ၊ အတ္ထဘေဒ၊ သဒ္ဒတ္ထဘေဒ–တို့ကို အကျယ်ပြလာရာဝယ် ရှေးဦးစွာ သဒ္ဒဘေဒကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးပါသည်။ (**ဒီပနီ**)

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ၌ သဒ္ဒသည် စိတ္တဇသဒ္ဒ၊ ဥတုဇသဒ္ဒဟု (၂)မျိုးရှိပါသည်။

ထိုတွင် စိတ္တဇသဒ္ဒဟူသည် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော အ အာ စသော အက္ခရာအသံတည်း။

ဥတုဇသဒ္ဒဟူသည် ဝမ်းတွင်း၌ အပူအအေးစသော ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော ကြုတ်ကြုတ်မြည်သံ–စသည်တည်း။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာပါဠ်၌(ဒီပနီ) (တနည်း) ဤကျမ်း၌ (ဋီကာ) သဒ္ဒ–အရ စိတ္တဇသဒ္ဒကိုသာ ယူရမည်။ **အကြောင်းကား** စိတ္တဇသဒ္ဒသည်သာလျှင် ပြောဆိုလိုသော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို သိဘို့ရန် ကျေးဇူးပြုနိုင်သောကြောင့်တည်း။

မေး။ ဘေဒစိန္တာကျမ်း၌ အလိုရှိအပ်/မရှိအပ်သော သဒ္ဒါတို့ကို အကြောင်းပြ ဖြေဆိုပါ။ (စေတီ–၁၃၄၂)

အကာရာဒိ၌ အကာရပုဒ်ကို အ ဧဝ ကာရော အကာရောဟု အဝဓာရဏကမ္မဓာရယ်သမာသ် ပြုရမည်ဟု **ဋီကာဆရာ**ဆိုသည်။ ဤဋီကာဆရာအလို **ကာရသဒ္ဒါ**သည် **ဝါစက**ဖြစ်သည်။

အကာရာဒိ၌ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် **စူဠနိရုတ္တိကျမ်း**အလို ဝဂ်၊ ဃောသ၊ အဃောသတို့မှ လွတ်သော ဗိန္ဒုမှ တပါးသော အက္ခရာ(၄၀)ကို ယူရမည်။

ကစ္စည်းကျမ်းအလို ဗိန္ဒုနှင့်တကွ အက္ခရာ(၄၁)လုံးကို ယူရမည်။

မောဂ္ဂလာနဝုတ္တိကျမ်းအလို အဆိုပါ (၄၁)လုံးတည်း၌ ရဿဖြစ်သော ဧအက္ခရာ ဩအက္ခရာ ထည့်၍ (၄၃)လုံးကို ယူရမည်။

သက္ကဋကျမ်းအလို ဋ္ဌအက္ခရာမှ တပါးသော အက္ခရာ(၄၀)နှင့် "ရိ ရီ လိ လီ အိုက် အောက် ၐ ယ" စသော အက္ခရာ(၁၁)လုံး ထည့်၍ အက္ခရာ(၅၁)လုံးကို ယူရမည်ဟု သိကြလေ။ (**ဋီကာ**)

အရတိ ပဝတ္တတီတိ ဥတုဟုပြု။ (အရဓာတ်+တုပစ္စည်း)

သီတဥတု ဥဏှဥတုဟု ဆိုအပ်သောတေဇောဓာတ်ရ၏။ ဆောင်းနွေမိုးဟူသော ဥတုကို မယူရ။

ဥတုတော ဇာယတီတိ ဥတုဇော၊ ကိတန္တပဥ္စမီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပြု။ ဥတုဇသဒ္ဒါကို ရသည်။

စိတ္တဇောဝ၌ **ဧဝသဒ္ဒါ**ဖြင့် အနက်အား ကျေးဇူးမပြုတတ်သောကြောင့် ဥတုဇသဒ္ဒကို ကန့်။

မေး။ စိတ္တဇောတိဓ ဂယှတေ၌ ဧဝ၏ ဂဟေတဗ္ဗတ္ထ/နိဝတ္တေတဗ္ဗတ္ထ/အနုညာတတ္ထတို့ကို အကြောင်းပြထုတ်၍၊ စိတ္တပစ္စယဥတုဇသဒ္ဒကို စိတ္တဇသဒ္ဒ၌ သွင်းနိုင်/မသွင်းနိုင်ကိုလည်း ဖြေပါ။ (၁၃၅၈–သကျ)

ဖြေ။ အနုညာတတ္ထအရ စိတ္တပစ္စယဥတုဇသဒ္ဒါကို ယူ။ ၎င်းသဒ္ဒါကို စိတ္တဇသဒ္ဒ၌ သွင်းယူနိုင်သည်။

အကြောင်းကား စိတ်သည်သာလျှင် အကြောင်းအရင်းရှိသော ဥတုဇသဒ္ဒဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ အကယ်၍ စိတ္တပစ္စယဥတုဇသဒ္ဒကို အနုညာတအဖြစ် မယူခဲ့လျှင် နိမ္မိတရုပ်ပွား ဟောအပ်သော အဘိဓမ္မာဒေသနာသည် သာသနသုပကာရတ္တာ၌ သာသနဿ–အရတွင် မပါဝင်ဘဲ ဖြစ်နေပေလိမ့်မည်။ (ဦးထွန်းတင် မှတ်စု–မှ)

ဥဒရသဒ္ဒါဒိ၌ ဥဒရသဒ္ဒပုဒ်ကို ဥဒရေ ဝါတသဒ္ဒေါ ဥဒရသဒ္ဒေါဟု မဇ္ဈေလောပီသတ္တမီတပ္ပုရိသ် သမာသ်ပြု၊ ဝမ်းဗိုက်၌ ဖြစ်သော လေသံရ၏။

၎င်းဥဒရသဒ္ဒါဒိ၌ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ဗဟိဒ္ဓဖြစ်သော လေသံ ခရသင်းသံ စည်သံစသည်တို့ကို ယူရသည်။ (**ဋီကာ**)

အတ္ထောပကာရတ္တာကို ပုရိသာဒျတ္ထဿ ကထနေ ဥပကာရတ္တာ စိတ္တဇဿ ဟု (ဋီကာ) ဖွင့်ပြသည်။ ထိုအဖွင့်ကို ရှု၍ အတ္ထ–အရ လောကီယတ္ထ လောကုတ္တရတ္ထ ပညတ္တတို့ကို ယူရသည်။

အတ္ထောပကာရတ္တာ ဟိတ်ပုဒ်၏ သမ္ဗန်ကို စိတ္တဇသဒ္ဒဿဟု ခံရမည်။

ယင်း အတ္ထောပကာရတ္တာဟိတ်ပုဒ်သည် **အနွယဟိတ်**ဖြစ်သည်။

ဗျတိရေကဟိတ်ကား ဥတုဇသဒ္ဒဿ အနုပကာရတ္တာဖြစ်သည်။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ၌ သဒ္ဒ–အရ စိတ္တဇသဒ္ဒကိုသာ ယူရသည်။ **အကြောင်းကား** ဥတုဇသဒ္ဒသည် အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို သိဘို့ရန် ကျေးဇူးမပြုနိုင်သောကြောင့် တည်း။ (ဋီကာ)

မေး။ သဒ္ဒါဒျုတ္ထောပကာရတ္တာ၌ အာဒိဝဝိနှင့် အတ္ထသရုပ်ကို ဖော်ထုတ်၍၊ ဥပကာရတ္တာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဟိတ်ကို ပြဆိုခဲ့ပါ။ (၁၃၃၉–သကျ)

(၃)ဂါထာ

သော စ ကဏ္ဍာဒိဋ္ဌာနေဘိ–ဇျတ္တိတော တတ္ထ စိတ္တဇ။

ပထဝီသတ္တိဝိညတ္တိ–ဘူသံဃဋ္ဋနဇော မတော။

ပရမတ္ထအားဖြင့် စိတ္တဇသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြခြင်းငှါ (**ဋီကာ**)၊

စိတ္တဇသဒ္ဒါ၏ ဌာန်၏အစွမ်းဖြင့် အပြားကို ပြခြင်းငှါ(ဒီပနီ) ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ထိုစိတ္တဇသဒ္ဒါသည် ကဏ္ဍစသော ဌာန်၌ဖြစ်၏။ အဘယ့်ကြောင့်နည်းဟူမူကား စိတ္တဇသဒ္ဒါသည် ကဏ္ဍစသောဌာန်၌ ထင်ရှားသောကြောင့်တည်း။

မေး။ ထိခိုက်သော ပထဝီဓာတ်(၂)ခုကိုသာ အသံဖြစ်ရာဌာန်ဟု ဆိုသင့်ပါလျက် လည်ချောင်းစသော အရပ်ကို အသံဖြစ်ရာ ဌာန်ဟု ဆိုရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၇၀–သကျ)

မေး။ စိတ္တဇသဒ္ဒါသည် ကဏ္ဍစသော ဌာန်၌ အဘယ့်ကြောင့် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသနည်း။

ဖြေ။ ကမ္မပထဝီ စိတ္တဇပထဝီတို့၏ ထိခိုက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

မေး။ အဆိုပါ ဓာတ်၂ပါးသည် အဘယ့်ကြောင့် ထိခိုက်ကြပါသနည်း။

ဖြေ။ စိတ္တဇပထဝီဓာက်၏ အစွမ်းသတ္တိဟု ဆိုအပ်သော ဝစီဝိညတ်ကြောင့် ထိခိုက်ကြသည်။

ဤဂါထာလာ **စသဒ္ဒါ**သည် ဝါကျာရမ္ဘဟု ယူဆလျှင် စ–ဆက်ဟု အနက်ပေး။ ပက္ခန္တရဟု ယူဆလျှင် စ–အဖို့တပါးကားဟု အနက်ပေးရမည်။

ကဏ္ဍာဒိဋ္ဌာနေ၌ ကဏ္ဍပုဒ်ကို ဩဒနာဒိကံ ကာမေတိ ဣစ္ဆတီတိ ကဏ္ဍောဟုပြု။(ကမု+ဍ) လည်ချောင်းတခုလုံးကို မယူရ၊ လည်ချောင်းရှိ ဘုသီးတည့်တည့်ကိုသာ ယူ။ (ဋီကာ)

ကဏ္ဍာဒိဋ္ဌာနေ၌ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့်

န္យာသကျမ်း၊ သန္နိဝိသောဓနကျမ်းတို့အလို ကဏ္ဍ,တာလု,မုဒ္ဓ,ဒန္တ,ဩဋ္ဌဌာန်တို့ကို ယူ။

ရူပသိဒ္ဓိအလို နာသိကဌာန်ပါထည့်၍ ဌာန်(၆)မျိုးကို ယူ။

သဒ္ဒနီတိအလို အဆိုပါ ဌာန်(၆)မျိုး၌ ဥရဌာန်ကို ထည့်၍ (၇)မျိုးကို ယူ။

ဗီဇက္ချာကျမ်းအလို အဆိုပါ(၇)မျိုး၌ ဇိဝှါဌာန်ထည့်၍ (၈)မျိုးကို ယူ။

အဆိုပါဝါဒ (၄)မျိုးအနက် **သဒ္ဒနီတိဝါဒ**နှင့် **ဗီဇက္ချာကျမ်းဝါဒ**တို့ကို ပါဠိအဋ္ဌကထာကျမ်းတို့၌ မယူအပ်သောကြောင့်၎င်း၊ ပယတ်အစရှိသော ရွှတ်ဆိုမှု မရှိသောကြောင့်၎င်း မသင့်။ ကျန်ဝါဒ(၂)မျိုးသာ သင့်သည်။ (ဋီကာ)

ဌာနပုဒ်ကို ဝဏ္ဏာ တိဋ္ဌန္တိ ဧတ္ထာတိ ဌာနံဟု ပြု။ ကဏ္ဍစသောဌာန်တို့ကို ယူ။

မေး။ ဝဏ္ဏာတို့သည် အဘယ့်ကြောင့် ဌာန်၌ ဖြစ်ရသနည်း။
ဖြေ။ ဝဏ္ဏာတို့သည် ဌာန်နှင့်စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဌာန်၌ဖြစ်ရသည်။(ဋီ)

ကဏ္ဌာဒိဌာနေဘိဗျတ္တိတော–ကို
သမာနဝါဒအလို ကဏ္ဌဌာနေ+အဘိဗျတ္တိတောဟု ပုဒ်ဖြတ်။
ကေစိဆရာတို့အလို ကဏ္ဌာဒိဌာနေဘိ+ဗျတ္တိတောဟု ပုဒ်ဖြတ်။
ယင်းကေစိဆရာတို့က ဘိ–သည် ဟိဝိဘတ်၏ ကာရိယဟု ယူဆသည်။
ယင်းကေစိဝါဒ မသင့်၊ **အကြောင်းကား** ဗျတ္တန (ထင်ရှားခြင်း) ကြိယာသည် တည်ရာအာဓာရ မဖြစ်သင့်သောကြောင့်တည်း။ (ဋီကာ)

အဘိဗျတ္တိပုဒ်ကို အဘိဝိသေသေန ဗျဥ္ဇီယတီတိ အဘိဗျတ္တိဟုပြု။
(အဘိ+ဝိပုဗ္ဗ+အဥ္စ(အဥ္ဇု)+တိပစ္စည်း)
အထူးအားဖြင့် အနက်ကို ထင်ရှားပြတတ်သောကြောင့် စိတ္တဇသဒ္ဒါရ၏။
အဘိဗျတ္တိတော၌ တောပစ္စည်းသည် 'တွာဒယော ဝိဘတ္တိသညာယော'သုတ်ဖြင့် ဝိဘတ် အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဩကာသအနက်၌သက်သော သတ္တမီဝိဘတ်နှင့် တူသည်၊ ထို့ကြောင့် အဘိဗျတ္တိတောသည် တတိယာဟိတ်ပဥ္စမီဟိတ်မဟုတ်၊ သတ္တမီဟိတ်ဖြစ်သည်။ (**ဋီကာ**)

စိတ္တဇပထဝီသတ္တိဝိညတ္တိ ဘူသံဃဋ္ဋနဓော၌
သတ္တိပုဒ်ကို သဇတိ ဓောယာတိ သတ္တိဟုပြု။ (သဇဓာတ်+တိပစ္စည်း)
သတ္တိ စ သာ ဝိညတ္တိစာတိ သတ္တိဝိညတ္တိဟုပြု။
(ရုပ်(၂၈)ပါးတွင် ပါဝင်သော ဝစီဝိညတ်ပင်ရ၏။)
ပထဝိယာ သတ္တိဝိညတ္တိ ပထဝီသတ္တိဝိညတ္တိဟုပြု။ (ဝစီဝိညတ်ပင်ရ၏။)
ဘဝတီတိ ဘူ၊ ကမ္မဇပထဝီရ၏(ဋီကာ)၊ ကမ္မဇပထဝီ စိတ္တဇပထဝီဓာတ်ရ၏ (ဒီပနီ)

မေး။ ။ ပထဝီသတ္တိဝိညတ္တိဘူသံဃဋ္ဋနဓောကို **ကေစိဆရာ**တို့က အဘယ်သို့ ရွတ်ဆိုကြ သနည်း၊ ထိုဆရာတို့ ရွတ်ဆိုအပ်သောပါဌ်ကို အစိတ်အပေါင်းဝိဂ္ဂဟပြု၍ ၎င်းတို့အလို ဘူ–အရ အတိအကျ ကောက်ပြပါ။
ဖြေ။ ။**ပထဝီသတ္တိ**ဝိညတ္တိဘူသံဃဋ္ဋနဓောကို **ကေစိဆရာ**တို့က **ပထဝီသဒ္ဒ**ဝိညတ္တိ ဘူသံဃဋ္ဋနဓောဟူ၍ ရွတ်ဆိုကြပါသည်။ အစိတ်အပေါင်းဝိဂ္ဂဟကား–
သဒ္ဒေန အဝိနာဘာဝီ ဝိညတ္တိ သဒ္ဒဝိညတ္တိဟု မဇ္ဈေလောပီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပြု။
ပထဝီသဒ္ဒဝိညတ္တိယာ သဟိတာ ဘူ ပထဝီသဒ္ဒဝိညတ္တိဘူ၊ စိတ္တဇပထဝီရ၏။
ပထဝီသဒ္ဒဝိညတ္တိဘူယာ သဟ ယာ (ကမ္မဇပထဝီ) သံဃဋ္ဋေတီတိ ပထဝီသဒ္ဒဝိညတ္တိ ဘူသံဃဋ္ဋနာ ဟုပြု။ (ကမ္မဇပထဝီဓာတ်ရ၏)
ပထဝီသဒ္ဒဝိညတ္တိဘူသံဃဋ္ဋနတော ဇာယတီတိ ပထဝီသဒ္ဒဝိညတ္တိဘူသံဃဋ္ဋန–ဓောဟုပြု။
ဘူ–အရ စိတ္တဇပထဝီရ၏။ (**ဋီကာ**)
မေး။ ဘူသံဃဋ္ဋနဓော၌ ဘူ–အရ ဖြစ်သင့်သော ရုပ်ဓာတ်တရားကို ကေစိ+သမာနဝါဒအား လျှော်စွာ ခွဲခြားပြပါ။ (၁၃၄၁–သကျ)

စိတ္တဇသဒ္ဒါဖြစ်ပေါ်လာပုံ

စကားတလုံးကို ပြောဆိုအံ့ဟု ကြံစည်သူအား ထိုစကား၏ အနက်အားလျော်သော သဒ္ဒါကို ဖြစ်စေတတ်သော ဝုဋ္ဌော, ကာမဇော(၂၉)ခု, အဘိညာဉ် ဒွေး–ဟု ဆိုအပ်သော (၃၂)ပါးသော စိတ်တို့တွင် တပါးပါးသော စိတ်သည် ဖြစ်၏။

ထိုစိတ်သည် မိမိ၏ဥပါဒ်ခဏ၌ ပထဝီ တေဇော အာပေါ ဝါယော ဝဏ္ဏ ဂန္ဓ ရသ ဩဇာ–ဟု ဆိုအပ်သော စိတ္တဇသုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်ရုပ်တို့ကို ကဏ္ဍစသောဌာန်တို့တွင် တပါးပါးသော ဌာန်၌ ဖြစ်စေ၏။

ရအပ်သော အခွင့်ရှိသော ရှေး၌ လေ့ကျက်အပ်ဘူးသော ကံသည်လည်း အဋ္ဌကလာပ်ရုပ် (၈)ခု တို့ကို ကဏ္ဍစသော ဌာန်တို့တွင် တပါးပါးသော ဌာန်၌ ဖြစ်စေ၏။

ထိုသို့ ဖြစ်စေအပ်သော ရုပ်တို့တွင် စိတ္တဇသုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်ရုပ်တို့၌ ပါဝင်သော စိတ္တဇပထဝီဓာတ် က ကမ္မဇဇီဝိတနဝကကလာပ်ရုပ်တို့၌ ပါဝင်သော ကမ္မဇပထဝီဓာက်၌ ထိခိုက်သည်။

ထိုသို့ပထဝီဓာတ်တို့ အချင်းချင်း ထိခိုက်သောကြောင့် (ဝါ) ထိခိုက်သောအခါ ကဏ္ဍစသော ဌာန်တို့၌ စိတ္တဇသဒ္ဒါဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (ဋီကာ)

အကျဉ်းချုပ်ရေးသားပုံ

စကားပြောမည့်သူ၏ သန္တာန်၌ စကားလုံးကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်တမျိုးဖြစ်၏၊ ထိုစိတ်က မိမိဖြစ်ဆဲခဏ၌ စိတ္တဇသုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်ရုပ်တို့ကို ကဏ္ဍစသော ဌာန်တမျိုးမျိုး၌ ဖြစ်စေသည်။

အခွင့်သာသော လေ့ကျက်အပ်ဘူးသော ကံကလည်း ကမ္မဇဇီဝိတနဝကကလာပ်တို့ကို အဆိုပါ ဌာန် တမျိုးမျိုး၌ ဖြစ်စေသည်၊ ထိုသို့ဖြစ်စေအပ်သော ရုပ်တို့၌ ပါဝင်သော စိတ္တဇပထဝီဓာတ်သည် ကမ္မဇပထဝီဓာတ်၌ ထိခိုက်သောကြောင့် စိတ္တဇသဒ္ဒါဖြစ်ပေါ်လာ၏။

မေး။ “ဝ”ဟူသော စိတ္တဇသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို သမာနဝါဒအရ တိတိကျကျ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၄–သကျ)

မေး။ မည်သည့်ကလာပ်တွင် ပါဝင်သော မည်သည့်ဓာတ်တို့ ထိခိုက်ခြင်းကြောင့် အသံ ဖြစ်ပေါ်လာရပုံကို ကျမ်းဆရာအလိုကျ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၃၅–သကျ)

ဖြေ။ စိတ္တဇပထဝီသတ္တိဝိညတ္တိဘူသံဃဋ္ဋနဇော မတော–နှင့်အညီ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်၌ ပါဝင်သော စိတ္တဇပထဝီဓာတ်နှင့် ကံကြောင့်ဖြစ်သော ဇီဝိတနဝကကလာပ်၌ ပါဝင်သော ကမ္မဇပထဝီဓာတ်(၂)ခုတို့ ထိခိုက်ခြင်းကြောင့် ကဏ္ဍစသော ဌာန်၌ အသံဖြစ်ပေါ်လာရပါသည်။ (သကျအဖြေ)

မေး။ ။စိတ္တဇပထဝီဓာတ်သည် ကမ္မဇပထဝီဓာတ်၌ ထိခိုက်သောကြောင့် စိတ္တဇသဒ္ဒါ ဖြစ်ပေါ်လာသည် ဟူရာဝယ် တစ်ဝီထိ၌ အကြိမ်အဘယ်မျှ ထိခိုက်၍ အက္ခရာအကြိမ်မည်မျှ ဖြစ်သနည်း။ (ဝါ) အက္ခရာအလုံးရေမည်မျှ ဖြစ်စေသနည်း။

ဖြေ။ ။တစ်ဝီထိ၌ ပဌမဇော စသည်တို့ကြောင့် ထိခိုက်မှု (၇)ကြိမ် ဖြစ်ပါသည်၊ ထိုကြောင့် ပဌမဇော စသည်တို့သည် ဖြစ်စေအပ်သော အက္ခရာသည်လည်း တစ်ဝီထိ၌ (၇)ကြိမ် ဖြစ်ပါသည်၊ (ဝါ) အက္ခရာ (၇)လုံးကို ဖြစ်စေပါသည်။ **(ကေစိ–သမာနဝါဒ)**

အပရေဆရာတို့ကား တစ်ဝီထိ၌ ရှေးဇော (၇)ကြိမ်တို့ကြောင့် ဖြစ်သော ထိခိုက်ခြင်းသည် အားနည်းသောကြောင့် အက္ခရာကို မဖြစ်စေနိုင်၊ ရှေးဇော (၆)ကြိမ်တို့မှ ရအပ်သော အာသေဝနပစ္စည်း ရှိသော သတ္တမဇောကြောင့် ဖြစ်သော ထိခိုက်ခြင်းသာလျှင် ထင်ရှားပီပြင်သော အက္ခရာတစ်လုံးကို ဖြစ်စေပါသည်ဟု ဆိုကြသည်။ **(ဋီကာ)**

[မှတ်ချက်။ ဤနှစ်ဝါဒတို့တွင် အပရေဆရာတို့၏ဝါဒသာ အဘိဓမ္မာနှင့် ညီညွတ်မည် ထင်သည်၊ ပညာရှင်ဆရာတို့ထံ စုံစမ်းကြည့်လေ။ **]**

အပရေဆရာတို့ဝါဒသည် အဆုံး၌ ဝဒန္တိဟု ရှိသောကြောင့်၎င်း၊ ဋီကာကျော်နှင့် ညီညွတ်သော ကြောင့်၎င်း အလေးဂရုပြုအပ်သော အာစရိယဝါဒဟု မှတ်။

စိတ္တဇပထဝီသတ္တိဝိညတ္တိ၌ **စိတ္တ–အရ** ဝိညတ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော ဝုဋ္ဌော ကာမဇော (၂၉), အဘိညာဉ်ဒွေး–ဟု ဆိုအပ်သော ဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပကစိတ် (၃၂)ပါးကို ယူ။

အက္ခရာဟူသော အသံသည် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းခဏ၌လည်း ဖြစ်၏။

မနောဒွါရဝဇ္ဇန်းခဏ၌ သဒ္ဒရုပ်လည်း ဖြစ်နိုင်သေး၏။(**ဋီကာ**)

ဝေဠ ကတ္ဟာ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနသာပိ ဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပကတ္တံ ဝက္ခတိ။ (**ဋီကာကျော် ရုပ်ပိုင်း–၂၀၁**)

အမိသည် သား၏ မှီရာဖြစ်သည်ကို စွဲ၍ အမိသည် သားကို ဖြစ်စေသည်ဟု ဆိုအပ်သကဲ့သို့ ဘုတ်တို့၏ ထိခိုက်ခြင်းသည် အက္ခရာအသံ၏ မှီရာဖြစ်၏၊ ထိုအဖြစ်ကို စွဲ၍ ဘုတ်တို့၏ ထိခိုက်ခြင်းသည် အသံဟူသော အက္ခရာကို ဖြစ်စေသည်ဟူသော (ဋီကာ–၉)စကားရပ်သည် ထိခိုက်ပြီးမှ အသံအက္ခရာကို ဖြစ်စေသကဲ့သို့ ရှိ၍ မကောင်းဟူ၍၎င်း၊ ဟိတ်ကို နာနာဟိတ်ဟု ဋီကာဆရာယူလို၏၊ ငါတို့ကား ပရမ္ပရဟိတ်ဟူ၍၎င်း **ဂဏ္ဌိ**၌ ဆို၏။

ဝစီဘေဒကရစိတ္တသမုဋ္ဌာနပထဝီဓာတုယာ အက္ခရုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဂတဉပါဒိန္နရူပေဟိ သဟ ဃဋ္ဋနပစ္စယဘူတော ဧကော ဝိကာရော ဝစီဝိညတ္တိဃဋ္ဋနေန ဟိ သဒ္ဒိံယေဝ သဒ္ဒေါ ဉပ္ပဇ္ဇတိ။ ဃဋ္ဋနဥ္စ ပဠမဇဝနာဒီသုပိ လဗ္ဘတိ။ (ဋီကာကျော်)

စိတ္တဇာ စ သာ ပထဝီ စာတိ စိတ္တဇပထဝီ၊ စိတ္တဇပထဝိယာ သတ္တိ တထာ ၊

စိတ္တဇပထဝီသတ္တိ ဧဝ ဝိညတ္တိ တထာ။

ဝစီဘေဒသဒ္ဒါကို ဖြစ်စေတတ်သော စိတ္တဇပထဝီဓာတ်၏ ဝစီဘေဒသဒ္ဒဟူသော အသံ၏ ဖြစ်ရာ ဌာန်၌တည်သော ကမ္မဇရုပ်တို့နှင့် ထိခိုက်ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော တခုသော အခြင်းအရာ ထူးသည် ဝစီဝိညတ်မည်သော်လည်း စိတ္တဇပထဝီလွန်ကဲသောအရာ ဖြစ်သောကြောင့် စိတ္တပထဝီ၏ သတ္တိဟု ဆိုအပ်၏။ (**အနုဒီပနီ**)

မေး။ စိတ္တဇသဒ္ဒါ ဖြစ်ရာဌာန်နှင့် ဖြစ်ခြင်းအကြောင်းတို့ကို သကဝါဒ, အပရေဝါဒ အားဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၄၂)

မေး။ စိတ္တဇသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ရာဌာနနှင့် မူလဖြစ်ကြောင်းများကို သမာနဝါဒ၊ အပရေဝါဒ အဆိုအမိန့်အရ (၂)မျိုးခွဲခြား ဖြေဆိုပါ။ (စေတီ–၁၃၄၈)

(၄)ဂါထာ

နာဘိတောစ္စာရဏုဿာဟ–ဘူတပါဏောပရောပရိ။

သံဃဋ္ဋနောရကဏ္ဍာဒိ–သိရဇောတျပရေ ဝိဒူ။

ဤဂါထာဖြင့် စိတ္တဇသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ရာဌာန်ကို ဇနိန္ဒဗုဒ္ဓိစသော **အပရေဆရာ**တို့၏ ဝါဒအားဖြင့် ပြသည် (ဋီကာ)။

စိတ္တဇသဒ္ဒါသည် နာဘိဌာန်၊ ဉရဌာန်၊ ကဏ္ဍာဒိဌာန်၊ သိရဌာန်၌ ဖြစ်၏။ (နာဘိတော ဉရ

ကဏ္ဍာဒိ သိရဇောတျပရေဝိဒူ)။ အဘယ့်ကြောင့်ဟူမူ စိတ္တဇသဒ္ဒါရွတ်ဖို့ရန် အားထုတ်မှုကြောင့် ချက်မှစ၍ ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ် (ထွက်သက်လေ)တို့၏ အထက်ထက်သို့ အဆင့်ဆင့်တတ်၍ ထိခိုက်ခြင်းကြောင့်တည်း။ (ဥစ္စာရ ဏုဿာပဟာဘူတပါဏောပရောပရိသံဃဋ္ဋနော)။ ဤကား စာကိုယ်လာ **အပရေဆရာ**တို့ဝါဒတည်း။

ဤဂါထာလာ **အပရေဆရာ**တို့အလို ကဏ္ဍဇအက္ခရာများသည် ကဏ္ဍဌာန်၌သာလျှင် ဖြစ်သည် မဟုတ်၊ နာဘိဌာန် ဥရဌာန် သိရဌာန်တို့၌လည်း ဖြစ်သည်။

ထိုကြောင့် ကဏ္ဍဇအက္ခရာများသည် ဌာန်(၄)မျိုး၌ ဖြစ်၏။

တာလုဇအက္ခရာများသည် တာလုဇဌာန်၌သာလျှင် ဖြစ်သည်မဟုတ်၊ နာဘိဌာန် ဥရဌာန် သိရဌာန် ကဏ္ဍဌာန်တို့၌လည်း ဖြစ်သည်။

ထို့အတူ မုဒ္ဓဇအက္ခရာ၊ ဒန္တဇအက္ခရာ၊ သြဋ္ဌဇအက္ခရာတို့သည်လည်း နာဘိဌာန်၊ ဥရဌာန်၊ သိရဌာန်တို့၌လည်း ဖြစ်ကြသဖြင့် ဌာန်(၄)မျိုးစီတို့၌ ဖြစ်ကြသည်ဟု မှတ်ရမည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ ။ ကဏ္ဍဇ သြဋ္ဌဇအက္ခရာများ၏ ဖြစ်ရာဌာနများကို အပရေဝါဒ–အရ ဖော်ပြပါ။(စေတီ–၁၃၆၁)

မေး။ အပရေဆရာတို့အလို "ဟ၊ လ"အက္ခရာတို့၏ ဖြစ်ရာဌာန်တို့ကို ဝါဒစုံအောင် ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၄–သကျ)

မေး။ ဗုဒ္ဓေါ၌ ဗု–အက္ခရာ၏ ဖြစ်ရာဌာန်တို့ကို အပရေဝါဒအရ စုံလင်အောင် ရေတွက်ပြပါ။ (၁၃၇၀–သကျ)

ပါဏ–အရ ဝါယောဓာတ်–ထွက်သက်လေတို့ကို ယူရမည်။

မြတောင်ဦးသာသနကား ပါဏ–အရ ဝင်သက်ပါယူသည်။

သို့သော် ဤဂါထာ ဤနေရာနှင့် ပတ်သက်သော နိဿယ ဋီကာ ဂဏ္ဌိများ၌ ဝင်သက်ပါ ယူသည်ကို လုံးဝမတွေ့ရ။

မေး။ ။ ဘူတပါဏောပရောပရိ ၌ ပါဏောပုဒ်၏ စပ်ရာပုဒ်ကို ညွှန်ပြခဲ့ပါ။

ဖြေ။ ။ ဂစ္ဆန္တောဟု ဖြေပါ။ (ဋီကာ–ပဌမနည်း)

သံဃဋ္ဋနဟုလည်း ဖြေပါ။ (ဋီကာ–ဒုနည်းနှင့် ဒီပနီ)

မေး။ ဘူတပါဏောပရောပရိ၌ ပါဏ–သရုပ်နှင့် စပ်ရာပုဒ်ကို ထုတ်ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၄၂–သကျ)

(၅)ဂါထာ

သာသနဿုပကာရတ္တာ၊ မာဂဓောဝိဓ ဂယှတေ၊
သောဟာနုဿာဝနံ ပဋိ–သမ္ဘိဒါယ စ ပစ္စယော။

စိတ္တဇသဒ္ဒါသည် မာဂဓစိတ္တဇသဒ္ဒါ အမာဂဓစိတ္တဇသဒ္ဒါဟု နှစ်မျိုးရှိသည့်အနက် မာဂဓစိတ္တဇ သဒ္ဒါသည်သာလျှင် သာသနာတော်အား ကျေးဇူးများသည်ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

မာဂဓောဝိဓ ဂယှတေပါဌ်၌ (**ဒီပနီ**) (ဝါ) ဤသဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာကျမ်း၌(**ဋီကာ**) မာဂဓစိတ္တဇ သဒ္ဒါကိုသာ ယူရသည်။ အဘယ့်ကြောင့်နည်းဟူမူ မာဂဓစိတ္တဇသဒ္ဒါသည်သာလျှင် သာသနာတော် (၃)ရပ်အား ကျေးဇူးပြုတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

မေး။ ။ မာဂဓစိတ္တဇသဒ္ဒါ၏ သာသနာတော်သုံးရပ်အား ကျေးဇူးပြုတတ်သည်၏အဖြစ်ကို အဘယ်သို့သော ယုတ္တိ, သာဓက, ဉပမာဖြင့် ယုံကြည်အပ်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ မဂဓစိတ္တဇသဒ္ဒါသည် ကမ္မဝါစာ ရွတ်ဖတ်ရခြင်းလည်း အကျိုးရှိ၏။

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်အား ကျေးဇူးပြုတတ်၏။ ဤယုတ္တိသာဓကဉပမာဖြင့် ယုံကြည်အပ်ပါသည်။ (သောဟာနုဿာဝနံ ပဋိသမ္ဘိဒါယ စ ပစ္စယော)

မေး။ မာဂဓစိတ္တဇသဒ္ဒါ၏ သာသနာတော်အား ကျေးဇူးများပုံကို ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၃၅–သကျ)

ဖြေ။ မာဂဓစိတ္တဇသဒ္ဒါသည် ဉပသမ္ပဒကံစသော ကံကို ဆောင်ရွက်ရာ၌ မာဂဓဘာသာဖြင့် ရွတ်ဖတ်မှသာလျှင် ရဟန်းစစ်ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ကမ္မဝါစာရွတ်ရာ၌၎င်း၊ သရဏဂုဏ်ပေးရာ၌၎င်း၊ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်ကို ရခြင်း၌၎င်း ကျေးဇူးပြုသောကြောင့် သာသနာတော်အား ကျေးဇူးများပါသည်။ (သကျအဖြေ)

မေး။ အတ္တောပကာရတ္တာနှင့် သာသနဿုပကာရတ္တာ တို့၌ ဉပကာရ ၂ခုတို့၏ ထူးခြားပုံ။ (၁၃၆၀–သကျ)

သာသနာတော်(၃)ရပ်ဟူသည် ပရိယတ္တိ၊ ပဋိပတ္တိ၊ ပဋိဝေဓ သာသနာတို့တည်း။ ထိုတွင်–

ပိဋကတ်သုံးပုံ အဋ္ဌကထာတို့နှင့်တကွ ဘုရား၏စကားတော်သည် ပရိယတ္တိသာသနာမည်၏။

အဓိသီလ အဓိစိတ္တ အဓိပညာဟုဆိုအပ်သော သိက္ခာသုံးပါးသည် ပဋိပတ္တိသာသနာမည်၏။

မဂ်လေးတန် ဖိုလ်လေးတန် နိဗ္ဗာန်ဟုဆိုအပ်သော လောကုတ္တရာတရားကိုးပါးသည် ပဋိဝေဓ သာသနာမည်၏။ (**ဋီကာ**)

သာသနပုဒ်ကို “ဝိနေယျသတ္တာ သာသိယန္တေ အနုသာသိယန္တေ အနေနာတိ **သာသနံ** ”ဟုပြု။

အဆိုပါသာသနာ(၃)ရပ် ရ၏။

တတိယပါဒလာ အနုသာဝနံ၌ “အနုသာဝနိယော”ဟု လိုလျက် ဂါထာအရာဖြစ်၍ ဆန္ဒာနုရက္ခဏာ အကျိုးငှါ ဣယ–ပစ္စည်းကို ချေ၍ အနုသာဝနံဟု ဆို၏။ (**ဋီကာ**)

အနုပုနပ္ပုနံ သာဝေတဗ္ဗံ အနေနာတိ အနုသာဝနံ။

အနုသာဝနေန ယုတ္တော အနုသာဝနီယောဟု ယုတ္တတဒ္ဓိတ်ပြု။ ဣယကို သုတ်ကြီးဖြင့် ချေသည်။

ပဋိသမ္ဘိဒါယ၌ “နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ”ဟု လိုလျက် ဂါထာအရာဖြစ်၍ ဆန္ဒာနုရက္ခဏာအလို့ငှါ နိရုတ္တိဟူသော ရှေ့ပုဒ်ကို ချေထားသည်။ (**ဋီကာ**)

ဤဂါထာ၌ စ–သဒ္ဒါသည် ပစ္စယသဒ္ဒါနောင် ထိုင်၍ အနက်ပေးရသောကြောင့် အဋ္ဌာနပယုဂ် ဖြစ်သည်။ (**ဋီကာ**)

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်ရသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် မာဂဓဘာသာကို မသင်သော်လည်း သိသည်၊ တတ်မြောက်သည်၊ အင်္ဂလိပ်,သက္ကဋစသော အခြားဘာသာကိုမူကား သင်မှသိသည်၊ တတ်မြောက်သည်။ မသင်လျှင် မသိနိုင်၊ မတတ်မြောက်နိုင်ဟု **ဋီကာဆရာ**ဆိုသည်။

ရှင်မဟိန္ဒထေရ်သည် ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်(၄)ပါးလုံး ရပြီးမှ သုံးနှစ်တိုင်တိုင် ပါဠိအဋ္ဌကထာများကို အရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿမထေရ်ထံ သင်ယူကြောင်း ပြဆိုထားသည်။

[သော တသ္မိံ ဉပသမ္ပဒသီမမဏ္ဍလေ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

အထ မဟိန္ဒတ္ထေရော ဉပသမ္ပန္နကာလတော ပဘုတိ အတ္တနော ဉပဇ္ဈာယဿေဝ သန္တိကေ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ ပရိယာပုဏန္တော ဒွေပိ သင်္ဂီတိယော အာရုဠှံ တိပိဋကသင်္ဂဟိတံ သာဋ္ဌကထံ သဗ္ဗံ ထေရဝါဒံ တိဏ္ဏံ ဝဿာနံ အဗ္ဘန္တရေ

ဥဂ္ဂဟေတွာ အတ္တနော ဥပဇ္ဈာယဿ အန္တေဝါသိကာနံ သဟာယမတ္တာနံ ဘိက္ခူနံ ပါမောက္ခော အဟောသိ။(**ဝိ၊ ဌ၊၁၊၃၉**)]

ထိုကြောင့် နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ် ရသူသည်လည်း မာဂဓဘာသာကို သင်ယူမှသာ တတ်မြောက်သည်ဟု မှတ်ယူဖွယ်ရှိသည်။

လေ့ကျင့်ခန်း

(၁) သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒိနံကို အစိတ်အပေါင်းဝိဂ္ဂဟပြု၍ အပေါင်းဝိဂ္ဂဟကို ကောက်ပြပါ။

(၂) သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာဘိဓီယတေ၌ သဒ္ဒဘေဒကို အရကောက်နှင့်တကွ ရေတွက်ပြ၍ လိုအပ်သော သဒ္ဒကိုလည်း အန္ဝယ/ဗျတိရေက အကြောင်းတို့ဖြင့် ရှင်းလင်းညွှန်ပြခဲ့ပါ။

(၃) စိတ္တဇသဒ္ဒါ၏ (က)ဖြစ်ရာဌာန (ခ)ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း (ဂ)ဖြစ်ပေါ်လာပုံတို့ကို ရေးခဲ့ပါ။

(၄) "က ခ" အက္ခရာတို့၏ ဖြစ်ရာဌာန်တို့ကို အပရေဆရာတို့၏ အမြင်အရ ဂါထာသာဓကေ ညွှန်း၍ ရေတွက်ခဲ့ပါ။

(၅) စိတ္တဇမာဂဓသဒ္ဒါ၏ သာသနာတော်အား ကျေးဇူးပြုပုံများကို ရေးခဲ့ပါ။

(၆)ဂါထာ

အနိဋ္ဌိတေ ပဒေ ဝဏ္ဏော ၊ ပရမတ္ထော သုနိဋ္ဌိတံ။
ပဒံ ပညတ္တိသဒ္ဒေါတိ ၊ သဒ္ဒေါ ဘဝတိ ဒုဗ္ဗိဓော။

စိတ္တဇမာဂဓသဒ္ဒါသည် ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ပညတ္တိသဒ္ဒါအားဖြင့် (၂)မျိုးပြားပြန်၍ ထိုနှစ်မျိုးကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

စိတ္တဇမာဂဓသဒ္ဒါသည် ပရမတ္ထသဒ္ဒါ၊ ပညတ္တိသဒ္ဒါအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် ပုရိသောပုဒ်ကို ရွတ်ဆိုရာ၌ ရွတ်ဆို၍ မပြီးသေးသော ပုဟူသော ရိဟူသော သောဟူသော တလုံးလုံးသော ဝဏ္ဏတို့သည် ပရမတ္ထသဒ္ဒါမည်၏။ **အကြောင်းကား** အဆိုပါ တလုံးလုံးသော ဝဏ္ဏတို့သည် ရုပ်(၂၈)ပါးတို့တွင် သဒ္ဒရုပ်ဟူသော ပရမတ္ထတရား ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ကောင်းစွာရွတ်ဆိုပြီးသော ပုရိသောဟူသော တပုဒ်လုံးသည် ပညတ္တိသဒ္ဒါမည်၏။

အကြောင်းကား အတ္ထေ ပညာပေတီတိ ပညတ္တိ ဟူသည်နှင့် အညီ ပုရိသောဟု ရွတ်ဆိုပြီးလျှင် ယောကျ်ားဟူသော အနက်ကို သိစေတတ်သောကြောင့်တည်း။

မေး။ အောက်ပါ သဒ္ဒါများကို ပုဒ်ဟု ခေါ်သင့်/မခေါ်သင့် အကြောင်းအသီးသီးပြ၍ ရှင်းခဲ့ပါ။

(က) အနက်ကို မသိစေတတ်သော ပုရိသောစသောသဒ္ဒါ၊

(ခ) အနက်ကို သိစေတတ်သော ပုရိသောစသောသဒ္ဒါ

ဖြေ။ ပုဒ်၌ ပဒဓာတ်သည် ဂတိအနက်ရှိ၍ ဗုဒ္ဓိအနက်လည်း ရှိသောကြောင့် **ပဇ္ဇတေ အတ္ထော အနေနာတိ ပဒံ** ဟူသည်နှင့် အညီ အနက်ကို သိကြောင်းဖြစ်မှ ပုဒ်ဟုခေါ်ရသည်၊ အနက်ကို သိကြောင်း မဖြစ်ပါက ပုဒ်ဟု မခေါ်နိုင်ပါ။

ထို့ကြောင့် "အတ္ထာနဝဗောဓေ ပုရိသာဒိသဒ္ဒေါ န ပဒံ နာမ"ဟူသော **ဋီကာ**နှင့်အညီ အနက်ကို မသိစေတတ်သောကြောင့် ပုရိသောစသော သဒ္ဒါကို ပုဒ်ဟု မခေါ်သင့်ပါ။

"အတ္ထာဝဗောဓေ သတိ ပဒံ နာမ" ဟူသော**ဋီကာ**နှင့်အညီ အနက်ကို သိစေတတ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါကို ပုဒ်ဟု ခေါ်ဆိုရပါမည်။

ရူပသိဒ္ဓိ-၇၌ အနက်ကို သိစေသည် ဖြစ်စေ မသိစေသည် ဖြစ်စေ **"ဝိဘတျန္တံ ပဒံ"** ဝိဘတ်အဆုံးရှိလျှင် ပုဒ်ဟု ခေါ်ဆိုသည်ဟု လာသည်။

ပရမော အတ္ထော ပရမတ္ထော ဟု ဝစနတ္ထပြု။

ပရမော–မြတ်သော၊ အတ္ထော–အနက်တည်း–ဟု အနက်ပေး။

မြတောင်ဦးသာသနကား ပရမော–မှန်ကန်သော၊ အတ္ထော–အနက်တည်းဟု ပေးရမည်တဲ့။ မြတ်သောအနက်ဟုပေးလျှင် မာတိကာ၌ လာသော ဟီနာ ဓမ္မာနှင့် ဆန့်ကျင်သတဲ့။ **ဆင်ခြင်လေ**။

အတ္ထေ ပညာပေတီတိ ပညတ္တိ၊ အနက်တို့ကို သိစေတတ်သောကြောင့် ပညတ်မည်၏။

သဂြိုဟ်ကျမ်း၌လာ နာမပညတ် သဒ္ဒပညတ်ပင် ဖြစ်သည်။

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပါဠိတော်၌ကား တလုံးလုံးသော ဝဏ္ဏကိုလည်း လူသားတို့သည် က–စသော ပညတ်၏ အစွမ်းဖြင့်၄င်း၊ သရဗျည်းစသော ပညတ်၏အစွမ်းဖြင့်၄င်း ခေါ်ဝေါ်ပညတ်အပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပညတ္တိသဒ္ဒါဟူ၍ ဟောတော်မူသည်။ **(ဋီကာ)** (၉၅–ဂါထာကြည့်)

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာဋီကာကျမ်း၌ကား သောတဝိညာဉ်သည် ပညတ်ကို အာရုံမပြုဘဲ ပရမတ္ထ သဒ္ဒဟု ဆိုအပ်သော သဒ္ဒါရုံကိုသာလျှင် အာရုံပြုသောကြောင့် သောတဝိညာဉ် အာရုံပြုခိုက်၌ ဖြစ်သော က,ခစသော ဝဏ္ဏတို့သည် ပရမတ္ထသဒ္ဒါမည်၏။

အဆိုပါ သဒ္ဒါရုံကို သောတဝိညာဏဝီထိ (ဝါ) သောတဒွါရဝီထိဖြင့် ကြားပြီးနောက် တဒနုဝတ္တက မနောဒွါရဝီထိဖြစ်သည်။ ထို့နောက် တတိယသုဒ္ဓမနောဒွါရဝီထိ ဖြစ်သည်။ ထိုတတိယသုဒ္ဓမနောဒွါရ ဝီထိဇောဖြင့် လူသားများ ပညတ်အပ်သော က,ခ–စသော အာရုံကို အာရုံပြုသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ထိုတတိယသုဒ္ဓမနောဒွါရဝီထိဇော အာရုံပြုခိုက်၌ က,ခ–စသော ဝဏ္ဏသည် ပညတ္တိသဒ္ဒါမည်၏။

ထိုသို့ သောတဝိညာဉ် အာရုံပြုခိုက်၌ ဖြစ်သော က,ခ–စသော ဝဏ္ဏဟု ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထ သဒ္ဒါက တတိယသုဒ္ဓမနောဒွါရဝီထိဇော အာရုံပြုခိုက်၌ ပညတ္တိသဒ္ဒါဖြစ်သော်လည်း **ပရမတ္ထသဘော တရားကို မကျော်လွန်နိုင်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်** တတိယသုဒ္ဓမနောဒွါရဝီထိဇော အာရုံပြုခိုက်၌ ဖြစ်သော က,ခ–စသော တလုံးလုံးသော ဝဏ္ဏသည် ပရမတ္ထသဒ္ဒါပင် ဖြစ်၏ဟု ဋီကာဆရာ ဆို၏။

ဂေါစသော အက္ခရာတလုံးတည်းသာ ရှိသောပုံစံတို့၌ ပရမတ္ထ/ပညတ္တိသဒ္ဒါခွဲပုံကို **ဘာသာဋီကာ** စသော ဆရာတော်တို့ အဆိုကို အောက်ပါအတိုင်း မှတ်သားရာ၏။

(၁) ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ဂေါဟုဆိုရာဝယ် သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်က ဂေါဟူသော ပစ္စုပ္ပန်အသံကို အာရုံပြုသော သောတဒွါရဝီထိဖြစ်၏။

(၂) ထိုနောက် ချုပ်ပြီးသော ဂေါဟူသော အသံကို အာရုံပြုသော တဒနုဝတ္တကမနောဒွါရ ဝီထိဖြစ်၏။ ဤနှစ်ဝီထိ၏အာရုံဖြစ်သော ဂေါဟူသော အသံသည် **ပရမတ္ထသဒ္ဒါ**မည်၏။

(၃) ထို့နောက် အသံကို အာရုံမပြုဘဲ ဂေါဟူသော နာမပညတ်ကို အာရုံပြုသော တတိယ သုဒ္ဓမနောဒွါရဝီထိဖြစ်၏။

ထိုတတိယသုဒ္ဓမနောဒွါရဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော ဂေါဟူသော နာမပညတ်သည် **ပညတ္တိ သဒ္ဒါ**မည်၏။ **အကြောင်းကား**–ဂေါဟူသော နာမပညတ်က နွားဟူသော ဒြဗ်ကို သိစေတတ်သော ကြောင့်တည်း။

(၄) ထိုနွားဟူသော အနက်ဒြဗ်ကို စတုတ္ထသုဒ္ဓမနောဒွါရဝီထိဖြင့် သိသည်။

သဒ္ဒံ ပဌမစိတ္တေန၊ တီတံ ဒုတိယစေတသာ။

နာမံ တတိယစိတ္တေန၊ အတ္ထံ စတုတ္ထစေတသာ။ (သီ။ဋီ။သစ်။၂။၃၉၈)(မဏိမဥ္ဇူ။၂၊၄၇၂)

မေး။ ဂေါ ကညာ ပုရိသော ဒေဝဒတ္တော ရာဇပုရိသော တို့၌ ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ပညတ္တိသဒ္ဒါကို ဝီထိဖြင့် အကျယ်ပိုင်းခြားပြခဲ့ပါ။ (၁၃၅၃–သကျ) (မဟာဋီကာ၊၁၅၊၁ဖ၌ ဝီထိချပုံနှင့်တကွ ပြထားသည်)

မေး။ ။အနိဋ္ဌေတေ ပဒေ၌ အနိဋ္ဌိတပဒ၏ ဝဒန္တ သုဏန္တ (၂)ပါးတွင် မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် စပ်လျှက် ဖြစ်သည်ကို ဖော်ပြ၍၊ သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ ဂေါသဒ္ဒါ၌ ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ပညတ္တိသဒ္ဒါ (၂)မျိုးကိုလည်း ခွဲခြားပြခဲ့ပါ။ (၁၃၄၀–သကျ)

ဖြေ။ ။ အနိဋ္ဌိတပဒသည် ဝဒန္တ သုဏန္တနှစ်မျိုးနှင့်စပ်လျှက် ဖြစ်ပါသည်။

ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်သည် ဂေါဟု ရွတ်ဆိုမည့်အခါ ဂေါဟု ရွတ်ဆိုရန် စိတ်ဖြင့် ပိုင်းခြားသတ်မှတ်သော မနသာဝဇ္ဇနပိတ တဝီထိ၊ ဂေါဟု ထင်ရှားသော အက္ခရာကို ရွတ်ဆိုလိုက်ခြင်းကား တဝီထိ၊ ဤသို့ အားဖြင့် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်ဘက်မှ နှစ်ဝီထိဖြစ်၏။

သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်သည် ဂေါဟူသော ပစ္စုပ္ပန်သဒ္ဒါရုံကို အာရုံပြု၍ အတိမဟန္တာရုံ သောတဒွါရတဝီထိ၊ ဂေါဟူသော အတိတ်သဒ္ဒါရုံကို အာရုံပြု၍ တဒနုဝတ္တကမနောဒွါရတဝီထိ၊ ဤသို့အားဖြင့် သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ် ဘက်မှ နှစ်ဝီထိဖြစ်၏။

ဝဒန္တဘက်မှ နှစ်ဝီထိ၊ သုဏန္တဘက်မှ နှစ်ဝီထိအားဖြင့် ပေါင်း(၄)ဝီထိမှာ ဖြစ်သော ဂေါသဒ္ဒါသည် ခဏတ္တယနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် **ပရမတ္ထသဒ္ဒါ**မည်၏။

ထို့နောက် ဂေါဟူသော နာမပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သုဒ္ဓမနောဒွါရတဝီထိ၊

နွားဟူသော အနက်ဒြဗ်ကို သိသော (၄)ခုမြောက်သော သုဒ္ဓမနောဒွါရတဝီထိ၊

နောက်ဆုံး (၅)ခုမြောက် ဖြစ်သော သုဒ္ဓမနောဒွါရတဝီထိအားဖြင့် ပေါင်း(၃)ဝီထိမှာ ဖြစ်သော ဂေါသဒ္ဒါသည် သုနိဋ္ဌိတပဒဖြစ်၍ ပညတ်ကို အာရုံပြုသောကြောင့် **ပညတ္တိသဒ္ဒါ**မည်၏။ **(၁၃၄၀–သကျအဖြေ**)

ဤဂါထာနှင့်ပတ်သတ်၍ သကျသီဟစာမေးပွဲ၌ စိတ္တဇ+မာဂဓ သဒ္ဒါဝယ် ပရမတ္ထသဒ္ဒါ, ပညတ္တိသဒ္ဒါ (၂)မျိုး ခွဲရခြင်း၏ အကြောင်းကို ရေးပါဟု မေးဘူးသည်။

ထိုပုစ္ဆာကအတိုင်း အဖြေမှန်ကား အနက်ဒြဗ်တခုကို ဟောအပ်သော်သာ သဒ္ဒါတခုဟု ခေါ်ဝေါ်အပ်သောကြောင့် သဒ္ဒါ(၂)မျိုးခွဲရသည်ဟု ဖြစ်၏။

ထိုပုစ္ဆာကဆရာသည် (ဋီ–နှာ၊၁၁)လာ ကသ္မာ ဧကတ္ထာဘိဟိတေ ဧကောတိ ဂဟိတတ္တာ ဟူသောပါဌ်ကို ကြည့်၍ ဖြေခြင်းဖြစ်သည်။

ၡင်းပါဌ်သည် အဆိုပါ သဒ္ဒါ(၂)မျိုးခွဲရခြင်း အကြောင်းကို ပြသည်မဟုတ်။

ပုရိသောစသော အက္ခရာအပေါင်း၏ ပညတ္တိသဒ္ဒါမည်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြခြင်းသာ ဖြစ်သည်။

ထိုပါဌ်၏ဆိုလိုရင်းကား အနက်တခုကိုဟောသော သဒ္ဒါကိုသာ ပညတ္တိသဒ္ဒါတခုဟူ၍ ယူအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ပုရိသောစသော ပုဒ်လုံးအက္ခရာအပေါင်းသည် ပညတ္တိသဒ္ဒါမည်၏။ ထိုကြောင့် အဆိုပါအမေးနှင့်အဖြေသည် လုံးဝမမှန်သော အမေးအဖြေများ ဖြစ်သည်ဟု သိရသည်။

(၇) ဂါထာ

နေကာပိသုတိယာသဒ္ဒါ၊ လောကေနေကောတိ ဝုစ္စတေ။
ဧကတ္ထဝါစကတ္တေနေ–ကောတိ သင်္ကေတဘာဝတော။

ဣ+တ္ထီဟုၡင်း၊ ပု+ရိ+သောဟုၡင်း နား၌ ကြားရခြင်းအားဖြင့် အက္ခရာအများရှိသော ဣတ္ထီ ပုရိသောစသော သဒ္ဒါတို့ကိုလည်း လူအပေါင်းက သဒ္ဒါတခု(ပုဒ်တခု)ဟု ပြောဆိုကြကုန်၏။

အကြောင်းကား ဣတ္ထီသဒ္ဒါက မိန်းမဟူသော အနက်ကို ဟောသည်၊ ပုရိသသဒ္ဒါက ယောကျ်ားဟူသော အနက်ကိုသာ ဟောသည်၊ ထိုသို့သဒ္ဒါတခုက အနက်တခုကိုသာ ဟောနိုင်သည့်အတွက် သဒ္ဒါတခု ပုဒ်တခုဟူ၍သာ လောက၌ မှတ်သားထားသောကြောင့်တည်း။

သုတိယာကို သရူပဝသေနဟု **ဋီကာဆရာ**ဖွင့်ပြသည်။

ထို့ကြောင့် ဋီအလို သုတိ–အရ (၂)လုံး(၃)လုံးစသော အက္ခရာသရုပ်ကို ယူရသည်။

ဒီပနီဆရာကား သဝနေနဟု ဖွင့်ပြသည်။

ထို့ကြောင့် ဒီပနီအလို သုတိ–အရ သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ နား၌ ကြားရခြင်းကိုယူ။

မေး။ နေကာပိ သုတိယာ၌ သုတိသရုပ် ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၃၄–သကျ)

လောကေနကို **အာဒိကပ္ပိကလောကသတ္တကာရိကသဒ္ဒါတေန**ဟု ဋီဆရာဖွင့်ပြသဖြင့်–

လောက–အရ လူသာမန်အပေါင်းကို မယူရ။ ကျမ်းပြုဆရာဖြစ်သော ကမ္ဘာဦးလူပညာရှိ အပေါင်းကို ယူရမည်။

ဧကေတ္တဝါစကတွေ့နကား ပရမ္မရဟိတ်ဖြစ်သည်၊ မူလီဟိတ်ဖြစ်သည်။

ဧကောတိ သင်္ကေတဘာဝတောကား ဉာပကဟိတ်ဖြစ်သည်။

နေကာပိ၌ **ပိသဒ္ဒါ**ဖြင့် အက္ခရာတလုံးသာရှိသော ဂေါ သာ ရာ ခံစသော သဒ္ဒါတို့ကိုယူ။

အကြောင်းကား အက္ခရာတလုံးသာရှိသော ဂေါ သာ ရာခံစသော သဒ္ဒါသည်လည်း နွား–ခွေး–ဥစ္စာ–ကောင်းကင်စသော အနက်တခုကို ဟောတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

မေး။ နေကာပိ သုတိယာ သဒ္ဒါ၌ အနေက–အရ၊ အပိ–အရ ကောက်ပြပါ။ (၁၃၆၇–သကျ)

ဤဂါထာကို ထောက်၍ အက္ခရာလုံးရေ အများရှိသော သဒ္ဒါဖြစ်စေ၊ အက္ခရာတလုံးတည်းသာ ရှိသော သဒ္ဒါဖြစ်စေ အနက်တခုကို ဟောလျှင် သဒ္ဒါတခုဖြစ်သည်၊ ပုဒ်တခု ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

သို့သော် **ဋီကာဆရာ**က အက္ခရာလုံးရေ အများရှိသောသဒ္ဒါ၌ ပရမတ္ထသဒ္ဒါ ပညတ္တိသဒ္ဒါ (၂)မျိုးလုံးကို ရသည်၊ အက္ခရာတလုံးတည်းသာရှိသော သဒ္ဒါ၌ ပရမတ္ထသဒ္ဒါ တမျိုးတည်းကိုသာ ရသည်ဟု ဖွင့်ဆိုထားသည်၊ ထိုအဆိုကို ဆရာများက ပယ်ကြသည်။

ပယ်ပုံကား–ဤဂါထာဖြင့် ပညတ္တိသဒ္ဒါ၏ ဧကက္ခရပုဒ် အနေကက္ခရပုဒ်အားဖြင့် (၂)မျိုး ပြားပုံကို ပြသောကြောင့်၎င်း ဧကေတ္တဝါစကတွေ့န–ပါဠိအရ ပညတ္တိသဒ္ဒါကသာ အနက်ကို ဟောနိုင်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၎င်း၊ **ဋီကာ**အဆို မမှန်ကန်၊ ဤသို့ပယ်ကြသည်။

မေး။ ဂေါစသော ဧကက္ခရသဒ္ဒါ၌ ပရမတ္ထသဒ္ဒါသာ ရသည်ဟူသောဝါဒ သင့်/မသင့် အကြောင်းချင့် ဖြေပါ။ (၁၃၄၈–သကျ)

နေကာပိ၌ ပိ(အပိ)သဒ္ဒါသည် "အမြွတ်အများ၊ နောက်ထိုင်ငြား၍၊ ပိကားသမ္ဘာဝနာ၊ ဖြစ်တုံပါလည်း၊ စပ်ရာပုဒ်မှာ၊ ယုတ်နည်းပါမူ၊ ဂရဟာယူ၊ ပေါင်းမူသမ္ဘာဝနာပေ"–**ရွှေရေးဆောင် နိယံ**(၂၉၃)နှင့် အညီ အက္ခရာအများဟော နေကသဒ္ဒါနောင်ထိုင်၍ သမ္ဘာဝနာဖြစ်သည်။

သို့သော် အက္ခရာတလုံးတည်းသာရှိသော ဂေါ ရာ သာ ခံ စသော အက္ခရာအနည်းဟော သဒ္ဒါတို့ကို ပေါင်းဆည်းသောကြောင့် ဂရဟာဖြစ်သည်၊ ဂရဟာကို ပေါင်းဆည်းပါသည်။

ပေါင်းဆည်းပုံကား–အက္ခရာအများရှိသော ဣတ္ထီ ပုရိသစသော သဒ္ဒါတို့ကို သဒ္ဒါတခုပုဒ် တခုဟူ၍ ခေါ်ဆိုကြသေးလျှင် အက္ခရာတလုံးတည်းသာရှိသော ဂေါ ရာ သာ ခံ စသော သဒ္ဒါတို့ကိုကား အဘယ်ဆိုဘွယ်ရာ ရှိအံ့နည်း၊ သဒ္ဒါတခု ပုဒ်တခုဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်သည်သာ ဖြစ်သည်။

(၈) ဂါထာ

ဧကက္ခရော ပျနေကောပေ–ကတ္ထဝါစကသမ္မတော။
သရော တံသဟိတော ဗျဉ္ဇ–နော စေ ကက္ခရသမ္မတော။

ဣတ္ထိ၊ ပုရိသောစသော အနေကက္ခရသဒ္ဒါသည် ပုဒ်ဖြစ်သောကြောင့်ငှင်း များသောအက္ခရာရှိသောကြောင့်ငှင်း တနက်ကို ဟောခြင်းသည် သင့်ပါစေတော့၊ ဂေါ သာ ရာ ခံ စသော ဧကက္ခရသဒ္ဒါသည် အက္ခရာတလုံးတည်းသာ ရှိသောကြောင့် အဘယ်သို့လျှင် တနက်ကို ဟောနိုင်ပါသနည်း ဟူသော အမေးကို ဖြေလို၍ ဤဂါထာ ပုဗ္ဗဒ္ဓကိုရေးသည်။(**ငြိ**)

အက္ခရာ တလုံးတည်းသာရှိသော ဂေါ ရာ သာ ခံ စသော ဧကက္ခရသဒ္ဒါက တနက်ကိုသာ ဟောခြင်းသည် သင့်ပါစေတော့၊ များသောသဒ္ဒါရှိသော ပုရိသောစသော အနေကက္ခရသဒ္ဒါက အဘယ့်ကြောင့် တနက်ကိုသာ ဟောရပါသနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

အက္ခရာ တလုံးတည်းသာရှိသော ဂေါ သာ ရာ ခံစသော သဒ္ဒါကိုငှင်း များသောအက္ခရာရှိသော ဣတ္ထိ ပုရိသောစသော သဒ္ဒါကိုငှင်း ကမ္ဘာဦးကျမ်းပြု လူပညာရှိအပေါင်းက တနက်ကို ဟောကုန်၏ဟု သမုတ်ထားကြကုန်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဂေါ ရာ သာ ခံ စသော ဧကက္ခရသဒ္ဒါကလည်း တနက်ကိုသာ ဟောနိုင်သည်၊ ဣတ္ထိ ပုရိသောစသော အနေကက္ခရသဒ္ဒါကလည်း တနက်ကိုသာ ဟောနိုင်သည်။ ဤကား **ဤဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓ၏ အဓိပ္ပါယ်**တည်း။

အ အစရှိသော သရသည်ငှင်း၊ က အစရှိသော ဗျည်းသည်ငှင်း အက္ခရာမည်၏ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာ အပရဒ္ဓကို ရေးသည်။ (**ငြိ**)

(တနည်း) ဧကက္ခရောဟူသော ပါဋ္ဌိ၌ အဘယ်ကို အက္ခရာတလုံးဟု ခေါ်သနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာအပရဒ္ဓကို ရေးသည်။(**ဒီ**)

အ,အာ–စသော သရ(၈)လုံးကိုငှင်း ထိုသရ(၈)လုံးနှင့်တကွဖြစ်သော က,ခ–စသော ဗျည်း (၃၃)လုံးကိုငှင်း အက္ခရာတလုံးဟု ခေါ်သည်၊ အက္ခရာတလုံးဟု သမုတ်အပ်သည်။ ဤကား **ဤဂါထာ အပရဒ္ဓ၏ အဓိပ္ပါယ်**တည်း။

တံ သဟိတော ဗျဉ္ဇ–နော စေ ကက္ခရသမ္မတောဟူသော ပါဋ္ဌိကို ထောက်၍ ဂေါ၌ ဂ+ဩဟု ပုဒ်ဖြတ်၍ အက္ခရာနှစ်လုံးရှိသည်ဟု မမှတ်ရ၊ အက္ခရာတလုံးသာ ရှိသည်ဟု မှတ်ရမည်။

ဂန္တွာ၌ န္တွာဝယ် န+တ+ဝ+အာ–ဟု အက္ခရာ(၄)လုံး ရှိသည်ဟု မမှတ်ရ၊ အက္ခရာတလုံးသာ ရှိသည်ဟု မှတ်ရမည်။

သရနှင့်ယှဉ်တွဲနေသော အက္ခရာများကို အက္ခရာတလုံးဟု ယူရကြောင်း ရှင်းရှင်းမှတ်ပါ။

မေး။ ကိံသဒ္ဒါသည် ဧကက္ခရလော? ဒွက္ခရလော? တျက္ခရလော? သာဓကဆောင်၍ ဖြေပါ။ (၁၃၆၇–သကျ)

မေး။ ဧကက္ခရသမ္မတော–အရ အက္ခရာတလုံးဟု ဆိုသင့်သောဗျည်း၊ မဆိုသင့်သောဗျည်းတို့ကို ဘေဒစိန္တာ ပါဋ္ဌိသာကေပြ ဖြေပါ။ (စေတိ–၁၃၃၅)

ဤဂါထာ၌ သမ္မတော၏ ကတ္တားကို လောကေနဟု ထည့်ပါ။

(၉) ဂါထာ

အနေကေဝ သမာနေပိ ၊ ပဒမေကမိတျူစ္စတေ။
ဆိန္နတ္တာ စိနိပါတေန၊ တေသံ စေကတ္ထဘာဝတော။

တနက်ကို ဟောသည်၏အဖြစ်ဖြင့် သဒ္ဒါတခု ပုဒ်တခု မည်လတ်သော် အက္ခရာတလုံးရှိသော သဒ္ဒါသည်သာလျှင် တနက်ကို ဟောသောကြောင့် ပုဒ်မည်တန်စေ၊ အက္ခရာအများရှိသော သဒ္ဒါက ထိုတနက်ကို ဟောသောကြောင့် အဘယ်သို့လျှင် ပုဒ်မည်နိုင်ပါသနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီ**)

ဝိဘတျန္တ သုံးခုရှိသော ယံ+ကိံ+စိ ကို သုံးပုဒ်ဟု ခေါ်ဆိုရမည်လော၊ တပုဒ်ဟု ခေါ်ဆိုရမည်လော အဘယ်သို့ ခေါ်ဆိုရမည်နည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ယံကိဉ္စိ၌ ယံ+ကိံ+စိ–ဟူ၍ ဝိဘတျန္တ သုံးခုရှိ၍ ပုဒ်တွေ များနေသော်လည်း သုံးပုဒ်ဟု မခေါ်ဆိုရ။ တပုဒ်သာ ခေါ်ဆိုရသည်။ **အကြောင်းကား** စိနိပါတ်ပုဒ်ဖြင့် ပိုင်းဖြတ်ထားသောကြောင့်ငှင်း၊ ထိုသုံးပုဒ်ပေါင်းပါမှ အလုံးစုံဟူသော တနက်ကိုသာ ဟောနိုင်သောကြောင့်ငှင်းတည်း။

မေး။ ယံကိဉ္စိ ၌ ဧကပဒပုဒ် ခေါ်ရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၃၀–သကျ)

ဆိန္နတ္တာ စိနိပါတေန–ပါဌ်အရ စိနိပါတ်ပုဒ်ဖြင့် ပိုင်းဖြတ်ပုံ

ယံကိဉ္စိ၌ ယံလည်း သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်၊ ကိံလည်း သဗ္ဗနာမ်ပုဒ် ဖြစ်ရာ ပုဒ်၏အဆုံး၌သာ နေလေ့ရှိသော စိနိပါတ်ပုဒ်က အဆုံးမှ နေ၍ ထိုင်လိုက်ခြင်းကြောင့် ယံ–ရော ကိံ–ပါ နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သွားသည်။

ဤသို့ စိနိပါတ်ပုဒ်သည် ယံ–ရော ကိံ–ပါ နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သွားစေလျှက် ယံကိဉ္စိ သုံးပုဒ်လုံး နိပါတသမုဒါယကပုဒ်သာ ဖြစ်သည်ဟု ပိုင်းဖြတ်၍ ပြသည်။

မေး။ ယံကိဉ္စိ–၌ စိနိပါတ်ဖြင့် ပိုင်းခြားပုံကို ရှင်းပြပါ။ (စေတိ–၁၃၆၁)

သမာနေပိ၌ ပိသဒ္ဒါသည် အနေကက္ခရသဒ္ဒါကို ကဲ့ရဲ့၍ ဧကက္ခရသဒ္ဒါကို ချီးမွမ်းကာ ဆိုအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဂရဟာအနက်ရှိသည်၊ ဂရဟာအနက်ကို ဟောသည်။

[**အမှာ။ ဘုရားကြီးနိယံ**ဆရာတော်က "ဗဟုပဏီတ၊ ဝါစကနောက်၊ ရောက်သည့်သမ္ဘာဝနာ၊ ပိသဒ္ဒါကား၊ ဂရဟာကို ပေါင်းဆည်းထွန်းမြဲ"(၁၄၅)ဟု ဆို၍ အနေကေဝ သမာနေ–ဟူသော အများဟော သဒ္ဒါနောင် ထိုင်သော ပိသဒ္ဒါသည် သမ္ဘာဝနာ ဖြစ်သည်၊ ဂရဟာကို ပေါင်းဆည်းသည်ဟု မိန့်သည်။

ရွှေရေးဆောင်ဆရာတော်ကား "အမြွတ်အများ၊ နောက်ထိုင်ငြား၍၊ ပိကားသမ္ဘာဝနာ၊ ဖြစ်တုံပါလည်း၊ စပ်ရာပုဒ်မှာ၊ ယုတ်နည်းပါမူ၊ ဂရဟာယူ၊ ပေါင်းမူဂရဟာပေ"–ဟု ဆို၍ "အနေကေဝ သမာနေ"ဟူသော အများဟောသဒ္ဒါနောင် ထိုင်သော ပိသဒ္ဒါသည် သမ္ဘာဝနာ ဖြစ်သင့်သော်လည်း ဂရဟာကို ပေါင်းဆည်းသောကြောင့် ဂရဟာဖြစ်သည်ဟု မိန့်သည်။

ထို့ကြောင့် သမ္ဘာဝနာသော်ငှင်း၊ ဂရဟာသော်ငှင်း တခုခုဖြစ်သင့်သော ပိသဒ္ဒါတွေ့တိုင်း သမ္ဘာဝနာဖြစ်သည်၊ (ဝါ) ဂရဟာဖြစ်သည်ဟု (၂)မျိုး ရနိုင်တော့သည်။]

အနေကေဝသမာနေပိ၌ အများဟော 'အနေကေဝ သမာနေ'သဒ္ဒါနောင် ထိုင်သောကြောင့် **ဘုရားကြီးနိယံဆရာအလို** သမ္ဘာဝနာဖြစ်သည်။

အဆိုပါ ပိသဒ္ဒါသည် အများဟော 'အနေကေဝ သမာနေ'သဒ္ဒါနောင် ထိုင်သောကြောင့် သမ္ဗာဝနာ ဖြစ်သင့်သော်လည်း (**ရွှေရေးဆောင်ဆရာအလို**) ဂရဟာကို ပေါင်းဆည်းသောကြောင့် ဂရဟာဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါလေ။

မေး။ အနေကေဝ သမာနေပိ၌ ပိ–သဒ္ဒါဖြင့် သိစေအပ်သော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပြပါ။ (စေတိ–၁၃၆၁)

မေး။အနေကေဝ သမာနေပိကို သမ္ဘာဝနာဂရဟာ အနက်နှစ်မျိုးပေါ်လွင်အောင် အနက်ပေးပြပါ။

ဖြေ။ အနေကေဝ–ဝိဘတျန္တအားဖြင့် အက္ခရာအရေအတွက် များသည်သာလျှင်၊ သမာနေပိ–ဖြစ်သည်တိုင်အောင်လည်း(သမ္ဘာဝနာ)၊ သမာနေပိ–ဖြစ်သော်လည်း(ဂရဟာ)ဟု အနက်ပေးရမည်။

မေး။ အနေကေဝ သမာနေပိကို ပိသဒ္ဒါ၏ သမ္ဘာဝနာဇောတက ထင်ရှားအောင် အနက်ပေးပါ။ (၁၃၃၈–သကျ)

မေး။ နေကာပိ သုတိယာ(၇–ဂါထာ) အနေကေဝ သမာနေပိ(၉–ဂါထာ)၌ အနေကနှစ်ခု ထူးခြားပုံကို ဖြေပါ။ (၁၃၃၄–သကျ)

ဖြေ။ ရှေ့ အနေကသဒ္ဒါသည် တခုသောအနက်ကို ဟောတတ်သော ဣတ္ထိပုရိသောစသော သဒ္ဒါရ၏။ နောက် အနေကသဒ္ဒါသည် ဝိဘတျန္တအားဖြင့် များသော ယံကိဉ္စိစသော ပုဒ်များရ၏။ (သကျအဖြေ)

နံပါတ် (၇)ဂါထာ၌ သဒ္ဒါဟု ဆိုခဲ့သည်၊ ဤနံပါတ် (၉)ဂါထာ၌ ပဒံဟု ဆိုသည်။
ယင်းနှစ်ခုကား အနက်အထူး မရှိ၊ အနက်အတူသာ ဖြစ်သည်။

မေး။ ပဒမေကံနှင့် ဧကော သဒ္ဒေါတို့ ထူး/မထူး စိစစ်ပါ။ (၁၃၃၈–သကျ)

ဖြေ။ ပဒန္တိ စ သဒ္ဒေါတိ စ အနတ္ထာန္တရံဟူသော ဒီပနီနှင့်အညီ နေကာပိဂါထာနှင့် ဧကက္ခရောပိ ဂါထာတို့၌ သဒ္ဒေါဟုငင်း၊ ဤဂါထာ၌ ပဒံဟုငင်း လာရှိသော်လည်း သဒ္ဒါနှင့် ပုဒ်အနက် အထူးမရှိ၊ အတူတူပင် ဖြစ်ပါသည်။ (သကျအဖြေ)

ဤဂါထာ ဥစ္စတေ၏ကတ္တားကို ပဏ္ဍိတေဟိ (ဋီကာ)၊ လောကေန(ဒီပနီ) ဟု ထည့်သည်။
နံပါတ် (၇)ဂါထာ၌ ဟိတ်ပုဒ် (၂)ခုကား ပရမ္မရဟိတ်ဖြစ်သည်၊
ဤနံပါတ် (၉)ဂါထာ၌ ဟိတ်(၂)ခုကား နာနာဟိတ်ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

(၁၀) ဂါထာ

အာဘုသေ ဂတိယန္ဓေ့က–က္ခရောတ္ထိပုရိသောတိ စ၊
နေကော ယံကိဉ္စိ ပေတိတျေ–ကတ္တံ နေကပဒဿ စ။

နံပါတ် (၇)(၈)(၉)ဂါထာတို့ဖြင့် ဧကက္ခရပုဒ် အနေကက္ခရပုဒ် အနေကပဒပုဒ် (၃)ပုဒ်ပြခဲ့သည်။ ဤဂါထာဖြင့် အဆိုပါ(၃)မျိုး၏ ပုံစံအသီးသီးကို ပြသည်။

ထိုတွင် **ဧကက္ခရပုဒ်၏ ပုံစံကား**–
အလွန်အကဲဟူသော အနက်ကိုဟောသော အာ–သဒ္ဒါ၊
ဂတိအနက်ကို ဟောသော ဣ–သဒ္ဒါဖြစ်သည်။
အနေကက္ခရပုံစံကား– ဣတ္ထိ ပုရိသောတည်း။
အနေကပဒပုံစံကား– ယံကိဉ္စိ အပေတိတည်း။

ပဒ၏ ပရိဘာသာများ

(၁) “အတ္ထဇောတကော ပဒံ” “အနက်ကို ထွန်းပြတတ်သော သဒ္ဒါသည် ပုဒ်မည်၏”ဟူသော ပရိဘာသာအရ အာနှင့် ဣဓာက်သည် တစ်နက်ကိုသာ ဟောသောကြောင့် ဧကက္ခရပုဒ်မည်၏။

(၂) “အက္ခရသမူဟော ပဒံ” “အက္ခရာအပေါင်းရှိသော သဒ္ဒါသည် ပုဒ်မည်၏”ဟူသော ပရိဘာသာအရ ဣတ္ထိ ပုရိသောသဒ္ဒါသည် တစ်နက်ကိုသာ ဟောသောကြောင့် အနေကက္ခရပုဒ်မည်၏။

(၃) “ဧကတ္ထတ္တာ ပဒံ”ဟူသော ပရိဘာသာအရ ယံကိဉ္စိ အပေတိ၌ စိနိပါတ်ပုဒ်ဖြင့် ပိုင်းဖြတ်ထားအပ်သောကြောင့်၎င်း၊ တစ်နက်ကိုသာ ဟောသောကြောင့်၎င်း အနေကပဒပုဒ်မည်၏။

(၄) “ပုဗ္ဗာပရာန မတ္ထျုပလဒ္ဓိယံ ပဒံ” ဟူသော ပရိဘာသာအရ ရအပ်သော အနက်ရှိသော ရှေ့နောက်သဒ္ဒါအပေါင်းသည် ပုဒ်မည်၏ဟု ဆိုသောကြောင့် ကုမ္ဘကာရောစသည်၌ ကာရစသည်သည် ပုဒ်မည်၏။ (**ဋီကာ**)

ပုရိသော/ပူရိသော ပါဌ်(၂)မျိုး

ဉီသ ရသော၊ ပူရေတီတိ ပုရိသော၊ ပုမာ (**မောဂ်**)။

ပုရ ဒါန ပူရဏေသု၊ ပူရေတီတိ ပုရိသော။ (**ရူ**)–တို့ ထောက်၍ ပုရိသောသာ ရှိရမည်၊

ဓာန်ဋီ၌ကား ပုရေတိ ပုရိသော ပေါရိသော စ၊ ဣသော၊ ရသဿ ဒီဃတာယ ပူရိသော စ–ဟု ဆိုသည်၊ ၎င်းအလို ပုရိသော/ပူရိသော (၂)မျိုးရှိသင့်သည်။

မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ၌ကား ရဿနှင့်သာ ရှိရမည်ဟု ဆိုသည်။

ပုဒ်သည် **အကျဉ်းအားဖြင့်** သျာဒျန္တပုဒ်၊ တျာဒျန္တပုဒ် အားဖြင့် (၂)မျိုး ရှိသည်။

(ဝါ)နာမ်ပုဒ်၊ အာချာတ်ပုဒ် အားဖြင့် (၂)မျိုး ရှိသည်။

အလယ်အလတ်အားဖြင့် နာမ်၊ အာချာတ်၊ ဉပသာရ၊ နိပါတ်ပုဒ်အားဖြင့် (၄)မျိုး ရှိသည်။

အကျယ်အားဖြင့် ယင်း(၄)မျိုး၌ ကမ္မပ္ပဝစနီယထည့်၍ ၅မျိုး ရှိသည်။ (ဋီကာ)

ဤဂါထာ၌ ဣတိသဒ္ဒါ(၃)လုံးသည် အာဒိအနက်ကို ဟောသည်

ယံကိဉ္စိ၌ ဝိဘတျန္တဖြစ်သော အက္ခရာတလုံးစီကို ငဲ့မူ (၃)ပုဒ်ဖြစ်သည်၊ ဝိဘတ်(၃)လုံး ဆုံးသည်။

စိအက္ခရာနောင် ဝိဘတ်တလုံးဆုံးသည်ကိုသာ ငဲ့မူ တပုဒ်သာဖြစ်သည်၊ ဝိဘတ်တလုံးသာ ဆုံးသည်။ (**ဋီကာ**)

အပေတိနှင့် ပတ်သတ်သော အဆို

(၁) ဉပသာရပုဒ်များသည် ဝိဘတ်နှင့်ကင်း၍ ဖြစ်နိုင်တည်နိုင်သောကြောင့် ဉပသာရပုဒ် အားလုံးနောင် နာမ်ဝိဘတ် မသက်ရဟု **နိရုတ္တိပိဋကတ်ကျမ်း**၌ ဆိုသည်။

(၂)**သဒ္ဒနီတိကျမ်း**၌ကား နာမ်ပုဒ်သည် ဝိဘတ်နှင့်ကင်း၍ မဖြစ်နိုင် မတည်နိုင်သောကြောင့် နာမ်ပုဒ်နှင့် တွဲနေသော ဉပသာရပုဒ်နောင်သာ ဝိဘတ်များသက်ရသည်၊ အာချာတ်ပုဒ်နှင့် တွဲနေသော ဉပသာရပုဒ်နောင်ကား ဝိဘတ်များ မသက်ရဟု ဆိုသည်။

(၃)**ကစ္စည်းကျမ်း**၌ကား **သဗ္ဗာသမာဝုသောပသဂ္ဂနိပါတာဒီဟိ စ** သုတ်ကို ဆိုရကား သဒ္ဒါဟူသမျှ ဝိဘတ်နှင့် ကင်း၍ မတည်နိုင်သောကြောင့် ဉပသာရပုဒ် အားလုံးနောင် ဝိဘတ်များ သက်ရမည်ဟု ဆိုသည်။

နိရုတ္တိပိဋကတ်ကျမ်းနှင့် သဒ္ဒနီတိကျမ်းတို့အလို အပေတိပုဒ်ကို အာချာတ်ဝိဘတ် တလုံးသာ ဆုံးသော တပုဒ်သာဖြစ်သည်ဟု မှတ်ရမည်၊ အာချာတ်အရာ၌ နာမ်ဝိဘတ် မဖြစ်သင့်၊ မသက်သင့်သောကြောင့် အပေတိ၌ အပဟူသော ဥပသာရပုဒ်နောင် နာမ်ဝိဘတ် မသက်ရ။

ကစ္စည်းကျမ်းအလို အပေတိ၌ အပနောင် နာမ်ဝိဘတ်တခု၊ ဣခာတ်နောင် အာချာတ်ဝိဘတ်တခုအားဖြင့် ဝိဘတ္တန္တ(၂)ခုဖြစ်သော်လည်း ဖဲ၏ဟူသော အနက်တခုကိုသာ ဟောသောကြောင့် တပုဒ်သာ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ရမည်။ (ဋီကာ)

ဒီပနီဆရာတော်အလို အပေတိ၌ အပနောင် နာမ်ဝိဘတ် အဆုံးရှိသောကြောင့် အပကား တပုဒ်၊ ဧတိဝယ် အာချာတ်ဝိဘတ် အဆုံးရှိသောကြောင့် ဧတိကား တပုဒ်အားဖြင့် ဤ(၂)ပုဒ်ကို တပုဒ်ဟူ၍သာ ကမ္ဘာဦးကျမ်းပြု လူပညာရှိအပေါင်းက ဆိုသည်။ **အကြောင်းကား** အဆိုပါနှစ်ပုဒ်တို့သည် နှစ်ပုဒ်ပေါင်းမှ ဖဲ၏ဟူသော တခုသော ကြိယာအနက်ကိုသာ ဟောသည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

မေး။ အပေတိ၌ ဧကပဒပုဒ် ခေါ်ရခြင်းအကြောင်းနှင့် အပေတိ၌ အပနောင် ဝိဘတ် သက်နိုင်/မသက်နိုင် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၃၀–သကျ)

(၁၁) ဂါထာ

သောတာလမ္ဗဏမာပန္နော၊ သင်္ကေတေန ဝဝတ္ထိတော။
အတ္ထဿ ဉာပကော သဒ္ဒေါ၊ နာသန္တော ကာရဏဒွယေ။

အောက်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော အတ္ထောပကာရတ္တာဟူသော စကားရပ်ကို နှလုံးသွင်း၍ မာဂဓ သဒ္ဒါဖြစ်စေ ဒမိဠဘာသာသဒ္ဒါစသည်ဖြစ်စေ စိတ္တဇသဒ္ဒါမှန်သမျှသည် အကြောင်း(၂)ပါးနှင့် ပြည့်စုံမှသာ အနက်အား ကျေးဇူးပြုသည်ဟု သတ်မှတ်၍ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဒီပနီ)**

စိတ္တဇသဒ္ဒါက အနက်အားကျေးဇူးပြုပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဋီကာ)**

မေး။ သောတာလမ္ဗဏာဒိ ဂါထာကို မိန့်ဆိုရခြင်းအကြောင်း ဖြေဆို၍၊ ဒီပနီနှင့်အညီ အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ပြဆိုခဲ့ပါ။ (၁၃၅၅–သကျ)

အကြောင်း ၂ မျိုးကား–

(၁) သောတာလမ္ဗဏမာပန္န–သောတဝိညာဉ်၏ အာရုံအဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း (ဝါ) နား၌ ကြားခြင်း။

(၂) သင်္ကေတဝဝတ္ထိတ–ဤသဒ္ဒါသည် ဤအနက်ကို ဟော၏ဟု အမှတ်သင်္ကေတ ရှိဘူးခြင်း၊

ဤအကြောင်း(၂)ပါးစုံမှ စိတ္တဇသဒ္ဒါသည် အနက်ကိုသိစေနိုင်သည်၊ ဤအကြောင်း (၂)ပါး မစုံခဲ့သော် (ဝါ) တပါးပါး ချွတ်ယွင်းခဲ့သော် စိတ္တဇသဒ္ဒါသည် အနက်ကို မသိစေနိုင်။

မေး။ အဘယ်အင်္ဂါများနှင့် ပြည့်စုံသော စိတ္တဇသဒ္ဒါသည်သာ အတ္ထောပကာရ ဖြစ်သည်ကို ဖြေပါ။ (၁၃၄၄–သကျ)

သောတာလမ္ဗဏ၌ သောတပုဒ်ကို သောတဝိညာဏဿဟု **ဋီကာဆရာ** ဖွင့်ပြသောကြောင့် **သောတ–အရ** သောတဝိညာဉ်ကို ကောက်ရသည်။

ဒီပနီဆရာကား သောတပုဒ်ကို သောတပသာဒဿဟု ဖွင့်ပြသောကြောင့် သောတပသာဒကို ကောက်ရသည်။ (ယင်းသောတ၌ ကာရဏူပစာ၊ နာနန္တရိကနည်းရသည်။)

သဒ္ဒေါပုဒ်ကို **ဋီကာဆရာ**က ပုရိသာဒိသဒ္ဒေါဟု ဖွင့်ပြသည်။
ထို့ကြောင့် သဒ္ဒေါ–အရ ပုရိသအစရှိသောသဒ္ဒါကို ယူရသည်။
ဒီပနီဆရာကား စိတ္တဇော သဒ္ဒေါဟု ဖွင့်ပြသည်။
ထို့ကြောင့် သဒ္ဒေါ–အရ စိတ္တဇသဒ္ဒါကို ကောက်ယူရသည်။ (သဒ္ဒေါ၌ ဧကဒေသျူပစာ)
မေး။ အတ္ထသဉာပကော သဒ္ဒေါ၌ အလိုရှိအပ်သော သဒ္ဒါကို ဖော်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၃၅)

ကာရဏဒွယေ၌ ကာရဏသဒ္ဒါသည် ဟေတုဝါစက ဟိတ်အနက်ကို ဟောသည်။
ထိုဟိတ်သည် ဇနကဟိတ်၊ ဉာပကဟိတ်၊ သမ္ပာပကဟိတ်အားဖြင့် (၃)မျိုးရှိသည်။
ထိုတွင် ဤ၌ ဉာပကဟိတ်ဖြစ်သည်။
ဤဉာပကဟိတ်ဖြစ်ရာ၌ သဒ္ဒါ၊ အနက် (၂)မျိုးတွင်
သဒ္ဒါသည် ဉာပကဟိတ်ဖြစ်သည်၊ မီးခိုးနှင့် တူ၏။
သဒ္ဒါ၏အနက်သည် ဉာပေတဗ္ဗ၊ မီးနှင့် တူ၏။ (ဋီကာ)

(၁၂) ဂါထာ

ဘေဒါဘေဒကဘူတတ္ထံ၊ ပုဏ္ဏံ ဝေါဟာရနိဿိတံ။
နာနာပဒံ ဝိဘာဝေတိ၊ ယံ တံ ဝါကျန္တိ ဝုစ္စတိ။

ပုဒ်ကိုပင် ဝါကျဟု ဆိုထိုက်သော အခြင်းအရာကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

လူတိုင်း ပြောရိုးပြောစဉ်အတိုင်း မှီသော ဝိသေသနဝိသေသျလည်း ဖြစ်သော ဝဒန္တုပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုအတိုင်း ပြည့်စုံသော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ပြနိုင်သော ပုဒ်အပေါင်းကို ဝါကျဟု ခေါ်သည်။

မေး။ ။ဤဂါထာ၌ နာနာပဒံဟု ဆိုက လိုအပ်သောအနက် ပြီးပြည့်စုံပါလျှက် ထိုနာနာပဒံဟူသော ဝိသေသျပုဒ်၏ ဝိသေသနပုဒ် (၃)ခုကို အဘယ်ကြောင့် ဆိုသနည်း။

ဖြေ။ ။အက္ခရာ ကာဏောစသည်၌ ဝိသေသနဝိသေသျ မဖြစ်သော်လည်း ဝါကျဟု ခေါ်ဆိုအပ်သည်သာ ဖြစ်သောကြောင့် **ဘေဒါဘေဒကဘူတံ**ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်ကို **ယေဘုယျ**အားဖြင့် ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

သရာသရေ လောပံစသည်၌ ပပ္ပေါန္တိဟူသော ကြိယာကို ထည့်ရသဖြင့် ဝါကျ၏ တစိတ်တဒေသသာ ဖြစ်သောကြောင့် **ပုဏ္ဏံ**ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်ကို **ယေဘုယျ**အားဖြင့်သာ ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

ဒသ ပါဋ္ဌိမာ ကုသလာ ရူပံ စက္ခုမာ–စသည်ကား တပုဒ်နှင့်တပုဒ် စာစပ်၍မရသော စကားရပ်များ ဖြစ်သောကြောင့် ဝေါဟာရနိဿိတမဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် အဆိုပါ ဒသပါဋ္ဌိမာ စသည်သည် ဝါကျမည်ဟု ပြလို၍ **ဝေါဟာရနိဿိတံ**ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်ကို ရေးသားထားသည်။

အထက်ပါအမေးအဖြေကား–ဋီနှင့် မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိအလိုတည်း။

မြတောင်ဦးသာသန၏အလိုကို အောက်ပါအတိုင်းဖတ်ကြည့်ပါ။

ဘေဒါဘေဒကဘူတံပါဌ်ဖြင့် နီလံ ဥပ္ပလံ၊ ရညော ပုရိသော၊ ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ စသည်တို့၌သာ ဝါကျမည်သည်။ အက္ခရာ ကာဏောစသည်တို့ကား ဝါကျမမည်ဟု နစ်စေသည်ဟု ပြသည်။

ပုဏ္ဏံဟူသောပါဌ်ဖြင့် ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၊ ဩဒနော ပစိတွာ ဘုဇ္ဇတေစသည်တို့၌သာ

ဝါကျမည်သည်၊ **သရာသရေ လောပံ** စသော သုတ်တို့ကား ဝါကျမမည်ဟု နစ်စေသည်ဟု ပြသည်။ ဤသို့ ဆိုသတဲ့။

လောကောပစာရဂဟဏသိဒ္ဓိ–လောကဝေါဟာရအားဖြင့် သဒ္ဒါပြီးစီးသည်–ဟု ကလာပ်ကျမ်း၌ ဆိုသောကြောင့် လိင်ဓာတ်ဝိဘတ်ပစ္စည်း စသည်တို့ကို ဝေဘန်သောအားဖြင့် ကြံဆ၍ ပြီးစီးအောင် ပြောဆိုမှုကိုပင် ဝေါဟာရနိဿိတဟု ခေါ်သည်။ ယင်းပုဒ်ကို နာနာပဒံပုဒ်၌ စာစပ်ရမည်၊

ဘေဒါဘေဒကဖြစ်သော ပုဏ္ဏဖြစ်သော အနက်ကို ပြနိုင်သော ဝေါဟာရနိဿိတ နာနာပဒသည် ဝါကျမည်၏။

ဝေါဟာရနိဿိတံဖြင့် ကုသလာ ရူပံ စက္ခုမာ စသည် ဝါကျမမည်ဟု ပြသည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ ကုသလာ ရူပံ စက္ခုမာကို နာနာပဒ ဖြစ်သောကြောင့် ဝါကျခေါ်သင့်/မခေါ်သင့် ယုတ္တိသာဓကပြ ရှင်းပါ။ (၁၃၄၉–သကျ)

မေး။ ဘေဒါဘေဒကဘူတတ္ထံဟု ဝိသေသန မ–ရခြင်း၏ အကြောင်း။ (၁၃၂၉–သကျ)

ဖြေ။ အက္ခိနာ ကာဏော ပြယုဂ်၌ ဝိသေသန ဝိသေသျ မဖြစ်ခြင်းကြောင့် ယင်းပြယုဂ်မျိုးကို နစ်စေလိုသောကြောင့်တည်း။ (သကျအဖြေ)

(၁၃)ဂါထာ

အနိဋ္ဌိတေ ပဒေ ဝဏ္ဏော၊ ဝါက္ခရံ နိဋ္ဌိတေ ပဒံ။
ဝါကျံ တဿမုဒါယောတ–မဿောညာပေက္ခလက္ခဏံ။

ဝါကျယူပုံ တနည်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသားသည်။

ပုရိသောပုဒ်ကို ရွတ်ဆိုရာ၌ ရွတ်ဆို၍ မပြီးသေးသော **ပု**ဟူသော **ရိ**ဟူသော **သော**ဟူသော တလုံးလုံးသော ဝဏ္ဏသည် အက္ခရာမည်၏။

ရွတ်ဆို၍ပြီးပြီးသော ပုရိသောဟူသော အက္ခရာအပေါင်းသည် ဝါကျမည်၏။

ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ကဲ့သို့ ပုဒ်အပေါင်းသည် ဝါကျမည်၏။

ထိုဝါကျသည် အခြင်းခြင်း ငဲ့ခြင်းလက္ခဏာရှိသည်၊ တပုဒ်နှင့်တပုဒ် အနက်အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် ဆက်သွယ်ခြင်း စာစပ်၍ရခြင်း လက္ခဏာရှိပါသည်။

အညောညာပေက္ခလက္ခဏံပါဌ်ဖြင့် ဒသ ဒါဠိမာ ကုသလာ ရူပံ စက္ခုမာ စသည် ဝါကျ မမည်ဟု ပြသည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ ဝါကျ၏ လက္ခဏာများကို ပြယုဂ်နှင့်တကွ (၂)နည်းဖော်ပြ၍၊ ဝေါဟာရနိဿိတံ အညောညာပေက္ခ လက္ခဏံဖြင့် နစ်စေအပ်သော ပြယုဂ်တို့ကို ထုတ်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၆၁)

ကောချာတော ပဒစယော ၊ သိယာဝါကျံ သကာရကော–အာချာတ်ကြိယာတခု ပါရှိသော ပုဒ်အပေါင်းသည် ဝါကျမည်၏–ဟု ဆိုအပ်သော အဘိဓာန်စကားသည် **ယေဘုယျ**သာ ဖြစ်သည်။

အပွကအားဖြင့် သတ္တာရာ ဒေသိတော အယံ ဓမ္မော စသည်၌ အာချာတ်ကြိယာ မပါသော်လည်း ဝါကျပင်မည်၏၊ ရညော ပုရိသောစသည်၌ ကာရကမပါရှိသော်လည်း ဝါကျပင်မည်၏။ (**ဋီကာ**)

အဘိဓာန်၌ ဧကောချာတောပုဒ်ကို ဧကော အာချာတော(ကထိတော)ယဿ သမုဒါယဿာတိ ဧကောချာတော ဟု စတုတ္ထီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပြု၍ **ဧကောချာတော–အရ** အာချာတ်/ကိတ်ကြိယာ (၂)မျိုးလုံးကို ယူရသည်ဟု **ဝဒန္တိဆရာ**တို့ ဆိုကြသည်။ ထိုအဆိုမသင့်။

အကြောင်းကား ဝါကျမှန်သမျှ အလုံးစုံသော ကာရကတို့၏ အထူးပြုရာဖြစ်သော အာချာတ်ကြိယာကို ညွှန်းပြအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

အပရေဆရာတို့ကား **အဘိဓာန်**လာ **ဧကောချာတော–အရ** အာချာတ်ကြိယာတခုကိုသာ ယူ၍ "သတ္ထာရာ ဒေသိတော အယံ ဓမ္မော" စသည်၌ ဒေသိတောဟူသော နာမ်ပုဒ်သည် ဟောတိဟူသော အာချာတ်ကြိယာပုဒ်ကို ငဲ့သည်၊ ဟောတိထည့်၍ အနက်ပေးရမည်ဟု ဆိုကြသည်။ (**ဋီကာ**)

ဝါကျအဓိပ္ပါယ် (၃)မျိုး

(၁) ဘေဒါဘေဒကဘူတတ္ထံစသော ဂါထာအရ ဝါကျအဓိပ္ပါယ်တမျိုး

(၂) အနိဋ္ဌိတေ ပဒေ ဝဏ္ဏောစသော ဂါထာအရ ဝါကျအဓိပ္ပါယ်တမျိုး

(၃) ဧကောချာတော ပဒစယော စသောဂါထာအရ ဝါကျအဓိပ္ပါယ်တမျိုးအားဖြင့် ဝါကျနှင့် ပတ်သက်၍ ဝါဒ(၃)မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင်–

အလယ်ဖြစ်သော (၁၃)ဂါထာဖြင့် ပြအပ်သော ဝါကျအဓိပ္ပါယ်သည်သာ သဗ္ဗသင်္ဂါဟက ဖြစ်သည်၊ ဝါကျအားလုံးကို သိမ်းကျုံးယူနိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဤဝါဒသည် **အကောင်းဆုံး**ဖြစ်သည်။

(၁၂)ဂါထာဖြင့်ပြအပ်သော ဝါကျအဓိပ္ပါယ်သည် "အက္ခိဏာ ကာဏော၊ သမဏော စ ဗြာဟ္မဏော စ၊ သရာသရေ လောပံ"–စသည်တို့၌ ဝိသေသနဝိသေသျ မဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကြိယာ ကာရက မပြည့်စုံသောကြောင့်၎င်း သဗ္ဗသင်္ဂါဟကမဖြစ်၊ ဝါကျအားလုံးမသိမ်းယူနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဤဝါဒသည် **ယထာလာဘနည်း** ဖြစ်သည်။

အဘိဓာန် (၁၀၆)ဂါထာဖြင့်ပြအပ်သော ဝါကျအဓိပ္ပါယ်သည်လည်း အာချာတ်ကြိယာ မပါသော "သတ္ထာရာ ဒေသိတော အယံ ဓမ္မော" စသောဝါကျ၊ ကာရကမပါသော "ရညော ပုရိသော" စသောဝါကျ တို့ကို မသိမ်းယူနိုင်၊ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကမဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် ဤဝါဒသည်လည်း **ယထာလာဘနည်း**ဖြစ်သည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ ဘေဒစိန္တာကျမ်းလာ ဝါကျမည်ပုံ အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးခဲ့ပါ။ (စေတီ–၁၃၄၇)

မေး။ ဘေဒစိန္တာလာ ဝါကျမည်ပုံ အဓိပ္ပါယ် (၂)နည်းကို ပြဆို၍၊ ပဌမနည်းကို ယထာလာဘနည်းဟု သုံးစွဲရခြင်းအကြောင်း ဒီပနီအလို ရေးခဲ့ပါ။ (၁၃၆၈–သကျ)

မေး။ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဝါကျဝါဒကို သာဓပြေ ဖြေပါ။ (၁၃၄၇–သကျ)

(၁၄)ဂါထာ

ပဋိညာ ဥပမာ ဟေတု၊ ဥဒါဟရဏ နိဂမ။
ဝသေနာဝယဝါ ပဉ္စ၊ ဝိဓာ ဝါကျေ ယထာရဟံ။

ဝါကျအစိတ်အပိုင်း(၅)မျိုးကို (ဝါ)ယတိ (၅)မျိုးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

ဝါကျ၌ ပဋိညာဉ်၊ ဥပမာ၊ ဟေတု၊ ဥဒါဟရဏ်၊ နိဂုမ်းအားဖြင့် ဝါကျအစိတ်အပိုင်း (၅)မျိုးကို ထိုက်သင့်သလို ရနိုင်သည်။

ဋီကာ၌ ပဋိညာ ပဋိညာတဗ္ဗ၊ ဥပမာ ဥပမေယျ၊ ဟေတု ဖလ၊ ဥဒါဟရဏ ဥဒါဟရဏီယ၊

နိဂမ နိဂမနီယ–ဟု အစုံစုံတွဲပြသည်။ ထိုကြောင့် ဋီကာအလို ဝါကျာဝယဝ(၁၀)မျိုး ရှိသည်ဟု မှတ်နိုင်သည်။

၁။ ထိုတွင် အစဦ စကားကိုထားခြင်း၊ ဆုံးဖြတ်အပ်သောဝတ္ထုကို ဆုံးဖြတ်မှုပြုခြင်း (**ဋီကာ**)၊ လိုယင်းပမာဏစကား(**ဒီပနီ**)သည် ပဋိညာဉ်မည်၏။

၂။ ဆုံးဖြတ်အပ်သော ဝတ္ထုသည် ပဋိညာတဗ္ဗမည်၏။

၃။ တူသည်၏အဖြစ်ဖြင့်ဆိုခြင်း မထင်ရှားသောဝတ္ထုကို ထင်ရှားအောင်ပြုခြင်းသည် ဥပမာမည်၏။

၄။ မထင်ရှားသောဝတ္ထုသည် ဥပမေယျမည်၏။

၅။ အကျိုးအကြောင်းသည်(ဝါ) အကျိုးပြီးခြင်း၏အကြောင်းသည် ဟေတုမည်၏။

၆။ အကျိုးဖြစ်သောဝတ္ထုသည် ဖလမည်၏။

၇။ ဆိုအပ်ပြီးသောအနက်ကို ပုံစံပြသည်၏အစွမ်းဖြင့် ဆိုခြင်း၊ ထုတ်ဆောင်အပ်သော ဝတ္ထုကို ထုတ်ဆောင် ခြင်းသည် ဥဒါဟရဏမည်၏။

၈။ ထုတ်ဆောင်အပ်သောဝတ္ထုသည် ဥဒါဟရဏီယမည်၏။

၉။ ဆိုအပ်ပြီးသောအကျယ်ဖြစ်သောအနက်ကို တဖန်အကျဉ်းချုံး၍ဆိုခြင်းသည် နိဂမမည်၏။

၁၀။ ဆိုအပ်ပြီးသောအကျယ်ဖြစ်သောအနက်သည် နိဂမနီယမည်၏။

မေး။ ဝါကျာဝယဝ (၅)မျိုးကို ဖော်ပြ၍၊ ဥပမာနှင့် ဥဒါဟရဏ–အထူးကိုလည်း ရေးပါ။ (၁၃၃၈–စေတီ)

မေး။ ဝါကျာဝယဝ (၅)ပါး၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပါ။ (စေတီ–၁၃၂၀၊ ၁၃၄၇)

မေး။ ဝါကျအစိတ်ငါးပါး အပြည့်အစုံပြ ဂါထာ၌ အစိတ်ငါးပါးကို အသီးသီး ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၉–သကျ)

ပုံစံများ

(၁) ဗုဒ္ဓေါ ဧဝ တမောနုဒေါဦ တမောနုဒေါသည် ပဋိညာဉ်။

(၂) ဗုဒ္ဓေါသည် ပဋိညာတဗ္ဗ။ ဧဝသည် ပဋိညာပရိစ္ဆိန္နဖြစ်သည်။

(၃) ဂေါ ဝိယ ဂဝဇော၌ ဂဝဇောသည် မထင်ရှားသော ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့် ဥပမေယျမည်၏။

(၄) ဂေါသည် မထင်ရှားသောဝတ္ထုကို ထင်ရှားအောင်ပြုသောကြောင့် ဥပမာမည်၏။
ဝိယသည် ဥပမာဇောတကမည်၏။

(၅) တဏှာယ ဇာယတေ သောကော၌ တဏှာသည် သောကဟူသော အကျိုး၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဟေတုမည်၏။

(၆) သောကောသည် အကျိုးဖြစ်သောကြောင့် ဖလမည်၏။

(၇) ဃော ရဿံ၊ ဃောရဿမာပဇ္ဇတေ သံသာသု ဧကဝစနေသု ဝိဘတ္တာဒေသေသု၊ တဿံ တဿာ၌ တဿံတဿာသည် ဥဒါဟရဏ်မည်၏။

(၈) သုတ်နှင့် ဝုတ္တိသည် ဥဒါဟရဏီယမည်၏။

(၉) သောမနဿသဟဂတံ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တံ။ပ။ ဣစ္စေဝံ သဗ္ဗထာပိ ဒွါဒသာ–ကုသလစိတ္တာနိ သမတ္တာနိ၌ ဣစ္စေဝံ ။ပ။ သမတ္တာနိသည် နိဂမနမည်၏။

(၁၀) သောမနဿသဟဂတံ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တံမှစ၍ မောဟမူစိတ္တာနိ နာမအထိသည် နိဂမနီယမည်၏။ (**ဋီကာ**)

ပဋိညာတဗ္ဗ ဥပမေယျစသော တွဲဘက်(၅)မျိုးရှိမှသာလျှင် ပဋိညာဉ်စသော ဝါကျာဝယဝ

(၅)မျိုးကို ဝါကျ၌ ထိုက်သင့်သလို ရကောင်းသည်။ ယင်းတွဲဘက် (၅)မျိုးမရှိလျှင် ဝါကျာဝယဝ(၅)မျိုးကို ဝါကျ၌လည်း မရနိုင်ချေဟု **အပရေ ဆရာ**တို့ ဆိုကြသည်။ (**ဋီကာ**)

ဤဂါထာ၌ **ပဋ္ဌဝိဓာ**ဟူသော စကားရပ်ကို ဝါကျာဝယဝ(၅)မျိုးအတွက် သိမ်းကျုံး၍ ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝါကျတိုင်း၌ ယင်း(၅)မျိုးကို ရထိုက်သည်ဟု မမှတ်ရ။ အချို့ဝါကျ၌ (၁)ပါး (၂)ပါး (၃)ပါး (၄)ပါးရသည်လည်း ရှိ၏။ အချို့ဝါကျ၌ (၅)မျိုးလုံး ရသည်လည်း ရှိ၏။ ဤသို့ ရထိုက်သလို ရကြသည်ကို ပြလို၍ **ယထာရဟံ**ကို ဆိုသည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ ဝါကျာဝယဝ (၅)ပါး၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရေး၍၊ ၎င်းဂါထာပါ ယထာရဟံပုဒ်၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ရေးပြပါ။ (စေတီ–၁၃၂၈)

ပရိစ္ဆိန္န(၂)မျိုး

၁။ ပုဒ်ကြီးလေးပုဒ်တည်းဟူသော ပရိစ္ဆိန္န။

၂။ ဝါကျာဝယဝ(၅)မျိုးတည်းဟူသော ပရိစ္ဆိန္နအားဖြင့် ပရိစ္ဆိန္န (၂)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင်–ပုဒ်ကြီးလေးမျိုးတည်းဟူသော ပရိစ္ဆိန္နကို တပုဒ်မျှ၌၎င်း၊ ဝါကျ၌၎င်း ရနိုင်သည်။

ဝါကျာဝယဝ(၅)မျိုး၊ (၁၀)မျိုးတည်းဟူသော ပရိစ္ဆိန္နကို ဝါကျ၌သာ ရနိုင်သည်၊ တပုဒ်တပုဒ်မျှ၌ မရနိုင်။ (**ဋီကာ**)

(၁၅)ဂါထာ

ယထာ မဟာနသေ ဧဝ၊ မဂ္ဂိဒဟာနရူမတော။
မနျတေ ကတ္ထစမ္ဘိနော၊ သိဒ္ဓိတော စလမတ္ထကေ။

ဝါကျာဝယဝ (၅)မျိုးလုံးပါသော ပြယုဂ်ပုံစံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာ၌

၁။ အဂ္ဂိ မနျတေသည် ပဋိညာဉ်ဖြစ်သည်။

၂။ ယထာမဟာနသေ အဂ္ဂိသည် ဥပမာဖြစ်သည်။

၃။ အသိဒ္ဓိတောကား ဗျတိရေကဟိတ်(ဋီကာ)၊
ဒဟာနရူမတောကား ဉာပကဟိတ် ဖြစ်သည်။ (ဒီပနီ)

၄။ အစလမတ္ထကေကား ဥဒါဟရဏ်ဖြစ်သည်။

၅။ ဧဝံကား နိဂုမ်းဖြစ်သည်။

မေး။ ယထာ မဟာနသေ–စသော ဂါထာကို ဝါကျာဝယဝ(၅)ပါး ခွဲပြပါ။ (စေတီ–၁၃၂၃)

မေး။ ယထာ မဟာနသေအစရှိသော ဂါထာ၌ ဝါကျာဝယဝ ၅မျိုးတို့ကို အသီးသီး ထုတ်ပြပါ။(၁၃၄၄–သကျ)

ဋီကာ၌ တွဲဘက် (၅)မျိုးကိုလည်း ဆက်လက်ထုတ်ပြသည်။ ၎င်းတို့ကား–

၁။ မဟာနသေ အဂ္ဂိကား ပဋိညာတဗ္ဗဖြစ်သည်။

၂။ ပဗ္ဗတဂ္ဂိကား ဥပမေယျဖြစ်သည်။

၃။ မီးဟူ၍ သိရခြင်းတည်းဟူသော အကျိုးသည် ဖလဖြစ်သည်။

၄။ ကတ္ထကား ဥဒါဟရဏီယ ဖြစ်သည်။

၅။ ယထာ မဟာနသေ အင်္ဂကား နိဂမနီယဖြစ်သည်။

မေး။ ယထာ ကာမာဝစရေ ပုထုဇ္ဇနာနံ ဝိစိကိစ္ဆာ ဟောတိ မဂ္ဂေန အသမုစ္ဆိန္နတ္တာ၊ ဧဝံ ရူပါဝစရေ-၌ ရသင့်သော စကားအစိတ်တို့ကို သက်ဆိုင်ရာ ပါဠိနှင့် ယှဉ်တွဲပြဆိုပါ။ (၁၃၅၃-သကျ)

ဤဂါထာ၌ ဥပမာ ဥပမေယျ (၂)မျိုးတွင် ဥပမာကသာ ထင်ရှား၍ ဥပမေယျကား မထင်ရှား သောကြောင့် **ကတ္တုသဒ္ဒါ**ကို ထည့်ဆိုသည်။ (**ဋီကာ**)

ပဓာန/အပဓာန အခွဲ

ဥပမာသည် ဥပမေယျကို အထူးပြုသောအားဖြင့် ကြား၍ဖြစ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် အပဓာန သာ ဖြစ်သည်။

ဥပမေယျသည် ဥပမာသို့အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ပဓာနဖြစ်သည်။ (ဋီကာ)

နိယံ။ ပမာပမေ၊ ဤနှစ်ထွေ၊ ပမေပဓာနသာတည်း။

ဤအရာ၌ ဟိတ်သည် ဇနကဟိတ်၊ သမ္ပာပကဟိတ်၊ ဉာပကဟိတ်ဟု (၃)မျိုးရှိ၏။

ထိုတွင် မျိုးစေ့သည် သစ်ပင်ပင်စည်ကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် ဇနကဟိတ်မည်၏။

အရိယာမဂ်သည် အကျင့်ကောင်းသူတို့ကို နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်စေတတ်သောကြောင့် သမ္ပာပက ဟိတ်မည်၏။

မီးခိုးသည် မိမိမီးခိုးမြင်ရသူတို့ကို မီးကိုသိစေတတ်သောကြောင့် ဉာပကဟိတ်မည်၏။ (**ဋီကာ**)

ထိုဉာပကဟိတ်သည်လည်း သဘာဝဉာပကဟိတ်၊ ဗျတိရေကဉာပကဟိတ်၊ ကာရိယဉာပက ဟိတ်အားဖြင့် (၃)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် အရာဝတ္ထုတစုံကို လက်ဖြင့် စမ်းသပ်ကြည့်ရာမှ ပူသောမီးသည် ပူသည့်အတွက် မီးရှိ၏ဟု သိစေတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် မီး၏ ပူသောသဘောသည် သဘာဝဉာပကဟိတ်မည်၏။

ဤ၌ **ဒဟနတော**ဟူသောဟိတ်သည် မီး၏ပူသောသဘောကို သိစေတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် သဘာဝဉာပကဟိတ်မည်၏။

အရာဝတ္ထုတစုံကို လက်ဖြင့်စမ်းသပ်ကြည့်ရာ၌ မပူသည့်အတွက် မီးမရှိဟူ၍ သိစေတတ် သည်၏အဖြစ်ကြောင့် မပူသောသဘောသည် ဗျတိရေကဉာပကဟိတ်မည်၏။

မီးကြောင့်ဖြစ်သော အခိုးကိုမြင်အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ထိုမီးကို သိစေတတ်သော အကျိုး ဖြစ်သော မီးခိုးသည် ကာရိယဉာပကဟိတ်မည်၏။

ဤ၌ **ဓူမတော**ဟူသောဟိတ်သည် မီးရှိမှန်းသိစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာရိယဉာပက ဟိတ် မည်၏။ (ဒီပနီ)

ဂစ္ဆတီတိ ဂေါဟူသောဝိဂြိုဟ်၌ ဣတိသဒ္ဒါကို **သရူပကြိယာသဘာဝဟိတ်**ဟု ဆရာကြီးများ မိန့်ဆိုကြသည်။ (ဋီကာ)

ဤဂါထာလာ **အသိဒ္ဓိတော**ဟူသောဟိတ်သည် ဇနကဟိတ်၊ သမ္ပာပကဟိတ်၊ ဉာပကဟိတ် (၃)မျိုးတွင် သိစေတတ်သောကြောင့် ဉာပကဟိတ်၊
သဘာဝဉာပကဟိတ်၊ ဗျတိရေကဉာပကဟိတ်၊ ကာရိယာဉာပကဟိတ် (၃)မျိုးတွင် **အ–ဟူသော ပဋိသေဓနှင့်တကွ ဆိုထားသောကြောင့်** ဗျတိရေကဉာပကဟိတ်မည်၏။ (ဋီကာ)

သရာသရေ လောပံစသောသုတ်သည် ပဋိညာဉ်မည်၏။
ယဿိန္ဒြိယာနိ စသောပြယုဂ်သည် ဥဒါဟရုဏ်ဖြစ်သည်။
ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိစသောဝါကျကား ပဋိညာဉ်တခုသာရသည်။ (**ဋီကာ**)

ဤဂါထာ အနက်ပေး(၅)မျိုး

(၁) ယထာ မဟာနသေ အဂ္ဂိ ဒဟနတော စ ရူမတော စ မနျတေ ဉာယတေ၊ ဇဝံ အဂ္ဂိ မနျတေ။ ကတ္ထ မနျတေတိ ဓမ္မိနော အဂ္ဂိဿ အသိဒ္ဓိတော အစလမတ္ထကေတိ နိဒဿေတဗ္ဗောတိ။ (**ဒီပနီ**)

(၂) မဟာနသေ အဂ္ဂိ ယထာ ၊ ဇဝံ ဒဟနတော စ ရူမတော စ အဂ္ဂိ မနျတေ။ ကတ္ထ ကသ္မိံ ပဒေသေ မနျတေ၊ ဓမ္မိနော သဒိသဂ္ဂိဝတ္ထုနော အသိဒ္ဓိတော အစလမတ္ထကေတျတ္ထော။ (**ဋီကာ**)

(၃) ယထာ မဟာနသေ ဒဟနရူမတော အဂ္ဂိ ၊ ဇဝံ မနျတေ အစလမတ္ထကေ ပဗ္ဗတမတ္ထကေ အသိဒ္ဓိတော အပါကဋတ္တာ၊ ကတ္ထ ဓမ္မိ နော ကတ္ထစိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ န မနျတေတိ ယောဇနတ္တိ အပရေ၊ (**ဋီကာလာ အပရေဝါဒ**)

(ဓမ္မိ+နော+အသိဒ္ဓိတောဟု ပုဒ်ဖြတ်) (နောကို နဟုဖွင့်သည်) (ကတ္ထ ကတ္ထစိ– တစုံတခုသော အရပ်၌၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ–တွေ့မြင်အပ်သော၊ ဓမ္မိ–ဥပမေယျဖြစ်သောမီးကို၊ နော မနျတေ–မသိအပ်၊ ဟု အနက်ပေး။)

(၄) ယထာ မဟာနသေ အဂ္ဂိ ဒဟနရူမတော အဂ္ဂီတိ မနျတေ ဉာယတေ၊ ဇဝံ တထာ ကတ္ထ ဒေသေ အဂ္ဂိ အဂ္ဂီတိ မနျတေ၊ အစလမတ္ထကေ ပဗ္ဗတမတ္ထကေ အဂ္ဂိ အဂ္ဂီတိ မနျတေ၊ ကသ္မာ ဒူရတ္တာ ဒဟနရူမေ အပါကဋေပိ ဒိဋ္ဌေန ဓမ္မိနော ဥပမေယျဘူတဿ အစလမတ္ထကေ ပဇ္ဇလိတအဂ္ဂိဿ သိဒ္ဓိတော သိဒ္ဓိတတ္တာ ပါကဋတ္တာတိ။ (**မဟာဋီကာလာ ပထမနည်း**၊) (ဓမ္မိနော+သိဒ္ဓိတောဟုပုဒ်ဖြတ်)

(၅) ယထာ မဟာနသေ အဂ္ဂိ ဒဟနရူမတော အဂ္ဂီတိ မနျတေ၊ ဇဝံ တထာ အဂ္ဂိ ဒူရတ္တာ ဒဟနရူမေ အပါကဋေပိ ဒိဋ္ဌေန ပါကဋတ္တာ အဂ္ဂီတိ မနျတေ၊ ကတ္ထ ဒေသေ အဂ္ဂိ အဂ္ဂီတိ မနျတေ၊ အစလမတ္ထကေ အဂ္ဂိ အဂ္ဂီတိ မနျတေ၊ ကသ္မာ ပဋိညာဝစနေ အသုကသ္မိံ ဒေသေ အဂ္ဂီတိ အဝုတ္တတ္တာ ဓမ္မိနော ဥပမေယျဘူတဿ အဂ္ဂိဿ အသိဒ္ဓိတော အသိဒ္ဓတ္တာ အပါကဋတ္တာ အစလမတ္ထကေ အဂ္ဂီတိ ဝုတ္တေ ဓမ္မိနော ဥပမေယျဘူတဿ အဂ္ဂိဿ သိဒ္ဓိတော သိဒ္ဓိတတ္တာ ပါကဋတ္တာတိ။ (**မဟာဋီကာလာ ဒုတိယနည်း**) (ဓမ္မိနော+အသိဒ္ဓိတောဟု ပုဒ်ဖြတ်)

လေ့ကျင့်ခန်း

၁။ အက္ခရာတလုံးသာရှိသော ဝေါသဒ္ဒါ၌ ပရမတ္ထသဒ္ဒါတမျိုးတည်းသာ ရပုံကို ဋီကာဆရာ အလိုကျ ရှင်းပြပါ။

၂။ အက္ခရာတလုံးတည်းသာရှိသော ဝေါသဒ္ဒါ၌ ပရမတ္ထသဒ္ဒါ၊ ပညတ္တိသဒ္ဒါ (၂)မျိုး ရနိုင်ပုံကို ဆရာများအလို ရှင်းလင်းခွဲခြားပြပါ။

၃။ က် ခ် ဂ်စသည်ကို အက္ခရာတလုံးဟု သတ်မှတ်သင့်/မသတ်မှတ်သင့် ဘေဒစိန္တာဆရာ အလိုကျ ပါဠိသာဓကပြ၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

၄။ ယံကိဉ္စိပုဒ်ကို သုံးပုဒ်ဟု ဆိုသင့်လျှက် တပုဒ်ဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်းကို ရှင်းပြပါ။

၅။ စိတ္တဇသဒ္ဒါက အနက်ကို သိစေနိုင်ရန် ပြည့်စုံရမည့် အင်္ဂါရပ်များကို ပါဠိမြန်မာ နှစ်ဘာသာဖြင့် တွဲ၍ ဖော်ပြပါ။

၆။ ဘေဒါဘေဒကဘူတတ္တံဟူသော စကားရပ်ကို မှချမှတ်သင့်/မမှတ်သင့် ပုံစံပြ၍ ဆုံးဖြတ်ချက် ချခဲ့ပါ။

၇။ ယထာ မဟာနသေ ဇဝံ အဂ္ဂိ မနျတေစသောပုံစံ၌ ဝါကျာဝယဝ(၅)မျိုးကိုရနိုင်ပုံကို အသီးသီး ထုတ်ပြပါ။

(၁၆)ဂါထာ

ကြိယာယ သဟ အဉ္ဈော်သံ၊ ကာရကာနမပေက္ခတာ။
ကြိယာကာရကသမ္ဗန္ဓော၊ န ဆဋ္ဌီဝိသယော အယံ။

အက္ခရသမူဟော ပဒံ၊ ပဒသမူဟော ဝါကျံ၊ ဝါကျသမူဟော သမ္ဗန္ဓောဟု ပရိဘာသာ ရှိရကား ကြိယာကာရကသမ္ဗန်ကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဋီ)

ကြိယာကာရကသမ္ဗန်မည်သည် တပုဒ်တပုဒ်၌ မဖြစ်၊ ဝါကျ၌သာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဝါကျ၏အခြားမဲ့၌ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်ကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဒီ)

မေး။ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်ပြ ဂါထာကို ပါဌ်သေသစွက်၍ အနက်ပေးပါ။ (၁၃၄၇–သကျ)

ကမ္မာဒိဝစနိစ္ဆာယံ ဒုတိယာဒိဝိဓာနတ္တာတိ ပါဌ်သေသော။ (ဋီကာ)

ကြိယာနှင့် ကာရကတို့၏ အချင်းချင်း ငဲ့ခြင်းရှိကုန်သည်၏အဖြစ်သည် (ဝါ) ကြိယာနှင့် ကာရကတို့၏ သဒ္ဒါသဘောအားဖြင့် အနက်အဓိပ္ပါယ် ဆက်သွယ်ရခြင်းသည် ကြိယာကာရကသမ္ဗန် မည်၏။

ယင်းသည် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်၏သက်ရာမဟုတ်၊ (ဝါ) ယင်းသမ္ဗန်အနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ် မသက်ရ။

အကြောင်းကား ကံကရိုဏ်းစသောအနက်ကို ဆိုလိုသည်ရှိသော် ဒုတိယာ တတိယာ စသော ဝိဘတ်များကိုသာ စီရင်အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

ပုံစံ။ ။ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ မဂ္ဂဟူသောကာရကသည် ဂစ္ဆတိဟူသောကြိယာနှင့် ကမ္မ+ကမ္မီ စာစပ်ရသည်။ ထိုသို့စာစပ်ရခြင်းကို ကြိယာကာရကသမ္ဗန်ဟု ခေါ်သည်။

မဂ္ဂံ၌ အံဝိဘတ်သည် ယင်းသမ္ဗန်အနက်၌ ကံအနက်ကို ဝါစကတပ်လျှက် ဟောနေ သောကြောင့် ဒုတိယာဝိဘတ်၏သက်ရာသာ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒုတိယာဝိဘတ် သက်ရသည်။ သာမိသမ္ဗန်ကို ထွန်းပြရန် မလိုသောကြောင့် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်မသက်။ **(ဋီ)**

မေး။ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ် မသက်ရခြင်းအကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၃၁–သကျ)

မေး။ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်မည်ပုံကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းခဲ့ပါ။ (၁၃၃၉၊ ၁၃၆၈–စေတိ)

မေး။ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြ၍ ဒဏ္ဍော အသေ အတ္ထီတိ ဒဏ္ဍီ၌ ကြိယာကာရကသမ္ဗန် ဖြစ်ပုံကို ရေးပြပါ။ (စေတိ–၁၃၅၆)

မေး။ သမ္ဗန်ချင်း တူပါလျှက် ကြိယာကာရကသမ္ဗန်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ် မသက်ရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၂၅–သကျ)

မေး။ ဆဋ္ဌီဝိသယဖြစ်သော သမ္ဗန်/ မဖြစ်သောသမ္ဗန်တို့ကို ပုံစံနှင့်တကွ ရှင်းပါ။ (၁၃၆၁–သကျ)

အဉ္ဈော်သံကို အဉ္ဈေန အသံ အဉ္ဈော်သံ ဟုတတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပြု။

(တနည်း) အဉ္ဈသ အသံ အဉ္ဈော်သံဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပြု။

အဉ္ဈတည်၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ကြိယာဝိသေသနအနက်၌ အံဝိဘတ်သက်၊ ဉခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ သုတ်ကြီးဖြင့် အသံကို အသံအသံဟု ဒွေဘော်ပြု။ သဗ္ဗာသမာဝုသောသုတ်၌ အာဒိဖြင့် ရှေ့အသံ၌ သက်ထားသော အံဝိဘတ်ကိုချေ၊ ဉခွင်း၊ သုတ်ကြီးဖြင့် အကို ဩပြု၊ ဉကို ဩသို့ကပ်၊ အဉ္ဈော်သံ ပြီး၏။ **(ဋီကာ)**

(၁၇) ဂါထာ

နာနတ္တာ သတ္တိယာ နာနာ၊ ကြိယာ ဟောတိ ယထာရဟံ။
ဧကေကြိယာယ ဆန္နန္တု၊ နတ္ထိ ကာရကတာ သဒါ။

ကြိယာနှင့် ကာရကတို့ စပ်ရာဝယ် အဘယ့်ကြောင့် ဂစ္ဆတိ ပစတိစသည်ဖြင့် ကြိယာအမျိုးမျိုး ဖြစ်ရသနည်းဟူသော အမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာ ပဗ္ဗမကိုရေးသည်။

ကာရကမည်သော သတ္တိက အမျိုးမျိုးရှိသောကြောင့် ထိုသတ္တိအတွက် ကြိယာလည်း ထိုက်သည် အားလျော်စွာ အမျိုးမျိုးအစားစားရှိရသည်။

ယထာရဟံ

နွားလား၌ သွားစွမ်းနိုင်သော ကာရကမည်သော ကတ္တုသတ္တိရှိသောကြောင့် ဗလိဗဒ္ဒေါ ဂစ္ဆတိဟု ဂစ္ဆတိကြိယာဖြစ်ရသည်။

ကြိယာဖြင့်ရောက်အပ်သော ကြိယာပါပုဏနသတ္တိရှိသောကြောင့် ဗလိဗဒ္ဒံသ ပဿတိဟု ကြိယာဖြစ်ရသည်။

ကြိယာကိုအထူးသဖြင့် ပြီးစေတတ်သော ကြိယာကာရကတမသတ္တိရှိသောကြောင့် (ကရဏ သတ္တိရှိသောကြောင့်) ဗလိဗဒ္ဒေန ဒါရုက္ခန္ဓံ အာကဍ္ဎတိဟု အာကဍ္ဎတိကြိယာ ဖြစ်ရသည်။

အပါဒါနသတ္တိရှိသောကြောင့် ဗလိဗဒ္ဒါ သေဒါ ပတတိဟု ပတတိကြိယာဖြစ်ရသည်။

အဓိကရဏတ္တိရှိသောကြောင့် ဗလိဗဒ္ဒေ နိသီဒတိဟု နိသီဒတိကြိယာဖြစ်ရသည်။

ဤသို့ သတ္တိအားလျော်စွာ ကြိယာအမျိုးမျိုးဖြစ်ရသည်ကို ယထာရဟံဟု ဆိုရသည်။ (ဒီပနီ)

မေး။ နာနတ္တာ သတ္တိယာ နာနာ ကြိယာ ဟောတိ ယထာရဟံ–၌ ယထာရဟဖြစ်ပုံ ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၆၆–သကျ)

ကတ္တုသတ္တိ၌လည်း အမျိုးမျိုးသောကတ္တုသတ္တိကြောင့် ပုရိသော ဂစ္ဆတိ၊ ပုရိသော ပစတိ အစ ရှိသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးသော ကြိယာဖြစ်လာရပေသည်။

ကမ္မသတ္တိ၌လည်း အမျိုးမျိုးသော ကမ္မသတ္တိကြောင့် မဂ္ဂံ သောဓေတိ၊ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးသော ကြိယာဖြစ်လာရသည်။(**ဒီပနီ**)

မေး။ နာနာသတ္တိကြောင့် နာနာကြိယာဖြစ်ပုံကို ဒီပနီပုံစံထုတ် ရှင်းပြ။(၁၃၅၂–သကျ)

မေး။ ဂစ္ဆတိ ပစတိ စသည်ဖြင့် ကြိယာအမျိုးမျိုး ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၅၀–သကျ)

ဤဂါထာ၌ နာနတ္တာ(ဧဝ)သတ္တိယာ နာနာ ကြိယာဟောတိဟု ဆိုသောကြောင့် (ဝါ) ဆိုသဖြင့် သတ္တိတခုကြောင့် ကြိယာတခုသာ ဖြစ်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ပြီးစီးသည်၊ ရရှိသည်။ (**အတ္ထာပန္နနည်း**) (အဝုတ္တသိဒ္ဓိနည်း)

နာနတ္တာ သတ္တိယာ နာနာယေဝ ကြိယာ ဟောတိ–ဟု နာနာနောင် ဧဝသဒ္ဒါဖြင့် မဆိုခြင်းကြောင့် (ဝါ) မဆိုသဖြင့် အမျိုးမျိုးသောသတ္တိကြောင့် ကြိယာတခုတည်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို ခွင့်ပြုသည်။ (အနုညာတ)

ယင်းသို့ခွင့်ပြုသော်လည်း ကြိယာတခုတည်း၌ သတ္တိ(၅)မျိုးသာ တပြိုင်နက် ဖြစ်နိုင်သည်။ သတ္တိ(၆)မျိုးလုံးကား တပြိုင်နက်မဖြစ်နိုင်။ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ ဧကေကြိယာယ။ပ။သဒါဟူ၍ ဆိုထားပေသည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ နာနတ္ထာ သတ္တိယာ နာနာ ဟောတိ–စသောဂါထာ၌ ယထာရုတ်၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ပြ၍၊ အဝုတ္တသိဒ္ဓိအနက် အနုညာတအနက်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၁၇–သကျ)

(ကြိယာတခုတည်း၌ သတ္တိ(၅)မျိုးရှိပုံ)

ပုရိသော ဂါမာ ဝနံ ပါဒေန မဂ္ဂေ ဂစ္ဆတိစသည်။(**ဒီပနီ**)

(ဧကကြိယာယ ။ပ။ သဒါဟူသောပါဌ်၏ အဓိပ္ပါယ်)

ကြိယာတခုတည်း၌ ကာရက(၆)ပါးလုံး ဘယ်သောအခါမှ စုပြုံ၍ မဖြစ်နိုင်။

ကာရက (၁)ပါး (၂)ပါး (၃)ပါး (၄)ပါးနှင့် အလွန်ဆုံး(၅)ပါးသာ ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ထိုတွင် ကာရက(၁)ပါးသာရှိသော ပုံစံကား–ပုရိသော ဂစ္ဆတိတည်း။

(၂)ပါး ရှိသောပုံစံကား–ပုရိသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိတည်း။

(၃)ပါး ရှိသောပုံစံကား–ပုရိသော ဂါမံ ပါဒေန ဂစ္ဆတိတည်း။

(၄)ပါး ရှိသောပုံစံကား–ပုရိသော ဝိဟာရာ ဂါမံ ပါဒေန ဂစ္ဆတိတည်း။

(၅)ပါး ရှိသောပုံစံကား– ပုရိသော ဝိဟာရာ ဂါမံ ဝသနတ္ထာယ ပါဒေန ဂစ္ဆတိတည်း။

(မဟာဋီကာ)

မေး။ ကြိယာတခုတည်း၌ ကာရက(၅)ပါး တပြိုင်နက် ဖြစ်နိုင်/မဖြစ်နိုင် သာဓကဖြင့် ရှင်းလင်းဖြေဆိုပါ။ (၁၃၃၁–သကျသီဟ)

မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိဆရာတော်ကား–ဧကကြိယာယ ဆန္နံ တု၊ နတ္ထိ ကာရကတာ သဒါ ဟူသော ပါဌ်ဦးအရ ကြိယာတခုတည်း၌ အလွန်ဆုံး ကာရက(၅)ပါးသာ ရှိရမည် ဖြစ်နိုင်သည်ဟူသော စကားရပ်သည် ကျမ်းပြုဆရာ၏ အတ္တနောမတိမျှသာ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

အကြောင်းကား ပုရိသော ဝနံ ပါဒေန ကဋ္ဌာယ ဂါမာ ပုဗ္ဗဏှသမယံ ဂစ္ဆတိစသည်ဖြင့် ကာရက (၆)ပါးလုံး အပြည့်အစုံပါရှိသော ဝါကျရှိနိုင်သောကြောင့်တည်းဟု အကြောင်းပြသည်။

(၁၈) ဂါထာ

သဒ္ဒသန္တတိယံ သဒ္ဒေါ၊ ကာသာဒိဝမကာရိယော။

နိစ္စောတိ ကေစိ တေသန္တု၊ နာပသဒ္ဒေါ ကဒါစိပိ။

ကမ္ဘာဦးကာလက သဒ္ဒါကို ကောင်းကင်စသည်ကဲ့သို့ ယူအပ်သောကြောင့် သဒ္ဒါသည် မြဲ၏ဟု ယူဆသော ပိသလစသော **ကေစိဆရာ**တို့၏ဝါဒကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဋီကာ)

နိစ္စဝါဒီ၊ အနိစ္စဝါဒီသည်လည်း သဒ္ဒါအပေါင်း၌ပင်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုနိစ္စဝါဒီ၊ အနိစ္စဝါဒီကို ဤသဒ္ဒါအပြား၌ပင် ဆိုအပ်ရကား ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဒီပနီ)

သဒ္ဒသန္တတိယံ သဒ္ဒေါ နိစ္စောတိ ကေစိဟူသောပါဌ်ဖြင့် အစမရှိသော ကမ္ဘာအဆက်ဆက်၌ ပြောဆိုအပ်သော ပုရိသစသော သဒ္ဒါသည် နိစ္စဖြစ်သည် မြဲသည်ဟု ပိင်္ဂလစသော ကေစိဆရာ နိစ္စဝါဒီ ဆရာတို့ ဆိုကြသည်ဟု ပြသည်။

အာကာသာဒိဝ မကာရိယောပါဌ်ဖြင့် ဥပမာနသဒ္ဒါကို နိစ္စဟုဆိုရခြင်းအကြောင်းကို ပြသည်။

ဆိုလိုရင်းကား ကောင်းကင်နိဗ္ဗာန်သည် မည်သူကမျှ တစည်းပုဆိန်လက်နက်များဖြင့် မပြုပြင် မစီရင် အပ်သောကြောင့် (ဝါ) ကံစိတ်ဥတုအာဟာရတည်းဟူသော အကြောင်းတရား (၄)ပါးတို့က မပြုပြင် မစီရင်အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် နိစ္စဖြစ်သည်၊ မြဲသည်။

ထိုအတူ ပုရိသစသော သဒ္ဒါသည်လည်း သုတ်ဝုတ္တိဓာတ်ပစ္စည်းတို့ဖြင့် မပြုပြင် မစီရင်အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် (ဝါ) ကံစိတ်ဥတုအာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား(၄)ပါးတို့က မပြုပြင် မစီရင်အပ်သောကြောင့် မြဲသည်။

တေသန္တု နာပသဒ္ဒေါ ကဒါစိပိ ပါဌ်ဖြင့် ထိုနိစ္စဝါဒီဆရာတို့၏ အယူအဆအတိုင်း သဒ္ဒါကို မြဲသည် နိစ္စဖြစ်သည်ဟု ယူဆလျှင် ချွတ်ယွင်းသောသဒ္ဒါ၊ သဒ္ဒါပျက် သဒ္ဒါဆိုး တရံတခါမျှ မရှိနိုင်တော့ပြီလောဟု ဘေဒစိန္တာဆရာက မေးခွန်းထုတ်ပြသည်။

သဒ္ဒသန္တတိယံ၌ သဒ္ဒအရ ကမ္ဘာအဆက်ဆက်၌လာသော သဒ္ဒါအစဉ်ကိုယူ။(သမာနဝါဒ–ဋီကာ)

(**တနည်း**) ရွတ်ဆိုရာကာလ၌ ဖြစ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါအစဉ်ကိုယူ။ (ကေစိဝါဒ–ဋီ)

(**တနည်း**) အစမရှိသော သံသရာ၌ ဖြစ်သော သဒ္ဒါအစဉ်ကိုယူ။(သမာနဝါဒ–ဒီပနီ)

သဒ္ဒေါအရ ဣတ္ထီ ပုရိသော စသောသဒ္ဒါကို ယူရသည်။

ခဏတ္တယနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဝဒန္တ, သုဏန္တတို့နှင့် စပ်သောသဒ္ဒါ၊ စိတ္တဇ၊ ဥတုဇသဒ္ဒါတို့ကို မယူရ။

မေး။ သဒ္ဒသန္တိယံ သဒ္ဒေါ၌ သဒ္ဒသန္တတိ–အရ ဝါဒစုံ ကောက်ပြပါ။ (၁၃၆၉–သကျ)

မေး။ သဒ္ဒသန္တတိယံ သဒ္ဒေါ၌ ယူရမည့်သဒ္ဒါများကို အကြောင်းနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၆–သကျ)

ဖြေ။ သဒ္ဒ–အရ ဝဒန္တ သုဏန္တနှင့် မစပ်သောကြောင့်

ဋီကာအလို ကမ္ဘာအဆက်ဆက်မှ လာသော ဣတ္ထီပုရိသစသော နိစ္စသဒ္ဒါကို ယူ။

ဒီပနီအလို အစမထင် သံသရာက ဖြစ်ပေါ်လာသော သဒ္ဒါကို ယူ။

ခဏတ္တယသို့ ရောက်သောကြောင့် သုဏန္တ ဝဒန္တနှင့် စပ်သောသဒ္ဒါ ဥတုဇသဒ္ဒါ စိတ္တဇ သဒ္ဒါတို့ကို မယူရ။ (သကျအဖြေ)

အာကာသာဒိဝ၌ **အာဒိ**ဖြင့် နိဗ္ဗာန်စသည်ကိုယူ။

ကဒါစိပိ၌ **ပိသဒ္ဒါ**သည် အနည်းနောင်ထိုင်၍ ဂရဟာဖြစ်သော်လည်း အခါခပ်သိမ်း သဒ္ဒါဆိုး သဒ္ဒါပျက်ဟူ၍ မရှိ၊ သဒ္ဒါကောင်းချည်းသာဟု သမ္ဘာဝနာကို ပေါင်းဆည်းသောကြောင့် သမ္ဘာဝနာဖြစ်သည်။

ထို**ပိသဒ္ဒါ**ဖြင့် အလုံးစုံသော ကာလကိုဆည်းသည်။

(၁၉) ဂါထာ

အသတိတ္တာလသတ္တာစ၊ အပသဒ္ဒေပိ သာဓုတာ။
အတ္ထေသနေ ယထာမ္ဘုတိ၊ ဝုတ္တော ပျမ္ဘာတိ မချတော။

(၁၈)ဂါထာ၌ တေသန္တု နာပသဒ္ဒေါ ကဒါစိပိဟု မေးခွန်းထုတ်စောဒနာခဲ့သည်။

ထိုစောဒနာကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဒီပနီ)

အသတိတ္တာ (အတွေ့သနေ) ဖြင့် သတိကင်းသောကြောင့် ဖြစ်စေ ပျင်းရိသောကြောင့် ဖြစ်စေ မှားယွင်းသော သဒ္ဒါကို ရွတ်ဆိုမိနိုင်စရာ ရှိသည်၊ အကယ်၍ ထိုသို့ ရွတ်ဆိုမိသော်လည်း ထိုသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ရှာဖွေစဉ်းစားသောအခါ ထိုမှားယွင်းသော သဒ္ဒါသည် သဒ္ဒါမှန် ဖြစ်လာသည်၊ သဒ္ဒါကောင်း ဖြစ်လာသည်ဟု ပြသည်။

ဥပမာ–'အမ္ဗာ'ဟု ရွတ်ဆိုရမည် ဖြစ်ပါလျက် သတိကင်းသောကြောင့် ဖြစ်စေ ပျင်းရိသောကြောင့် ဖြစ်စေ 'အမ္ဗူ'ဟု ရွတ်ဆိုမိသော်လည်း ကြားရသူက ထိုအမ္ဗူသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ရှာဖွေစဉ်းစားသော အခါ မိခင်ကို ပြောတာပဲဟု သိလာလိမ့်မည်၊ ထိုအခါ 'အမ္ဗူ' မဟုတ်။ 'အမ္ဗာ'သာ ဖြစ်သည်ဟု သိလာသည်၊ သဒ္ဒါမှန်ဖြစ်လာသည်၊ သဒ္ဒါကောင်း ဖြစ်လာသည်၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါဟူသမျှ နိစ္စသာ ဖြစ်သည်ဟူလို။

သဒ္ဒါပျက်ခြင်း အကြောင်း (၂) မျိုး

သဒ္ဒါပျက်ခြင်း၏အကြောင်းသည် **ပညာရှိသူအား**–

၁။ **အသတိတ္တာ**–မအောက်မေ့မိခြင်း သတိကင်းခြင်း။

၂။ အလသတ္တာ–ပျင်းရိခြင်းဟူ၍ အကြောင်း(၂)မျိုး။

သဒ္ဒါပျက်ခြင်း၏အကြောင်းသည် **ပညာမရှိသူအား**–

၁။ **အသတ္တိတ္တာ**–မှန်ကန်အောင်မရွတ်ဆိုနိုင်ခြင်း

၂။ အလသတ္တာ–ပျင်းရိခြင်းဟူ၍ အကြောင်း (၂)မျိုး။

မေး။ ပညာမဲ့ပုဂ္ဂိုလ်အား သဒ္ဒါပျက်ကြောင်း (၃)ပါးကို ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၃၄–သကျ)

ဖြေ။ အသတိတ္တာ အလသတ္တာ အသတ္တိတ္တာ (ဋီ) (သကျအဖြေ)

အဆိုပါ အကြောင်း(၂)မျိုးတို့တွင် တပါးပါးကြောင့် သဒ္ဒါပျက်ကို ရွတ်ဆိုမိပါလျက် အနက်ကို စဉ်းစားရှာဖွေလိုက်လျှင် သဒ္ဒါကောင်းဖြစ်လာနိုင်သည် သဒ္ဒါမှန်ဖြစ်လာနိုင်သည်ဟု အဘယ်ကြောင့် ဆိုရသနည်းဟူမူ သဒ္ဒါတို့သည် မြဲသည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

[**မှတ်ချက်**။ သဒ္ဒါဟူသမျှ နိစ္စဖြစ်သည် မပျက်စီးနိုင် မချွတ်ယွင်းနိုင်၊ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ မှားယွင်းခြင်းသာ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။]

[**မှတ်ဖွယ်**။ အတွေ့သနေ၌ သဘာဝတ္ထကို ရှာမှီးခြင်း၊ သင်္ကေတကို ရှာမှီးခြင်းဟု (၂)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် သဘာဝတ္ထသည် လူမျိုးအားလုံးနှင့် ဆက်ဆံနေသောကြောင့် ဤ၌ သင်္ကေတတ္ထကို ရှာမှီးခြင်းကိုသာ ယူရသည်။

ချဲ့.ဦးအုံ့–အာပေါပုဒ်၏သဘာဝတ္ထကား ပဂ္ဃရဏသဘောပင်ဖြစ်သည်၊ ယင်းသဘောသည် ဘာသာအားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသည်၊ အာပေါပုဒ်၏သင်္ကေတတ္ထကား **မြန်မာလို**–ရေ၊ **အင်္ဂလိပ်လို**– Water။ **ကုလားလို**–ပါနီ စသည် ဖြစ်သည်။ ယင်းသင်္ကေတတ္ထသည် ဘာသာအားလုံးနှင့် မဆက်ဆံသောကြောင့် အတွေ့သနေ၌ သင်္ကေတ္ထကို ရှာမှီးခြင်းကို သာယူရသည်။]

မေး။ အတွေ့သနေ ယထာမ္ဗူတိ၌ အတ္ထ–သရုပ်(၁၃၃၀–သကျ)

ဖြေ။ သင်္ကေတတ္ထကို ယူ၊ သဘာဝတ္ထ အဓိပ္ပါယတ္ထတို့သည် အနက်ကို သိဘို့ရန် ပဓာနမဟုတ်သောကြောင့် ယင်းတို့ကို မယူရ။ (သကျအဖြေ)

(၂၀) ဂါထာ

အတ္ထေ သာဓုတ္တမတ္တေန၊ နိစ္စတ္တေပိ ကရီယတေ။
နိစ္စေန သဒ္ဒသာနိစ္စံ၊ ရဂ်ဟတ္ထာဒယော ယထာ။

နိစ္စဝါဒီဆရာတို့အလို သဒ္ဒါကျမ်းများ ရေးသားရခြင်းအကြောင်း (ဝါ) သုတ်ဝုတ္တိ ဥဒါဟရဏ်တို့ကို ရေးသားရခြင်း အကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

နိစ္စဝါဒီဆရာတို့အလို သဒ္ဒါသည် နိစ္စဖြစ်လျှင် အဘယ့်ကြောင့် သဒ္ဒါကျမ်းကို ရေးသားရသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

ဆင်အစစ်ကို မမြင်ဘူးသူများ သိရှိနိုင်ရန် ပန်းချီဆရာသည် ဆင်ရုပ်ရေးပြသကဲ့သို့၊

ထို့အတူ ပါဠိတော်တို့၌ လာသော နိစ္စသဒ္ဒါအစစ်၏ အနက်ကို သိနိုင်ဘို့ရန်သာ (ဝါ) အနက်ကို ထင်လိုသောကြောင့် အနိစ္စဖြစ်သော သဒ္ဒါကျမ်းကို ရေးသားရပေသည်၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါမှန်သမျှ နိစ္စသာ ဖြစ်သည်ဟူလို။

ဤဥပမာ၌ ပကတိဆင်အစစ်နှင့် ပါဠိတော်လာ သဒ္ဒါအပေါင်း တူသည်။

ဝိကတိဆင်ရုပ်နှင့် သဒ္ဒါကျမ်းလာ ပြယုဂ်ပုံစံသဒ္ဒါအပေါင်း တူသည်။

လိင်ဓာတ်ပစ္စည်းဝိဘတ်စသည်တို့ဖြင့် ခွဲခြမ်းဝေဘန်၍ ပြီးစေအပ်သောကြောင့် သဒ္ဒါကျမ်းလာ ပြယုဂ်ပုံစံများသည် အနိစ္စသဒ္ဒါမည်၏၊ သဒ္ဒါတုမည်၏။

လိင်ဓာတ်ပစ္စည်းဝိဘတ်တို့ဖြင့် ခွဲခြမ်းဝေဘန်၍ မပြီးစေအပ် မပြုအပ်သောကြောင့် ပါဠိတော်လာ သဒ္ဒါမှန်သမျှသည် နိစ္စသဒ္ဒါမည်၏၊ သဒ္ဒါစစ်မည်၏။

အတ္ထေ သာဓုတ္တမတ္တေန၌ အတ္ထေကို **ဋီကာ**၌ ဉာတဗ္ဗတ္ထေ၊ **ဒီပနီ**၌ နိစ္စသဒ္ဒါနမတ္ထေဟု ဖွင့်ပြသည်။

ထိုအဖွင့်တို့အရ သိသင့်သိထိုက်သော နိစ္စသဒ္ဒါတို့၏ အနက်ဟူသမျှသည် ဤ၌ အတ္ထ၏သရုပ် ဖြစ်သည်။

သာဓုတ္တဖြစ်ပုံ

နိစ္စသဒ္ဒါ၏အနက်ကို သိစေတတ်သော အကြောင်း၏အဖြစ်သည် (ဝါ) နိစ္စသဒ္ဒါကို အနက်ထင်စေနိုင်ခြင်းသည် သာဓုတ္တဖြစ်သည်။

သဒ္ဒါကျမ်းလာ ဆိန္နာ ဟတ္ထာ ယဿ ပုရိသဿာတိ ဆိန္နဟတ္ထော၊ ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌော စသော အနိစ္စသဒ္ဒါသည် ပါဠိတော်၌ လာသော ဆိန္နဟတ္ထောကား ပြတ်သောလက်ရှိသော ယောကျ်ားဟူသော အနက်ကို ဟောသည်၊ ဝါသိဋ္ဌောကား ဝါသိဋ္ဌရသေ့၏ သားဟူသော အနက်ကို ဟောသည်ဟု နိစ္စသဒ္ဒါတို့၏အနက်ကို သိစေနိုင် မြင်စေနိုင်သောကြောင့် သာဓုတ္တဖြစ်သည်, ကောင်းသည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ အတ္ထေ သာဓုတ္တမတ္တေန၌ အတ္ထ–သရုပ်ကို ထုတ်ပြ၍၊ သာဓုတ္တဖြစ်ပုံကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၃၇–သကျ)

မေး။ အတ္ထေ သာဓုတ္တတ္တေန၌ သာဓုတ္တဂုဏ်ကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၇–သကျ)

[**မှတ်ချက်**။ ဤအဖြေကို ကြည့်၍ အနိစ္စသဒ္ဒါသည် နိစ္စသဒ္ဒါ၏အနက်ကို သိစေကြောင်း မြင်စေကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် အကြောင်းဖြစ်သည်၊ နိစ္စသဒ္ဒါကား အကျိုးဖြစ်သည်။]

ဟတ္ထာဒယော၌ **အာဒိ**ဖြင့် ဆေးဖြင့် ရေးပြအပ်သော နွားရုပ်၊ ကျွဲရုပ်၊ သမင်ရုပ်၊ ကျားရုပ်၊ လူရုပ်စသည်တို့ကို ယူ။

(၂၁) ဂါထာ
ဂုဠံဝ ဂိလိတေ နိဂ္ဂု–ဟိတံ သိဒ္ဓေဒမုစ္စတေ။
မရူဝ မရုဇိမ္ဗမှာ၊ သိဒ္ဓေဒံ သိဒ္ဓမုစ္စတေ။

(၂၀)ဂါထာ၌ ရင်ဟတ္ထာဒယော ယထာဟု ဥပမာစကားရပ်ကို ဆိုခဲ့ပြီး၏။

ယင်းဥပမာစကားရပ်၌ ပါရှိခဲ့သော ပန်းချီဆရာ ရေးဆွဲအပ်သော ဆင်ရုပ်သည် ပကတိဆင်ရုပ် မဟုတ်သကဲ့သို့၊ ထိုအတူ ကစ္စည်းစသော သဒ္ဒါကျမ်း ပိဋကတ်(၃)ပုံ အဌကထာစသည်၌လာသော ဝိဂ္ဂဟသဒ္ဒါစသည်သည် ပိဋကတ်(၃)ပုံပါဠိတော် မဟုတ်ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဋီကာ)**

သဒ္ဒါအတု၌ပင် သဒ္ဒါအစစ်ဟူ၍ သဒ္ဒါကျမ်းသင်ယူသူ စာသင်သားအပေါင်းတို့ အသိဉာဏ် ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်းအကျိုးငှါ ဥပမာ(၂)မျိုးဖြင့် ဝေဘန်လိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဒီပနီ)**

ဂါထာပုဗ္ဗဇ္ဈအဓိပ္ပါယ်

မျက်လှည့်ဆရာသည် ပရိသတ် မသိအောင် ဂေါ်လီလုံးတလုံးကို ဝှက်ထားလိုက်ပြီး နောက် အခြား ဂေါ်လီလုံး တလုံးကို မျိုပြလိုက်သည်၊ ထိုမျိုပြလိုက်သော ဂေါ်လီလုံးတလုံးကို ချက်မှ ထုတ်ပြမည်ဟု ကြေငြာလိုက်သည်၊ ထိုသို့ကြေငြာ၍ ပရိသတ်က စိတ်ဝင်စားစွာ ကြည့်နေစဉ် ပရိသတ်မသိအောင် ဝှက်ထားခဲ့သော ဂေါ်လီလုံးကို ချက်မှ ထုတ်ဟန်ပြ၍ ထုတ်ပြလိုက်သည်၊ ပရိသတ်များက ယခုထုတ်ပြ လိုက်သော ဂေါ်လီလုံးကို တကယ်မျိုချလိုက်သော ဂေါ်လီလုံးဟု ထင်နေကြသည်။

ထို့အတူ ကစ္စည်းစသော သဒ္ဒါဆရာများသည် သဒ္ဒါကျမ်းများ၌ ပါဠိတော်လာ သဒ္ဒါကျမ်းများကို ရေတွက်၍ ပြသည်၊ ပုံစံထုတ်၍ပြသည်၊ ထိုသဒ္ဒါအတုကိုပင် စာသင်သားပရိသတ်များက သဒ္ဒါအစစ်ဟု ထင်နေကြခြင်း ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါသည် နိစ္စဖြစ်သည် ဟူလို။

ဤဥပမာ၌ မျက်လှည့်ဆရာနှင့် သဒ္ဒါဆရာများ တူသည်။

ပရိသတ်မသိအောင် ဝှက်ထားသော ဂေါ်လီလုံးနှင့် အနိစ္စသဒ္ဒါ တူသည်။

မျိုပြအပ်သော ဂေါ်လီလုံးနှင့် နိစ္စသဒ္ဒါ တူသည်။

မျက်လှည့်ကြည့် ပရိသတ်နှင့် စာသင်သားပရိသတ်တူသည်၊ ဤသို့ ဥပမာ/ ဥပမေယျ စပ်ယူပါ။

အထက်ဥပမာ၌ မျိုပြအပ်သော ဂေါ်လီလုံးနှင့် ဝှက်ထားအပ်သော ဂေါ်လီလုံးသည် တခြားစီ ဖြစ်သည်၊ သို့ဖြစ်၍ ဝှက်ထားအပ်သော ဂေါ်လီလုံးကို ပြခြင်းဖြင့် မျိုအပ်သော ဂေါ်လီလုံးကို မသိနိုင် သကဲ့သို့၊

ထို့အတူ ကစ္စည်းကျမ်းစသည်၌ လာသော အနိစ္စသဒ္ဒါဖြင့် ပိဋကတ်(၃)ပုံလာ နိစ္စသဒ္ဒါကို သဒ္ဒါခြင်းမတူ တခြားစီဖြစ်သောကြောင့် မသိနိုင်၊ သို့သော်လည်း သိနိုင်ပုံကို ဥပမာတမျိုးဖြင့် ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာအပရဇ္ဈကို ရေးသည်။

အဓိပ္ပါယ်ကား နတ်ရုပ်ကို ပူဇော်သူတယောက်သည် ငါသည် နတ်အစစ်ကို ပူဇော်သည်ဟု ပြောဆိုသကဲ့သို့၊ ထို့အတူ သဒ္ဒါကျမ်းလာ အနိစ္စသဒ္ဒါအတုများကို ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဆို၍ ရုပ်တွက်ခြင်း စသည်ဖြင့်

ပြုလုပ်သူ စာသင်သားအပေါင်းသည် "ငါသည် နိစ္စသဒ္ဒါအစစ်ကို ရုပ်တွက်သည်" စသည်ဖြင့် ပြောဆိုကြသည်၊ အသိညာဏ်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါသည် နိစ္စသာဖြစ်သည် ဟူလို။

ဤဥပမာ၌ နတ်ရုပ်နှင့် အနိစ္စသဒ္ဒါ တူသည်။

နတ်ရုပ်ကို ပူဇော်သူနှင့် အနိစ္စသဒ္ဒါများကို ဝိဂြိုဟ်ဆိုသူ ရုပ်တွက်သူ တူသည်။

နတ်အစစ်နှင့် နိစ္စသဒ္ဒါ တူသည်။ ဤသို့ ဥပမာ၊ ဥပမေယျ စပ်ယူပါ။

မရူဝ၌ **ဣဝ**သဒ္ဒါသည် သဒ္ဒမ္မဇောတက(ဥပမာဇောတက)ပုဒ်ဖြစ်သည်။

သိဒ္ဓေမုစ္စတေကို ဋီကာအလို သိဒ္ဓံ+ဣဝံ+ဥစ္စတေဟု ပုဒ်ဖြတ်။

ဒီပနီအလို သိဒ္ဓေါ+ဣဝံ+ဥစ္စတေဟု ပုဒ်ဖြတ်။

(က) သိဒ္ဓသဒ္ဒါသည် သိဒ္ဓမာကာသံ၌ နိစ္စအနက်ကို ဟောသည်။

(ခ) သိဒ္ဓမန္နံ၌ နိပ္ဖန္နအနက်ကို ဟောသည်။

(ဂ) ကပ္ပိလော သိဒ္ဓေါ၌ ပသိဒ္ဓအနက်ကို ဟောသည်။

ထို(၃)မျိုးတို့တွင် နောက်ဆုံးဖြစ်သော ပသိဒ္ဓအနက်သည် သင့်မြတ်သည်။ (**ဋီကာ**)

နိစ္စအနက်သည် သင့်မြတ်သည်။ (**ဒီပနီ**)

(၂၂) ဂါထာ

အနိစ္စော ခဏိကော သဒ္ဒေါ၊ ဃဋ္ဋာဒိ ဝိယ ကာရိယော။

ဣစ္စေတေ သတ္တကာရာ တေ၊ ယေ နိစ္စာနိစ္စဝါဒိနော။

(၁၈)စသောဂါထာတို့ဖြင့် နိစ္စဝါဒကို ပြပြီး၍ အနိစ္စဝါဒကိုပြရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အနိစ္စော ခဏိကော။ပ။ဣစ္စေတေပါဌ်ဖြင့် အိုးပုဆိုးအစရှိသည်သည် မြေကြီး လက်ခက်အစရှိသည်တို့ဖြင့် ပြုပြင်စီမံရသောကြောင့် မမြဲသကဲ့သို့၊

ထိုအတူ သဒ္ဒါသည် ဥပါဒ် ဋီ ဘင် ခဏ(၃)မျိုးနှင့် ယှဉ်သောကြောင့်၎င်း၊ သုတ်ဝုတ္တိ ဓာတ် ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြုပြင်စီမံအပ်သောကြောင့်၎င်း၊ အနိစ္စသာဖြစ်သည်၊ မမြဲပါဟု ဧကေ(အနိစ္စဝါဒီ)ဆရာတို့ ဆိုကြသည်ဟု ပြ၏။

သတ္တကာရာ တေ၊ ယေ နိစ္စာနိစ္စဝါဒိနောပါဌ်ဖြင့် ဆိုခဲ့ပြီးသော နိစ္စဝါဒီဆရာ များလည်း ကျမ်းပြုဆရာပင် ဖြစ်သည်။ အနိစ္စဝါဒီဆရာများလည်း ကျမ်းပြုဆရာများပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဝါဒ(၂)မျိုးလုံးပင် အသင့်ချည်းပင်ဖြစ်သည်။ လေးစားသင့်သည်ဟု ပြသည်။

[မှတ်ချက်။ ဤစကားရပ်ကိုထောက်၍ ဘေဒစိန္တာကျမ်းပြုအရှင်သဒ္ဓမ္မသိရီဆရာက သဒ္ဒါသည် နိစ္စသာ ဖြစ်သည်၊ အနိစ္စသာဖြစ်သည်ဟု မဆုံးဖြတ်။ ဝါဒ(၂)မျိုးလုံးကိုပင် လက်ခံချင်ဟန်တူသည်။ (မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ) **]**

ထိုဝါဒနှစ်မျိုးတွင် (၂၂)ဂါထာလာ အနိစ္စဝါဒီဆရာများသည် ခဏိကဝါဒီမည်၏။

(၁၈)ဂါထာလာ နိစ္စဝါဒီဆရာများသည် သန္တတိဝါဒီမည်၏။ (**ဋီကာ**)

နိစ္စဝါဒီဆရာများအလို အတ္ထသာဓုတ္တမတ္တကို လိုအပ်သောကြောင့် (ဝါ) ဤသဒ္ဒါသည်

ဤအနက်ကို ဟော၏ဟု နိစ္စသဒ္ဒါတို့၏အနက်ကို သိစေလိုမြင်စေလိုသောကြောင့် သဒ္ဒါကျမ်းကို ရေးသားထားသည်။ (**ဒီ**)

အနိစ္စဝါဒီကျမ်းဆရာများအလို သဒ္ဒါဟူသမျှ ဥပါဒ်၊ ဋ္ဌီ၊ ဘင် ခဏ(၃)မျိုးနှင့်ယှဉ်၍ မမြဲသောကြောင့် သုတ်ဝုတ္တိဓာတ်ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြုပြင်စီရင်အပ်သောကြောင့်ငင်း သဒ္ဒါကျမ်းကို ရေးသားထားသည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ ပုရိသော ဣတ္ထိစသော သဒ္ဒါတို့၌ နိစ္စဝါဒီ၊ အနိစ္စဝါဒီဆရာတို့၏ အယူအဆနှင့် သုတ်စီရင်ရခြင်း အကြောင်းများကို ရေးပါ။ (၁၃၃၃–သကျ)

မေး။ သဒ္ဒါသည် စိတ္တသဟာဘူ စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ ဖြစ်သည်၊ ဧကစိတ္တက္ခဏာယုတ္တ ဖြစ်သည် ဟူသော အဆိုကို ငါ့ရှင်က ထောက်ခံမည်လော? ကန့်ကွက်မည်လော? အများလက်ခံလောက်သည် အထိ ရှင်းလင်းဖြေဆိုပါ။

ဖြေ။ ဒုကမာတိကာ စိတ္တာနုပရိဝတ္တိနောဓမ္မာပုဒ်အရ သဒ္ဒရုပ် မပါဝင်သောကြောင့် (ဝါ) အရမကောက်သောကြောင့် သဒ္ဒသည် စိတ္တသဟာဘူနုပရိဝတ္တိဖြစ်သည်ဟူသော အဆိုသည် မသင့်မြတ် မမှန်ကန်ပါ။

သင်္ဂြိုဟ်ဝီထိပိုင်းလာ"တာနိ ပန သတ္တရသစိတ္တက္ခဏာနိ ရူပဓမ္မာနမာယူ"ဟူသော ပါဠိကို ထောက်၍ သဒ္ဒရုပ်သည် စိတ္တက္ခဏတချက်မက(၁၇)ချက်အသက်ရှိသောကြောင့် သဒ္ဒသည် ဧကစိတ္တက္ခဏဖြစ်သည်ဟူသော အဆိုသည် မသင့်မြတ် မမှန်ကန်ပါ။

(၂၃) ဂါထာ

နိစ္စတ္တေ ပိ̆သလာဒီနံ၊ သညာ ရုဠှီဝ မနျတေ။
အနိစ္စဝါဒိနံ ဝါဒေ၊ အန္ဝတ္ထာပိ ပတီယတေ။

နိစ္စဝါဒီ အနိစ္စဝါဒီဆရာတို့၏အယူ၌ သမာသသညာစသော အမည်ကို အဘယ်သို့ သိအပ်ပါ သနည်းဟူသော စောဒနာကို နှလုံးသွင်း၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အဓိပ္ပါယ်ကား ပိ̆သလစသော နိစ္စဝါဒီဆရာတို့အလို သမာသ်စသောအမည်သညာ, ဂ,ဃ,ဈ,လ, ပ စသော အမည်သညာတို့ကို ရုဠှီသညာဟုသာ မှတ်ရမည်။

အကျယ်ရှင်းလင်းချက်

သမသနံ သမာသောဟူသောဝစနတ္ထနှင့်အညီ သမာသ်ဖြစ်သည်။ သမာသ်မည်သည် တပုဒ်တည်း၌ သမာသ်မဖြစ်နိုင်၊ ဆိန္နဟတ္ထောဟူသောနိစ္စသဒ္ဒါသည် ပြတ်သောလက်ရှိသော ယောကျ်ားဟူသော အနက်ကိုဟောသော ပုဒ်တခုအဖြစ်ဖြင့်ပင်လျှင် ကမ္ဘာအစဉ်အဆက် အမြဲရှိခဲ့သည်။ ၎င်းဆိန္နဟတ္ထော ဟူသောပုဒ်၌ ဆိန္နပုဒ်ကို ဟတ္ထပုဒ်နှင့် မခွဲနိုင်။ ထိုနှစ်ပုဒ် မခွဲနိုင်လျှင် ထိုနှစ်ပုဒ်ကို မစပ်နိုင်တော့။ ထိုသို့မစပ်နိုင်လျှင် သမာသ်မဟုတ်တော့။ ထို့ကြောင့် ဆိန္နဟတ္ထောကို သမာသ်ဟုခေါ်ခြင်းသည် **နိစ္စဝါဒီဆရာတို့အလို သမသနံ သမာသော** ဝစနတ္ထနှင့် မကိုက်ညီရကား ရုဠှီသညာသာဖြစ်သည်။ ရုဠှီသညာ ဟုသာ မှတ်ရမည်။

အနိစ္စဝါဒီဆရာတို့အလိုအားဖြင့်ကား ဆိန္နဟတ္ထောကို ဆန္နော ဟတ္ထော ယဿာတိ ဆိန္နဟတ္ထောဟု ဝစနတ္ထပြုပြီးနောက် ဝိဘတ်များကိုချေပြီးလျှင် သမာသ်စပ်ထားသောကြောင့် (ဝါ) ဆိန္နပုဒ် ဟတ္ထပုဒ် (၂)ပုဒ်စပ်ထားသောကြောင့် **သမသနံ သမာသော**ဟူသောဝစနတ္ထနှင့် ကိုက်ညီရကား ဆိန္နဟတ္ထောကို သမာသ်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းသည် အန္ဝတ္ထသညာဖြစ်သည်။ အန္ဝတ္ထသညာဟုသာ မှတ်။

ဂ, ဃ, ဈ, လ, ပ စသော အမည်သညာတို့ကား ဆရာနှစ်ပါးလုံးကပင် ရုဠှီသညာ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

အနွတ္ထာပိ၌ **ပိသဒ္ဒါ**ဖြင့် ဂ, ဃ, ဈ, လ, ပ စသောအမည်သညာတို့၏ ရုဠှီသညာအဖြစ်ကို ဆည်းယူသည်။

မေး။ ။ ရုဠှီနှင့် အနွတ္ထအမည်တို့၏ နိစ္စဝါဒီ၊ အနိစ္စဝါဒီဆရာတို့အလို ခြားနားပုံကို ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၃၇–သကျ)

ဖြေ။ ။ အမည်ခေါ်ကာမတ္တဖြစ်သော အမည်သည် ရုဠှီသညာ၊ ခေါ်ကာမတ္တမဟုတ် ဒြဗ်ထိအောင် ခေါ်စွမ်းနိုင်သော (ဝါ) ဒြဗ်ထိအောင် ဆိုက်သွားသော အမည်သည် အနွတ္ထသညာ။ ဤကား ခြားနားပုံ တည်း။ (နိစ္စတ္တေ–စသောဂါထာ၏ အနက်အတိုင်းလည်း ရေးနိုင်သည်) (သကျအဖြေ)

နိစ္စတ္တေ၌ တ္တ–သမ္ဗန်ကို
ဋီကာအလို ရသော ပုရိသောတျာဒိပဒဿ သမာသဿ–ဟု ခံရမည်။
ဒီပနီအလို သဒ္ဒါနံ–ဟု ခံရမည်။

(၂၄)(၂၅)ဂါထာ

နိစ္စော နိကာရဏော နိစ္စော ၊ ကာရဏာနုဂတောရိတော။
နာယံ ကဏ္ဍာဒိဝုတ္တိတ္တာ ၊ နိစ္စော ဝုဓေတု ဝုတ္တိတော။
သင်္ကေတေန စ ဝုတ္တတ္တာ ၊ နာပျနိစ္စောတိ ဝုစ္စတေ။
တေန သတ္ထန္တု သင်္ကေတ–ကရဏတ္ထံ ကရီယတေ။

ဤသို့လျှင် (၁၈)စသောဂါထာတို့ဖြင့် နိစ္စဝါဒီဆရာ အနိစ္စဝါဒီဆရာတို့၏ ဝါဒကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ နေဝနိစ္စနာနိစ္စဝါဒီဆရာတို့၏ ဝါဒကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အဓိပ္ပါယ်ကား ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော အကြောင်းလေးပါးမှ ကင်းသော ကောင်းကင်နိဗ္ဗာန်သည် နိစ္စမည်၏။

ထိုအကြောင်းလေးပါးသို့ အစဉ်လိုက်သော သဝိညာဏက၊ အဝိညာဏက ဝတ္ထုဖြစ်သော သင်္ခတတရားအစုသည် အနိစ္စမည်၏ဟူလို။

ဣတ္ထီပုရိသောအစရှိသောသဒ္ဒါသည် လည်ချောင်းအစရှိသောအရပ်၌ ရွတ်ဆိုလိုသော စိတ်ကြောင့် နိစ္စဟု မဆိုနိုင်။ မြဲ၏ဟု မဆိုသင့်။

ဣတ္ထီပုရိသောစသောသဒ္ဒါသည် ရှေးလူကြီးတို့၏ စကားအစဉ်၌ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ လောကဝေါဟာရသင်္ကေတအားဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ အနိစ္စဟု မဆိုနိုင်။ မမြဲဟု မဆိုသင့်။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါဟူသမျှသည် နေဝနိစ္စာနာနိစ္စသာ ဖြစ်သည်။ ဤသို့ **အညေဆရာ**တို့ ဆိုကြသည်။

ထိုဆရာတို့အလို ဣတ္ထီ ပုရိသောစသောသဒ္ဒါတို့သည် သင်္ကေတအားဖြင့် ရပ်ပြီးစီရင်ပုံကို ပြခြင်းအကျိုးငှါ သဒ္ဒါကျမ်းကို ရေးသည်။

သဒ္ဒါနှင့်ပတ်သက်၍ နိစ္စဝါဒီဆရာ၊ အနိစ္စဝါဒီဆရာ၊ နေဝနိစ္စနာနိစ္စဝါဒီဆရာဟူသော ဆရာ (၃)မျိုးတွင် ဘေဒစိန္တာကျမ်းပြု သဒ္ဓမ္မသိရီဆရာသည် **နာယံ ကဏ္ဍာဒိ။ပ။နိစ္စောတိ ဝုစ္စတေ**ဟူသော

ပါဠိအဖွင့်နိဂုမ်း “နာပိ ဝုစ္စတေတိ ဝစနံ ဂန္ထကာရေန ဝုတ္တံ”ဟူသော **ဋီကာ**စကားရပ်ကို ထောက်၍ နေဝနိစ္စနာနိစ္စဆရာဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

မေး။ ။ ဘေဒစိန္တာဆရာသည် နိစ္စဝါဒီလော၊ အနိစ္စဝါဒီလော။ သာဓကဖြင့် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၃၃– သကျ)

ဖြေ။ ။ နာယံ ကဏ္ဍာဒိ။ပ။ နာပျနိစ္စောတိ ဝုစ္စတေ–ထောက်၊ နေဝနိစ္စာနာနိစ္စဝါဒီဖြစ်သည်။ (သကျ–အဖြေ)

မေး။ နိစ္စော နိကာရဏော၌ အဘယ်တရားကို အဘယ်ကြောင့် နိစ္စဟု ဆိုအပ်သနည်း။

ဖြေ။ ကောင်းကင်နိဗ္ဗာန်ကို တစုံတခုသော ကံစိတ်ဥတုအာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် မဖြစ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် နိစ္စဟု ခေါ်ဆိုအပ်ပါသည်။

သတ္ထံ ရုပ်ပြီးပုံ

သတ္တော သာသတိ ဧတေနာတိ သတ္ထံဟု ပြု။

သာသဓာတ်နောင် သူဝုသာနမုဝုသာနသုတ်၌ မတောထော စဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂ ဝိဘာဂဖြင့် တပစ္စည်းသက်။ သုတ်ကြီးဖြင့် ဓာတွန်သကိုချေ။ အာကို ရဿပြု။ အသဒိသ ဒွေဘော်လာ၍ သတ္ထံဟု ပြီးသည်။

မေး။ တေန သတ္ထန္တိ ၌ သတ္ထံကို ရုပ်ပြီးစီရင်ပြပါ။ (၁၃၆၉–သကျ)

လေ့ကျင့်ခန်း

၁။ နာနာကြိယာ ဟောတိ ယထာရုတံ၌ ယထာရုတံပါဠိဖြင့် ပြအပ်သောအဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပါ။

၂။ သဒ္ဒါပျက်ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်း၏ အကြောင်း(၂)မျိုးကို ပါဠိကိုး၍ ဖော်ပြပါ။

၃။ နာနတ္တာ သတ္တိယာ နာနာ ကြိယာ ဟောတိ၌ နာနာနောင် ဧဝကို ဆိုခြင်းဖြင့် သိအပ်သော အတ္တာပန္နအဓိပ္ပါယ်၊ နာနာသဒ္ဒါနောင် ဧဝကို မဆိုခြင်းဖြင့် သိအပ်သော အနုညာတအဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပါ။

၄။ သဒ္ဒါသည် နိစ္စဖြစ်သည်၊ အနိစ္စဖြစ်သည်ဟု ဝါဒ(၂)မျိုးရှိရာ ဘေဒစိန္တာဆရာက အဘယ်ဝါဒ ကို လက်ခံခဲ့သနည်း၊ ပါဠိသာဓကပြ ဖြေပါ။

၅။ နိစ္စဝါဒီဆရာတို့အလို သဒ္ဒါကျမ်းများကို အဘယ့်ကြောင့် ပြုစုရေးသားရသနည်း ရှင်းလင်း ဖြေဆိုပါ။

၆။ သဒ္ဒါနှင့် ပတ်သက်၍ နိစ္စဝါဒီဆရာ၊ အနိစ္စဝါဒီဆရာ၊ နေဝနိစ္စနာနိစ္စဝါဒီဆရာဟု ဆရာ(၃)မျိုး ရှိရာတွင် ဘေဒစိန္တာကျမ်းပြုဆရာသည် အဘယ်ဆရာပါနည်း၊ သာရတ္ထသင်္ဂဟဋီကာကို မျှော်၍ ယူဆပုံနှင့် တကွ ဖော်ပြပါ။

၇။ သင်္ကေတေန စ ဝုတ္တိတ္တာဂါထာကို ဝုတ္တိတ္တာ၏ ကတ္တား၊ ကံပုဒ်၊ ကရိယတေ၏ ကတ္တားပုဒ် တို့ကို ထည့်စွက်၍ အနက်ပေးပြပါ။

၈။ အနိစ္စဝါဒီကို ပယ်မြစ်သော ဂါထာများကို ပါဠိရေးပါ။ (၁၃၄၈–သကျ)

၉။ နိစ္စဝါဒီ ပိသလစသော ဆရာတို့၏ဝါဒ၌ အကျိုးအပြစ်ရောက်ပုံကို ဘေဒစိန္တာလာ သာဓကဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၃–သကျ)

၁၀။ သဒ္ဒါကို နိစ္စ အနိစ္စဟု ဝါဒအမျိုးမျိုး ပြဆိုကြရာ ဘေဒစိန္တာဆရာ အလိုကျဝါဒကို ဥပမာနှင့် အကြောင်းသွင်း ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၆–သကျ)

သဒ္ဒဘေဒစိန္တာ နိဋ္ဌိတာ

(၂) အတ္ထဘေဒစိန္တာ

(၂၆) ဂါထာ
သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ၊ သင်္ချာကမ္မာဒိကာရကံ။
ဣတိ သဒ္ဒဿ ဝိညေယျာ၊ ပဉ္စကတ္ထာ ယထာရဟံ။

ဤသို့လျှင်(၂၅)ဂါထာတို့ဖြင့် သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာကို ပြဆိုပြီး၍၊ ယခုအခါ (၈၁)ဂါထာတို့ဖြင့် အတ္ထဘေဒစိန္တာကို ပြခြင်းငှါ (၂၆)စသော ဂါထာတို့ကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

ဤဂါထာဖြင့် သဒ္ဒါတခုတခု၌ သကတ်, ဒြပ်, လိင်, သင်္ချာ, ကာရကအားဖြင့် အနက်(၅)မျိုး ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ရှိသည်ဟု ပြသည်။

သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိကို သကတ္တော စ ဒဗ္ဗဉ္စ လိင်္ဂဉ္စ သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိဟု ဒွန်သမာသ်ပြု။ (ဤ၌ ဒွန်ပုဒ်အများကို ငဲ့သောကြောင့်) ဣတရီတရယောဂ ဒွန်သမာသ် ဖြစ်သည်။

သကတ္ထအရ ဝိသေသနဖြစ်သော သကတ်ကို ယူ။

ဒဗ္ဗအရ ဝိသေသျဖြစ်သော ဒြပ်ကို ယူ။

လိင်္ဂအရ ပုရိသအစရှိသော သဒ္ဒါတို့၏ အနက်ဖြစ်သော လိင်ကို ယူ။

သင်္ချာအရ ဧကဝုစ်သင်္ချာ ဗဟုဝုစ်သင်္ချာ(၂)မျိုးကို ယူ။

ကမ္မာဒိကာရကအရ ဘာဝကာရကနှင့်တကွ ကာရက(၇)ပါးကို ယူ။

သုဘူတိစန္ဒြဆရာ ရေးသားအပ်သော **လိင်္ဂတ္ထဝိဝရဏကျမ်း**၌ **“**ဣတိ လိင်္ဂဿ ဝိညေယျော အတ္တော ဝိညူဟိ ပဉ္စဓာ **”**ဟူ၍ လိင်သဒ္ဒါကို ဆိုအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် အလိင်ဖြစ်သော အာချာတ်ပုဒ်ကို မယူအပ်။ (**ဋီကာ**)

ဤဘေဒစိန္တာကျမ်း၌ကား **“ဣတိ သဒ္ဒဿ ဝိညေယျာ”**ဟု သာမညဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အာချာတ်ပုဒ်ကိုလည်း ယူအပ်သည်။ (**ဋီ၊ ဒီ**)

ဆိုလိုရင်းကား လိင်္ဂတ္ထဝိဝရဏကျမ်းဆရာအလို အာချာတ်ပုဒ်၌ သကတ် ဒြပ် လိင် သင်္ချာ ကာရက အနက်(၅)မျိုး မရအပ်၊ လိင်ပုဒ်၌သာ ၎င်းအနက်(၅)မျိုးရအပ်သည်, ရှိသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဘေဒစိန္တာကျမ်းဆရာအလို အာချာတ်ပုဒ်ရော လိင်ပုဒ်မှာပါ ၎င်းအနက်(၅)မျိုးလုံး ရသည် ရှိသည်ဟု ဆိုလိုသည်။ (၁၁၁–ဂါထာနှင့် ယှဉ်ကြည့်)

မေး။ ။ ဣတိ သဒ္ဒဿ ဝိညေယျာ၌ လိင်္ဂဿ–ဟု မဆိုခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၂၄–သကျ)

မေး။ ။ ပစတိ၌ ပဉ္စကတ္ထ ရ/မရ သာဓကပြ ဖြေပါ။ (၁၃၂၇–သကျ)

ယထာရဟံပါဌ်ဖြင့် သဒ္ဒါတခု၌ ပဉ္စကတ္ထသာ ရသည်မဟုတ်၊ အချို့သဒ္ဒါ၌ ဧကတ္ထ၊ အချို့သဒ္ဒါ၌ ဒွိကတ္ထ၊ အချို့သဒ္ဒါ၌ တိကတ္ထ၊ အချို့သဒ္ဒါ၌ စတုက္ကတ္ထ၊ အချို့သဒ္ဒါ၌ ဆက္ကတ္ထတို့ကိုလည်း ရနိုင်သည်ဟု ပြသည်။ (**ဋီ၊ဒီ**)

သက္ကဋ္ဌကျမ်း၌ကား သဒ္ဒါတခု၌ ဘေဒ+အဘေဒအားဖြင့် ဒွိကတ္ထသာ ရှိသည်၊ ရသည်၊ ပဉ္စကတ္ထ စသည် မရှိ, မရဟု ဆိုသည်။ (**ဋီကာ**)

ယထာရဟံပုဒ်ကို ဝိစ္ဆာအနက်၌ဖြစ်သော ယထာနိပါတ်ပုဒ်အနက်က ပြဓာန်းသောကြောင့် **ယော ယော အရဟော ယထာရဟံ**ဟု ပဋ္ဌမာအဗျာယီဘောသမာသ် ဝစနတ္ထပြုရမည်။ (**ဋီကာ**)

(၂၇) ဂါထာ
အရိယတျတ္ထတော ဝါနေ–နာတျတ္တော သော၀ သဿဝါ။
ဧသော သကော သကော၀တ္တော၊ သကတ္တော သ ဝိသေသနံ။

(၂၈)ဂါထာ သကတ္တပုဒ်၏ ဝစနတ္ထနှင့်တကွ အဘိဓေယျတ္ထကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
အရိယတျတ္ထတောဝါနေနာတျတ္တောဟူသောပါဌ်ဖြင့်
"**အရိယတေတိ အတ္တော**"ဟု ကမ္မသာဓနေ ဝစနတ္ထ ပြုရမည်ကိုဂုဏ်း၊
"**အတ္ထတေ အနေနာတိ အတ္တော**"ဟု ကရဏသာဓနေ ဝစနတ္ထပြုရမည်ကိုဂုဏ်း ပြသည်။
(ပ–နည်း အရ+တ၊ ဒု–နည်း အတ္ထ+အ)။

သော၀ သဿဝါ ဧသော သကောပါဌ်ဖြင့်
သကတ္တ၌ သကပုဒ်ကို **သော ဧဝ သကော**ဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ် (သကတ္တတဒ္ဓိတ်) ပြုရမည်ကိုဂုဏ်း၊
သဿ ဧသော သကောဟု ဣဒံတဒ္ဓိတ် (အညတ္ထတဒ္ဓိတ်) ဝစနတ္ထပြုရမည်ကိုဂုဏ်း ပြသည်။
ပ–နည်း၌ သကော၌ **သ–အရ** ဝိသေသနကို ကောက်ရသည်။
ဒုနည်း၌ **သ–အရ** ဝိသေသျကို ကောက်ရသည်။
သက–အရကား (၂)နည်းလုံးပင် ဝိသေသနကို အရကောက်ရသည်။

သကော၀တ္တော ပါဌ်ဖြင့် သကတ္တပုဒ် **သကော ဧဝ အတ္တော သကတ္တော**ဟု အဝဓာရဏ ကမ္မဓာရယ်သမာသ်တွဲစပ်ရမည်၏အဖြစ်ကို ပြသည်။
သဝိသေသနံပါဌ်ဖြင့် သကတ္ထ–အရ–ဝိသေသနကို ကောက်ရသည်ဟု ပြသည်။

မေး။ သဒ္ဒဘေဒ စသော သုံးမျိုးတို့တွင် အတ္ထဘေဒမှ အစ အတ္ထတခုကိုသာ ဝစနတ္ထပြု၍ အဘိဓေယျတ္ထ သရုပ်ကိုလည်း ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၂၁–သကျ)

မေး။ သကတ္တော၌ သကနှင့် အတ္ထကို ဘေဒစိန္တာကျမ်းအရ ဖြစ်သင့်သည့် ဝိဂ္ဂဟပြုခဲ့ပါ။ (စေတီ–၁၃၄၈)

[**အမှာ**။ ပြခဲ့ပြီး စကားရပ်တို့ကို ကြည့်၍ ပဉ္စမဂါထာလာ သဒ္ဒတ္တ၌ အတ္ထအရ ဇာတ်ဂုဏ် ကြိယာ ဒြဗ် နာမ်ဟူသော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်(၅)မျိုးကို ကောက်ယူရသည်။
ဤဂါထာလာ သကတ္တ၌ အတ္ထအရကား ဝိသေသနတမျိုးကိုသည် ကောက်ယူရသည်။ ဤသို့ ခြားနားသည်။]

(၂၈)(၂၉)ဂါထာ
သုတိ ဇာတိ ဂုဏော ဒဗ္ဗံ၊ သမ္ဗန္ဓော စ ကြိယာ တထာ။
ကြိယာကာရကသမ္ဗန္ဓော – ဇောဂံ သတ္တဝိဓော ထဝါ။
နေယျော အဋ္ဌဝိဓော သာဒိ–သျာဒိနာ စ သကတ္တကော။
ဝိသေသျဿ ဝိသေသောတိ ၊ တညုနာ သော ပတီယတေ။

သကတ်အပြားကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သုတိဇာတိ ဂုဏော ဒဗ္ဗံ၊ပ၊ သကတ္ထောပါဌ်ဖြင့် သကတ်သရုပ် သကတ်အပြားကို ပြသည်။

သကတ်သည် သုတိ၊ ဇာတိ၊ ဂုဏ်၊ ဒြဗ်၊ သမ္ဗန်၊ ကြိယာ၊ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်အားဖြင့် (၇)ပါးအပြားရှိသည်။ (တနည်း) သဒိသသကတ်ကို ထည့်၍သကတ် (၈)ပါးအပြားရှိသည်။

မေး။ သကတ္ထော သဝိသေသနံ၌ သကတ်အပြားကို စုံလင်စွာ ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၂၀-သကျ)

ဝိသေသျဿ ၊ပ၊ ပတီယတေ ပါဌ်ဖြင့် သကတ်၏သဘာဝကို ပြသည်။

အထူးပြုအပ်သောဝိသေသျကို အထူးပြုတတ်သော ဝိသေသနအနက်ကိုပင် သကတ်ဟု ခေါ်သည်။

မေး။ သကတ္ထ၏ သရုပ်နှင့် သဘောကို ပြသော ဘေဒစိန္တာပါဌ်ကို ထုတ်ပြပါ။ (စေတီ-၁၃၃၃)

[အမှာ။ ဤ(၂)ဂါထာ၌ ဋီကာဆရာ ဖွင့်ပြသော သကတ်ဒြဗ်ခွဲ အဓိပ္ပါယ်များကို ကျမ်းဆရာ ကိုယ်တိုင် (၁၄၅)ဂါထာ စသည်တို့၌ ရေးသားလတ့်။**]**

သမ္ဗန္ဓော စ ကြိယာ တထာ၌ စသဒ္ဒါနှင့် တထာသဒ္ဒါတို့သည် သမုစ္စည်းအနက်ကို ဟောကြသည်။

သမ္ဗန္ဓော ဘျောဝံ၌ ဣတျောဝံသဒ္ဒါသည် (ဝါ) ဣတိ ဧဝံ-သဒ္ဒါသည် အဘိန္နနိပါတ်ပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် နိဒဿနအနက်ကို ဟောသည်။

ဣတိ ဧဝံ-ဤသို့သော အပြားအားဖြင့်ဟု အနက်ပေး။

(တနည်း) သမ္ဗန္ဓောဘျောဝံ၌ ဣတျောဝံ-သဒ္ဒါသည် (ဝါ) ဣတိ ဧဝံ-သဒ္ဒါသည် ဘိန္နနိပါတ်ပုဒ် များဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဣတိသဒ္ဒါသည် နိဒဿနအနက်ကို ဟော၏၊ ဧဝံသဒ္ဒါသည် အနုက္ကမ အနက်ကို ဟောသည်။ ဣတိ-ဤသို့၊ ဧဝံ-ဤဆိုအပ်ပြီးသောအစဉ်ဖြင့်ဟု အနက်ပေး။

သမာနဝါဒအလို အထဝါသဒ္ဒါသည် နိပါတ်ပုဒ်တခုတည်းဖြစ်၏၊ ဧကနိပါတ်ဖြစ်၏၊ ပက္ခန္တရ အနက်ကို ဟော၏။ ထို့ကြောင့်

အထဝါ-ထို့ကြောင့်တနည်းကားဟူ၍၎င်း၊ ထိုမှတပါးဟူ၍၎င်း အနက်ပေးရမည်။

ကေစိဝါဒအလို အထဝါသဒ္ဒါသည် အထ-တပုဒ်၊ ဝါ-တပုဒ်အားဖြင့် ဒွေနိပါတ် ဖြစ်သည်၊ အနက်တမျိုးစီကို ဟော၏။ ထို့ကြောင့်

အထ ဧသော နယော-ဤနည်းသည်၊ ယုတ္တော-သင့်သည်၊ ဟောတု-ဖြစ်စေ၊ ဝါ အပရော နယော-တပါးသော နည်းကို၊ မယာ-ငါသည်၊ ဝုစ္စတေ-အံ့ဟု အနက်ပေးရမည်။

သာဒိသျာဒိ-သဒိသဿ ဘာဝေါ သာဒိသျံ (သဒိသ+ဏျ)

သာဒိသျံ အာဒိ ယဿာတိ သာဒိသျာဒိဟု ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပြု။

သကတ်(၇)ပါး (၈)ပါးကို ကောက်။

ဋီကာအလို အာဒိ-အရ သဒိသဘောကိုပင် ကောက်ယူ။

မောင်းထောင်ဂဏ္ဍိဆရာတော်က သမ္ဗန္ဓဘောစသည်ကို ယူရမည်ဟု ဆိုသည်။

၎င်းအဆိုကို **မိတ္ထီလာဂဏ္ဍိဆရာတော်က** သမ္ဗန္ဓသကတ်မှတပါး သမ္ဗန္ဓဘောဟူ၍ အသီးအခြား မရှိသောကြောင့် မသင့်ဟု ပယ်ဖျက်ထားသည်။ [ဤအာဒိနှင့်ပတ်သက်၍ ဝါဒန္တရများသည်ဟုမှတ်။]

သာဒိသျာဒိနာ စ–၌ **စသဒ္ဒါ**သည် သုတိစသော သဒိသဘောကို ပေါင်းယူသည်။

“ ထူးခြားချက် ”

အောက်(၂၇)ဂါထာလာ **သဝိသေသနံပါ၌ဖြင့်** သကတ်၏ သရုပ်အရကောက်မှုကိုသာ ပြသည်။ ဤဂါထာလာ **ဝိသေသျသ ဝိသေသော** ဟူသောပါဌ်ဖြင့် သကတ်၏သဘောကို ပြသည်။

ထို့ကြောင့် ဝိသေသျသ ဝိသေသောဟု ဆိုပြန်ခြင်းကြောင့် ပုနရုတ္တိဒေါသ မရောက်နိုင်ဟု မှတ်သားရသည်။

(၃၀)ဂါထာ

သဒ္ဒေနုစ္စာရိတေနေဝ၊ ယံ ဝတ္ထု ပတီယတေ။

တဿ သဒ္ဒဿ တံ ဝတ္ထု၊ အတ္ထနာမေန မည်တေ။

ပုရိသောစသော စကားတို့၌ တလုံးလုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော သုတိသည် သဒ္ဒါသာ ဖြစ်သည် မဟုတ်ပါလော၊ ထိုသို့ဖြစ်လျှက် အဘယ့်ကြောင့် ယင်းသုတိကို သကတ် (၇)မျိုး၌ ထည့်သွင်း ရေတွက်အပ်ပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒါကြောင့်သာလျှင် သိအပ်သော သုတိစသော ဝတ္ထုကို (ဝါ) အကြောင်း အရာ ဟူသမျှကို အနက်ဟူ၍ သိအပ်သော အသိအမှတ်ပြုအပ်သောကြောင့် သုတိကို သကတ်(၇)မျိုး၊ (၈)မျိုး၌၊ (ဝါ) အနက်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ရသည်။ (**စာကိုယ်**)

မေး။ ။ တလုံးလုံးသော အက္ခရာဟု ဆိုအပ်သော သုတိသည် သဒ္ဒါသာဖြစ်ပါလျှက် သကတ်(၈)မျိုးတွင် ထည့်သွင်းရခြင်း အကြောင်းကို သာဓကပြ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၇၊ ၁၃၄၉၊ ၁၃၆၉–သကျ)

သဒ္ဒါသည် သိစေတတ်သောကြောင့် ဉာပကဟိတ်ဖြစ်၏။

အနက်သည် သိစေအပ်သောကြောင့် ဉာပေတဗ္ဗဖိုလ်ဖြစ်၏။

သုတိသည်လည်း သဒ္ဒါဖြင့် သိစေအပ်သော ဖိုလ်ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းသုတိကို အနက်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ရသည်။

မေး။ ။ အဘယ့်ကြောင့် သဒ္ဒါသည် ဉာပက, အနက်သည် ဉာပေတဗ္ဗ မည်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ ရွတ်ဆိုအပ်သောသဒ္ဒါဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဒါသည် ဉာပကဖြစ်၏။

သုတိစသော ဝတ္ထုဖြစ်သောကြောင့် အနက်သည် ဉာပေတဗ္ဗဖြစ်၏။ (**ဋီ**)

မေး။ ။ သုတိအကျယ်ပြ ဂါထာလာ သဒ္ဒါအနက်(၂)မျိုးကိုလည်း အကြောင်းအကျိုး ခွဲပြပါ။ (၁၃၃၉–သကျ)

ဤဂါထာကို ထောက်၍ သုတိသည် အတ္ထသုတိ၊ သဒ္ဒသုတိဟု (၂)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ရွတ်ဆိုအပ်သော **ပု**ဟူသော **ရိ**ဟူသော **သော**ဟူသောသဒ္ဒါသည် (ဝါ) အသံသည် သဒ္ဒသုတိမည်၏။

ဤအလို သုတိပဒ်ကို **သုယျတေ ဥစ္စာရီယတေတိ သုတိ**ဟု ပြု။

သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်၏နား၌ ကြားသိအပ်သော **ပု**ဟူသော **ရိ**ဟူသော **သော**ဟူသော သဒ္ဒါသည် (ဝါ) အသံသည် အတ္ထသုတိမည်၏။

ဤအလို သုတိပုဒ်ကို **သောတဝိညာဏေန သုယျတေတိ သုတိ**ဟု ပြု။

မေး။ ပုရိသ သဒ္ဒါ၌ သုတိ–အရကို ကျနစွာ ကောက်ပြပါ။ (၁၃၂၂–သကျ)

မေး။ သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ ဂေါသဒ္ဒါ၌ သဒ္ဒ အတ္ထ–သုတိ ၂မျိုးကို ခွဲခြားပြပါ။ (၁၃၄၀–သကျ)

ဖြေ။ ပရမတ္ထနည်းအရ ဂေါဟူသော ဧကက္ခရသဒ္ဒါသည် သောတဝိညာဏဝီထိ၊ တဒနုဝတ္တက မနောဒွါရဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော ဂေါသဒ္ဒါသည် အနက်ကို မသိရသေးသောကြောင့် သဒ္ဒသုတိမည်၏။

တတိယစတုတ္ထသုဒ္ဓမနောဒွါရဝီထိ၏ အာရုံဖြစ်သော ဂေါသဒ္ဒါသည် နာမပညတ် အနက်ဒြဗ်သို့ ဆိုက်သွားသောကြောင့် အတ္ထသုတိမည်၏။ (၁၃၄၀–သကျအဖြေ)

မေး။ ။ သုတိဟူသည် အဘယ်အနက်မျိုး ဖြစ်သင့်ကြောင်းကို ဖော်ပြ၍၊ သဒ္ဒသုတိ၊ အတ္ထသုတိ (၂)မျိုး၏ အထူးကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၂၉)

မေး။ ။ သဒ္ဒသုတိ၊ အတ္ထသုတိ(၂)ပါး အထူးကို ဖြေပါ။ (စေတီ–၁၃၃၃)

အတ္ထနာမေနာတိ ဣတ္ထမ္ဘူတေ တတိယာ၊ ဘိန္နေန သီသေနာတိ အာဒီသု ဝိယ။ (ဒီပနီ)

အတ္ထနာမေန၌ နာဝိဘတ်သည် ဣတ္ထမ္ဘူတအနက်၌ တတိယာဟူသော ဒီပနီအလို ဣတ္ထ စသည် သုံးမျိုးကောက်ပုံ

၁။ သုတိ၏ အနက်ဟူသော အမည်ဖြင့် မှတ်အပ်သိအပ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော အာကာရသည် ဣတ္ထ။

၂။ သုတိသည် ဘူတ။ ၃။ အနက်ဟူသော အမည်သည် လက္ခဏ။ (မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ၊ ၄၂)

(၃၁)ဂါထာ

ဒီပိတာ ဝိယ ဒီပေန၊ ဇဝံ သဒ္ဒေန ဒီပိတာ။

သရူပက္ချာ သုတိသဒ္ဒ–တာ သဒ္ဒါနုဂတာ သဒါ။

သုတိ၏သရုပ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

သဒ္ဒါမှ ကွဲပြားသည်ကို ပြ၍ သုတိကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

ဤဂါထာ၌ ၁။ **ဒီပိတာ ဒီပေန**ဖြင့် ဥပမာကို ပြသည်။

၂။ **ဇဝံ သဒ္ဒေန ဒီပိတာ**ဖြင့် သုတိဟူသည် ရွတ်ဆိုအပ်သော အသံဖြင့် ပြအပ်သော နား၌ ကြားအပ်သော အသံတည်းဟု သုတိ၏သရုပ်ကို ပြသည်၊ သိစေသည်။

၃။ **သရူပက္ချာ သဒ္ဒတာ**ဖြင့် သုတိ၏ ပရိယာယ်နာမည်များကို ပြသည်။

ဆိုလိုရင်းကား သုတိကို သရူပဟူ၍၎င်း၊ သဒ္ဒတာဟူ၍၎င်း ခေါ်သေးသည်ဟူလို။

၄။ **သဒ္ဒါနုဂတာသဒါ**ဖြင့် သုတိ၏သဘောကို ပြသည်။

ဂါထာအဓိပ္ပါယ်ကား။ ။ထွန်းညှိလိုက်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ဆီမီးသည် မိမိ၏ ဆီမီး ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း ထင်ရှားပြသည်၊ ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ အရာဝတ္ထုအားလုံးကိုလည်း ထင်ရှားပြသည်။

ထို့အတူ ပုရိသောဝယ် ပု–ဟု ရွတ်ဆိုလိုက်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ထို ပု–သည် မိမိ၏ **သဒ္ဒသုတိ** ဖြစ်ကြောင်းကို၎င်း၊ သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်၏နားဝယ် ကြားသိစေသဖြင့် **အတ္ထသုတိ**၏ အဖြစ်ကို၎င်း ထင်ရှား ပြသည်။

ဤဥပမာ၊ ဥပမေယျ၌

ဆီမီးနှင့် ပု–ဟု ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒသုတိ တူ၏။

ဆီမီး၏မိမိဆီမီးဖြစ်ကြောင်းကို သိစေခြင်းနှင့် သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်နားဝယ် ပု–ဟူသော သဒ္ဒသုတိကို ကြားသိစေခြင်းနှင့် တူသည်။ ဤသို့ ဥပမာ၊ ဥပမေယျ စပ်ယူလေ။

သဒ္ဒါနုဂတာကို သဒ္ဒံ အနုဂတာ သဒ္ဒါနုဂတာဟု ပြု။

သဒ္ဒံ–ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ် ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒါသို့၊ အနုဂတာ–ရွတ်ဆိုသည့်အတိုင်း ကြားရသော အားဖြင့် အစဉ်လိုက်သည်တည်းဟု အနက်ပေး။

သဒ္ဒပုဒ်ကို ဥစ္စရိတသဒ္ဒဟု ဋီကာဆရာ ဖွင့်ပြသောကြောင့် သဒ္ဒအရ ဥစ္စာရိတသဒ္ဒကို အရကောက် (ဝါ) ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒသုတိကို အရကောက်။

သုတိပုဒ်ကို **သဝနံ သုတိ**ဟု ဘာဝသာနေပြု။ အတ္ထသုတိရ၏။ **(ဋီ)**

(တနည်း) **သူယတေတိ သုတိ**ဟု ကမ္မသာနေပြု။ အတ္ထသုတိရ၏။ **(ဘာ–ဋီ)**

သရူပ၊ သုတိ၊ သဒ္ဒတာ ဤအမည်(၃)မျိုးသည် ဝေဝုစ်စကားလှယ် ပရိယာယ်နာမည်များ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်။

မေး။ ။ သုတိသဒ္ဒတာ၌ အတ္ထသုတိ၊ သဒ္ဒသုတိ(၂)ပါးတို့၏ ခြားနားပုံကို ရေးပါ။ (၁၃၂၄–သကျ)

(၃၂)(၃၃)ဂါထာ

သဗလာဒီသု ဘိန္နေသု ၊ ယာယ ဝတ္တန္တျဘိန္နဓီ။
သဒ္ဒါ သာ ဇာတိ ရေသာ စ၊ မာလာသုတ္တမိဝါန္ဝိတာ။
ယာ နိစ္စတ္တာ မဟတ္တာ စ၊ သတ္တာ သတ္တဂဝါဒိသု။
မဟာဝိသေသသာမည–မိစ္စေတံ ဟု ယထာက္ကမံ။

သကတ်(၇)ပါး, (၈)ပါးရှိသည့်အနက် ဇာတိ၏အကျယ်ကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ထိုတွင် **သဗလာဒီသု။ပ။ သာဇာတိ** ပါဌ်ဖြင့် ဇာတိပုဒ်၏ဝစနတ္ထကို ပြသည်။

ထိုကြောင့် ဤအဖွင့်ကို ရှု၍ ဇာတိပုဒ်ကို **သဗလာဒီသု ဘိန္နေသု အဘိန္နဓီသဒ္ဒါ ဇာယန္တိ ဝတ္တန္တိ ဧတာယာတိ ဇာတိ**ဟု ကရဏသာနေပြုရသည်။ (ဇန–ဇနိ+တိ)

ပြောက်ကျားသော နွားအစရှိကုန်သော ကွဲပြားသော အနက်ဒြဗ်တို့၌ မကွဲပြားသော အသိဉာဏ် သဒ္ဒါတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော နွားစသော သတ္တဝါတို့၏ တကောင်နှင့်တကောင် တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော သာမညသဘောကို ဇာတ်ဟု ခေါ်သည်။

မေး။ သာမညကို အဘယ့်ကြောင့် ဇာတ်ဟု ခေါ်ကြောင်း ဖြေဆိုပါ။ (စေတီ–၁၃၃၅)

မေး။ ဇာတိဟူသည် အဘယ်အနက်မျိုး ဖြစ်သင့်ကြောင်း သာကေနှင့်တကွ ပြ၍၊ ဇာတ်အပြားကိုလည်း ဥဒါဟရဏ်နှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၃၀) (အပြားအတွက် ၃၃–ဂါထာကြည့်)

သော စ မာလာသုတ္တမိဝါန္ဝိတာဖြင့် ဇာတိ၏သဘောကို ပြသည်။

ပန်းသီကုံးရာ၌ ပန်းသီစရာချည်သည် တချောင်းတည်း ဖြစ်သော်လည်း ရာထောင်မက များသော

ပန်းဒြဗ်သို့ လိုက်နိုင်သကဲ့သို့၊ ထိုအတူ ဇာတ်သည် တခုတည်းဖြစ်သော်လည်း နွားဒြဗ်ရှိသကဲ့သို့ အစဉ်လိုက်နိုင်ပါသည်။ ဤကားဇာတ်၏သဘောတည်း။

အသိဉာဏ်သဒ္ဒါဖြစ်ပုံနှင့် အသိဉာဏ်သဒ္ဒါမကွဲပြားပုံ

ပြောက်ကျားသော နွားတကောင်ကို တွေ့မြင်သောအခါ သာမညသဘောကို ကြည့်၍ နွားဟု သိသော အသိဉာဏ်၊ နွားဟူသော မြန်မာသဒ္ဒါ (ဂေါဟူသော ပါဠိသဒ္ဒါကို) ဖြစ်ပေါ်လာကြသည်။ နက်သော နွားတကောင်ကို တွေ့ရာ၌လည်း ထိုအတူ ထိုအသိဉာဏ်နှင့် ထိုသဒ္ဒါတို့ ဖြစ်ပေါ်လာကြသည်။ ဤသို့လျှင် နွားတကောင်ဒြဗ်က နွားကျားနွားနက်စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးကွဲပြားကြသော်လည်း ထိုအသိဉာဏ်နှင့်သဒ္ဒါတို့က မကွဲပြားကြချေ။

မေး။ ။ အဘိန္နဓီသဒ္ဒါ–အရ ဂေါ–၌ အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါ မပြားပုံကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၉–သကျ)

[မှတ်ချက်။ အဘိန္နဓီသဒ္ဒါအရ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏မကွဲပြားသော အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါကိုယူ။ **]**

(၃၃) ဂါထာ

ယာ နိစ္စတ္တာ မဟတ္တာ စ၊ သတ္တာ သတ္တဂဝါဒီသု။
မဟာဝိသေသသာမညံ ၊ မိစ္ဆေတံ တု ယထာက္ကမံ။

ဇာတ်၏အခြင်းအရာကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

နိစ္စတ္တာပုဒ်ကို **နိစ္စော အတ္တာ ယဿ ဇာတာယာတိ နိစ္စတ္တာ**ဟု ပြု။

ဒြဗ်သည် များစေကာမူ ကွဲပြားစေကာမူ ဇာတ်၏တခုတည်းသောသဘော မြဲသောသဘော မကွဲပြားသော သဘော၏အစွမ်းဖြင့် ဇာတ်ကို နိစ္စတ္တာဟု ခေါ်သည်။ (**ဋီ**)

မိမိတို့၏မှီရာဒြဗ်ကွဲသော်လည်း မကွဲပြားသောသဘော မြဲသောသဘောရှိသောကြောင့် ဇာတ်ကို နိစ္စတ္တာ ဟု ခေါ်သည်။ **(ဒီပနီ)**

မဟတ္တာပုဒ်ကို မဟန္တော အတ္တာ ယဿာ ဇာတိယာတိ မဟတ္တာဟု ပြု။

ဇာတ်သည် တခုတည်းဖြစ်သော်လည်း ဇာတ်၏မှီရာဒြပ်က များသောကြောင့် ဇာတ်ကို မဟတ္တာဟု ခေါ်သည်။ (**ဋီ**)

ဇာတ်ဟူသော မိမိတို့၏ မှီရာဒြဗ်တို့က ကွဲပြားသောကြောင့် များသောသဘောရှိရကား ဇာတ်ကို မဟတ္တာဟု ခေါ်သည်။ (**ဒီပနီ**)

သတ္တဂဝါဒိကို သတ္တ+ဂေါ+အာဒိဟု ပုဒ်ခွဲရမည်။

ထိုတွင် သတ္တဂေါကို သတ္တာ စ ဂေါစာတိ သတ္တဂေါဟု ဒွန်တွဲ၍–

ထိုနောက် သတ္တဂေါ အာဒိ ယေသန္တိ သတ္တဂဝါဒယောဟု ပြု။

ဤသတ္တဂေါဟူသော ဒွန်ပုဒ်နောင်ရှိသော အာဒိသဒ္ဒါကို သတ္တနှင့်၎င်း၊ ဂေါနှင့်၎င်း အသီးသီး တွဲစပ်၍ **သတ္တာဒိ၊ ဂဝါဒိ**ဟု (၂)မျိုးရှိကြောင်း မှတ်ပါ။

ထိုတွင် သတ္တာဒိကို မဟာသာမညနှင့် စပ်ယူပါ။

ဂဝါဒိကို ဝိသေသသာမညနှင့် စပ်ယူပါ။

ဆိုလိုရင်းကား သတ္တဝါစသောဇာတ်သည် သတ္တဝါအားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သောကြောင့် အရာကျယ်ရကား မဟာသာမညမည်၏။

နွားစသောဇာတ်သည် နွားသတ္တဝါအထူးနှင့်သာ သက်ဆိုင်သောကြောင့် ဝိသေသသာမညမည်၏။ ဤသို့ဆိုလိုသည်။

သတ္တာဒိ၌ **အာဒိသဒ္ဒါ**ဖြင့် သတ္တဝါမဟုတ်သော ရုက္ခ၊ ဝန၊ ပဗ္ဗတ၊ နဒီစသော အမျိုးနှင့် သက်ဆိုင်သော ဇာတ်ကို ယူ။

ဂဝါဒိ၌ **အာဒိသဒ္ဒါ**ဖြင့် ရှားပင်စသော သစ်ပင်အထူး၊ မဟာဝုန်စသောတောအထူး၊ ဂင်္ဂါမြစ်စသော မြစ်ထူး။ ဤသို့အားဖြင့် တမျိုးမျိုးနှင့် သက်ဆိုင်သော ဇာတ်ကို ယူရမည်။

နိစ္စတ္တာ မဟတ္တာ၌

ဒီပနီအလို လိင်အနက်၌ ပဉ္စမာဝိဘတ် သက်ထားသည်ဟု မှတ်ရမည်။

ထို့ကြောင့် **နိစ္စတ္တာ စ**–မြဲသောသဘောလည်းရှိ၏၊ **မဟတ္တာ စ**–များသောသဘောလည်း ရှိ၏ဟု အနက်ပေး။

ဋီကာအလို ဟိတ်အနက်၌ သမ္မာဝိဘတ်သက်ထားသည်ဟု မှတ်ရမည်။

ထို့ကြောင့် **နိစ္စတ္တာ စ**–မြဲသောသဘောရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၎င်း၊ **မဟတ္တာ စ**–များသောသဘောရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၎င်း၊ **ယာ သတ္တာ**– အကြင်သာမညဇာတ်သည်ဟု အနက်ပေးရမည်။

ဤဂါထာဝယ် **နိစ္စတ္တာ**ပုဒ်ကို မဟာဝိသေသသာမည၌ တုလျတ်၊ လိင်္ဂတ်စပ်၍
၁။ မဟာသာမညနိစ္စတ္တ
၂။ ဝိသေသသာမညနိစ္စတ္တအားဖြင့် ၂မျိုးရှိကြောင်းကို၎င်း၊
မဟတ္တာပုဒ်ကို မဟာဝိသေသသာမညံ၌ တုလျတ်၊ လိင်္ဂတ်စပ်၍
၁။ မဟာသာမညမဟတ္တ
၂။ ဝိသေသသာမညမဟတ္တအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိကြောင်းကို၎င်း မှတ်သားရာ၏။

ထိုတွင် **သတ္တဟူသောပါဠိအရ** တပ်တတ်သောကြောင့် သတ္တာအမည်ရသော လူနတ်ဗြဟ္မာ အပေါင်းသည် ကမ္ဘာတိုင်းမှာပင် ဤပုံဤနည်း အခြင်းအရာအားဖြင့်သာ တပ်တတ်သောကြောင့် မြဲသောသဘောရှိရကား **မဟာသာမညနိစ္စတ္တ**မည်၏။

တပ်တတ်ခြင်းသဘောတရားသည် ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါတဦးတယောက်မှာသာ ဖြစ်သည် မဟုတ်။ ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါတိုင်း၌ပင်ဖြစ်၍ များသောအပြားရှိသောကြောင့် **မဟာသာမညမဟတ္တ**မည်၏။

ဂေါဟူသော ပါဠိအရ သွားတတ်သောကြောင့် နွားအမည်ရသောသတ္တာသည် ကမ္ဘာတိုင်းမှာပင် ဤပုံဤနည်း အခြင်းအရာအားဖြင့်သာ ဝန်ကိုဆောင်၍ သွားတတ်သောကြောင့် မြဲသောသဘောရှိရကား **ဝိသေသသာမညနိစ္စတ္တ**မည်၏။

သွားတတ်သော သဘောတရားသည် နွားတကောင်မှာသာ ဖြစ်သည်မဟုတ်၊ နွားတိုင်း၌ပင် ဖြစ်၍ များပြားသောသဘောရှိသောကြောင့် **ဝိသေသသာမညမဟတ္တ**မည်၏။ ဤသို့ မှတ်သားရာ၏။

မေး။ ။ မဟာသာမည၊ ဝိသေသသာမညတို့အရ ဥဒါဟရဏ်တခုစီ ထုတ်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၃၅)

(၃၄) ဂါထာ

ဒဗ္ဗသိတော တတော ဘိန္နော၊ တဗ္ဗေဒညာဏဟေတုကော။
ဝိပရာဝတ္တိဓမ္မော စ၊ နိဂ္ဂဏှော ဂမျတေ ဂုဏော။

သကတ်(၈)ပါးတွင် ဇာတိသကတ် (ဇာတိ၏သရုပ်) ကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ ဂုဏ် သကတ်ကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် ဂုဏ်၏သဘောကို ပြသည်။

ဂုဏ်ဟူသည်– ၁။ ဒြပ်၌မှီခြင်း

၂။ ဒြပ်မှ တမျိုးတခြားဖြစ်ခြင်း

၃။ ဒြပ်အထူးအပြားကို သိခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်ခြင်း

၄။ ပြောင်းလွဲသောသဘောရှိခြင်း

၅။ အခြားဂုဏ်တမျိုးမရှိခြင်း ဤ(၅)ချက်နှင့်ပြည့်စုံသော ပုဒ်၏အနက်ကို (ဝါ) အဖြူ အနီအစရှိသောအနက်ကို ဂုဏ်ဟု ခေါ်သည်။

မေး။ ။ ဂုဏ်သကတ်၏ အင်္ဂါတို့ကို ရေးပါ။ (၁၃၄၄၊ ၁၃၆၆–စေတီ)

မေး။ ။ သုတိဇာတိစသော အနက်တို့တွင် အဘယ်သို့သော အနက်ကို ဂုဏ်ဟု ခေါ်ပါသနည်း၊ အထောက်အထားနှင့် ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၂၅)

မေး။ ။ ဂုဏ်၏ သဘောကို ကျမ်းဆရာအလိုကျ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၀–သကျ)

ကြီးကန်း၏အတောင်ကို ထုံးသုတ်သည့်အခါ မူလပင်းရင်းအနက်ဂုဏ်မှ အဖြူဂုဏ်သို့ ဖောက်ပြန်သွားခြင်းကို **ဝိပရာဝတ္တိဓမ္မ**ဟု ဆိုသည်။

ရှေးဆရာများကား ပုတ်သင်ညိုသည် ဆောင်းအခါ နွေအခါတို့၌ မွဲခြောက်ခြောက် အရောင်ရှိသည်၊ မိုးအခါ၌ကား အစိမ်းရောင်သို့ ပြောင်းသွားသည်၊ ယင်းသို့ ပြောင်းသွားခြင်းကိုပင် **ဝိပရာဝတ္တိဓမ္မ**ဟု ဆိုကြသည်။

ဝိပရာဝတ္တိဓမ္မော စ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ပြောင်းလွဲခြင်းသဘောမရှိသော နိဗ္ဗာန်၏သန္တိဂုဏ်၊ ကောင်းကင်၏ သုညဂုဏ်ကို ဆည်းသည်။ ပုံစံ–သန္တိ နိဗ္ဗာနံ၊ အာကာသော သုညော စသည်တည်း။

မေး။ ဝိပရာဝတ္တိဓမ္မော စ၌ ဂုဏ်၏ ဝိပရာဝတ္တိဖြစ်ပုံကို ဖြေဆိုပြီးလျှင်၊ ထိုပါဌ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် ဆည်းယူအပ်သော တရားကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၃–သကျ)

ပုဒ်စဉ်ဆိုပုံ

ဒြဗ်သည် ဂုဏ်ဒြပ်၊ ဂုဏောဒြဗ်အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင်–

ဂုဏ်ဒြဗ်သည် ဂုဏောဒြဗ်၌ မှီ၍ဖြစ်သောကြောင့် **ဒဗ္ဗသိတော**ဟူသော **(ပဌမ)**အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

ဂုဏ်ဒြဗ်သည် ဂုဏောဒြဗ်၌ မှီသည်ရှိသော် ထိုဂုဏောဒြဗ်မှ ကွဲပြားသောကြောင့် **တတော ဘိန္နော**ဟူသော **(ဒုတိယ)**အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

ဂုဏ်ဒြဗ်သည် ဂုဏောဒြဗ်မှ ကွဲပြားသည်ရှိသော် ဂုဏ်နှင့်ဂုဏောဒြဗ်တို့ အချင်းချင်း ဆက်စပ်နေသည်၏အဖြစ်ကြောင့် **တဗ္ဗေဒညာဏဟေတုကော**ဟူသော **တတိယ**အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

ဂုဏ်နှင့် ဂုဏောဒြဗ်တို့ ဆက်စပ်နေသည်ရှိသော် ထိုဂုဏ်၏မမြဲသည်၏အဖြစ်ကြောင့် **ဝိပရာဝတ္တိဓမ္မော** ဟူသော **စတုတ္ထ**အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

အင်္ဂါလေးပါးနှင့် ပြည့်စုံသည်ရှိသော် ရှေးဦးစွာ ဖြစ်သော မိမိ၏ဥစ္စာဖြစ်သော သကတ် အနက်သည်ပင် ဂုဏ်ဖြစ်သောကြောင့် **နိဂ္ဂုဏော**ဟူသော **ပဌမ**အင်္ဂါကိုဆိုသည်။

နိဝတ္တေတဗ္ဗများ

၁။ ဒဗ္ဗသိတောဖြင့် သုတိကို နစ်စေသည်။

၂။ တတော ဘိန္နောဖြင့် ဒြဗ်ကို နစ်စေသည်။

၃။ တဗ္ဗေဒညာဏဟေတုကောဖြင့် ဇာတ် သမ္ဗန် ကြိယာ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်တို့ကို နစ်စေသည်။

၄။ နိဂ္ဂုဏောဖြင့် ဝိသေသျဂုဏ်ကို နစ်စေသည်။ (**မဟာဋီကာ**)

မေး။ ဒဗ္ဗသိတော တတော ဘိန္နော၌ နိဝတ္တေတဗ္ဗတို့ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၆၇–သကျ)

ဂုဏပုဒ်ကို **ဂုဏယတေ ယေနာတိ ဂုဏော**ဟု ပြု။ (ဂုဏ+အ)

မိမိ၏တည်ရာဒြဗ်တို့ကို ပြကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဂုဏ်မည်၏။ (**ဋီကာ**)

ဂုဋ္ဌတိ ပကာသေတိ အတ္တနော အာဓာရံ ဒဗ္ဗန္တိ ဂုဏောဟု ပြု။ (ဂုဋ္ဌ+အ)

မိမိ၏မှီရာဒြဗ်ကို ပြတတ်သောကြောင့် ဂုဏ်မည်၏။ (**ဒီပနီ**)

(၃၅)ဂါထာ

သမ္ဗန္ဓော ကာရကေဟညော၊ ကြိယာကာရကပုဗ္ဗကော။
သမ္ဗန္ဓိ ဗုဒ္ဓိဇနကော ၊ သမ္ဗန္ဓီဒွယ နိဿိတော။

သုတိ ဇာတိ ဂုဏော ဒဗ္ဗံဟူသော (၁၈)ဂါထာလာ အစဉ်အတိုင်းဆိုလျှင် ဂုဏေးပုဒ်၏ အကျယ်ကို ပြပြီး၍ ဒဗ္ဗံပုဒ်၏အကျယ်ကို ပြရမည်ဖြစ်သည်၊ သို့သော် ယင်းဒဗ္ဗပုဒ်အကျယ်ကို သကတ္တဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ ဟူသော (၂၆)ဂါထာလာ ဒဗ္ဗံပုဒ်၏အကျယ်ကို ပြဆိုရာ၌ ထည့်သွင်းပြလတံ့ဖြစ်သောကြောင့် ယင်းဒဗ္ဗပုဒ်၏အကျယ်ကို မပြဆိုသေးဘဲ ခုန်ကျော်၍ သမ္ဗန်ကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

၁။ ကာရက(၆)ပါးတို့မှ တပါးတခြားဖြစ်ခြင်း၊

၂။ ပေးခြင်းယူခြင်းစသောကြိယာ၊ ရာဇပုရိသဿ စသော ကာရကတို့ ရှေ့သွားရှိခြင်း၊

၃။ သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါးကို သိခြင်းကို ဖြစ်စေနိုင်ခြင်း၊

၄။ သမ္ဗန္ဓီဒြဗ် (၂)ပါးအပေါင်း၌ မှီခြင်း၊ ဤအင်္ဂါ(၄)ပါးနှင့်ပြည့်စုံသော ပုဒ်၏အနက်သည် သမ္ဗန်မည်၏။

မေး။ သမ္ဗန်၏အင်္ဂါ ရေတွက်ပြပါ။ (၁၃၂၉–စေတီ)

မေး။ သမ္ဗန်၏ အင်္ဂါ၄ပါးကို ထုတ်ပြ၍၊ ပထမအင်္ဂါကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၃၉–စေတီ)

မေး။ ။ ဖလသမ္ဗန်၏ အင်္ဂါ(၄)ပါးကို ထုတ်ပြကာ ယင်းတို့အနက် ဒုတိယအင်္ဂါကို ပြယုဂ်ထုတ်၍ ရှင်းပြပါ။ (စေတီ–၁၃၆၈)

မေး။ ။ သမ္ဗန်အင်္ဂါ(၄)ပါးကို ဘေဒစိန္တာကျမ်းလာအတိုင်း ရေးပါ။ (စေတီ–၁၃၃၄)

မေး။ ။ ဖလသမ္ဗန်ပြ ဂါထာကို အနက်ယောဇနာပါ။ (စေတီ–၁၃၅၆)

မေး။ ဆဋ္ဌီဝိသယသမ္ဗန်၏ အင်္ဂါ။ (၁၃၂၅–သကျ)

ပုဒ်စဉ်၍ဆိုပုံ

သမ္ဗန်သည်–

၁။ အကာရကဖြစ်သောကြောင့် **ကာရကေဟညော**ဟူသော (ပဌမ)အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

၂။ ကြိယာကာရကတို့မှ နောက်၌ဖြစ်သောကြောင့် **ကြိယာကာရကပုဗ္ဗကော**ဟူသော (ဒုတိယ)အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

၃။ သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါးကို သိခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သာကြောင့် **သမ္ဗန္ဓီဗုဒ္ဓိဇနကော** ဟူသော (တတိယ)အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

၄။ သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါး၌ မှီသောကြောင့် **သမ္ဗန္ဓီဒွယနိဿိတော**ဟူသော (စတုတ္ထ)အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

နံပါတ်(၂)အင်္ဂါ ယေဘုယျနည်း

အဆိုပါ သမ္ဗန်အင်္ဂါ(၄)ချက်အနက် ကြိယာကာရကပုဗ္ဗကောဟူသော အင်္ဂါသည် ယေဘုယျသာ ဖြစ်သည်၊ **အကြောင်းကား** အမ္ဗဝနဿ အဝိဒူရေ (သရက်ဥယျာဉ်အနီး၌) ဟူသော ပုံစံ၌ ကြိယာကာရက ရှေ့သွားမရှိဘဲ သမ္ဗန်ဖြစ်နေသောကြောင့်တည်း။

[**မှတ်ဖွယ်**။ ။ကာရကေဟညော၌ ကာရကအရ **ဋီကာအလို** ကတ္တုကာရက၊ သမ္ပဒါန ကာရက စသော ကာရကတို့ကိုယူ။

မြတောင်ဦးသာသနက ကာရကဟူသည် ကြိယာကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် ကာရကနှင့် ကြိယာတို့သည် မကင်းကောင်းရကား ကာရက–အရ ကတ္တုကာရက၊ သမ္ပဒါန ကာရက စသည်နှင့်တကွ ကြိယာကိုပါ ကောက်ယူရမည်ဟု ဆိုသည်၊ ဤ၌ ဂါထာအရာဖြစ်၍ ကြိယာပုဒ်ကို ချေထားသည်ဟု ဆိုသည်။ ကာရကေဟိ၌ ဤအလို ဧကဒေသူပစာဖြစ်သည်။]

မေး။ သမ္ဗန္ဓော ကာရကေဟညော–ဂါထာလာ သမ္ဗန်, သမ္ဗန္ဓီတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ပြယုဂ်ထုတ်၍ ဖြေဆိုပါ။ (စေတီ–၁၃၂၂)

(၃၆) ဂါထာ

သမ္ဗန္ဓီဝိယ သမ္ဗန္ဓော၊ ရူပတော န ကုဒါစနံ။
ဒဋ္ဌုံ သက္ကောတိ ဝိညူပိ၊ မနျတေ သော နုမာနတော။

သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ခုသည် စက္ခုဝိညာဏ်၏အာရုံဖြစ်သောကြောင့် ထင်ရှားတွေ့မြင်နိုင်သကဲ့သို့၊ သမ္ဗန်ကား မနောဝိညာဏ်၏အာရုံဖြစ်သောကြောင့် ထင်ရှားစွာမတွေ့မြင်နိုင်၊ ထိုမတွေ့မြင်နိုင်သော သမ္ဗန်ကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

မင်းချင်းယောကျ်ားစသော သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်များကို မျက်စိဖြင့် ကြည့်၍ တွေ့မြင်နိုင်သကဲ့သို့၊ သမ္ဗန်ကိုကား မျက်စိဖြင့် ကြည့်၍ မတွေ့နိုင်၊ ပေးခြင်းဟူသော ကြိယာကို မှန်းဆ၍ ကာရဏာနုမာန နည်းအားဖြင့် မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာ သိအပ်သိနိုင်ပါသည်။ ဤကား **ဤဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်တည်း။**

[**မှတ်ဖွယ်**။ သမ္ဗန်ဟူသည် ဝဇ္ဇာ ပုတ္တောစသည်၌ကဲ့သို့ လောက၌ မရှိသည်ကို မှည့်ခေါ်ထားသော အမည်ပညတ်မျှ မဟုတ်၊ မနောဝိညာဏ်၏ ကျက်စားရာအာရုံ ဖြစ်သောကြောင့် ပရမတ် စစ်စစ်ပင်တည်း။ (မြတောင်ဦးသာသန)]

မေး။ သမ္ဗန်ဟူသည် ထင်ရှားရှိ / မရှိ သာဓကေနှင့်တကွ စိစစ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၂၉–သကျ)

ဖြေ။ သမ္ဗန္ဓိဝိယစသော ဤဂါထာကို ထောက်၍ သမ္ဗန်ကို သမ္ဗန္ဓိဒြဗ်(၂)ပါးကိုကဲ့သို့ သရုပ်သကောင်အားဖြင့် မျက်စိဖြင့် မမြင်နိုင်၊ ကာရဏာနုမာနနည်းအားဖြင့် မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာ သိအပ်သောကြောင့် သမ္ဗန်ဟူသည် ထင်ရှား ရှိပါသည်၊ သမ္ဗန်ဟူသည် ပညတ်တည်း။ (ဦးသီရိန္ဒ)

(၃၆)ဂါထာကို ထောက်၍ သမ္ဗန်သည် ပရမတ်ကဲ့သို့ ထင်ရှားရှိပါသည်။ (သကျ–အဖြေ)

(၃၇)ဂါထာ

ရာဇာ ဒဒါတိ ဂဏှာတိ၊ ပုရိသောတိ ပဝတ္တတိ။

ကြိယံ နိဿာယ သမ္ဗန္ဓော၊ အညောညာပေက္ခလက္ခဏော။

သမ္ဗန်ဟူသည် ကြိယာ(၂)ပါးကို မှီ၍ဖြစ်၏၊ ထိုကြိယာ(၂)ပါးကို မှီ၍ဖြစ်သော ကြိယာကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဋီကာ)

ပေးခြင်း ယူခြင်းကြိယာ(၂)ပါးကို မှန်းဆသောအားဖြင့် သမ္ဗန်ကို အဘယ်သို့လျှင် သိအပ်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဒီပနီ)

ဤဂါထာ၌ ရှေ့(၃)ပါဒဖြင့် သမ္ဗန်ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို ပြသည်။

စတုတ္ထပါဒဖြင့် သမ္ဗန်၏လက္ခဏာကို ပြသည်။

ရညော ပုရိသော၌ မင်းနှင့် အချင်းယောကျ်ားတို့၏ ဆက်သွယ်မှုသမ္ဗန်သည် မင်း၏ ပေးခြင်း ကြိယာ၊ အချင်းယောကျ်ား၏ ယူခြင်းကြိယာကို မှီ၍ (ဝါ) ပေးခြင်းကြိယာ ယူခြင်းကြိယာကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

ထိုသမ္ဗန်သည် အပေးအယူပြုသောအခါ မင်းကလည်း ငါ၏အချင်းယောကျ်ားဟု ငဲ့၏၊ အချင်းယောကျ်ားကလည်း ငါ၏အရှင်သခင်ဟု ငဲ့၏။ ဤသို့ အချင်းချင်းငဲ့ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။

(အညောညာပေက္ခလက္ခဏာ၌ ဌာနူပစာ၊ နာနန္တရိက၊ ဌာနသမ္ဗန္ဓိဒြပ်(၂)ခုအမည်ကို ဌာနီသမ္ဗန္ဓိ၌ တင်စား၍ ဌာနူပစာရ)

မေး။ ။ ရညော ပုရိသော၌ သမ္ဗန္ဓိဒြဗ်ခြင်းတူ၍ အထူးမရှိဟု မှတ်ရမည်လော၊ အဘယ်သို့ မှတ်ရမည်နည်း။

ဖြေ။ ။ ရညော ပုရိသော၌ ရညောဟူသောသမ္ဗန္ဓိသည် ပုရိသောဟူသောသမ္ဗန္ဓိကို မင်း၏ အချင်းယောကျ်ားသာ ဖြစ်၏၊ အမတ်စသော အခြားတပါးသော အရှင်သခင်၏ အချင်းယောကျ်ား မဟုတ်ဟု အထူးပြုတတ်သောကြောင့် ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓိမည်၏။

ပုရိသောဟူသောသမ္ဗန္ဓိသည် ရညောဟူသောသမ္ဗန္ဓိကို အမတ်၏ယောကျ်ား၊ အိမ်ရှေ့မင်း၏ ယောကျ်ားစသည်မှ နစ်စေ၍ အထူးပြုအပ်သောကြောင့် ဝိသေသျသမ္ဗန္ဓိမည်၏။

ဤသို့ သမ္ဗန္ဓိဒြဗ်ခြင်းတူကြသော ရညော, ပုရိသောတို့သည် ဝိသေသန, ဝိသေသျလက္ခဏာ အားဖြင့် ထူးကြသည်။ (**ဋီကာ**)

(သမ္ဗန္ဓော စ ဒွန္နံ–စသော ဋီကာ မြန်မာပြန်)

သမ္ဗန်သည် သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါးတို့၏ တစုံတခုသော ကြိယာကို မှီ၍ ဖြစ်၏။ **မှန်၏**။ ရညော ပုရိသောပြယုဂ်၌ ရာဇပုရိသဟူသော သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါးတို့၏သမ္ဗန်ကို ကြိယာသည် ပြုအပ်၏။ **ချဲ့ဦးအံ့**။ ။ မင်းသည် ကျွေးမွေးတတ်၏၊ ယောကျ်ားကိုကား ကျွေးမွေးအပ်၏၊ ထို့ကြောင့် "ရာဇာ ပေါသေတိ"ဟူ၍ ဆိုအပ်သည်ရှိသော် အဘယ်သူကို မွေးမြူသနည်းဟု အထူးကို ငဲ့ခြင်းကြောင့် ယောကျ်ားနှင့်မင်း၏ စပ်ခြင်းသမ္ဗန်ဖြစ်၏။

ဤအတူ ပုရိသော ပေါသီယတိဟု ဆိုအပ်သည်ရှိသော် 'အဘယ်သူသည် မွေးမြူအပ်သနည်း'ဟု အထူးကို ငဲ့ခြင်းကြောင့် မင်းနှင့်ယောကျ်ား၏ စပ်ခြင်းသမ္ဗန်ဖြစ်၏။

ထို့ကြောင့် မွေးမြူခြင်းအစရှိသော ကျေးဇူးပြုတတ်သော သဘောရှိသော ကြိယာသည် ထိုမင်းနှင့် ယောကျ်ား သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါးတို့နှင့်လည်း စပ်ခြင်းရှိသည်ဖြစ်၏။ **မှန်၏**။ မင်းသည် ပြုအပ်သော ထိုမင်းနှင့် စပ်ခြင်းရှိသော ကြိယာသည် ယောကျ်ားလျှင် အရာရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ယောကျ်ားနှင့် စပ်ခြင်းရှိ၏၊ မင်းနှင့်လည်း စပ်ခြင်းရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် မင်း၊ မင်းချင်းယောကျ်ား (၂)ပါးတို့၏လည်း ကြိယာဖြစ်သင့်၏ ဟုလည်း မှတ်အပ်၏။ **မှန်၏။**

သမ္ဗန္ဓီဒွယေ ဝိသေသျော၊ ကောစိ ကောစိ ဝိသေသနံ။

ကိဥ္စုဒ္ဒိဿ ကြိယံ တေသံ၊ သမ္ဗန္ဓော သော ပဝတ္တတေ–ဟူ၍ ရှေးဆရာတို့ မိန့်ဆိုအပ်ခဲ့ပြီ။

သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါ အပေါင်းတွင် အချို့သောသမ္ဗန္ဓီသည် ဝိသေသျဖြစ်၏၊ အချို့သော သမ္ဗန္ဓီကား ဝိသေသနတည်း၊ တစုံတခုသောကြိယာကို ရည်ရွယ်၍ ထိုသမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါးတို့၏ ဆက်စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည် ဖြစ်၏။

ဆက်ဦးအံ့၊ ထိုကြိယာဟူသည် အဘယ်နည်းဟု မေးငြားအံ့။ ကျွေးမွေးခြင်းစသောကြိယာတည်း။

ကျွေးမွေးခြင်းစသော ကြိယာသည် ဤသူ၏အချင်းယောကျ်ားတည်းဟု သိခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော သမ္ဗန်ကို ဖြစ်စေပြီးနောက် အကယ်၍ ဆုတ်နစ်သွားအံ့၊ ထိုသို့ ဆုတ်နစ်သွားသော်လည်း မင်းချင်းယောကျ်ားဟု ဆိုအပ်သော အနက်ကို ပြခြင်းကြောင့် ဤပေါသနစသော ကြိယာ၏ (ဝါ) ပေါသနစသောကြိယာဖြင့် သမ္ဗန်ဖြစ်သည်–ဟူသော အနက်အထူးသည် ကြွင်း၏။

ထို့ကြောင့် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်၏ (ဝါ) သည် သမ္ဗန်ဟုဆိုအပ်သော အနက်အထူးကို သိစေခြင်း၌ စွမ်းနိုင်၏၊ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်၏(ဝါ) သည် သမ္ဗန်အနက်ကို ပြနိုင်သော သဘောရှိ သည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

(တနည်း) ကြိယာသဒ္ဒါကို ရွတ်ဆိုအပ်သော်သာလျှင် ကြိယာ၏အကြောင်းဖြစ်သော သာဓက (ကာရက) အဖြစ်ကို ဆိုခြင်းငှါ အလိုမရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် **အသေဒမ္ဘာဝ**(ဤသူ၏ဥစ္စာဟု ဖြစ်သော သမ္ဗန္ဓီကို သိသောဉာဏ်၏ အကြောင်း)ဟု ဆိုအပ်သော ဖလသမ္ဗန်ကိုသာလျှင် ဆိုခြင်းငှါ အလိုရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုဖလသမ္ဗန်သည်သာလျှင် ဖြစ်၏။ **မှန်၏။** "ရဇ္ဇဿ သရသိ"ပုံစံ၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ဖြင့် တည်ရှိ၏၊

ဇနယိတွာ သမ္ဗန္ဓံ၊ ကြိယာ ကာစိ နိဝတ္တတေ။

သုယျမာနေ ကြိယာသဒ္ဒေ၊ သမ္ဗန္ဓော ဇာယတေ ကွစိ–ဟူ၍ ရှေးဆရာတို့ ဆိုခဲ့ပြီ။

အချို့သောကြိယာသည် သမ္ဗန်ကို ဖြစ်စေပြီး၍ ဆုတ်နစ်၏။

အချို့သော "ရဇ္ဇဿ သရသိ " စသောပြယုဂ်၌ ကြိယာသဒ္ဒါကို ပြလျက် သမ္ဗန်ဖြစ်၏။

မေး။ ။ ရဇ္ဇသ သရတိ–ပုံစံ၌ သရတိ–ကြိယာကို ဆိုထားပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် ရဇ္ဇသဟု ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ဖြင့် သမ္ဗန်ဖြစ်နေပါသနည်း။ (ကာရကဝိဘတ်မသက်ပဲ အကာရကဝိဘတ် သက်ပါသနည်း)

[**အမှာ**။ ။ ဤဋီကာမြန်မာစကားပြေများကား တိကျမှုရှိသည်မဟုတ်၊ တိကျမှုရှိလိုက ပညာရှင် ဆရာတော်ထံ လျှောက်ထားသိလေ။]

ရညော ပုရိသော၌ ရညောသည် ကြိယာကို မကြားအပ် မရွတ်ဆိုအပ်သော ကြိယာအသုတ သမ္ဗန်တည်း။

ရဇ္ဇသ သရသိ၌ ကြိယာကို ကြားအပ်ရွတ်ဆိုအပ်သော ကြိယာသုတသမ္ဗန်တည်း။

မေး။ ။ ကြိယာကို မှန်းဆသောအားဖြင့် သမ္ဗန်ကို အဘယ်ကြောင့် သိအပ်သနည်း။

ဖြေ။ ။ နာနန္တရိကနည်း၏အစွမ်းဖြင့် သိရသည်။ (**ဒီပနီ**)

(၃၈)ဂါထာ

ကြိယာကာရကတော သေသေ၊ ဆဋ္ဌီ ဇာယတိ သာ ပန။
သမ္ဗန္ဓမပိ ဇောတေတိ၊ ဥတ္တော သာဟိ ပလုဇ္ဇတေ။

သမ္ဗန္ဓိ(၂)မျိုးရှိသည်အတွက် ထိုသမ္ဗန္ဓိ(၂)မျိုးအား အချင်းချင်းငဲ့ခြင်းလက္ခဏာရှိသော သမ္ဗန်လည်း ရှိရကား ရာဇစသောသဒ္ဒါနောင် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်သကဲ့သို့ ပုရိသစသော သဒ္ဒါနောင်လည်း ဆဋ္ဌီဝိဘတ် သက်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ်ကြောင့် မသက်သနည်း?ဟူသော အမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီ**)

အညောညာပေက္ခလက္ခဏာရှိသောသမ္ဗန်သည် သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ခုတို့၏အကြား၌ ဖြစ်၏။ တည်၏။ ထိုကြောင့် ထိုသမ္ဗန်အနက်ထွန်းပြတတ်သော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည် အဘယ်သမ္ဗန္ဓီ၌ သက်ရသနည်း? အဘယ်သမ္ဗန္ဓီ၌ သက်သောဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည် အဘယ်အနက်ကို ထွန်းပြနိုင်သနည်း? ဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီ**)

အဆိုပါမေးခွန်း၂မျိုးအတွက်–

ပဌမမေးခွန်းကို ကြိယာကာရကတော သေသေ ဆဋ္ဌီ ဇာယတိဟူသောပါဌ်ဖြင့် ဖြေပြသည်။

ဒုတိယမေးခွန်းကို သာပန သမ္ဗန္ဓမပိ ဇောတေတိပါဌ်ဖြင့် ဖြေပြသည်။

ဆိုလိုရင်းကား။ ။ ရညော ပုရိသောစသောပုံစံ၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည် ကြိယာကို ပြီးစေ တတ်သော ပုရိသောစသောကာရကမှ ကြွင်းသောရာဇစသောသမ္ဗန္ဓီဒြဗ်၌ သက်ရသည်။ သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်၌ သက်သော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်က (ဝါ) သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်ဟောလိင်နောင်သက်သော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်က သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်သာ မကဘဲ သမ္ဗန်အနက်ကို ထွန်းပြနိုင်၏ဟု ဆိုရာ၌ အဘယ်သာဓကကိုထောက်၍ ယုံကြည်လောက်ပါ သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် "ဥတ္တော သာဟိ ပလုဇ္ဇတေ" ဟူသော စတုတ္ထပါဒကို ရေးသည်။

၎င်းပါဒ၏အဓိပ္ပါယ်ကား သမာသ်တဒ္ဓိတ်တို့က သမ္ဗန်အနက်ကိုဟောသောအခါ ဆဋ္ဌီဝိဘတ် ကြေပျောက်ရပုံကို ထောက်၍ သမ္ဗန်အနက်ကို ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ကဟောကြောင်း ယုံကြည်လောက်ပါသည်။

အကျယ်ရှင်းလင်းချက်–ဆိန္နော ဟတ္ထော ယဿတိ ဆိန္နဟတ္ထောဟူသော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်၌ “ယဿ”ဟူသောသမ္ဗန္ဓီ၌ဖြစ်သော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည် မိမိပြအပ်သော သမ္ဗန်အနက်ကို ဆိန္နဟတ္ထော ဟူသောသမာသ်ပုဒ်က ဟောသွားသည့်အတွက် ပြအပ်သော အခြားအနက်တမျိုးမရှိသောကြောင့် ဆဋ္ဌီ ဝိဘတ်ကြေပျောက်ရတော့သည်။

မှန်၏။ သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်၌ဖြစ်သော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်က သမ္ဗန်အနက်ကို မပြလျှင် သမာသ်တဒ္ဓိတ်တို့က သမ္ဗန်အနက်ကို ဟောသော်လည်း အဘယ်မှာချေအပ်သော ဝိဘတ်ရှိနိုင်တော့အံ့နည်း၊ စင်စစ်ကား ချေအပ်သောဝိဘတ်ရှိသည်သာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ကျေရပုံကိုထောက်၍ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်က သမ္ဗန်အနက်ကို ဟောကြောင်း ယုံကြည်လောက်ပါသည်ဟူလို။ (ဒီ)

မေး။ ဥတ္တေ သာ ဟိ ပလုဗ္ဗတေ၌ ဟောဆဲကာလ ဟောပြီးကာလတို့ကို ပုံစံထုတ်၍ ရှင်းပြပါ။

ဖြေ။ ဆိန္နဟတ္ထော၌ ဆန္နော ဟတ္ထော ယဿဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျအခိုက်ဝယ် ဝါစကဖြစ်သော သ–ဝိဘတ်သည် ဝါစ္စဖြစ်သော သမ္ဗန်အနက်ကို ဟောဆဲကာလ မည်၏။

နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထောသုတ်၊ အညပဒတ္ထေသု ဗဟုဗ္ဗီဟိသုတ်တို့ဖြင့် သမာသ်စပ်ပြီး အမည်မှည့်ပြီးသောအခါ ဝါစကနှင့်ဝါစ္စကိုပါ သမာသ်ပုဒ်က အမွေခံ၍ ဟောသောကြောင့် ဟောပြီး ကာလမည်၏။

မေး။ ။ ဥတ္တေ သာ ဟိ ပလုဗ္ဗတေ၌ ဥတ္တေ၏ ကတ္တားနှင့် ဟောပြီးကာလ ဟောဆဲကာလများကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၆–သကျ၊)

ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌော၌ ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံဟူသော ဝါကျအခိုက်ဝယ် ဝါစကဖြစ်သော သ–ဝိဘတ်သည် ဝါစ္စဖြစ်သောသမ္ဗန်အနက်ကို ဟောဆဲကာလမည်၏။

ဝါသိဋ္ဌောဟု တဒ္ဓိတ်ပြီးသောအခါ ဝါစကနှင့်ဝါစ္စကိုပါ အမွေခံ၍ဟောသောကြောင့် ဟောပြီး ကာလမည်၏။

ကြိယာကာရကတော သေသေ၌ ကြိယာကာရကအရ ပေးခြင်းယူခြင်းကြိယာနှင့် ကတ္တုကာရက၊ သမ္ပဒါနကာရကတို့ကို ယူရမည်။

သေသသဒ္ဒါသည် အဝသေသတ္ထကိုမဟော။ အညတ္ထ, အပဒတ္ထကို ဟောသောကြောင့် တပါးသော “ရညော ပုရိသော” စသောဝါကျကို သေသအရယူရမည်။ (**ဋီကာ**)

၎င်း**ဋီကာ**အလို ကြိယာကာရကတော–ပေးခြင်းယူခြင်းစသောကြိယာ၊ ကတ္တုကာရက၊ သမ္ပဒါန ကာရကမှ၊ သေသေ–တပါးသော ရညော ပုရိသောစသောဝါကျ၌ဟု အနက်ပေး။

ကြိယာကာရကအရ–ကြိယာအမျိုးမျိုးကို ပြုတတ်ပြီးစေတတ်သော ပုရိသောစသော သမ္ဗန္ဓီဒြဗ် ကာရကများကို ကောက်။

သေသအရ ကြွင်းသော ရညောစသော ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီဒြဗ်များကို ကောက်ရမည်။ (**ဒီပနီ**)

၎င်း**ဒီပနီ**အလို ကြိယာကာရကတော–ကြိယာအမျိုးမျိုးကို ပြုတတ်ပြီးစေတတ်သော ပုရိသော စသော သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်ကာရကမှ ၊ သေသေ–ကြွင်းသော ရညောစသော ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီဒြဗ်အနက်၌ဟု အနက်ပေး။

မေး။ ကြိယာကာရကတော သေသေ ဆဋ္ဌီ၌ ကြိယာကာရက သရုပ်နှင့် သေသ–အရတို့ကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၃–သကျ)

မေး။ ။ ကြိယာကာရကတော၌ ကြိယာကာရက၏အရကို ဥဒါဟရဏ်ထုတ်၍ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၁၆–သကျ)

ဖြေ။ ။ ရညော ပုရိသောဟူသော ပြယုဂ်၌ ပုရိသောဟူသော ဝိသေသျသမ္ဗန္ဓီသည် ပဓာနဖြစ်၍ ရညောသည် အပဓာနဖြစ်ရကား ရာဇပုရိသော ဂစ္ဆတိစသည်ဖြင့် ကြိယာကို ပြုတတ်ပြီးစေတတ်သောကြောင့် ကြိယာကာရက ဖြစ်ပါသည်။ ဋီကာအလိုမူ ကြိယာအရ ပေးခြင်းယူခြင်းကြိယာကို ကောက်၍ ကာရက– အရ ကတ္တား၊ သမ္ပဒါန်(၂)မျိုးလုံးကို ကောက်ယူရပါသည်။ (သကျ–အဖြေ)

ရညော ပုရိသော၌ ရာဇပုရိသ(၂)ပုဒ်လုံး သမ္ဗန္ဓီဖြစ်သောကြောင့် ထိုနှစ်ပုဒ်လုံးနောင် ဆဋ္ဌီဝိဘတ် သက်သင့်သည် မဟုတ်ပါလောဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် **“သာ ပန သမ္ဗန္ဓမပိ ဇောတေတိ”** ဟူသော စကားရပ်ကို ရေးသည်။

၎င်းစကားရပ်၏အဓိပ္ပါယ်ကား–ရညော ပုရိသောစသည်၌ ရာဇစသော ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီနောင် သက်သော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ကသာ သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ခုနှင့် သမ္ဗန်အနက်ကိုငင်း၊ လိင်နှင့်သချ်ာကိုငင်း ထွန်းပြနိုင်သည်။ ပုရိသစသော ဝိသေသျသမ္ဗန္ဓီနောင် သက်သော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ကား အဆိုပါသမ္ဗန်စသော အနက်များကို မထွန်းပြနိုင်။ ထို့ကြောင့် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည် ရာဇစသောဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီပုဒ်နောင် သက်သည်။ ပုရိသစသော ဝိသေသျသမ္ဗန္ဓီပုဒ်နောင် မသက်။

သမ္ဗန္ဓမပိ၌ အပိသဒ္ဒါဖြင့် လိင်နှင့်သချ်ာကို ဆည်းသည်။ (**ဋီကာ**)

ရညော ပုရိသော၌ ပုရိသဟူသော ဝိသေသျသမ္ဗန္ဓီနောင် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်လျှင်ကား–

(၁) သမ္ဗန်အနက်ကို မထွန်းပြနိုင်သောကြောင့်၎င်း၊

(၂) ပဓာန, အပဓာန(၂)မျိုးတွင် ပဓာနပုဒ်၌သာလျှင် အကျိုးပြီးစီး၏ဟူသော ကာရိယသိဒ္ဓိနည်းဖြင့်၎င်း၊

(၃) သမ္ဗန်ကိုမဆိုလိုသောကြောင့်၎င်း၊ ပုရိသနောင် ပဌမာဝိဘတ်သာသက်ရသည်။ ဆဋ္ဌီဝိဘတ် မသက်ရပါ။

အောက်ပါပါဠိတို့ကို ပါဠသေသနှင့်တကွ ဥတ္တေ၏ကတ္တား၊ ကံတို့ကို ဖြည့်စွက်လျက် အနက်ပေးပုံ

(က) သာ ပန သမ္ဗန္ဓမပိ ဇောတေတိ။

(ခ) ဥတ္တေ သာ ဟိ ပလုဇ္ဇတေ

(က) ပန–ထို့သို့ပင် ရေးသမ္ဗန္ဓီဒြဗ်အနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ပါသော်လည်း။ သာ–ထိုဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည်၊ ဝိသေသနတော–ဝိသေသနပုဒ်နောင်မှသာလျှင်၊ ဟောတိ–ဖြစ်၏။

တသ္မိံ–ထိုဝိသေသနပုဒ်နောင်သည်၊ သတိယေဝ–ဖြစ်သော်သာလျှင်၊ ဆဋ္ဌီ–ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည်၊ (သဟစရဏဝသေန) သမ္ဗန္ဓမပိ–သမ္ဗန်အနက်ကိုလည်း၊ ဇောတေတိ–ထွန်းပြနိုင်၏။

(ခ) သမာသာဒီဟိ–သမာသ်စသည်တို့သည်(**ဋီကာ**) သမာသတဒ္ဓိတေဟိ–တို့သည်(**ဒီပနီ**)၊ သမ္ဗန္ဓေ–သမ္ဗန်အနက်ကို၊ ဥတ္တေ–ဟောအပ်ပြီးသည်၊ သတိ–ရှိသော်၊ သာ–ထိုဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည်၊ ပလုဇ္ဇတေ–ကြေပျောက်ရာ၏။

မေး။ ။ ကြိယာကာရကတော သေသေ–စသော ဂါထာကို အနက်မှန်မှန် သမ္ဗန်ပြပါ။ (၁၃၁၆–သကျ)

မေး။ ဥတ္တေ၏ ကတ္တားကံတို့ကို ထည့်၍ ဥတ္တေ သာ ဟိ ပလုဇ္ဇတေကို အနက်ပေးခဲ့ပါ။ (၁၃၅၂–သကျ)

ဒေဝဒတ္တော ကဋ္ဌေဟိ ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိစသည်၌–

ကြိယာကာရကတို့၏ကောင်းစွာဖြစ်ခြင်းစသော လက္ခဏာရှိသောကြောင့်ငှင်း၊

ကြိယာကာရကတို့၏ အချင်းချင်းငဲ့ခြင်းရှိသောကြောင့်ငှင်း၊

ဒေဝဒတ်စသောကြိယာကာရကအားလုံးတို့၌ သမ္ဗန္ဓိဒြဗ်အချင်းချင်း ငဲ့ခြင်းသဘောရှိသည်လည်း ဖြစ်သော သမ္ဗန်သည်သာလျှင် ဖြစ်၏။

မေး။ ။ ထိုသမ္ဗန်ဖြစ်သော ဒေဝဒတ္တစသော ကြိယာကာရကတို့နောင်လည်း ဆဋ္ဌီဝိဘတ် သက်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် မသက်သနည်း။

အကျဉ်းချုပ်ကား–ဒေဝဒတ္တော ကဋ္ဌေဟိ ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိစသည်၌ သမ္ဗန်ရှိ၍ ထိုသမ္ဗန် ရှိသော ဒေဝဒတ္တစသော ပုဒ်တို့နောင် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်သင့်လျက် အဘယ့်ကြောင့် မသက်သနည်းဟု မေးလိုယင်း ဖြစ်သည်။

ဖြေ။ ။ သမ္ဗန်ရှိသော ဒေဝဒတ္တစသောပုဒ်နောင် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်သင့်သည်ကား မှန်၏။ သို့သော်လည်း အဆိုပါ ဝါကျ၌ ကတ္တားကရိုဏ်းစသော အနက်ကို ဆိုခြင်းငှါ အလွန်အားကြီးသောကြောင့် ငှင်း၊ "ဆိုလိုအပ်သော အနက်၌သာလျှင် သဒ္ဒါကို (ဝါ) ဝိဘတ်ကို ယှဉ်စပ်သုံးစွဲရမည်ဟူသော သဒ္ဒါထုံးစံ ရှိရကား" သမ္ဗန်အနက်ကို မဆိုလိုသောကြောင့်ငှင်း၊ ဆဋ္ဌီဝိဘတ် မသက်ပါ။ ပဌမာ ဒုတိယာ တတိယာ စသော ဝိဘတ်များသာ သက်ရပါသည်။ (**ဋီကာ**)

[မှတ်ဖွယ်။ ။ ပုရိသော ဩဒနံ ပစတိ၊ ဘိက္ခုသ္သ စီဝရံ ဒဒါတိတို့၌ ပစတိကြိယာသည် ကတ္တားအနက်ကို၊ သ,ဝိဘတ်သည် သမ္ပဒါန်အနက်ကို သာသနာတော် တည်သမျှကာလပတ်လုံး ဟောဆဲ ဖြစ်သောကြောင့် ကြေပျောက်ခြင်းမရှိတော့။ **]**

(၃၉)ဂါထာ

ဝိသေသျာသ ဝိသေသေဝ၊ သမ္ဗန္ဓိဒွယ ဇောတိတံ။
သမ္ဗန္ဓံ ဇောတိတုံ ဆဋ္ဌီ၊ သဒ္ဒသတ္တိသဘာဝတော။

အထူးပြုတတ်သော ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီနောင် သက်သောဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည်သာလျှင် သမ္ဗန် အနက်ကို ထွန်းပြနိုင်၍ အထူးပြုအပ်သော ဝိသေသျသမ္ဗန္ဓီနောင် သက်သော ဆဋ္ဌီဝိဘတ် ကား သမ္ဗန် အနက်ကို မထွန်းပြနိုင်ခြင်းသည် အဘယ့်ကြောင့်ပါနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာ ကို ရေးသည်။ (**ဋီ**)

ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရာဋ္ဌာနကို အကြောင်းနှင့်တကွ တိကျစွာသတ်မှတ်၍ ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါးသည် ထွန်းပြအပ်သောသမ္ဗန်ကို တဖန်ထွန်းပြခြင်းငှါ ဝိသေသျ သမ္ဗန္ဓီကို အထူးပြုတတ်သော ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီ၌(ဝါ)ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီကို ဟောသောလိင်ပုဒ် နောင် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်။ **အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော်** ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည် ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီကို ဟောသော လိင်ပုဒ်နောင်သက်ပါမှ သမ္ဗန်အနက်ကို ထွန်းပြနိုင်သော အစွမ်းသတ္တိသဘော ရှိသောကြောင့်တည်း။

ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည် ဝိသေသနသမ္ဗန္ဓီ၌ သက်ပါမှ သမ္ဗန်အနက်ကို ဟောနိုင်သည်။ ဝိသေသျ သမ္ဗန္ဓီ၌သက်လျှင်ကား သမ္ဗန်အနက်ကို မဟောနိုင်။ ဤသို့ဖြစ်ခြင်းသည် **သဒ္ဒသတ္တိသဘာဝ**မည်၏။

သဒ္ဒသတ္တိ၌ **သဒ္ဒ–အရ** ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ဟုဆိုအပ်သော သဒ္ဒါကို ယူရသည်။

မေး။ သဒ္ဒသတ္တိသဘာဝတော၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းခဲ့ပါ။ (၁၃၂၅–သကျ)

(၄၀)ဂါထာ

ဓာတွတ္ထော ကြိယာနာမ၊ ကာစီဟာ ကာစ ဖေ္ဒကာ။
ကာစ ကာရကဗျာပါရော ၊ သော ကြိယာတိ ပတီယတေ။

ကြိယာသကတ်ကို ထင်စွာပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂမုအစရှိသော ဓာတ်တို့၏ သွားခြင်း ကျက်ခြင်းအစရှိသောအနက်သည်ပင် ကြိယာ မည်၏။

ထိုကြိယာဟူသည် မီးကျီးစသည်ဖြစ်ပေါ်ရန် မီးမှုတ်ခြင်းအစရှိသော အားထုတ်မှုကို ပြုခြင်းတည်း။ ထိုဤဟာသည် “ချက်လောချက်လော”ဟု အစိုးရသူတို့၏ စကားဖြင့် စေခိုင်းပြောဆိုခြင်း ပင်တည်း။ ထိုဖေ္ဒကဟူသည် ကတ္တားကံစသော ကာရကတို့၏ ကြောင့်ကြဗျာပါရပင်တည်း။ ထိုဗျာပါရကို ကြိယာဟူ၍သိရ၏။

ဓာတုသဒ္ဒါ၏လိင်ကို **ကစ္စည်းဆရာ၏အလို–**

ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိ ဏောသုတ်ကို ထောက်၍ ဣတ္ထိလိင်ဟုငင်း၊

ဓာတုဿန္တော လောပေါနေကသရဿ–သုတ်ကို ထောက်၍ ပုလ္လိင်ဟုငင်း သိရသည်။

ဘုရားရှင်အလို ဇကောယ ဓာတုယာစသော ဓာတုကထာပါဠိတော်ထောက်၍ ဣတ္ထိလိင်ဟု သိရသည်။

ဇဃံဒါသကျမ်း၊ သဒ်ကရိုက်ကျမ်းစသော လောကီသဒ္ဒါကျမ်းတို့အလို– ဟရဓာတုဿ ဟူ၍ငင်း ဓာတုနာဟူ၍ငင်း ဓာတုနော‌ဟူ၍ငင်း လာရှိသည်ကို ထောက်၍ ပုလ္လိင်ဖြစ်သည်ဟု သိရသည်။ (**မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ**)

မေး။ ဓာတွတ္ထကို သကဝါဒအရ ဝေဘန်ပြသည့် ဂါထာကို ပါဠိရေးပါ။ (၁၃၃၈–စေတိ)

(၄၁)ဂါထာ

သာ ဒဗ္ဗံဝ ဣမာဝါတိ၊ သရူပေနပျဒဿနာ။
ပါဒုက္ခေပမုဒုတ္တာဒိ၊ မနုမာနေန မေယျတေ။

နွားအစရှိသောဒြဗ်ကို စက္ခုဝိညာဉ်ဖြင့် သိအပ်သကဲ့သို့ ကြိယာကို စက္ခုဝိညာဉ်ဖြင့် သိအပ်ပါ သလောဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

ဤဂါထာဖြင့် ကြိယာကို ဒြဗ်ကဲ့သို့ ဤအရာပင်တည်းဟူ၍ မျက်စိဖြင့် မမြင်နိုင် သော်လည်း (**ဘာဋီ**)မမြင်နိုင်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်လည်း(**ဋီ–ဒီ**) ခြေမြှောက်ခြင်း ခြေချခြင်း ထမင်း၏ နူးညံ့ခြင်း စသည်ကို မှန်းဆသောအားဖြင့် သိနိုင်ပါသည်ဟု ပြသည်။

သမ္မန္တစိန္တာကျမ်း၌ကား ခြေမြှောက်ခြင်း ခြေချခြင်း ထမင်း၏နည့်ခြင်းစသည်တို့ကို မှန်းဆသော အားဖြင့် ဂမနကြိယာသည် တခုတည်းဖြစ်၏ဟူ၍၎င်း၊ ထမင်း၏ နည့်ခြင်းစသည်၏၎င်း၊ မီးစုခြင်း မီးမွှေးခြင်းစသည်၏၎င်း၊ ကာရကအပေါင်း၌ တကွဖြစ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ပစာနကြိယာသည် တခုတည်းဖြစ်၏ဟူ၍၎င်း ဆိုသည်။ (**ဋီကာ**)

မေး။ ။ ခြေမြှောက်ခြင်း၊ ခြေချခြင်းစသည်သည်သာ ကြိယာမည်၏ဟူသော သမ္မန္တစိန္တာကျမ်း အဆိုကို သင့်/မသင့် **ဒီပနီကျမ်း**အဆိုအရ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

ဖြေ။ ။ သမ္မန္တစိန္တာကျမ်းအဆိုမသင့်ပါ။ **အကြောင်းကား** ဂမနကြိယာ၏ များသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ရာသောကြောင့်တည်း။

စင်စစ်သော်ကား တနေ့ပတ်လုံး ခြေမြှောက်ခြင်း၊ ခြေချခြင်းစသည်ကို ပြုသော်လည်း ဂမနကြိယာကား တခုတည်းသာဖြစ်၏ဟု သိရ၏။ ထို့ကြောင့် **သမ္မန္တစိန္တာကျမ်း**အဆို မသင့်ပါ။

မေး။ ။ ထမင်း၏နည့်သည်၏အဖြစ်သည် ပစာနကြိယာမည်၏ဟူသော သမ္မန္တစိန္တာ အဆိုကို သင့်/မသင့် **ဒီပနီကျမ်း**မှ ရရှိသောအသိဉာဏ်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

ဖြေ။ ။ သမ္မန္တစိန္တာကျမ်းအဆို မသင့်ပါ။ **အကြောင်းကား** ထမင်း၏နည့်သည်၏အဖြစ်သည် တနေ့ပတ်လုံးတည်ရှိရကား များစွာသော ပစာနကြိယာဖြစ်၏ဟု အဓိပ္ပါယ်ရောက်ရာသောကြောင့်တည်း။ စင်စစ်သည်ကား ထမင်း၏နည့်သည်၏အဖြစ်ကို မှန်းဆသဖြင့် ပစာနကြိယာသည် တခုတည်းသာ ဖြစ်၏ဟု သိအပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သမ္မန္တစိန္တာကျမ်းအဆိုမသင့်ပါ။

အထက်ပါအတိုင်း ဂမနကြိယာ, ပစာနကြိယာ တခုတည်းဖြစ်သောကြောင့် ဘာဝသာဓနကို ဂစ္ဆိယတေ ဂမနံ၊ ပစ္စတေ ပါကောဟု ဧကဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့်သာလျှင် ညွှန်ပြဆိုအပ်သည်။

[**မှတ်ဖွယ်**။ ။ ၄၁၊ ၃၆ ဂါထာလာ စာကိုယ်စကားရပ်တို့ကို ထောက်၍ သမ္မန်သည်၎င်း၊ ကြိယာသည်၎င်း၊ ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော အရာမဟုတ်၊ ပညတ်အားဖြင့်သာ ရကောင်းသော အရာ ဖြစ်သည်ဟု မိမိ၏ဆရာတော်(ဦးသိရိန္ဒ) ဆို၏။ မြတောင်ဆရာတော်ကား ပရမတ္ထဖြစ်သည်ဟု ဆိုခဲ့သည်ကို (၃၆)ဂါထာ ပြန်ရှုပါ။]

(၄၂)ဂါထာ

မန္တဗ္ဗာပျနုမာနေန၊ သုတာ သာဓနသတ္တိယာ။
လောကသမ္မုတိယာ သိဒ္ဓါ၊ ဒဗ္ဗံ နိဿာယ မန္ဒျတေ။

အနုမာနဉာဏ်ဖြင့် မှန်းဆ၍သိအပ်သော ကြိယာသည် အဘယ်ကိုမှီ၍ သိအပ်ပါ သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် ကြိယာကို အနုမာနဉာဏ်ဖြင့် မှန်းဆ၍သိအပ်သော်လည်း မထင်မရှား သိရခြင်း မဟုတ်၊ ကာရကတို့၏ သတ္တိနှင့်တကွ၎င်း၊ လောကဝေါဟာရအားဖြင့်၎င်း ထင်ရှားသည်ဖြစ်၍ ယောက်ျား စသောဒြဗ်၊ ထမင်းစသောဒြဗ်ကိုမှီ၍ ထင်ထင်ရှားရှားသိနိုင်ပါသည်ဟု ပြ၏။

မေး။ မန္တဗ္ဗာပျနုမာနေန–အစရှိသော ဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ပြယုဂ်ထုတ်၍ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၃–စေတီ)

သုတာ သာဓနေသတ္တိယာ အဓိပ္ပါယ်

ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ ယောက်ျားတည်းဟူသော ကတ္တုကာရက၏ သွားစွမ်းနိုင်သော သတ္တိနှင့်တကွ သွားခြင်းကြိယာသည် ထင်ရှား၏၊ ထိုသွားစွမ်းနိုင်သော ကာရကသတ္တိမရှိလျှင် သွားခြင်းကြိယာသည် မထင်ရှားနိုင်။

သြဒနံ ပစတိ၌ ထမင်းတည်းဟူသော ကမ္မကာရက၏ ကြိယာပါပုဏနသတ္တိနှင့် တကွသာ ကျက်ခြင်းကြိယာသည် ထင်ရှား၏၊ ထိုကျက်စွမ်းနိုင်သော ကာရကသတ္တိမရှိလျှင် ကျက်ခြင်းကြိယာသည် မထင်ရှားနိုင်။

ဒတ္တေန ဝိဟိံ လုနာတိ၌ တံစဉ်တည်းဟူသော ကရဏကာရက၏ ကြိယာသာဓကတမသတ္တိနှင့်တကွသာ ရိတ်ခြင်းကြိယာသည် ထင်ရှား၏၊ ထိုရိတ်စွမ်းနိုင်သော ကာရကသတ္တိ မရှိလျှင် ရိတ်ခြင်းကြိယာသည် မထင်ရှားနိုင်။

ဘိက္ခုဿ စီဝရံ ဒေတိ၌ ရဟန်းတည်းဟူသော သမ္ပဒါနကာရက၏ ဝတ္ထုပဋိဂ္ဂါဟက သတ္တိနှင့်တကွသာ ပေးခြင်းကြိယာသည် ထင်ရှား၏၊ ထိုကာရကသတ္တိမရှိလျှင် ပေးခြင်းကြိယာ သည် မထင်ရှားနိုင်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ချဲ့ထွင်၍ သိပါလေ။

အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ကြိယာဟူသည် ကာရကသတ္တိနှင့်တကွသာလျှင် ထင်ရှားသည်၊ ကာရကသတ္တိနှင့် ကင်း၍ မထင်ရှားနိုင်ဟု ရှင်းရှင်းမှတ်ပါ။ **ကသ္မာ ?** ကြိယာဟူသည် ကာရကသတ္တိနှင့် ကင်း၍ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့်တည်း။

လောကသမ္မုတိယာ သိဒ္ဓါ

ခြေမြှောက်၍ ရှေးတိုးပြီးလျှင် အောက်သို့ချခြင်းကို လူတို့က သွားခြင်းကြိယာဟု သမုတ်ကြ၏၊ ထမင်း၏နူးနပ်ခြင်းကို လူတို့က ချက်ခြင်းကြိယာဟု သမုတ်ထားထားကြ၏။

ပစ္စည်းတစုံတခုကို မိမိအပိုင်အဖြစ်ဖြင့် ရောက်လာခြင်းကို ရခြင်းကြိယာဟု သမုတ် ထားကြ၏။ ဤသို့စသည်ဖြင့် ကြိယာဟူသမျှသည် လူတို့သမုတ်ထားသည့်အတိုင်း ပြီးစီး ထင်ရှားလျှက် ရှိပေသည်။ (**ဘာသာဋီကာ**)

ဒဗ္ဗံ နိဿာယ၌ **ဒဗ္ဗ–အရ** စဖိုသည်ဒြဗ် ထမင်းဒြဗ်စသည်ကို ယူ။ (**ဋီကာ**)

ယောက်ျားဒြဗ် ထမင်းဒြဗ် စသည်ကို ယူ။ (**ဒီပနီ**)

သုတာအရ ထင်ရှားခြင်းဟူသည် သဘောအားဖြင့် ထင်ရှားခြင်းတည်း။

သိဒ္ဓါအရ ထင်ရှားခြင်းကား နာမည်အားဖြင့် ထင်ရှားခြင်းတည်း။

အနုမာန(၃)ခု

(၃၆)ဂါထာလာ အနုမာနကား ပေးခြင်းယူခြင်းကြိယာတည်းဟူသော အကြောင်းကို ထောက်ဆ၍ သမ္ပန်တည်းဟူသော အကျိုးကို သိရသောကြောင့် **ကာရဏာနုမာန**ဖြစ်၏။

(၄၁)(၄၂)ဂါထာလာ အနုမာနကား ခြေကြွခြင်း၊ ခြေချခြင်း၊ ထမင်း၏နူးညံ့ခြင်း စသော အကျိုးကို ထောက်ဆ၍ ကြိယာတည်းဟူသော အကြောင်းကို သိရသောကြောင့် **ဖလာနုမာန**ဖြစ်၏။

(၄၃)ဂါထာ

အဒဗ္ဗာ ကတ္တုကမ္မဋ္ဌာ ၊ ကာရကင်္ဂါမသာဓိယာ။
ကြိယာ နာမာတိ ဝိညေယျာ ၊ တညုနာတျပရေ ဝိဒူ။

ဤသို့ (၄၀)(၄၁)(၄၂)ဂါထာတို့ဖြင့် **ကေသဉ္စိဆရာ**တို့၏ အလိုအားဖြင့် (ဒီပနီ)၊ သကဝါဒ အားဖြင့် (ဆရာတော်များ) ၊ ကြိယာ၏လက္ခဏာကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ **အပရေဆရာ**တို့၏ အလိုအားဖြင့် ကြိယာ၏ လက္ခဏာကို ပြခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

မေး။ အဒဗ္ဗာ ကတ္တုကမ္မဋ္ဌာ–စသော ဂါထာကို အနက်ယောဇနာပါ။ (၁၃၂၀–သကျ)

အပရေဆရာတို့၏ အလိုအားဖြင့်

(၁) ဒြဗ်၏ လက္ခဏာအားဖြင့် မဖြစ်ခြင်း (ဝါ) ဒြဗ်မှ တမျိုးတခြားဖြစ်ခြင်း။

(၂) ကတ္တားကံတို့၌ ထိုက်သည်အားလျှော်စွာ တည်ခြင်း။

(၃) ကတ္တားစသော ကာရကအပေါင်းသည် ထိုက်သည်အားလျှော်စွာ ပြီးစေခြင်း၊ ဖြစ်စေခြင်း။ ဤအင်္ဂါ(၃)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောပုဒ်အနက်ကို ကြိယာဟု ခေါ်သည်။

မေး။ သကတ်(၈)ပါးအနက် ကြိယာမည်ပုံပြ ဂါထာကို သကဝါဒ,ပရဝါဒခွဲခြား၍ အသီးသီး ရေးခဲ့ပါ။ (၁၃၃၉၊ ၄၀၊ ၄၃–စေတီ)

ပုရိသော ကဋ္ဌေ နိသီဒတိ၌ ထိုင်ခြင်းကြိယာသည် ယောက်ျားဒြဗ်၌ တည်၏၊ ယောက်ျားဒြဗ်သည် ဖျာပေါ်၌ တည်၏၊ ထို့ကြောင့် ယောက်ျားဒြဗ် ဖျာဒြဗ်များကို ကြိယာဟု ခေါ်လေသလောဟု ယုံမှားဘွယ်ရှိသောကြောင့် ထိုယုံမှားဘွယ်ကို တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ အဒဗ္ဗာဟူသော (ပထမ)အင်္ဂါကို ဆိုသည်။

အဒဗ္ဗာ ကတ္တုကမ္မဋ္ဌာဟူသော အင်္ဂါ(၂)ချက်မျှသာဆိုသော် ဒြဗ်မှ တမျိုးတခြားဖြစ်သော ကတ္တားကံတို့၌တည်သော ဇာတ်ဂုဏ်တို့သည် ကြိယာမည်လေသလားဟု ယုံမှားဘွယ် ရှိသောကြောင့် ထိုယုံမှားဘွယ်ကို တားမြစ်ခြင်းငှာ ကာရကင်္ဂါမသာဓိယာဟူသော (တတိယ) အင်္ဂါကို ဆိုရသည်။

ကြိယာ၏အင်္ဂါ(၃)ချက်အနက် ကတ္တုကမ္မဋ္ဌာဟူသော (ဒုတိယ)အင်္ဂါသည် ပဓာနအင်္ဂါ ဖြစ်သည်။ အဒဗ္ဗာ , ကာရကင်္ဂါမသာဓိယာဟူသော အင်္ဂါ(၂)ချက်ကား အပဓာနအင်္ဂါများ ဖြစ်ကြသည်။

ကတ္တုကမ္မေသု တိဋ္ဌတီတိ ကတ္တုကမ္မဋ္ဌော၊ (ကြိယာရ၏)

မေး။ ။ ကြိယာသည် ကတ္တားကံတို့၌ တည်၏ဟု အဘယ့်ကြောင့် သိရသနည်း၊ ရှင်းပြပါ။

ဖြေ။ ။ ဒေဝဒတ္တော ဂစ္ဆတိစသည်၌ ဒေဝဒတ္တောဟူသောကတ္တား၌ တည်သော ခြေချခြင်း စသည်လျှင် မှတ်ကြောင်းရှိသော သွားခြင်းစသည်ကိုငှ၊ ဩဒနံ ပစတိစသည်၌ ဩဒနံဟူသော ကံ၌ တည်သော နူးညံ့ခြင်းစသည်ကိုငှ၊ ကြိယာဟု ယူအပ်သည်၊ ကြိယာဟု ခေါ်ဆိုရသည်။ ထို့ကြောင့် ကြိယာသည် ကတ္တားကံတို့၌ တည်သည်ဟု သိရသည်။

ဒေဝဒတ္တော ယဇတ္ထံ အဂ္ဂိံ ကဋ္ဌေဟိ ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိ၌ ကတ္တု၊ သမ္ပဒါန၊ ကမ္မ၊ ကရဏ၊

ဩကာသ ကမ္မကာရကအပေါင်းက ချက်ခြင်းကျက်ခြင်းကြိယာ (၂)ပါးကို ပြီးစေတတ် ဖြစ်စေတတ်သည်ကို **ကာရကဂ္ဂါမသာဓိယာ**ဟု ဆိုသည်။

ဧကေကြိယာယ ဆန္နန္နံ ၊ နတ္ထိ ကာရကတာ သဒါပဟူသော (၁၈)ဂါထာလာ စကားရပ်ကို ထောက်လျှင် ကာရကဂ္ဂါမသာဓိယာ၌ အများဆုံး ကာရက(၅)ပါးကသာ ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဒေဝဒတ္တော ယဇတ္တံ အဂ္ဂိံ ကဌေဟိစသောကာရက(၆)ပါးလုံးရှိသော ဋီကာပုံစံသည် ဘေဒစိန္တာဆရာ၏အလိုကျ မဟုတ်နိုင်ရာ။ ကာရကဂ္ဂါမကား ဧကဒေသျူပစာဟု မှတ်ပါ။

မေး။ ပုရိသော တိဋ္ဌတိဟု ကာရက+ကြိယာ တခုစီပါသော ဝါကျ၌ ကာရကဂ္ဂါမသာဓိယာဖြစ်ပုံကို ဖြေပါ။ (၁၃၆၆–သကျ)

ကတ္တုဋ္ဌာနကြိယာပုံစံ

ကာမတော ဇာယတေ ပေမော၊ သိင်္ဂါ ဇာယတိ သရော၊ ဗီဇတော အင်္ကုရော ဇာယတိ– စသည်တို့၌ ဖြစ်ခြင်းကြိယာသည် ကတ္တား၌သာ တည်သည်၊ ကံ၌ မတည်။

(၄၄)ဂါထာ

ယံယံ ဝိသေသျတေ တံတံ၊ ဒဗ္ဗံ တံ သ ဝိသေသနံ။
ဝိသေသျံ နိဿယော ဝတ္ထော၊ ဝိသေသျော သ ဝိသေသနော။

သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိဟု အတ္ထ(၅)ပါးခေါင်းစဉ်ပြခဲ့သည့်အားလျော်စွာ သကတ်အပြားကို ပြပြီး၍ ဒြဗ်အပြားကို ပြရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် လက္ခဏာနှင့် သရုပ်အရကောက် အဘိဓေယျတ္ထ(၂)နည်းကိုပြသည်။

ထိုတွင် **ပဌမနည်း**ဖြင့် ဝိသေသနသည် အထူးပြုအပ်သော ပဓာနဝတ္ထုဝိသေသျအနက်ကို ဒြဗ်ဟုခေါ်သည်ဟု ပြသည်။

ဒုတိယနည်းဖြင့် ဇာတ်စသည်တို့၏မှီရာဖြစ်သော ဝိသေသနနှင့်တကွဖြစ်သော ဝိသေသျ အနက်ကို ဒြဗ်ဟု ခေါ်သည်ဟု ပြသည်။

ဤဂါထာလာ (က)တံ သဝိသေသနံပါဌ် (ခ)နိဿယော ဝတ္ထော ဝိသေသျော သ ဝိသေသနော ပါဌ်တို့ဖြင့် ဒြဗ်၏သရုပ်အရကောက်၊ အဘိဓေယျတ္ထကို ပြသည်။

ထိုတွင် (က)ပါဌ်ဖြင့် အလုံးစုံသော ဝိသေသျအနက်ကိုပင် ဒဗ္ဗအရ ယူရမည်ဟု ပြသည်။ (**ဋီ**)

(တနည်း) (က)ပါဌ်ဖြင့် ဇာတ်စသည်တို့၏မှီရာကိုဋ်း၊ ဇာတ်စသည်တို့ကိုဋ်း အလုံးစုံသော ဝိသေသျအနက်တို့ကို ဒဗ္ဗအရ ယူရမည်ဟု ပြသည်။ (**ဒီပနီ**)

(ခ)ပါဌ်ဖြင့် ဇာတ်၊ ဂုဏ်၊ ကြိယာ၊ ဒြဗ်၊ နာမ်တို့၏မှီရာဖြစ်သော ဝိသေသျ အနက်ကိုသာ ဒဗ္ဗအရ ယူရမည်ဟု ပြသည်။

မေး။ ။ ယံယံ ဝိသေသျတေ–စသော ဂါထာ၌ ပဌမဝိကပ်၊ ဒုတိယဝိကပ်တို့ဖြင့် ပြအပ်သော ဒြဗ်နှစ်ခုတို့၏ အထူးကို ရေးပါ။ (၁၃၅၃–သကျ)

ပ-နည်းအရ ဂေါ၌ နွားဇာတ်သည် အထူးပြုအပ်သော နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဓဝလော၌ အဖြူဂုဏ်သည် အထူးပြုအပ်သော နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဂန္တာ၌ ကြိယာသည် အထူးပြုအပ်သော နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဝိသာဏီ၌ ဦးချိုဒြဗ်သည် အထူးပြုအပ်သော နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

ဤစကားရပ်တို့ကိုကြည့်၍ သကတ်ဒြဗ်ခွဲလိုလျှင်
ဂေါ၌ နွားဇာတ်သည် သကတ်၊ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဓဝလော၌ အဖြူဂုဏ်သည် သကတ်၊ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဂန္တာ၌ သွားခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဝိသာဏီ၌ ဦးချိုဒြဗ်သည် သကတ်၊ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
(**တနည်း**) ဂေါ၌ နွားဇာတ်၏မှီရာဖြစ်သော ဝိသေသျဖြစ်သောနွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဓဝလော၌ အဖြူဂုဏ်၏မှီရာဖြစ်သော ဝိသေသျဖြစ်သော နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဂဝဿ ဇာတိ၌ နွားဇာတ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဂဝဿ ဓဝလော၌ နွား၏အဖြူဂုဏ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဂဝဿ ဂမနံ ၌ နွား၏သွားခြင်းကြိယာသည် ဒြဗ်မည်၏။
ဂဝဿ ဝိသာဏီ၌ နွား၏ဦးချိုဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဂဝဿ နာမံ၌ နွား၏အမည်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဤသို့အားဖြင့် ဇာတ်ဂုဏ်စသည်တို့ကိုလည်း ဒြဗ်ဟု ခေါ်သည်။

သဝိသေသနံ သဝိသေသနော(၂)ပုဒ်တို့ဖြင့် သကတ်နှင့်ဒြဗ်တို့၏ အချင်းချင်း မကွေမကွာ ဖြစ်လေ့ရှိသည်၏အဖြစ်ကို ပြသည်။ [သကတ္ထံ တေန ဂန္တဗ္ဗံ စသော (၁၁၄)ဂါထာကို ထောက်ပါ။]

ယံ ယံ ဝိသေသျတေ၌ **ဇာတျာဒီဟိ**ဟု ကတ္တားထည့်ပါ။ (**ဋီ**)။
ဝိသေသေနဟု ကတ္တားထည့်ပါ။ (**ဒီ**)

ဇာတျာဒီဟိ၌ **အာဒိ**ဖြင့် ဂုဏ်၊ ကြိယာ၊ ဒြဗ်တို့ကိုသာယူ၊ အမည်နာမကို မယူရ။ ကသ္မာ? အမည်နာမကို နွားဒြဗ်၌ ကြားရခြင်းဟူသောသုတိကို အရင်းခံ၍ ဒြဗ်၌ သွင်းထားသောကြောင့်တည်း။
ဒီပနီအလို အမည်နာမကိုလည်း ထည့်သွင်းယူရမည်။

(၄၅)ဂါထာ
ဒုယုန္နေတ္ထ ဝိသေသာတိ၊ ဒဗ္ဗံ တန္တု စတုဗ္ဗိခံ။
ဇာတိဂုဏကြိယာဒဗ္ဗ-ဘေဒေနေဝ ပဘိဇ္ဇတေ။

ဒြဗ်အပြားနှင့်တကွ ဒဗ္ဗပုဒ်၏ဝိဂ္ဂဟကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
ဝိသေသျသည် အဘယ့်ကြောင့် ဒြဗ်မည်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။
မေး။ ။ ဒြဗ်မည်ပုံနှင့် ဒြဗ်အပြားတို့ကို ပြဆိုပါ။ (စေတီ-၁၃၄၆)

မေး။ ဒြဗ်သရုပ်ပြဂါထာကို အနက်ပေး၍၊ ပုံစံထုတ်ပြီး အဓိပ္ပါယ်ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၈–စေတိ)
မေး။ ဒုယုန္နေတ္ထ–စသောဂါထာအရ ဒြဗ်အမျိုး မည်မျှရှိကြောင်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၂၆–စေတိ)

ဒုယုန္နေတ္ထ ဝိသေသာတိ ဒဗ္ဗံဖြင့် ဝိဂ္ဂဟကို ပြသည်။
ဒဗ္ဗပုဒ်ကို ဝိသေသာ ဒုယုန္တိ ဧတ္ထာတိ ဒဗ္ဗံဟု ပြု။
သုတိစသော သကတ်(၇)(၈)ပါးတို့၏ ဖြစ်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဝိသေသျသည် ဒြဗ်မည်၏။
ဒဗ္ဗကား–ဒုဓာတ်၊ ဓျော့စသုတ် ဝိနာဓိကာရယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဏျပစ္စည်းသက်။ ကာရိုက်ငဲ့၊ ဏ အနုဗန်ချေ၊ ဘူတော့ဗ္ဗသုတ်၌ အဗ္ဗဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဓာတွန်ဥနှင့်တကွ ယကို အဗ္ဗပြု၊ ကပ်၊ နာမ်ငဲ့၊ သိသက်၊ အံပြု၊ ဒဗ္ဗံပြီး၏။

(**တနည်း**) ဒဗ္ဗတိ ဝိနာသေတီတိ ဒဗ္ဗံဟု ကတ္တုသာဓနပြု။
ပျက်စီးတတ်သော ခဏိကဝတ္ထု(ဝါ)နွား စသောဒြဗ်ရ၏။
(ရုပ်ပြီးပုံ) ဒဗ္ဗဓာတ်တည်၊ သဗ္ဗတော ဏွုတွာဝီဝါသုတ်ဖြင့် အပစ္စည်းသက်၊ ပြီး၏။
မေး။ ။ ဒဗ္ဗပုဒ် ရုပ်ပြီးပုံကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၄–သကျ)

တန္တ။ပ။ ပဘိဇ္ဇတေဖြင့် ဒြဗ်အပြားကို ပြသည်။
ဒြဗ်သည် ဇာတ်၊ ဂုဏ်၊ ကြိယာ၊ ဒြဗ်အားဖြင့် ၄ပါးရှိသည်။
ထိုတွင် ဂေါ–နွားဇာတ်၌ နွားဇာတ်သည် ဒြဗ်မည်၏။ ကသ္မာ? ထိုနွားဇာတ်သည် သုတိဟူသော အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ရှိသောကြောင့်တည်း။
နီလော–အညိုဂုဏ်၌ အညိုဂုဏ်ဝိသေသသည် ဒြဗ်မည်၏။ ကသ္မာ? သုတိနှင့် အညိုဂုဏ်သာမညဟူသော အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်အနက်ရှိသောကြောင့် တည်း။
ဂန္တာ–သွားခြင်း၌ သွားခြင်းကြိယာသည် ဒြဗ်မည်၏။ ကသ္မာ? သုတိနှင့် ကြိယာဇာတ်ဟူသော အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ရှိသောကြောင့်တည်း။
ဝိသာဏီ–ဦးချိုရှိသော နွား၌ နွားဒြဗ်၌ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။ ကသ္မာ? ဦးချိုဒြဗ်နှင့် နွားဇာတ်တည်းဟူသော အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ရှိသော ကြောင့်တည်း။

အထက်ပါစကားရပ်ကိုကြည့်၍–
ဂေါ၌ နွားဇာတ်သည် ဒြဗ်မည်၏၊ သုတိသည် သကတ်မည်၏။
နီလော၌ အညိုဂုဏ်သည် ဒြဗ်၊ သုတိသည်ငှင်း၊ နီလဇာတ်အညိုဂုဏ်သာမညသည်ငှင်း သကတ်။
ဂန္တာ၌ သွားခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်၊ သုတိသည်ငှင်း၊ ကြိယာဇာတ် ကြိယာသာမညသည်ငှင်း သကတ်မည်၏။
ဝိသာဏီ၌ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊ ဦးချိုဒြဗ်သည်ငှင်း နွားဇာတ်သည်ငှင်း သကတ်မည်၏ဟု မှတ်။

ဝိသေသနဖြစ်သော သကတ်၏သရုပ်ကား သုတိ–စသော (၇)မျိုး(၈)မျိုးဖြစ်၏။
ဝိသေသျဖြစ်သော ဒြဗ်၏သရုပ်ကား ဇာတ်ဂုဏ်ကြိယာဒြဗ်အားဖြင့် (၄)မျိုးသာ ဖြစ်၏။

မေး။ ။ သကတ်အပြား၌ရှိသော ဓာတ်ဂုဏ်ကြိယာဒြဗ်နှင့် ဒြဗ်အပြား၌ရှိသော ဓာတ် ဂုဏ် ကြိယာ ဒြဗ်တို့၏ အထူးကို သာဓကပြ၍ ရေးသားခဲ့ပါ။

ဖြေ။ ။ သကတ္တော သဝိသေသနံကို ထောက်၍ သကတ်အပြား၌ ပါဝင်သော ဓာတ်စသည်တို့၏ ဝိသေသနဖြစ်ကြပါသည်။

ဒုယုန္နေတ္တ ဝိသေသာတိ၊ ဒဗ္ဗံ တန္တု စတုဗ္ဗိခံ–ကို ထောက်၍ ဒြဗ်အပြား၌ပါရှိသော ဓာတ်စသည်တို့သည် ဝိသေသျတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဤသို့ ဝိသေသန+ဝိသေသျအဖြစ်ဖြင့် ထူးကြပါသည်။

မေး။ သကတ္ထဘေဒတွင် ပါဝင်သော ဓာတ်နှင့် ဒဗ္ဗဘေဒတွင် ပါဝင်သော ဓာတ်တို့၏ အထူးကို ရေးခဲ့ပါ။ (စေတီ–၁၃၄၆)

မေး။ ပဥ္စကတ္ထဒဗ္ဗနှင့် သကတ္ထဒဗ္ဗတို့၏ ထူးခြားမှုကို ဂေါ–ဟူသော ပုံစံဖြင့် ရှင်းလင်းဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၄–သကျ) (သကတ်ဒြဗ်ခွဲ ကြည့်၍ ဖြေပါ)

မေး။ ဝိသေသနသကတ် (၇+၈)မျိုး ရှိပါလျက် ဝိသေသျဒြဗ်က အဘယ့်ကြောင့် (၄)မျိုးသာ ရှိသနည်း။ (သကျ)

ဖြေ။ ဝိသေသနသကတ်ဖြစ်သော သုတိကို ဝိသေသျဓာတ်၌ သွင်း၍၊

ထို့အတူ ဝိသေသနဂုဏ်ကို ဝိသေသျဂုဏ်၌၊

ကြိယာဝိသေသနနှင့် ကြိယာကာရကသမ္ဗန်ကို ဝိသေသျကြိယာ၌၊

ဝိသေသနဒြဗ်နှင့် သမ္ဗန်ကို ဝိသေသျဒြဗ်၌ သွင်းယူထားသောကြောင့် ဝိသေသန (၇+၈)မျိုး ရှိသော်လည်း ဝိသေသျဒြဗ်ကား (၄)မျိုးသာ ရှိရသည်။

မေး။ ။ သကတ်(၇)မျိုးကို ဝိသေသျ(၄)မျိုး၌ အကြောင်းနှင့်တကွ သွင်းပြပါ။ (၁၃၂၄–သကျ)

ဖြေ။ ။ ဓာတ်ဂုဏ်ကြိယာဒြဗ်(၄)မျိုးကို ဝိသေသျ၌ ပါပြီးဖြစ်ရကား ကြွင်း(၃)ပါးတို့တွင် သုတိကို ဓာတ်၌ငင်း (ဓာတ်၏ ပဝတ္တနိမိတ်ဖြစ်သောကြောင့်)၊ သမ္ဗန်ကို ဒြဗ်၌ငင်း (သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်၌ မှီသောကြောင့်)၊ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်ကို ကြိယာ၌ငင်း (ဓာတ်လျှင် အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ရှိသောကြောင့်) သွင်းယူရမည်။ (သကျအဖြေ)

မေး။ ဒဗ္ဗအရကို သကတ္ထ၊ ပဥ္စကတ္ထ(၂)နည်း တိကျစွာ ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၆–သကျ)

ဧကေဆရာတို့က တိဿော၊ ဖုဿော စသောဒဗ္ဗသဒ္ဒါတို့သည် နာမည်သဘောအားဖြင့် ထင်ရှားသောကြောင့် နာမဒြဗ်ဟု သီးခြားယူ၍ ဒြဗ်အပြား(၅)မျိုးရှိသည်ဟု ဆိုကြသည်။

ကေစိဆရာတို့က အမည်နာမကို ဒြဗ်၌ပင် ထည့်၍ ဒြဗ်အပြား(၄)မျိုးသာ ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ "ဓာတိဂုဏကြိယာဒဗ္ဗ–ဘေဒေနေဝ ပဘိဇ္ဇတေ"ဟု ဆိုထားသည်။

မေး။ ဒုယုန္နေတ္တ–ဂါထာအရ ဒြဗ်အမျိုး မည်မျှရှိကြောင်း ဖော်ပြ၍၊ တိဿော, ဖုဿောတို့ကို သင့်လျော်သော ဒြဗ်မျိုးတွင် သွင်းပြပါ။ (၁၃၂၆–စေတီ)

[**အမှာ**။ ဤဒြဗ်(၄)မျိုးရှိသောဝါဒကို ကေစိဝါဒယူသော်လည်း ထိုကေစိဆရာဟူသည် ဘေဒစိန္တာဆရာပင် ဖြစ်သည်ဟု မှတ်သားရာ၏။ (၁၄၇ဂါထာ ဒဗ္ဗေ သင်္ဂဟိတမ္ပိ ဝါ–ကို ထောက်)]

အထက်ပါ(၂)ဝါဒတွင် သုတိကို အကြောင်းခံ၍ ပုဂ္ဂိုလ်ဒြဗ်ကို ဟောနိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် နာမဒြဗ်ကို ဒြဗ်သို့သွင်း၍ ဒြဗ်အပြား(၄)မျိုးသာ ရှိသည်ဆိုသော ကေစိဝါဒသာ ယုတ္တိတရ ဖြစ်သတဲ့။

(၄၆)ဂါထာ

ဧကာကာရော ပုမတ္တာဒိ၊ ဗုဒ္ဓိယာ ပရိကပ္ပိတော။

ဝေါဟာရတ္ထော၀ လိင်္ဂတ္တော၊ ပုမဘာဝါဒယော ယထာ။

သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိစသော မာတိကာအစဉ်အရ ဒဗ္ဗပုဒ်၏အကျယ်ကို ပြပြီး၍၊ အစဉ်ရောက်လာသော လိင်္ဂပုဒ်၏အနက်ကို(ဝါ)လိင်္ဂတ္ထသရုပ်ကို ပြခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာ၌ "ပုမတ္တာဒိ ဧကောကာရော လိင်္ဂတ္ထော"သာ လိုရင်းတည်း။

၎င်း၏အဓိပ္ပါယ်ကား သန့်ရှင်းသောအခြင်းအရာ ဝိသဒါကာရသည် ယောက်ျားဟု သိစေခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပုမလိင်္ဂတ္ထမည်၏။

မသန့်ရှင်းသောအခြင်းအရာ အဝိသဒါကာရသည် မိန်းမဟု သိခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဣတ္ထိလိင်္ဂတ္ထမည်၏။

သန့်ရှင်းသည်လည်းမဟုတ် မသန့်ရှင်းသည်လည်းမဟုတ်သော နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရသည် နပုံးဟု သိခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် နပုံသကလိင်္ဂတ္ထမည်၏။

ဝေါဟာရတ္ထောဝပါဌ်ဖြင့် အဆိုပါအခြင်းအရာ ဝိသဒါကာရစသော(၃)မျိုးသည် ပညတ်မျှသာ ဖြစ်သည်ဟု ပြ၏။

၎င်းပါဌ်၌ **ဧဝသဒ္ဒါဖြင့်** ပုမ္ဘာဝရုပ်စသော ပရမတ္ထတရားများသည် လိင်္ဂတ္ထမည်၏၊ လိင်္ဂမမည်ဟု ကန့်သည်။

ဗုဒ္ဓိယာ ပရိကပ္ပိတောပါဌ်ဖြင့် အဆိုပါအခြင်းအရာ ဝိသဒါကာရစသော(၃)မျိုးသည် မျက်စိဖြင့်လည်း မမြင်နိုင်၊ လက်စသည်ဖြင့် စမ်းသပ်၍လည်း မရ၊ စိတ်မှန်းဖြင့်သာ သိရသည်ဟု ပြ၏။

ပုမဘာဝါဒယော ယထာပါဌ်ဖြင့် ပုရိသိန္ဒြေစသည်တို့သည် ပုံလိင်္ဂစသည်တို့၏ ဉာပက အကြောင်း ဖြစ်သကဲ့သို့၊ ပုမတ္တစသော အခြင်းအရာ(၃)မျိုးသည်လည်း ဤသူကား ယောက်ျား၊ ဤသူကား မိန်းမ၊ ဤသူကား နပုံးဟု သိခြင်း၏ ဉာပကအကြောင်း ဖြစ်သည်ဟု ပြ၏။

ပုမတ္တာဒိနှင့် ပုမဘာဝါဒိ

ပုမဿ ဘာဝေါ ပုမတ္တံ။ ပုမဿ ဘာဝေါ ပုမဘာဝေါ။

သဒ္ဒါနည်းအရ ပုမတ္တနှင့် ပုမဘာဝသည် ဘာဝအနက်ဟောချည်းဖြစ်၍ သဒ္ဒါရေးခြင်း တူသော်လည်း

ပုမတ္တအရ ဝိသဒါကာရပညတ်ကို ယူရသည်။

ပုမဘာဝအရ ပုရိသိန္ဒြေဟူသော ပရမတ္ထတရားကို ယူရသည်။

မေး။ ။ ပုမတ္တနှင့် ပုမဘာဝတို့၏ အရထူးကို သဒ္ဒါငယ်ဆရာ အာဘော်ကျ ကောက်ပြ၍။ (၁၃၅၆–သကျ)

ပုမတ္တာဒိအရ ဝိသဒါကာရပညတ် အဝိသဒါကာရပညတ် နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရ ပညတ်ကို ယူရသည်။

ပုမဘာဝါဒိအရ ပုရိသိန္ဒြေ ဣတ္ထိန္ဒြေဟူသော ပရမတ္ထတရားကို ယူရသည်။ ဤသို့ ထူးသည်။

သဒ္ဒလိင် အတ္ထလိင်

"ဓာတုပစ္စယဝိဘတ္တိဝဇ္ဇိတမတ္ထဝံ လိင်္ဂံ"ဟူသည်နှင့်အညီ အင်္ဂါ(၄)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော သဒ္ဒါသည်၎င်း၊ ဒြဗ်အနက်ကို ဟောနိုင်ရန် နာမ်ငဲ့ပြီးသောကာလ သုတ်တို့ဖြင့် မစီရင်မီ ရှေးဦးစွာ တည်ထားရသော ရုပ်သည်၎င်း သဒ္ဒလိင်မည်၏။

မနောဒွါရဖြင့် ကြံဆအပ်သော ယောက်ျား၏အဖြစ်အစရှိသော ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုရိုး ပညတ်

အနက်မျှဖြစ်သော သန့်ရှင်းသောအခြင်းအရာ ဝိသဒါကာရစသည်သည် အတ္ထလိင်မည်၏ (ဝါ) လိင်္ဂတ္ထမည်၏။

ဤလိင်(၂)မျိုးတွင် ဤဂါထာသည် "လိင်္ဂတ္ထော"ဟူသော ပါဌ်ကို ထောက်၍ အတ္ထလိင်ကိုသာ ပြသည်ဟု မှတ်ရမည်။

(၄၇)ဂါထာ

ယေန ယံ သဒိသံ နာမ၊ တမေဝ န စ တံ ဘဝေ။

ဘိန္နာနံ သဒိသတ္တေန ၊ တေသမောပမတာ ဘဝေ။

(၄၆)ဂါထာ၌ ပြခဲ့သော ပုမဘာဝဒိဒိဟူသော ဥပမာနှင့် ပုမတ္တာဒိဟူသော ဥပမေယျတို့၏ အထူးကား အဘယ်နည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

ပုမဿ ဘာဝေါ ပုမတ္တံ၊ ပုမဿ ဘာဝေါ ပုမဘာဝေါဟူသော ဝစနတ္ထတို့အရ သဒ္ဒါနည်းအားဖြင့် မထူးသော်လည်း ဥပမေယျ၊ ဥပမာကို ပြသဖြင့် အနက်အားဖြင့် ထူးသည်၏အဖြစ်ကို မှတ်အပ်၏ဟု ပြခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

ဂါထာအဓိပ္ပါယ်

သားသည် အဖနှင့်တူ၏ဟု ဆိုရာ၌ သားသည် အဖမဖြစ်နိုင်၊ သားက လူတယောက်၊ အဖကား လူတယောက်အားဖြင့် (၂)ယောက်ဖြစ်၏၊ ကွဲပြား၏၊ ထိုသားအဖတို့ ရုပ်ခြင်းတူသောကြောင့်သာ ဥပမေယျ ဥပမာနအဖြစ်ဖြင့် ပြရသည်။

ထို့အတူ ပုမတ္တာဒိနှင့် ပုမဘာဝဒိတို့သည်လည်း သဒ္ဒါနည်းအားဖြင့် တူစေကားမူ ပုမတ္တာဒိသည် ပုမဘာဝဒိ မဖြစ်နိုင်။

ပုမတ္တာဒိအရကား သန့်ရှင်းသောအခြင်းအရာ ဝိသဒါကာရပညတ်၊ အဝိသဒါကာရ ပညတ်၊ နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရပညတ်ကို ရ၏။

ပုမဘာဝဒိအရကား ပုရိသိန္ဒြေ၊ ဣတ္ထိန္ဒြေဟူသော ပရမတ္ထတရားတို့ကို ရသည်။

ဤသို့ အရခြင်းထူးသည်၊ ထို့ကြောင့် အဆိုပါ(၂)ပုဒ်ကို ဥပမေယျ၊ ဥပမာနအဖြစ်ဖြင့် ဆိုနိုင်ပါသည် ဟူလို။

မေး။ လိင်္ဂတ္ထကို ပြရာ၌ ပုမတ္တ၊ ပုမဘာဝ(၂)ခုတို့ကို ဥပမာ, ဥပမိတအဖြစ် သုံးစွဲနိုင်ကြောင်းကိုလည်း ဥပမာထုတ်၍ ရှင်းလင်းဖြေခဲ့ပါ။ (၁၃၅၆–သကျ)

(၄၈)ဂါထာ

သန္တာနေ ပုမဘာဝဒိ၊ သဟိတော ပရိကပ္ပိတော။

မဟန္တကရသဏ္ဍာနာ–ဒျဋ္ဌသာလိနိယာ မတော။

အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာဆရာ၏ လိင်္ဂတ္ထအယူအဆကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂါထာအဓိပ္ပါယ်။ ယောကျ်ား၏သန္တာန်၌ ပုရိသိန္ဒြေနှင့်တကွဖြစ်သော ပကတိမျက်စိဖြင့် မမြင်ရဘဲ ကြံဆ၍သာ သိအပ်သော ကြီးသောလက်ခြေစသော သဏ္ဌာန်သည် ပုလ္လိင်္ဂတ္ထမည်၏။

မိန်းမ၏သန္တာန်၌ ဣတ္ထိန္ဒြေနှင့်တကွဖြစ်သော ပကတိမျက်စိဖြင့် မမြင်ရဘဲ ကြံဆ၍သာ သိအပ်သော သေးငယ်သောလက်ခြေစသော သဏ္ဍာန်သည် ဣတ္ထိလိင်္ဂတ္ထမည်၏။

နပုံသဏ္ဍာန်၌ ပကတိမျက်စိဖြင့် မမြင်ရဘဲ ကြံဆ၍သာ သိအပ်သော မကြီးမငယ် အလယ်အလတ်ဖြစ်သော လက်ခြေစသော သဏ္ဍာန်သည် နပုံသကင်္ဂတ္ထမည်၏။

ဤကား **အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ**ဆရာတော်၏ အယူအဆတည်း။

အဆိုပါ သဏ္ဍာန်(၃)မျိုးသည် ယောကျ်ား၏အဖြစ်၊ မိန်းမ၏အဖြစ်၊ နပုံး၏အဖြစ်ကို ပြောကြားတတ်သောကြောင့် လိင်္ဂမည်၏။

လိင်္ဂတိ အာရောစေတီတိ လိင်္ဂံ။ (လိင်္ဂံ ဝုစ္စတိ သဏ္ဍာနံ)

နပုံသကဿ လိင်္ဂံ နပုံသကလိင်္ဂံ။

ပုလ္လိင်ဣတ္ထိလိင်(၂)ပါးသည် အချင်းချင်းရောယှက်မှုမရှိ၊ သို့သော်လည်း ယေဘုယျအားဖြင့် မှတ်သားအပ်သော နည်းဖြစ်သောကြောင့် "အယံ ဣတ္ထီ ပုရိသော၀–ဤမိန်းမသည် ယောကျ်ားနှင့်တူ၏" "သော ပုရိသော ဣတ္ထီ၀–ထိုယောကျ်ားသည် မိန်းမနှင့်တူ၏" ဟူ၍ ဥပမာအားဖြင့် လောက၌ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုပေသည်။

မဟာဋီကာရသဏ္ဍာနာဒိ၌ **အာဒိ**ဖြင့် ယောကျ်ား၏သန္တာန်၌ ကြီးသောခြေ၊ ကြီးသော မျက်နှာသဏ္ဍာန် စသည်ကို ယူရသည်။

မိန်းမ၏သန္တာန်၌ ငယ်သော ခြေ,မျက်နှာသဏ္ဍာန်စသည်ကို ယူရသည်။

နပုံသန္တာန်၌ အလယ်အလတ်ဖြစ်သော လက်ခြေမျက်နှာသဏ္ဍာန်စသည်ကို ယူရသည်။ (ဒီပနီ)

သန္တာန/ သဏ္ဍာန

သန္တာနပုဒ်ကို သံသုဋ္ဌု တနောတိ ဝိတ္ထာရေတိ ဇာတေနာတိ သန္တာနောဟု ကရဏသာဓန ပြု၍ အစမထင်သံသရာက ဖြစ်ပျက်ခဲ့သော ဣတ္ထိဘာဝရုပ်၊ ပုမ္ဘာဝရုပ်ပရမတ္ထတရားသည် သန္တာနမည်၏။

သဏ္ဍာပုဒ်ကို သံသုဋ္ဌု ဌာတိ တိဋ္ဌတိ ဇတ္ထာတိ သဏ္ဍာနံဟု အဓိကရဏသာဓနပြု၍ တိုတိုပုပုအစရှိသော လောကဝေါဟာရပညတ်သည် သဏ္ဍာနမည်၏။ ဤသို့ထူးသည်။

(၄၉) ဂါထာ

ဝိသဒါဒိပ္ပဘေဒေန ၊ တိဝိဓော ဂမနာဒိကော။

လိင်္ဂတ္ထောတျပရေ ကေစိ၊ မဿု ကေသာဒယောတိ စ။

ရူပသိဒ္ဓိဆရာ နျာသဆရာစသည်တို့၏ လိင်္ဂတ္ထအယူအဆကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂါထာအဓိပ္ပါယ်။

သန့်ရှင်းသော သွားခြင်းထိုင်ခြင်းစသော အမူအရာကြိယာသည် ပုလ္လိင်မည်၏။

မသန့်ရှင်းသော သွားခြင်းထိုင်ခြင်းစသော အမူအရာကြိယာသည် ဣတ္ထိလိင်မည်၏။

သန့်ရှင်းသည်လည်းမဟုတ်၊ မသန့်ရှင်းသည်လည်းမဟုတ်သော သွားခြင်းထိုင်ခြင်း စသော အမူအရာကြိယာသည် နပုံလိင်မည်၏။ ဤသို့ **အပရေ (ရူပသိဒ္ဓိ)** စသော ဆရာတို့ ယူဆသည်။

မုတ်ဆိတ်ကျင်စွယ်များခြင်း၊ ဆံပင်နည်းခြင်း၊ သားမြတ်သေးငယ်ခြင်းသည် ပုံလိင်၊

မုတ်ဆိတ်ကျင်စွယ်မရှိခြင်း၊ ဆံပင်အလွန်များခြင်း၊ သားမြတ်ကြီးခြင်းသည် ဣတ္ထိလိင်၊

အဆိုပါ နှစ်ပါးစုံမှလွတ်သော မုတ်ဆိတ်ကျင်စွယ်သားမြတ်သည် နပုလ္လိင်မည်၏။ ဤသို့ **ကေစိ(နျာသ)** ဆရာတို့ယူဆသည်။

သီဟိုဠ်ဋီကာခေါ် **ဋီကာကျော်ကျမ်း**၌ အင်္ဂါဇာတ်စသည်တို့သည် ပုံလိင်စသည်မည်၏ ဟု ဆိုသည်။ ထိုဋီကာကျော်လာ ပုံလိင်စသည်တို့ကား လူတို့ပြောဆိုခြင်းဖြင့် သိသာသောကြောင့် ဤဘေဒစိန္တာကျမ်း၌ မဆိုတော့ပေ။

လိင်နှင့်ပတ်သတ်၍ အပရေဝါဒ၊ ကေစိဝါဒ၊ ဋီကာကျော်ဝါဒအားဖြင့် ဤဝါဒသုံးမျိုးသည် သက်ရှိသန္တာန်နှင့်သာ သက်ဆိုင်သည်။ အဇီဝသန္တာန်၌ကား သက်ရှိသန္တာန်ကို နည်းမှီ၍ လိင်္ဂတ္ထကို မှန်းဆလျှက် သိရသည်။

(၄၀)(၄၉) ဤနှစ်ဂါထာတို့ကို သက်ရှိသန္တာန်၌သာ ယထာလာဘနည်း၏အစွမ်းဖြင့် ဆိုထားသည်။

ဆရာအားလုံးအလို လိင်ပုဒ်ကို–လိင်္ဂိယတေ ဂမျတေ ပုရိသာဒိဒဗ္ဗံ အနေန အတ္တသရူပေနာတိ လိင်္ဂံ–ဟု ကမ္မန္တောဂဓကေရဏသာဓနပြုရမည်။

(၅၀) ဂါထာ

ဓသေသေတန္တိ သိဒ္ဓတ္ထ၊ မတ္တံ စန္ဒြာဒိသဒ္ဓိတံ။

ကလာပံ ဒိသွနိပ္ဖန္နံ၊ သဒ္ဒတ္ထော တညု နိစ္ဆိတော။

ဆန်းကျမ်းစသော ဗျာကရဏ်းကျမ်းပြု သီရိဓမ္မဒါသအစရှိသော ဆရာတို့၏ အယူကို လည်း ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဋီ)**

(တနည်း) (၄၆)(၄၇)(၄၈)(၄၉)ဂါထာတို့ဖြင့် သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ၌ ပါဝင်သော လိင်ပုဒ်၏ အကျယ်ကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ လိင်္ဂတ္ထချင်းဆက်သွယ်နေရကား 'လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ'ဟူသော သုတ်၏ ဝိဘတ်သက်ရာ ဝိသယဖြစ်သော လိင်္ဂတ္ထသာမညကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဒီပနီ၊ မဟာဋီကာ)**

အကျဉ်းချုပ်ကား– (၄၆+၄၇+၄၈+၄၉)ဂါထာများဖြင့် လိင်္ဂတ္ထဝိသေသကို ပြသည်။

ဤဂါထာဖြင့် လိင်္ဂတ္ထသာမညကို ပြသည်။

ဂါထာပုဗ္ဗမအဓိပ္ပါယ် –ဓသော သော ဇော်ဟူသော ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့် ရုပ်ပြီးသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါ၏ သကတ်ဒြဗ်လိင် သင်္ချာသာမန်၊ ကာရကသာမန်ဟူသော ပဉ္စကတ္ထသာမညသည် လိင်္ဂတ္ထမည်၏ဟု **စန်းကျမ်း**အဖွင့် စသည်တို့၌ ဆိုသည်။ **(ဋီကာ အဖွင့်ရှု)**

ဋီကာ၌ သိဒ္ဓတ္ထမတ္တအရ သကတ်ဒြဗ်စသော အနက်(၅)ပါးအပေါင်းကို ကောက်ထားသည်။

တလိုင်းကုန်းဆရာတော်ရေးသားသော **ဘေဒစိန္တာမဟာဋီကာ**၌ကား သိဒ္ဓတ္ထမတ္တံဝယ် အတ္တသဒ္ဒါဖြင့် သကတ်ဒြဗ်လိင်ဟုဆိုအပ်သော ဝါစ္စတ္ထကို ယူရမည်။ သင်္ချာကာရကဟုဆိုအပ်သော ဇောတေတဗ္ဗတ္ထကို မယူရဟု ဆို၏။

ထို့ကြောင့် ထိုမဟာဋီကာအလို ဤဂါထာပုဗ္ဗမအဓိပ္ပါယ်ကား ဧသော သော ဇတံ ဟူသော ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့် ရုပ်ပြီးသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါ၏ သကတ်ဒြဗ်လိင်ဟူသော အနက်သာမညသည် လိင်္ဂတ္ထ မည်၏ဟု **စန်းကျမ်း**စသည်တို့၌ ဆိုသည်။ ဤသို့ အဓိပ္ပါယ်မှတ်ပါ။

မဟာဋီကာ၌ သိဒ္ဓတ္ထမတ္တအရ သကတ်ဒြဗ်လိင် သချ်ာသာမန်၊ ကာရကသာမန်ဟူသော အနက်(၅)မျိုးဟူသော ဝါဒကို ကေစိဆရာတို့သည် ဆိုကြသည်။ ထိုကေစိဆရာတို့အဆိုသည် မသင့်။ **ကသ္မာ?** 'လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ'သုတ်နှင့် ဆန့်ကျင်သောကြောင့်တည်းဟု မဟာဋီကာဆရာက ပယ်သည်။

လိင်္ဂ/ လိင်္ဂတ္ထ

ဧသောသဒ္ဒါနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကောင်းသော ရုက္ခောစသောသဒ္ဒါသည် ပုလ္လိင်၊
ထိုရုက္ခောစသောသဒ္ဒါ၏ သစ်ပင်စသောအနက်သည် ပုလ္လိင်္ဂတ္ထမည်၏။
သောသဒ္ဒါနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကောင်းသော မာလာစသောသဒ္ဒါသည် ဣတ္ထိလိင်၊
ထိုမာလာစသောသဒ္ဒါတို့၏ ပန်းစသောအနက်သည် ဣတ္ထိလိင်္ဂတ္ထမည်၏။
ဇတံသဒ္ဒါနှင့်တုလျာဓိကရဏဖြစ်ကောင်းသော ဓနံစသောသဒ္ဒါသည် နပုလ္လိင်မည်၏။
ထိုဓနံစသောသဒ္ဒါတို့၏ ဥစ္စာစသောအနက်သည် နပုလ္လိင်္ဂတ္ထမည်၏။ ဤသို့ **စန်းကျမ်း** စသည်တို့၌ ဆိုသည်။

ချဲ့ဦးအံ့–ဧသော ရုက္ခော၌ ဧသောဟူသောသဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်သောကြောင့် ရုက္ခသဒ္ဒါ ပုလ္လိင်ကို ထွန်းပြတတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် လူအပေါင်းသည် သမုတ်အပ်၏။

သော မာလာ၌ ဣတ္ထိလိင်ကိုဟောသော ဧသောဟူသောသဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်သောကြောင့် မာလာသဒ္ဒါ ဣတ္ထိလိင်ကို ထွန်းပြတတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် လူတို့သည် သမုတ်အပ်၏။

ဇတံ ဓနံ၌ အထက်နည်းအတိုင်းကြည့်လေ။ (ရူ–ဋီ တိလိင်အဆုံး၌လည်း ၎င်းအဓိပ္ပါယ်ပါသည်)

အပရမအဓိပ္ပါယ်–ကစ္စည်း သဗ္ဗဝမ္မစသော ကျမ်းပြုဆရာတို့၏ အယူကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကလာပ် ဒီသွနိပ္ဖန္န–သဒ္ဒတ္ထော တညု နိစ္ဆိတောပါဌ်ဖြင့် ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့် ရုပ်မပြီးသေးသော ဝိဘတ်မရှိသော ပုရိသစသော အနိပ္ဖန္နသဒ္ဒါ၏ သကတ် ဒြပ် လိင် သချ်ာ ပရိမာဏ ဟုဆိုအပ်သော အနက်သာမည(၅)ပါးသည် လိင်္ဂတ္ထမည်၏ဟု **ကလာပ်ကျမ်း**စသည်တို့၌ ဆိုသည်ဟု ပြ၏။

'ပဌမာ လိင်္ဂတ္ထဝစနေ'ဟူသော ကလာပ်သုတ်၊ 'လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ'ဟူသောကစ္စည်းသုတ်၊ ဤ(၂)သုတ်၌ လိင်္ဂတ္ထဟူသည် ဝိဘတ်မရှိသော သဒ္ဒတ္ထမတ္တပင်တည်း။
ထိုသဒ္ဒတ္ထမတ္တဟူသည် လိင်္ဂတ္ထမတ္တပင်တည်း။
ထိုလိင်္ဂတ္ထမတ္တပုဒ်ကို လိင်္ဂ၊ အတ္ထ၊ မတ္တဟုခွဲ။ ထိုတွင်–
လိင်္ဂပုဒ်ကို–လီနံ အတ္ထံ ဂမယတီတိ လိင်္ဂံဟု ပြု။ (ပုရိသ၊ ဘဂဝန္တု စသည်ရ၏)
အတ္ထပုဒ်ကို အနပေက္ခဝိဘတ္တိဝိသေသေန ပကတိရူပေန အရီယတိ ဉာယတီတိ အတ္ထောဟုပြု။
ထို့နောက် အတ္ထနှင့် မတ္တကို **အတ္ထဿ မတ္တံ အတ္ထမတ္တံ** ဟုပြု။

(တနည်း) အတ္ထောယေဝ မတ္တံ အတ္ထမတ္တံဟု ပြု။

ဤ၌ မတ္တသဒ္ဒါသည် "ကညံ မတ္တံ ဝဒတိ၊ ဖြပ္ပဏာမတ္တံ ဘောဇတိ"စသည်တို့၌ကဲ့သို့ သာမညအနက်ကို ဟောသောကြောင့် မတ္တံကို သာမညံ ကမ္မာဒီနံဟု ဖွင့်သည်။

ထိုနောက် လိင်္ဂနှင့် အတ္ထမတ္တကို **လိင်္ဂံသာ အတ္ထမတ္တံ လိင်္ဂတ္ထမတ္တံ**ဟု ပြု။

လိင်၏ ကံစသည်တို့နှင့် ဆက်ဆံသောအနက်သာမညသည် လိင်္ဂတ္ထမတ္တမည်၏။

မှန်၏။ သကတ်ဒြဗ်လိင်သင်္ချာဟုဆိုအပ်သော ထိုအနက်သာမညသည် ကံစသည်မှ မထင်မရှား သီးခြားဖြစ်သော်လည်း သမာသ်စသော ဝါစကတို့က အနက်ကို ဟောအပ်ပြီးသော မငဲ့အပ်သော ဝိဘတ် အထူးရှိသော ပကတိရုပ်ဖြင့် သိအပ်သည်ဖြစ်၍ ကြွင်းကျန်၏။ ထိုကြွင်းကျန်သော သကတ်ဒြဗ်လိင် သင်္ချာဟုဆိုအပ်သော အနက်သာမညသည်လည်း ကံစသည်တို့နှင့် မဆက်ဆံသောကြောင့် လိင်္ဂတ္ထမတ္တ မည်၏ဟု မှတ်ရမည်။

ဤစကားအစဉ်ကိုကြည့်၍ လိင်္ဂတ္ထအရ သကတ်ဒြဗ်လိင်သင်္ချာ(၄)မျိုးကို ကောက်ရသည်။

အပရေဆရာတို့ကား ခါရီ သာနုကော ဒေါဏောစသည်တို့၌ နှိုင်းချိန်မှု ချင်မှု ပရိမာဏကို ထည့်၍ လိင်္ဂတ္ထမတ္တအရကို ဖွင့်ဆိုကြသည်။

ထို့ကြောင့် အပရေဆရာတို့အလို လိင်္ဂတ္ထအရ သကတ်ဒြဗ်လိင်သင်္ချာပရိမာဏ(၅)မျိုးကို ကောက်ရမည်။

ကံစသောအနက်တို့ကို **အတ္ထဝိသေသ**ဟု ဆိုအပ်ကုန်၏။

မှန်၏၊ "ကာရကာနိ ဝိသေသာနိ ဝုတ္တာ ကမ္မာဒယော"ဟု ဆိုအပ်၏။

သကတ်ဒြဗ်လိင်သင်္ချာဟု ဆိုအပ်သော အနက်သာမည(၄)ပါးသည် အန္တ အန္တတ္ထ မည်၏။

ကံစသောအနက်ဝိသေသသည် ဗာဟိရ ဗာဟိရတ္ထမည်၏။

သဒ္ဒနီတိ၌ကား ပုရိသောစသောလိင်သည် "သော"ဟူသောသုတ်ဖြင့် ပြုအပ်သော ကာရိယ၏ သိလွယ်သည်အဖြစ်ကြောင့် ပုလ္လိင်မည်၏။

ကညာစသောလိင်သည် "က္လတ္ထိယမတော အာပစ္စယော"သုတ်ဖြင့် ပြုအပ်သောကာရိယ၏ အဖြစ်ဖြင့် သိနိုင်ခဲသည်၏အဖြစ်ကြောင့် က္လတ္ထိလိင်မည်၏။

စိတ္တံစသောလိင်သည်" သိံ "ဟူသောသုတ်ဖြင့် ပြုအပ်သောကာရိယ၏ ပုလ္လိင် က္လတ္ထိလိင်၌ မပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် နပုလ္လိင်မည်၏။ ဤသို့ **ကာရိယလိင်**ကို ဆိုထားသည်။

လိင်္ဂမာလိယကျမ်းတို့၌ကား ရှေးသူဟောင်းတို့သည် သမုတ်အပ်သော အစမထင်သော ကမ္မာအဆက်ဆက်၌ ထင်ရှားသော အက္ခရာအပေါင်းသည် လိင်္ဂတ္ထမည်၏ဟု ဆိုထား၏။

သိဒ္ဓတ္ထမတ္တံ၌ မတ္တသဒ္ဒါသည် **ဋီကာ**အလို သာမညအနက်ကို ဟောသည်ဟု ဆိုရမည်။

ဒီပနီအလို ဝိသေသနိဝတ္တိအနက်ကို ဟောသည်ဟု ဆိုရမည်။

ထိုမတ္တသဒ္ဒါဖြင့် ကံစသည်ကို နစ်စေသည်။

ယင်းမတ္တသဒ္ဒါ၏ ဂဟေတဗ္ဗကား ကာရကသာမည၊ ပုရိသသာမညဖြစ်၏။

နိဝတ္တေတဗ္ဗကား ကံစသော ကာရကဝိသေသ၊ ပုရိသံ ပုရိသေစသော လိင်ဝိသေသတို့ ဖြစ်၏။ (မြတောင်ဦးသာသန)

လိင်္ဂတ္ထအယူဝါဒ

ဤသို့အားဖြင့် (၂၆)ဂါထာ သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ၌ လိင်္ဂတ္ထနှင့် ပတ်သက်၍

(၄၆)ဂါထာလာ တဝါဒ၊

(၄၈)ဂါထာလာ တဝါဒ၊

(၄၉)ဂါထာလာ နှစ်ဝါဒ၊

(၅၀)ဂါထာလာ နှစ်ဝါဒအားဖြင့် စာကိုယ်၌ (၆)ဝါဒ ပြထားသည်။

(၄၉)ဂါထာအဖွင့်လာ ဋီကာကျော် တဝါဒ၊

(၅၀)ဂါထာ သဒ္ဒနီတိ တဝါဒ၊

လိင်္ဂမာလိယတဝါဒအားဖြင့် ဋီကာ၌ (၃)ဝါဒ ဖွင့်ပြထားသည်။

သို့ဖြစ်၍ စာကိုယ်+ဋီကာ နှစ်ရပ်ပေါင်း (၉)ဝါဒရှိခဲ့သည်ဟု မှတ်ပါ။

မေး။ လိင်္ဂတ္ထ၏သရုပ်ကို ဖော်ပြ၍၊ ထိုလိင်္ဂတ္ထနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဘေဒစိန္တာလာ ဝါဒများကိုလည်း စုံလင်စွာ ရေးပါ။ (၁၃၃၀–စေတိ)

(၅၁)ဂါထာ

သင်္ချေကတ္တံ ဗဟုတ္တဉ္စ ၊ သာသနေ သက္ကတေ ပန။
ဒွိတ္တဉ္စ ပက္ခိတ္တာန ၊ သင်္ချာ ဝုစ္စတိ တညုနာ။

သင်္ချာ၏သရုပ်ကို ပြခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အဋ္ဌကထာနှင့်တကွသော ပါဠိတော်ဟုဆိုအပ်သော **သာသနာ**တော်၌ ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊ ဗဟုဝုစ်သင်္ချာဟူ၍ သင်္ချာ(၂)မျိုးသာ ရှိ၏။

သက္ကဋကျမ်း၌ကား ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊ ဒွိဝုစ်သင်္ချာ၊ ဗဟုဝုစ်သင်္ချာဟု သင်္ချာ(၃)မျိုးရှိသည်ဟု ဆိုသည်။

မေး။ သဒ္ဒါအနက် (၅)မျိုးတို့တွင် သင်္ချာအပြားကို သာသနာတော်ကျမ်းလာနှင့် သက္ကဋကျမ်းလာ (၂)နည်းခွဲခြား၍ ရေးပါ။ (၁၃၃၈–စေတိ)

ဒွိတ္တဉ္စ၌ စသဒ္ဒါသည် ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊ ဗဟုဝုစ်သင်္ချာ(၂)မျိုးကို ဆည်းသည်။

ပါဠိတော်၌ ဝိနည်းပရိယာယ်အားဖြင့် တယောက်သည် ပုဂ္ဂိုလ်မည်၏။ နှစ်ယောက်သုံးယောက်သည် ဂိုဏ်းမည်၏။ လေးယောက်စသည်သည် သံဃာမည်၏ဟု ဟောတော်မူသောကြောင့် ထိုထိုအရာဌာန၌ ဝိနယဝေါဟာရအားဖြင့်သာလျှင် သင်္ချာ(၃)မျိုးရှိကြောင်းကို သိရသော်လည်း ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊ ဗဟုဝုစ်သင်္ချာကိုသာလျှင် ဤဂါထာ၌ ဘေဒစိန္တာဆရာ အလိုရှိသည်။

(၅၂)ဂါထာ

ကမ္မာဒိကာရကံ နာမ၊ ဘာဝသတ္တမကာရကံ။
ကတ္တုသာဓနေတော ဥေယျံ၊ ဘာဝသာဓနေတောပိ ဝါ။

သကတ်စသော သဒ္ဒတ္ထ(၅)ပါးတို့တွင် ကမ္မာဒိကာရကမည်သည် အဘယ်ပါနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကမ္မာဒိကာရက–အရ ဘာဝကာရကနှင့်တကွ ကာရက(၇)မျိုးကို ကောက်ရမည်။ ထို(၇)မျိုးကို ရအောင် ကာရကပုဒ်ကို ကတ္တုသာဓနပြုရမည် (သို့) ဘာဝသာဓန ပြုရမည်။ (**ဒီ–အဖွင့်ရှု**)

ကမ္မကာရကစသော ကာရက(၆)ပါးကို ရအောင် ကာရကပုဒ်ကို **ကြိယံ ကရောတီတိ ကာရကော**ဟု ကတ္တုသာဓနပြုရမည်။

ဘာဝကာရက ရအောင် **ကရဏံ ကာရော၊ ကာရော ဧဝ ကာရကော**ဟု ဘာဝသာဓနနှင့် သွတ္ထတဒ္ဓိတ် ဝိဂ္ဂြိုဟ်ပြုရမည်ဟု ဆိုသည်။ (**ဋီ**)

(၅၃)ဂါထာ
ဒဗ္ဗဂုဏကြိယာဇာတိ၊ နာမဘေဒေန ပဉ္စကော။
ယော ကရောတိ ကြိယံ ကတ္တု၊ ကမ္မတ္ထန္တိ သကာရကော။

ဒြဗ်ဂုဏ်ကြိယာဇာတ်နာမ်ဟူသော အနက်(၅)ပါးကို ဟောသောကာရကသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ထင်ရှားပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီ**)

(၅၂)ဂါထာလာ ကတ္တုသာဓတော ဧဝယျံဟူသောစကားအရ ကာရကောပုဒ်ကို ကတ္တုသာဓန ဝိဂ္ဂဟပြုပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဘာ–ဋီ**)

ဤဂါထာပုဗ္ဗဓဖြင့် ကာရကပုဒ်၏အနက်အပြားကို ပြသည်။

အပရဓဖြင့် ကာရကောပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟကို ပြသည်။

ကာရက(၆)မျိုးအနက် တမျိုးမျိုး၌ ဒဗ္ဗဂုဏကြိယာဇာတိနာမဟူ၍ (၅)မျိုးပြားသောကြောင့် ကာရက(၆)မျိုးအတွက် အကျယ်အားဖြင့် ကာရက(၃၀)ဖြစ်၏။ ဘာဝကာရကထည့်လျှင် ကာရက (၃၅)ခုဖြစ်သည်။

ကာရကပုဒ်ကို **ကတ္တုကမ္မ၌ ကြိယံ ကရောတီတိ ကာရကော**ဟု ပြု။

မေး။ ။ ရှေးဂါထာ၌ ကာရကံဟု နပုလ္လိင်ထား၍ ဤဂါထာ၌ ကာရကောဟု ပုလ္လိင်ဖြင့် ထားပြန်ရာ အဘယ်သို့ မှတ်ရမည်နည်း။

ဖြေ။ ။ ကတ္တုသာဓနအနက်၌သက်သော ဏွုပစ္စည်းသည် ပုလ္လိင်ဖြစ်သောကြောင့် ဤဂါထာ၌ ကာရကောဟု ပုလ္လိင်ဖြင့် ထားသည်။

ကြိယာနိမိတ္တံ ကာရကံ–ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ဖြင့် နိမိတ္တသဒ္ဒါ၏ပရိယာယ်ဖြစ်သောကြောင့် ရှေးဂါထာ၌ ကာရကံဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ထားသည်။ (**ဒီပနီ**)

ကာရကောဟု ဆိုအပ်သည်ရှိသော် ကာရကအရ ကတ္တုကာရကကိုသာ ယူရမည်။ ကမ္မကာရက စသည်ကို မယူနိုင်။ ထို့ကြောင့် ကတ္တုကာရက၊ ကမ္မကာရကစသည် အားလုံးကို ယူခြင်းအကျိုးငှါ ရှေ့ဂါထာ၌ ကာရကံဟု နပုလ္လိင်ဖြင့် ထားခဲ့သည်။ (**ဋီ**)

မေး။ ကမ္မာဒိကာရကံ နာမ–ဟု (၅၂ဂါထာ၌) နပုံလိင်ဖြင့် ဆိုရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၆၄–သကျ)

အဆိုပါ ကာရကအကျယ်(၃၀)တွင် ကတ္တုကာရက၌

ဝိသာဏီ ဂစ္ဆတိပုံစံဝယ် ဝိသာဏီဟူသော ဒဗ္ဗသဒ္ဒါ၏ အနက်ဖြစ်သောနွားဒြဗ်သည် သွားခြင်း ကြိယာကို ပြုလုပ်တတ်သောကြောင့် ဒဗ္ဗကာရကမည်၏။

ဓဝလော ဂစ္ဆတိပုံစံဝယ် ဓဝလောဟူသော ဂုဏသဒ္ဒါ၏အနက်ဖြစ်သော နွားဒြဗ်သည် သွားခြင်းကြိယာကို ပြုလုပ်တတ်သောကြောင့် ဂုဏကာရကမည်၏။

ထို့အတူ ဂန္တာ ဂစ္ဆတိ (ကြိယာကာရက)၊ ဂေါ ဂစ္ဆတိ (ဇာတိ ကာရက)၊ ဒေဝဒတ္တော ဂစ္ဆတိ (နာမကာရက) တို့၏ ကာရကမည်ပုံကိုလည်း နည်းတူသိပါ။

ကြွင်းကမ္မကာရကစသော ကာရက (၅)မျိုးတို့၌လည်း ပုံစံထုတ် နားလည်ပါစေ။

မေး။ မည်သို့သော အကြောင်းကြောင့် မည်သည့်အရာများကို ကာရကဟူသော ပုဒ်အရ ကောက်ယူရသည်ကို အပြည့်အစုံ ဖော်ပြ၍ သတ္တိကာရကနှင့် ကြိယာကာရကတို့အရ ခြားနားပုံကိုလည်း ကျနစွာ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၂၀–သကျ)

ပဓာန/အပဓာန ကာရက

မင်းသည် ပြဿာဒ်ကို ကိုယ်တိုင်မဆောက်လုပ်၊ သို့သော် ပြဿာဒ်ကို ဆောက်လုပ် ခြင်း၏ အကြောင်းပဓာနဖြစ်သောကြောင့် ဤပြဿာဒ်ကို အဘယ်သူဆောက်လုပ်သနည်းဟု မေးလျှင် မင်းဆောက်လုပ်သည်ဟု ပြောဆိုကြသည်။ လက်သမား၊ ပန်းရံစသည်တို့ ဆောက်လုပ်သည်ဟုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ပြောနိုင်သည်။

ထို့အတူ ကြိယာကို ဖြစ်စေရာ ပြီးစေရာ၌ ကံကရိဏ်းစသည်တို့တွင် ကတ္တားသည် ပဓာန ဖြစ်သောကြောင့် ကတ္တုကာရကသည် ပဓာနအားဖြင့် ကာရကအမည်ရသည်။ ကံကရိဏ်း စသည်တို့ကား ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် အပဓာနအားဖြင့် ကာရကအမည် ရကြသည်။

(**တနည်း**) စစ်သားများစစ်တိုက်၍ အခြားစစ်သည်များကို အောင်နိုင်လျှင် မင်းက ပဓာန ဖြစ်သောကြောင့် မင်းသည် အောင်ပွဲရသည်ဟု ပြောဆိုကြသည်။ စစ်သားများကိုကား အပဓာနအားဖြင့် အောင်ပွဲရသည်ဟု ပြောဆိုကြသည်။

ထို့အတူ ကြိယာကိုဖြစ်စေပြီးစေရာ၌ ကတ္တားသည်သာ ပဓာနအားဖြင့် ကာရကမည်၏။

ကသ္မာ? ကတ္တားသည် ကံကရိဏ်းစသည်တို့ကို ကြိယာတို့၌ ယှဉ်စေအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် တည်း။ ကံရိဏ်းစသည်တို့ကား ကတ္တားအား ကျေးဇူးပြုသောအားဖြင့် ကြိယာ၏အကြောင်း ဖြစ်သော ကြောင့် အပဓာနအားဖြင့် ကာရကမည်ကုန်၏။ **မှန်၏**။ ကတ္တားသည် ထိုကံကရိဏ်းစသည်တို့နှင့် ကင်း၍ မည်သည့်ကြိယာကမျှ မဖြစ်စေနိုင်။ ကျေးဇူးပြုသော ကံကရိဏ်းစသည်မရှိလျှင် ဆန်စသည်၌ ကျက်ခြင်းစသော ကြိယာ လုံးဝမဖြစ်နိုင်ဟု မှတ်ပါ။ (**ဋီကာ**)

မေး။ ။ ကတ္တားသည် ကံကရိဏ်းစသည်တို့နှင့် ကင်း၍ မည်သည့်ကြိယာကိုမျှ မဖြစ်စေနိုင်လျှင် ကတ္တားကံစသည်သည် ကြိယာ၏ကာရက အဘယ်သို့ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဖြေ။ ။ **ဒေဝဒတ္တော သယတိ၊ နစ္စတိ**စသည်၌ အိပ်ခြင်းကြိယာနှင့် ကခြင်းကြိယာသည် ဒေဝဒတ်ဟူသော ကတ္တား၌ တည်သည်ဖြစ်၍ ဒေဝဒတ်ဟူသော ကတ္တားသည် ထိုမိမိ၌ တည်သော အိပ်ခြင်းကြိယာ၊ ကခြင်းကြိယာ၏ ကတ္တုကာရကအဖြစ်သို့ ရောက်သည်။

ဒေဝဒတ္တော သြဒနံ ပစတိ၌ ချက်ခြင်းကြိယာသည် ဒေဝဒတ်ဟူသော ကတ္တား၌ တည်၏။ ကျက်ခြင်းကြိယာသည် ထမင်းဒြဗ်၌တည်၏။ ထို့ကြောင့် ဒေဝဒတ်နှင့် သြဒနတို့သည် တကွဖြစ်သော ကံနှင့် တကွဖြစ်သော ပစတိကြိယာ၏ ကတ္တုကာရက၊ ကမ္မကာရကအဖြစ်သို့ ရောက်သည်။

ဒေဝဒတ္တော ကဋ္ဌေဟိ ပစတိ၌ ဒေဝဒတ်သည် ချက်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေရာ၌ ထင်းသည် မချွတ်ယွင်းသော အင်္ဂါ၏အဖြစ်ဖြင့် ချက်ခြင်းကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ကဋ္ဌသည် ပစတိကြိယာ၏ ကရဏကာရကအဖြစ်သို့ ရောက်သည်။

ဩဒနံ ပစတိ၌ ကံသည် ကတ္တား၏ကြိယာနှင့်စပ်သော ပြီးစေတတ်သောဗျာပါရ၌ နိမိတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဩဒနသည် ပစတိကြိယာ၏ ကမ္မကာရကအဖြစ်သို့ ရောက်သည်။

ဗြဟ္မဏာနံ ဒဒါတိ၌ ပေးခြင်းကြိယာ၌ နိမိတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဗြဟ္မဏသည် ဒဒါတိကြိယာ၏ သမ္ပဒါနကာရကအဖြစ်သို့ ရောက်သည်။

ဂါမာ အပေန္တိ၌ ဖဲခွါခြင်းကြိယာ၌ နိမိတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဂါမာသည် အပေန္တိကြိယာ၏ အပဒါနကာရကအဖြစ်သို့ ရောက်သည်။

ထာလိယံ ပစတိ၌ ချက်ခြင်းကြိယာ၌ နိမိတ်ဖြစ်သောကြောင့် ထာလိသည် ပစတိကြိယာ၏ ဩကာသကာရကအဖြစ်သို့ ရောက်သည်။

ဤသို့အားဖြင့် ကတ္တားကံစသည်တို့သည် ကြိယာ၏ကာရကဖြစ်ကြပါသည်။ (**ဋီကာ**)

မေး။ ။ ကရဓာတ်နောင်သက်သော ဏွုပစ္စည်းကို 'သဗ္ဗတော ဏွုတွာဝီ ဝါ'သုတ်ဖြင့် ကတ္တားအနက်၌ စီရင်ထားသောကြောင့် ကာရကသဒ္ဒါသည် ကတ္တားအနက်ကိုသာ ဟောနိုင်သည်ဖြစ်၍ ကာရကောအရ ကာရက (၆)ပါး(၇)ပါးကို ကောက်ယူခြင်းသည် သဒ္ဒါအနက် ဆန့်ကျင်သည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ ။ ဤကာရကသဒ္ဒါသည် ဏွုပစ္စယန္တဖြစ်သော်လည်း ကတ္တုသဒ္ဒါ၏သာ ပရိယာယ် မဟုတ်၊ နိမိတ်၏အဖြစ်ဖြင့် ကြိယာကို ဖြစ်စေတတ်ကုန်သော ကတ္တားကံစသော ကာရက(၆)ပါးတို့၌ အထင်ရှဋ္ဌိ ဖြစ်သောကြောင့် ကံကရိဏ်းစသည်ကိုလည်း ဟောပါသည်၊ အကယ်၍ ကံကရိဏ်းစသည်ကို မဟောဟု ယူလျှင် ကာရကတို့နီးနှောရာ၌ ထိုကံကရိဏ်းစသည်တို့ကို မယူနိုင်တော့ရာ၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါအနက် မဆန့်ကျင်ပါ။ (**ဋီကာ**)

မေး။ ။ ယင်းသို့ ကာရကသဒ္ဒါသည် ကံကရိဏ်းစသည်ကိုလည်း ဟောလျှင် ကတ္တားအနက်၌ ဏွုပစ္စည်းကို စီရင်ခြင်းသည် နိရတ္ထက ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ ။ အလုံးစုံသော သဒ္ဒါဝေါဟာရသည် တခုတည်းပင်ဖြစ်သော်လည်း လောကဝေါဟာရလျှင် အရာရှိသောကြောင့် ပြယုဂ်၏ အစွမ်းသတ္တိသာမတ္ထိယအားဖြင့် (၂)ပါးအပြားအားဖြင့် ဖြစ်သော မုချ အနက် ဥပစာအနက်ကို ဟောနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ကတ္တားအနက်၌ ဏွုပစ္စည်းကို စီရင်ခြင်းသည် နိရတ္ထကမဟုတ်၊ သာတ္ထကဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။ (**ဋီကာ**)

(၅၄) ဂါထာ

လောကေနာဝိဇ္ဇမာနောပိ၊ ဝိဇ္ဇမာနောတိ သမ္မတော။
ဣတိ ဉာယေန ဘာဝေါပိ၊ ကတ္တုသာဓနတော မတော။

(၅၃)ဂါထာ၌ ကြိယံ ကရောတီတိ ကာရကောဟု ကတ္တုသာဓ်ပြု၍ ကာရက(၇)ပါးကို ကောက်ရမည်ဟု ပြဆိုခဲ့သည်။

ဘောဟူသည် ကြိယာတည်း။ ထိုကြိယာသည် သရုပ်သကောင်အားဖြင့် ထင်ရှားမရှိ။ ထိုသို့ ထင်ရှားမရှိသောကြောင့် ကြိယာတပါးကို မပြုလုပ်၊ မပြီးစေနိုင်။ ထိုသို့ မပြုလုပ်၊ မပြီးစေနိုင်ဘဲလျက် အဘယ်နည်းဖြင့် "ကြိယံ ကရောတီတိ ကာရကော" ဟု ကတ္တုသာဓ်ဝိဂ္ဂဟအရ ဘောသည် ကာရက မည်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂါထာအဓိပ္ပါယ်ကား။ ယုန်မှာ ဦးချိုမရှိသော်လည်း **သသဝိသာဏံ**–ယုန်ဦးချိုဟု ခေါ်ဝေါ် သမုတ်ထားသကဲ့သို့၊ ဘောသည် သရုပ်သကောင် အကောင်အထည် ထင်ရှားမရှိသော်လည်း သွားခြင်း ကြိယာသည် တခု၊ အိပ်ခြင်းကြိယာသည်တခု စသည်ဖြင့် ထင်ရှားရှိ၏ဟူ၍ လူအပေါင်းက သမုတ် ထားသောကြောင့် ဘောကို "ကြိယံ ကရောတီတိ ကာရကော"ဟူသော ကတ္တုသာဓ်ဝိဂ္ဂဟအရ ကာရကဟု ခေါ်ဆိုရသည်။ ဘာဝကာရကဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

ရှင်းလင်းချက်

ဝဥ္စာ ပုတ္တော ဂစ္ဆတိ၌ မိန်းမမြုံသားဟူသည် လောကဝယ် အမှန်တကယ်အားဖြင့် ထင်ရှားမရှိ၊ သို့ရာတွင် ထင်ရှားရှိသကဲ့သို့ ခေါ်ဝေါ်ထားကြသည်။

ထို့အတူ ဘာဝကာရကဟူသည်လည်း ကြိယာကို အမှန်တကယ်အားဖြင့် ပြီးစေတတ်သည် မဟုတ်၊ သို့ရာတွင် တဒ္ဓမ္မူပစာအားဖြင့် ကြိယာကို ပြီးစေသကဲ့သို့ လူအပေါင်းက တင်စားခေါ်ဝေါ်သမုတ် ထားကြ၏။ ထို့ကြောင့် ကာရကပုဒ်ကို ကတ္တုသာဓ်ဝိဂ္ဂဟပြုလုပ်၍ ဘာဝကာရကကိုလည်း အရကောက် နိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဓာတိနိရုတ္တိကျမ်း၌ကား **ဘယံ ဇာယတိ**၌ ဘယံအရ ကြောက်ခြင်းကြိယာသည် ဇာယတိအရ ဖြစ်ခြင်းကြိယာကို ပြုလုပ်ပြီးစေနိုင်သောကြောင့် ဘယဟူသော ဘောဟော သဒ္ဒါသည် ကာရကမည်၏ ဟု ဆိုလိုသည်။ (ဤပုံစံ၌ ဘယသဒ္ဒါသည် ဘာဝကာရကမည်၏ဟု ဆိုလိုသည်)

(၅၅) ဂါထာ

ကရဏံ ဝါ ကြိယာ ကာရော၊ ကာရော ဧဝ စ ကာရကော။
တေနေဝ ကာရကော သတ္တိ၊ ကြိယာဘေဒေန ဒုဗ္ဗိဓော။

(၅၂) ဂါထာ၌ဆိုခဲ့သော **ကတ္တုသာဓနေတော ဧဝယံ**ပုဒ်၏ အကျယ်ကို (၅၃+၅၄) ဂါထာတို့ဖြင့် ပြဆိုပြီး၍ ယခုအခါ၌ (၅၂)ဂါထာ၌ဆိုခဲ့သော **ဘာဝသာဓနေတောပိ ဝါ**ပုဒ်၏အကျယ်ကို ပြလိုသော ကြောင့် (ဝါ) ကာရကပုဒ်ကို ဘာဝသာဓနေ ပြုလုပ်ပုံကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဋီကာ)**

ဂါထာအဓိပ္ပါယ်ကား–ကာရကောပုဒ်ကို ကရဏံ ကာရောဟု ဘာဝသာဓနေပြု၍ ကြိယာကို အရကောက်သည်။ ထို့နောက် ကာရော ဧဝ ကာရကောဟု သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟ ပြုရသည်။ (ဤသို့လျှင် ကာရကပုဒ်ကို ကတ္တုသာဓနေ၊ ဘာဝသာဓနေ(၂)မျိုးပြုရသောကြောင့် ကာရကသည် **သတ္တိကာရက၊ ကြိယာကာရက**အားဖြင့် (၂)မျိုးဖြစ်လာသည်)

တေနေဝ ကာရကော သတ္တိ၊ ကြိယာဘေဒေန ဒုဗ္ဗိဓောပါဌ်ဖြင့်
ကံစသော ကာရက(၆)ပါး၌ပါရှိသော ကာရကသဒ္ဒါသည် သတ္တိကိုဟောသည်။
ဘာဝကာရက၌ ပါရှိသော ကာရကသဒ္ဒါသည် ကြိယာကို ဟော၏ဟု ပြသည်။ **(ဋီ)**

[အမှာ။ သတ္တိကာရက–ကံစသောကာရက(၆)ပါး။ ကြိယာကာရက–ဘာဝကာရကတည်း။**]**

(၅၆) ဂါထာ

နနု ဝိနာဝ ဒဗ္ဗာဒိံ၊ သတ္တိ နာမ န ဒိဿတိ။
ဒိဋ္ဌံ ဝတ္ထုံ ဝိဟာယေတ္ထ၊ အဒိဋ္ဌံ ကိံ န ဣစ္ဆသိ။

ဤဂါထာဖြင့် သတ္တိမည်သည် ဒြဗ်စသည်ကို ကြဉ်၍ မထင်ရှားနိုင်၊ သို့ဖြစ်ပါလျက် ထင်ရှားသော အထည်ဒြဗ်စသော ဝတ္ထုကို ကြဉ်၍ မထင်ရှားသော သတ္တိကို အဘယ့်ကြောင့် ကာရကဟု အလိုရှိပါသနည်းဟူသော စောဒနာပုံကို ပြသည်။

(၅၇)ဂါထာ

ဒဗ္ဗဿ ယံ ကရောတေျတံ၊ သာမတ္ထံ သတ္တိ တာယတု။
ကတ္တုတာ ယဿ တဿေဝ၊ ဘဝေယျ ကရဏာဒိတာ။

ဤဂါထာဖြင့် အဆိုပါ(၅၆)ဂါထာလာ စောဒနာ၏သောဓနာကို ပြသည်။

ဤဂါထာ၌ ယောက်ျားမိန်းမစသောဒြဗ်၏ သွားခြင်းအစရှိသော ကြိယာကို ပြုလုပ်ပြီးစီးနိုင်သော အစွမ်းကို သတ္တိဟု ခေါ်သည်၊ ထိုသတ္တိကြောင့်သာလျှင် ယောက်ျားမိန်းမစသော ဒြဗ်သည် ကတ္တုကာရကဖြစ်၏၊ ကရဏကာရကစသည်လည်း ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် မထင်ရှားသောသတ္တိကို ကာရကဟု အလိုရှိအပ်ပါသည်ဟု ပြသည်။

ဒေဝဒတ္တော ဂစ္ဆတိ၌ ဒေဝဒတ်ဒြဗ်၏ သွားခြင်းကြိယာဖြစ်သောကြောင့် (သတ္တိကြောင့်) သွားခြင်းသည် ဖြစ်၏ဟု ဆိုလိုသောပညာရှိသည် ထိုဒေဝဒတ်ဒြဗ်၏ သွားစွမ်းနိုင်သောသတ္တိကို ဒေဝဒတ်ဒြဗ်၌ သွင်း၍ ဒေဝဒတ္တော ဂစ္ဆတိဟု ဆိုသည်။

ဆိုလိုရင်းကား အမှန်စင်စစ်အားဖြင့် ဒေဝဒတ်ဒြဗ်၏သွားစွမ်းနိုင်သော သတ္တိသည်သာလျှင် မုချအားဖြင့် ကတ္တုကာရကမည်၏။

သို့သော် ဌာနီသတ္တိ၏အမည်ကို ဌာနဒေဝဒတ်၌ တင်စား၍ ဌာနျူပစာရအားဖြင့် ဒေဝဒတ်သည်လည်း ကတ္တုကာရကအမည်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ဒေဝဒတ္တော ဂစ္ဆတိဟု ဒေဝဒတ်ဒြဗ်ကို ကတ္တုကာရက အားဖြင့် ဆိုရသည်ဟူလို။

သတ္တိကို ကာရကဟုဆိုလျှင် ဒေဝဒတ္တော ဂစ္ဆတိ၌ အဘယ့်ကြောင့် ဒြဗ်ကို ကာရကအဖြစ်ဖြင့် ဆိုအပ်ပါသနည်းဟု မေးလျှင် အထက်ပါအတိုင်း ဖြေပါ။

မေး။ ။ ဒြဗ်ကို ကာရကဟု မကောက်ယူဘဲ ဒြဗ်၌ တည်သော သတ္တိကိုသာ ကာရကဟု ကောက်ယူခြင်း၏အကြောင်းကို ရေးပါ။

ဖြေ။ ။ ဂါထာကို မြန်မာပြန်၍ ဖြေလေ။ (**စာချဆရာ ဦးဝိမလ**)

ဒြဗ်သည် ကာရကဖြစ်ပါက ဂေါ ဂစ္ဆတိ ပုံစံ၌ သွားစွမ်းနိုင်သော နွားကသာ ကတ္တုကာရက အမည်ရသည်။ ခြေလက်အင်္ဂါချို့တဲ့၍ မသွားစွမ်းနိုင်သောနွားသည် ကတ္တုကာရကအမည်မရနိုင်။ ကတ္တားသည် ကတ္တားတမျိုးသာ ဖြစ်၍ ကံ,ကရိုဏ်းစသည် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ဒြဗ်ကို ကာရကဟု မကောက်ယူဘဲ သတ္တိကိုသာ ကာရကဟု ကောက်ယူရသည်။ (**မြတောင် ဦးသာသန**)

မေး။ ဒြဗ်ကို ကာရကဟု မဆိုဘဲ သတ္တိကို ကာရကဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၆၀–စေတိ)

မေး။ အဘယ့်ကြောင့် ထင်ရှားမရှိသော သတ္တိကို ကာရကဟု ဆိုပါသနည်း။ (၁၃၆၈–စေတိ)

ထိုသို့ကောက်ယူသဖြင့် နွားဒြဗ်တခုတည်း၌ ဂေါ ဂစ္ဆတိ၊ ဂဝံ ပဿတိ၊ ဂဝေန ဂစ္ဆတိ၊ ဂဝဿ ဒေတိ၊ ဂဝါ ပတတိ၊ ဂဝေန နိသီဒတိ–စသည်ဖြင့် ကာရက(၆)ပါးပြားသည်။ ထိုသို့ပြားသောကြောင့် သတ္တိသည်လည်း (၆)ပါးပြားနိုင်သည်။

သဇ္ဇတိ အလ္လီယတိ ဧတာယ သာမတ္ထိယာ ဒဗ္ဗာဒိကောတိ သတ္တိဟု ကရဏသာဓ်ပြု။(သဇ္ဇ+တိ)

(၅၈) ဂါထာ

ကတ္တာဒိ သတ္တိယောဂေန၊ ဒဗ္ဗာဒျေကမ္ပိ ဘိဇ္ဇတေ။
ယထေကောပိ ပဋော နီလ–ပီတာဒိ ဂုဏယောဂတော။

ဒြဗ်စသည်သည် တခုတည်းသာ မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် (၆)ပါးပြားသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။(**ဋီ**)

(**တနည်း**) (၅၇) ဂါထာသည် သတ္တိကြောင့် ဒြဗ်တခုတည်းက ကတ္တားကရိုဏ်းစသည် ဖြစ်၏ဟု ဆိုခဲ့၏၊ ထိုစကားရပ်၌ သတ္တိကြောင့် အဘယ်သို့လျှင် ဒြဗ်တခုတည်းက ကတ္တားကရိုဏ်းစသည် ဖြစ်နိုင်ပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဒီ)**

ဂါထာအဓိပ္ပါယ်– ဒြဗ်စသည်သည် တခုတည်းဖြစ်သော်လည်း ကတ္တုသတ္တိစသော သတ္တိ အမျိုးမျိုးနှင့် ယှဉ်ရသောကြောင့် ကတ္တားကရိုဏ်းစသောအားဖြင့် အမျိုးမျိုးဖြစ်ရသည်၊ ကွဲပြားရသည်။

ဥပမာ–ပုဆိုးတထည်တည်းဖြစ်သော်လည်း ထိုပုဆိုးကို အညိုဆေးဆိုးလျှင် **နီလော**–ညိုသော ပုဆိုးဖြစ်၏။

အညိုရောင်ကို မကြိုက်သေး၍ ဆေးချွတ်ပြီးနောက် အဝါရောင်ဆိုးပြန်လျှင် **ပီတော**–ဝါသော ပုဆိုးဟု ဖြစ်ပြန်၏၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် ပုဆိုးတထည်တည်းဖြစ်ပါလျက် အရောင်အမျိုးမျိုးနှင့် တွဲယှဉ်ရသောကြောင့် ပုဆိုးနာမည် အမျိုးမျိုးကွဲပြားရသည်။

မေး။ ဒြဗ်သည် မကွဲပြား တသားတည်းဖြစ်နေပါလျက် ကတ္တားကရိုဏ်းစသည် မဖြစ်နိုင်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် ကတ္တားကရိုဏ်းစသည် ဖြစ်နိုင်ပါသနည်း၊ ဥပမာပုံဆောင် ထင်ရှားအောင် ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၆၀–စေတီ)

မေး။ ဒြဗ်တခုတည်း ဖြစ်ပါလျက် ကတ္တုကာရကစသည်ဖြင့် ကာရကအမျိုးမျိုး ပြားရခြင်း အကြောင်းနှင့်၊ ကာရကအမျိုးမျိုး ပြားပုံကို ပုံစံထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၈–စေတီ)

ဒဗ္ဗာဒိ၌ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် (၅၃) ဂါထာ၌ဆိုခဲ့သော ဇာတ်ဂုဏ်ကြိယာနာမ်များကိုယူ။

(၅၉)(၆၀)ဂါထာ

ဗုဒ္ဓေါ စရတိ ဘော ဗုဒ္ဓ၊ ဗုဒ္ဓံ အနုစရာဟိ တွံ။
ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတော ဓမ္မော၊ ဓမ္မော ဗုဒ္ဓေန တိဋ္ဌတော။
ဓမ္မဋ္ဌော ဒေတိ ဗုဒ္ဓဿ၊ ဓမ္မော ဗုဒ္ဓါ ဝိနိဂ္ဂတော။
ဓမ္မော ဗုဒ္ဓဿ ပသဋ္ဌော၊ လောကော ဗုဒ္ဓေ ပသီဒတိ။

ဒြဗ်တခုတည်းက သတ္တိအမျိုးမျိုးနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ကတ္တားကရိုဏ်းစသည် အမျိုးမျိုး ဖြစ်ရပုံကို ကွဲပြားပုံ ဥဒါဟရဏ်နှင့် ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဘုရားဒြဗ်တခုတည်းကပင်

(၁) ကတ္တုသတ္တိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဗုဒ္ဓေါ စရတိ၌ ဗုဒ္ဓေါသည် ကတ္တုကာရကဖြစ်၏။

"ဘော ဗုဒ္ဓ"သည် ကြိယာနှင့် မစပ်သဖြင့် ကြိယာကို မပြီးစေတတ်ရကား ကာရကသတ္တိ မဟုတ်။ အာလုပ်ခေါ် အကာရကပုံစံပင်တည်း။

(၂) ကမ္မသတ္တိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဗုဒ္ဓံ အနုစရာဟိ တွဲ၌ ဗုဒ္ဓံဟု ကမ္မကာရကဖြစ်၏။

(၃) အဝုတ္တကတ္တုသတ္တိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတော ဓမ္မော၌ ဗုဒ္ဓေနဟု အဝုတ္တကတ္တု ကာရကဖြစ်၏။

(၄) ကရဏသတ္တိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဓမ္မော ဗုဒ္ဓေန တိဋ္ဌတေ၌ ဗုဒ္ဓေနဟု ကရဏကာရက ဖြစ်၏။

(၅) သမ္ပဒါနသတ္တိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဓမ္မဒ္ဓော ဒေတိ ဗုဒ္ဓဿ၌ ဗုဒ္ဓဿဟု သမ္ပဒါနကာရက ဖြစ်၏။

(၆) အပါဒါနသတ္တိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဓမ္မော ဗုဒ္ဓါ ဝိနိဂ္ဂတော၌ ဗုဒ္ဓါဟု အပါဒါနကာရက ဖြစ်၏။

ဓမ္မော ဗုဒ္ဓဿ ပသဋ္ဌောကား ကာရကသတ္တိမဟုတ်။ သမ္ဗန်ခေါ် အကာရကပုံစံပင်တည်း။

(၇) ဩကာသသတ္တိနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် လောကော ဗုဒ္ဓေ ပသီဒတိ၌ ဗုဒ္ဓေဟု ဩကာသ ကာရကဖြစ်၏။

ဤပုံစံပြ နှစ်ဂါထာဖြင့် သတ္တဝါတခုဒြဗ်သည် ဥဒါဟရဏ်တခု ဖြစ်နိုင်သည်ကိုင်း၊ သတ္တဝါ ဒြဗ်များစွာသည် ဥဒါဟရဏ်များစွာ ဖြစ်နိုင်သည်ကိုင်း ပြ၏။

နန ဝိနာ၁၀–အစ ဗုဒ္ဓေ ပသီဒတိ အဆုံးရှိသော (၅)ဂါထာလာ ပုဒ်တို့သည် သတ္တိ၏ကာရက မည်သည်၏အဖြစ်ကို မုချ,ဥပစာ မခွဲခြားဘဲ ပြဆိုသည်။

(၆၁) ဂါထာ

ကာရကတ္တာ ကြိယာယေဝ ၊ သတ္တိ မုချေန ကာရကံ။
ဒဗ္ဗံ ဥာန္ယူပစာရေန ၊ တဒါဓာရဏဘာဝတော။

ကာရကသဒ္ဒါသည် မုချ, ဥပစာ၏အစွမ်းဖြင့် ကာရက(၆)ပါးကို ဟောနိုင်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဋီ)**

ဒြဗ်သာလျှင် ကတ္တားအစရှိသော အပြားအားဖြင့် ကွဲပြားသည်ရှိသော် ကာရကဟု အလိုရှိအပ် သည် မဟုတ်ပါလောဟူ၍ မေးဘွယ်ရှိရကား ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဒီ)**

ဤဂါထာဖြင့် သတ္တိကသာ ကြိယာကိုပြုလုပ်တတ်၊ ပြီးစေတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် သတ္တိသည်သာလျှင် မုချကာရကမည်၏၊ ဒြဗ်ကား သတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဌာနီသတ္တိ၏ ကာရကအမည်ကို ဌာနဒြဗ်၌ တင်စား၍ ဌာန္ယူပစာရအားဖြင့် ကာရကမည်၏ဟု ပြသည်။

ရှင်းဦးအံ့။ ။ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ ယောကျ်ားဒြဗ်၏သွားစွမ်းနိုင်သော သတ္တိကသာ သွားခြင်း ကြိယာကို ပြီးစေ၏။ မှန်၏။

ကျိုးပဲ့နေသော (သို့) ဒူလာစွဲ၍ ပုံလဲနေသော ယောက်ျားဒြဗ်သည် သွားစွမ်းနိုင်သော သတ္တိ မရှိသောကြောင့် သွားခြင်းကြိယာကို မပြီးစေနိုင်၊ ထို့ကြောင့် သတ္တိကိုသာ မုချအားဖြင့် ကာရကဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

ယောက်ျားဒြဗ်ကိုကား သတ္တိ၏တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဌာန္ယူပစာရအားဖြင့် ကာရကဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

မေး။ ဘေဒစိန္တာလာရှိသည့်အတိုင်း သတ္တိ၊ သတ္တိမန္တ(၂)ပါးတို့၏ ကာရကအမည်ရခြင်း ခြားနားပုံကို အကြောင်းနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၁၅–စေတီ)

ဋီကာလာ–

ဧကဒေသော သမီပေါ စ၊ ဌာနံ ဌာနီ စ သဒိသော။

ဂုဏော ကာရဏတဒ္ဓမ္မော ၊ ဘေဒေါ ဖလောပစာရတော–ဟူသော ပဌမဂါထာဖြင့် ဥပစာ (၁၀)မျိုးကို ပြသည်။

သမုဒ္ဒေါ ဟိ မယာ ဒိဋ္ဌော ၊ ဂင်္ဂါယံ သဿမိစ္ဆာမိ။

မဥ္စာ ဃောသန္တိ ကုန္တာ ပ–စရန္တိ သီဟမာဏဝေါ။

နီလော ပဋော ဗြာဟ္မဏော စ၊ ဂေဟေ သသဝိသာဏကံ။

သီလာပုတ္တကသရီရံ၊ သေမှော ဂုဠောတိ ဒသဓာ။ (၂)ဂါထာဖြင့် ဥပစာ(၁၀)မျိုး၏ ပုံစံကိုပြသည်။

ထိုတွင် **သမုဒ္ဒေါ ဟိ မယာ ဒိဋ္ဌော**ကား ဧကဒေသူပစာ၏ပုံစံတည်း။

ဂင်္ဂါယံ သဿံ ဣစ္ဆာမိကား သမီပူပစာ၊

မဥ္စာ ဃောသန္တိကား ဌာနူပစာ၊

ဗြာဟ္မဏော ဂေဟေ ကရောတိကား ကာရဏူပစာ(အကြောင်းဖြစ်သော ပုဏ္ဏားဧ၏ ဗြာဟ္မဏ အမည်ကို အကျိုးလက်သမား၌ တင်စား၍ အကျိုးလက်သမားကို ဗြာဟ္မဏဟု ခေါ်ဆိုခြင်းကြောင့် ကာရဏူပစာမည်၏)။

သသဝိသာဏံကား တဒ္ဓမ္မူပစာ၊

သီလာပုတ္တကဿ သရီရံကား အဘေဒဘေဒူပစာ၊

သေမှော ဂုဠောကား ဖလူပစာ(အကျိုးသလိပ်၏ သေမှဟူသောအမည်ကို အကြောင်းတင်းလဲ၌ တင်စား၍ အကြောင်းတင်းလဲကို သေမှဟု ခေါ်ဆိုခြင်းကြောင့် ဖလူပစာမည်၏)။

(၆၂) ဂါထာ

သဒ္ဒေါတ္ထံ ဝဒတီစ္စေတ္ထ၊ သဒ္ဒေါ ဒဗ္ဗဝ ဂယှတေ။

အတ္ထဿ ဝါစကော သဒ္ဒေါ၊ ပျတ္ထဒ္ဒါရေန ကာရကော။

သဒ္ဒေါ အတ္ထံ ဝဒတိပြယုဂ်၌ သဒ္ဒေါဟူသောပါဌ်၏ အနက်ဖြစ်သော ပုရိသောစသောသဒ္ဒါ သည် ဇာတ်ဂုဏ်ကြိယာဒြဗ်နာမ်ဟူသော အပြားတို့တွင် တခုမှမဟုတ်သောကြောင့် ကာရကအမည် မရနိုင်တန်ရာဟူသော ယုံမှားသင်္ကာကို ပယ်ဖျောက်ခြင်းအကျိုးငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီ**)

ဤဂါထာပုဗ္ဗဓဖြင့် **သဒ္ဒေါ အတ္ထံ ဝဒတိ**ပြယုဂ်၌ သဒ္ဒေါဟူသော ပါဌ်၏ အနက်ဖြစ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါကို ဒြဗ်၌ သွင်းယူရမည်ဟု ပြသည်။

ဆိုလိုရင်းကား သဒ္ဒေါ အတ္ထံ ဝဒတိ၌ သဒ္ဒေါဟူသော ပါဠိ၏ အနက်ဖြစ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ဟောစွမ်းနိုင်သော သတ္တိသည် မုချအားဖြင့် ကာရကမည်၏။

ပုရိသောစသော သဒ္ဒါသည် အဆိုပါ သတ္တိ၏တည်ရာဖြစ်၍ ဥာနျူပစာရအားဖြင့် ကာရကမည်၏။

သဒ္ဒေါဟူသော ပါဠိကား မိမိ၏ဟောနက်ဖြစ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါကို ကာရဏူပစာ အားဖြင့် ကာရကမည်၏။ ဤသို့ဆိုလိုသည်။

ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်အတွက် အနက်သည် အကြောင်း၊ သဒ္ဒါသည် အကျိုးဖြစ်၍ အကြောင်းဖြစ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါဟု ဆိုအပ်သော အနက်ဒြဗ်၏ ကာရကအမည်ကို အကျိုးဖြစ်သော သဒ္ဒေါဟူသော ပါဠိသဒ္ဒါ၌ တင်စား၍ အကျိုးဖြစ်သော ပါဠိဟူသော သဒ္ဒါကို ကာရဏူပစာအားဖြင့် ကာရကဟု ခေါ်ဆိုသည်။ ဤအလို–

အတ္ထဒွါရေန–အနက်ကို အကြောင်းပြုသဖြင့်၊ (ဝါ) အနက်ဟူသော အကြောင်းကြောင့်၊ (ဝါ) ကာရဏူပစာအားဖြင့်ဟု အနက်ပေး။

သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်အတွက် သဒ္ဒါသည် အကြောင်း၊ အနက်သည်အကျိုးဖြစ်၍ **အကျိုးဖြစ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါဟု ဆိုအပ်သော အနက်**ဒြဗ်၏ ကာရကအမည်ကို အကြောင်းဖြစ်သော ပါဠိသဒ္ဒါ၌ တင်စား၍ **အကြောင်းဖြစ်သော သဒ္ဒေါဟူသော ပါဠိသဒ္ဒါ**ကို ဖလူပစာအားဖြင့် ကာရကဟု ခေါ်ဆိုသည်။ ဤအလို–

အတ္ထဒွါရေန–အနက်၏အကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့်ဟု ဘာဝပ္ပဓာန်ကြံ၍ အနက်ပေး။

မေး။ သဒ္ဒေါတ္ထံ ဝဒတီတျေတ္ထ–စသော ဂါထာ၌ ကျမ်းဆရာ အာဘော်ကျ ဥပစာရ ကာရက (၂)မျိုးကို ဖော်ပြ၍၊ ဝါစကသဒ္ဒါ၌ ပဥ္စကတ္တာကောက်ပြပါ။ (၁၃၇၁–သကျ)

ဖြေ။ ။ သဒ္ဒေါတ္ထံ ဝဒတီတျေတ္ထပြယုဂ်၌ အကြောင်းဖြစ်သော ဒြဗ်အနက်၏ ကာရကအမည်ကို အကျိုးဖြစ်သော ပုရိသစသော သဒ္ဒရုပ်၌ တင်စား၍ ကာရဏူပစာရအားဖြင့် ပုရိသစသော သဒ္ဒါသည် (ဝါ) သဒ္ဒရုပ်သည် ကာရကမည်၏။

ဥာနီသတ္တိ၏ အမည်ကို ဥာနဖြစ်သော ယောကျ်ားဒြဗ်ကို ဟောသော ပုရိသသဒ္ဒါ၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ဥာနျူပစာကာရကမည်၏။

ဝါစကပုရိသသဒ္ဒါ၌–

၁။ သဒ္ဒါတို့၏ တခုသည် တခုနှင့် တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် သကတ်။

၂။ ဇာတ်သည် အထူးပြုအပ်သော ဝါစ္စပုရိသသဒ္ဒါသည် ဒြဗ်။

၃။ ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်။

၄။ ပုရိသသဒ္ဒါတခုတည်း၏ အဖြစ်သည် ဧကဝုစ်သချာ။

၅။ ဝဒနကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော ကြိယာနိပ္ဖာဒနသတ္တိသည် ကတ္တုကာရကမည်၏။ (သကျအဖြေ)

သဒ္ဒေါ အတ္ထံ ဝဒတိပြယုဂ်၌ ဝဒတိကြိယာ၏ ကတ္တားဖြစ်သော **သဒ္ဒေါဟူသော ပါဠိသဒ္ဒါ**ကို ဇာတျာဒိပဥ္စကတ္တတွင် ဒြဗ်၌ သွင်း၍ယူရသည်။ **ကသ္မာ?** သဒ္ဒေါဟူသော ပါဠိသဒ္ဒါသည် ပုရိသော စသော အနက်ဒြဗ်ကို ဟောတတ်သောကြောင့်တည်း။ **(ဋီ)**

(တနည်း) သဒ္ဒေါဟူသော ပါဠိ၏**အနက်ဖြစ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါ**ကို ဇာတျာဒိ ပဥ္စကတ္တတွင် ဒြဗ်၌ သွင်းယူရသည်။ ကသ္မာ? ၎င်းပုရိသောစသော သဒ္ဒါသည် ဒြဗ်ဖြစ်သော ကြောင့်တည်း။ **(ဒီ)**

ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ ယောကျ်ားဒြဗ်၏ သွားစွမ်းနိုင်သော **သတ္တိ**သည် မုချအားဖြင့် ကာရက မည်၏။

ယောကျ်ားဒြဗ်သည် အဆိုပါသတ္တိ၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဥပစာရအားဖြင့် ကာရကမည်၏။

ပုရိသသဒ္ဒါသည် မိမိ၏အနက်ဟောဖြစ်သော ယောကျ်ားဒြဗ်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာ အားဖြင့် ကာရကမည်၏။

မေး။ သဒ္ဒေါတ္ထံ ဝဒတိ၌ သဒ္ဒေါ၏ အနက်ဖြစ်သော ပုရိသောစသော သဒ္ဒါ၏ ကာရက မည်ပုံ၊ ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ ပုရိသ၏ ကာရကမည်ပုံ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၁၄–သကျ)

ဖြေ။ သဒ္ဒေါတ္ထံ ဝဒတိ၌ သဒ္ဒေါ၏ အနက်ဖြစ်သော ပုရိသစသော သဒ္ဒါကို "ယောကျ်ားစသော အနက်ဒြဗ်ထဲသို့ သွင်းယူရသောကြောင့်" အနက်ဒြဗ်ဟူသော ကာရကမည်ပါသည်။

ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ ဂစ္ဆတိ၏ ကတ္တားဖြစ်သော ပုရိသကို "ဒြဗ်ကို ဟောတတ်သောကြောင့်(ဝါ) ဒြဗ်သဘောရှိသောကြောင့်" ဇာတျာဒိပဉ္စကတွင် ဒြဗ်၌ သွင်း၍ ကာရကမည်၏။ (သကျအဖြေ)

အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရကမည်သောကြောင့် ဒုတိယာတတိယာစသော ကာရကကျမ်းလာ ဝိဘတ်များသည် ကံကတ္တားစသော အနက်တို့၌ မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ကံကတ္တားစသော အနက်ကို ဟောသောသဒ္ဒါ၌ (ဝါ) သဒ္ဒါနောင်သာ ကာရကကျမ်းလာ ဝိဘတ်များ သက်ကြရသည်။ (**ဒီ**)

မေး။ နာမ်ဝိဘတ်များ အနက်နောင် မသက်ဘဲ သဒ္ဒါနောင်သာ သက်ရခြင်းအကြောင်းကို ဒီပနီလာအတိုင်း ရေးပါ။ (၁၃၆၄–သကျ)

[**အမှာ**။ သဒ္ဒါကို အတ္ထဒွါရကာရက (သို့) ကာရဏူပစာရကာရကဟု ဆိုရခြင်းအကြိုးကို ရေးပါဟု မေးလျှင် အထက်ပါအဖြေပင်ဖြစ်သည်။

ထို့နောက် ကာရကကျမ်းလာ "လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ"စသော ဝိဘတ္တိဝိဓိသုတ်တို့၌လည်း ကာရဏူပစာ ရသည်ကို မှတ်ပါ။]

(၆၃) ဂါထာ

ကြိယာနိမိတ္တမေကန္တံ၊ ကြိယတ္ထံ ကာရကီရိတံ။
ကြိယာနိမိတ္တမတ္တမ္ပိ၊ မကြိယတ္ထ မကာရကံ။

ကာရက၏အင်္ဂါကို ပြလို၍ (ဋီ) ကာရက အကာရကတို့၏ လက္ခဏာကို ပြလို၍ (ဒီ) ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကာရက၏ လက္ခဏာ

၁။ ကြိယာ၏အကြောင်းဖြစ်ခြင်း၊

၂။ စင်စစ်ကြိယာဟူသော အကျိုးရှိခြင်း၊ ဤအင်္ဂါ(၂) ပါးနှင့်ပြည့်စုံသော ပုဒ်၏ အနက်ကို ကာရကဟု ခေါ်သည်။

အကာရက၏ လက္ခဏာ

၁။ ကြိယာ၏အကြောင်းမျှဖြစ်သော်လည်း ကြိယာဟူသော အကျိုးမရှိသောပုဒ်၏ အနက်ကို အကာရကဟု ခေါ်သည်။

မေး။ မည်သည့်လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံမှ ကာရက/အကာရက မည်ရကြောင်းကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပါ။ (စေတီ–၁၃၄၂)

မေး။ ကာရက/အကာရကလက္ခဏာတို့ကို သာဓကေပါဠိ ဆောင်၍ ပြဆိုပါ။ (၁၃၂၆–စေတီ)

မေး။ ကြိယာယောဂတို့တွင် ကတ္တားသော ကာရကတို့၏ ကြိယတ္ထဖြစ်ပုံနှင့် ဘာဝလက္ခဏဟိတ်စသည်တို့၏ အကြိယတ္ထဖြစ်ပုံကို ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ရှင်းရှင်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၁၆–သကျ)

ဖြေ။ ကတ္တားစသော ကာရကတို့သည် သွားခြင်းစသော ကြိယာနှင့် သဟစရဏဖြစ်ခြင်း၊ အကြောင်းကြိယာ အကျိုးကြိယာတို့ တပြိုင်နက်တည်း နေခြင်းသတ္တိသည် ကြိယတ္ထဖြစ်ပါသည်။ ဘာဝလက္ခဏ ဟိတ် စသည်တို့သည် သွားခြင်းစသော ကြိယာနှင့် သဟစရဏမဖြစ်ခြင်း၊ ကြိယာ၏ အကြောင်းအကျိုး မဟုတ်ခြင်းသည် အကြိယတ္ထ ဖြစ်ပါသည်။ (သကျအဖြေ)

ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌–

(၁) ယောကျ်ား၏ သွားစွမ်းနိုင်သောသတ္တိသည် သွားခြင်းကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်၏။

(၂) သွားခြင်းကြိယာဟူသော အကျိုးလည်းရှိ၏။

ဤသို့ အင်္ဂါ(၂)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် သွားစွမ်းနိုင်သောသတ္တိသည် ကတ္တုကာရကမည်၏။

မေး။ ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ ပုရိသော၏ ကာရကအမည်ရခြင်း အကြောင်း။ (၁၃၆၅–သကျ)

(၁) လမ်းခရီး၏ ကြိယာပါပုဏန သတ္တိသည်လည်း သွားခြင်းကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သည်။

(၂) သွားခြင်းကြိယာဟူသော အကျိုးလည်းရှိသည်။

ဤသို့ အင်္ဂါ(၂)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် လမ်းခရီး၏ ကြိယာပါပုဏနသတ္တိသည် ကမ္မကာရက မည်၏။

ဤသို့စသည်ဖြင့် ကျန်ကာရကတို့ကိုလည်း နည်းမှီ၍သိလေ။

မေး။ ဩဒနံ ပစတိပုံစံလာ ကမ္မကာရက၏ ပြည့်စုံရမည့် အင်္ဂါ(၂)မျိုးကို ရေတွက်ပြပါ။ (၁၃၄၃–သကျ)

မေး။ နာဝါယ နဂရံ ပါပုဏာတိ၌ နာဝါယသည် ကာရကလော/အကာရကလော ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၄–သကျ)

ကြိယာနိမိတ္တမေကန္တံ၌ အနေကန္တကြိယတ္ထကို တားမြစ်လိုသောကြောင့် ဧကန္တသဒ္ဒါကို ဆိုသည်။

ကြိယာနိမိတ္တမတ္တမ္ပိ၌ မုဒုံ ပစတိ၊ သုခံ သယတိစသော ကြိယာဝိသေသနကို တားမြစ်လိုသောကြောင့် **မတ္တသဒ္ဒါ**ကို ဆိုရသည်။ (**ဋီကာ**)

မေး။ ကြိယာနိမိတ္တမတ္တမ္ပိ၌ မတ္တသဒ္ဒါ ဆိုရခြင်းအကျိုးကို ဖြေပါ။ (၁၃၃၂–သကျ)

အပိသဒ္ဒါသည် ဆိုလတံ့သော လက္ခဏာရှိသော သမ္ဗန်စသည့် အကာရကကို ငဲ့ခြင်းလက္ခဏာ ရှိသည်။

ဘာသာဋီကာဆရာက အပိသဒ္ဒါသည် ကြိယာ၏အကြောင်းဖြစ်ခြင်းကို မြွက်သော **အနုဂ္ဂဟတ္ထဇောတက**တည်း၊ ကြိယာ၏အကြောင်းဖြစ်သော်မှ အကာရကမည်ရသေး၏၊ ကြိယာ၏ အကြောင်းမျှ မဖြစ်သော သမ္ဗန်စသည်တို့၏ အကာရကမည်ကြောင်းမှာ ဆိုဘွယ်မရှိဟု **ဂရဟာ**ကို ဆည်းသည်၊ ဤသို့ဆိုသည်။

(၆၄)ဂါထာ
သာမျာလပနနိဒ္ဒါရ-ဏဘာဝဂျာဒိ မကာရကံ။
ကြိယာယေ၀ တဒါယောဂါ-ဘာ၀တော တျုပလက္ခယေ။

ကာရကမှ တပါးသော အကာရကမည်သည် ရှိသေး၏ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် အကာရကသရုပ်ကို ထုတ်ပြသည်။

ဘာဂျာဒိ၌ **အာဒိ**ဖြင့် ဝိသေသန အင်္ဂဝိကာရစသည်ကို ယူ။

ဤဂါထာဖြင့် သာမိ အာလုပ် နိဒ္ဒါရဏဘာဂီ ဝိသေသန အင်္ဂဝိကာရစသည်တို့သည် ကြိယာနှင့် စပ်ယှဉ်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ကြိယာ၌ စာမစပ်ရသောကြောင့် အကာရကမည်၏ဟု ပြ၏။

မေး။ သာမျာလပနနိဒ္ဒါရဏ-စသော ဂါထာ၌ အာဒိ၏ အာဒိဝန်ကို ပြဆိုပြီးလျှင် ယင်းသာမိ အာလုပ်စသည်တို့၏ အကာရက အမည်ရပုံကို ပုံစံနှင့်တကွ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၅-သကျ)

မေး။ ဏဘာဂျာဒိမကာရကံ၌ အာဒိအရ ပုံစံထုတ်ပြီးလျှင် ကာရကမဖြစ်ခြင်း အကြောင်းကို ရှင်းပါ။ (၁၃၂၇-သကျ)

ရညော ပုရိသော၌ ရညောဟူသော သမ္ဗန်သည် ပုရိသော၌သာ စာစပ်ရ၍ ကြိယာ၌ စာမစပ်ရသောကြောင့် အကာရကမည်၏။

ဘော ပုရိသ တွံ ဂစ္ဆ၌ ဘော ပုရိသဟူသော အာလုပ်သည် ခေါ်ဝေါ်မှုပြုဆဲခဏ၌ လိင်သာမညသာ ဖြစ်သည်၊ ကြိယာသို့ မရောက်၊ ကြိယာ၌ စာမစပ်ရသောကြောင့် အကာရကမည်၏။

ကဏှာ ဂါဝီနံ သမ္ပန္နခီရတမာ၌ ဂါဝီနံဟူသော နိဒ္ဒါရဏဘာဂီသည် ကဏှာ၌သာ စာစပ်ရ၏၊ ကြိယာ၌ စာမစပ်ရသောကြောင့် အကာရကမည်၏။

အာ အဘိမုခံ ကတွာ လပနံ အာလပနံဟု ပြုလျှင် ရှေးရှုခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် အာလုပ်မည်၏။

အာ အဘိမုခံ ကတွာ လပိတဗ္ဗန္တိ အာလပနံဟု ပြုလျှင် ရှေးရှုခေါ်ဝေါ်အပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဒြဗ်သည် အာလုပ်မည်၏။ ဤသို့ **နျာသဋီကာ**၌ ဆိုသည်။

မုခမတ္တသာရဋီကာ၌ နိဒ္ဒါရဏ နိဒ္ဒါရဏိယ နိဒ္ဒါရဏဘာဂီဟု (၃)မျိုးလာသည်။

ထိုတွင် နိဒ္ဒါရဏပုဒ်ကို **နိဒ္ဓါရိယတေ ဧတသ္မာ သမုဒါယတောတိ နိဒ္ဓါရဏံ**ဟု အပါဒါန သာဓန ဝိဂ္ဂဟပြု၍ ထိုဝိဂ္ဂဟ၏အစွမ်းဖြင့် ရအပ်သောကြောင့် မနုဿာနံ ခတ္တိယော သူရတမော၌ မနုဿာနံသည် နိဒ္ဓါရဏမည်၏။

တူသောဇာတ်ရှိသော ဒြဗ်အပေါင်းမှ ဇာတ်အားဖြင့် ထုတ်ဆောင်အပ်သော အစိတ်ဒြဗ် ဖြစ်သောကြောင့် ခတ္တိယောသည် နိဒ္ဓါရဏိယမည်၏။

နိဒ္ဒါရဏိယ၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော ဂုဏ်ရှိသောကြောင့် သူရတမောသည် နိဒ္ဓါရဏဘာဂီ မည်၏။ ဤသို့ **မုခမတ္တသာရဋီကာ**၌ ဆို၏။

ဘေဒစိန္တာဋီကာကျမ်း၌ကား နိဒ္ဒါရဏပုဒ်ကို **နီဟရိတွာ ဓာရီယတီတိ နိဒ္ဓါရဏံ**ဟု ကမ္မသာဓနပြု၍ ထိုဝိဂ္ဂဟ၏အစွမ်းဖြင့်ရသောကြောင့် မနုဿာနံ ခတ္တိယော သူရတမော၌ ခတ္တိယောသည် နိဒ္ဓါရဏမည်၏။

နိဒ္ဓါရဏာဘာဂီပုဒ်ကို နိဒ္ဓါရဏာဘာဂေါ ယဿ အတ္ထိတိ နိဒ္ဓါရဏာဘာဂီဟု ပြု၍ ခွဲထုတ်ဖို့ရန် အဖို့ဘာဂရှိသော မနုဿာနံသည် နိဒ္ဓါရဏာဘာဂီမည်၏။ ဤသို့ ဆိုသည်။

ကွဲလွဲချက်

ဘေဒစိန္တာဋီကာဆရာက ဆဋ္ဌီသတ္တမီသက်ရသော ပုဒ်များကို နိဒ္ဓါရဏာဘာဂီဟု ဆိုသည်။

မုခမတ္တသာရဋီကာဆရာက ဆဋ္ဌီသတ္တမီသက်ရသောပုဒ်များကို နိဒ္ဓါရဏာဟု ဆိုသည်။ ဤသို့ကွဲလွဲသည်။

ယံ ဟိ ဇာတိဂုဏကြိယာ ၊ နာမေဟိ သမုဒါယတော။

ပုထက္ကရဏမေကဿ ၊ တံ နိဒ္ဓါရဏန္တိ အဖြဲ့-ဟူသော **ဗာလာဝတာရ**ဂါထာ၌-

ဟိနိပါတ်သည် အဝဓာရဏအနက်ရှိသည်၊ ယင်းဟိသဒ္ဒါဖြင့် ရက္ခေ့ သာခါ၊ ရက္ခဿ သာခါ၊ သီလမေဝ သုတာ သေယျောစသော ပုံစံတို့၌ နိဒ္ဓါရဏာအဖြစ်ကို တားမြစ်သည်။

ဟိ-၏**ဂဟေတဗ္ဗကား** ဇာတ်ဂုဏ်ကြိယာနာမ်တို့တည်း။

နိဝတ္တေတဗ္ဗကား ရက္ခေ့ သာခါ၊ ရက္ခဿ သာခါ၊ သီလမေဝ သုတာ သေယျောစသော ပုံစံတို့တည်း။

ရက္ခေ့ သာခါ၌ အစိတ်အပေါင်း ထုတ်သော်လည်း နိဒ္ဓါရဏာဘာဂီမဖြစ်၊ (ဝါ) နိဒ္ဓါရဏာမဖြစ်၊

ကသ္မာ? သစ်ပင်နှင့် သစ်ခက်တို့၏ အာဓာရ+အာဓာရီအဖြစ်ကို ဆိုလိုသောကြောင့်တည်း။

ထို့အတူ ရက္ခဿ သာခါ၌ အပေါင်းမှ အစိတ်ထုတ်သော်လည်း နိဒ္ဓါရဏာဘာဂီမဖြစ်၊ (ဝါ) နိဒ္ဓါရဏာမဖြစ်၊ **ကသ္မာ?** အဝယဝီ+အဝယဝ သမ္ဗန်+သမ္ဗန္ဓီအဖြစ်ကို ဆိုလိုသောကြောင့်တည်း။

သီလမေဝ သုတာ သေယျော၌ ဇာတ်ဂုဏ်တို့ဖြင့် ထုတ်ခြင်းမဟုတ်၊ မှန်၏၊ သီလသည် သုတ မဖြစ်နိုင်၊ သုတသည်လည်း သီလ မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် အပေါင်းမှ အစိတ်ထုတ်ခြင်း မဟုတ်ရကား နိဒ္ဓါရဏာမဟုတ်၊ နိဒ္ဓါရဏာမဖြစ်၊ ဝိဘတ္တအပါဒါန်သာ ဖြစ်တော့သည်။

ဂေါတ္တေန ဂေါတမော နာထော၌ ဂေါတ္တေနဟူသော **ဝိသေသန**သည် ဂေါတမောဟူသော ဝိသေသျ၌ စာစပ်ရ၏၊ ကြိယာ၌ မစပ်ရ၊ ထို့ကြောင့် အကာရကမည်၏။

ၚင်းပုံစံ၌ ဂေါတ္တသဒ္ဒါ၏ **ဂဟေတဗ္ဗကား** အနွယ်တည်း။

နိဝတ္တေတဗ္ဗကား ဥစ္စာ အခြံအရံ စည်းစိမ် အဝတ်ပုဆိုးတန်ဆာစသည်တို့တည်း။

နာထော ဂေါတမော ဂေါတ္တေန ဟောတိဟု ဟောတိကြိယာထည့်စပ်လိုက်လျှင် ဂေါတ္တေန သဒ္ဒါသည် ဟောတိကြိယာ၌ စာစပ်ရသောကြောင့် ကရဏကာရကဖြစ်သည်၊ ဝိသေသနအကာရက မဟုတ်တော့၊

နာထော-မြတ်စွာဘုရားသည်၊ ဂေါတမော-ဂေါတမဟူသောအမည်သည်၊ ဂေါတ္တေန- အနွယ်အားဖြင့်၊ ဟောတိ-ဖြစ်၏။

မေး။ ဂေါတ္တေန ဂေါတမော နာထော၌ ကာရက/အကာရက ခွဲခြားသိနိုင်ရန် အနက်ပြန်ဆို ပြီးလျှင်၊ အကာရက/ကာရက အမည်ရခြင်းအကြောင်းကို ဖြေပါ။ (၁၃၃၀-သကျ)

အင်္ဂဿ ဝိကာရော အင်္ဂဝိကာရော။

ပုဂ္ဂိုလ်တစုံယောက်၏ မျက်စိနာရောဂါစသော အစိတ်ဖြစ်သော ဖောက်ပြန်သည့် အခြင်းအရာကို

ဆိုလိုသည်။ ထို့ကြောင့် ယေနဂ်ဝိကာရောသုတ်၌ ယသဒ္ဒါဖြင့် အစွဲပြု၍ ထားအပ်သော အနက်အစိတ်ကို အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ညွှန်ပြလိုသောကြောင့် ယေနကို ဗျာဓိမတာဟု ဖွင့်ပြသည်။

ငင်းသုတ်၌ အင်္ဂသဒ္ဒါသည် အပေါင်းဟူသောအနက်ကိုဟောသည်။

မေး။ အက္ခိဏာ ကာဏောဋ္ဌ ကာဏသဒ္ဒါသည် အမြဲဂုဏေးတို့ကို ဟောသောကြောင့် အက္ခိသဒ္ဒါကို မရေးသင့်သည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ သဒ္ဒဝေါဟာရသို့ အစဥ်လိုက်သောအားဖြင့် မနုပုဂ္ဂိုလ်ကိုသာ စွဲ၍ သဒ္ဒါပြယုဂ် ဖြစ်ပေါ်လာသောကြောင့် လူပညာရှိအပေါင်းသည် အက္ခိနာသဒ္ဒါကို မိန့်သည်။

အက္ခိနာဟုသာ ဆိုပြန်က မျက်စိက အဘယ်သို့ ဖြစ်သည်ကို ဆိုလိုသနည်းဟု ယုံမှားတွေးတောဘွယ်ရာဖြစ်သောကြောင့် ကာဏောသဒ္ဒါကို ဆိုပြန်ရသည်။

ငင်းအက္ခိနာ ကာဏောဋ္ဌ အက္ခိနာဟူသော အင်္ဂဝိကာရကို ကာဏောဋ္ဌသာ စပ်ရမည်၊ ကြိယာ၌ စာမစပ်ရ၊ ထို့ကြောင့် ကြိယာ၏အကြောင်းမျှသာဖြစ်ရကား အက္ခိနာဟူသော အင်္ဂဝိကာရသည် အကာရကမည်၏။ **(ဋီကာ)**

မေး။ အက္ခိနာ ကာဏောဋ္ဌ အကာရက အမည်ရခြင်းအကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၃၈–သကျ)

(၆၅) ဂါထာ

ဘာဝလက္ခဏဟေတွာဒိ၊ ကြိယတ္ထသ အဘာဝတော။
တံ ယောဂေ တံ နိမိတ္တေပိ၊ ကာရကန္တိ န ဝုစ္စတိ။

ရှေးဂါထာ၌ ပြအပ်သော အကာရကမှ တပါးသော အကာရကကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဋီ)**

ရှေ့(၆၃)ဂါထာ ကြိယာနိမိတ္တမတ္တမ္ပိ၊ မကြိယတ္ထမကာရကံဟူသော စကားရပ်၏ အကာရကသရုပ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဒီ)**

မေး။ ကြိယာနိမိတ္တမတ္တမ္ပိ–ဟူသော (၆၃ဂါထာ၏ တတိယပါဒ)၏ သရုပ်ပြ ဂါထာကို ရေးပါ။ (၁၃၂၂–သကျ)

ဤဂါထာဖြင့် ၁။ ဘာဝလက္ခဏ ၂။ ဟိတ် ၃။ အာဒိဖြင့် ယူအပ်သော နိမိတ်စသည်တို့သည် ကြိယာ၌ စာစပ်ရသဖြင့် ကြိယာနှင့်ယှဥ်၍ ကြိယာ၏အကြောင်းနိမိတ်ဖြစ်သော်လည်း ကြိယာဟူသော အကျိုးမရှိသောကြောင့် ကာရကဟု မဆိုရ၊ အကာရကဖြစ်သည်ဟု ပြသည်။

မေး။ ဘာဝလက္ခဏဟေတွာဒိ–၌ အာဒိ၏ အာဒိဝန်ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၆၉–သကျ)

ဂေါသု ဒုယှမာနာသု ဂတော၌ ဒုယှမာနာသုဟူသော ဘာဝလက္ခဏသည် ဂတောဟူသော လက္ခကြိယာနှင့် စာစပ်ရုံမျှသာတည်း၊ ဂတောဟူသော လက္ခကြိယာ၏ အကြောင်းလည်း မဟုတ်၊ အကျိုးလည်း မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် အကာရကမည်၏။ **(ဋီကာ)**

(တနည်း) ဒုယှမာနာသုဟူသော ဘာဝလက္ခဏသည် ဂတောဟူသော လက္ခကြိယာနှင့် ယှဥ်သော်လည်း ထိုကြိယာနှင့် တကွမဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာဟူသော အကျိုးမရှိရကား အကာရကမည်၏။ **(ဒီ)**

မေး။ ဘာဝလက္ခဏဟေတွာဒိ–ကြိယတ္ထသ အဘာဝတော–အရ ဂေါသု ဒုယှမာနာသု ဂတော ပုရိသော၌ ဒုယှမာနာသု၏ ကြိယတ္ထာဘာဝဖြစ်ပုံ၊ ပုရိသော၏ ကြိယတ္ထဘာဝဖြစ်ပုံကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၃–သကျ)

အန္နေန ဝသတိ၌ အန္နေနဟူသော ဟိတ်သည် ဝသနကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော်လည်း ထိုဝသနကြိယာနှင့် တကွမဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာဟူသော အကျိုးမရှိရကား အကာရကမည်၏။ (**ဒီ**)

မေး။ အန္နေန ဝသတိ၌ အန္န၏ အကာရကမည်ပုံ ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၃၂–သကျ)

ဖြေ။ အန္နဘောဇနနှင့် ဝသနဟူသော ကြိယာ၂ပါး တပြိုင်နက် ရောက်သောကြောင့်တည်း။ (သကျအဖြေ)

နာဂေါ ဒန္တေသု ဟညတေ၌ ဟညတေဟူသော နိမိတ်သည် ဟနနကြိယာ၏ အကြောင်း ဖြစ်ငြားသော်လည်း ထိုဟနနကြိယာနှင့် တကွမဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာဟူသော အကျိုးမရှိရကား အကာရကမည်၏။ (**ဒီ**)

သရာ သရေ လောပံ၌ သရေဟူသော နိမိတ်သည် လောပံဟူသော ကြိယာကို ဆိုက်စပ်သောကြောင့် လောပကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော်လည်း ထိုလောပကြိယာနှင့် တကွမဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာဟူသော အကျိုးမရှိရကား အကာရကမည်၏။ (**ဋီ**)

မေး။ ဘာဝလက္ခဏ ဟိတ် နိမိတ်တို့၏ တံယောဂ, တံနိမိတ္တ, ကြိယတ္ထာဘာဝ ဖြစ်ပုံကို ပုံစံတခုစီဖြင့် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၈–သကျ)

ဤသို့လျှင် ဤဘေဒစိန္တာကျမ်း၌ နံပါတ်(၆၄)ဂါထာဖြင့် ပြအပ်သော သာမိ၊ အာလုပ်၊ နိဒ္ဓါရဏဘာဂီ၊ ဝိသေသန၊ အင်္ဂဝိကာရအားဖြင့် အကာရက(၅)မျိုး။

ဤ(၆၅)ဂါထာဖြင့် ပြအပ်သော ဘာဝလက္ခဏ၊ ဟိတ်၊ နိမိတ်အားဖြင့် အကာရက (၃)မျိုး ပေါင်းသော် (၈)မျိုး ဖြစ်သည်။

ပုဒ်စစ်ကျမ်း၌ကား ယင်း(၈)မျိုးတွင် နိမိတ်ကို နှုတ်၍ လိင်္ဂတ္ထ၊ သဟာဒိယောဂ၊ အစ္စန္တယောဂ၊ ကမ္မပ္ပဝစနီယ၊ အနာဒရ၊ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏတို့ကို ထည့်ပြီးလျှင် အကာရက (၁၃)မျိုး ထုတ်ပြသည်။

မေး။ အကာရကလက္ခဏာနှင့် အကာရကများကို ယှဉ်တွဲဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၄–သကျ)

မေး။ ကျမ်းဆရာအလိုကျ အကာရကသရုပ် စုံလင်အောင် ထုတ်ပါ။ (၁၃၂၉–သကျ)

မေး။ ဘာဝလက္ခဏ ဟိတ် နိမိတ်တို့၏ အကာရကမည်ပုံကို ဘေဒစိန္တာအလိုကျ ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၁–စေတိ)

မေး။ ဘာဝလက္ခဏ၏ ကာရကမမည်နိုင်ခြင်းအကြောင်းကို ဘေဒစိန္တာအလိုကျ ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၇၀–စေတိ)

နေဝကာရကာနာကာရက(၇)ပါး။

သဟာဒိယောဂေါ လိင်္ဂတ္ထော၊ ဣတ္ထမ္ဘူတော ဝိသေသနံ။
ကမ္မပ္ပဝစနီယမစ္စန္တ–သံယောဂေါ စ အနာဒရံ။
နေဝကာရကာနာကာရကာ၊ သတ္တဓာ ဣတိ လက္ခိတာ။ (ကစ္စာယနဋီကာ) (သကျအဖြေမှ)

(၆၆) ဂါထာ

ကာရကော ဆဗ္ဗိဓော ကတ္တု–ကရဏကမ္မသမ္ပဒါ။
နာဝဓောကာသဘေဒေန၊ သတျာဝတ္ထပ္ပဘေဒတော။

ဤဂါထာဖြင့် သတ္တိအခိုက်အတန့်ပြားသောကြောင့် ကာရကသည် ကတ္တု၊ ကမ္မ၊ သမ္ပဒါန၊ အဝဓိ၊ ဩကာသအားဖြင့် (၆)ပါးပြားသည်။

ဘုရားဒြဗ်တော်အားဖြင့် တဆူတည်းဖြစ်သော ဟောစွမ်းနိုင်သော ကတ္တုသတ္တိ အခိုက်အတန့်ဝယ် ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတော၌ ဗုဒ္ဓေနဟု ကတ္တုကာရကဖြစ်၏။

အစဉ်လိုက်အပ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော ကြိယာပါပုဏနသတ္တိ အခိုက်အတန့်ဝယ် ဗုဒ္ဓံ အနုစရာဟိ၌ ဗုဒ္ဓံဟု ကမ္မကာရကဖြစ်၏။

ဤသို့စသည်ဖြင့် သတ္တိအခိုက်အတန့် ပြားသောကြောင့် ဘုရားဒြဗ်တော် တဆူတည်းဖြစ်သော်လည်း ဗုဒ္ဓေန၊ ဗုဒ္ဓံ၊ ဗုဒ္ဓဿစသည်ဖြင့် ကာရက(၆)ပါးပြားရသည်။

(၆၇)ဂါထာ

သဗ္ဗဘာဝါဝိနာဘာဝီ ၊ ကရဏာဒိပုရက္ခတော။

ယော ကရောတျတ္တကမ္မဋ္ဌံ ၊ ကြိယံ ကတ္တာ သ ကာရကော။

ဤဂါထာဖြင့် ကတ္တုကာရက၏ သတ္တိသဘောကိုင်း၊ ဝစနတ္ထကိုင်း ပြသည်။

ထိုတွင် ပုဗ္ဗမ္ဖြင့် ကတ္တုကာရက၏ သဘောကို ပြသည်။

အပရမ္ဖြင့် ကတ္တုပုဒ်၏ ဝစနတ္ထကို ပြသည်။

ကတ္တုကာရကသည် အလုံးစုံသော ကြိယာတို့နှင့် မကွေမကွာ ဖြစ်လေ့ရှိခြင်း၊ ကရဏကာရကစသော ကာရက(၅)ပါးတို့၏ ရှေ့သွားဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသည်။

ကြိယာတိုင်းမှာ ကတ္တုကာရကအမြဲပါရှိသည်ကို သဗ္ဗဘာဝါဝိနာဘာဝီဟု ဆိုလိုသည်။

ကြိယာကို ပြီးစေရာ၌ ကရဏကာရကစသည်တို့ထက် ကတ္တုကာရကက ပဓာနဖြစ်သည်ကို ရှေ့သွားဟု ဆိုသည်၊ ကရဏာဒိပုရက္ခတောဟု ဆိုသည်။

မေး။ ကတ္တုကာရက၏ လက္ခဏာကို ရေးပါ။ (စေတီ−၁၃၄၄၊ ၁၃၆၆)

အတ္တကမ္မဋ္ဌံ ကြိယံ ကရောတိ အဘိနိပ္ဖာဒေတီတိ ကတ္တာဟု ပြု။

ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ သွားခြင်းကြိယာသည် ယောကျ်ားတည်းဟူသော မိမိကတ္တား၌ တည်၏။

ပုရိသော ဩဒနံ ပစတိ၌ ကျက်ခြင်းကြိယာသည် ထမင်းတည်းဟူသော ကံ၌တည်၏။

ဤသို့ မိမိဟူသော ကတ္တားနှင့် ကံ၌တည်သော ကြိယာကို ပြုလုပ်တတ်သော ပြီးစေတတ်သောကြောင့် ကတ္တုကာရကမည်၏။

မေး။ ယော ကရောတျတ္တကမ္မဋ္ဌံ−စသော ဘေဒစိန္တာပါဌ်ကို ထောက်၍ အဘယ့်ကြောင့် ကတ္တားမည်ကြောင်း ပြဆိုပါ။ (၁၃၃၃−စေတီ)

ယော ကရောတျတ္တစသော နောက်(၂)ပါဒဖြင့် ကတ္တုကာရကဟူသော ဝေါဟာရသည် အန္ဝတ္ထဖြစ်သည်၊ ရုဠ္ဟီအမည်မဟုတ်ဟု သိစေသည်။

တပါးသူက စေခိုင်းအပ်ရာ၌လည်း စေခိုင်းခံရသူသည် မိမိအမှု၌ မိမိကိုယ်တိုင် ပြုလုပ်သောကြောင့် ပြဓာန်းရကား အတ္တပဓာနပင်မည်၏။

(၆၈)ဂါထာ

ကတ္တာ သဗ္ဗကြိယာ ဗျာပီ ၊ သေသံ ကမ္မာဒိပဉ္စကံ။
ဝိသေသကြိယာဗျာပီတိ၊ ကာရကံ ဒုဝိခံ မတံ။

(၃၅)ဂါထာ၌ ပြဆိုခဲ့သော ဝစနတ္ထနှင့် ယှဉ်သော ကာရကသဒ္ဒါ၏ ဗျာပန +အဗျာပန အစွမ်းဖြင့် (၂)ပါးအပြားရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဋီကာ)

ကာရကသည် **အကျယ်အားဖြင့်** (၃၀)ရှိသည်၊

အလယ်အလတ်အားဖြင့် (၆)ပါးရှိသည်၊

အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် သဗ္ဗကြိယာဗျာပီကာရက + ဝိသေသကြိယာဗျာပီကာရက အားဖြင့် (၂)ပါးသာ ရှိသည်။

ထိုတွင် ကြိယာဟူသမျှ၌ ကတ္တားပါရှိသည် ဖြစ်၍ အလုံးစုံသော ကြိယာတို့၌ ပျံ့နှံ့တတ်သောကြောင့် ကတ္တုကာရကသည် သဗ္ဗကြိယာဗျာပီကာရကမည်၏။

ကံစသော ကာရက(၅)မျိုးကား မိမိတို့စပ်ရာ ကြိယာအထူး၌သာ ပျံ့နှံ့၏၊ ထို့ကြောင့် ယင်း (၅)မျိုးကို ဝိသေသကြိယာဗျာပီကာရကဟု ခေါ်သည်။

မေး။ ဗျာပန၏ အစွမ်းဖြင့် ကာရကဘေဒကို ပြပြီးလျှင်၊ ထိုဘေဒမှ သဗ္ဗ/ဝိသေသဗျာပနာကာရကများကိုလည်း တိုတိုကျဉ်းကျဉ်း ထင်းလင်းအောင် ခွဲခြားဖြေပါ။ (၁၃၂၁–သကျ)

မေး။ ကတ္တုကာရကသည် အလုံးစုံသောကြိယာ၌ ပျံ့နှံ့၏ဟု အဘယ့်ကြောင့် ဆိုရသနည်း။

ဖြေ။ မည်သည့်ကြိယာမဆို ကတ္တားမပါလျှင် မပြီးရကား ကြိယာဟူသမျှ ကတ္တားသာ ပဓာနဖြစ်သောကြောင့် ဆိုရသည်။ **(မစိုးရိမ်တိုက်သစ် ဆရာတော်ဦးသိရိန္ဒ)**

မေး။ ကံစသော ကာရက(၅)မျိုးကို ဝိသေသကြိယာဗျာပီကာရကဟု အဘယ့်ကြောင့် ဆိုရသနည်း။

ဖြေ။ မိမိသည် ပြုအပ်သော ခံယူခြင်းကြိယာ ဖဲခြင်းကြိယာမျှဖြင့် ပြီးစေခြင်း၌သာလျှင် ဖြစ်သောကြောင့် ဆိုရသည်။ **(ဋီကာ)**

ကမ္မကာရကသည် ဩဒနံ ပစတိစသော ကံပါမှ အဓိပ္ပါယ်ပြည့်စုံသော သကမ္မကကြိယာများ၌သာ ပျံ့နှံ့သည်၊ သယတိ တိဋ္ဌတိစသော အကမ္မကကြိယာများ၌ မပျံ့နှံ့။

ကရဏစသော ကာရကများသည်လည်း ဒတ္တေန ဝိဟိ လုနာတိ၊ ဘိက္ခုဿ ဒီယတေ၊ ဂါမာ အပေန္တိ၊ တိလေသု တေလံ တိဋ္ဌတိ–စသော မိမိနှင့်ဆိုင်ရာ ကြိယာအထူး၌သာ ပျံ့နှံ့နိုင်သည်၊ ပါဝင်နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ကံစသော ကာရက(၅)မျိုးကို ဝိသေသကြိယာဗျာပီကာရကဟု ခေါ်သည်။

ကတ္တုကာရကကား ကြိယာအားလုံး၌ပင် ပျံ့နှံ့နိုင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တုကာရကကို သဗ္ဗကြိယာဗျာပီကာရကဟု ခေါ်သည်။

(၆၉)ဂါထာ

ကတ္တာယံ တိဝိဓော သုဒ္ဓ–ဟေတုကမ္မပ္ပဘေဒတော။
ဒတ္တော ကရောတိ ကာရေတိ၊ ပီယတေ ပါနိယံ သယံ။

ကတ္တုကာရက၏အပြားကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

ကတ္တုကာရကသည် သုဒ္ဓကတ္တား၊ ဟေတုကတ္တား၊ ကမ္မကတ္တားအားဖြင့် (၃)မျိုးရှိ၏။

ထိုတွင် သုဒ္ဓကတ္တား၌ သုဒ္ဓသဒ္ဒါဖြင့် ဟေတုဟူသော ဝိသေသန၊ ကမ္မဟူသော ဝိသေသနကို တားမြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် သုဒ္ဓသဒ္ဒါ၏ **နိဝတ္တေတဗ္ဗ**ကား ဟေတုဟူသော ဝိသေသန၊ ကမ္မဟူသော ဝိသေသနတို့တည်း။ **ဂဟေတဗ္ဗ**ကား သယံကတ္တား၊ ဝုတ္တကတ္တား၊ သပဓာနကတ္တားတို့တည်း။

မေး။ သုဒ္ဓကတ္တာ–၌ သုဒ္ဓသဒ္ဒါဖြင့် နှစ်စေအပ်သော ကာရက(၂)မျိုးကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၀–သကျ)

သုဒ္ဓကတ္တား၏ပုံစံ–ဒေဝ္တော ကမ္မံ ကရောတိတည်း။

ဤ၌ ဒေဝ္တောဟူသော ကတ္တားသည် ကရောတိဟူသော ကြိယာ၌ ဆိုက်ရောက်သောကြောင့် သုဒ္ဓကတ္တားမည်၏၊

ယင်းဒေဝ္တောဟူသော ကတ္တားသည် မိမိကိုယ်တိုင် ပြုခြင်းကြိယာကို ပြီးစေတတ်သောကြောင့် သယံကတ္တားလည်း မည်၏။

ဟေတုကတ္တား၏ပုံစံ–ရာဇာ ဒတ္တံ ကမ္မံ ကာရေတိတည်း။

ဤ၌ ရာဇာဟူသော ကတ္တားသည် ကာရိုက်ကတ္တား ဖြစ်သည့်အတွက် ကြိယာပြီးခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဟေတုကတ္တားမည်၏။

ဒတ္တမည်သော သူတပါးကို တိုက်တွန်းတတ်သောကြောင့် ပယောဇကကတ္တားလည်း မည်၏။

ကမ္မကတ္တား၏ပုံစံ–ပီယတေ ပါနိယံ သယံတည်း။

ဤ၌ ပါနိယံကား သောက်တတ်သော အခြားကတ္တား၏ သောက်ခြင်းကြိယာကို အစွဲပြု၍ သောက်အပ်သော ကံသာဖြစ်သည်၊ သို့သော် ရေသောက်ရသည်မှာ မခက်ခဲဘဲ သောက်ဘို့ အလွန်လွယ်ကူသည့်အတွက် သောက်သူလူက အားမစိုက်ရဘဲ ရေသည် ကိုယ်တိုင် သောက်သွားသကဲ့သို့ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ပါနိယံသည် ကမ္မကတ္တား မည်၏။

ငင်းပုံစံ၌ ပီယတေဟူသော ကြိယာပုဒ်က ကတ္တားကို ဟောရာ၌သာလျှင် ပါနိယံသည် ကမ္မကတ္တား ဖြစ်၏။

မေး။ ပီယတေ ပါနီယံ သယံကို ကမ္မကတ္တားထင်အောင် မြန်မာပြန်ပါ။ (၁၃၃၅–သကျ)

ဖြေ။ ပါနီယံ–သောက်ရေသည်၊ သယံ–အလိုလို (ဝါ) ကိုယ်တိုင်၊ ပီယတေ–သောက်တတ်၏။ (ပါနီယံသည် ဝုတ္တကမ္မကတ္တား၊ သယံသည် အဝုတ္တကတ္တား) (သကျအဖြေ)

"ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ"ဟူသော သုတ်အားလျော်စွာ ကတ္တားဟုဆိုက လိုအပ်သော အနက် ပြီးစီးနိုင်၏၊ သို့သော်လည်း ဟေတုကတ္တား ကမ္မကတ္တား(၂)မျိုးလုံးမှ ထူးသော အမျိုးကို ပြလိုသောကြောင့် သုဒ္ဓကတ္တားဟု **သုဒ္ဓသဒ္ဒါထည့်၍ ဆိုရသည်။**

သုဒ္ဓကတ္တာပုဒ်ကို **သုဒ္ဓေါ ဧဝ ကတ္တာ** သုဒ္ဓကတ္တာဟု ပြု။

မေး။ သုဒ္ဓ–ဟေတုကမ္မပ္ပဘေဒတော၌ ကတ္တာ–ဟေတုကမ္မပ္ပဘေဒတောဟု ဆိုက သုဒ္ဓကတ္တားအဖြစ် ပြီးစီးပါလျက် သုဒ္ဓ–သဒ္ဒါ ထည့်ဆိုရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၆၉–သကျ)

ဟေတုကတ္တား–"ယော ကာရေတိ သ ဟေတု"သုတ်အရ ဟေတုအမည် ကတ္တားအမည်အားဖြင့်

အမည်(၂)မျိုး ဖြစ်သည်၊ သို့သော်လည်း သိကြားမင်းမှည့်သော ဘူရိနာမည် မိဘများမှည့်သော ဒတ္တနာမည်အားဖြင့် အမည်(၂)မျိုးကို တွဲစပ်၍ ဘူရိဒတ္တဟု ခေါ်ဝေါ်ကြသကဲ့သို့၊

ဤ၌လည်း ဟေတုနာမည် ကတ္တားနာမည်(၂)မျိုးကို ရောစပ်၍ ဟေတုကတ္တားဟု ခေါ်သည်။

ကမ္မမိဝါတိ ကမ္မံ–ကံနှင့်တူသော ကမ္မကတ္တားရ၏။

ကမ္မမေဝ ကတ္တာ ကမ္မကတ္တာ–ကမ္မကတ္တားပင်ရ၏။

ဤနည်းအလို ကမ္မကတ္တားဟူရာ၌ ကမ္မဟူသောအမည် ကတ္တားဟူသော အမည်တို့သည် မုချများ ဖြစ်သည်။

ဥပစာရေန လဗ္ဘတိဟူသော ဋီကာအဖွင့်ကို ထောက်လျှင် ကမ္မကတ္တား၌ ကမ္မဟူသော အမည်သည် မုချ၊ ကတ္တားဟူသော အမည်သည် ဥပစာဖြစ်၏။

ရှင်းဦးအံ့။ ။ ပီယတေ ပါနိယံ သယံ၌ ပါနိယအရ သောက်ရေသည် သောက်အပ်သော ကံပင်တည်း၊ တခါတရံမျှ သောက်တတ်သော ကတ္တုသတ္တိမရှိ၊ သို့သော် ရေအလွန်ငတ်သောအခါ သောက်ရသည်ရှိသော် သောက်၍လွယ်ကူလှသောကြောင့် ရေသည် သူ့အလိုလိုပင် သောက်တတ် သကဲ့သို့ ဖြစ်ရကား မသောက်တတ်သော်လည်း သောက်တတ်သကဲ့သို့ တင်စား၍ တဒ္ဓမ္မူပစာအားဖြင့် သောက်တတ်သော ကတ္တားဟု ခေါ်ဆိုရသည်၊ ကမ္မကတ္တားဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

ဤသည်ကို ထောက်၍ ကမ္မဟူသော အမည်သည် မုချ၊ ကတ္တားဟူသော အမည်သည် တဒ္ဓမ္မူပစာဖြစ်သည်။

ဤကမ္မကတ္တားအမည်မှည့်သောသုတ် ထင်ရှားမရှိသောကြောင့် **သုတ်ကြီးဖြင့်** ကံအမည် မှည့်ရသည်။

မေး။ ကမ္မကတ္တား၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ဖော်ပြပြီး၊ ၎င်းရှိ ကံနှင့်ကတ္တားကို မုချ/ဥပစာ ခွဲပြပါ။ (၁၃၂၃–စေတိ)

မေး။ ကမ္မကတ္တား၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းခဲ့ပါ။ (၁၃၃၃–စေတိ)

မေး။ ကမ္မကတ္တား၌ ကံနှင့် ကတ္တားတို့တွင် အဘယ်သည် မုချ၊ အဘယ်သည် ဥပစာ ဖြစ်ကြောင်းကို ဥဒါဟရဏ်နှင့် တကွ ရှင်းလင်းခဲ့ပါ။ (၁၃၁၄–သကျ)

မေး။ ကုသူလော ဘိဇ္ဇတေ သယံ ဟူသော ကမ္မကတ္တားပုံစံ၌ မုချတ္ထ ဥပစာရတ္ထတို့ကို ခွဲခြား။ (၁၃၆၅–သကျ)

သုဒ္ဓကတ္တာ ဟေတုကတ္တာ၊ ကမ္မကတ္တာ တိဓာ ဘဝေ။

ဟေတုကတ္တာ တိဓာ တေသု ၊ ပေသကောဇ္ဈေသကော တထာ။

အနုကူလျမတ္တဘာဂီ ၊ ဣတိ ဝုတ္တော ဝိဘာဝနာ–ဟူသော (ဋီကာ)ဂါထာဖြင့်

သုဒ္ဓကတ္တား၊ ဟေတုကတ္တား၊ ကမ္မကတ္တားဟူသော (၃)မျိုးကိုင၎်း၊

ပေသကကတ္တား၊ အဇ္ဈေသကကတ္တား၊ အနုကူလျမတ္တဘာဂီဟူသော ဟေတုကတ္တား (၃)မျိုးကိုင၎်း ပြသည်။ ထိုတွင်–

သူတပါးကို စေခိုင်းတိုက်တွန်းမှု မရှိဘဲ ကြိယာကို ကိုယ်တိုင်အားထုတ် ပြီးစေတတ်သော ကတ္တားသည် သုဒ္ဓကတ္တားမည်၏။

ပုံစံကား–ဓောတတေ ဒီဝါကရော၊ စန္ဒော ဇလန္တော–စသည်တည်း။

ဤ၌ ဒီဝါကရော၊ စန္ဒောဟူသော ကတ္တား(၂)ခုတို့သည် သူတပါး စေခိုင်းတိုက်တွန်းမှု မရှိဘဲ ကိုယ်တိုင် ထွန်းလင်းတောက်ပခြင်း ကြိယာကို ပြီးစေတတ် အားထုတ်တတ်သောကြောင့် သုဒ္ဓကတ္တား မည်၏။

သုဒ္ဒေါ ကေဝလော သေသရဟိတော ကတ္တာ သုဒ္ဓကတ္တာဟု ကမ္မဓာရယသမာသ်ပြု။

မိမိကိုယ်တိုင်ကား ကြိယာကို မပြီးစေတတ်၊ စင်စစ် ကြိယာကို ပြီးစေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော သူတပါးကို စေခိုင်းတိုက်တွန်းတတ်သော ကတ္တားသည် ဟေတုကတ္တားမည်၏။

ဟေတု စ သော ကတ္တာစာတိ ဟေတုကတ္တာဟု ကမ္မဓာရယ်သမာသ်ပြု။

ထိုဟေတုကတ္တားသည် ပေသကကတ္တား၊ အဇ္ဈေသကကတ္တား၊ အနုကူလမတ္တဘာဂီကတ္တား အားဖြင့် (၃)မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင်–

ပြုလုပ်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော သူတပါးကို အစိုးတရအားဖြင့် စေခိုင်းတိုက်တွန်းတတ်သော ကတ္တားသည် ပေသကကတ္တားမည်၏။

ပုံစံကား–သူဒဇေဋ္ဌော သူဒေန သြဒနံ ပါစယတိစသည်တည်း။

ပိုင်စိုးပိုင်နင်း စေခိုင်းခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ ရိုသေမှုရှေ့သွားရှိသော တောင်းပန် တိုက်တွန်းတတ်သော ကတ္တားသည် အဇ္ဈေသကကတ္တားမည်၏။

ပုံစံကား–သိဿော ဂုရုံ ဘောဇယတိစသည်တည်း။

အစိုးတရစေခိုင်းခြင်း၊ အရိုအသေစေခိုင်းခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ ကြိယာသို့လျော်သည်၏ အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်တတ်သော ကတ္တားသည် အနုကူလမတ္တဘာဂီကတ္တားမည်၏။

ပုံစံကား–ဘိက္ခာ ဘိက္ခုံ ဝါသယတိ၊ ကရိသော ဈာပေတိစသည်တည်း။

ဤ၌ ချိုမြိန်ကောင်းမွန်သော ဟင်းလျာရှိသော ထမင်းသည် အစေတနာဖြစ်သော်လည်း (ဝါ) မတိုက်တွန်းသော်လည်း နေခြင်းကြိယာအားလျော်သော နှစ်သက်ရောင့်ရဲခြင်းအထူးကို ဖြစ်စေလျှက် တိုက်တွန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် အနုကူလမတ္တဘာဂီကတ္တားမည်၏။

[**အမှာ**။ ။ ဤအနုကူလမတ္တဘာဂီကတ္တားသည် ပုဒ်စစ်၌ အနုကူလကတ္တားနှင့် တူသည်။]

ဟေတုကတ္တုသညာသည် အာချာတ်ဝိဘတ် ကာရိုက်ပစ္စည်း၏ အနက်သာဖြစ်သည်၊ တတိယာဝိဘတ်၏အနက် မဟုတ်။ **မှန်၏၊** ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ **ဟေတု ဣစ္စနေန ကွတ္ထော၊ ဓာတူဟိ ဏေ ဏယ ဏာပေ ဏာပယ ကာရိတာနိ ဟေတွတ္ထေ**ဟူ၍ ဆိုသည်။

ဟေတုကတ္တုသညာသည် တတိယာဝိဘတ်၏အနက် အကယ်၍ဖြစ်လျှင် ဒေဝဒတ္တော ဂစ္ဆတိ စသော ပြယုဂ်တို့၌လည်း **"ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ"**သုတ်ဖြင့် ကတ္တားအမည် မှည့်၍ တိ–စသော အာချာတ်ဝိဘတ်တို့ကသာ ဟောအပ်သော ဒေဝဒတ္တစသော ကတ္တားပုဒ်တို့နောင် **"ကတ္တရိ စ"**သုတ်ဖြင့် တတိယာဝိဘတ် သက်ရာ၏။ **"လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ"**သုတ်ဖြင့် ပဌမာဝိဘတ် မသက်နိုင်တော့ရာဟူသော အပြစ်သို့ရောက်ရှိသည်။

မေး။ ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် (**ဝါ**) ဟေတုကတ္တုသညာသည် အာချာတ်ဝိဘတ် ကာရိုက်ပစ္စည်း၏ အနက်သာ ဖြစ်လျှင် ဤနာမ်ကျမ်း၌ အဘယ့်ကြောင့် ဟေတုကတ္တုသညာကို ဆိုရသနည်း၊ အာချာတ် ကျမ်းရောက်မှ ဟေတုကတ္တုသညာသုတ်ကို ဆိုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော။

အဖြေကား။ ဤနာမ်ကျမ်း၌လည်း ဟေတုကတ္တားဟူသော ဝိသေသဝေါဟာရ အမည်ထူးမျှ ဖြစ်သောကြောင့် ဤနာမ်ကျမ်း၌ပင် ဟေတုသညာသုတ်ကို ဆိုရသည်။

မေး။ ဒေဝဒတ္တော ဂစ္ဆတိ–စသော သုဒ္ဓကတ္တား၌ အဘယ့်ကြောင့် ကတ္တားအမည် မှည့်သနည်း၊ တတိယာဝိဘတ် မသက်သနည်း။

ဖြေ။ တိစသော အာချာတ်ဝိဘတ်တို့သည်ပင် ကတ္တားအနက်ကို ဟောပြီးဖြစ်သော် တဖန် မိမိဟု ဆိုအပ်သော တတိယာဝိဘတ်သည် ဟောအပ်သော ကတ္တားဟူသောအနက် မရှိတော့သောကြောင့် လိင်္ဂတ္ထမျှကိုသာ ထွန်းပြခြင်းအကျိုးငှါ ပဌမာဝိဘတ်သာ သက်ရသည်၊ တတိယာဝိဘတ်မသက်ရ။

အဝုတ္တကတ္တားအရာ၌ နာမ်ပုဒ်ကသာ ကတ္တားအနက်ကို ဟောသောကြောင့်၎င်း တေ-စသော အာချာတ်ဝိဘတ်က ကတ္တားအနက်ကို မဟောသောကြောင့်၎င်း **"ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ"**သုတ်ဖြင့် ကတ္တားအမည် မှည့်၍ တတိယာဝိဘတ်သက်ရသည်၊ ပဌမာဝိဘတ် မသက်ရ။

မေး။ ကမ္မကတ္တား၌ ကတ္တားသည် ကံမဖြစ်နိုင်၊ ကံသည်လည်း ကတ္တားမဖြစ်နိုင်၊ ထိုသို့ ကံနှင့်ကတ္တား ကွဲပြားသောကြောင့် ကမ္မကတ္တာပုဒ်ကို **ကမ္မဥ္စ သော ကတ္တာစာတိ ကမ္မကတ္တာ** ဟု အဘယ်သို့ ကမ္မဓာရယသမာသ်ဖြစ်နိုင်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ကံသည်ပင်လျှင် ပြီးစေရမှု၊ ပြုရမှု အလွန်လွယ်ကူသောကြောင့် ပြုတတ် ပြီးစေတတ်သော ကတ္တုသတ္တိ ရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ကံကိုပင် ကတ္တားဟု ခေါ်ဆိုရကား ကံသည်ပင် ကတ္တား၊ ကတ္တားသည်ပင် ကံဖြစ်၍ ကံနှင့်ကတ္တား အရမကွဲပြားသောကြောင့် ကမ္မဓာရယသမာသ်ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ကမ္မကတ္တားပုံစံ-ကုသူလော သယမေဝ ဘိဇ္ဇတေ။

ဤ၌ ကုသူလောသည် ဝုတ္တကံဖြစ်သောကြောင့် "လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ"သုတ်ဖြင့် ပဌမာဝိဘတ် သက်ရသည်။

သယံ ရုပ်ပြီးပုံ

သယံကို သယံတည်၊ ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ-သုတ်ဖြင့် အဝုတ္တကတ္တား အမည်မှည့်၊ ကတ္တရိ စ-သုတ်ဖြင့် အဝုတ္တကတ္တားအနက်၌ တတိယာဝိဘတ်သက်၊ သဗ္ဗာသမာဝုသော-သုတ်ဖြင့် နာဝိဘတ်ကို ချေ၊ ပြီး၏။

မေး။ ကုသူလော ဘိဇ္ဇတေ သယံ၌ သယံကို ကာရကရုပ် ကျနစွာ တွက်ပါ။ (၁၃၆၅-သကျ)

ဘိဇ္ဇတေ ရုပ်ပြီးပုံ

ဘိဒ-ဒွိဓာကရဏေ၊ အတ္တနောပုဒ် တေဝိဘတ်သက်၊ ဘာဝကမ္မေသု ယော-ဖြင့် ယပစ္စည်းသက်၊ တဿ စဝဂ္ဂ-သုတ်ဖြင့် ဓာတွန်နှင့်တကွ ယကို ဇပြု၊ ပရ ဒွေဘာဝေါ ဌာနေ-ဖြင့် ဇဒွေဘော်ပြု၊ ဘိဇ္ဇတေ-ပြီး၏။

ကိုယ်နှင့်ကျောက်သား မပြားဘဲကို ပြားသကဲ့သို့ သိလာပုတ္တကဿ သရီရံဟု ဆိုသကဲ့သို့၊ ကုသူလော သယမေဝ ဘိဇ္ဇတေ၌ တခုတည်းသော ကျီဒြဗ်သည် အပြားမရှိသော်လည်း အသိဉာဏ် အခိုက်အတန့် အပြားအားဖြင့် ကြံဆရာ၌ လွယ်ကူစွာ သိမြင်ခြင်းအကျိုးငှာ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းမျှဖြင့် ပြီးသောကြောင့် ကံအဖြစ် ကတ္တားအဖြစ် ထင်ရှားသည်၊ ထို့ကြောင့် ကုသူလောကို ဝေါဟာရ အထူးအားဖြင့် ကမ္မကတ္တားဟု ညွှန်ပြရသည်။

မောဂ္ဂလာန်ဝုတ္တိ(၅)ကဏ္ဍ(၁၇)သုတ်၌ ကုသူလော သယမေဝ ဘိဇ္ဇတေ၌ ဘိဇ္ဇတေ ဟူ၍ ကြားရခြင်းကြောင့် ကံအဖြစ်ကို သိရသည်၊ သယမေဝဟူ၍ ကြားရခြင်းကြောင့် ကတ္တားအဖြစ်ကို သိရသည်၊ ကုသူလောသည် ကမ္မကတ္တားဟု အမည်ရသည်။

၎င်း**ကုသူလော သယမေဝ ဘိဇ္ဇတေ**ကို ဝုတ္တကတ္တားဆိုလိုလျှင် **ဘိန္ဒတိ ကုသူလော အတ္တာနံ** ဟု ပြောင်းလွဲရသည်။

မေး။ ။ ကမ္မကတ္တာဟူသော ကမ္မဓာရာယ်သမာသ်ပုဒ်၌ ကံ ကတ္တား(၂)မျိုးတွင် ကတ္တား အနက်သည် ပုဒ်၏အနက်အဖြစ်ဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် အဘယ်သို့ ဘိဇ္ဇတေဟု ကမ္မရုပ် ပြီးနိုင်သနည်း။

ဖြေ။ ။ ကုသူလောဟူသော ကံပုဒ်ကိုပင် အစွဲပြု၍ ဘိဇ္ဇတေဟူသော ကြိယာပုဒ်ကို ကမ္မရုပ် ပြီးအောင် တွက်ရသည်၊ ထို့နောက် ဘိဇ္ဇနကြိယာသည် ကတ္တားကို ငဲ့ရကား ကတ္တားတပါးကို တားမြစ်ခြင်း အကျိုးငှာ **သယမေဝ**ဟူသော ပုဒ်ကို ယှဉ်စပ်ထည့်သွင်း ရေးသွားရပါသည်၊ ထို့ကြောင့် ဘိဇ္ဇတေဟု ကမ္မရုပ်ပြီးပါသည်။

ကမ္မကတ္တားအရာ၌ **ကမ္မာတိဒေသသုတ်**ဟူ၍ ကစ္စည်းကျမ်း၌ သီးသန့် မရှိ၊ " ယဒနုပပန္နာ နိပါတနာ သိဇ္ဈန္တိ " သုတ်ဖြင့် သိမ်းယူအပ်၏၊ ကံအမည် မှည့်ရသည်။

သဒ္ဒနီတိဗျာကရုဏ်းကျမ်း၌ကား "ကမ္မမိဝ ကမ္မကတ္တာ"ဟု ကမ္မာတိဒေသသုတ် ရှိသည်။

အပရေဆရာတို့ကား သယံကတ္တား၊ ဟေတုကတ္တား၊ ကမ္မကတ္တား၊ အဘိဟိတကတ္တား၊ အနဘိဟိတကတ္တားအားဖြင့် (၅)မျိုးဆိုကြသည်။

[အမှာ။ **မစိုးရိမ်တိုက်သစ် ဆရာတော်ဦးသိရိန္ဒ**၏ ဤဂါထာနှင့် ပတ်သက်သော အမေးအဖြေများကို အောက်ပါအတိုင်း ဆက်လက်မှတ်သားရာ၏။**]**

မေး။ ယော ကာရေတိ သ ဟေတု-သုတ်ဖြင့် ဟေတုကတ္တားအမည် မှည့်ရကျိုးကို ရေးခဲ့ပါ။

ဖြေ။ ခတူဟိ ဏေဏယသုတ်ဖြင့် ဏေ ဏယ ဏာပေ ဏာပယ-တည်းဟူသော အာချာတ်ပစ္စည်း သက်ရခြင်းအကျိုး ရှိသည်။

မေး။ ဟေတုကတ္တားအမည် မှည့်ရကျိုးသည် အာချာတ်ဝါစက၌သာ အကျိုးရှိလျှင် အာချာတ်ရောက်မှ ဟေတုကတ္တားအမည်ကို ဆိုသင့်လျက် အဘယ့်ကြောင့် ဤနာမ်(ကာရက) ကျမ်း၌ ဆိုရသနည်း။

ဖြေ။ ဤနာမ်(ကာရက)ကျမ်း၌လည်း ဟေတုကတ္တားဟူသော ဝိသေသနဝေါဟာရ အမည်ထူး ဖြစ်သင့်သောကြောင့် ဤနာမ်(ကာရက)ကျမ်း၌လည်း ဆိုရသည်၊

ထို့ကြောင့် သာမိကော ပုရိသံ ကမ္မံ ကာရေတိစသည်၌ သာမိကောစသော ဝါစ္စနာမ်ပုဒ်ကိုဧ၊ ကာရေတိစသော အာချာတ်ဝါစကပုဒ်ကိုဧ၊ ဟေတုကတ္တားဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

မေး။ ယော ကရောတိ သ ကတ္တာသုတ်သည် ဝုတ္တ+အဝုတ္တကတ္တား(၂)မျိုးတွင် အဘယ်ကတ္တား အမည် မှည့်ရသနည်း။

ဖြေ။ ကတ္တုလ္လက္ခဏေန ကွတ္တော ကတ္တရိ စ-သုတ်ကိုထောက်၍ အဝုတ္တကတ္တားအမည် မှည့်ရသည်။

ဝုတ္တကတ္တားအမည် မှည့်ခြင်းကို အရှင်ကစ္စည်းဆရာ မဆို၊ ကသ္မာ ? ဝါစကကြီး(၄)ပါးတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ကတ္တားဟူသော အမည်သညာကို ရသောကြောင့်တည်း။

ကစ္စည်းဘာသာဋီကာဆရာက ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ-သုတ်သည် ဝုတ္တ+အဝုတ္တကတ္တား (၂)မျိုးလုံးကို အမည်မှည့်နိုင်သည်ဟု ဆို၏၊ ထိုတွင် ဝုတ္တကတ္တားအမည် မှည့်နိုင်ကြောင်းကို "ဘဂဝါ ဇောတဝေါစ သော ဘဂဝါ'တိ 'ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ'တိ သုတ္တဝစနေန ကတ္တုသညော"ဟူသော ကစ္စည်းကို ထောက်၍ သိရမည်ဟု ဆိုသည်။

မေး။ သုဒ္ဓကတ္တားအရာ၌ ကတ္တုဝါစကဖြစ်သော ကရောတိ ပစတိစသော အာချာတ်ကြိယာ၏အစွမ်းကြောင့် ပုရိသောစသော နာမ်ပုဒ်များသည် ကတ္တားဟူသော အမည်ကို ရသကဲ့သို့ သာမိကော ပုရိသံ ကမ္မံ ကာရေတိစသည်၌ ကာရေတိစသော ဟေတုကတ္တုဝါစကကြိယာ၏အစွမ်းဖြင့် သာမိကောစသော နာမ်ပုဒ်သည် ဟေတုကတ္တားဟူသော အမည်ကို ရသင့်သည်မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် ယင်းသာမိကော စသည်၌ ဟေတုကတ္တားအမည်မှည့်သော ကာရကသုတ်ကို ဆိုရပါသနည်း။

ဖြေ။ အာချာတ်၌ ကတ္တုရိ ပရဿပဒံ–စသည်ဖြင့် ကတ္တု,ကမ္မအမည် မှည့်သောသုတ် ရှိသော်လည်း ဟေတုကတ္တားအမည် မှည့်သောသုတ် မရှိသောကြောင့် သာမိကောစသည်၌ ဟေတုကတ္တား အမည်မှည့်သော ကာရကသုတ်ကို ဆိုရသည်။

(၇၀)ဂါထာ

ယံ ကြိယာသာဓနေ ကတ္တု–ပကာရံတိသယေန တံ။
ကရဏံ ကတ္တုတောညေသ–မဓိကတ္တိ မုဒီရိတံ။

ကရဏကာရက၏ သရုပ်သဘောနှင့် ပဘေဒကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကြိယာကိုပြီးစေရာ၌ ကတ္တုကာရကအား အလွန်အကဲအားဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော ကာရကသည် ကရဏကာရကမည်၏။

ယင်းကရဏကာရကသည် ကတ္တုကာရကကို ချန်၍ ကျန်ကာရကများထက် သတ္တိလွန်ကဲ၏ဟု ဆိုအပ်၏။

ကရောတိ အနေနာတိ ကရဏံ။

မေး။ ကမ္မကာရကစသည်တို့သည်လည်း ကြိယာကို ပြီးစေခြင်း၌ ကျေးဇူးပြုတတ် သောကြောင့် ကရဏကာရက မည်ရာသည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ အတိသယေနဟု ဆိုထားသောကြောင့် ကမ္မကာရကစသည်တို့သည် ကရဏကာရက မမည်သင့်ပါ။

ချဲ့ဦးအံ့။ ကမ္မကာရကစသည်တို့သည် ကြိယာကို ပြီးစေခြင်း၌ ကတ္တားအား ကျေးဇူးပြုပါသော်လည်း ပုဆိန်စသည်သည် ကြိယာနှင့် အခြားမရှိသောအားဖြင့် ကြိယာကို ပြီးစေခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ထိုပရသုစသည်သည်သာ ကရဏကာရက ဖြစ်ပါသည်၊ တပါးသော ကမ္မကာရက စသည်ကား ကရဏကာရက မဖြစ်ပါ၊ မမည်ပါ။

မေး။ ဝတ္တုအထည်ကိုယ်ဒြဗ်အားဖြင့် တစုံတခုသော ကရဏကာရကဟူ၍ ရှိသင့်/မရှိသင့် ဖြေရှင်းခဲ့ပါ

ဖြေ။ ဝတ္တိစ္ဆာ၏အစွမ်းဖြင့် ကရိဏ်းအဖြစ် ထင်ရှားကုန်သော ပရသုစသည်တို့သည်လည်း ပရသုနာ ဆိန္ဒတိ၊ ပရသုမှိ ဆိန္ဒတိဟူ၍ ကတ္တားအဖြစ်၊ ကရိဏ်းအဖြစ်ကိုင်ငံ၊ အဓိကရဏအဖြစ် ထင်ရှားကုန်သော ထာလီစသည်တို့သည်လည်း ထိုအဓိကရဏအဖြစ်ကို မဆိုလိုရာ၌ အခိုက်အတန့် အထူးဖြစ်သင့်သောကြောင့် ထာလိယာ ပစတိဟူ၍ ကရိဏ်း၏ အဖြစ်ကိုင်ငံ၊ တွေ့မြင်ရသောကြောင့် ဝတ္တုအထည်ကိုယ်ဒြဗ်အားဖြင့် တစုံတခုသော ကရဏကာရကဟူ၍ မရှိသင့်ပါ။

ဝတ္တိစ္ဆာအားဖြင့်သာလျှင် ကရဏကာရကကို သိအပ်ပါသည်၊ ကြိယာသာဓကတမသတ္တိကိုသာ (ဝါ) အတိသယေနဥပကာရကကိုသာ ကရဏကာရကဟု သုံးစွဲခေါ်ဝေါ်ကြပါသည်။

[**အမှာ**။ ဤဂါထာနှင့်ပတ်သက်၍ မစိုးရိမ်တိုက်သစ် ဆရာတော်ဦးသိရိန္ဒ၏ အောက်ပါ အမေးအဖြေ စကားရပ်များကို လေ့လာရာ၏။]

မေး။ ကရဏကာရကသည် ကတ္တားမှ အခြားတပါးသော ကာရကတို့ထက် အလွန်အကဲ အားဖြင့် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သည်၏အဖြစ်ကို အဘယ့်ကြောင့် သိရပါသနည်း။

ဖြေ။ ယေန ဝါ ကယိရတေ တံ ကရဏံ–သုတ်၌ ယေန ဝါ ကယိရတေ–ဟု ဆိုခြင်းကြောင့် သိရပါသည်။

မေး။ ကရဏကာရကသည် အလွန်အကဲအားဖြင့် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သည် (ဝါ) ကြိယာသာဓကတမသတ္တိရှိသည်ဟု အဘယ့်ကြောင့် ဆိုရသနည်း။

ဖြေ။ ကြိယာနှင့် အခြားမရှိသောအားဖြင့် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သောကြောင့်တည်း။

(၇၁)ဂါထာ

ဗာဟိရဇ္ဈတ္တတော ဗာဟျ–ဇ္ဈတ္တရေန စ ဒုဗ္ဗိဓံ။
ဝိဟိံ လုနာတိ ဒတ္တေန ၊ စက္ခုနာ စန္ဒမိက္ခတေ။

ဤဂါထာဖြင့် ကရိဏ်းအပြားနှင့် ပုံစံကို ပြသည်။

ဗာဟိရကရိဏ်း အဇ္ဈတ္တကရိဏ်း(၂)ပါး။

ဗာဟိရ–ဗာဟျတ်၊ အဇ္ဈတ္တိက–အဗ္ဘန္တရ ကရိဏ်းဟု ခေါ်သည်။

ဗာဟိရ–ဗာဟျတ်ကရိဏ်းပုံစံကား–ဒတ္တေန ဝိဟိံ လုနာတိတည်း။

ဤ၌ ဒတ္တေနကရိဏ်းသည် ကိုယ်မှအပဖြစ်သောကြောင့် ဗာဟိရ–ဗာဟျတ်ကရိဏ်း မည်၏။

အဇ္ဈတ္တိက–အဗ္ဘန္တရကရိဏ်းပုံစံကား–စက္ခုနာ စန္ဒံ ဣက္ခတေတည်း။

ဤ၌ စက္ခုနာကရိဏ်းသည် အဇ္ဈတ္တသန္တာန် (ဝါ) ကိုယ်မှ အတွင်းဖြစ်သောကြောင့် အဇ္ဈတ္တိက+ အဗ္ဘန္တရကရိဏ်းမည်၏။

မေး။ ဗာဟိရဇ္ဈတ္တတော ဗာဟျ–ဗ္ဘန္တရေန စ ဒုဗ္ဗိဓံ–၌ အဇ္ဈတ္တ–အရ အလိုရှိအပ်သော အဇ္ဈတ္တကိုလည်း ညွှန်ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၅၃–သကျ) (အဇ္ဈတ္တ ၄မျိုးကြည့်၍ မေးသည်ဟု မှတ်)

မေး။ ဗာဟိရကရိဏ်း အဇ္ဈတ္တိကကရိဏ်းတို့၏ ဝါကျခင်းပုံကို ပုံစံနှင့်တကွ ဖြေပါ။ (၁၃၆၀–သကျ)

ဖြေ။ ကတ္တုသတ္တိ စွမ်းရည်ညံ့သောအခါ ဗာဟိရကရိဏ်းကူ၍ ဝါကျခင်းရသည်။ ပုံစံကား ဒတ္တေန ဝိဟိံ လုနာတိ စသည်တည်း။ ဤပုံစံ၌ ကတ္တားသည် ကြိယာကို ပြီးစေရာဝယ် ကတ္တုသတ္တိစွမ်းရည် ညံ့သောကြောင့် ဒတ္တေနဟု ဗာဟိရကရိဏ်း ကူ၍ ဝါကျခင်းထားသည်။

ကတ္တုသတ္တိစွမ်းရည် လွန်ကဲလျှင် ဒြဗ်တူ ကရိဏ်းကူ၍ ဝါကျခင်းရသည်။ ပုံစံကား စက္ခုနာ စန္ဒံ ဣက္ခတေ စသည်တည်း။ ဤပုံစံ၌ ဒြဗ်တူ ယောကျ်ားမှ စက္ခုနာ ဟူသော ကရိဏ်းကူ၍ ဝါကျခင်းရသည်။ (ဦးထွန်းတင် မှတ်စု)

(ကတ္တုသတ္တိ၊ ယုတ်ညံ့ဘိ၊ ကူဘိကရိဏ်းသာ။ သတ္တိလွန်မူ၊ ဒြဗ်တူ၏၊ ကတ္တားရှိ၊ သတ္တိကရိဏ်းဖြာ။ ဟူသော ရွှေရေးဆောင်၊ ၂၇၉၊၂၈၀–ကို ကြည့်၍ မေး/ဖြေသည်ဟု မှတ်။)

(၇၂)ဂါထာ

ယံ ကြိယာယာ'ဘိဂန္တဗ္ဗံ ၊ တံ ကမ္မံ ယံ ကရီယတေ။
ဣတိ သတ္တိ တဒါ ကမ္မံ ၊ ကရဏန္တိ ကြိယာ တထာ။

ယခုအခါ၌ ကံကိုပြခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီကာ**)

ယံ ကြိယာယာဘိဂန္တဗ္ဗံပါဌ်ဖြင့် ကမ္မကာရကပုဒ်၌ ကမ္မပုဒ်ကို ကြိယာယာဘိဂန္တဗ္ဗန္တိ ကမ္မံဟု ကမ္မသာဓနဓာတွတ္ထဝိဂ္ဂဟပြုရမည်ဟု ပြ၏။

ကြိယာသည် ကပ်ရောက်အပ်သောကာရကသည် ကမ္မကာရကမည်၏။

ဆိုလိုရင်းကား ကြိယာက ကံပေါ်၌ ရောက်နေ၊ ကပ်နေ၊ စပ်နေ၊ အပ်နေလျှက် ဖြစ်သော ကာရကကို ကမ္မကာရကဟု ခေါ်သည်။

ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၌ သွားခြင်းကြိယာက လမ်းတည်းဟူသော ကံပေါ်၌ စပ်နေ၊ အပ်နေလျှက် ဖြစ်နေသည်၊ ထို့ကြောင့် မဂ္ဂံကို ကမ္မကာရကဟု ခေါ်သည်။

ယံ ကရီယတေ ဣတိပါဌ်ဖြင့် ကမ္မပုဒ်ကို ယံ ကရီယတေတိ ကမ္မံဟု ကမ္မသာဓနဝစနတ္ထ ပြုရမည်ဟုပြ၏။

သတ္တိ တဒါ ကမ္မံပါဌ်ဖြင့် အထက်ပါအတိုင်း ကမ္မပုဒ်ကို ကမ္မသာဓနဝိဂြိုဟ်(၂)မျိုး ပြုသော အခါ ကမ္မအရ ကြိယာပါပုဏနသတ္တိကို အရကောက်ရမည်ဟု ပြ၏။

ကရဏန္တိပါဌ်ဖြင့် ကမ္မပုဒ်ကို ကရဏံ ကမ္မံဟု ဘာဝသာဓနဝစနတ္ထပြုရမည်ဟု ပြ၏။

ကြိယာ တထာပါဌ်ဖြင့် ယင်းသို့ ကမ္မပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုသောအခါ ကမ္မအရ ကြိယာကို အရကောက်ရမည်ဟု ပြ၏။ (**ဋီကာ**)

မေး။ ဘေဒစိန္တာကျမ်းလာအတိုင်း ကမ္မပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု။ (၁၃၂၈–သကျ)၊

မေး။ ကမ္မံပုဒ်ကို သတ္တိကံ၊ ကြိယာကံ အားလျော်စွာ ဝိဂ္ဂဟပြုပါ။ (၁၃၄၀–သကျ)

ဒီပနီဆရာတော်ကား **ယံ ကြိယာယာဘိဂန္တဗ္ဗံ**ပါဌ်ဖြင့် ကမ္မကာရက၏သဘောကို ပြသည်။

ယံ ကရီယတေ ဣတိပါဌ်ဖြင့် ကမ္မပုဒ်ကို ကမ္မသာဓနဝိဂြိုဟ်ပြုရမည်ဟု ပြသည်။

သတ္တိ တဒါပါဌ်ဖြင့် ကမ္မပုဒ်ကို အဆိုပါအတိုင်း ကမ္မသာဓနဝစနတ္ထပြုသောအခါ ကမ္မအရ ကြိယာပါပုဏနသတ္တိကို အရကောက်ရမည်ဟု ပြ၏။

ကရဏန္တိ ကြိယာ တထာပါဌ်ဖြင့် ကမ္မပုဒ်ကို ဘာဝသာဓနဝစနတ္ထပြု၍ ကမ္မအရ ကြိယာကို အရကောက်ရမည်ဟု ပြ၏။ ဤသို့ (ဒီပနီ)ဆို၏။

ဤသို့လျှင် ကမ္မပုဒ်ကို ဋီကာအလို ဝိဂြိုဟ်(၃)မျိုး၊ ဒီပနီအလို ဝိဂြိုဟ်(၂)မျိုး ဆိုနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ဤဂါထာ ဝစနတ္ထကို ထောက်၍ ကမ္မကာရကဟူသော နာမည်သည် အန္ဝတ္ထမည်သည်ဟု မှတ်ရမည်။

မေး။ ။ ကြိယာယာဘိဂန္တဗ္ဗံ ကရိယတေတိ ကမ္မံဟူသောဝိဂြိုဟ်အရ ကြိယာနှင့် စပ်သော ကာရကသည် ကမ္မကာရကမည်လျှင် ကတ္တားကရိဏ်းစသော ကာရကအားလုံးလည်း ကြိယာနှင့် စပ်သည်ချည်း ဖြစ်သောကြောင့် ကမ္မကာရကအမည်ရသင့်သည် မဟုတ်ပါလော ရှင်းလင်းဖြေဆိုပါ။

ဖြေ။ ။ ကတ္တားကရိဏ်းစသော ကာရကအားလုံးသည် ကြိယာနှင့်စပ်ခြင်း ရှိသော်လည်း ကမ္မကာရကအမည် မရသင့်ပါ၊ ကသ္မာ? ကြိယာနှင့် စပ်ကာမျှဖြင့် ဆိုလိုသော ကာရကကိုသာ ကမ္မကာရကဟူ၍ သိအပ်အလိုရှိ အပ်သောကြောင့်ငှ၊ ဝဒန္တုပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝတ္တိစ္ဆာ၏အစွမ်းဖြင့်

ကတ္တားကရိဏ်းစသော ကာရကအားလုံးသည် ကတ္တားဟူသောအမည်ထူး ကရိဏ်းဟူသော အမည်ထူး စသည်ကို ရရှိပြီးဖြစ်သောကြောင့်ငှင်း၊ ကမ္မကာရကအမည် မရသင့်ပါ။ (**ဋီကာ**)

(**တနည်း**) ကတ္တားကရိဏ်းစသော ကာရကအားလုံးသည် ကြိယာနှင့် စပ်သည်ကား မှန်၏၊ သို့သော်လည်း အဆိုပါ ကတ္တားကရိဏ်းစသော ကာရကများကို ကြိယာနိပ္ဖါဒနသတ္တိ၊ ကြိယာသာဓကတမသတ္တိစသော သတ္တိထူးများဖြင့် မှတ်သားအပ်ပြီးဖြစ်၏၊ ဤကမ္မကာရကကိုကား ယင်းကြိယာနိပ္ဖာဒနသတ္တိစသည်ဖြင့် မမှတ်သားအပ်၊ ကြိယာနှင့် စပ်ခြင်းဟူသော သတ္တိမျှဖြင့် မှတ်သားအပ်၏၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တားကရိဏ်းစသော ကာရကများသည် ကမ္မအမည်၊ ကမ္မကာရကအမည် မရတော့ပါ၊ ဤကာရကသည်သာ ကံအမည်၊ ကမ္မကာရကအမည် ရသင့်ပါသည်။ (**ဒီ**)

မေး။ ။ကမ္မပုဒ်ကို ဘာဝသာဓနေဝစနတ္ထပြု၍ ကြိယာကို အရကောက်ရသော ပါဠိကား အဘယ်ပါနည်း၊ အတိအကျညွှန်ပြခဲ့ပါ။

ဖြေ။ ။ **ကမ္မပ္ပဝစနီယယုတ္တေ**–သုတ်၌ "ကမ္မ"ဟူသောပါဠိ ဖြစ်ပါသည်။

မေး။ ကရဏန္တိ ကြိယာ တထာ၌ တထာအရ ကြိယာကို ကမ္မကာရကဟု မည်သည့်နေရာ၌ ဆိုကြောင်း ဖြေပါ။ (၁၃၆၇–သကျ)

ဤဂါထာ၌ ကရီယတေကို ကရီယတေ သမ္ဗန္ဓီယတေ–စပ်အပ်၏ဟု အနက်ပေးရမည်။ ကသ္မာ? ကရဓာတ်အနက်ဖြင့် အလုံးစုံသော ဓာတ်နက်ကို သိမ်းယူအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။ (**ဒီ**)

(၇၃) ဂါထာ

နိပ္ဖတ္တိဝိကတိ ပတ္တိ၊ ဘေဒါကမ္မံ တိဓာ မတံ။
ကဋံ့ ကရောတိ ဈာပေတိ၊ ကဋ္ဌာဒိစ္စံ နမဿတိ။

ကမ္မကာရက၏အပြားကိုပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် နိပ္ဖတ္တိစသော ကံ(၃)မျိုးနှင့် ၎င်းကံတို့၏ အစဉ်အတိုင်းဖြစ်သော ပုံစံတို့ကို ပြသည်။ ထိုတွင်

ပြီးစေအပ်သောကံသည် နိပ္ဖတ္တိကံမည်၏။ **ပုံစံကား**–ကဋံ့ ကရောတိတည်း။ ဤ၌ ကဋဟူသော ကံသည် သင်ဖြူးဖြစ်အောင် ပြီးစေအပ် ပြုလုပ်အပ်သောကြောင့် နိပ္ဖတ္တိကံ မည်၏။

(**တနည်း**) ပကတိကံကို မမှီသောကံသည်(ဝါ) ရှေ့မှာ ပကတိကံမရှိသော ကံသည် နိပ္ဖတ္တိကံ မည်၏။ **ပုံစံကား**–ကဋံ့ ကရောတိတည်း။ ဤ၌ ကဋဟူသော ကံသည် ရှေ့မှာ ပကတိကံ မရှိသောကြောင့် နိပ္ဖတ္တိကံမည်၏။ (**ဒီ**)

ဖောက်ပြန်စေအပ်သော ကံသည် (ဝါ) ရှေး၌ ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထုကို အခိုက်အတန့်တမျိုးသို့ ရောက်စေအပ်သော ကံသည် ဝိကတိကံမည်၏။ **ပုံစံကား**–ကဋ္ဌံ ဘသ္မံ ဈာပေတိတည်း။ ဤ၌ ကဋ္ဌဟူသော ကံသည် ဖောက်ပြန်စေအပ်သောကြောင့် (ဝါ) ရှေး၌ထင်ရှားရှိသော ထင်းဟူသော ဝတ္ထုကို ပြာဟူသော အခိုက်အတန့်အထူးသို့ ရောက်စေအပ်သောကြောင့် ဝိကတိကံ မည်၏။ (**ဋီ**)

(**တနည်း**)ပကတိကံကို မှီသောကံသည် (ဝါ) ရှေ့မှာ ပကတိကံရှိသော ကံသည် ဝိကတိကံ

မည်၏။ **ပုံစံကား**– မတ္တိကံ ကုမ္ဘံ ကရောတိတည်း။ ဤ၌ ကုမ္ဘံဟူသောကံသည် ရှေ့မှာ မတ္တိကံဟူသော ပကတိကံရှိသောကြောင့် ဝိကတိကံမည်၏။ (**ဒီ**)

မေး။ ကုမ္ဘံ ကရောတိ၊ မတ္တိကံ ကုမ္ဘံ ကရောတိ–တို့၌ ကုမ္ဘသဒ္ဒါ(၂)ခု ထူးခြားပုံကို အကြောင်းနှင့် တကွ ဖြေပါ။ (၁၃၆၅–သကျ) (ဤဂါထာအဆုံးနှင့် ယှဉ်ကြည့်)

နိပ္ဖတ္တိသဘောလည်း မရှိ၊ ဝိကတိသဘောလည်း မရှိသော ကြိယာပါပုဏန (ကြိယာဖြင့် ရောက်အပ်သော) သဘောရှိသော ကံသည် ပတ္တိကံမည်၏။ **ပုံစံကား**– အာဒိစ္စံ နမဿတိတည်း။ ဤ၌ အာဒိစ္စံဟူသော ကံသည် နိပ္ဖတ္တိသဘောလည်း မရှိ၊ ဝိကတိသဘောလည်း မရှိဘဲ သက်သက် ကြိယာပါပုဏနသဘောရှိသောကြောင့် ပတ္တိကံမည်၏။ (**ဘာ–ဋီ**)

မေး။ ကမ္မ(၃)ပါး အပြားကို ခြားနားအောင် ရေးသားဖော်ပြပါ။ (၁၃၂၈–သကျ)

မေး။ နိပ္ဖတ္တိကံ၊ ဝိကတိကံ၊ ပတ္တိကံတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၁–သကျ)

မေး။ ။အာဒိစ္စံ နမဿတိ၌ အာဒိစ္စံဟူသော ပတ္တိကံသည် တစုံတခုကို မပြုလုပ်ပါဘဲလျက် အဘယ့်ကြောင့် ကာရကဖြစ်နိုင်မည်နည်း။

ဖြေ။ ။ အာဒိစ္စံဟူသော ပတ္တိကံသည် တစုံတခုကိုမပြုလုပ်သော်လည်း–

(၁) မြင်ခြင်းခံ့သည်၏အဖြစ်၊ (၂) အာရုံ၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း၊

(၃) မြင်ရသူအပေါင်းကို နေဟု သိစေနိုင်ခြင်း၊ (၄) နက်စောစောကြည့်လျှင် အထင်အရှား မြင်နိုင်ခြင်းဟူသော ကြိယာအများကို ပြီးစေတတ် သောကြောင့် ကာရကဖြစ်နိုင်ပါသည်။ (**ဋီ–၇၉၊ ၈၀**)

မေး။ ။ ဝိကတိကံ၊ ပတ္တိကံတို့၌ ထင်ရှားရှိပြီးဖြစ်၍ ကြိယာ၏အကြောင်းဖြစ်ရကား ကမ္မကာရက မည်တန်စေ၊ ကဋံ ကရောတိဟူသော နိပ္ဖတ္တိကံ၌ ရှေး၌ ထင်ရှားမရှိပါဘဲလျက် အဘယ်သို့ ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ကမ္မကာရကဖြစ်နိုင်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ ကဋံ ကရောတိ၌ သင်ဖြူးသည် ရှေး၌ ထင်ရှားမရှိသော်လည်း ပြုဆဲခဏ၌ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်နေသောကြောင့် ကြိယာ၏ အကြောင်းဖြစ်နိုင်ရကား ကဋံဟူသော နိပ္ဖတ္တိကံသည် ကမ္မကာရကဖြစ်နိုင်ပါသည်၊ ရှေး၌ ထင်ရှားရှိ/မရှိသည် လိုရင်းမဟုတ်။

နိပ္ဖတ္တိစသည်မှတပါး ကမ္မကာရကသည် (၁)**ဣစ္ဆိတကံ** (၂) **အနိစ္ဆိတကံ** (၃) **နေဝိစ္ဆိတာနာနိစ္ဆိတကံ** (၄)**ကထိတကံ** (၅) **အကထိတကံ** (၆) **အဘိဟိတကံ** (၇) **အနဘိဟိတကံ** အားဖြင့် (၇)ပါးအပြားရှိသည်။

(၁) **ဣစ္ဆိတကံ**––ဓနံ ဣစ္ဆတိ

(၂) **အနိစ္ဆတကံ**––ကန္ဒကံ မဒ္ဒတိ၊ အဟိံ လင်္ဃယတိ၊

ဤအဟိံ လင်္ဃယတိ၌ မသိသဖြင့်၎င်း သတိမထားသဖြင့်၎င်း၊ မြွေကို ခုန်ကျော်မှု အဟိံဟူသော ကံသည် **အနိစ္ဆိတကံ** ဖြစ်၏။

ရှက်၍ ကြောက်၍ မိုက်၍ မြွေကိုခုန်ကျော်သော ကတ္တားသည် အလိုရှိအပ်သောကြောင့် အဟိံဟူသော ကံသည် **ဣစ္ဆိတကံ** ဖြစ်၏။

(၃) **နေဝိစ္ဆိတာနာနိစ္ဆိတကံ**–ဂါမံ ဂစ္ဆန္တော ရုက္ခမူလံ ဥပသင်္ကမိ။

ဤ၌ ဂါမံသည် ရောက်ခြင်းကြိယာဖြင့် အလိုရှိအပ်သောကြောင့် **ဣစ္ဆိတကံ** မည်၏။

ရွာသို့ သွားသူက ရှေ့၌ ရွာသို့သာ သွားလိုသော စိတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သောကြောင့် ရက္ခမူလံသည် ဣစ္ဆိတကံ မဟုတ်၊ **နေဝိစ္ဆိတကံ** မည်၏၊ စက်ဆုတ်ဖွယ် မဟုတ်သောကြောင့် **နာနိစ္ဆိတကံ** မည်၏။ ထို့ကြောင့် ထို(၂)မျိုးကို ပေါင်း၍ **နေဝိစ္ဆိတနာနိစ္ဆိတကံ** မည်၏။

အမှတ်မထားသဖြင့်ငင်း အကယ်၍ မသိသဖြင့်ငင်း သစ်ပင်ရင်းသို့ ကပ်ရောက်လျှင် ရက္ခမူလသည် **နေဝိစ္ဆိတကံ** မည်၏။

မိမိ၏ခန္ဓာကိုယ်ပူလောင်မှု ငြိမ်းအေးခြင်းအကျိုးငှာ ကပ်ရောက်လျှင် ရက္ခမူလသည် **ဣစ္ဆိတကံ** မည်၏။

(၄) **ကထိတကံ**–ဘဂဝါ ဘိက္ခူ ဓေဒဝေါစ၊ ဇနော ဇနံ ဂါမံ နယတိ။

(၅) **အကထိတကံ**–ဘဂဝါ ဘိက္ခူ ဓေဒဝေါစ၊ ဇနော ဇနံ ဂါမံ နယတိ။

ဤ၌ ဘိက္ခူကား **အကထိတကံ** ဖြစ်သည်။ ဇနံကား **ကထိတကံ**၊ ဂါမံကား **အကထိတကံ** ဖြစ်သည်။

ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ၌ အဓိကာရဝါသဒ္ဒါသည် ကြိယာကို ဆည်းသော ကြိယာသမုစ္စည်း ဖြစ်၏၊ ကာရကသမုစ္စည်း မဟုတ်။ ထို့ကြောင့် "ဘဂဝါ ဘိက္ခူ ဓေဒဝေါစ" ၌ **ဘိက္ခူ ဓေ**တို့ကို လိုက်လာသော အဓိကာရဝါသဒ္ဒါဖြင့် ကံအမည် မှည့်ရသည်။

ဝါသဒ္ဒါကို ကြိယာသမုစ္စည်းမယူဘဲ ကာရကသမုစ္စည်းယူခဲ့သော် ကရောတိဟူသော ကြိယာ တမျိုးသာ ဖြစ်နိုင်သည်၊ ပစတိ၊ မန္တေတိ စသောကြိယာ မဖြစ်ဟူသော အပြစ်ရောက်သည်။

(**တနည်း**) "ဘဂဝါ ဘိက္ခူ ဓေဒဝေါစ" ၌ ဆိုခြင်းကြိယာပြီးခြင်း၏ အကြောင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် အလိုရှိသောကြောင့်ငင်း ဒွိကမ္မကဝစနဓာတ်ဖြင့် အထူးပြု၍ ဆိုသောကြောင့်ငင်း ဤကမ္မဝေါဟာရသည် သဘာဝအားဖြင့် ပြီးရကား အဆိုပါ **ဘိက္ခူ ဓေ**တို့ကို ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ–သုတ်ရင်းဖြင့်ပင် ကံအမည် မှည့်ရသည်။ (**ဋီ–၈၁**) (၂၀၀ဂါထာ ကြည့်)

မေး။ ကတ္တား၌ ကမ္မကတ္တားရှိသကဲ့သို့ ကံ၌လည်း ကတ္တုကမ္မ ရှိသင့်/မရှိသင့် အကြောင်း သွင်းကာ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

ဖြေ။ပုရိသော ပုရိသံ ကမ္မံ ကာရေတိ၌ ပုရိသံသည် မိမိကိုယ်တိုင် အမှုကို ပြုလုပ်သောကြောင့်ငင်း သူတပါးတို့က စေခိုင်းတိုက်တွန်းစေအပ်သောကြောင့်ငင်း ကတ္တုကမ္မ (ကတ္တုကံ) မည်၏။ (ဋီကာ)

[**အမှာ**။ ။ ကာရိုက်ကံကို ကတ္တုကံဟု သုံးနှုန်းထားသည်ဟု မှတ်ပါ။]

ကတ္တုကမ္မပုဒ်ကို ကတ္တာ စေ ကမ္မံ ကတ္တုကမ္မံဟု ပြု။

(**တနည်း**) ကတ္တာ စ သော ကမ္မဉ္စာတိ ကတ္တုကမ္မံဟု ပြု။

ကတ္တား(၅)မျိုး ရှိသကဲ့သို့ ကံလည်း(၅)မျိုးရှိသည်။

ယင်း(၅)မျိုးမှာ ဓာတ်၊ ဂုဏ်၊ ကြိယာ၊ ဒြဗ်၊ နာမ်တို့ပင်တည်း။

၁။ **နာမကံ**–ဒိဋ္ဌော ဒေဝဒတ္တော–စသည်တည်း။

၂။ **ဓာတုကံ**–ဂေါ အသေ

၃။ **ဂုဏကံ**–သုက္ကော နီလော

၄။ **ကြိယာကံ**–ပါစကော ဗာဓကော

၅။ **ဒဗ္ဗကံ**–ဒဏ္ဍီ ဝိသာဏီ ဤသို့ ဋီကာ၌ ပဋ္ဌမန္တအားဖြင့် ထုတ်ပြသည်။ (**ဋီ– ၈၁၊၈၂**)

မေး။ ကဋ္ဌံ အင်္ဂါရံ ကရောတိ၌ ပကတိကံ ဝိကတိကံတို့ကို **မုခမတ္တဒီပနီ၊ မောဂ်**တို့ အလိုအားလျော်စွာ ခွဲခြားဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၁–သကျ)

ဖြေ။ မုခမတ္တဒီပနီအလို ကဋ္ဌသည် ပကတိကံဖြစ်သည်၊ အင်္ဂါရံသည် ဝိကတိကံ ဖြစ်သည်။

မောဂ်အလို အင်္ဂါရံသည် ပကတိကံဖြစ်သည်၊ ကဋ္ဌသည် ဝိကတိကံဖြစ်သည်။ ဤသို့ ခွဲခြားရပါသည်။

နျာသ၊ ရူကျမ်းတို့၌ ၎င်းတို့ကို အဘေဒဘေဒူပစာအားဖြင့် ကဋ္ဌအင်္ဂါရံ (၂)ပုဒ်ကို တုလျာဓိကရဏဖြစ်သော စကားဟု ဆိုသည်။

သဒ္ဒနီတိ၌ကား ကရောတိ၌ ကရဓာတ်သည် ယေဘုယျအားဖြင့် ဒွိကမ္မကဓာတ်ဖြစ်သည်၊ ကဋ္ဌံ အင်္ဂါရံဟု ကံ(၂)မျိုး ရှိကြောင်း ဆိုသည်။

မေး။ ကရဓာတ်သည် ဧကကမ္မကဓာတ် ဒွိကမ္မကဓာတ် ၂မျိုးတွင် အဘယ်၌ဖြစ်ကြောင်း ပုံစံပြ ရှင်းပါ။ (၁၃၆၀–သကျ)

သဒ္ဒနီတိယံ ကာရီကာရိယပဘေဒံ ဂဟေတွာ ကရဓာတု ယေဘုယျေန ဒွိကမ္မိကာတိ စ ဝုတ္တာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ (ဋီ)

သဒ္ဒနီတိယံ ပန ကရဓာတု ယေဘုယျေန ဒွိကမ္မိကာပိ အတ္ထီတိ ဝုတ္တံ။ (ဒီပနီ)

ဟောန္တိ ဒွိကမ္မိကာ နာမ၊ ဒုဟိကရဝဟာဒယော။ (နီတိ၊ ဓာတု၊ ၃၅၃)

တိကမ္မကဉ္စ ဇာနေယျ၊ ကရာဒေါ ကာရိတေ သတိ။

သုဝဏ္ဏံ ကဋ္ဋံ ပေါသော၊ ကာရေတိ ပုရိသန္တိ စ။ (နီတိ၊ ပဒ၊ ၁၇)

ဤသို့ ဆိုသောကြောင့် ကရဓာတ်သည် များသောအားဖြင့် ဒွိကမ္မိကဓာတ်တည်း။ အပ္ပကအားဖြင့် ဧကကမ္မကဓာတ်တည်း။ ထို့ကြောင့် ကဋကံ ကရောတိ၊ သုဝဏ္ဏံ ကဋကံ ကရောတိ ဟု နိပ္ဖတ္တိကံ ဝိကတိကံ တို့၌ ပုံစံတမျိုးတည်း ထုတ်နိုင်သည်။ (ဦးထွန်းတင်၊ မှတ်စု)

မေး။ ပတ်လုံးဟူ၍၎င်း တိုင်တိုင်ဟူ၍၎င်း ပြန်ဆိုသော အစ္စန္တသံယောဂ ၂ခုတို့၏ အထူး။ (၁၃၆၀–သကျ)

ကာလအစ္စန္တသံယောဂ၌ ပတ်လုံးဟု ပေး၊ အဒ္ဓါအစ္စန္တသံယောဂ၌ တိုင်တိုင်ဟု ပေး။

(၇၄) ဂါထာ

သမ္မာ ပဒီယတေ ယဿ၊ သမ္ပဒါနံ တဒုစ္စတေ။
ဝတ္ထုဿ ဝါ ပဋိဂ္ဂါဟ–လက္ခဏံ တံ ကြိယာယ ဝါ။

သမ္ပဒါနပုဒ်၏ဝိဂ္ဂဟနှင့် သဘောကိုင်း၊ လက္ခဏာကိုင်း ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓဖြင့် သမ္ပဒါနပုဒ်၏ဝိဂ္ဂဟနှင့် သဘောကို ပြသည်။

ထို့ကြောင့် ထိုပုဗ္ဗဒ္ဓကို ကြည့်၍ သမ္ပဒါနပုဒ်ကို သမ္မာ ပဒီယတေ ယဿာတိ သမ္ပဒါနံဟု ဝိဂ္ဂဟပြုရသည်။ (သံ–ပ+ဒါနဟု ပုဒ်ခွဲ)

ထိုတွင် သံကို သမ္မာဟု ဖွင့်၊ ပ–ဒါနကို ပဒီယတေ ယဿဟု ဖွင့်၊

ထိုအဖွင့်အလို သံသည် သမ္မာအနက်ကို ဟောသည်။

ဋီကာဆရာကား သံသည် သမ္မာနှင့် သမ္ပဇ္ဇအနက်ကိုတို့ ဟောသည်ဟု ဆိုသည်။

ယဿ–အကြင်သံဃာစသည်အား (ဝါ) အကြင်သဝိညာဏက အဝိညာဏကအား (ဝါ) အကြင်ကာရကအားဟု အနက်ပေးပါ။

ကိုယ်နှုတ်စိတ်တို့ဖြင့် ကောင်းစွာ ကပ်ရောက်၍ ဟုတ်မှန်သော သဘောအားဖြင့် မိမိဥစ္စာကို ပေးရာဖြစ်သော အနက်သဘောကာရကကို သမ္ပဒါန် (သမ္ပဒါနကာရက) ဟု ခေါ်သည်။

သမ္ပဒါန်သည် သမဏဿ စီဝရံ ဒဒါတိပုံစံ၌ သက်န်းစသော ဝတ္ထုကို ခံယူခြင်းလက္ခဏာရှိသည်၊ ဗုဒ္ဓဿ သိလာဃတေ၌ ချီးမွမ်းခြင်း ကြိယာကို ခံသည်။

(၇၅)ဂါထာ

ပူဇာနုဂ္ဂဟကာမေန၊ ဒိန္နံ သမ္မာတိ မန္ယတေ။
ဒိန္နဿ သာမိကတ္တေပိ၊ သမ္ပဒါနံ တဒုစ္စတေ။

ဤဂါထာဖြင့် ပူဇော်လို ချီးမြှောက်လိုသော ဆန္ဒမပါဘဲ ပေးခြင်းသည် သမ္မာမဖြစ်ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤ**ဂါထာပုဗ္ဗဓဖြင့်** သမ္မာ ပဒီယတေ၌ သမ္မာအဓိပ္ပါယ်နှင့် သမ္မာဖြစ်ပုံကို ပြသည်။

ငယ်သူက ကြီးသူကို ပူဇော်လိုသော ဆန္ဒဖြင့်ပေးခြင်း ကြီးသူက ငယ်သူကို ချီးမြှောက်လိုသော ဆန္ဒဖြင့် ပေးခြင်းကို သမ္မာ-ကောင်းစွာ ပေးသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

အပရဓဖြင့် ပူဇော်လို ချီးမြှောက်လို၍ ပေးရုံမျှဖြင့် သမ္ပဒါန်မဖြစ်နိုင်သေး၊ ပေးရာပုဂ္ဂိုလ်က ဥစ္စာရှင် ဖြစ်မှ (ဝါ) အပိုင်လည်း ရမှ သမ္ပဒါန်ခေါ်နိုင်သည်ဟု ပြသည်။

ဤဂါထာတခုလုံးကို ခြုံကြည့်လျှင် သမ္ပဒါန်(၃)ပါး ရှိခြင်းကိုသိရသည်။

၁။ ပူဇာကာမ-ငယ်သူက ကြီးသူကို ပူဇော်လိုသော ဆန္ဒဖြင့်ပေးခြင်း

၂။ အနုဂ္ဂဟကာမ-ကြီးသူက ငယ်သူကို ချီးမြှောက်လိုသော ဆန္ဒဖြင့် ပေးခြင်း

၃။ ဒိန္နသာမိကတ္တ-ပေးရာပုဂ္ဂိုလ်က ဥစ္စာရှင်ဖြစ်ခြင်း (ဝါ) အပိုင်ဖြစ်ခြင်းဟု သမ္ပဒါန်အင်္ဂါ (၃)မျိုး ရှိသည်။

ရူပသိဒ္ဓိဂဏ္ဌိဆရာတော်အလို-

တစုံတခုသောအကျိုးကို မျှော်ကိုး၍ ပေးခြင်းသည် ပူဇာကာမ မည်၏။

အကျိုးကို မမျှော်လင့်ဘဲ မတောင့်တဘဲ ပေးခြင်းသည် အနုဂ္ဂဟကာမ မည်၏။

တစုံတခုသော ဝတ္ထုကို ပေးရာ၌ စွန့်ကြဲခြင်းရှေ့သွားရှိသောကြောင့် ခံယူတတ်သူ၏ ဥစ္စာဖြစ်သွားသောကြောင့် 'သမဏဿ စီဝရံ' 'ရဟန်း၏သင်္ကန်း'စသည်ဖြင့် သာမီ+သံ အဖြစ်ဖြင့် စပ်နိုင်ခြင်းသည် **ဒိန္နသာမိကတ္တ**မည်၏။

ရဇကဿ ဝတ္ထံ ဒဒါတိ၊ ပဟရန္တဿ ပိဋ္ဌိံ ဒဒါတိ-စသည်တို့၌ ရဇကဿ ပဟရန္တဿတို့သည် ပူဇာကာမ အနုဂ္ဂဟကာမ မရှိ၍ သမ္မာမဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ဒိန္နသာမိကအင်္ဂါ ချို့သောကြောင့်၎င်း သမ္ပဒါန် မဖြစ်ကြကုန်။

မြတောင် ဦးသာသနကား ရဇကဿ ဝတ္ထံ ဒဒါတိ၌ ရဇကဿသည် ဒိန္နသာမိကအင်္ဂါ ချို့တဲ့သောကြောင့် သမ္ပဒါန်မဖြစ်နိုင်။

ပဟရန္တဿ ပိဋ္ဌိံ ဒဒါတိ၌ ပဟရန္တဿသည် ပူဇာကာမ အနုဂ္ဂဟကာမ-မရှိသောကြောင့် သမ္မာမဖြစ်ရကား သမ္ပဒါန်မဖြစ်နိုင်ဟု ဆိုသည်။

မေး။ ပဟရန္တဿ ပိဋ္ဌိံ ဒဒါတိ၌ သမ္ပဒါန်မဖြစ်ခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၄၁-သကျ)

မေး။ ။ ရုစိ(ရုစ)ဓာတ်ကို ဖြစ်သင့်သမျှ အနက်ပေါ်လွင်စေလျက် သမဏာသ ရောစတေ သစ္စံ–ကို အနက်ပေးပါ။

သစ္စံ–မှန်သော စကားကို (ဝါ) သည်၊ သမဏာသ–ရဟန်းအား၊ ရောစတေ–
(၁) အလိုရှိစေ၏(**ဣစ္ဆတ္ထ**)
(၂) နှစ်သက်စေ၏(**သမ္ပီဏနတ္ထ**)
(၃) တင့်တယ်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်၏(**အဘိလာသတ္ထ**)
[ရုစိဓာတုဿ သဘာဝတော အဗ္ဘန္တရဘူတကာရိတတ္ထတာယ။ (ဋီကာ)

[အမှာ။ ။ သမဏာသသည် ရုစိဓာတ်က ဣစ္ဆာအနက်ဖြစ်လျှင် ဟေတွတ္ထဖြစ်နိုင်၏။
ရုစိဓာတ်က သမ္ပီဏနအနက်ဖြစ်လျှင် ကမ္မတ္ထဖြစ်နိုင်သည်။
ရုစိဓာတ်က အဘိလာသအနက်ဖြစ်လျှင် သမ္ပန္ဓတ္ထဖြစ်နိုင်သည်။**]**
ဟေတွတ္ထေ ကမ္မသညာယ ၊ သံသတ္ထေ စာပိ ကာရကံ။
ရုစတ္ထာဒီသု သုတ္တေန၊ သမ္ပဒါနံ တမုစ္စတေ။ (ဋီကာ–လာ သမ္မောဝေုတ္တိ)
ဟေတွတ္ထ ကမ္မတ္ထ သမ္ပန္ဓတ္ထ ဖြစ်သော ကာရကသည် ရုစဓာတ်နှင့် ယှဉ်ရာ၌ သမ္ပဒါန်ဖြစ်သည်။
ထို့ကြောင့် သမဏာသကို ရုပ်တွက်ပါဟု မေးလျှင် ကတ္တား ကံ သမ္ဗန်တို့ဖြင့် လျှင်းပါး၍ တွက်ရမည်။

သာမိကတ္တေပိ၏ ကတ္တားကို ယေန ပဋိဂ္ဂါဟကေနဟု ထည့်။
သာမိကတ္တေပိ၌ အပိသဒ္ဒါသည် **ဝေတ္ထ**ဟု မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ(၆၆)၌ ဆိုသည်။
သာမိကတ္တေ–အရှင်အဖြစ်ကို။ လဒ္ဓေပိ–ရအပ်သော်သာလျှင်ဟု အနက်ပေး။ (**ဒီ**)
အပိသဒ္ဒါသည် ရှေ့က သမ္ပာအပေး၌ ပေါင်းသော သမ္ပိဏ္ဍတ္ထတည်းဟု ဆိုသည်။
သာမိကတ္တေပိ–အရှင်၏အဖြစ်သည်လည်း။ (**ဘာ–ဋီ**)

သမ္ပဒါနံ တဒုစ္စတေ၌ သမ္ပဒါန်ဟူသော နောက်ပုဒ်လိင်သို့ လိုက်၍ လိင်္ဂဝိပ္ပလ္လာသအားဖြင့် တံ–ဟု ဆိုထားသည်။

တံ–သော ပဋိဂ္ဂါဟကော–ထိုခံယူတတ်သော ရဟန်းစသော ကာရကကို၊ သမ္ပဒါနံ၊ တဒုစ္စတေ–ဟုပေး။ (**တနည်း**) လိင်္ဂဝိပ္ပလ္လာသ မကြံလိုလျှင် တံ–ပဋိဂ္ဂါဟကကာရကံဟု စွဲရမည်။ (**ဒီပနီ**)

(၇၆) ဂါထာ

ရဇကဿ ဒဒေ ဝတ္ထံ၊ ရညော ဒဏ္ဍန္တိအာဒိသု။
န ဘဝေ သမ္ပဒါနတ္တံ၊ ပူဇာဒီနမဘာဝတော။

ဤဂါထာဖြင့် သမ္ပဒါန်မဖြစ်သော ပုံစံတို့ကို ပြသည်။
သံသဒ္ဒါဖြင့် နှစ်စေအပ်သော အနက်ကို ပြလိုရကား ရဇဿ စသည်မိန့်။ (ဂဏ္ဌိ)

ရဇကဿ ဒဒေ ဝတ္ထံ၊ ရညော ဒဏ္ဍံ ဒဒေ–စသော ပုံစံတို့ကို ဝတ္ထသာမိ–အဝတ်၏အရှင်သည်၊ ရဇကဿ–၏၊ ဟတ္ထေ–၌၊ ဝတ္ထံ–အဝတ်ကို၊ ဒဒေ–ပေး၏ငှင်း၊ ရညော–၏၊ ပုရိသော–သည်၊ ဒဏ္ဍံ–ကို၊ ဒဒေ–၏–ဟုငှင်း အနက်ပေးရမည်။

ဤပုံစံတို့၌ ပူဇာကာမ၊ အနုဂ္ဂဟကာမ မရှိ၍ သမ္ဘာမဖြစ်သောကြောင့်၎င်း ဒိန္နသာမိက မဖြစ်သောကြောင့်၎င်း သမ္ပဒါန်မဖြစ်။

ရဇကဿကို ဟတ္ထေ၌၊ ရညောကို ပုရိသော၌ သမ္ဗန်သမ္ဗန္ဓီ အဖြစ်ဖြင့် စာစပ်ရသောကြောင့် သမ္ပဒါန်မဟုတ်ရကား သာမိအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သာ သက်ရသည်။

ရဇကဿ ဒဒေ ဝတ္ထံ၌ အဝတ်သည် ပေးသူ၏ အဝတ်သာဖြစ်သည်၊ ခဝါသည်၏ အဝတ် မဟုတ်ဟု စပ်သင့်သည်၊ ခဝါသည်၏ အဝတ်ဟု မစပ်သင့်။

ရညော ဒဏ္ဍံ ဒဒေ၌ ဒဏ်သည် ယောကျာ်း၏ ဒဏ်သာ ဖြစ်သည်။ မင်း၏ ဒဏ်မဟုတ်ဟု စပ်သင့်သည်၊ မင်း၏ဒဏ်ဟု မစပ်သင့်။

သဒ္ဒနီတိ၌ကား "ဧကော ပုရိသော ကိလိဋ္ဌံ အတ္တနော ဝတ္ထံ ရဇကဿ ဓောဝနတ္ထာယ အဒါသိ"ဟု ရဇကဿသည် သမ္ပဒါန်ဖြစ်သည်ဟု မိန့်ဆိုသည်။ ထိုစကားကို

(၁) အဋ္ဌသာလိနီ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁၊ ၂၈၆)၌လည်း ဆိုအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၎င်း

(၂) "အစိတ္တီကတွာ အသက္ကစ္စံ ကတွာ ဘိက္ခုဿ ဘတ္တံ အဒါသိ"ဟု သုတ္တန်ပါဠိတော်၌ လာသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၎င်း ပူဇော်ခြင်း ချီးမြှောက်ခြင်း မရှိသော်လည်း ပေးလှူလိုကာမျှဖြင့် သမ္ပဒါန် ဖြစ်၏။

ထို့ကြောင့် ရဇကဿ ဒဒါသိ၊ ရဇကဿ ဒဒေ ဝတ္ထံစသည်၌ (တက္ကနည်း) **ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာဋီကာနည်း**အားဖြင့် သမ္ပဒါန်မည်၏၊ ဖြစ်၏။

သက္ကဋနည်းအားဖြင့် ဟတ္ထပုဒ်စသည်တို့ကို ဆောင်ယူ၍ အနက်သမ္ဗန်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် သာမိမည်၏၊ သမ္ဗန်မည်၏ဟု **သဒ္ဒနီတိဆရာဆိုသည်။**

ဤသို့အားဖြင့် ရဇကဿပုဒ်သည် **ပါဠိအဋ္ဌကထာ သဒ္ဒနီတိ**တို့အလို သမ္ပဒါန်ဖြစ်၏။ **ဘေဒစိန္တာနှင့် သက္ကဋနည်း**တို့အလို သမ္ဗန်ဖြစ်၏။

ဤစကားကို ထောက်၍ ပါဠိနည်းနှင့် သက္ကဋနည်းတို့ အခါခပ်သိမ်း တူညီသည်ဟု မမှတ်ရ၊ မတူသောအရာလည်း ရှိသေးသည်ဟု မှတ်။ (**ဋီကာ**)

ရညော ဒဏ္ဍန္တိ အာဒီသု၌ **အာဒိသဒ္ဒါ**ဖြင့် ပဟရဏဿ ပိဋ္ဌိံ ဒဒါတိစသော ပုံစံများကိုယူ။ ပူဇာဒီနံ၌ အာဒိဖြင့် အနုဂ္ဂဟကာမ ဒိန္နသာမိက(၂)မျိုးကို ယူ။ (**ဋီကာ**)

မေး။ န ဘဝေ သမ္ပဒါနတ္တံ၊ ပူဇာဒီနမဘာဝတော၌ အာဒိဝန်အရ ကောက်ပြပါ။ (၁၃၅၇–သကျ)

ကေစိဆရာတို့က ဒါနကြိယာနှင့် ယှဉ်စပ်သောကြောင့် အဆိုပါပုံစံများ၌ ရဇကဿပုဒ်၊ ရညောပုဒ်တို့သည် သမ္ပဒါန်မည်၏ဟု ဆိုကြသည်။ (**ဒီပနီ**)

မေး။ ရဇကဿ ဒဒေ ဝတ္ထံ၊ ရညော ဒဏ္ဍံ ဒဒေတို့၌ သမ္ပဒါန်ဖြစ်ခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၄၀–သကျ)

(၇၅) ဂါထာ

အနုမတျာ နိရာကတ္ယာ၊ ရာဓေကေဘေဒတော တိဓာ။
သမ္ပဒါနံ ဒဒေ ဘိက္ခု–နော ရက္ခဿဒ္ဓိကဿ စ။

သမ္ပဒါန်အပြားကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သမ္ပဒါန်သည် အနုမတိသမ္ပဒါန်၊ အနိရာကတ္တုသမ္ပဒါန်၊ အာရာဓကသမ္ပဒါန်အားဖြင့် (၃)မျိုး ရှိသည်။

အနုမတိသမ္ပဒါန်ပုံစံကား–ဘိက္ခုဿ စီဝရံ ဒေတိ။

ဤ၌ ရဟန်းသည် သင်္ကန်းကို ပေးလှူရန် တိုက်လည်း မတိုက်တွန်း၊ ပယ်လည်းမပယ်၊ သက်သက် ပေးလှူအပ်သော သင်္ကန်းကို ကောင်း၏ဟုခွင့်ပြုထားသောကြောင့် အနုမတိသမ္ပဒါန်မည်၏။

အနိရာကတ္တုသမ္ပဒါန်ပုံစံကား–ရုက္ခဿ ဇလံ ဒေတိ ။

ဤ၌ သစ်ပင်သည် စိတ်စေတနာ မရှိသောကြောင့် ပေးအပ်သော ရေတည်းဟူသော ဝတ္ထုကို ခွင့်လည်းမပြု၊ ပယ်လည်းမပယ်၊ နှစ်လည်းမနှစ်သက်တတ်သောကြောင့် အနိရာကတ္တုသမ္ပဒါန်မည်၏။

အာရာဓကသမ္ပဒါန်ပုံစံကား–အတ္ထိကဿ ဘတ္တံ ဒဒေ။

ဤ၌ တောင်းစားသူသည် ကျွန်ုပ်အား ထမင်းပေးကြပါဟု တိုက်တွန်းတတ်၊ ပေးသူကို နှစ်သက် စေတတ်သည်၊ နှစ်သက်လောက်အောင် စကားကို ပြော၍ တောင်းတတ်၏၊ နှစ်သက်လောက်အောင် ဆုပေးစကား ပြောတတ်၏၊ ထို့ကြောင့် အာရာဓကသမ္ပဒါန်မည်၏။

ဘိက္ခုဿ စီဝရံ ဒဒေ၌ ရဟန်းအား မပယ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနိရာကတ္တ ထင်ရှားရှိသည်။ သို့သော်လည်း ထိုအနိရာကတ္တအပြင် ခွင့်ပြုခြင်းအနက်ပိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ဘိက္ခုနောသည် အနုမတိ သမ္ပဒါန်သာ မည်၏၊ အနိရာကတ္တုသမ္ပဒါန် မမည်။

[**အမှာ**။ အထက်ပါစကားရပ်ကို ကြည့်၍ အနုမတိသမ္ပဒါန်နှင့် အနိရာကတ္တုသမ္ပဒါန်တို့၏ အထူးကို မေးလျှင်–

အနုမတိသမ္ပဒါန်ကား–

ပေးအပ်သောဝတ္ထုကို မပယ်ရှားခြင်း၊ ခွင့်ပြုခြင်းဟု အင်္ဂါ(၂)ချက်ရှိသည်။

အနိရာကတ္တုသမ္ပဒါန်ကား–

မပယ်ရှားခြင်း အင်္ဂါတမျိုးသာ ရှိသည်၊ ခွင့်ပြုခြင်း အင်္ဂါမရှိ။ ဤသို့ထူးသည်ဟု ဖြေပါ။]

(၇၈) ဂါထာ

သမ္ပဒါနံ ဒွိဓာ ကာယ၊ စိတ္တသမ္ပတ္တိ ပုဗ္ဗတော။
ဘိက္ခုဿ စီဝရံ ဒေတိ၊ ဗလိံ နာရာယနဿ စ။

ဤဂါထာဖြင့် သမ္ပဒါန်(၂)မျိုးကို ပုံစံနှင့်တကွပြသည်။

ကာယသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗသမ္ပဒါန်၊ စိတ္တသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗသမ္ပဒါန်အားဖြင့် (၂)ပါးရှိသည်။

မလှူမီရှေး၌ ကိုယ်ဖြင့် ရောက်ခြင်းရှိသောသမ္ပဒါန်သည် ကာယသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗသမ္ပဒါန် မည်၏။

ပုံစံကား–ဘိက္ခုဿ စီဝရံ ဒေတိ တည်း။ ဤ၌ သင်္ကန်းမလှူမီရှေး၌ ရဟန်းထံရောက်အောင် သွားရခြင်းသည် ကာယသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗ သမ္ပဒါန် မည်၏။

မလှူမီရှေး၌ စိတ်ဖြင့်ရောက်ခြင်းရှိသောသမ္ပဒါန်သည် စိတ္တသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗသမ္ပဒါန်မည်၏။

ပုံစံကား–ဗလိံ နာရာယနဿ ဒေတိတည်း။ ဤ၌ပူဇော်ဖွယ်ကို မလှူမီရှေး၌ ဗိဿနိုး

နတ်မင်းထံသို့ ကိုယ်ဖြင့်ရောက်အောင်မသွားနိုင်၊ စိတ်ဖြင့်သာ ရောက်အောင်သွားနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် ပူဇော်ဖွယ်လူရာဖြစ်သော ဗိဿနိုးနတ်မင်းသည် စိတ္တသမ္ဗတ္တိပုဗ္ဗသမ္ပဒါန်မည်၏။

(၇၉) ဂါထာ

သမေပျ ပဂမေဒ္ဒိန္နံ၊ ပုဗ္ဗရူပါ ယဒစ္စုတံ။
ဝုစ္စတေ တဒပါဒါန၊ မေတဋ္ဌာဝဓိလက္ခဏံ။

ဤဂါထာဖြင့် အပါဒါန်မည်ခြင်း၏အကြောင်းနှင့် အပါဒါန်၏သဘောလက္ခဏာကို ပြသည်။

ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော၌ ရဟန်းတို့သည် ရွာနှင့် ကင်းကွာသွားကုန်၊ ရွာလည်း ရဟန်းတို့နှင့် ကင်းကွာနေရစ်၏၊ ဤသို့ ရဟန်းနှင့်ရွာဟူသော ဝတ္ထု(၂)မျိုးတို့၏ ကင်းကွာခြင်းအားဖြင့် တူကြသော်လည်း နဂိုအနေမှ မရွေ့သော ရွာသည်သာ အပါဒါန်မည်၏။ နဂိုအနေမှ ရွေ့သော ရဟန်းက အပါဒါန်မမည်။

အပါဒါနပုဒ်ကို အပ+အာဒါနဟု ခွဲ။ အပေစ္စ ဝဇ္ဇေတွာ အာဒဒါတိ ဧတသ္မာတိ အပါဒါနံဟုပြု။

ဤဝိဂ္ဂဟကို ကြည့်၍ အပါဒါန၌ အပသည် ဝဇ္ဇတ္ထကို ဟော၏။ အာသည် မရိယာဒတ္ထကို ဟော၏။ ဒါဓာတ်သည် အာရှေးရှိသောကြောင့် အပါဒါနတ္ထကို ဟော၏။

ယုပစ္စည်းကို ကတ္တုကရဏပဒေသေသု စသုတ်၌ စသဒ္ဒါဖြင့် သက်၍ အပါဒါနဟု ရုပ်ပြီးသည်။

အပါဒါန်သည် ပိုင်းခြားခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။

ပုဗ္ဗရူပါ-ကို **ဒီပနီ**၌ ဠီတဌာနာဟု ဖွင့်ပြသည်။ ထိုအဖွင့်အရ ပုဗ္ဗရူပါသည် ရှေ့တည်ရာဌာနဟု မှတ်ပါ။

ဓာဝတာ အဿာ ယောဓော ပတတိ၌ မြင်းသည် နဂိုပြေးမြဲသဘောမှ မပြောင်းဘဲ ပြေးမြဲ ပြေးနေ၏။ မြင်းစီးယောက်ျားသာလျှင် စီးမြဲသဘောမှ ရွေ့လျော၏၊ ထို့ကြောင့် မြင်းနှင့်လူတို့ ကင်းကွာခြင်း တူသော်လည်း မြင်းသာ အပါဒါန်ဖြစ်သည်၊ မြင်းစီးယောက်ျားကား ရှေးစီးမြဲတိုင်းသော သဘောမှ ရွေ့လျောသောကြောင့် အပါဒါန် မဖြစ်။

(၈၀) ဂါထာ

အပါဒါနံ ဒွိဓာဗုဒ္ဓိ-ကာယသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗတော။
စလာစလဝသေနာပိ၊ စောရာ ဂါမာတိအာဒိသု။

ဤဂါထာဖြင့် အပါဒါန်(၂)မျိုးကိုပြသည်။

(၁) ဗုဒ္ဓိသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗကအပါဒါန်

(၂) ကာယသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗကအပါဒါန်အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။

(**တနည်း**) စလအပါဒါန်၊ အစလအပါဒါန်အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။

စိတ်ဖြင့်ခွဲခွါသည်၏အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း၊ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းရှေးရှိသော အပါဒါန်သည် ဗုဒ္ဓိသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗကအပါဒါန်မည်၏။ (**ဋီ**)

ပုံစံ-စောရာ ဘယံ ဇာယတေ။ ဤ၌ စောရာဟူသောအပါဒါန်သည် စိတ်ဖြင့်ခွဲခွါသည်၏

အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း၊ ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ဗုဒ္ဓိသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗကအပါဒါန်မည်၏၊ စိတ္တသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗက အပါဒါန်မည်၏။

ကိုယ်ဖြင့်ခွဲခွါသည်၏အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း၊ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းရှိသောအပါဒါန်သည် ကာယသမ္ပတ္တိ ပုဗ္ဗကအပါဒါန် (ကာယသံသဂ္ဂပုဗ္ဗက) မည်၏။

ပုံစံ–ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော။ ဂါမာဟူသော အပါဒါန်သည် ဖဲခွါသည်၏အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း၊ ပြဋ္ဌာန်ခြင်းရှိသောကြောင့် ကာယသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗကအပါဒါန်(ကာယသံသဂ္ဂပုဗ္ဗက)မည်၏။

လှုပ်ရှားတတ်သော အပါဒါန်သည် စလအပါဒါန်မည်၏။

ပုံစံကား–ဓာဝတာ ဘယံ ဓာယတေ။ ဤ၌ ဓာဝတာဟူသောအပါဒါန်သည် လှုပ်ရှားတတ်သောကြောင့် စလအပါဒါန်မည်၏။

မလှုပ်ရှားတတ်သော အပါဒါန်သည် အစလအပါဒါန်မည်၏။

ပုံစံကား–ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော။ ဤ၌ ဂါမာဟူသောအပါဒါန်သည် မလှုပ်ရှားတတ် သောကြောင့် အစလအပါဒါန် မည်၏။

မေး။ ။ ရုက္ခာ ပဏ္ဏံ ပတတိ၌ ရုက္ခ,ပဏ္ဏတို့သည် စိတ်စေတနာ မရှိ၊ အဝိညာဏက ဖြစ်သော ကြောင့် ကာယ,ဗုဒ္ဓိ(၂)မျိုး မရှိရကား အဘယ်သို့ အပါဒါန်ဖြစ်သနည်း။

ဖြေ။ ။ ရုက္ခ,ပဏ္ဏတို့သည် ကာယ,ဗုဒ္ဓိ(၂)မျိုးမရှိသော်လည်း ပဏ္ဏသည် မကပ်ငြိခြင်း ကြိယာကို အားထုတ်သည် ဖြစ်၍ ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ကတ္တုကာရကမည်၏။

ရုက္ခသည် မပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် အပါဒါနကာရကမည်၏။

ဤ၌ **ဘာသာဋီကာ**အဖြေကား ကာယ, စိတ္တ မရှိသော်လည်း ရုက္ခ, ပဏ္ဏတို့သည် ပင်ကိုယ်ကပင် ပူးပေါင်းပြီးဖြစ်၏၊ ထို့သို့ ပူးပေါင်းရာမှ ဖဲခွါခြင်းအပဂမနသဘော ရှိသောကြောင့် (ကာယသမ္ပတ္တိ, စိတ္တသမ္ပတ္တိပုဗ္ဗက မဟုတ်သော) သာမညအပါဒါန်အမည် ရနိုင်သည်ဟု ဖြေသည်။

မေး။ ။ ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော၌ ရွာဟူသော ကာရကသည် တစုံတရာကို မပြုလုပ် ပါဘဲလျှက် အဘယ်သို့ ကာရကမည်နိုင်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ ဖဲခွါခြင်းကြိယာကို ပြုလုပ်တတ်သော ကတ္တား၏ ကြိယာမှ ကင်းခြင်းဟူသော လျစ်လျူရှုသော အဖြစ်ကို ဆောင်တတ်သောကြောင့် ရွာသည် ကာရကမည်နိုင်ပါသည်။

အကယ်၍ ကတ္တား၏ကြိယာမှ ကင်းခြင်းဟူသော လျစ်လျူရှုသောအဖြစ်ကို မဆောင်သည် ရှိသော် ဂါမရွာသည် ကမ္မကာရကသာဖြစ်ရာ၏၊ အပါဒါနကာရက မဖြစ်ရာ။

မေး။ ။ ကြိယာမှ ကင်းခြင်းဟူသော လျစ်လျူရှုတတ်သော အဖြစ်ကို ဆောင်တတ်သော ရွာဟူသော ကာရကသည် အဘယ်သို့ ကာရကဖြစ်နိုင်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ လျစ်လျူရှုတတ်သော အဖြစ်ဟူသည် ဤအရာ၌ ကြိယာ၏ မရှိခြင်းမျှ မဟုတ်။ စင်စစ်သော်ကား ကြိယာမှ ကင်းခြင်းကို ဆောင်ခြင်းပင်တည်း၊ ထိုဆောင်ခြင်းသည် ကြိယာပင်ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ရွာသည် ကာရကဖြစ်နိုင်ပါသည်။

(၈၁)(၈၂)ဂါထာ

နိဒ္ဒဠ္ဌဝိသယံ ကိဉ္စိ၊ ဥပပ္ပတ္တိဝိသယံ တထာ။
အနုမေယျ ဝိသယဉ္စ၊ အပါဒါနံ တိဓာ မတံ။
အပေန္တိ မုနယော ဂါမာ၊ ကုသူလာ တဏ္ဍုလံ ပစေ။
ပါဠလိပုတ္တကေဟိ စ၊ အဘိရူပတရာ ဣမေ။

(၈၁)ဂါထာဖြင့် အပါဒါန်(၃)မျိုးကိုပြသည်။

(၈၂)ဂါထာဖြင့် အပါဒါန်(၃)မျိုး၏ ပုံစံကို ပြသည်။

အပါဒါန်သည် နိဒ္ဒဋ္ဌိဝိသယအပါဒါန်၊ ဥပပ္ပတ္တိဝိသယအပါဒါန်၊ အနုမေယျဝိသယအပါဒါန် အားဖြင့်(၃)မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင်–

တိုက်ရိုက်ညွှန်ပြအပ်သော ကြိယာဟုဆိုအပ်သော အရာရှိသော အပါဒါန်သည် နိဒ္ဒဋ္ဌဝိသယ အပါဒါန်မည်၏ ။

ပုံစံကား–ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော။ ဤ၌ ဂါမာဟူသော အပါဒါန်သည် အပေန္တိဟု တိုက်ရိုက် ညွှန်ပြအပ်သော ကြိယာဟုဆိုအပ်သော အရာရှိသောကြောင့် နိဒ္ဒဋ္ဌဝိသယအပါဒါန်မည်၏။

ထုတ်ဆောင်အပ်သော ကြိယာဟုဆိုအပ်သော အရာရှိသော အပါဒါန်သည် ဥပပ္ပတ္တိဝိသယ အပါဒါန်မည်၏။

ပုံစံကား–ကုသူလာ တဏ္ဍုလံ ပစေတည်း။ ဤ၌ ကုသူလာဟူသော အပါဒါန်သည် **ကုသူလာ–ကျီမှ၊ နီဟရိတွာ–ထုတ်၍၊ တဏ္ဍုလံ–ဆန်ကို၊ ပစေ–ချက်ရာ၏**။ ဤသို့ နီဟရိတွာဟု ထုတ်ဆောင်အပ်သော ကြိယာလျှင် အရာရှိသောကြောင့် ဥပပ္ပတ္တိဝိသယအပါဒါန်မည်၏။

မှန်းဆ၍သိအပ်သော ကြိယာဟုဆိုအပ်သော အရာရှိသောအပါဒါန်သည် အနုမေယျဝိသယ အပါဒါန်မည်၏။

ပုံစံကား–ပါဠလိပုတ္တကေဟိ အဘိရူပတရာ ဣမေတည်း။

ဤ၌ ပါဋ္ဌလိပုတ္တကေဟိဟူသော အပါဒါန်သည် မှန်းဆ၍ သိအပ်သော ဥက္ကံသိယန္တိကြိယာဟု ဆိုအပ်သော အရာရှိသောကြောင့် အနုမေယျဝိသယ အပါဒါန်မည်၏။

မေး။ ပါဋ္ဌလိပုတ္တကေဟိ အဘိရူပတရာ–၌ အဘယ်သဒ္ဒါဖြင့် အဘယ်အနက်ကို ဆ၍ သိအပ်ပါသနည်း၊ ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၇–သကျ)

သဒ္ဒနီတိ၌ကား စောရာ ဘယံ ဇာယတေ၌ စောရာကား စလအပါဒါန်၊

ဂါမာ အပေန္တိ မုနယော၌ ဂါမာကား အစလအပါဒါန်၊

ဗုဒ္ဓသ္မာ သာရိပုတ္တော၌ ဗုဒ္ဓသ္မာကား နေဝစလနာစလအပါဒါန်မည်၏ဟု (၃)မျိုးခွဲပြသေးသည်။

မေး။ ။ အပါဒါန်အပြား (၃)ပါးကို ပြယုဂ်ထုတ်၍ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၁–စေတိ)

(၈၃) ဂါထာ

ကြိယာနိဿယဘူတာနိ၊ ကတ္တုကမ္မာနိ တိဋ္ဌရေ။
ယတ္ထာကာသောတိ သောဓေဝ၊ ပရံပရူပစာရတော။

ကြိယာနိဿယယဘူတာနိ ၊ပ၊ ယတ္တောကာသောတိပါဠိဖြင့် ဩကာသပုဒ်၏ဝစနတ္ထနှင့် ဩကာသကာရက၏ သဘောကို ပြသည်။

ကြိယာနိဿယယဘူတာနိ ကတ္တုကမ္မာနိ အဝကသန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ဧတ္ထာတိ ဩကာသော။ (အဝ+ကသ+ဏ)

ကြိယာ၏မှီရာဖြစ်သော ကတ္တားကံတို့၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဩကာသကာရကဟု ခေါ်သည်။ (စာကိုယ်)

အဝကသန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ဧတ္ထာတိ ဩကာသောဟု ပြု။

ကတ္တားကို ကြိယာယောဟု ထည့်ပြထားသည်။ (ဒီပနီ)

သောယေဝ ပရံပရူပစာရတောပါဠိဖြင့် ဩကာသအမည်သည် မုချအမည်မဟုတ်၊ ဥပစာ အမည် ဖြစ်သည်ဟု ပြသည်။

ဒေဝဒတ္တော ကဋေ နိသီဒတိ၌ ထိုင်ခြင်းကြိယာသည် ဒေဝဒတ်ဟူသော ကတ္တား၌ တည်၏၊ ထို့ကြောင့် ဒေဝဒတ်သာ မုချအားဖြင့် ဩကာသမည်၏၊

သို့သော် ဒေဝဒတ်၏ ဩကာသအမည်ကို ကဋ၌ တင်စား၍ ကဋကို ပရံပရူပစာရအားဖြင့် ဩကာသကာရကဟု ခေါ်သည်။ (ဌာနျူပစာ)

ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိ၌ ကျက်ခြင်းကြိယာသည် ဩဒနံဟူသော ကံ၌တည်၏၊ ထို့ကြောင့် ဩဒနသည်သာ မုချအားဖြင့် ဩကာသမည်၏၊

သို့သော် ဩဒန၏ ဩကာသအမည်ကို ထာလီ၌ တင်စား၍ ထာလီကို ပရံပရူပစာရအားဖြင့် ဩကာသကာရကဟု ခေါ်သည်။

ဩကာသ,အာဓာရ,အဓိကရဏတို့သည် အနက်တူပရိယာယ်တို့ ဖြစ်ကြသည်၊

ထို့ကြောင့် "ယောဓာရော တမောကာသံ"ကို ပြင်၍ "ယောဓာရော တမဓိကရဏံ"ဟု သုတ်တည်လျှင် ဖြစ်နိုင်သည်။ ဩကာသောတိ အာဓာရောတိ အဓိကရဏန္တိ ဧကတ္ထာ။ (**ဒီပနီ**)

"ကတ္တုကမ္မသမဝါယိနီ ဝိက္လေဒနာဒိကြိယံ အာဓာရယတေတိ အာဓာရော"ဟု ကတ္တုသာဓနပြု။

ကံကတ္တားနှင့်တကွဖြစ်သော ထမင်း၏နူးညံ့ခြင်းစသောကြိယာကို ဆောင်တတ်သောကြောင့် အာဓာရမည်၏။

(**တနည်း**)"ကတ္တာရံ ကမ္မဉ္စ အာဓာရေတီတိ အာဓာရော"ဟုပြု။

ကြိယာ၏တည်ရာဖြစ်သော ကတ္တားကံကို ဆောင်တတ်သောကြောင့် အာဓာရမည်၏။

မေး။ ။ ကြိယာကို ဆောင်ခြင်းကြောင့် အာဓာရဟူ၍ဆိုအပ်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် ကတ္တာရံ ကမ္မဉ္စ အာဓာရေတီတိ အာဓာရောဟု ဆိုအပ်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ ကြိယာကို ဆောင်ခြင်းသည်ပင် ကြိယာ၏မှီရာ ကတ္တားကံကို ဆောင်သည် မည်သောကြောင့်၎င်း၊ အာဓာရသည် ကတ္တားကံနှင့်ကင်း၍ ပယ်စွန့်၍ တိုက်ရိုက်ကြိယာကို မဆောင်နိုင်သောကြောင့်၎င်း ဆိုအပ်ပါသည်။

သောယေဝ၌ **ဧဝသဒ္ဒါ**ဖြင့် ကြိယာ၏ စင်စစ်တည်ရာဖြစ်သော ကတ္တားကံကို နစ်စေသည်။

(၈၄) ဂါထာ

လဒ္ဓနာမဝိသေသတ္တာ၊ နေသံ နောကာသတာ သိယာ။
သာမညဿ ဝိသေသော၀၊ ဗာဓကောတိ ဟိ ဝုစ္စတေ။

ကတ္တားကံတို့၌ ကြိယာတည်လျှင် ယင်ကတ္တားကံကိုသာ ဩကာသဟု ဆိုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ ကဠ,ထာလီတို့ကို ဩကာသဟု မဆိုသင့်သည်မဟုတ်ပါလော၊ ဤစောဒနာကို သောခနော ခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဋီ)**

ဤဂါထာဖြင့် ကတ္တားကံတို့က ကြိယာ၏မှီရာ ဩကာသဖြစ်ပါလျက် ဩကာသအမည် မရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြသည်။

ကတ္တားကံတို့သည် ကြိယာ၏မှီရာဖြစ်သော်လည်း ဩကာသဟူသော အမည်ကို မရတော့။

ကသ္မာ? ကတ္တားသည် ကတ္တားဟူသော အမည်ထူးကို ရပြီးဖြစ်၏၊ ကံသည် ကံဟူသော အမည်ထူးကို ရပြီးဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တားနှင့်ကံတို့သည် ဩကာသဟူသော အမည်ကို မရကြတော့။

ကဠ,ထာလီတို့သာ ဩကာသဟူသော အမည်ကို ရကြကုန်၏။ **(ပုစ္ဆာ)**

ကတ္တားကံဟူသော အမည်ထူးကို ရအပ်သော်လည်း အဘယ့်ကြောင့် ဩကာသအမည် မဖြစ်ရာ သနည်းဟု စောဒနာဖွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောခနောရန် ဤဂါထာအပရမ္ဘကို ရေးသည်။

ကတ္တားကံဟူသော အမည်ထူးကို ရအပ်သော်လည်း ၎င်းကတ္တားကံတို့၏ ဩကာသအမည်ကို မရခြင်း၏အကြောင်းကား–ဩကာသဟူသော သာမညနာမည်ကို ကတ္တားကံဟူသော ဝိသေသနာမည်က တားမြစ်သောကြောင့်တည်း။

သဒ္ဒယုတ္တိကား–“ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ၊ ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ”ဟူသော ဝိသေသ အစီအရင်က ‘ယောဓာရော တမောကာသံ’ဟူသော သာမညအစီအရင်ကို တားမြစ်သောကြောင့် ကတ္တား ကံဟူသော အမည်ထူးကိုသာ ရကြသည်၊ ဩကာသဟူသော သာမညအမည်ကို မရကြတော့။

ဥပမာ–ပုလ္လိင် အကာရန္တ အားလုံးနောင် သိဝိဘတ်၏ ဩအပြုကို စီရင်သော “သော”သုတ်သည် သာမညအစီအရင်ဖြစ်၏၊ ရာဇစသော ပုလ္လိင်အကာရန္တနောင် သိဝိဘတ်၏ အာအပြုစီရင် သော “သျာစ”သုတ်သည် ဝိသေသအစီအရင်ဖြစ်၏၊ ယင်းဝိသေသအစီအရင်က အဆိုပါ သာမညအစီအရင်ကို တားမြစ်ထားသောကြောင့် ရာဇစသော ပုလ္လိင် အကာရန္တနောင်သက်သော သိဝိဘတ်ကို “သော”သုတ်ဖြင့် ဩ မပြုရသကဲ့သို့တည်း။

(၈၅) ဂါထာ

အာဓာရော စတုဓာ ဗျာပိ–ကော တိလောပသိလေသိကော။
ထာလီ ဝေသယိကောကာသော၊ ဂင်္ဂါ သာမီပိကောတိ စ။

ဤဂါထာဖြင့် အာဓာရ(၄)မျိုးကို ပုံစံနှင့်တကွ ပြသည်။

အာဓာရသည် ဗျာပိကာဓာရ, ဩပသိလေသိကာဓာရ, ဝေသယိကာဓာရ, သာမီပိကာဓာရ အားဖြင့် (၄)မျိုး ရှိသည်။ ထိုတွင်

(၁) အာဓာယ်၏ပျံ့နှံ့ခြင်းရှိသော အာဓာရသည် ဗျာပိကာဓာရမည်၏။

ပုံစံကား-တိလေသု တေလံ တိဋ္ဌတိ။ ဤ၌ တိလေသုဟူသော အာဓာရသည် တေလံဟူသော အာဓေယျ်၏ ပျံ့နှံ့ခြင်းရှိသောကြောင့် ဗျာပိကာဓာရမည်၏။

ထိုဗျာပိကာဓာရသည် ဧကဒေသဗျာပိကာဓာရ, သဗ္ဗဗျာပိကာဓာရအားဖြင့် (၂)မျိုး ရှိသည်။ ထိုတွင်-

တစိတ်အားဖြင့် အာဓေယျ်၏ပျံ့နှံ့ခြင်းရှိသော အာဓာရသည် ဧကဒေသဗျာပိကာဓာရမည်၏။

ပုံစံကား-ဇလေသု ခီရံ တိဋ္ဌတိတည်း။

အလုံးစုံအားဖြင့် အာဓေယျ်၏ပျံ့နှံ့ခြင်းရှိသော ဗျာပိကာဓာရသည် သဗ္ဗဗျာပိကာဓာရ မည်၏။

ပုံစံကား- တိလေသု တေလံ တိဋ္ဌတိတည်း။

(၂) အာဓေယျ်နှင့်တကွ သံယောဂလက္ခဏာရှိသော ငြိကပ်ခြင်းရှိသော အာဓာရသည် ဩပသိလေသိကာဓာရမည်၏။ **ပုံစံကား**-ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိတည်း။

ဤ၌ ထာလိယံဟူသော အာဓာရသည် ထမင်းဟူသောအာဓေယျ်၏ ရောနှောပေါင်းစပ်ခြင်း ငြိကပ်ခြင်းရှိသောကြောင့် ဩပသိလေသိကာဓာရမည်၏။

သံယောဂလက္ခဏာဟူသည် အာဓာရနှင့် အာဓေယျ်တို့၏ ရောနှောခြင်းပင်တည်း။

ထိုဩပသိလေသိကာဓာရသည်လည်း-

(၁) အလ္လီယနဩပသိလေသိကာဓာရ-ဥက္ခလိယံ အာစာမော တိဋ္ဌတိတည်း။

(၂) အနလ္လီယနဩပသိလေသိကာဓာရ-ရာဇာ ပရိယင်္ကေ နိသီဒတိတည်း-ဟု (၂)မျိုးရှိသည်။

(၃) အာဓေယျ်၏အထူးသဖြင့် ဖြစ်ရာအရပ်ဟု ဆိုအပ်သော အရာမျှဖြစ်၍ တည်ရာဖြစ်သော အာဓာရသည် ဝေသယိကာဓာရမည်၏။ **ပုံစံကား**-အာကာသေ သကုဏာ ပက္ခန္ဒန္တိစသည်တည်း။

ဤ၌ အာကာသေဟူသော အာဓာရသည် ငှက်တို့ဟူသော အာဓေယျ်တို့၏ အထူးသဖြင့် ဖြစ်ရာအရပ်ဟု ဆိုအပ်သော အရာဖြစ်၍ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဝေသယိကာဓာရမည်၏။

ထိုဝေသယိကာဓာရသည်-

(၁) ဒေသန္တရာဝစ္ဆေဒဝေသယိကာဓာရ-အာကာသေ သကုဏာ ပက္ခန္ဒန္တိ။

(၂) အညထာ ဘာဝဝေသယိကာဓာရ-ဘူမီသု မနုဿာ စရန္တိဟု (၂)မျိုး ရှိသည်။

(၄) အာဓေယျ်၏အနီးဖြစ်၍ တည်ရာဖြစ်သော အာဓာရသည် သာမီပိကာဓာရမည်၏။

ပုံစံကား-ဂင်္ဂါယံ ဃောသော တိဋ္ဌန္တိတည်း။

ဤ၌ ဂင်္ဂါယံဟူသော အာဓာရသည် ဂင်္ဂါမြစ်နှင့် စပ်နေသော ကမ်းနားဟူသော အာဓေယျ်၏ အနီးဖြစ်၍ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် သာမီပိကာဓာရမည်၏။

မေး။ ။ အာဓာရ (၄)မျိုးတို့တွင် ရှေ့ (၃)ပါး၌ သံယောဂ သမဝါယအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိ၍ အာဓာရမည်တန်စေ၊ သိဿော ဂရုသု ဝသတိစသော သာမီပိကာဓာရ၌ အဆိုပါ (၂)မျိုး မရှိသောကြောင့် အဘယ်သို့ အာဓာရအမည်ရပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ သိဿော ဂရုသု ဝသတိစသော သာမီပိကာဓာရ၌ ဆရာနှင့် တပည့်တို့သည် သံယောဂ သမဝါယ (၂)မျိုး မရှိသော်လည်း မင်းနှင့်စပ်၍ တည်ရှိသောကြောင့် ယောက်ျားကို မင်း၌

မှီ၏ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရသကဲ့သို့ ။ တပည့်သည် ဆရာနှင့်စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသောကြောင့်၎င်း၊ ဆရာ့ထံအနီးအပါး၌ ကပ်၍ နေသောကြောင့်၎င်း နိဿယအဖြစ်ရှိရကား နိဿယလက္ခဏာအားဖြင့် ဂုရုသုဟု အာစရအမည် ရနိုင်ပါသည်။ (ဋီကာ)

ထိုသာမီပိကာစရသည်လည်း–
(၁) မုချသာမီပိကာစရ(ဂင်္ဂါယံ နှာန်)
(၂) အမုချသာမီပိကာစရ (ဂင်္ဂါယံ သဿံ)ဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။

ဂင်္တိ ဂစ္ဆန္တိ ပဝတ္တန္တိ ထတ္ထရက္ခာဒယော ဧတေနာတိ ဂံ။ (ဂမု+ကွိ) ရေ–ရေ၏။
ဂံ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ သန္တတိ စ တွေ့တိ ဂင်္ဂါ။ (ဂံ+ဂမု+ကွိ) ဂင်္ဂါဟူသော မြစ်အထူးရေ၏။

(၈၆) ဂါထာ
ပဓာနပရိကပ္ပါနံ ၊ ဝသာဓာရော ဟိ ဒုဗ္ဗိဓော။
မုချောပစာရတော ဝါပိ၊ တိလဂင်္ဂါဒယော ယထာ။

အာဓာရသည်
(၁) ပဓာနာဓာရ (တိလေသု တေလံ တိဋ္ဌတိစသည်)
(၂) ပရိကပ္ပါဓာရ (ဂင်္ဂါယံ ဃောသော တိဋ္ဌတိစသည်) ဟု (၂)မျိုး ရှိသည်။
(**တနည်း**) (၁) မုချာဓာရ (တိလေသု တေလံ တိဋ္ဌတိစသည်)
(၂) ဥပစာဓာရ (ဂင်္ဂါယံ ဃောသော တိဋ္ဌတိစသည်) ဟု (၂)မျိုး ရှိသည်။
ဤအာဓာရတို့တွင် ပဓာနာဓာရနှင့် မုချာဓာရ, ပရိကပ္ပါဓာရနှင့် ဥပစာဓာရတူကြသည်။ ဝေါဟာရအားဖြင့်သာ ကွဲပြားသကဲ့သို့ ဆိုထားခြင်းဖြစ်သည်။ (ဒီပနီ)

တိလေသု တေလံ တိဋ္ဌတိ၊ ထာလိယံ ဩဒနံ ပစတိ၊ အာကာသေ သကုဏာ ပက္ခန္ဒန္တိ–တို့၌ တိလေသု, ထာလိယံ, အာကာသေတို့သည် မုချာဓာရ, ပဓာနာဓာရတို့မည်ကုန်၏။
ဂင်္ဂါယံ ဃောသော တိဋ္ဌတိ၊ ဂုရုသု သိဿော ဝသတိ–တို့၌ ဂင်္ဂါယံ, ဂုရုသုတို့သည် ပရိကပ္ပါဓာရ, ဥပစာဓာရတို့ မည်ကုန်၏။

ဤဂါထာ၌ ဟိသဒ္ဒါသည် ဒဠှီအနက်ရှိ၏။ (တနည်း) ဧဝအနက်ရှိ၏။
ဝါသဒ္ဒါသည် ဝိကပ်အနက်၊ ပိသဒ္ဒါသည် သမ္ပိဏ္ဍနအနက်ရှိသည်။
ဟိ–ဂင်္ဂါယံကို အာဓာရဟု ဆိုခြင်းသည် မှန်၏။ (ဒဠှီ)၊
ဒုဗ္ဗိဓော ဟိ ဒုဗ္ဗိဓော ဧဝ–(၂)ပါးအပြားရှိသည်သာလျှင်တည်း။ (ဧဝတ္ထ)

(၈၇) ဂါထာ
မုချာမုချဝသေနေဝ၊ သဗ္ဗော သဒ္ဒေါ ပဘိဇ္ဇတေ။
ဂင်္ဂါယံ နှာယတေ ဂင်္ဂါ–ယံ သဿန္တိ ယထာက္ကမံ။

အလုံးစုံသော သဒ္ဒါတို့၏ မုချ, အမုချအားဖြင့် (၂)မျိုးပြားပုံကို ပုံစံနှင့်တကွ ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

မုချ, အမုချအားဖြင့်(၂)မျိုးတို့တွင်–

မုချသဒ္ဒါ၏ပုံစံကား–ဂင်္ဂါယံ နှာယတေတည်း။

ဤ၌ ရေချိုးခြင်းကြိယာကို မြင်အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဂင်္ဂါယံသဒ္ဒါသည် ရေအယာဉ် ဟူသော အနက်ကို ဟောသော မုချသဒ္ဒါဖြစ်သည်။

အမုချသဒ္ဒါ၏ပုံစံကား–ဂင်္ဂါယံ သဿံတည်း။

ဤ၌ သဿံဟူသော ပုဒ်ကို မြင်အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဂင်္ဂါသဒ္ဒါသည် ဂင်္ဂါမြစ်၏ အနီး၌ တည်သည်ဖြစ်၍ဖြစ်သော လယ်ဟူသော အနက်ကို ဟောသော အမုချသဒ္ဒါဖြစ်သည်။

မေး။ မုချာမုချဝသေန–အရ ပုံစံ ၂မျိုး ထုတ်ပါ။ (၁၃၄၁–သကျ)

မေး။ ဂင်္ဂါယံ နှာယတေ၊ ဂင်္ဂါယံ သဿံ ၊ သြဒနော ဘုဉ္စတေ၊ သြဒနော ပစ္စတေ–တို့၌ ဂင်္ဂါနှင့် သြဒနတို့၏ မုချာမုချအနက် ဟောနိုင်ခြင်း၏ အကြောင်းများကို အသီးသီး ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၆–သကျ) (သြဒနသဒ္ဒါအတွက် (၂၀၂)ဂါထာ ကြည့်)

ကာရကသဒ္ဒါသည် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော ကတ္တုကာရကကို ဟောရာ၌ မုချသဒ္ဒါ ဖြစ်သည်၊ ကမ္မကာရကစသည်ကို ဟောရာ၌ ယင်းကမ္မကာရကစသည်တို့က သူတို့ကိုယ်တိုင် ကြိယာကို မပြီးစေတတ်ဘဲ ကြိယာဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းသာ ဖြစ်သောကြောင့် အမုချ (ဖလူပစာ)သဒ္ဒါဖြစ်သည်။

ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါသည် ပုဏ္ဏားအစစ်ကိုဟောရာ၌ မုချသဒ္ဒါဖြစ်သည်။

ပုဏ္ဏားနှင့်တူသူ ပုဏ္ဏားတုကို ဟောရာ၌ အမုချသဒ္ဒါဖြစ်သည်။

ဂင်္ဂါသဒ္ဒါသည် ရေအယာဉ်ကို ဟောရာ၌ မုချသဒ္ဒါဖြစ်သည်။

စပါးတို့၏စိုက်ပျိုးရာ လယ်ယာဟူသောအနက်ကို ဟောရာ၌ အမုချသဒ္ဒါဖြစ်သည်။

(၈၈)ဂါထာ

ဘူတမတ္ထမတိက္ကမ္မ၊ ယေနာဘူတမပေက္ခတိ။
ဘူတတ္ထသေကဒေသံ ဝါ၊ သော ပစာရောတိ ဝုစ္စတိ။

(၈၆)ဂါထာ၌ မုချောပစာရတောဟူ၍ ဆိုခဲ့သော ဥပစာရဟူသည် အဘယ်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဥပစာဟူသည် ဟုတ်မှန်သော အနက်ကို ကျော်လွန်၍ မဟုတ်မမှန်သော အနက်ကို ငဲ့၍ ပြောဆို အပ်သော ဝေါဟာရကို ဥပစာဟုခေါ်သည်။

(**တနည်း**) ဟုတ်မှန်သော အနက်၏ တစိတ်တဒေသကို ငဲ့၍ ပြောဆိုအပ်သော ဝေါဟာရကို ဥပစာဟု ခေါ်သည်။

မေး။ ဥပစာမည်ပုံကို ဘေဒစိန္တာလာအတိုင်း ရေးပါ။ (၁၃၅၆–စေတီ) ဥပစာမည်ပုံ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၇၀–စေတီ)

ဤဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓကို ကြည့်၍ ဘူတောပစာရ/အဘူတောပစာရတမျိုး၊

အပရဒ္ဓကို ကြည့်၍ ဘူတေကဒေသောပစာရတမျိုးအားဖြင့် ဥပစာ(၂)မျိုး ရှိသည်ဟု မှတ်ပါ။

(သို့မဟုတ်) ဘူတတ္ထူပစာရ/အဘူတတ္ထူပစာရအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်ဟု မှတ်ပါ။

အညသ္မိံ ပုရိသာဒိအတ္ထေ ဥပစာရိယတေ ဝေါဟရိယတေတိ ဥပစာရောဟု ပြု။ သီဟအစရှိသော သဒ္ဒါရ၏။ (**ဒီပနီ**)

(၈၉) ဂါထာ

သီဟော ဂါယတိ သီဟောယံ၊ မာဏဝေါစ္စာဒိ ဒုဗ္ဗိဓော။
အဘေဒဝိဝချာသောယ–မိတိသမ္ဗန္ဓတောပျယံ။

(၈၈)ဂါထာလာ ဥပစာ(၂)မျိုး၏ ပုံစံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဘူတောပစာရ၏ပုံစံကား–သီဟော ဂါယတိတည်း။

ဤ၌ သီဟောသဒ္ဒါ၏ ခြင်္သေ့ဟူသော အနက်သည် ဟုတ်မှန်သော အနက်တည်း၊ ယင်းအနက်ကို ကျော်လွန်၍ မဟုတ်မမှန်သော ယောကျ်ားဟူသော အနက်ကို ငဲ့၍ ပြောဆိုအပ်သောကြောင့် သီဟော သဒ္ဒါသည် ဘူတောပစာရသဒ္ဒါ(အဘူတောပစာရ)ဖြစ်သည်။

ဘူတေကဒေသောပစာရ၏ပုံစံကား–သီဟောယံ မာဏဝေါတည်း။

ဤ၌ လူသည် ခြင်္သေ့နှင့် ကိုယ်ဒြဗ်အားဖြင့် မတူသော်လည်း ရဲရင့်ခြင်း တစိတ်တဒေသအားဖြင့် တူ၏၊ ထို့ကြောင့် ဟုတ်မှန်သော အနက်၏ တစိတ်တဒေသကို ငဲ့၍ သီဟဟူသော အမည်ကို လုလင်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဆိုထားခြင်းကြောင့် သီဟောသဒ္ဒါသည် ဘူတေကဒေသောပစာရမည်၏။

မေး။ အဘူတောပစာမည်ပုံကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၆–စေတီ)

ဘူတောပစာရကိုပင် "အဘေဒဝိဝချူပစာရ"ဟုငှင်း,

ဘူတေကဒေသောပစာရကိုပင် "သော အယန္တိ သမ္ဗန္ဓူပစာရ"ဟုငှင်း နာမည်တမျိုးဖြင့် ခေါ်သေးသည်။

ထိုတွင် **အဘေဒဝိဝချူပစာရ၏ပုံစံကား**–သီဟော ဂါယတိတည်း။

ဤ၌ သီဟောသဒ္ဒါသည် ခြင်္သေ့နှင့် ယောကျ်ားကို မခွဲခြားဘဲ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် "အဘေဒဝိဝချူပစာရ"မည်၏။

သောယမိတိသမ္ဗန္ဓူပစာရ၏ပုံစံကား–သီဟောယံ မာဏဝေါတည်း။

ဤ၌ သီဟောပုဒ်ကို သော–ဟူသောပုဒ်နှင့်ငှင်း၊ မာဏဝေါကို အယံပုဒ်နှင့်ငှင်း စပ်လျှက်၊ ဆက်သွယ်လျှက် ပြောဆိုကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် သီဟော အယံ မာဏဝေါကို "သောယမိတိ သမ္ဗန္ဓူပစာရ" ဟု ခေါ်သည်။

မေး။ အဘူတောပစာရ ဘူတေကဒေသူပစာရ အဘေဒဝိဝချူပစာရ သောယမိတိသမ္ဗန္ဓူ–ပစာရ မည်ပုံတို့ကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၇၀–စေတီ)

မေး။ အဘေဒဝိဝချူပစာ သောယမိတိသမ္ဗန္ဓူပစာတို့၏ ထူးခြားပုံကို ဥဒါဟရဏ် တခုစီဖြင့် ရှင်းလင်းပြပါ။ (၁၃၁၄–သကျ)

ဘူတောပစာရကိုပင် အဘူတောပစာရဟုငှင်း၊ အဘူတတ္ထူပစာရဟုငှင်း၊ အဘေဒဝိဝချူပစာရဟုငှင်း ခေါ်သည်။

ဘူတေကဒေသောပစာရကိုပင် ဘူတေကဒေသူပစာရဟုရင်း၊ ဘူတတ္ထေကဒေသူပစာရဟုရင်း၊ သောယမိတိသမ္ဗန္ဓူပစာရဟုရင်း ခေါ်သည်။ ဝေါဟာရမျှသာ ထူးသည်။

ကေစိဆရာတို့က ထိုဥပစာရဟူသမျှကို **အတထသော**ဟူသော ဝေါဟာရတမျိုးဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။

အတထသော–ကို တထသို့ ပဝတ္တော တထသော၊

ခြသေ့်ဟူသော အနက်၌ဖြစ်သော သီဟသဒ္ဒါသည် တထသော ဖြစ်၏။

န တထသော အတထသော ဟုပြု။

ခြသေ့်မှတပါးသော ယောက်ျားဟူသော အနက်၌ဖြစ်သော သီဟသဒ္ဒါသည် အတထသော ဖြစ်၏။ **ပုံစံကား**–သီဟော ဂါယတိတည်း။

မာတလိဆရာကား –

(၁) မဉ္စာ ကုက္ကုဋ္ဌိ ကရောန္တိစသည်၌ ဌာနူပစာ၊

(၂) ဂင်္ဂါယံ ဃောသော တိဋ္ဌတိစသည်၌ သမီပူပစာ၊

(၃) ကုန္တေ ပဝေသယစသည်၌ လှံနှင့်တကွ သွားတတ်ဖြစ်တတ်သောကြောင့် လှံကိုင်သော ယောက်ျား၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် သဟစရိယူပစာမည်၏။ (၎င်းကို ပုဒ်စစ်၌ ဌာနူပစာဟု ဆိုသည်)

(၄) အဗြဟ္မဒတ္တော ဗြဟ္မဒတ္တော အယံစသည်၌ ဗြဟ္မဒတ်မင်းနှင့် သွားခြင်း စားခြင်းစသော ကြိယာအားဖြင့် တူသောကြောင့် လုင်ကိုပင် ဗြဟ္မဒတ်မင်းဟု ခေါ်ဆိုရကား **တံကိရိယာ စရိယူပစာရ**မည်၏။

ဤသို့ ပုဒ်၏အစွမ်းအားဖြင့် အတထသောသဒ္ဒါတို့သည် (၄)ပါးရှိကုန်၏ဟု ဆိုသည်။

ဥပစာကိုပင် အတထသောဟု ခေါ်ဆိုကြောင်းကို သတိပြုပါ။

(၉၀)

ပရာဘာဝပဒါပေက္ခံ ၊ သအမာဒိ တု ကာရကံ ။

ပစ္စယဿ သဓာတုဿ ၊ အတ္ထဘူတန္တု သာဓနံ။

သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ၊ သချ်ာကမ္မာဒိကာရကံဟူသော အနက်(၅)ပါးတို့ကို အကျယ်ပြဆိုခဲ့ရာယခုအခါ၌ နောက်ဆုံးဖြစ်သော ကာရက၏အကျယ်ကို ပြ၍ပြီးခဲ့လေပြီ။

ဤကာရကဟူသည် ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိတည်း။

သာဓနဟူသည် **သာဓေတီတိ သာဓနံ**ဟူသည်နှင့်အညီ ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် ကာရကနှင့် သာဓနသည် အဘယ်သို့ ထူးသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပါစကံ ပဿတိ စသောပုံစံ၌ ပဓာနကြိယာမှ တပါးသော ပဿတိစသော ကြိယာပုဒ်ကို ငဲ့သော အံစသော ဝိဘတ်တို့နှင့် တကွဖြစ်သော ပါစကံသဒ္ဒါ၏ ‘စဖိုသည်ကို’စသော အနက်သည် ကာရကမည်၏။

ပဿတိစသော နောက်ကြိယာကို မငဲ့သော အံစသော ဝိဘတ်နှင့် တကွမဖြစ်သော ပစဓာတ်နှင့် တကွဖြစ်သော ဏွုပစ္စည်း၏ 'စဖိုသည်'စသော အနက်သည် သာဓနမည်၏။ (ဤကား ဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်) (**ဒီပနီ**)

အကျဉ်းချုပ်

ဝိဘတ်၏အနက်သည် ကာရကမည်၏။ ဓာတ်ပစ္စည်း၏ အနက်သည် သာဓနမည်၏ ဟု မှတ်ပါ။

ကာရက, သာဓနအသံပါအောင် အနက်ပေးလျှင်–

ပါစကံ–ချက်တတ်သောစဖိုသည်ကို၊ ပဿတိ–မြင်တတ်၏။

ပုရိသံ–မိဘနှစ်ပါးတို့၏အလိုကိုပြည့်စေတတ်သော ယောကျ်ားကို၊ ပဿတိ–မြင်တတ်၏ဟု အနက်ပေး။

(၉၁)(၉၂)

ဝါကျေဝါ ကာရကော ယော တံ၊ ပသိဒ္ဓေ ယဋ္ဌ သာဓနံ။
ကာရကံ ပုန မေတသ္မိံ၊ အယမေသံ ဝိသေသတာ။
ပစ္စတေ ဩဒနော ယေန၊ ဣတိ သော ပါစကောဒနော။
ဘုဇ္ဇတေ ပါစကေနေဝ၊ မာဒျာဒါဟရဏံ မတံ။

ဝါကျအရာ၌ ကာရကနှင့် သာဓနတို့၏ အထူးတနည်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပစ္စတေ ဩဒနော ယေနဟူသော ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျအခိုက်၌ ယေနပုဒ်ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော စဖိုသည်၏ ချက်စွမ်းနိုင်သော သတ္တိသည် ကတ္တုကာရကမည်၏။

ထိုကာရကသည် ပါစကောဟု ကိတ်ပြီးသောအခါ ကတ္တုသာဓနဖြစ်၏။

ထိုပါစကောဟူသော ကတ္တုသာဓနသည်ပင်–

ပါစကံ ပဿတိ၌ ကမ္မကာရကဖြစ်ပြန်၏။

ပါစကေန အဿံ ကိဏာတိ၌ ကရဏကာရကဖြစ်ပြန်၏။

ပါစကဿ ဒဒါတိ၌ သမ္ပဒါနကာရကဖြစ် ပြန်၏။

ပါစကမှာ သေဒါ ပတတိ၌ အပါဒါနကာရက ဖြစ်ပြန်၏။

ပါစကမှိ ပတိဋ္ဌိတံ ဝတ္ထံ၌ ဩကာသ ကာရကဖြစ်ပြန်၏။

ဤသို့ ဝါကျအခိုက်၌ ဖြစ်သော ကာရကက ကိတ်ပြီးသောအခါ သာဓနဖြစ်ခြင်း၊ ထိုသာဓနက တဖန် ကာရက(၆)ပါးလုံး ဖြစ်နိုင်ပြန်ခြင်းသည် ကာရကနှင့်သာဓနတို့၏ အထူးပေတည်း။

မေး။ ဩဒနော ဘုဇ္ဇတေ ပါစကေန ဧဝမာဒိ၌ အာဒိဝန်အရတို့ကို ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၇၀–သကျ)

ဖြေ။ တထာ ဟိ အာဒိသဒ္ဒေန ပါစကံ ပဿတိ၊ ပါစကေန အဿံ ကိဏာတိ၊ ပါစကဿ ဒဒါတိ၊ ပါစကမှာ သေဒေါ ပတတိ၊ ပါစကသ္မိံ ပတိဋ္ဌိတံ ဝတ္ထန္တိ ဧဝမာဒိံ ဂဏှာတိ။ (ဒီပနီ)

ဤ(၂)ဂါထာတို့ကို ခြုံကြည့်လျှင် ကာရကသည် သာဓနဖြစ်နိုင်သည်။

သာဓနသည်လည်း ကာရက (၆)ပါးလုံး ဖြစ်နိုင်သည်ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။

ယင်းအဓိပ္ပါယ်အရ ဆိုလျှင် ကတ္တုကာရကသည် ကတ္တုသာဓနတမျိုးသာ ဖြစ်နိုင်သည်။

ကတ္တုသာဓနသည်ကား ကာရက(၆)ပါးလုံး ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ကာရကနှင့် သာဓနတို့၏ ထူးခြားချက်ကို မှတ်သားရမည်။

တပုဒ်တည်း၌ ကာရက, သာဓနခွဲပုံ

ပါစကောဟူသော တပုဒ်တည်း၌ အချိန်ကာလအားဖြင့် ပစ္စတ်တည်သည်မှ စ၍ တဒ္ဓိတသုတ်ကြီးဖြင့် နာမ်မငဲ့မီ ပါစကဟု ပြီးသည်တိုင်အောင်အထိသည် သာဓနမည်၏။

တဒ္ဓိတသုတ်ကြီးဖြင့် နာမ်ငဲ့ပြီးသည်မှ စ၍ ကာရကမည်၏။

မေး။ သာဓန ကာရကတို့၏ အထူးကို ပုံစံထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၂၂–စေတီ) (၁၃၂၄– သကျ)

ပုရိသံ ပဃသတိ ပုံစံ၌ ပုရစ္စတ် ဏ္ဍသပစ္စည်း၏ အနက်သည် ပဃသတိ ကြိယာကို မငဲ့သောကြောင့် သာဓန။

အံဝိဘတ်၏ အနက်သည် ကြိယာကို ငဲ့သောကြောင့် ကာရက။ (**ပထမနည်း**)

ပစ္စတေ ဩဒနော ယေနာတိ သော ပါစကော–၌ ယေနသည် ချက်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိရှိသည်၊ ပစ္စတေကြိယာ၌ စပ်ယှဉ်ရသောကြောင့် ကာရက။

ပါစကောသည် ချက်တတ်သူဟူသော ပစ္စတ် ဏွုပစ္စည်း၏ အနက်နှင့်တကွ သတ္တိသာ ရှိ၍ ကြိယာတပါးကို မငဲ့စပ်သောကြောင့် သာဓန။ (**ဒုတိယနည်း**) (**သကျအဖြေ**)

မေး။ ကာရကနှင့် သာဓနအထူးကို ဒုတိယနည်းအရ ပုံစံထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၀၊ ၁၃၅၁၊ ၁၃၅၆၊ ၁၃၆၃–စေတီ)

မေး။ ဘေဒစိန္တာ၌ ဒုတိယနည်း ပြဆိုသော ကာရက/သာဓနတို့၏ အထူးကို ဒီပနီအတိုင်း ဖြေပါ။ (၁၃၆၄–သကျ)

(၉၃) ဂါထာ

ဒဗ္ဗဂုဏကြိယာနာမ–ဇာတိဘေဒေန ပဉ္စဓာ။

အတ္ထော အတ္ထမုခေနေဝ၊ သဒ္ဒေါပိတျပရေ ဝိဒူ။

(၂၆)ဂါထာ၌ သဒ္ဒါတခုတည်းက အနက်(၅)မျိုးပြားပုံကို ကျမ်းဆရာအလိုကျ **သကဝါဒ**အားဖြင့် ပြပြီး၍၊ ယခုအခါ၌ ထိုအနက်နှင့်ပတ်သက်၍ **အပရေဆရာ**တို့၏ အယူအဆကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အနက်သည် ဒြဗ်ဂုဏ်ကြိယာဇာတ်နာမ်အားဖြင့် (၅)မျိုးရှိသည်။

ယင်းအနက်(၅)မျိုးကို အကြောင်းပြု၍ သဒ္ဒါသည်လည်း ဒဗ္ဗသဒ္ဒါ၊ ဂုဏသဒ္ဒါ၊ ကြိယာသဒ္ဒါ၊ ဇာတိသဒ္ဒါ၊ နာမသဒ္ဒါအားဖြင့် (၅)မျိုး ရှိသည်ဟု **အပရေဆရာ**တို့ ဆိုကြသည်။

အနက်(၅)မျိုးကား မုချ၊ သဒ္ဒါ(၅)မျိုးကား ကာရဏူပစာတည်း။

ဤဂါထာ၌ အပိသဒ္ဒါသည် သမ္ပိဏ္ဍနအနက်ရှိသည်။

ယင်းအပိသဒ္ဒါဖြင့် အနက်သည်လည်း (၅)မျိုး ရှိသည်ဟု ပြသည်။

(၉၄) ဂါထာ

ဝိသာဏီ ဝလော ဂန္တာ၊ စိတ္တော ဂေါတိစ တညုနာ။

ဒဗ္ဗာဒိ ဒဗ္ဗသဒ္ဒါဒိ၊ ပစ္စေကံ ဝေါဟရီယတေ။

(၉၃)ဂါထာလာ အနက်(၅)မျိုး၊ သဒ္ဒါ(၅)မျိုး၏ပုံစံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
(၁) ဝိသာဏီ၌ ဦးချိုသည် ဒြဗ်အနက်မည်၏။
ထိုဒြဗ်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သော ဝိသာဏီသဒ္ဒါသည် ဒဗ္ဗသဒ္ဒါမည်၏။
(၂) ဓဝလော၌ အဖြူသည် ဂုဏ်အနက်မည်၏။
ထိုဂုဏ်အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သော ဓဝလောသဒ္ဒါသည် ဂုဏသဒ္ဒါမည်၏။
(၃) ဂန္တာ၌ သွားခြင်းသည် ကြိယာအနက်မည်၏။
ထိုကြိယာအနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သော ဂန္တာသဒ္ဒါသည် ကြိယာသဒ္ဒါမည်၏။
(၄) စိတ္တော၌ စိတ်သည် နာမ်အနက်မည်၏။
ထိုနာမ်အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သော စိတ္တသဒ္ဒါသည် နာမသဒ္ဒါမည်၏။
(၅) ဂေါ၌ နွားတို့၏တကောင်သည် တကောင်နှင့်တူသော အခြင်းအရာသည် ဇာတ်အနက်မည်၏။ ထိုဇာတ်အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သော ဂေါသဒ္ဒါသည် ဇာတိသဒ္ဒါမည်၏။
(ဝိသာဏီစသည်၌ အမ္ဗသေစနဂရသိနာနနည်း)

ဤဂေါဟူသော ဇာတိသဒ္ဒါ၌ ဂစ္ဆတီတိ ဂေါဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသောအခါ မူလက သွားခြင်းကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ ဂေါသဒ္ဒါဖြစ်ပေါ်လာသော်လည်း ထိုကြိယာဟူသော အကြောင်းကို မငဲ့မူ၍ နွားဇာတ်ကို ငဲ့သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဂေါသည် ကြိယာသဒ္ဒါ မဟုတ်၊ ဇာတိသဒ္ဒါသာ ဖြစ်သည်၊ ထိုကြောင့် ဇာတိသဒ္ဒါ၏ ပုံစံကို **ဂေါ**ဟု ထုတ်ခဲ့သည်။ (**ဒီ**)

မေး။ ။ ဝိသာဏီ ဓဝလော ဂန္တာစသော ဂါထာကို အတ္ထယောဇနာ, သဒ္ဒယောဇနာ ပြခဲ့ပါ။
ဖြေ။ ။ ဝိသာဏီ–ဦးချိုရှိသော နွား၊ ဓဝလော–ဖြူသော နွား၊ ဂန္တာ–သွားတတ်သော နွား၊ စိတ္တော–စိတ္တမည်သော နွား၊ ဂေါ–နွား၊ ဣတိ–ဤသို့၊ တညုနာ–ထိုအနက်(၅)မျိုးကို မြင်သိသော ပညာရှိသည်၊ ဒဗ္ဗာဒိ–ဒြဗ်အစရှိသော အနက်(၅)မျိုးကိုငင်း။ (**အတ္ထယောဇနာ**)
ဂေါ–နွားသည်၊ ဝိသာဏီ–ဝိသာဏီမည်၏။ ဂေါ–နွားသည်၊ ဓဝလော–ဓဝလမည်၏။ ဂေါ–နွားသည်၊ ဂန္တာ–ဂန္တာမည်၏။ ဂေါ–နွားသည်၊ စိတ္တော–စိတ္တမည်၏။ ဂေါ–နွားသည်၊ ဂေါ–ဂေါမည်၏။ ဣတိစ–ဤသို့လည်း တညုနာ–ထိုသဒ္ဒါ(၅)မျိုးကိုသိသော ပညာရှိသည်။ ဒဗ္ဗာဒိ–ဒဗ္ဗစသော သဒ္ဒါ(၅)မျိုးကိုငင်း (**သဒ္ဒယောဇနာ**)၊ ပစ္စေကံ–အသီးသီး၊ ဝေါဟရီယတေ–ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုအပ်၏။

ဤဂါထာကား **အပရေဆရာ**တို့၏ဝါဒကိုပြသော ဂါထာဖြစ်သည်။
ထိုဆရာတို့အလို ဒဗ္ဗသဒ္ဒါတခုအတွက် ဒြဗ်အနက်တမျိုး၊ ဂုဏသဒ္ဒါတခုအတွက် ဂုဏ်အနက်တမျိုး၊ ကြိယာသဒ္ဒါတခုအတွက် ကြိယာအနက်တမျိုး၊ စသည်ဖြင့် သဒ္ဒါတခုအတွက် အနက်တမျိုးစီသာ ရသည်ဟု မှတ်ပါ။
ထို့ကြောင့် ဝိသာဏီ၊ ဓဝလော၊ ဂန္တာ စသော ပုံစံတို့၌
အပရေဆရာတို့အလို ဒြဗ်အနက်တခု၊ ဂုဏ်အနက်တခု၊ ကြိယာအနက်တခုစီသာ ရသည်ဟု မှတ်ရမည်။
သမာနဝါဒအလို ဝိသာဏီ ဓဝလော ဂန္တာ စသောဤပုံစံတို့၌ (၂၆)ဂါထာ၌ ပြအပ်ခဲ့သော သကတ် ဒြဗ် လိင် စသော အနက်(၅)မျိုးကို ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ရသည်ဟုမှတ်ပါ။
မေး။ သဒ္ဒါ,အနက် မည်မျှစီ ရှိကြသည်ကို သကဝါဒ အပရေဝါဒအားဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၃–စေတိ)

ထိုအနက်(၅)မျိုးကို ကောက်ယူရာ၌–

ဝိသေသနကို သကတ်၊ ဝိသေသျကို ဒြဗ်ဟုကောက်ရမည်။

ကြွင်းသော လိင်သင်္ချာကာရကတို့ကို ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ကောက်ရသည်ဟု မှတ်ပါ။

ဂေါ ဝိသာဏီဟူသော ဒဗ္ဗသဒ္ဒါ၌

ဦးချိုဒြဗ်သည် သကတ်မည်၏။ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

(ကြွင်းသော လိင်သင်္ချာကာရကတို့ကို အရာဌာနအားလျော်စွာ ဆက်လက်၍ ထုတ်တတ်စေ)

ဂေါ ဓဝလောဟူသော ဂုဏသဒ္ဒါ၌

အဖြူဂုဏ်သည် သကတ်မည်၏။ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

ဂေါ ဂန္တာဟူသော ကြိယာသဒ္ဒါ၌

သွားခြင်းကြိယာသည် သကတ်မည်၏။ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

ဂေါ စိတ္တောဟူသော နာမသဒ္ဒါ၌

စိတ္တနာမည်သည် သကတ်မည်၏။ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

ဂေါ ဂေါဟူသော ဇာတိသဒ္ဒါ၌

နွားဇာတ်သည် သကတ်မည်၏။ နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

လိင်သင်္ချာစသည်တို့ကို ဆက်လက်ထုတ်တတ်ပါစေ။

ဒဗ္ဗသဒ္ဒါ၌ ဒြဗ်ကို အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ ဒြဗ်ကိုဟောသောကြောင့် ဒြဗ်သည် ဝိသေသန သကတ် မည်၏။

ဂုဏသဒ္ဒါ၌ ဂုဏ်ကို အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ ဒြဗ်ကိုဟောသောကြောင့် ဂုဏ်သည် ဝိသေသန သကတ် မည်၏။

ကြိယာသဒ္ဒါ၌ ကြိယာကို အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ ဒြဗ်ကိုဟောသောကြောင့် ကြိယာသည် ဝိသေသနသကတ်မည်၏။

နာမသဒ္ဒါ၌ နာမည်ကို အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ ဒြဗ်ကိုဟောသောကြောင့် နာမည်သည် ဝိသေသနသကတ်မည်၏။

ဇာတိသဒ္ဒါ၌ ဇာတ်ကို အကြောင်းပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ ဒြဗ်ကိုဟောသောကြောင့် ဇာတ်သည် ဝိသေသနသကတ်မည်၏။

ဓဝလော၌ ဓဝလသဒ္ဒါသည် အဖြူဂုဏ်ကို ဟောသော်လည်း ဂုဏူပစာအားဖြင့်၎င်း၊ အဿတ္ထိ တဒ္ဓိတ်အားဖြင့်၎င်း နွားဒြဗ်ကို ဟောနိုင်သည်။ (ဓဝလော အဿ အတ္ထီတိ ဓဝလော)

(၉၅) ဂါထာ

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ–ပါဠိယေကေကမက္ခရံ။

ဝိသေသုပ္ပတ္တိယာနာမ၊ ပညတ္တီတိ ဟိ ဝုစ္စတေ။

(၉၃)ဂါထာ၌ အနက်(၅)မျိုး, သဒ္ဒါ(၅)မျိုးကိုပြခဲ့ပြီ။

ထို(၅)မျိုးတွင် ဒြဗ်ကို (၄၅)ဂါထာ၌၎င်း၊ ဂုဏ်ကို (၃၄)ဂါထာ၌၎င်း၊ ကြိယာကို (၄၀) ဂါထာ၌၎င်း၊ ဇာတ်ကို (၃၂)ဂါထာ၌၎င်း အကျယ်ပြပြီး ဖြစ်သည်။ နာမ်ကိုကား အကျယ်အားဖြင့် မပြရသေး။ ထို့ကြောင့် နာမ်၏ သရုပ်သကောင်အကျယ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပါဠိတော်၌ နား၌ ကြားရခြင်းအားဖြင့် မတူကွဲပြား ထူခြားလျက် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပုရိသောစသော ပုဒ်တပုဒ်၌ **ပု**ဟူသော **ရိ**ဟူသော **သော**ဟူသော အက္ခရာတလုံးစီကို နာမပညတ်ဟူ၍ ဘုရားရှင် ဟောတော်မူအပ်၏၊ ထို့ကြောင့် **ပု**ဟူသော **ရိ**ဟူသော **သော**ဟူသော အက္ခရာတလုံးတလုံးကို နာမ်ဟုခေါ်သည်။ **ဤကား ဂါထာ၏အဓိပ္ပါယ်တည်း။**

သဘာဝနိရုတ္တိဟူသည် မှန်ကန်သော ပါဠိဖြစ်သည်။
ပုံစံကား–ဖဿော ဝေဒနာ သညာ စသည်တည်း။
အသဘာဝနိရုတ္တိဟူသည် မမှန်ကန်သော ပါဠိဖြစ်သည်။
ပုံစံကား– ဖဿံ ဖဿာ ဝေဒနံ ဝေဒနော စသည်။

မေး။ ။ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပါဠိတော်၌ နာမပညတ္တိဟူသော စကားလုံး မပါဘဲလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဤဂါထာ၌ **" နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါယံ ဧကေကံ အက္ခရံနာမ "** ဟူ၍ ဆိုရသနည်း။
ဖြေ။ ။နိရုတ္တိသဒ္ဒါနှင့် နာမသဒ္ဒါတို့သည် တူသောအနက်ရှိသောကြောင့် နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ ပါဠိတော်၌ ဟောတော်မူအပ်သော**"ယာယ နိရုတ္တိယာ ပညတ္တိ"**ဟူသော စကားရပ်သည်ပင် **"ယေန နာမေန ပညတ္တိ"**ဟု ဆိုရာရောက်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ **" နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါယံ ဧကေကံ အက္ခရာနာမ ပညတ္တိ "** ဟူ၍ ဆိုပါသည်။

မေး။ ။နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပါဠိတော်၌ **" ဧကေကံ အက္ခရံ "** ဟူသော စကားလုံး မပါဘဲလျက် အဘယ့်ကြောင့် ဤဂါထာ၌ **" ဧကေကံ အက္ခရံ "** ဟု ဆိုအပ်ပါသနည်း။
ဖြေ။ ။ ဆိုခဲ့ပြီး စကားလုံး မပါသော်လည်း ၎င်းပါဠိတော်၌ **" နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ ပစ္စုပ္ပန္နာ ရမ္မဏာ ဝေ "** ဟူ၍ ဟောတော်မူအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဤဂါထာ၌ **" ဧကေကံ အက္ခရံ"** ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။
မှန်၏။ ဃဋ္ဋောဟူ၍ တစုံတယောက်က ရွတ်ဆိုလျှင် သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ သောတဝိညာဏ ဝီထိသည် **ဃ**ဟူသော **ဋ္ဋော**ဟူသော ပစ္စုပ္ပန်သဒ္ဒါရုံ၊ ၎င်းအာရုံကို အာရုံပြု၍ ချုပ်ပျောက်၏၊ ထို့နောက် မနောဝိညာဏဝီထိသည် အတိတ်သဒ္ဒါရုံကို အာရုံပြု၍ ချုပ်ပျောက်၏၊ **ဃဋ္ဋော**ဟူသော အက္ခရာ အပေါင်းသည် အတိတ်ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ **" ဧကေကံ အက္ခရံ "** ဟု ဆိုအပ်ပါသည်။

(၉၆)(၉၇)ဂါထာ
အက္ခရာဝလိသင်္ခါတော၊ သမူဟော ပရိဗျတ္တိယာ။
နာမန္တိ ကေစိ ယဒ္ဓေဝံ၊ သုတျက္ခရသမူဟတော။
နာမတာပတ္တိ သဗ္ဗေသံ၊ ဒဗ္ဗသဒ္ဒါဒိနံ သိယာ။
နာမန္တု လောကသင်္ကေတ–မေကံ သညီ နိဒဿနံ။

နာမ်၏ သရုပ်သကောင်အကျယ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာ၊ ဘေဒစိန္တာဆရာတို့ အလိုကျ ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။
ဤနှစ်ဂါထာတွင် **အက္ခရာဝလိသင်္ခါတော၊ပ၊ကေစိ**–ဟူသောပါဌ်ဖြင့် အဋ္ဌကထာအလို နာမ်ခေါ်ပုံကို ပြသည်။

အက္ခရာအစဉ်ဟုဆိုအပ်သော ပုရိသောစသော အက္ခရာအပေါင်းသည် ယောကျ်ားအနက်ကို ထင်စွာပြုတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် **အတ္တနိ အတ္ထေ နာမေတီတိ နာမံ**ဟူသော ဝိဂြိုဟ်နှင့်အညီ နာမ်မည်၏။

ယဒ္ဓေဝံ၊ပ၊သိယာဟူသောပါဌ်ဖြင့် (၉၅)ဂါထာလာ ပါဠိတော်နည်းအရသော်၎င်း၊ (၉၆)ဂါထာလာ အဋ္ဌကထာနည်းအရသော်၎င်း နာမ်ဟု ခေါ်ဆိုရာ၌ အပြစ်ရောက်ရှိပုံကို ထောက်ပြသည်။

ပါဠိတော်နည်းအလို အက္ခရာတလုံးတလုံးကို နာမ်ဟုခေါ်လျှင်၊ အဋ္ဌကထာနည်းအလို အက္ခရာအပေါင်းကို နာမ်ဟုခေါ်လျှင် အလုံးစုံသော ဒဗ္ဗသဒ္ဒါစသည်တို့သည် သုတိဟုဆိုအပ်သော အက္ခရာတလုံးတလုံးရှိသောကြောင့်၎င်း၊ အက္ခရာအပေါင်းဖြစ်သောကြောင့်၎င်း နာမသဒ္ဒါချည်း မည်လေရာ၏၊ (ဝါ) နာမ်ချည်း မည်လေရာ၏။ ဒြဗ်အနက် ဒဗ္ဗသဒ္ဒါ, ဂုဏ်အနက် ဂုဏသဒ္ဒါ စသည် အသီးသီး မရှိနိုင်တော့–ဟူသော အပြစ်ရောက်ရှိသည်။

မေး။ သဒ္ဒါ(၅)ပါးတွင် နာမသဒ္ဒါအရကို ပါဠိတော်နည်း အဋ္ဌကထာနည်းအားဖြင့် ဖော်ပြ၍၊ ယင်းနည်းများအရ သင့်ရောက်သော အပြစ်ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၆၂–စေတိ)

မေး။ ယဒ္ဓေဝံ သုတျက္ခရသမူဟတော။ပ။သိယာ၌ အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပါ။ (၁၃၂၅–သကျ)

နာမန္တျ လောကသင်္ကေတ၊ပ၊နိဒဿနံပါဌ်ဖြင့် ဘေဒစိန္တာကျမ်းဆရာအလို (**သဒ္ဒါကျမ်း အလို**) နာမ်ဟု ခေါ်ပုံကိုပြသည်။

၎င်းဆရာအလို အမည်သညာရှိသောဒြဗ်ကို ညွှန်ပြသော လူတို့၏ အမှတ် အသား တမျိုးကို နာမ်ဟု ခေါ်သည်။

မေး။ နာမန္တျ၊ပ၊ ဒဗ္ဗသဒ္ဒါဒိနံ သိယာ၌ အနက်(၅)မျိုးယူပုံ အထူးကို ခွဲခြားဖော်ပြ၍၊ အာဒိဝန်အရ ထုတ်ပြပြီးလျှင်၊ နာမန္တျစသော (၂)ပါဒကို အနက်သမ္ဗန်ခဲ့ပါ။ (၁၃၄၂–သကျ)

မေး။ ဇာတ်ဂုဏ်ကြိယာဒြဗ်နာမ် သဒ္ဒါငါးပါးတွင် နာမ်အရကို ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဘေဒစိန္တာအလိုအားဖြင့် ရှင်းပြ၍၊ တလုံးတလုံးသော အက္ခရာကို နာမ်၊ အက္ခရာအပေါင်းကို နာမ်ဟု ယူလျှင် ရရှိသော အပြစ်ဒေါသကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၇–စေတိ)

ဤဂါထာများဖြင့် အတ္ထ(၅)မျိုး၊ သဒ္ဒါ(၅)မျိုးကိုခွဲပြသော အရာ၌သာ အဆိုပါ ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာနည်းတို့အရ နာမ်မည်ပုံကို တားမြစ်သည်၊ အခြားအရာ၌ မတားမြစ်။

ပါဠိတော်အလို–တလုံးတလုံးသော အက္ခရာသည် နာမ်မည်၏။

အချို့အဋ္ဌကထာအလို အက္ခရာအစဉ်ဟုဆိုအပ်သော အက္ခရာအပေါင်းသည် နာမ်မည်၏။

သဒ္ဒါကျမ်း, ဘေဒစိန္တာအလို အမည်သညာရှိသောဒြဗ်ကို ညွှန်ပြသောလူတို့၏ အမှတ်အသား တမျိုးသည် နာမ်မည်၏။

တဒ္ဓိတသမာသသုတ်၌ ပုရိသစသော အနိပ္ဖန္နလိင်သည် နာမ်မည်၏။

ဤနာမ်(၅)မျိုးကို အရာဋ္ဌာနအားလျော်စွာ မှတ်သားရာ၏။

မေး။ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဘေဒစိန္တာကျမ်းဆရာတို့အလို နာမ်မည်ပုံ အသီးသီး အကြောင်းနှင့်တကွ ပြပါ။ (၁၃၃၄–သကျ)

(၉၈) ဂါထာ
သကတ္ထောဝါဒိတော ဗုဒ္ဓိ၊ နပ္ပတိတဝိသေသနာ။
ယေဘုယျေန ဝိသေသျေတိ၊ ဉာယတော ပတိပဇ္ဇတေ။

(၂၆)ဂါထာ၌ သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ စသည်ဖြင့် သကတ်ဒြဗ်လိင်သင်္ချာကာရကဟု အနက် (၅)မျိုးကို စဉ်ပြထားခဲ့သည်၊ ထိုအနက်(၅)မျိုးတွင် သကတ်ကို အဘယ့်ကြောင့် ရှေးဦးစွာဆိုရသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

များသောအားဖြင့် ဝိသေသနသကတ်ကို မသိရသေးဘဲ ဝိသေသျဒြဗ်ကို ရှေးဦးစွာ သိရိုးထုံးစံ မရှိ၊ ဝိသေသနသကတ်ကို ရှေးဦးစွာ သိပြီးမှ ဝိသေသျသကတ်ကို သိရသည်၊ ဤသို့သော နည်းလမ်းထုံးစံ ရှိသောကြောင့် သကတ်ဒြဗ်စသော အနက်(၅)မျိုးတွင် သကတ်ကို ရှေးဦးစွာသိရသည်။

ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က **ဒေဝဒတ္တံ အာနယ ဃဋ္ဋဓာရကံ**ဟု ဝိသေသနကို နောက်ထား၍ ပြောဆို သော်လည်း သုဏန္တပုဂ္ဂိုလ်က ဃဋ္ဋဓာရကံဟူသော ဝိသေသန၌ ရှေးဦးစွာ ဖြစ်၏၊ ထို့နောက်မှ ဒေဝဒတ္တံ ဟူသော ဝိသေသျဒေဝဒတ်ဒြဗ်၌ ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ဝိသေသနသကတ်အနက်ကို ရှေးဦးစွာ သိခြင်းသည် **ကေန္တနည်း**သာ ဖြစ်သည်၊ ယေဘုယျနည်းမျှ မဟုတ်။

သို့သော်လည်း **တထူပမံ ဓမ္မဝရံ**ဟူသော ရတနသုတ်ပါဠိတော်ဝယ် ဓမ္မဝရံ-တရားမြတ်ဟု ဝရံဟူသော ဝိသေသနက နောက်ကျနေရာ၌ အသိဉာဏ်ကလည်း ဓမ္မဟူသော ဝိသေသျ၌ ရှေးဦးစွာ ဖြစ်၍ ဝရံဟူသော ဝိသေသန၌ နောက်မှ ဖြစ်သည်၊ ဤသို့ရည်ရွယ်၍ **ယေဘုယျေန**ဟု ဆိုသည်။

မေး။ ယေဘုယျေန ဝိသေသျတိ၊ ဉာယတော ပတိပဇ္ဇတေ၌ ယေဘုယျေနသဒ္ဒါဖြင့် သိစေလိုရင်းကို အန္ဓယ, ဗျတိရေကတို့ဖြင့် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၀-သကျ)

(၉၉) ဂါထာ
သဒ္ဒသေဝါနုသင်္ဂတ္တာ၊ နေယျတ္တာ တဿရူပတော။
သာမညတ္တာစ အာဒေါဝ၊ သုတိ ဇာတိစ မနျတေ။

(၂၈)(၂၉)ဂါထာများ၌ သုတိဇာတိဂုဏောဒဗ္ဗံစသည်ဖြင့် သကတ်(၇)(၈)မျိုးကို စဉ်ပြထား ခဲ့သည်၊ ၎င်းတို့တွင် သုတိကို အဘယ့်ကြောင့် ရှေးဦးစွာ ဆိုရသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာပုဗ္ဗဓကို ရေးသည်။

နားဖြင့်ကြားအပ်သော အတ္တသုတိသည် ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒသုတိသို့သာ အစဉ်ကပ်ငြိ လိုက်ပါတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၎င်း၊ ရွတ်ဆိုအပ်သည်၏ အခြားမဲ့၌ နားဖြင့် ကြားအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၎င်း ရွတ်ဆိုအပ်သော အသံ၏ သရုပ်သကောင်၏အဖြစ်ဖြင့် သိအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် သကတ်(၇)(၈)မျိုးအနက် သုတိကို ရှေးဦးစွာဆိုရပါသည်။ (**ဂါထာပုဗ္ဗဓအဓိပ္ပါယ်**)

မေး။ သကတ်(၇)မျိုး(၈)မျိုးတွင် သုတိကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရခြင်း အကြောင်း။ (၁၃၂၂၊ ၁၃၅၁-သကျ)

(၄၅)ဂါထာ၌ ဇာတိဂုဏကြိယာဒဗ္ဗ-ဘေဒေနေဝ ပဘိဇ္ဇတေဟု ဒြဗ်(၄)မျိုးကို စဉ်ပြထားခဲ့သည်။

ထိုတွင် အဘယ့်ကြောင့် ဇာတ်ကို ရှေးဦးစွာဆိုရပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာအပရမ္ဘကို ရေးသည်။

အများနှင့်တူသည် (ဝါ) အများနှင့်ဆက်ဆံသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဒြဗ်(၄)မျိုးတွင် ဇာတ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရပါသည်။

(၁၀၀) ဂါထာ

ဝိသေသာနုဂတံ ဒဗ္ဗံ၊ သာမညာနုဂတတ္တတံ။
ပစ္ဆုတ္တံ လိင်္ဂသင်္ချာနံ၊ နိဿယတ္တာ စ အာဒိတော။

(၂၆)ဂါထာ၌ သကတ္တဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိစသည်ဖြင့် အနက်(၅)မျိုးကို စဉ်ပြထားသည်။

၎င်း(၅)မျိုးတွင် သကတ်နောင် ဒြဗ်ကို အဘယ့်ကြောင့် ဆိုရသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာပုဗ္ဗမ္ဘကို ရေးသည်။

ဝိသေသျဖြစ်သော ဒြဗ်သည် ဝိသေသနနှင့် တကွဖြစ်လျှင် ဝိသေသနသို့ အစဉ်လိုက်၏၊ ဝိသေသနမှ ကင်းလျှင် (ဝါ) ဝိသေသနမရှိလျှင် သာမညဇာတ်သို့ အစဉ်လိုက်၏၊ ထို့ကြောင့် ဒြဗ်ကို သကတ်နောင် ဆိုလိုက်သည်။

အဆိုပါ အနက်(၅)မျိုးတွင် ဒြဗ်ကို လိင်သင်္ချာတို့၏အစ၌ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုရသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာအပရမ္ဘကို ရေးသည်။

လိင်သင်္ချာတို့၏ မှီရာဖြစ်သောကြောင့် ဒြဗ်ကို လိင်သင်္ချာတို့၏ အစ၌ ဆိုရသည်။

ဋီကာဆရာတော်ကား ဝိသေသာနုဂတံ၊ သာမညာနုဂတံ (၂)ပုဒ်သည် ဟေတုမန္တဝိသေသန ဖြစ်သည်၊ ၎င်းပုဒ်တို့၌ သိဝိဘတ်သည် ဟေတုမန္တဝိသေသနအနက်၌ သက်သည်ဟု ဆိုသည်။

ထို့ကြောင့် ၎င်းဋီကာအလို ပုဗ္ဗမ္ဘကို အနက်ပေးလျှင်

“ ဒဗ္ဗံ–ဒြဗ်သည်၊ ဝိသေသာနုဂတတ္တ–ဝိသေသနသို့ အစဉ်လျှောက်၍ သိအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၎င်း၊ သာမညာနုဂတတ္တ–သာမညဇာတ်သို့ အစဉ်လျှောက်၍ သိအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၎င်း။ တံ ဒဗ္ဗံ–ကို ” ဟု အနက်ပေးပါ။

(၁၀၁)ဂါထာ

ဒဗ္ဗသော ဝါဓိနတ္တာတံ၊ ပစ္ဆာ လိင်္ဂံ တတော ပရံ။
သင်္ချာ စ တဒဓီနေပိ၊ ပရသင်္ချာနိဝတ္တိတော။

အဆိုပါ သကတ်ဒြဗ်စသော အနက်(၅)မျိုးတွင် ဒြဗ်နောင် လိင်ကို၎င်း၊ လိင်နောင် သင်္ချာကို၎င်း၊ ဆိုရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

လိင်သည် ဒြဗ်နှင့် ဆက်စပ်နေသောကြောင့် (လိင်သည် ဒြဗ်၌ မှီသောကြောင့်) ဒြဗ်နောင် လိင်ကို ဆိုရသည်။

သင်္ချာကား ဒြဗ်နှင့် ဆက်စပ်နေသော်လည်း အခြားသော သင်္ချာတမျိုးကို တားမြစ်ရသောကြောင့် လိင်၏နောက်မှ သင်္ချာကို ဆိုရသည်။

မေး။ လိင်၏နောက်၌ သချာ်ထားရခြင်းအကြောင်းကို ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၆၂–စေတိ)

မေး။ ဒြဗ်နှင့် အမြဲ မကင်းနိုင်သော အနက်များကို ဘေဒစိန္တာလာ ပုံစံထုတ်၍ ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၆–သကျ)

ပုရိသော၌ ဇကတ္တသချာ်သည် ဗဟုတ္တသချာ်ကို တားမြစ်သည်။

ပုရိသာ၌ ဗဟုတ္တသချာ်သည် ဇကတ္တသချာ်ကို တားမြစ်သည်။ ဤသည်ကို **ပရသချာ်နိဝတ္တိတော**ဟု ဆိုသည်။ **(ဒီ)**

(**တနည်း**) ဇကောဟု ဆိုရာ၌ ဇကသချာ်သည် ဒွေ, တယောဟူသော သချာ်တပါးကို တားမြစ်သည်။

ဒွေဟု ဆိုရာ၌ ဇကော, တယောဟူသော သချာ်တပါးကို တားမြစ်သည်။

ဤသည်ကို **ပရသချာ်နိဝတ္တိတော**–ဟုဆိုသည်။ **(ဋီ)**

မေး။ ပရသချာ်နိဝတ္တိတော၌ ပရသချာ်နိဝတ္တိဖြစ်ပုံကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၂–စေတိ)

ဒဗ္ဗသဃေဝ၌ **ဓေသဒ္ဒါ**ဖြင့်–

လိင်သည် ဒြဗ်နှင့်သာစပ်သည်။ (ဂဟေတဗ္ဗ)

တပါးသော သုတိ,ဇာတ်စသည်တို့နှင့် မစပ် (နိဝတ္တေတဗ္ဗ)ဟု အနက်တမျိုးကိုပြသည်။

သချာ်စ၌ **စသဒ္ဒါ**သည် ဝုတ္တသမုစ္စည်းအနက်ရှိသည်၊ ဆိုခဲ့ပြီးလိင်ကို ပေါင်းဆည်းသည်။

တဒမီနေပိ၌ **ပိသဒ္ဒါ**သည် ဂရဟာအနက်ရှိသည်။

(၁၀၂)ဂါထာ

သဒ္ဒေါပလက္ခဏာဒီဟိ၊ ပတီတတ္ထေ နိဝတ္တိတံ။
ကရောတေဝ ဖလတ္တေန၊ အညတ္ထာပေါဟနေန ဝါ။

(၁၀၁)ဂါထာလာ ပရသချာ်နိဝတ္တိတောပါဌ်၏အကျယ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(တနည်း)သချာ်တို့သည် အဘယ်နည်းဖြင့် အပြန်အလှန်တားမြစ်နိုင်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဉပလက္ခဏနည်းစသည်ဖြင့် အပိုသိအပ်သောအနက်, အပိုယူအပ်သောအနက်ကို သဒ္ဒါသည် ဇဝတ္တဖလနည်းအားဖြင့်၎င်း အညတ္ထာပေါဟနနည်းအားဖြင့်၎င်း တားမြစ်နိုင်သည်။

မေး။ ဉပလက္ခဏနည်းစသည်ဖြင့် သဒ္ဒါတခု၏ အနက်ကို ယူမည်ဆိုက ရနိုင်သော်လည်း မလိုအပ်သော အနက်များ ပါဝင်ခြင်းမှ တားမြစ်ရန် အဘယ်နည်းများ ရှိပါသနည်း။ (၁၃၃၄–စေတိ)

ထိုတွင် အခြားအနက်ကို တမင်္ဂလာ တားမြစ်နေဖွယ်မလိုဘဲ အခြားအနက်ကို သွယ်ဝိုက်၍ တားမြစ်ပြီးဖြစ်နေသော အခြားအနက်တို့၌ မရောယှက်သော အနက်ရှိသော ဇဝသဒ္ဒါတိုက်ရိုက် ပါရှိသော နည်းသည် ဇဝတ္တဖလနည်းမည်၏။ **ပုံစံကား**–ပုရိသောဇဝ အာဂစ္ဆတိတည်း။

ဤပုံစံ၌ "ယောကျာ်းသာလျှင် လာ၏" ဟု ဆိုသဖြင့် "မိန်းမ မလာ"ဟူသော အနက်ကို တမင်္ဂလာ တားမြစ်နေဖွယ် မလို၊ ၎င်းအနက်ကို သွယ်ဝိုက်၍ တားမြစ်ပြီးဖြစ်နေသည်၊ "မိန်းမ လာ၏" ဟူသော အနက်နှင့် လုံးဝ မရောယှက်တော့၊ ထို့အပြင် ဇဝသဒ္ဒါလည်းပါရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် ဇဝတ္တဖလ နည်းလည်း မည်၏။

အခြားအနက်ကို တိုက်ရိုက်တားမြစ်အပ်သော ဧဝသဒ္ဒါ မပါရှိသောနည်းသည် အညတ္ထာပေါဟန နည်းမည်၏။ **ပုံစံကား**–ပုရိသော အာဂစ္ဆတိတည်း။

ဤပုံစံ၌ "ယောကျ်ား လာ၏"ဟု ဆိုသဖြင့် "မိန်းမ လာ၏"ဟူသော အနက်ကို တိုက်ရိုက်တားမြစ်သည်၊ ထို့အပြင် ဧဝသဒ္ဒါလည်း မပါရှိ။ ထို့ကြောင့် အညတ္ထာပေါဟနနည်းမည်၏။

(တနည်း) **ပုံစံကား**–န ဣတ္ထီတည်း။

ဤ၌ မိန်းမဟူသောအနက်ကို တိုက်ရိုက်တားမြစ်သောကြောင့် အညတ္ထာပေါဟနနည်းမည်၏။

မေး။ ဧဝတ္ထဖလနည်းနှင့် အညတ္ထာပေါဟနနည်းတို့၏ ထူးခြားပုံကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၂–စေတိ)

မေး။ ဧဝတ္ထဖလနည်း အညတ္ထာပေါဟနနည်း ၂ပါးတို့ကို ဥဒါဟရဏ် တခုစီဖြင့် အဓိပ္ပါယ် ဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၂၃–စေတိ)

မေး။ ပုရိသော ဂစ္ဆတိ၊ န ဣတ္ထီ၌ သဒ္ဒေါပလက္ခဏာဒီဟိ ဂါထာနှင့်အညီ နည်း(၂)မျိုး ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို တွဲစပ်ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၇–သကျ)

ဖြေ။ ပုရိသော ဧဝဟု ဆိုရာ၌ ယောကျ်ားဒြဗ်ကိုသာ အလိုရှိသောကြောင့် ဧဝတ္ထဖလနည်း မည်၏။ န ဣတ္ထီဟု ဆိုမှု မိန်းမဟူသော အနက်ကို ပယ်မြစ်တတ်သောကြောင့် အညတ္ထာပေါဟနနည်းမည်၏။ (ဋီ) **(သကျအဖြေ)**

မေး။ သုနခေါ ဂစ္ဆတိပုဒ်ကို ဧဝတ္ထဖလနည်း၊ အညတ္ထာပေါဟနနည်းတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြပါ။ (၁၃၆၂–သကျ)

သဒ္ဒေါပလက္ခဏာဒိ၌ သဒ္ဒေါအရ–ထိုထိုအနက်ကိုဟောသော သဒ္ဒါကိုယူ။
အာဒိဖြင့် ပဓာနနည်း, ယေဘုယျနည်းတို့ကိုယူ။
ဝေသ ဖလံ ဝေဖလံ–အခြားအနက်တို့နှင့် မရောသော **အနက်ရ၏**။
ယင်းအနက်ဟူသည် ယောကျ်ားသာလျှင်တည်းဟု သိအပ်သော **အနက်**တည်း။
ဝေဖလံ တေသ္မိံ အတ္ထီတိ ဝေဖလံ–
ယောကျ်ားသာလျှင်တည်းဟု သိအပ်သောအနက်ရှိသော **ပုရိသသဒ္ဒါရ၏**။
ဝေဖလဿ ဘာဝေါ ဝေဖလတ္တံ–အခြားအနက်တို့နှင့် မရောသော **အနက်**ကို ပြန်ရ၏။
ဥပမာ ဒဏ္ဍိတ္တံ၌ ဒဏ္ဍကို ဒဏ္ဍတိ အာဏံ ကရောတိ အနေနာတိ ဒဏ္ဍံဟု ပြုသော် ဒုတ်ရ၏။
ဒဏ္ဍီကို ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထီတိ ဒဏ္ဍောဟုပြု။ ဒုတ်ရှိသူရ၏။
ထို့နောင် ဒဏ္ဍိနော ဘာဝေါ ဒဏ္ဍိတ္တံဟုပြု။ ဒုတ်ကိုပင်ပြန်ရ၏။
နိယံ။ ။ ဒြပ်ပေါ်တွင်၊ ဘောစီးလျှင်၊ ဂုဏ်ပင်ထွက်စမြဲ။

မေး။ ဝေဖလတ္တ၊ အညတ္ထာပေါဟန နည်း(၂)ပါးတို့ကို ဥဒါဟရဏ် တခုစီဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၂၃–စေတိ)

(၁၀၃) ဂါထာ

ဒဗ္ဗာဓိနေပိ ဘာဝဿာ၊ ပေက္ခတ္တာ သာဓနံ တတော။
ဒွေဝ ပရာဓီနတ္တာ က–မ္မာဒိသဉ္ဇာ စတုတ္ထကာ။

အဆိုပါသကတ်စသော အနက်(၅)မျိုးတွင် သညာနောင် ကာရကကို အဘယ့်ကြောင့် ဆိုပါသနည်း (ဝါ) အဘယ့်ကြောင့် ကမ္မာဒိကာရကကို နောက်ဆုံး ဆိုရသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးရသည်။

ဤဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓဖြင့် ကမ္မာဒိကာရကကို နောက်ဆုံး၌ ဆိုရခြင်း၏အကြောင်းကို ပြသည်။

အပရဒ္ဓဖြင့် သညာနှင့် ကာရကတို့၏ ပရာဓီနဖြစ်ပုံကို ခိုင်မြဲစေသည်။

ကာရကသည် ဒြဗ်နှင့်စပ်သော်လည်း ဒြဗ်မှ အပဖြစ်သော ကြိယာကို ငဲ့နေရသည်၏အဖြစ်ကြောင့် သချ်ာနောင် ကာရကကို ဆိုရ၏။ (ဝါ) ကမ္မာဒိကာရကကို နောက်ဆုံး၌ ဆိုရသည်။ (**ပုဗ္ဗမ**)

(၁၀၁)ဂါထာအရ သချ်ာ၏ပရာဓီနဖြစ်ပုံကိုငှင်း၊ (၁၀၃)ဂါထာအရ ကာရကတိုင်း ကာရကတိုင်း ပရာဓီနအဖြစ်ကိုငှင်း သိရပြီ၊ ထိုသချ်ာနှင့် ကာရကတို့၏ ပရာဓီနအဖြစ်ကို အဘယ်သို့သော ယုတ္တိဖြင့် သိရပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သချ်ာ၏ ပရသချ်ာနှင့် ဆက်စပ်နေခြင်း၊ ကံစသော ကာရကတို့၏ ကြိယာတပါးနှင့် ဆက်စပ်နေခြင်းကြောင့် **လိင်္ဂတ္ထဝိဝရဏကျမ်း**၌ ကမ္မာဒိစတုတ္ထက၊ သချ်ာစတုတ္ထကဟု (၂)မျိုးခွဲ၍ ပြဆိုထားသည်။ ဤသို့သော ယုတ္တိဖြင့် သချ်ာနှင့်ကာရကတို့၏ ပရာဓီနအဖြစ်ကို သိရပါသည်။ (**အပရမ**)

မေး။ သချ်ာနှင့် ကာရကတို့၏ တူပုံ ထူးပုံတို့ကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၂–စေတီ)

ဖြေ။ ဒြဗ်နှင့် စပ်ပုံခြင်းတူ၏။ အရာဓီနဖြစ်ပုံခြင်း မတူ။ သချ်ာက ပရသချ်ာနှင့် စပ်၏။ ကာရကက ကြိယာတပါးနှင့် စပ်၏။ ဤသို့ ထူးပါသည်။

(၁၀၄)ဂါထာ

လိင်္ဂါဒယော တယော ဒဗ္ဗေ၊ ဒဗ္ဗာဓာရဏဘာဝတော။
ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗဝိသေသတ္တာ၊ သကတ္ထေ သင်္ဂဟံ ဂတာ။

သကတ်ဒြဗ်စသော အနက်(၅)မျိုးကို သကတ်ဒြဗ်(၂)မျိုး၌ အကြောင်းနှင့်တကွ သွင်းပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

လိင်သချ်ာကာရကအနက်(၃)ပါးသည် ဒြဗ်ဟူသော တည်ရာရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် (ဒြဗ်၌ တည်သောကြောင့်) ထိုသုံးပါးကို ဒြဗ်၌ သွင်းယူရသည်။ (**ပုဗ္ဗမ**)

ဒြဗ်သည်လည်း အခြားဒြဗ်တပါးကို အထူးပြုတတ်သောကြောင့် ထိုဒြဗ်ကို သကတ်၌ သွင်းယူရသည်။

မေး။ အနက်(၅)ပါးတို့ကို သကတ်ဒြဗ်တို့၌ အကြောင်းပြ၍ သွင်းပြပါ။ (၁၃၅၁–သကျ)

[မှတ်ချက်။ ။ ဤစကားအစဉ်ကို ကြည့်၍ ပဉ္စကတ္ထကို အကျဉ်းချုံးလိုက်လျှင် သကတ်ဒြဗ်(၂)မျိုးသာ ကျန်တော့သည်ဟု ဒီပနီနှင့်အညီ ဘာသာဋီကာဆရာ ဆိုသည်။**]**

ဋီကာဆရာ၏အဆိုကို ဆက်လက်လေ့လာလိုက်လျှင် (၉၈)ဂါထာမှစ၍ (၁၀၃)ဂါထာအထိ (၆)ဂါထာတို့ဖြင့် သကတ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရခြင်း၏အကြောင်း၊ သကတ်နောင် ဒြဗ်ကို ဆိုရခြင်း၏ အကြောင်း–စသည်ဖြင့် အစဉ်အတိုင်း အကြောင်းရှာပြထားသောကြောင့် အဆိုပါ(၆)ဂါထာသည် အနုလောမေသနမည်၏။ (၁၀၄၊ ၁၀၅)ဂါထာတို့သည် ပဋိလောမေသနမည်၏။

ထိုတွင် **အနုလောမေသန**ကိုပြပြီး၍ **ပဋိလောမေသန**ကို ပြခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဋီအလို ဂါထာပုဗ္ဗမအဓိပ္ပါယ်ကား–ဆိုခဲ့ပြီးသည်နှင့် တူ၏။

ဋီအလို ဂါထာအပရမကို အနက်ပေးလိုက ဒဗ္ဗံ–တောင်ဝှေးစွဲသူ လူဒြဗ်သည်၊ ဒဗ္ဗဝိသေသတ္တာ–

တောင်ဝှေးဒြဗ် တည်းဟူသော ဒြဗ်အထူးရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ သကတ္တေ–၌၊ သင်္ဂဟံ–သို့၊ ဂတံ–၏–ဟု အနက်ပေး။

ဆိုလိုရင်းကား တောင်ဝှေးစွဲသူ လူဒြဗ်သည် တောင်ဝှေးဒြဗ် တည်းဟူသော အထူးရှိသောကြောင့် ထိုတောင်ဝှေးစွဲသူ လူဒြဗ်ကို သကတ်၌ သွင်းယူအပ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဋီအလို တဂါထာလုံး အဓိပ္ပါယ်ကောက်ယူလိုက်ပါက လိင်သင်္ချာကာရကအနက် (၃)ပါးသည် ဒြဗ်ဟူသော တည်ရာရှိကုန်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ထိုသုံးပါးကို ဒြဗ်၌ သွင်းယူရပါသည်။

လူစသော ဒြဗ်သည်လည်း တောင်ဝှေးစသော ဒြဗ်အထူး ဝိသေသနရှိသောကြောင့် ထိုလူစသော ဒြဗ်ကို သကတ်၌ သွင်းယူရသည်။

ထို့ကြောင့် သကတ်စသော အနက်(၅)မျိုးသည် အကျဉ်းချုံးလိုက်လျှင် သကတ်အနက် တမျိုးသာ ကျန်တော့သည်။ ဤကား ဋီကာအလိုတည်း။

မေး။ အနက်(၅)ပါးတို့ကို သကတ်ဒြဗ်လိင်သင်္ချာကာရက အစဉ်အားဖြင့် ဆိုရခြင်း အကြောင်းကိုလည်း အနုလောမ/ပဋိလောမ(၂)မျိုးတို့ဖြင့် ရေးခဲ့ပါ။ (၁၃၄၅–သကျ)

မေး။ လိင်္ဂါဒယော တယော ဒဗ္ဗေ၊ပ၊သကတ္တေ သင်္ဂဟံ ဂတာ–ဂါထာဖြင့် ပြအပ်သော အဓိပ္ပါယ်ကို အကျဉ်းချုပ်ရေးပါ။ (၁၃၃၅–စေတီ)

မေး။ သဒ္ဒါဟူက ပဉ္စကတ္ထဖြစ်သင့်ပါလျက် သကတ်အနက်တစ်မျိုးသာ ဖြစ်ရခြင်း၏ အကြောင်းကို သာဓကဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၂–သကျ)(ဋီကာ–ကြည့်)

(၁၀၅) ဂါထာ

တဿရူပါဒိနာ ယေဝ၊ ဝိသေသျတ္တာ ဆဗ္ဗေဝ တု။
ဇာတျာဒယော သကတ္ထာပိ၊ ဒဗ္ဗေသု တျာဟျဒဗ္ဗတာ။

သုတိမှ တပါးသော သကတ်(၆)ပါးကို ဒြဗ်၌ သွင်းယူရပုံကို အကြောင်းနှင့်တကွ ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် သုတိဇာတိဂုဏော ဒဗ္ဗံစသော ဂါထာတို့၌ လာသော ဇာတ်ဂုဏ်စသော သကတ် (၆)ပါးကို ဒြဗ်၌ သွင်းယူရပုံကို အကြောင်းနှင့်တကွ ပြသည်။

ဇာတ်,ဂုဏ်,ကြိယာ,ဒြဗ်သမ္ဗန်,ကြိယာကာရကသမ္ဗန်ဟူသော သကတ်(၆)ပါးကို သုတိစသည် သည်ပင် အထူးပြုအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဒြပ်၌သွင်းယူရသည်။

သုတိကိုကား ဒြဗ်၌ မသွင်းယူရ၊ ကသ္မာ? သုတိသည် ဒြဗ်မဟုတ်သောကြောင့်တည်း။

မေး။ ဇာတ်စသော သကတ်တို့ကို ဒြဗ်၌ သွင်းယူရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၆၂–စေတီ)

မေး။ ဇာတ်စသော သကတ်(၆)ပါးကို သုတိဒြဗ်၌ ထိုက်သင့်သလို သွင်းပြပါ။ (၁၃၃၀–သကျ)

[**မှတ်ချက်**။ ဤစကားကို ကြည့်၍ သုတိဇာတိစသော သကတ်(၇)ပါးကို အကျဉ်းချုံးလိုက်လျှင် သုတိနှင့်ဒြဗ် (၂)မျိုးသာ ကျန်တော့သည်။]

မေး။ ။ သုတိကို ဒြဗ်၌ သင်္ဂြိုဟ်ရေတွက်သင့်/မသင့် သာဓကပြ၍ ကောက်ပြပါ။

ဖြေ။ ။ **ဒုယုန္နေ့တ္ထ ဝိသေသာတိ ဒဗ္ဗံ**ဟု ပြဆိုအပ်သော ဝိသေသျဒြဗ်၌ မပါဝင်သော

ကြောင့်ငှင်း၊ **ဒဗ္ဗေ သုတျာဟျာဒဗ္ဗတာ**ပါဌ်ကို ထောက်၍ သုတိသည် ဒြဗ်မဟုတ်သောကြောင့်ငှင်း၊ ဒြဗ်၌ ရေတွက်ခြင်း မပြုသင့်ပါ။

တဿရူပါဒိနာ၌ ဋီကာအဆိုကား တဿတပုဒ်၊ ရူပါဒိနာတပုဒ်ဟု ဆိုလိုသည်။

ထိုဋီကာအလို "ရူပါဒိနာယေ၀–သုတိအစရှိသည်ပင်လျှင်၊ တဿ–ထိုဒြဗ်၏၊ ဝိသေသျတ္တာ–အထူးပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်"ဟု အနက်ပေး။

(၁၀၆)ဂါထာ

ဝတ္တိစ္ဆာနုပရောဓေန၊ ပုဗ္ဗာပရဝိလောကနံ။
ကာတဗ္ဗံ ကိံ ကမေသေန၊ ပစ္စာသတျာဒိဘာဝတောတိ။

ဤဂါထာဖြင့် သကတ်စသော အနက်(၅)မျိုး၊ သုတိဇာတိစသော သကတ်(၇)မျိုး၊ ဇာတိဂုဏစသော ဒြဗ်(၄)မျိုးတို့၏ ရှေ့နောက်စီစဉ်ပုံကို ဝဒန္တုပုဂ္ဂိုလ် ကျမ်းပြုဆရာ၏အလိုနှင့် မဆန့်ကျင်အောင်သာ ပြုရမည်၊ ဖြစ်ပုံအစဉ်ဟူသော ဥပ္ပတ္တိက္ကမကို ရှာဖွေနေဖွယ်မလို၊ ရှာနေခြင်းဖြင့် အကျိုးမရှိ၊ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ပစ္စာသတ္တိနည်းစသည် ဖြစ်သင့်သောကြောင့်တည်းဟု ပြသည်။

ပစ္စာသတျာဒိဘာဝတော၌ အာဒိဖြင့် ယထာလာဘနည်း၊ ဒေသနာက္ကမနည်း၊ ဥပ္ပတ္တိက္ကမနည်းတို့ကိုယူ။

ထိုတွင် ဝဒန္တုပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုအားလျော်စွာ ရှာမှီးခြင်းသည် ယထာလာဘနည်းမည်၏။

အကြောင်းကို မငဲ့ဘဲ ဝဒန္တုပုဂ္ဂိုလ်၏အလိုအားလျော်စွာ ရှေ့နောက်ဆိုခြင်းသည် ဒေသနာက္ကမနည်း မည်၏။

ဖြစ်စဉ်အကြောင်းကို ရှာမှီးခြင်းသည် ဥပ္ပတ္တိက္ကမနည်းမည်၏။

နီးကပ်သောအကြောင်းကို ရှေးဦးစွာဆိုခြင်းသည် ပစ္စာသတ္တိနည်းမည်၏။

အတ္ထဘေဒစိန္တာ နိဋ္ဌိတာ

(၃) သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ

(၁၀၇)ဂါထာ

အဘိန္နေန ပဒေနတ္တော၊ ပျာဘိန္နော၀ ပတီယတေ။
ဗုဒ္ဓိယာ ဘေဒိတတ္တာ၀၊ စိတြဂေါတ္တာဒယော ယထာ။

စိတြဂေါ၊ စိတြအသောဟူရာ၌ စိတြသဒ္ဒါ၏အနက်ကို အဖြူရောင်ဖြစ်၍ ဆန်းကြယ်သည်၊ အနက်ရောင်ဖြစ်၍ ဆန်းကြယ်သည်ဟု ဉာဏ်ဖြင့် မခွဲခြားဘဲလျှင် ဆန်းကြယ်၏ဟူသော အနက်တမျိုးကို သာလျှင် သိရသကဲ့သို့–

ထို့အတူ ပုရိသံ ပဿတိဝယ် ပုရိသံပုဒ်၌ ပုရိသဟူသော ပကတိကတခြား၊ အံဟူသော ပစ္စယတ္ထက တခြားဟု ဉာဏ်ဖြင့် မခွဲခြားလျှင် ယောကျ်ားဟူသော အနက်တမျိုးကိုသာ သိရသည်။

ဆိုလိုရင်းကား–လိင်ခဓာတ်+ပစ္စည်းဝိဘတ်တို့ဖြင့် မခွဲခြား မဝေဘန်အပ်သော ပုဒ်သည် (၁)နက်ကိုသာ ဟောသည်ဟုသိရသည်။

အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အသိဉာဏ်ဖြင့် မခွဲခြားအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

ဥပမာ–စိတြဂေါ၊ စိတြအသောစသည်တို့ကဲ့သို့ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

မေး။ ။ ပုရိသံ ပဿတိ၌ ပုရိသံ၏ အဘိန္နတ္ထဟောပုံနှင့် ဘိန္နတ္ထဟောပုံကို ရေးပါ။ (၁၃၄၄၊ ၁၃၆၆–စေတိ)

မေး။ အဘိန္နေန ပဒေနတ္တော စသော (၂)ဂါထာအရ ပကတိပစ္စယ မခွဲသော အဘိန္နတ္ထနှင့် ခွဲအပ်သော ဘိန္နတ္ထတို့ကို ဥဒါဟရဏ်ထုတ်၍ ရှင်းလင်းပါ။ (၁၃၂၉–စေတိ)

မေး။ အဘိန္နေန ပဒေနတ္တော–ဂါထာအရ ပုရိသံ ပဿတိ၌ ပကတိ ပစ္စယ မခွဲဝေသော အဘိန္နတ္ထနှင့် ပကတိ ပစ္စယ ခွဲဝေသော ဘိန္နတ္ထကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၃–စေတိ)

မေး။ အဘိန္နေန ပဒေနတ္တော–အရ ပုံစံထုတ်ပြလျက် အဘိန္နပဒ၊ အဘိန္နပဒတ္ထတို့ကို ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၃၇–သကျ)

ဖြေ။ ပုရိသော၊ ပုရိသာ၊ ပုရိသံစသည်သည် အဘိန္နပဒ၊

ယောကျ်ားဟူသော အနက်သည် အဘိန္နပဒတ္ထ။ (သကျအဖြေ)

(၁၀၈)ဂါထာ

စိတြဂါဒီသု သုက္ကာဒိ၊ ဗုဒ္ဓိယာ ဘေဒိတံ ယထာ။
ပကတိပစ္စယေ ဘိန္နေ၊ ဘိန္နတ္တော၀ ပတီယတေ။

စိတြဂေါ၊ စိတြအသောဟူရာ၌ စိတြသဒ္ဒါ၏အနက်ကို အဖြူရောင်ဖြစ်၍ ဆန်းကြယ်သည်၊ အနက်ရောင်ဖြစ်၍ ဆန်းကြယ်သည်ဟု ဉာဏ်ဖြင့်ခွဲခြားလျှင် ထိုဆန်းကြယ်ပုံသည် စိတ်ထဲ၌ ကွဲကွဲပြားပြား ထင်လာသကဲ့သို့ သိလာသကဲ့သို့၊

ထို့အတူ ပုရိသံ ပဿတိဝယ် ပုရိသံ၌ ပုရိသဟူသော ပကတိကတခြား၊ အံဝိဘတ်ဟူသော ပစ္စယက တခြားဟု ဉာဏ်ဖြင့်ခွဲခြားလျှင်–

ပုရိသသဒ္ဒါ၏အနက်ကား သကတ်၊ ဒြဗ်၊ လိင်တို့တည်း။

အံဝိဘတ်၏အနက်ကား ကေဝုစ်သင်္ချာနှင့် ကမ္မကာရကဟူသော အနက်တို့တည်း။ ဤသို့ ကွဲပြားသော အနက်ကို သိရသည်။

ဆိုလိုရင်းကား– လိင်ဓာတ်+ပစ္စည်းဝိဘတ်တို့ဖြင့် ခွဲခြားဝေဘန်အပ်သော ပုဒ်သည် အနက်များစွာကို ဟောသည်ဟု သိရသည်။

ပုရိသံ ပဿတိ၌ ပုရိသသည် သကတ်ဒြဗ်လိင်ဟူသော အနက်(၃)ပါးကို ဟောသည်။

အံဝိဘတ်သည် ဧကဝုစ်သချ်ာနှင့် ကမ္မကာရကကို ဟောသည်ဟု သိရသည်။

ဥပမာ–စိတြဂေါ၊ စိတြအသော စသည်တို့ကဲ့သို့ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

မေး။ သကတ်ဒြဗ်လိင်နှင့် သချ်ာကာရကတို့၏ ထူးခြားချက်ကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၃၊ ၁၃၆၂–စေတီ)

(၁၀၉)ဂါထာ

ပကတိလိင်္ဂဓာတွေ၀၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယာ ပန။

ပစ္စယော ကေစိ သျာဒျန္တ၊ တျာဒျန္တာ ပကတီတိ စ။

ပကတိပစ္စယေ ဘိန္နေဟူသော ရှေ့ဂါထာလာ စကားနှင့် ပတ်သက်၍ ပကတိနှင့် ပစ္စယတို့၏ သရုပ်သကောင်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပကတိ ပစ္စယေ ဘိန္နေ၌ လိင်နှင့်ဓာတ်ကို ပကတိဟုခေါ်သည်။

ပုရိသော ဂစ္ဆတိစသည်၌ ပုရိသစသောလိင်နှင့် ဂမုစသောဓာတ်များကို ပကတိဟု ခေါ်သည်**(ဋီ)**

မေး။ ပကတိသရုပ်ကို ကျမ်းဆရာအလိုကျ။(၁၃၃၁–သကျ) (ပကတိလိင်္ဂဓာတွေ၀–ထောက်ဖြေ)

ယင်းလိင်နှင့် ဓာတ်တို့ကို ပကတိဟုခေါ်ရခြင်း၏အကြောင်းကား **ပကတိစဿ သရန္တဿ** သုတ်၌ လိင်နှင့် ဓာတ်တို့ကို ပကတိဟု ခေါ်ဆိုရသောကြောင့်တည်း။

၎င်းသုတ်ကို ထောက်၍ ဥပနဂရံစသည်၌ ဥပ+နဂရ–စသော လိင်ကို၎င်း၊ ပဗ္ဗတာယတိ စသည်၌ ပဗ္ဗတာယ–စသော ဓာတ်ကို၎င်း ပကတိဟုခေါ်သည်။

[မှတ်ချက်။ ။ဤစကားအစဉ်ကိုကြည့်၍ ပကတိသည် လိင်္ဂပကတိ၊ ဓာတုပကတိ အားဖြင့် (၂)မျိုး ရှိကြောင်း မှတ်သားရာ၏။**]**

မေး။ ပကတိလိင်္ဂဓာတွေ၀၌ လိင်္ဂပကတိ, ဓာတုပကတိတို့ကို ပုံစံတစ်ခုစီ ထုတ်၍၊ ပကတိယူပုံကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၃၈–သကျ)

ဖြေ။ လိင်္ဂပကတိပုံစံ–ပုရိသစသည်။ ဓာတုပကတိပုံစံ–ဂမု, ပစ စသည်။

ပကတိယူပုံကား–

ဘေဒစိန္တာကျမ်းဆရာအလို ရုပ်တွက်ရန်တည်သောအခါ ပကတိဟု ယူရသည်။

ပုဒ်စစ်ကျမ်းအလို တည်သောအခါ၊ ရုပ်ပြီးသောအခါ (၂)မျိုးလုံးကို ယူရသည်။ (သကျ–အဖြေ)

ပကတိပစ္စယေ ဘိန္နေ၌ သိ–စသော နာမ်ဝိဘတ်၊ တိ–စသော အာချာတ်ဝိဘတ်၊ ဏ–စသော ပစ္စည်းကို ပစ္စယဟု ခေါ်သည်။ **ကသ္မာ? "ဓာတုလိင်္ဂေဟိ ပရာ ပစ္စယာ"**သုတ်၌ ဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့ကို ပစ္စယဟု ဆိုထားသောကြောင့်တည်း။

မဥ္ဇူသာဋီကာ၊ န္យာသဋီကာကျမ်းပြု **ကေစိဆရာ**တို့ကား–ပုရိသော–စသော သျာဒျန္တ၊ ဂစ္ဆတိ စသော တျာဒျန္တများကို ပကတိဟုခေါ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။

ယင်းအဆိုသည် **ပကတိပစ္စယေ ဘိန္နေ**ဟူသော စကားနှင့်၎င်း၊ **ဘေဒိတေ တဒ္ဓိတာချာတ** စသော ဆိုအပ်လတ္တံ့သော စကားနှင့်၎င်း မညီညွတ်ပေ။

မေး။ ပကတိနှင့် ပစ္စယအရကို သကဝါဒ ကေစိဝါဒအလို ခွဲခြားဖြေပါ။ (၁၃၄၈–စေတိ)

မေး။ ကေစိဝါဒအလို ပကတိ(၂)မျိုး ထုတ်ပါ။ (၁၃၃၉–သကျ)

(၁၁၀)ဂါထာ

ဘေဒိတေ တဒ္ဓိတာချာတ–ကိတကာဒိကပစ္စယေ။

သမာသေ တျာဒိကေ ဓာတု–လိင်္ဂေစတ္တော ပဘိဇ္ဇတေ။

ဤစကားရပ်သည် ပကတိပစ္စယေ ဘိန္နေဟူသော စကားကို အကျယ်ချဲ့ပြသော စကားရပ် ဖြစ်သည်။

ဝါသိဋ္ဌောဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၌ ဝသိဋ္ဌနောင် အပစ္စအနက်၌ ဏပစ္စည်းဟု တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းကို ခွဲအပ်သော်၎င်း၊

ဂစ္ဆတိဟူသော အာချာတ်ပုဒ်၌ ဂမုဓာတ်နောင် တိဝိဘတ်ဟု အာချာတ်ပစ္စည်းကို ခွဲအပ်သော်၎င်း၊

ပါစကောဟူသော ကိတ်ပုဒ်၌ ပစဓာတ်နောင် ဏွုပစ္စည်းဟု ကိတ်ပစ္စည်းကို ခွဲအပ်သော်၎င်း၊

ကိတကာဒိ၌ အာဒိအရ ကညာ၌ ကညဓာတ်နောင် အာပစ္စည်း၊ နဒီ၌ နဒ–နောင် ဤ–ပစ္စည်းဟု ဣတ္ထိလိင်ဇောတကပစ္စည်းများကို ခွဲအပ်သော်၎င်း၊

ရာဇပုရိသောဟူသော သမာသ်ပုဒ်၌ ရညော ပုရိသောဟူ၍ ပကတိသမာသ်ပုဒ်ကို ခွဲအပ်သော်၎င်း၊

ပုရိသောဟူသော နာမ်ပုဒ်၌ ပုရိသ+သိဟူ၍၊ ပုရိသံဟူသော နာမ်ပုဒ်၌ ပုရိသ+အံဟူ၍ ခွဲအပ် သော်၎င်း၊

ဂစ္ဆတိ၌ ဂမုဟူသော ဓာတ်ကို ခွဲအပ်သော်၎င်း၊

ပုရိသော၌ ပုရိသဟူသော လိင်ကို ခွဲအပ်သော်၎င်း အနက်လည်း ကွဲပြားသွားတော့သည်။

(၁၁၁)ဂါထာ

ဒွိကော တိကော စတုက္ကောပိ၊ ပဉ္စကောစာပိ ဝိညုနာ။

အတ္ထော သဒ္ဒဿ ဝိဉ္ဉေယျော၊ သဒ္ဒဘေဒတ္ထဒဿိနာ။

(၁၁၀)ဂါထာလာ အနက်ကွဲပြားပုံနှင့် ပတ်သက်၍ ဘယ်ပုံဘယ်နည်း ကွဲပြားသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် သဒ္ဒါ၏အနက်ကို ဒွိကတ္ထဟူ၍၎င်း၊ တိကတ္ထဟူ၍၎င်း၊ စတုကတ္ထဟူ၍၎င်း၊ ပဉ္စကတ္ထဟူ၍၎င်း သဒ္ဒါကို ခွဲခြားခြင်းဖြင့် အနက်အပြားကို သိမြင်သော ပညာရှိသည် သိရမည်ဟုပြသည်။

ဆိုလိုရင်းကား–သဒ္ဒါသည် အနက်(၅)မျိုးကို ဟောသည်ဟု၎င်း၊ (၄)မျိုး(၃)မျိုး(၂)မျိုးကို ဟော သည်ဟု၎င်း သိရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။ (**ဒီ**)

ကေသဝဆရာတို့အလို–သဒ္ဒါ၏အနက်သည် ဒွိကတ္ထဖြစ်သည်။

အပရေဆရာတို့အလို–တိကတ္ထဖြစ်သည်။

အညေဆရာတို့အလို–စတုကတ္ထဖြစ်သည်။

ကေစ္စေဆရာတို့အလို–ပဉ္စကတ္ထဖြစ်သည်ဟု သိရမည်။

ပဋ္ဌကောဝါပိ၌ **ဝါပိ**ဟူသော နိပါတ်ပုဒ်အပေါင်းသည် (**တနည်း**) **ဝါသဒ္ဒါ**သည် သမုစ္စည်းအနက် ရှိသည်၊ ထိုဝါသဒ္ဒါဖြင့် ဧကတ္ထ၊ ဆက္ကတ္ထတို့ကို ပေါင်းဆည်းသည်။

မေး။ ဒွိကော တိကော စတုက္ကောပိ၊ ပဋ္ဌကောစာပိ ဝိညုနာ၌ နောက်အပိသဒ္ဒါဖြင့် ပြအပ်သော ဂါထာကို ပါဠိသက်သက် ရေးပါ။ (၁၃၆၃–သကျ)(၁၂၇–ဂါထာကို ရေးပါ)

ဤဂါထာ၌ **"အတ္တော သဒ္ဒသ"**ဟု ဆိုသောကြောင့် အာချာတ်ပုဒ်ကိုလည်း ယူရမည်။

ထို့ကြောင့် နာမ်ပုဒ်သာ ဒွိကတ္ထ၊ တိကတ္ထစသည် ဖြစ်သည် မဟုတ်၊ အာချာတ်ပုဒ်သည်လည်း ဒွိကတ္ထ၊ တိကတ္ထစသည် ဖြစ်သည်ဟုမှတ်။

လိင်္ဂတ္ထဝိဝရဏကျမ်း၌ကား–**'အတ္တော လိင်္ဂသ'**ဟု ဆိုသောကြောင့် အာချာတ်ကို မယူရဟု ဆိုသည်။

ထို့ကြောင့် နာမ်ပုဒ်သာ ဒွိကတ္ထ၊ တိကတ္ထစသည် ဖြစ်သည်။

အာချာတ်ပုဒ်ကား ဒွိကတ္ထ၊ တိကတ္ထစသည် မဖြစ်ပါဟု ဆိုထားသည်။

မေး။ အတ္တော သဒ္ဒသ ဝိဥ္ဇေယျော၌ လိင်္ဂသဟု မဆိုရခြင်းအကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၂၉–သကျ)

(၁၁၂)ဂါထာ

ဝါစကတ္တိတ္ထိလိင်္ဂဿီ၊ ကာရာဒီနံ ပတီယတေ။

သဒ္ဒမတ္တေန သဒ္ဒတ္တော၊ ဒွိကော ပဋ္ဌိတိအာဒိသု။

ဤဂါထာဖြင့် **ကေသဋ္ဌိဆရာ**တို့အလို သဒ္ဒါ၏ အနက်၌ ဒွိကတ္ထဖြစ်ပုံကို အကျယ်ပြသည်။

ပဋ္ဌိကို ပဋ္ဌု+ဤဟု ပကတိနှင့် ပစ္စယခွဲပါ။

ထိုတွင် ဤပစ္စည်းသည် ဣတ္ထိလိင်ကို ဟောနိုင်သော ဝါစကသဒ္ဒါဟုယူလျှင် ပဋ္ဌုသဒ္ဒါသက်သက်ဖြင့် –

လိမ္မာသူ၏အဖြစ်တည်းဟူသော ဂုဏ်သည် သကတ်၊

လိမ္မာသော မိန်းမသည် ဒြဗ်ဟု အနက်(၂)မျိုးကိုသာ ဟောသည်ဖြစ်၍ ပဋ္ဌုသဒ္ဒါ၏ အနက်သည် ဒွိကတ္ထဖြစ်သည်။

ရှင်းချက်။ ။ **"ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယော"**သုတ်မှ ဣတ္ထိယံနှင့် အာပစ္စယော နှစ်ပုဒ်သည် **"နဒါဒိတော ဝါ ဤ"**သုတ်သို့ လိုက်လာ၏၊ ဣတ္ထိယံကို အာပစ္စယောပုဒ်၌ အာဓာရ, အာဓေယ် အဖြစ်ဖြင့် စာစပ်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤပစ္စည်းသည် ဣတ္ထိလိင်ကို ဟော၏၊ ဣတ္ထိလိင်ကို ဝါစကတပ်၏။

ပဋ္ဌိနောင် သက်သော သိဝိဘတ်သည် ဧကဝုစ်သင်္ချာကို ဟောသည်၊ ထို့ကြောင့် ပဋ္ဌုသဒ္ဒါမျှဖြင့် သကတ်ဒြဗ်ဟူသော ဒွိကတ္ထ(၂)မျိုးသာ ဟောရန် ကျန်တော့သည်။

မေး။ သဒ္ဒမတ္တေန သဒ္ဒတ္တော၌ သဒ္ဒတ္ထအရ ဒီပနီအလို ကောက်၍ ပဋ္ဌိပုံစံ၌ ဒွိကတ္ထဖြစ်ပုံကို ရှင်းပါ။ (၁၃၆၈–သကျ)

ဒွိကတ္ထဝါဒီဆရာတို့အလို(**ကေသဋ္ဌိဆရာတို့အလို**) ဤပစ္စည်းကို ဝါစကကြံ၍ **"နဒါဒိတော**

ဝါ ဉာ်"သုတ်ကို–ဣတ္ထိယံ–၌၊ နဒါဒိတောဝါ–နဒ ဣင္ဒလျှင် အတူရှိသော အကာရန္တ၊ ဥတု ဂေါအစရှိသော ဥကာရန္တ, ဩကာရန္တသဒ္ဒါတို့ နောင်မှလည်း၊ ဉာ်ပစ္စယော–သည်၊ ဟောတိ–၏ဟု အနက်ပေး။

မေး။ နဒါဒိတော ဝါ ဉာ်–သုတ်ကို ဒွိကတ္ထဝါစီအလို အနက်ပေးပါ။ (၁၃၆၉–သကျ)

ပဋ္ဌီတိအာဒိသု၌ **အာဒိသဒ္ဒါ**ဖြင့် ဘိက္ခုနီ,ကညာစသည်ကို ယူ။

မေး။ ပဋ္ဌီတိအာဒီသု–၌ အာဒိဝန်ကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၂–သကျ)

ဉာ်ကာရာဒီနံ၌ **အာဒိ**ဖြင့် ဣနီ အာပစ္စည်းစသည်တို့ကို ယူ။

ဘိက္ခုနီ၌ ဣနီပစ္စည်းကို ဝါစကသဒ္ဒါဟု ယူလျှင်–
ဘိက္ခုနီမဇာတ်သည် သကတ်၊ ဘိက္ခုနီမ ဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ဂဟပတာနီ၌ အိမ်ရှင်မဇာတ်သည် သကတ်၊ အိမ်ရှင်မဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။
ကညာ၌ အာပစ္စည်းကို ဝါစကယူလျှင်–
သတို့သမီးဇာတ်သည် သကတ်၊ သတို့သမီးဒြပ်သည် ဒြဗ်မည်၏။ ဉာ်သို့ဒွိကတ္ထဖြစ်၏။

ပဋ္ဌမတ္တေန၌ **မတ္တ**သဒ္ဒါသည် ဧဝအနက်ရှိသည်၊ ထိုဖြင့် အာဉာ်ဣနီစသောပစ္စည်း သိစသော ဝိဘတ်, ကြိယာငဲ့မှု မရှိသော ပဋ္ဌသဒ္ဒါကိုယူ။ (**ဒီ**)
ဋီကာအလို ဉာ်ပစ္စည်း မသက်ရသေးမီဖြစ်သော ပဋ္ဌသဒ္ဒါကိုယူ။

(၁၃၃)ဂါထာ
ဇောတကတ္တိတ္ထိလိင်္ဂဿ၊ ကာရာဒီနံ ပတီယတေ။
သဒ္ဒမတ္တေန သဒ္ဒတ္ထော၊ တိကော ပဋ္ဌီတိ အာဒိသု။

ဉာ်ဂါထာဖြင့် **အပရေဆရာ**တို့အလို သဒ္ဒါ၏အနက်၏ တိကတ္ထဖြစ်ပုံကို အကျယ်ပြသည်။

ပဋ္ဌီကို ပဋ္ဌ+ဉာ်ဟု ပကတိနှင့် ပစ္စယကို ခွဲပါ၊ ထိုတွင် ဉာ်ပစ္စည်းသည် ဝါစကသတ္တိ မရှိ၊ နဂိုဖြစ်ပြီးသော ဣတ္ထိလိင်ကို ထွန်းရုံသာ ထွန်းပြနိုင်သည်ဟု ယူလျှင် (ဝါ) ဇောတကသဒ္ဒါဟု ယူလျှင် ပဋ္ဌသဒ္ဒါသက်သက်ဖြင့်–

(၁) လိမ္မာသူ၏အဖြစ်တည်းဟူသော ဂုဏ်သည် သကတ်၊
(၂) လိမ္မာသော မိန်းမသည် ဒြဗ်၊
(၃) မသန့်ရှင်းသော အခြင်းအရာဟုဆိုအပ်သော အဝိသဒါကာရသည် ဣတ္ထိလိင်ဟု အနက် (၃)ပါးကို ဟောသည်ဖြစ်၍ ပဋ္ဌသဒ္ဒါ၏အနက်သည် တိကတ္ထဖြစ်၏။

မေး။ ပဋ္ဌီ–၌ ဒွိကတ္ထ၊ တိကတ္ထ(၂)မျိုးရအောင် ကောက်ပြပါ။ (၁၃၃၂–သကျ)

မေး။ တရုဏီဟူသော ပြယုဂ်၌ ပကတိလိင်ပုဒ်၏ ဒွိကတ္ထ/တိကတ္ထ ကောက်ပါ။ (၁၃၂၃–သကျ)

ဉာ်ပစ္စည်းကို ဇောတကကြံလျှင်**"ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယော"**သုတ်မှ လိုက်လာသော ဣတ္ထိယံ ပုဒ်ကို ဝတ္တမာနတောဟူသော ပါဌသေသ၌ စပ်၍ **"နဒါဒိတောဝါ ဉာ်"**သုတ်ကို အနက်ပေးရမည်။

ဣတ္ထိယံ–၌၊ ဝတ္တမာနတော–ဖြစ်သော၊ နဒါဒိတောဝါ–ငင်း၊ အနဒါဒိတောဝါ–ငင်း၊ ဉာ်ပစ္စယော –သည်၊ ဟောတိ–၏ဟု အနက်ပေး။

ပဋ္ဌိ ဂစ္ဆတိ၌ ပဋ္ဌိသည် ဂစ္ဆတိကြိယာ၏ ကတ္တားဖြစ်သော်လည်း ပဋ္ဌိသဒ္ဒါကို ရည်ရွယ်၍ တိကတ္ထ ဟု ဆိုခဲ့၏။

ဒွိကတ္ထဝါစီဆရာတို့အလို–အာ,က္ကနီ,ဤပစ္စည်းများသည် **ဝါစက**။

တိကတ္ထဝါစီဆရာတို့အလို–အာ,က္ကနီ,ဤပစ္စည်းများသည် **ဇောတက**။ ဤသို့ ထူးပါသည်။

မေး။ ပဋ္ဌိဟူသော ဥဒါဟရဏ်ဝယ် ပဋ္ဌိသဒ္ဒါတခုတည်း၌ ဒွိကတ္ထ,တိကတ္ထတို့ကို ဆရာ တို့ ဆိုကြရာ အဘယ်သို့ အယူဝါဒ ကွဲပြားကြပါသနည်း၊ ရှင်းလင်းပါ။ (၁၃၂၈–စေတီ)

ရက္ခော၌ သစ်ပင်ဇာတ်သည် သကတ်၊ သစ်ပင်ဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊ ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်၊ ဤသို့ တိကတ္ထဖြစ်သည်။

(၁၁၄)ဂါထာ

သကတ္ထံ တေန ဂန္တဗ္ဗံ၊ ဒဗ္ဗံ တံ နိယိတမ္ပိ စ။
လိင်္ဂမေသော တိကော ဘေဒေါ၊ နိစ္စံ သဒ္ဒေ ပတိဋ္ဌိတော။

ဤဂါထာသည် ပဋ္ဌိသဒ္ဒါက တိကတ္ထကို ဟောနိုင်သည်ဟူသော ရှေ့ဂါထာလာ စကားကို ထောက်ခံသော ဒဋ္ဌီကရဏစကား ဖြစ်၏။

ပဋ္ဌိသဒ္ဒါက တိကတ္ထကို ဟော၏ဟူသော ရှေ့ဂါထာစကားသည် မှန်၏၊ သဒ္ဒါဟူသမျှ၌ သကတ်၊ ထိုသကတ်ဖြင့် သိထိုက်သော ဒြဗ်၊ ထိုဒြဗ်ကို မှီသော လိင်၊ ဤအနက်သုံးပါးသည် အမြဲတည်ရှိကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ရှေ့ဂါထာစကားသည် မှန်ပေသည်။

တိကောဘေဒေါကို တိကော+အဘေဒေါဟု ပုဒ်ဖြတ်။

တိကော–သုံးပါးအပေါင်းဖြစ်သော၊ ဧသော–ဤအနက်သည်၊ အဘေဒေါ–မကွဲပြားသည်၊ ဟုတ္ဘာ–၍၊ နိစ္စံ–အမြဲ၊ သဒ္ဒေ–၌၊ ပတိဋ္ဌိတော–၏–ဟု အနက်ပေး။ (**ဒီပနီအလို**)

ဆိုခဲ့ပြီးသော ပဋ္ဌိစသော ပုံစံ၌ တိကတ္ထထုတ်ခြင်းကား သင်္ချာနှင့်ကြိယာကို မငဲ့မူ၍ ထုတ်ခြင်း ဖြစ်၏၊ ၎င်းသင်္ချာနှင့် ကြိယာကို ငဲ့လျှင် ပဉ္စကတ္ထရသည်ဟုမှတ်။ ပဋ္ဌိ ဂစ္ဆတိကို ကြည့်ပါ၊ ပဉ္စကတ္ထ ရနေသည်ကို တွေ့ရပါမည်၊ ထို့ကြောင့် ၎င်းပုံစံ၌ ပဉ္စကတ္ထ ရနေသည်ဟု မှတ်ပါ။ ထုတ်ကြည့်သော်–

(၁) လိမ္မာသူ၏အဖြစ်တည်းဟူသော ဂုဏ်သည် သကတ်၊

(၂) လိမ္မာသော မိန်းမဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊

(၃) မသန့်ရှင်းသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော အဝိသဒါကာရသည် ဣတ္ထိလိင်၊

(၄) ဒြဗ်၌ မှီသော တခုတည်း၏အဖြစ်ဟူသော အာကာရပညတ်သည် ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊

(၅) သွားခြင်းကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော ကြိယာနိပ္ဖါဒနသတ္တိသည် ကတ္တုကာရကဟု ထုတ်တတ်ပါစေ။

မေး။ ။ ပဋ္ဌိ ဂစ္ဆတိ ၌ ပဉ္စကတ္ထ ကောက်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၂၆)

မေး။ ဒဏ္ဍီ ဂစ္ဆတိ၌ အပရေဝါဒအရ လိင်္ဂတ္ထပဉ္စက ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၃၉–စေတီ)

မေး။ ဒဏ္ဍီ ဂစ္ဆတိ၌ တိကတ္ထ ပဉ္စကတ္ထတို့ကို အသီးသီး ကောက်ပြပါ။(စေတီ–၁၃၄၂)

ပုရိသော ဂစ္ဆတိ၌–

(၁) ယောကျ်ားတို့၏ တယောက်သည် တယောက်နှင့် တူသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် သကတ်၊

(၂) ယောကျ်ားဒြပ်သည် ဒြဗ်၊

(၃) သန့်ရှင်းသော အခြင်းအရာဟု ဆိုအပ်သော ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်၊

(၄) ဒြဗ်၌ မှီသော တခုတည်း၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော အာကာရပညတ်သည် ဧကဝုစ်သချ်ာ၊

(၅) သွားခြင်းကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော ကြိယာနိပ္ဖါဒနသတ္တိသည် ကတ္တုကာရကဟု ထုတ်။

မေး။ ။ အဋ္ဌကထာ(ဘေဒစိန္တာ)၌ **"ဧကော တိကော ဘေဒေါ ၊ နိစ္စံ သဒ္ဒေ ပတိဋ္ဌိတော"**ဟု ဆိုသောကြောင့် ပုရိသသဒ္ဒါစသည်၌ တိကတ္ထသာ ရသည်၊ စတုကတ္ထ, ပဉ္စကတ္ထ မရဟု မှတ်ရမည်လော၊

ဖြေ။ ။ ဘေဒစိန္တာကျမ်း၌ အဆိုပါအတိုင်း ဆိုသော်လည်း **အဝိဘတ္တိက**ပုရိသစသော သဒ္ဒါမျှ၌ သကတ်၊ ဒြဗ်၊ လိင်ဟူသော အနက်(၃)မျိုးသာ ရသည်။ **သဝိဘတ္တိက**ဖြစ်သော ပုရိသစသော သဒ္ဒါ၌ကား စတုကတ္ထ, ပဉ္စကတ္ထရသည်ဟု မှတ်ရမည်။ **(ဋီ)**

မေး။ တိကော ဘေဒေါ နိစ္စံ သဒ္ဒေ ပတိဋ္ဌိတော၌ မှတ်သားသင့်သော အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပါ။ (၁၃၆၉–သကျ)

ဤဂါထာ၌ သကတ္ထအရ ဇာတ်ဂုဏ်ဟူသော ဝိသေသနဖြစ်သော သကတ်ကို ယူ။

(၂၆)ဂါထာလာ သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိ၌ သကတ္ထအရ သုတိဇာတိစသော သကတ် (၇+၈)မျိုးကို ယူဟု အထူးကို သိပါ။

မေး။ ဒဏ္ဍီ ဂစ္ဆတိ၌ တိကတ္ထ ပဉ္စကတ္ထ၊ မာသဇာတော၌ စတုက္ကတ္ထ အသီးသီး ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၂–စေတီ)

မေး။ ပဉ္စကတ္ထာ ယထာရဟံနှင့် ဧသော တိကော ဘေဒေါ နိစ္စံ သဒ္ဒေ ပတိဋ္ဌိတောကို မဆန့်ကျင်အောင် သာဓကပြ ညှိပါ။ (၁၃၂၄–သကျ)

ဖြေ။ ကြိယာပဒမပေက္ခာယ–စသော (၁၂၄)ဂါထာကို ထောက်၍ ကြိယာပုဒ်ကို ငဲ့မှု ပဉ္စကတ္ထ၊ ကြိယာပုဒ်ကို မငဲ့မှု တိကတ္ထဖြစ်သောကြောင့် မဆန့်ကျင်ပါ။

(တနည်း) ပုရိသံ၌ အံ–ဝိဘတ်သည် သချ်ာကာရကကို ထွန်းပြ၍ ဇောတကဖြစ်မှု ပဉ္စကတ္ထ၊ ဝါစကဖြစ်မှု ပုရိသသဒ္ဒါက သကတ်ဒြဗ်လိင်(၃)ပါးကို ဟောသောကြောင့် တိကတ္ထ ဖြစ်၍ မဆန့်ကျင်ပါ။ (ဇောတက,ဝါစကရည်သည်သာ ထူးသည်) (သကျ–အဖြေ)

(၁၁၅) ဂါထာ

စတုတ္ထော ဒုဗ္ဗိဓော မာသ–ဇာတောစ္စာဒေါ ပတီယတေ။
သချ်ာစတုတ္ထ ကော သော၀၊ မာသိကောတိ စ ကေနစိ။

ဤဂါထာဖြင့် (**အညေဆရာတို့အလို**) သဒ္ဒါ၏အနက်၏ စတုတ္ထကဖြစ်ပုံကို အကျယ်ပြသည်။

စတုတ္ထကသည် (၁)သချ်ာစတုတ္ထက (၂)ကမ္မာဒိစတုတ္ထကအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် သချ်ာစတုတ္ထကကို မာသဇာတောပုံစံ၌ သိရသည်။

ဤမာသဇာတောဟူသော သမာသ်ပုဒ်၌–

(၁) တလအတိုင်းအရှည်နှင့် တလအတိုင်းအရှည်ရှိသော သတို့သားငယ်တို့၏ ပရိမာဏ, ပရိမာဏဝန္တ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် သကတ်။

(၂) သမ္ဗန်သည် အထူးပြုအပ်သော သတို့သားဒြဗ်သည် ဒြဗ်။
(၃) သန့်ရှင်းသောအခြင်းအရာဟုဆိုအပ်သော ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်။
(၄) တလအတိုင်းအရှည်ဟူသော ပရိမာဏသည် သချ်ာ။ ဤသို့ သချ်ာစတုတ္ထကရပါသည်။
(ကျမ်းဆရာ သမာနဝါဒအလို)

မေး။ မာသဇာတောဌ် စတုကတ္ထတို့ကို အသီးသီးကောက်ပြပါ။ (စေတိ–၁၃၄၂)

ကေစိဆရာကား–မာသိကောပြယုဂ်၌ သချ်ာစတုတ္ထကထုတ်သည်။

ယင်းကေစိဆရာက သမာသ်ဟောအနက်သည် မထင်ရှား၊ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော အနက်ကား ထင်ရှား၏၊ ထို့ကြောင့် သချ်ာစတုတ္ထကကို မာသိကောဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၌ ထုတ်ရမည်ဟု ဆိုထားသည်။

မာသိကောကို **မာသော ပရိမာဏံ အဿ ဇာတဿ ကုမာရဿ အတ္ထီတိ မာသိကော**ဟု ပြု။ ၎င်းပုံစံ၌ သချ်ာစတုတ္ထက ထုတ်ပုံမှာ မာသဇာတောနှင့် လုံးဝတူပြီ။

မေး။ ။ အရှင်သဒ္ဓမ္မသိရီ (ဘေဒစိန္တာ) ဆရာနှင့် ကေစိဆရာတို့၏ သချ်ာစတုက္ကယူပုံ (၂)မျိုးကို မဆန့်ကျင် အောင်ညှိပြပါ။ (၁၃၃၄–စေတိ)

မေး။ မာသိကော၌ တလအတိုင်းအရှည်ရှိသော သတို့သားဟု အနက်ပေးခိုက် သချ်ာ စတုက္ကဖြင့် ဝေဘန်၍၊ ယင်းစတုက္ကတွင် ပါဝင်သော ပရိမာဏ၏ သချ်ာဝိသေသမည်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၅–စေတိ)

(၁၁၆) ဂါထာ

ကိံ ပမာဏော ကုမာရဿ၊ ကာလောတျုတ္တေ ဝိသဇ္ဇနာ။
မာသော ဇာတဿ အဿာတိ၊ အညထာ တိံသရတ္တိယာ။

မာသဇာတောနှင့် ပတ်သက်၍ ဝိဂ္ဂဟနှင့် အဓိပ္ပါယ်ကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာအဓိပ္ပါယ်ကား–

ကိံပမာဏော ကုမာရဿ ကာလော–သတို့သား၏ မွေးဖွားပြီးရာ အချိန်အခါသည် အဘယ်မျှ အတိုင်းအရှည် ရှိသနည်းဟု မေးရာ၌–

မာသော ဇာတဿ အဿ–မွေးဖွားပြီးသော ဤသတို့သား၏ တလရှိပြီဟု အဖြေသည် ဖြစ်၏။

ယင်းအဖြေ၌ မာသသဒ္ဒါသည် သတို့သား၏ မွေးဖွားပြီး၍ အသက်ရှည်ရာ (၁)လဟူသော အတိုင်းအရှည်ကို ဟော၏။ (ညဥ့်(၃၀), ရက်(၃၀)ဟူသော ကာလသာမညကို မဟော)။

ဤသို့မေးလျှင် ဤသို့ဖြေရာ၌ ဖြစ်သော မာသသဒ္ဒါသည် သတို့သား၏ မွေးဖွားပြီး၍ အသက်ရှည်ရာ (၁)လကာလဟူသော အတိုင်းအရှည်ကို ဟောသောကြောင့် မာသဇာတောဟူသော သမာသ်ပုဒ်၌ သချ်ာစတုတ္ထကကို ကောက်ယူရသည်။

အကယ်၍ အဆိုပါအတိုင်း အမေးအဖြေ အရာမဟုတ်ဘဲ အခြားနေရာ၌ မာသော ဇာတဿ အဿဟု ဆိုခဲ့သော် မာသသဒ္ဒါသည် ညဥ့်(၃၀), ရက်(၃၀)ဟူသော ကာလသာမညကို ဟောပေမည်။ သတို့သား၏ မွေးဖွားပြီး၍ အသက်ရှည်ရာ (၁)လကာလဟူသော အတိုင်းအရှည်ကို မဟောပါ။ ဤကား ဂါထာအဓိပ္ပါယ်တည်း။

ဤဂါထာကို ရှု၍ မာသဇာတောကို **မာသော ဇာတဿ အဿာတိ မာသဇာတော**ဟု ဘိန္နာဓိကရဏသမ္ဗန္ဓဆဋ္ဌီဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်တွဲစပ်ရမည်။ အနက်ပေးလျှင်–

အဿ–ထိုသတို့သား၏၊ ဇာတဿ–မွေးဖွားပြီးရာကာလ၏၊ ပရိမာဏံ–သည်၊ မာသော–တလတည်း–ဟု ပရိမာဏပုဒ် ထည့်၍ အနက်ပေးရမည်။

(၁၁၇)ဂါထာ

ပဒဒ္ဓယမပေက္ခိတွာ၊ ပရိမာဏံ ဝိသေသတော။

သင်္ချာ ပဌေဝ ဒွေမာသ–ဇာတာဒေါပိ ဂုဏာပိဝါ။

မာသဇာတော၌ ပရိမာဏသင်္ချာအနက် ရပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာအဓိပ္ပါယ်ကား–ကိံ ပမာဏော ကုမာရဿ ကာလောဟု အမေးပြဿနာ ရှိရာ၌သာ မာသ+ဇာတ (၂)ပုဒ်ကို ငဲ့၍ (တနည်း) ကိံပမာဏော ကာလော (၂)ပုဒ်ကို ရှုငဲ့၍ မာသသဒ္ဒါသည် ပရိမာဏဝိသေသသင်္ချာဟူသော အနက်ကို ဟောသည်ဟု သိရသည်။

အမေးပြဿနာ မရှိရာ၌ကား မာသသဒ္ဒါသည် ရက်(၃၀) တလဟူသော အနက်သာမညကိုသာ ဟောသည်ဟု သိရသည်။ ဤကား ဂါထာ၏အဓိပ္ပါယ်တည်း။

မေး။ မာသိကောဝယ် သင်္ချာစတုက္က ဝေဘန်ရာ၌ ပါဝင်သော ပရိမာဏ၏ သင်္ချာဝိသေသ မည်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၅–စေတီ)

ဒွိမာသဇာတော၌–

(၁) နှစ်လအတိုင်းအရှည်ရှိသော သူငယ်၏ နှစ်လနှင့် ပရိမာဏ,ပရိမာဏဝန္တအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည် သကတ်။

(၂) ထိုသမ္ဗန်သည် အထူးပြုအပ်သော သူငယ်ဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

(၃) ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်။

(၄) နှစ်လအတိုင်းအရှည်ဟူသော ပရိမာဏသည် သင်္ချာ။

ဤသို့ ဒိဂုသမာသ် အတွင်းငုပ်သော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၌လည်း သင်္ချာစတုတ္ထကရသည်။

မေး။ မာသဇာတော၌ သင်္ချာစတုက္က ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၂၈၊ ၁၃၅၇–စေတီ)

ပဒဒ္ဓယအရ–

ဋီအလို **မာသ+ဇာတ**နှစ်ပုဒ်ကို ယူ။ **ဒီပနီ**အလို **ကိံ ပမာဏော ကာလော**နှစ်ပုဒ်ကို ယူ။

ပရိမာဏသည်–

(၁) မာသပရိမာဏ–လအရေအတွက်။

(၂) ဝိတ္ထာရာယာမပရိမာဏ–အိုးပုဆိုးစသည်တို့၏ အလျား+အနံပမာဏအရေအတွက်။

(၃) ခေတ္တာဒိပရိမာဏ–မျိုးစေ့ကျဲမှုကို ကြည့်၍ လယ်ယာတို့ကို တိုင်းတာကြောင်း အရေအတွက်။

(၄) ကပ္ပါဒိပရိမာဏ–အာယုကပ်စသော ကာလအရေအတွက်အားဖြင့် (၄)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် ဤ**ပရိမာဏံ ဝိသေသတော**၌ မာသပရိမာဏကို လိုအပ်၏။ **(ဋီကာ)**

မေး။ ပရိမာဏဘေဒကို ထုတ်ပါ။ (၁၃၆၅–စေတီ)

မေး။ ပရိမာဏံ ဝိသေသတော၌ ပရိမာဏသရုပ်ကို ထုတ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၃၄–သကျ)

(၁၁၈)ဂါထာ

မာသံ ဇာတဿ အဿာတိ–က္တန္တန္တြေ အနာဒရေ။

ဆဋ္ဌီတျေကေ ပရေ မာသော–ဇာတော အဿာတိ ပဏ္ဍိတာ။

(၁၁၆)ဂါထာဖြင့် **ကျမ်းပြုဆရာ**အလို မာသဇာတပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ **ဧကေဆရာ, အပရေဆရာ**တို့အလို မာသဇာတပုဒ်၏ဝိဂ္ဂဟကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဧကေ(သုဘူတိစန္ဒြကျမ်းပြု)ဆရာတို့အလို မာသဇာတောကို မာသံ ဇာတဿ အဿ အဘိက္ကန္တဿတိ မာသဇာတောဟု ဘိန္နာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပြု။

ဤဝိဂ္ဂြဟ်၌ ဇာတဿ အဿပုဒ်တို့ဝယ် အနာဒရအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ထားသည်။

အပရေ(ဗုဒ္ဓပိယ,သဗ္ဗဝါမစသော)ဆရာတို့အလို မာသဇာတောကို မာသော ဇာတော အဿာတိ မာသဇာတောဟု တုလျာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပြု။

ဤဝိဂ္ဂြဟ်၌ အဿပုဒ်ဝယ် စတုတ္ထီဝိဘတ်သက်ထားသည်။

မေး။ မာသဇာတောကို ဘေဒစိန္တာ ဧကေ အပရေဆရာတို့၏ အလိုကို အသီးသီး သမာသ ဝိဂ္ဂဟ ပြုပြီးလျှင် ဖြစ်သင့်သော သမာသ်အမည်ကိုလည်း ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၃၁–သကျ)

မေး။ မာသဇာတောပုဒ်ကို ဘေဒစိန္တာ ဧကေ အပရေဆရာ(၃)ဦးတို့ အလိုကျ ဝစနတ္ထ ပြုပြီးလျှင်၊ ဖြစ်သင့်သော သချာ်စတုက္ကအရကိုလည်း ကောက်ပြပါ။ (၁၃၂၈–စေတိ)

မေး။ မာသဇာတောကို သမာနဝါဒ၊ ဧကေဝါဒတို့အရ ဝစနတ္ထပြုပြီး၊ သမာသ်အမည်ကို လည်း လိုယင်းပါအောင် ညွှန်းဆိုပါ။ (၁၃၆၅–သကျ)

မေး။ သမာန ဧကေ အပရေဝါဒတို့ အရ မာသဇာတောကို အနက်မှန်မှန် သမွန်ပါ။ (၁၃၅၅–စေတိ)

မေး။ သကဝါဒ ဧကေဝါဒ အပရေဝါဒတို့ အရ မာသဇာတောကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အနက်မှန်မှန် သမွန်ပြီးလျှင် မာသဇာတော၌ သချာ်စတုက္ကထုတ်ပြပါ။ (၁၃၅၇–စေတိ)

(၁၁၉) ဂါထာ

သလ္လဝိဒ္ဓေါတိ အာဒီသု၊ နေယျော ကမ္မာဒိကာရက။

စတုက္ကော သလ္လသဒ္ဒေါ သာ–ပေက္ခတော ယောဂတောပိ ဝါ။

စတုတ္ထက(၂)မျိုးအနက် သချာ်စတုတ္ထကပုံစံကို ပြပြီး၍ ကမ္မာဒိစတုတ္ထကပုံစံကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

မေး။ ကမ္မာဒိစတုက္က ပြဂါထာကို နိသျကျကျ ပြန်ဆိုပါ။ (၁၃၆၃–သကျ)

သလ္လဝိဒ္ဓေါ၌ ဝိဒ္ဓပုဒ်ကို ဝိဇ္ဈီယတေတိ ဝိဒ္ဓေါဟု ပြု။

(**တနည်း**) အဝိဇ္ဈိတ္ထာတိ ဝိဒ္ဓေါဟု ပြု။ (ဝိဓ+တ)

ယင်းပုဒ်၌ ကမ္မာဒိကာရကစတုတ္ထက ရသည်။

(၁) ပစ်ခွင်းခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊ (ပုဒ်နက် ဖြစ်သောကြောင့်တည်း)

(၂) ပစ်ခွင်းအပ်သော သားကောင်ဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊ (ထိုပစ်ခွင်းခြင်းကြိယာ အထူးပြုအပ်သော ကြောင့်တည်း)

(၃) ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်၊
(၄) တပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော ကံအနက်သည် ကမ္မကာရက။
ဤသို့ ကမ္မာဒိကာရကစတုတ္ထကကို ထုတ်ယူရသည်။
မေး။ သလ္လဝိဓ္ဓေါဝယ် ဝိဓ္ဓေါ၌ ကမ္မာဒိစတုက္က ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၅၅-စေတီ)

သလ္လဝိဓ္ဓေါ၌ ဝိဓ္ဓေါသာ လိုရင်းတည်း၊ ယင်းဝိဓ္ဓေါပုဒ်၌ပင် ကမ္မာဒိကာရကစတုတ္ထကကို ရနိုင်သည်၊ သို့သော်လည်း အဘယ့်ကြောင့် ပစ်ခွင်းသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ဝိဒ္ဓသဒ္ဒါက သလ္လသဒ္ဒါ ကို အမြဲငဲ့သောကြောင့်၎င်း၊ သမာသ်အရာဝယ် သလ္လပုဒ်နှင့် ယှဉ်ဘက်ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ၎င်းသလ္လသဒ္ဒါကို အပိုတွဲဘက်အဖြစ်ဖြင့် သလ္လဝိဓ္ဓေါဟု ဆိုထားသည်။

သလ္လဝိဓ္ဓေါတိအာဒီသု၌ အာဒိသဒ္ဒါဖြင့် ပါစကော, အာဂုဓော (**ဋီကာ**)၊ ဂတော၊ ဝစနံ၊ ပိယော၊ နိဒ္ဒါရဏံ၊ ဌာနံ ၊ (**ဒီပနီ**) စသော ပြယုဂ်တို့ကိုယူ။

ကမ္မာဒိကာရကစတုတ္ထကော၌ အာဒိဖြင့် ကတ္တု၊ ကရဏ၊ သမ္ပဒါန၊ အပါဒါန၊ အဓိကရဏ စတုတ္ထကတို့ကို ယူ။

မေး။ သလ္လဝိဓ္ဓေါတိ အာဒီသု၊ နေယျော ကမ္မာဒိကာရက၌ ပဌမအာဒိ၏ အာဒိဝန်ကို ဋီကာဟောင်းအလိုကျ ဖော်ပြ၍၊ ထိုပဌမ အာဒိဝန်အရ ဖြစ်သောပုဒ်နှင့် သလ္လဝိဓ္ဓေါပုဒ်တို့၏ စတုက္ကတ္ထတို့ကို မှန်ကန်စွာ ထုတ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၆၅-သကျ)

ပါစကောကို ပစတီတိ ပါစကောဟု ကတ္တုသာဓနပြု။ ယင်းပါစကော၌ -
(၁) ချက်ခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊
(၂) ချက်တတ်သော စဖိုသည်ဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊
(၃) ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်၊
(၄) ဏွုပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော ကတ္တားအနက်သည် ကတ္တုကာရက၊
ဤသို့ ကတ္တုကာရကစတုတ္ထက ထုတ်ရသည်။

ဂတောကို ဂစ္ဆတီတိ ဂတောဟု ကတ္တုသာဓနပြု။ ယင်းဂတော၌-
(၁) သွားခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊
(၂) သွားတတ်သော သူဒြပ်သည် ဒြဗ်၊
(၃) ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်၊
(၄) တပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော ကတ္တားအနက်သည် ကတ္တုကာရက၊
ဤသို့ ကတ္တုကာရကစတုတ္ထက ထုတ်ရသည်။

အာဒါယ ယုဇ္ဈန္တေ ယန္တိ အာဝုဓံ၊ ယဿ ဝေါ။ (**ဓာန်-ဋီ**) (အာ+ယုဓ+အ)။ ယင်း၌-
(၁) ထိုးပစ်ခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊
(၂) လက်နက်ဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊
(၃) ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်၊
(၄) အပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော အဝုတ္တကတ္တုသာဓနသည် ကမ္မကာရက၊
ဤသို့ ကမ္မကာရကစတုတ္ထက ထုတ်ရသည်။

ဝုစ္စတေ အနေနာတိ ဝစနံဟု ကရဏသာဓနပြု။ ယင်း၌–
(၁) ပြောဆိုခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊
(၂) ပြောဆိုကြောင်းဖြစ်သော စကားဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊
(၃) နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရသည် နပုလ္လိင်၊
(၄) ယုပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော ကရိဏ်းအနက်သည် ကရဏကာရက၊
ဤသို့ ကရဏကာရကစတုတ္ထက ထုတ်ရသည်။
မေး။ ဝစနံ၌ ကရဏကာရကစတုက္က ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၅၇–စေတီ)

ပိယောကို ပိယာယတိ တောယာတိ ပိယောဟု ပြု။(ပိယ+အ) ယင်း၌–
(၁) ချစ်ခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊
(၂) ချစ်စရာပုဂ္ဂိုလ်ဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊
(၃) ဝိသဒါကာရသည် ပုလ္လိင်၊
(၄) အပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော သမ္ပဒါန်အနက်သည် သမ္ပဒါနကာရက၊
ဤသို့ သမ္ပဒါနကာရကစတုတ္ထက ထုတ်ရသည်။

နိဒ္ဓါရဏံကို နိဒ္ဓါရိယတေ တေသ္မာတိ နိဒ္ဓါရဏံဟု ပြု။ (နိ+ဓရ+ယု) ယင်း၌–
(၁) ထုတ်ဆောင်ခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊
(၂) ထုတ်ဆောင်ရာဖြစ်သော အပေါင်းဝတ္ထုဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊
(၃) နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရသည် နပုလ္လိင်၊
(၄) ယုပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော အပါဒါန်အနက်သည် အပါဒါနကာရက၊
ဤသို့ အပါဒါနကာရကစတုတ္ထက ထုတ်ရသည်။

ဌာနံပုဒ်ကို တိဋ္ဌတိ တေသ္မာတိ ဌာနံဟု ပြု။ (ဌာ+ယု) ယင်း၌–
(၁) တည်ခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊
(၂) တည်ရာအရပ်သည် ဒြဗ်၊
(၃) နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရသည် နပုလ္လိင်၊
(၄) ယုပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော အဓိကရဏအနက်သည် အဓိကရဏကာရက။
ဤသို့ အဓိကရဏကာရကစတုတ္ထက ထုတ်ရသည်။

(၁၂၀) ဂါထာ
လိင်္ဂတ္ထဝိဝရေ သုပ္ပိ–ကမိစ္စာဒီသု ပဉ္စကော။
လိင်္ဂတ္ထော ပဉ္စကတ္ထေ တု၊ သောပ္ပန္နာဒီသု ဒါဟဋ္ဌော။

ဤဂါထာဖြင့် **ကေစ္စေဆရာ**တို့အလို သဒ္ဒါ၏အနက်၏ ပဉ္စကတ္ထပုံစံကို ပြသည်။
လိင်္ဂတ္ထဝိဝရဏကျမ်း၌ သုပ္ပိကံစသောပုံစံကို ပဉ္စကတ္ထ၏ပုံစံအဖြစ်ထုတ်သည်။
ပဉ္စကတ္ထကျမ်း၌ကား သောပ္ပံစသည်ကို ပဉ္စကတ္ထ၏ပုံစံအဖြစ်ဖြင့် ထုတ်သည်။
ပဌမအာဒိဖြင့် ဒေါဏိကံစသည်ကို ယူ။ ဒုတိယအာဒိဖြင့် သုပနံ၊ နိသီဒနံစသည်ကို ယူ။

(၁၂၁) ဂါထာ
သုပ္ပေနေဝ ပမာဏေန၊ ကီတံ ဘဏ္ဍန္တိ သုပ္ပိကံ။
ဝိသေသန ဝိသေသျာနံ၊ ဝါစကတ္တာတြ ပဋ္ဌကော။

ဤဂါထာဖြင့် ဆိုခဲ့ပြီးသော ဂါထာလာ သုပ္ပိကံပုဒ်၏ ဝစနတ္ထနှင့် ယင်းပုဒ်၌ ပဋ္ဌကတ္တရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြသည်။

မေး။ သုပ္ပေနေဝ ပမာဏေန–စသော ဂါထာကို အပြည့်အစုံရေး၍၊ သုပ္ပေန ကီတံ ဘဏ္ဍံ သုပ္ပိကံ၌ ပဋ္ဌကတ္တရအောင် ကောက်ပြပါ။ (၁၃၃၀–စေတိ)

မေး။ သုပ္ပိကံပုဒ်၏ ဝိဂ္ဂဟပြ ဂါထာကို အနက်ပေး၍၊ ပဋ္ဌကဖြစ်ပုံကို ထင်ရှားအောင် ဖော်ပြပါ။ (၁၃၂၈–သကျ)

သုပ္ပိကံကို သုပ္ပေန ကီတံ သုပ္ပိကံဟု ကီတတဒ္ဓိတ်ပြု။ ယင်းပုဒ်၌–

(၁) သုပ္ပေနဟူသော ကရဏကာရကနှင့် ကီတံအရ ဝယ်ခြင်းကြိယာတို့၏ ကရိဏ်း, ကြိယာ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် သကတ် **(ဒီ)၊** ဝယ်ခြင်းကြိယာသည် သကတ်။ **(ဋီ)**

(၂) ဝယ်အပ်သောဘဏ္ဍာသည် ဒြဗ်၊

(၃) နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရသည် နပုလ္လိင်၊

(၄) တဇုန်းစသော အတိုင်းအရှည်သည် ပရိမာဏသင်္ချာ၊

(၅) ကီတံ၌ တပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော အနက်သည် ကမ္မကာရက(**ဒီ**)။

(**တနည်း**) ဣက–ပစ္စည်း၏ အနက်ဖြစ်သော ကံအနက်သည် ကမ္မကာရက(ဋီ)။

ဤသို့ ပဋ္ဌကတ္တ ထုတ်ရသည်။ **ကသ္မာ?** ယင်းသုပ္ပိကံပြယုဂ်၌ သုပ္ပေနဟူသော ဝိသေသန, ကီတံဟူသော ဝိသေသျတို့ကို ဏိကပစ္စည်းက ဟောသည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

မေး။ သုပ္ပိကံ၌ ပဋ္ဌကတ္တဖြစ်ပုံကို အတ္ထနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၁၆–သကျ)

(အတ္ထနှင့် တကွဟူသည် သကတ်၊ ဒြဗ်ဟု မဖြေဘဲ သကတ္တ၊ ဒဗ္ဗတ္တ–စသည် ဖြေရမည်ဟု ဆိုလိုသည်)

အကျယ်ရှင်းလင်းချက်

ဥပမာ–ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌော၌ ဏပစ္စည်းသည် ရှေ့ ဝသိဋ္ဌဿဟူသော ဝိသေသနသမ္ဗန် အနက်၊ နောက် အပစ္စံဟူသော ဝိသေသျသမ္ဗန်အနက်။ ဤအနက်(၂)မျိုးကို ဟောသကဲ့သို့–

ထို့အတူ ဤသုပ္ပိကံပြယုဂ်၌လည်း **"တေန ကတာဒိသန္နိဓာန"**သုတ်ကို ဆိုထားသောကြောင့် သုပ္ပေနဟူသော ရှေ့ ပမာဏဝိသေသနအနက်၊ ကီတံဟူသော ဝိသေသျပုဒ်၏ အနက်တို့ကို ဏိက– ပစ္စည်းက ဟောသည်၊ ထိုသို့ ရှေ့ပုဒ်အနက်၊ နောက်ပုဒ်အနက်တို့ကို ဏိကပစ္စည်းက ဟောသောကြောင့် သုပ္ပိကံပြယုဂ်၌ ပဋ္ဌကတ္တရသည်။

ဒေါဏိကံကို ဒေါဏေန ကီတံ ဒေါဏိကံဟု ပြု။ ယင်းပုဒ်၌–

(၁) ဒေါဏေနဟူသော ကရဏကာရကနှင့် ကီတံအရ ဝယ်ခြင်းကြိယာတို့၏ ကရိဏ်း, ကြိယာ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် သကတ်၊ (**တနည်း**) ဝယ်ခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊

(၂) ဝယ်အပ်သောဘဏ္ဍာသည် ဒြဗ်၊

(၃) နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရသည် နပုလ္လိင်၊

(၄) တစိတ်အတိုင်းအရှည်သည် ပရိမာဏသင်္ချာ၊

(၅) ကီတံ၌ တ–ပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော ကံအနက်သည် ကမ္မကာရက။

(**တနည်း**) က္လက–ပစ္စည်း၏ အနက်ဖြစ်သော ကံအနက်သည် ကမ္မကာရက။ ဤသို့ထုတ်လေ။

(၁၂)ဂါထာ

ဥတ္တရပဒလောပေါ ဝါ ၊ တဒ္ဓိတန္တောဂဓောပိ ဝါ။

ပကတိပစ္စယေဟေ၀ ၊ စရိတတ္ထကဘာ၀တော။

သုပ္ပိကံပုဒ်၌ ပမာဏသဒ္ဒါကို မတွေ့မြင်ရပါဘဲလျက် ယင်းသုပ္ပိကံပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ အဘယ့်ကြောင့် **သုပ္ပေန ပမာဏေန**ဟု ပမာဏသဒ္ဒါကို ထည့်ဆိုရသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

(**တနည်း**) သုပ္ပိကံပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ သုပ္ပေနပုဒ်ဝယ် ပမာဏသဒ္ဒါ မပါသောကြောင့် အတိုင်းအရှည်ဟူသော ပမာဏအနက်ကို တိုက်ရိုက်မရနိုင်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ်နည်းဖြင့် ပမာဏအနက်ကို ရအပ်ပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ယင်းအမေးကို (၁) ဥတ္တရပဒလောပေါ ဝါ (၂) တဒ္ဓိတန္တောဂဓောပိ ဝါ (၃) ပကတိပစ္စယေဟေ၀ စရိတတ္ထကဘာ၀တောဟု အကြောင်း(၃)ချက်ကို ပြလျက် ဖြေသည်။

သုပ္ပိကံ၌ သုပ္ပ+က္လကဟု ပကတိ+ပစ္စယခွဲပါ။

ထိုတွင် သုပ္ပပုဒ်ကို **သုပ္ပေန ပမာဏံ သုပ္ပံ**ဟု ပမာဏနောက်ပုဒ်ကျေသော ဥတ္တရပဒလောပ သမာသ် ပြုအပ်သောကြောင့် သုပ္ပေနပုဒ်ဝယ် ပမာဏသဒ္ဒါမပါသော်လည်း အတိုင်းအရှည်ဟူသော ပမာဏအနက်ကို ရနိုင်သည်။ (**ဥတ္တရပဒလောပေါ ဝါ**)

(**တနည်း**) သုပ္ပပုဒ်ကို **သုပ္ပေန ပမာဏံ သုပ္ပံ**ဟု ပမာဏတဒ္ဓိတ် ပြုအပ်သောကြောင့် သုပ္ပေန ပုဒ်ဝယ် ပမာဏသဒ္ဒါ မပါသော်လည်း အတိုင်းအရှည်ဟူသော ပမာဏအနက်ကို ရနိုင်သည်၊ ဟောနိုင်သည်၊ (**တဒ္ဓိတ န္တောဂဓောပိ ဝါ**)

(**တနည်း**) သုပ္ပိကံ၌ သုပ္ပဟူသော ပကတိ + ဏိကဟူသော ပစ္စည်းတို့ဖြင့်ပင် သုပ္ပေန ပမာဏေန ကီတံ ဟူသော အနက်၏ ထင်ရှားသည်၏အဖြစ်ကြောင့် သုပ္ပေနပုဒ်ဝယ် ပမာဏသဒ္ဒါ မပါသော်လည်း အတိုင်းအရှည်ဟူသော ပမာဏသဒ္ဒါ၏အနက်ကို ရနိုင်သည်။ (**ပကတိပစ္စယေဟေ၀ စရိတတ္ထက ဘာ၀တော**)

မေး။ သုပ္ပိကံပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ ပမာဏသဒ္ဒါ ထည့်ရခြင်းအကြောင်းကို ကျမ်းဆရာ အလိုကျ ရေးခဲ့ပါ။ (၁၃၃၅–သကျ)

ဖြေ။ (၁) သုပ္ပိကံ၌ သုပ္ပပုဒ်ကို **သုပ္ပေန ပမာဏံ သုပ္ပံ**ဟု ပမာဏနောက်ပုဒ် ကျေသော ဥတ္တရပဒလောပသမာသ် ဝိဂြိုဟ်ပြုစေလိုသောကြောင့်၎င်း၊

(၂) သုပ္ပပုဒ်ကို **သုပ္ပေန ပမာဏံ သုပ္ပံ**ဟု ပမာဏတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ် ပြုစေလိုသောကြောင့်၎င်း၊

(၃) သုပ္ပိကံ၌ သုပ္ပဟူသော ပကတိ + ဏိကဟူသော ပစ္စည်းတို့ဖြင့်ပင်လျှင် သုပ္ပေန ပမာဏေန ကီတံဟူသော အနက်၏ ထင်ရှားသည်၏အဖြစ်ကို သိစေလိုသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်၎င်း၊ ပမာဏသဒ္ဒါ ထည့်ရပါသည်။ (သုပ္ပိကံ၌ ပမာဏသဉ်ာ ရခြင်း၏အကြောင်းကို မေးလျှင် ဖြေတတ်ပါစေ။)

(၁၂၃)ဂါထာ

သုပနံ သုပိနံ သောပ္ပ-မိတိဘာဝေါယမတြေဟိ။
ပုံနပုံသကမေကတ္တံ ၊ တဿ သာမညဘာဝတော။

လိင်္ဂတ္ထဝိဝရဏကျမ်းလာ သုပ္ပိကံပြယုဂ်၌ ပဥ္စကတ္ထရပုံကို အကျယ်ပြပြီး၍၊ **ပဥ္စကတ္ထကျမ်း**လာ သောပ္ပံပြယုဂ်၌ ပဥ္စကတ္ထရပုံကို အကျယ်ပြခြင်းငှာ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သောပ္ပံပုဒ်ကို သုပနံ သောပ္ပံဟု ဘာဝသာဓနပြု၊ (သုပ+ဏျ)

ထိုဘာဝသာဓန၌ ပုလ္လိင် (သို့မဟုတ်) နပုလ္လိင် ဧကဝုစ်သချ်ာသာ ရှိရသည်၊ ထားရသည်။

ကသ္မာ? ထိုဘာဝသာဓနသည် သာမညဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ဣတ္ထိလိင်ဟော ပစ္စည်းသက်ရာ၌ကား ပစ္စည်းလိုက်၍ အချို့ဘာဝသာဓနသည် ဣတ္ထိလိင်ဖြင့်လည်း ရှိနိုင်သည်၊ ထားနိုင်သည်။ **ပုံစံကား**-ဇနနံ ဇာတိ-တည်း။

ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ ဆိုအပ်သော **ပုံနပုံသက်**ဟူသော စကားသည် ယေဘုယျသာ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ရမည်။

ဤဂါထာဖြင့် သောပ္ပံပုဒ်၌ ပဥ္စကတ္ထရပုံကို ပြသည်။

ထို့ကြောင့် ၎င်းပုဒ်၌ ပဥ္စကတ္ထထုတ်ကြည့်လျှင်-

၁။ သတ္တဝါအများ၏ အိပ်ခြင်းကြိယာသာမညသည် သကတ်၊

၂။ မိမိဟုဆိုအပ်သော သတ္တဝါတစုံတယောက်၏ အိပ်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်၊

၃။ နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရသည် နပုံလိင်၊

၄။ ဧကဝုစ်သချ်ာ၊

၅။ ဘာဝသာဓနသည် ကာရကမည်၏။ ဤသို့ ပဥ္စကတ္ထထုတ်ရသည်။

မေး။ ။ သောပ္ပံ၌ ပဥ္စကတ္ထကောက်ပြပါ။ (၁၃၂၆-စေတီ)

(၁၂၄)ဂါထာ

ကြိယာပဒမပေက္ခာယ ၊ ပုရိသာဒီသွမာဒိနံ ။
ဇောတနေ ပကတျတ္ထတ္တာ ၊ ပဥ္စကော ပစ္စတေ သဒါ။

ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော ပုဒ်၌ ပဥ္စကတ္ထရခြင်းသည် သင့်တန်စေ၊ ဝိဘတ်သက်ပြီးသော ဝိဘတ်နှင့် တကွဖြစ်သော ပုဒ်၌ အဘယ့်ကြောင့် အဘယ်သို့ ရနိုင်အံ့နည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(**တနည်း**) သုပ္ပိကံစသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၌ သောပ္ပံစသော ဘာဝသာဓန၌ ပဥ္စကတ္ထ ရနိုင်ပါသလောဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သုပ္ပိကံ-စသော ပမာဏတဒ္ဓိတ်ပုဒ် သောပ္ပံ-စသော ဘာဝသာဓနပုဒ်၌သာ ပဥ္စကတ္ထရသည် မဟုတ်သေး၊ စင်စစ်သော်ကား ပုရိသစသော သဒ္ဒါတို့၌လည်း ပဥ္စကတ္ထ ရနိုင်သည်သာ။ **ကသ္မာ?** ပုရိသံ ပဿတိစသော ပုံစံ၌ ပုရိသစသည်နှင့် တကွဖြစ်ကုန်သော အံစသော ဝိဘတ် တို့သည်

ပဿတိစသော ကြိယာပုဒ်ကို ရှုငဲ့၍ ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊ ကမ္မကာရကစသည်ကို ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြလျှင် သကတ်၊ ဒြဗ်၊ လိင်၊ သင်္ချာ၊ ကမ္မကာရကစသည့် အနက်(၅)မျိုးသည် ပုရိသဟူသော ပကတိလိင်၏ အနက်ဖြစ်သောကြောင့် ပုရိသစသော သဒ္ဒါတို့၌လည်း ပဉ္စကတ္ထရနိုင်သည်။

ဆိုလိုရင်းကား–ပုရိသံ ပဿတိစသည်၌ အံစသော ဝိဘတ်က ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊ ကမ္မကာရက စသည်ကို မဟော၊ ထွန်းပြရုံသာ ထွန်းပြသော ဒျောတကသာ ဖြစ်သည်ဟု ယူလျှင် ပုရိသဟူသော ပုဒ်က အဆိုပါ အနက်(၅) မျိုးကို ဟောနိုင်သောကြောင့် ပုရိသစသော ပုဒ်၌လည်း ပဉ္စကတ္ထ ရနိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ထို့ကြောင့် ပုရိသံ ပဿတိဝယ် ပုရိသပုဒ်၌ ပဉ္စကတ္ထ ထုတ်ကြည့်လျှင်–

၁။ ယောကျ်ားတယောက်သည် တယောက်နှင့် တူသောအခြင်းအရာဟုဆိုအပ်သော ဇာတ်သည် သကတ်၊

၂။ ယောကျ်ားဒြဗ်သည် ဒြဗ်၊

၃။ ဝိသဒါကာရသည် ပုံလိင်၊

၄။ ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊

၅။ပဿတိကြိယာဖြင့် ရောက်အပ်သော ကြိယာပါပုဏနသတ္တိသည် ကမ္မကာရက၊ဤသို့ထုတ်။

ဤဂါထာ၌ "သဒါ"ဟု ဆိုသောကြောင့် ပုရိသစသော သဒ္ဒါ၌ ပဉ္စကတ္ထ အမြဲရသည်ဟု **ဘေဒစိန္တာဆရာ**အလို မှတ်ရမည်။

မောဂ္ဂလာန်ပဉ္စိကာကျမ်း၌ကား အံစသော ဝိဘတ်တို့က သင်္ချာနှင့် ကမ္မကာရကစသည်ကို ဟောလျှင်, ဝါစကတပ်လျှင် အဆိုပါ ပုရိသသဒ္ဒါ၏ အနက်သည် (၃)ပါးသာ ဖြစ်သည်၊ တိကတ္ထသာ ဖြစ်သည်။

အံစသော ဝိဘတ်တို့က သင်္ချာနှင့် ကမ္မကာရကစသည်ကို မဟောလျှင် ဒျောတကဖြစ်လျှင် အဆိုပါ ပုရိသသဒ္ဒါ၏အနက်သည် (၅)မျိုးသာ ဖြစ်သည်၊ ပဉ္စကတ္ထ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

မေး။ သဒ္ဒါတခု၌ အမြဲတည်သော အနက်တို့ကို သမာန အပရေဝါဒအားဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၃–စေတီ)

မေး။ ပုရိသံ ပဿတိ–၌ မောဂ္ဂလာန်ပဉ္စိကာအလိုကျ ဖြစ်သင့်သမျှ အနက်တို့ကို ခွဲခြားကောက်ပြပါ။ (၁၃၆၄–သကျ)

ဧကမှိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဧကဝစနံ၊ ဗဟုမှိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဗဟုဝစနံဟူသော ပရိဘာသာပါဠိ၌ ဝတ္တဗ္ဗေ၏ ကတ္တားကို **ဝိဘတ္တိယာ**ဟု ထည့်လျှင် ဝိဘတ်သည် ဝါစကဖြစ်၏၊ ထိုအခါ ပုရိသစသည်၌ ပုရိသပုဒ်ဝယ် တိကတ္ထသာ ရသည်။

ဧကမှိ–တခုတည်းသော အနက်ကို၊ ဝိဘတ္တိယာ–ဝိဘတ်သည်၊ ဝတ္တဗ္ဗေ–သော်၊ ဧကဝစနံ–သည်၊ ဟောတိ–၏–ဟု ပေး။

အဆိုပါ ပရိဘာသာပါဠိ၌ ဝတ္တဗ္ဗေ၏ကတ္တားကို **သဒ္ဒေန**ဟု ထည့်လျှင် ဝိဘတ်သည် ဒျောတက ဖြစ်၏၊ ထိုအခါ ပုရိသစသည်၌ ပုရိသပုဒ်ဝယ် ပဉ္စကတ္ထရသည်။

မေး။ (၁၁၄)ဂါထာလာ **တိကော ဘေဒေါ နိစ္စံ သဒ္ဒေ ပတိဋ္ဌိတော** စကားနှင့် (၁၂၄)ဂါထာလာ **ပဉ္စကော ပစ္စတေ သဒါ**ဟူသော စကားနှစ်ရပ်ကို မဆန့်ကျင်အောင် ရှင်းပြပါ။

ဖြေ။ (၁၁၄)ဂါထာလာ စကားရပ်သည် ဝိဘတ်၏ ဝါစကအဖြစ်ကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုထားသည်။

(၁၂၄)ဂါထာလာ စကားသည် ဝိဘတ်၏ ဓောတကအဖြစ်ကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုထားသည်။ ထို့ကြောင့် မဆန့်ကျင်ပါ။

(၁၂၅)ဂါထာ
ဝါစကတ္ထမပေက္ခာယ ၊ ပစ္စယာနံ ဒွိကာဒိကော။
ဝိသေသနဝိသေသျာဒိ-ဘာဝတော ဓာတုအာဒိကေ။

သုဒ္ဓနာမ်ပုဒ်၊ သမာသ်နာမ်ပုဒ်၊ တဒ္ဓိတ်နာမ်ပုဒ်၊ ကိတ်နာမ်ပုဒ်တို့၌ ရသင့်သော ဒွိကတ္ထစသည်ကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ ပစတိ-စသော အာချာတ်ပုဒ်တို့၌ ရသင့်သော ဒွိကတ္ထစသည်ကို ပြရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် ပစတိ ဂစ္ဆတိ-စသော အာချာတ်ပုဒ်၌ တိ-စသော အာချာတ်ဝိဘတ်က သင်္ချာနှင့် ကာရကကို ဟောလျှင် ဒွိကတ္ထ ကောက်ယူရမည် ဖြစ်သည်။

ပစတိ၌ တိဝိဘတ်ကို ဝါစကဟု ယူလျှင်-

(၁) သတ္တဝါအများ၏ ချက်ခြင်းကြိယာသာမညသည် သကတ်၊

(၂) မိမိဆိုလိုအပ်သော တစုံတယောက်သော သူ၏ ချက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်။ ဤသို့ ဒွိကတ္ထထုတ်ပါ။

ဓာတုအာဒိကေ၌ **အာဒိ**ဖြင့် ပဗ္ဗတာယတိ-စသည်၌ ပဗ္ဗတာယ-စသော နာမဓာတ်ကို ယူ။

၎င်းပုံစံ၌ ဒွိကတ္ထထုတ်လိုလျှင်-

(၁) လေပြင်းမုန်တိုင်းတို့ကြောင့် မတုန်လှုပ်သော တောင်ကဲ့သို့ ကိလေသာတည်းဟူသော လေပြင်းမုန်တိုင်းတို့ကြောင့် မတုန်လှုပ်နိုင်အောင် မိမိကိုယ်ကို ပြုကျင့်ခြင်း ကြိယာသာမညသည် သကတ်၊

(၂) သံဃာ၏ တောင်ကဲ့သို့ မိမိကိုယ်ကို ပြုကျင့်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်။ ဤသို့ထုတ်ပါ။

သံဃော အတ္တာနမာစရတိ(ပဗ္ဗတမိဝ)ပဗ္ဗတာယတိ။

ပစ္စယာနံ၌ **ပစ္စယသရုပ်**ကို အာချာတ်ဝိဘတ်(၉၆)လုံးကိုထုတ်။

ဒွိကာဒိကော၌ **အာဒိ**ဖြင့် စတုတ္ထကကို ယူ။

မေး။ ပစ္စယာနံ ဒွိကာဒိကော၌ ပစ္စယသရုပ်နှင့် အာဒိဝန်ကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၂၉-သကျ)

သို့သော်လည်း စတုတ္ထကကို ယူလိုလျှင် တိစသော ဝိဘတ်တို့သည် ဝါစကမဟုတ်တော့။ ဓာတ်၏ အနက်ဖြစ်သော သင်္ချာနှင့်ကာရကကို ထွန်းပြသော ဓောတကမျှသာဖြစ်၏။

ထို့ကြောင့် အဆိုပါအာဒိဖြင့် စတုတ္ထကကို ယူခြင်းသည် တိစသော ဝိဘတ်တို့၏ ဓောတက အဖြစ်ကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုသည်ဟု မှတ်ပါ။

ပစတိ၌ တိဝိဘတ်ကို ဓောတကဟု ယူလျှင်-

(၁) ချက်ခြင်းကြိယာသာမညသည် သကတ်၊

(၂) တစုံတယောက်၏ ချက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်၊

(၃) တခုတည်း၏အဖြစ်သည် ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊

(၄) ကတ္တားအနက်သည် ကတ္တုကာရက။ ဤသို့စတုတ္ထက ထုတ်ရသည်။

မေး။ ပစတိ၌ တိဝိဘတ်၏ ဝါစက, ဇောတကအားလျော်စွာ ပစဓာတ်၌ သကတ်စသော အနက်တို့ကို ကောက်ပြ၍ ဝိသေသနဝိသေသျာဒိဘာဝတော–၌ အာဒိဖြင့် ယူအပ်သော အနက်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၂–သကျ)

ဤဂါထာ၌ ဒွိကတ္ထ, စတုတ္ထကသရုပ်ကို ပြခြင်းငှါ "ဝိသေသနဝိသေသျာဒိဘာဝတော" ဟု ဆိုရသည်။

ဝိသသနဝိသသျာဒိ၌ အာဒိဖြင့် သင်္ချာ, ကတ္တားစသော ကာရကတို့ကို ယူရမည်။

ဂစ္ဆတိ ပစတိစသော အာချာတ်ပုဒ်၌ သကတ်ဒြဗ်လိင်ဟူသော တိကတ္ထကို ဘယ်သောအခါမှ မကောက်ရ။ **ကသ္မာ?** အာချာတ်သည် အလိင်ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

မေး။ ပစတိ၌ ဧကတ္ထ၊ ဒွိကတ္ထ၊ တိကတ္ထ၊ စတုက္ကတ္ထရပုံကို ရေးခဲ့ပါ။ (၁၃၄၆–စေတိ)

(၁၂၆)ဂါထာ

ဧကကောတိစ ဧကစ္စေ၊ ပစ္စယာနန္တု ဇောတနေ။
ဓာတွာဒိကေ တိကာဒျတ္ထော၊ နေတဗ္ဗော သမယညုနာ။

ပစတိစသော အာချာတ်ပုဒ်၌ ရသင့်သော အတ္ထကို **ဧကစ္စေ(ကေစိ)ဆရာ**တို့အလို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

၎င်းဆရာတို့က ပစတိ၌ တိဝိဘတ်ကို ဝါစကဟု ယူလျှင် ချက်ခြင်းကြိယာတည်းဟူသော အနက်တမျိုးသာ ရသည်၊ ဧကတ္ထသာဖြစ်သည်။

တိဝိဘတ်ကို ဇောတကဟု ယူလျှင်–

(၁) ချက်ခြင်းကြိယာသည် သကတ်၊

(၂) ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊

(၃) ကတ္တုကာရက။ ဤသို့အားဖြင့် အနက်(၃)ပါးရသည်၊ တိကတ္ထရသည်ဟု ဆိုကြသည်။ ပစဓာတ်ကပင် ယင်းအနက်(၃)မျိုးကို ဟောနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် တိကတ္ထထုတ်ခဲ့သည်။

ဧကကောတိ စ၌ စသဒ္ဒါဖြင့် အခြားမဲ့(၁၂၅)ဂါထာ၌ဆိုခဲ့ပြီးသော ဒွိကတ္ထကို ပေါင်းဆည်းသည်။

တိကာဒျတ္ထော၌ အာဒိဖြင့် သကတ်၊ ဒြဗ်၊ သင်္ချာ၊ ကတ္တားစသော အနက်အားဖြင့် စတုက္ကတ္ထကို ယူရမည်။

ပစတိ၌ ရှေ့ဂါထာအတိုင်း စတုက္ကတ္ထထုတ်တတ်ပါစေ။

မေး။ ပစ္စတေ၌ သကဝါဒ၊ အပရေဝါဒ၊ ကေစိဝါဒအားဖြင့် သကတ်ဒြဗ် ခွဲခြားပြပါ။ (၁၃၅၄–စေတိ)

မေး။ ဩဒနော ပစ္စတေဟူသော ကြိယာသဒ္ဒါ၌ သကတ် ဒြဗ်တို့ကို အပရေဝါဒ ကေစိဝါဒ အားဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၁–စေတိ)

မေး။ ဩဒနော ပစ္စတေဝယ် (၂)ပုဒ်လုံး၌ ဝါဒစုံအောင် သကတ်ဒြဗ်တို့ကို ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၅–သကျ)

မေး။ ပစတိဟူသော အာချာတ်ပုဒ်၌ တိဝိဘတ်၏ ဇောတက ဝါစကအားလျော်စွာ ရသင့် သော အနက်များကို ဤကျမ်းဆရာ၏ဝါဒ၊ ဧကစ္စေဆရာတို့၏ ဝါဒအားလျော်စွာ ကောက်ပြခဲ့ ပါ။ (၁၃၄၄–သကျ)

မေး။ ဇာတိပဒတ္ထိကဝါဒီအပရေ ကေစိတို့အလို ပစ္စတေ၌ သကတ်ဒြဗ် ခွဲပြပါ။ (၁၃၅၂–သကျ)

မေး။ ဓာတွာဒိကေ တိကာဒျတ္ထော၌ အာဒိသဒ္ဒါတို့၏ အာဒိဝန်တို့ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၄၆–သကျ)

ပုရိမာဒိသဒ္ဒေန ပဗ္ဗတာယတိတျာဒိ နာမဓာတုံ သင်္ဂဏှာတိ။

ပစ္ဆိမာဒိသဒ္ဒေန ဝိသေသနသကတ္တေန ပရိပုဏ္ဏံ စတုက္ကံ သင်္ဂဏှာတိ။ (ဋီကာ)

(၁၂၇) ဂါထာ

ပဒပူရဏာသန္ဓိသု၊ ဧကေကာ ဒေါဏိကာဒိသု။
သချာပမာဏဘေဒေန၊ ဆက္ကော့စာတျပရေ ဝိဒူတိ။

ဤဂါထာဖြင့် အပရေဆရာတို့အလို ဧကကတ္ထနှင့် ဆက္ကတ္ထ ကောက်ပုံကို ပြသည်။

သုတ္တန္တ, ဝဒန္တစသော ပဒပူရဏများ၊ အဘိရတိမိစ္ဆေယျ စသော သန္ဓိများ၌ ဝါစာသိလိဋ္ဌ၏ အစွမ်းဖြင့် အနက်တမျိုးသာ ရသည်၊ ဧကကတ္ထသာ ရသည်။

ဒေါဏိကံကို ဒေါဏေန ကီတံ ဒေါဏိကံဟု ကီတတဒ္ဓိတ်ဝစနတ္ထပြု။ ယင်းပုဒ်၌–

(၁) ဒေါဏေနဟူသော ကရဏကာရကနှင့် ကီတံဟူသော ဝယ်ခြင်းကြိယာတို့၏ ကရိဏ်း+ကြိယာ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် သကတ်၊

(၂) ဝယ်အပ်သော ဘဏ္ဍာသည် ဒြဗ်၊

(၃) နေဝဝိသဒါနာဝိသဒါကာရသည် နပုလ္လိင်၊

(၄) တခုတည်း၏အဖြစ်ဟူသော ဧကဝုစ်သချာ၊

(၅) ကီတံ၌ တပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော ကံအနက်သည် ကမ္မကာရက၊

(၆) တစိတ်အရေအတွက်တည်းဟူသော ပမာဏအားဖြင့် အနက်(၆)မျိုးထုတ်ရသည်။

ဤသည်ကိုပင် ဆက္ကတ္ထထုတ်ရသည်ဟု အပရေဆရာတို့ ဆိုကြသည်။

မေး။ ဒေါဏိကံ၌ ဆက္ကတ္ထရပုံကို (၁၃၆၇–စေတိ) ဒေါဏိကံပုဒ်၌ ဆက္ကတ္ထဖြစ်ပုံကို ရေးပါ။ (၁၃၂၅–သကျ)

ဒေါဏိကာဒိသု၌ အာဒိဖြင့် သုပ္ပိကံစသည်ကို ယူ။

လိင်္ဂတ္ထဝိဝရဏကျမ်း၌ကား သချာနှင့်ပမာဏကို ပေါင်း၍ သချာဟု တမျိုးတည်းယူ၍ ပဉ္စကတ္ထဟု ဆိုသည်။ (၁၂၀)ဂါထာစသည်ကို ပြန်ကြည့်။

ဤဂါထာလာ အပရေဆရာတို့ကား သချာနှင့် ပမာဏကို ခွဲ၍ ဆက္ကတ္ထဟု ဆို၏။

မေး။ သုပ္ပိကံ၌ ဆက္ကတ္ထဖြစ်ပုံကို အတ္ထနှင့်တကွ ဖော်ပြ၍၊ ပဒပူရဏာသန္ဓိသု။ပ။ ဆက္ကော့စာတျပရေဝိဒူ၌ ပေယျာလကိုလည်း ဖော်ထုတ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၁၆–သကျ)

(အတ္ထနှင့်တကွ ဟူသည် သကတ်၊ ဒြဗ် စသည် မရေးရ၊ သကတ္ထ၊ ဒဗ္ဗတ္ထစသည် ရေးရမည်ဟု ဆိုလိုသည်)

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ နိဋ္ဌိတာ

(၄) ပကိဏ္ဏကကဏ္ဍ

(၁၂၈)ဂါထာ
ဝိဇ္ဇမာနေပိ သုက္ကာဒိ၊ ယထာ ဒီပါဒိကေ သတိ။
ဗျတ္တိမာယာတိ ကမ္မာဒိ-အတ္ထော ဇေဝံ ဝိဘတ္တိယံ။

ဤဂါထာဖြင့် အမှောင်ခန်း အတွင်း၌ အဖြူအနီပစ္စည်းဝတ္ထုများ ရှိနေစေကာမူ ဆီမီးရောင်ရှိမှသာ ထင်ရှားကြသကဲ့သို့-

ထို့အတူ ပုရိသစသော ပကတိလိင်ပုဒ်၌ ကံစသော အနက်များ ရှိနေစေကာမူ ဝိဘတ်ရှိမှသာလျှင် ဝိဘတ်သက်လိုက်မှသာလျှင် ကံစသောအနက်များ ထင်ရှားလာနိုင်ကြသည်ဟု ပြသည်။

ရှင်းဦးအံ့။ ။ အမှောင်ခန်းအတွင်း၌ အဖြူအနီစသော ဝတ္ထုများ ရှိနေစေကာမူ ဆီမီးရောင်မရှိက ထိုပစ္စည်းများရှိကြောင်း လုံးဝမထင်ရှားပေ။

ထို့အတူ ပုရိသံ ပဿတိစသော ပုံစံ၌ ပုရိသစသော ပကတိလိင်ပုဒ်၌ သကတ် ဒြဗ် လိင် သင်္ချာ ကာရကအားဖြင့် အနက်(၅)မျိုးရှိသည် (ဝါ) ပုရိသဟူသော ပကတိလိင်ပုဒ်သည် သကတ် ဒြဗ် လိင် သင်္ချာ ကာရကအားဖြင့် အနက်(၅)မျိုးကို ဟောသည်။

သို့သော် သင်္ချာနှင့် ကာရကအနက်များက ဝိဘတ်မရှိလျှင် မထင်ရှားကြ၊ (ဝါ) ပုရိသဟူသော ပကတိပုဒ်က သင်္ချာနှင့် ကံစသော ကာရကအနက်များကို ဟောကြောင်း မထင်ရှား မသိသာနိုင်၊ အံစသော ဝိဘတ်များ ရှိလာမှသာ သက်လိုက်မှသာ သင်္ချာနှင့် ကံစသော ကာရကအနက်များ ထင်ရှားကြပေသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဝိဘတ္တိယံအရ နာမ်ဝိဘတ်နှင့် အာချာတ်ဝိဘတ်အားလုံးကို ယူ။

[မှတ်ချက်။ ။ ဤဂါထာသည် ဝိဘတ်ကို ဇောတကအဖြစ်ကို ရည်ရွယ်သည်။ **]**

(၁၂၉)ဂါထာ
လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမေ သင်္ချာ-စတုက္ကေစ ဝိဘတ္တိယော။
သင်္ချာကမ္မာဒိကာနမ္ပိ၊ အဗျတ္တာနံဝ ဇောတိကာ။

ဤဂါထာဖြင့် (၁၂၀)ဂါထာ အဆိုအမိန့်အတိုင်း ကံစသော အနက်သည် ပုရိသစသော ပကတိပုဒ်၌ ရှိသော်လည်း ဝိဘတ်ရှိမှသာ ထင်ရှားနိုင်သောကြောင့် ပဌမကတ္တာပုံစံ သင်္ချာစတုတ္ထက ပုံစံများ၌ ဝိဘတ်တို့သည် မထင်ရှားသော သင်္ချာ ကံစသော ကာရကအနက်တို့ကို ထွန်းပြကြကုန်သည်ဟု ပြသည်။

ဤဂါထာစကားသည် ယထာလာဘနည်းသာ ဖြစ်သည်။

မှန်၏။ ပဌမကတ္တာပုံစံ၌ ဝိဘတ်တို့သည် သင်္ချာနှင့် ကာရကနှစ်မျိုးလုံးကို ထွန်းသည်။

သင်္ချာစတုတ္ထကပုံစံ၌လည်း ဝိဘတ်တို့သည် သင်္ချာကိုသာ ထွန်းပြသည်၊ ကံစသော အနက်တို့ကိုကား ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာစကားသည် ယထာလာဘနည်းသာ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ရတော့သည်။

မေး။ သင်္ချာစတုက္က၌ ကာရက မရနိုင်ခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၆၆-သကျ)

ကမ္မာဒိကာနမ္ပိ၌ ပိကို ဇောတကာနောင် ရွှေ့ထိုင်ပေးရမည်၊ အဋ္ဌာနပယုဂ်ဖြစ်သည်။ ထိုပိသဒ္ဒါဖြင့် ကမ္မာဒိစတုက္က၌ ဝိဘတ်သည် ဝါစကဟု ပြသည်။

ဇောတကနှင့် ဝါစကအထူး

ထင်ရှားရှိသည်ကိုသာလျှင် ပြမှုကား ဇောတက၊

ထင်ရှားမရှိသည်ကိုသာလျှင် ဟောမှုကား ဝါစက။

မေး။ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ အသုံးပြုသော ဇောတကနှင့် ဝါစကတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ဖော်ပြခဲ့ပါ (၁၃၂၆–စေတိ)

မေး။ ဇောတကဖြစ်သော နာမ်ဝိဘတ်နှင့် ဝါစကဖြစ်သော နာမ်ဝိဘတ်(၂)မျိုးတို့၏ ခြားနားပုံကို ပြဆိုပါ။ (၁၃၃၉–သကျ)

(၁၃၀) ဂါထာ

ဒုကေ တိကေစ ကမ္မာဒိ–စတုက္ကေစ ဝိဘတ္တိယော။
သချ်ာကမ္မာဒိကာနမ္ပိ၊ ဝါစိကာတိ စ ဝုစ္စရေ။

ပဥ္စကတ္ထ၊ သချ်ာစတုတ္ထက ပုံစံတို့၌ ဝိဘတ်တို့၏ ဇောတကအဖြစ်ကို ပြပြီး၍၊ ဒွိကတ္ထ တိကတ္ထ ကမ္မာဒိစတုတ္ထကပုံစံတို့၌ ဝိဘတ်တို့၏ ဝါစကအဖြစ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် ဒွိကတ္ထ တိကတ္ထ ကမ္မာဒိစတုတ္ထကပုံစံတို့၌ ဝိဘတ်တို့သည် သချ်ာကံစသော အနက်တို့ကို ဟောကြကုန်၏၊ ဝါစကတပ်ကုန်၏ဟု ပြသည်။

ဤဂါထာလာ စကားသည်လည်း ယထာလာဘနည်း ဖြစ်၏။

မှန်၏။ ဒွိကတ္ထ တိကတ္ထပုံစံများ၌ ဝိဘတ်တို့သည် သချ်ာနှင့်ကာရက နှစ်မျိုးလုံးကို ဟောကုန်၏၊

ကမ္မာဒိစတုတ္ထကပုံစံများ၌ကား ဝိဘတ်တို့သည် သချ်ာကို ဟောသည်၊ ကံစသော ကာရကအနက်တို့ကိုကား ထွန်းပြကုန်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာစကားသည် ယထာလာဘနည်းသာ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ရသည်။

မေး။ ကမ္မာဒိစတုက္က၌ သချ်ာမရနိုင်ခြင်း အကြောင်း။ (၁၃၆၆–သကျ)

မေး။ စတုက္ကေ စ ဝိဘတ္တိယော(၂)ဂါထာ(၁၂၉၊၁၃၀)တို့၌ စတုက္ကနှင့် ဝိဘတ္တိ(၂)ခုတို့၏ ထူးခြားဟန်ကို ပြပါ။ (၁၃၃၈–သကျ)

၁၂၉ဂါထာ–သချ်ာစတုက္က၊ ၁၃၀ဂါထာ–ကမ္မာဒိစတုက္က။

၁၂၉ဂါထာ–နာမ်ဝိဘတ်တစ်မျိုးသာ၊ ၁၃၀ဂါထာ–နာမ်ဝိဘတ် အာချာတ်ဝိဘတ် (၂)မျိုးကို ယူ။ (သကျအဖြေ)

မေး။ ဝိဘတ်တို့သည် ပဥ္စက/သချ်ာစတုက္က လိင်္ဂတ္ထတို့၌ သချ်ာကမ္မာဒိကာရကတို့ကို ထွန်းပြသည်၊ ဒုက တိက ကမ္မာဒိစတုက္က လိင်္ဂတ္ထတို့၌ ဟောသည်–ဟု ဆိုရာ အမှတ်မရှိ ထွန်းပြကြ ဟောကြပါသလော၊ ရှင်းလင်းဖော်ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၁၇–သကျ)

ဖြေ။ အမှတ်မရှိ ထွန်းပြကြ ဟောကြသည် မဟုတ်ပါ၊ ပဥ္စကတ္ထလိင်္ဂတ္ထ၌ သချ်ာကမ္မာဒိ ကာရကတို့ကို ထွန်းပြ၍၊ သချ်ာစတုက္ကလိင်္ဂတ္ထ၌ သချ်ာကိုသာ ထွန်းပြသည်။

ဒုကတိကလိင်္ဂတ္ထ တို့၌ သချ်ာကမ္မာဒိကာရကကို ဟော၍၊ ကမ္မာဒိစတုက္ကလိင်္ဂတ္ထ၌ သချ်ာကိုသာ ဟောပါသည်။

ဤသို့ ယထာလာဘနည်းအားဖြင့် ထွန်းပြကြ ဟောကြသည်။ (ဒီပနီအလို) (သကျအဖြေ)

(၁၃၁)(၁၃၂) ဂါထာ

သဒ္ဒေါ သကတ္ထမာဒေါ၀၊ ၀တွာ ဇာတိဂုဏကြိယံ။
ဒဗ္ဗံ တံ နိဿယံ ပစ္ဆာ၊ လိင်္ဂမိတ္ထာဒိကံ တတော။
တဒေကတ္တာဒိကံ သင်္ချံ၊ ကမ္မာဒိ သာမိသတ္တမံ။
တတော ၀ဒေတိ လိင်္ဂတ္ထော၊ ပဉ္စကောတျပရေ ဝိဒူ။

သဒ္ဒါဟူက ဒွိကတ္ထ တိကတ္ထ စတုက္ကတ္ထ ဧကကတ္ထ ဆက္ကတ္ထဟူ၍ မရှိ၊ ပဉ္စကတ္ထသာ ရှိ၏ဟူသော **အပရေဆရာ**တို့၏ အယူအဆကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂေါစသော ဇာတိသဒ္ဒါသည် နွားဇာတ်ဟူသော သကတ်အနက်ကို ရှေးဦးစွာ ဟောသည်။

သုက္ကောစသော ဂုဏသဒ္ဒါသည် အဖြူဂုဏ်ဟူသော သကတ်အနက်ကို ရှေးဦးစွာ ဟောသည်။

ပါစကောစသော ကြိယာသဒ္ဒါသည် ချက်ခြင်းကြိယာဟူသော သကတ်အနက်ကို ရှေးဦးစွာ ဟောသည်။

ထို့နောက် ထိုဇာတ်ဂုဏ်ကြိယာတို့၏ မှီရာဖြစ်သော နွားဒြဗ်စသည်၊ စဖိုသည်ဒြဗ်စသည်ကို ဟော၏။

ထို့နောက်မှ ဣတ္ထိလိင်စသော ဆိုင်ရာလိင်ကို ဟော၏။

ထို့နောက်မှ ဧကဝုစ်သင်္ချာစသော တခုခုကို ဟော၏။

ထို့နောက်မှ ကြိယာကို ငဲ့လျှင် ကမ္မာဒိကာရကကို ဟော၏။

သမ္ဗန်ကို ငဲ့လျှင် သာမီကို ဟော၏ (ဝါ) သမ္ဗန်ကို ဟော၏။

ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါ၏အနက်သည် ပဉ္စကတ္ထသာ ရှိသည်၊ အနက်(၅)မျိုးသာရှိသည်၊ ဒွိကတ္ထစသည် မရှိဟု အပရေဆရာတို့ ဆိုကြသည်။ (**ဂါထာအဓိပ္ပါယ်**)(**ဒီ**)

ယင်းဆရာတို့ အလို ဒဗ္ဗသဒ္ဒါနှင့် နာမသဒ္ဒါတို့ကို ဇာတိသဒ္ဒါ၌ သွင်းယူရသည်၊ ဒဗ္ဗသဒ္ဒါနှင့် နာမသဒ္ဒါဟူ၍ သီးသန့်မရှိတော့၊ ထိုဇာတိသဒ္ဒါကိုပင် ဒြဗ်သဘောအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသောအခါ ဒဗ္ဗသဒ္ဒါဟု ခေါ်၍၊ နာမည်သဘောအားဖြင့် ထင်ရှားသောအခါ နာမသဒ္ဒါဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

[မှတ်ချက်။ ။ဤအပရေဆရာတို့အလို ဇာတိသဒ္ဒါ၊ ဂုဏသဒ္ဒါ၊ ကြိယာသဒ္ဒါဟူ၍ (၃)မျိုးသာ ရှိကြောင်း မှတ်သားရာ၏။**]**

(၁၃၃) ဂါထာ

လိင်္ဂတ္ထံ ပန ဇောတေန္တိ၊ သင်္ချာကမ္မာဒိကာရကံ။
သမ္ဗန္ဓဉ္စ ဝိဘတ္တိတ္ထိ–ပစ္စယာ စ ယထာရဟံ။

အပရေဆရာတို့ အလိုအတိုင်း ပကတိသဒ္ဒါ ဟူသမျှ၏အနက်သည် ပဉ္စကတ္ထသာ ဖြစ်လျှင် ဝိဘတ်နှင့် ဣတ္ထီပစ္စည်းတို့သည် အဘယ်အကျိုးရှိကုန်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာ၌ **ယထာရဟံ**ဟု ဆိုသောကြောင့်–

သိယောဟူသော ပဌမာဝိဘတ်(၂)လုံးသည် သင်္ချာကို ထွန်းသည်။

အံယောဟူသော ဒုတိယာဝိဘတ်(၂)လုံးသည် ကမ္မကာရကကို ထွန်းပြသည်။

နာ ဟိ ဟူသော တတိယာဝိဘတ်(၂)လုံးသည် ကရဏကာရကကိုငင်း၊ အဝုတ္တကတ္တုကာရက ကိုငင်း ထွန်းပြသည်။

သ နံ ဟူသော စတုတ္ထီဝိဘတ်(၂)လုံးသည် သမ္ပဒါနကာရကကို ထွန်းပြသည်။

သ္မာ ဟိ ဟူသော ပဉ္စမီဝိဘတ်(၂)လုံးသည် အပါဒါနကာရကကို ထွန်းပြသည်။

သ နံ ဟူသော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်(၂)လုံးသည် သမ္ဗန်အနက်ကို ထွန်းပြသည်။

သ္မိံ သု ဟူသော သတ္တမီဝိဘတ်(၂)လုံးသည် ဩကာသကာရကကို ထွန်းပြသည်။

အာ ဤ ဤနီ ဟူသော ဣတ္ထိပစ္စည်းများသည် ဣတ္ထိလိင်ကို ထွန်းပြသည်။

ထို့ကြောင့် ဝိဘတ်နှင့် ဣတ္ထိပစ္စည်းတို့သည် အကျိုးမရှိမဟုတ်၊ အကျိုးရှိသာဖြစ်၏ဟု အပရေ ဆရာတို့ ဆိုကြသည်။

မေး။ လိင်္ဂတ္ထံ ပန ဇောတေန္တိ ။ပ။ ပစ္စယာ စ ယထာရဟံ၌ ယထာရဟံဖြင့် ပြအပ်သောအဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၁–သကျ)

[မှတ်ချက်။ ယင်းအပရေဆရာတို့အလို ဝိဘတ်သည် ဝါစကဇောတကဟူ၍ (၂)မျိုး မရှိတော့။ ဇောတကတမျိုးသာ ရှိတော့သည်ဟု မှတ်ပါ။**]**

(၁၃၄)ဂါထာ

တေသံ ဝိသေသဝုတ္တိတ္တာ၊ တေဟိ ပါကဋဘာဝတော။

ဂေါ သုက္ကော ပါစကော ဒဏ္ဍီ၊ ဂဝံ ဂေါဏာသု ဒဏ္ဍိနီ။

ဝိဘတ်နှင့် ဣတ္ထိပစ္စည်းတို့၏ လိင်အနက် သချ်ာကံစသော ကာရကအနက်ကို ထွန်းပြနိုင်ခြင်း၏ အကြောင်းနှင့် (၁၃၁)(၁၃၂)(၁၃၃)ဂါထာ အပရေဆရာတို့၏အလို ပုံစံအသီးသီးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဝိဘတ်နှင့် ဣတ္ထိပစ္စည်းတို့၏ လိင်အနက် သချ်ာအနက် စသည်ကို ထွန်းပြနိုင်ခြင်း၏ အကြောင်းကား ထိုဝိဘတ်ပစ္စည်းတို့သည် 'လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ'အစရှိသော သုတ်တို့ဖြင့်ငင်း 'ဣတ္ထိယမတော အာပစ္စယော' အစရှိသော သုတ်တို့ဖြင့်ငင်း သတ်မှတ်အပ်သော လိင်္ဂတ္ထစသော ထူးသောအနက်၌ ဖြစ်ခြင်းရှိကြရသည့် သက်ကြရသည့်အတွက် ထိုဝိဘတ် ထိုပစ္စည်းတို့ဖြင့် လိင်္ဂတ္ထစသော အနက်များ ထင်ရှားရသောကြောင့် အဆိုပါ လိင်အနက် သချ်ာအနက်စသည်ကို ထွန်းပြနိုင်ကြသည်။ **(**တေသံ ဝိသေသဝုတ္တိတ္တာ၊ တေဟိ ပါကဋဘာဝတော။**)**

ရှင်းဦးအံ့။။ ပဌမာဝိဘတ်သည် လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ–သုတ်ဖြင့် လိင်အနက်၌ သက်ရသည့်အတွက် ယင်း ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့် လိင်အနက်သည် ထင်ရှား၏။

ဒုတိယာဝိဘတ်သည် ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ–သုတ်ဖြင့် ကံအနက်၌ သက်ရသည့်အတွက် ယင်း ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ကံအနက်သည် ထင်ရှား၏။

တတိယာဝိဘတ်သည် ကရဏေ တတိယာ–သုတ်ဖြင့် ကရိဏ်းအနက်၌ သက်ရသည့်အတွက် ယင်း တတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ကရိဏ်းအနက် ထင်ရှား၏။

ကတ္တရိ စ–သုတ်ဖြင့် အဝုတ္တကတ္တားအနက်၌ သက်ရသည့်အတွက် ယင်း တတိယာဝိဘတ်ဖြင့် အဝုတ္တကတ္တားအနက် ထင်ရှား၏။

သတ္တမီဝိဘတ်သည်လည်း ဩကာသေ သတ္တမီ–သုတ်ဖြင့် သက်ရသည့်အတွက် ယင်း သတ္တမီဝိဘတ်ဖြင့် ဩကာသအနက် ထင်ရှား၏။

အာဏ်ုက္ကနိက္ကတ္တိပစ္စည်းများသည် က္လတ္တိယမတော အာပစ္စယော–သုတ်ဖြင့် သက်ရသည့်အတွက် ထိုပစ္စည်းများဖြင့် က္လတ္တိလိင်အနက် ထင်ရှား၏။

ထိုသို့ထင်ရှားသောကြောင့် ထိုဝိဘတ် ထိုပစ္စည်းများသည် လိင်အနက် သင်္ချာအနက် ကံစသော ကာရကအနက်ကို ထွန်းပြနိုင်ကြပေသည်။

မေး။ အပရေဝါဒအရ ဒဏ္ဍီ၊ ဒဏ္ဍိနီပြယုဂ်တို့၌ ပကတိဒဏ္ဍီ သဒ္ဒါရင်းကပင် ပဋ္ဌကတ္ထကို ဟောပြီးဖြစ်လျှင် အဘယ့်ကြောင့် နာမ်ဝိဘတ်၊က္လတ္တိလိင်ပစ္စည်းတို့သည် လိင်္ဂတ္ထစသည်ကို ထွန်းပြနိုင်ပါသနည်း၊ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၇–စေတိ)

ဤဂါထာလာ ဂေါဟူသော သုက္ကောဟူသော ပါစကောဟူသော ပုံစံတို့သည် (၁၃၁)ဂါထာလာ– **သဒ္ဒေါ သကတ္ထမာဒေါ၀၊ ဝတွာ ဓာတိဂုဏကြိယံ။ ဒဗ္ဗံ တံ နိဿယံ ပစ္ဆာ** ဟူသောပါဌ်၏ ပုံစံများ ဖြစ်၏။

ဒဏ္ဍီဟူသော ပုံစံသည် (၁၃၃)ဂါထာလာ **လိင်္ဂတ္ထံ ပန ဇောတေန္တိ**ဟူသောပါဌ်အရ လိင်္ဂတ္ထသာမညကို ထွန်းပြသော ပုံစံတည်း။

ဂဝံဟူသော ပုံစံသည် ဥပလက္ခဏနည်းအားဖြင့် သင်္ချာကမ္မာဒိကာရကကို ထွန်းပြပုံဥဒါဟရဏ်တည်း။

ပုံစံစုံလင်အောင်ထုတ်လိုက ဂါဝေါ ဂဝေန–စသည်ဖြင့် ထုတ်ရသည်။

ဂေါဏဿသည် သမ္ဗန်ကို ထွန်းပြပုံစံ ဥဒါဟရဏ်တည်း။

ဒဏ္ဍိနီသည် က္လတ္တိလိင်ကို ထွန်းပြပုံ ဥဒါဟရဏ်တည်း။ (**ဋီ**)

ဤဒဏ္ဍိနီပုံစံသည်လည်း ဥပလက္ခဏနည်းအားဖြင့် ပြခြင်းဖြစ်သည်။

ပုံစံစုံလင်အောင် ထုတ်လိုက ကညာ ဝီဏာ နဒီ–စသည်ဖြင့် ထုတ်ရမည်။

(၁၃၅)ဂါထာ

ဗဟွတ္ထာနမ္ပိ ဧကတ္တေ၊ သမာရောပနတော ဗဟု–
ဝစနံ ဒေသနာသောတေ၊ ပတိတတ္တာစ မန္တတေ။

ဧကဝုစ်ဝိဘတ်သည် တခုတည်းသော အနက်၌သာ ဖြစ်၏ သက်၏၊ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်သည် များစွာသော အနက်၌သာ သက်၏ဟူသော အယူအဆကို တားမြစ်လို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(**တနည်း**)ဝိဘတ်၏အနက် (၂)မျိုးနှင့် စပ်၍ ဝစနဝိပလ္လာသ (ဝုစ်ဖောက်ပြန်မှု ရှိတတ်ပုံ) ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကိုရေးသည်။

ဤဂါထာကို–(၁) ဗဟွတ္ထာနမ္ပိ ဧကတ္တေ သမာရောပနတော ဗဟုဝစနံ မန္တတေဟု တချက်၊

(၂) ဒေသနာသောတေ ပတိတတ္တာစ ဗဟုဝစနံ မန္တတေဟု တချက်။ ဤသို့ နှစ်ချက်ခွဲပါ။ ထိုတွင်

(၁) ဖြင့် ဒြဗ်အနက်တခု လူတယောက်တည်းပင် ဖြစ်စေကာမူ ထိုတယောက်တည်း၌ မျက်စိ နားနှာခေါင်း အင်္ဂါအစိတ်ဟူသော အနက်များကို တင်စား၍ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ထားနိုင်သည်ဟု ပြသည်။

ပုံစံ–သန္တိ ပုတ္တာ ဝိဒေဟာနံ၊ မယံ ဂစ္ဆာမစသည်။

(၂) ဖြင့် ဗဟုဝုစ်ဒေသနာအယာဉ်၌ ကျသောကြောင့် (ဝါ) ဗဟုဝုစ်ဒေသနာအယာဉ်၌ ကျလျှင် ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ထားနိုင်သည်ဟု ပြသည်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီ မာတိကာဓာတုကထာ၌ ကုသလာဓမ္မာ, အကုသလာဓမ္မာစသည်ဖြင့် ဗဟုဝုစ်ချည်း ဟောတော်မူခဲ့၏၊ ဤသို့ ဗဟုဝုစ်ဒေသနာအယာဉ်၌ ကျရောက်သောကြောင့် အနက်က ရူပါရုံတပါး နိဗ္ဗာန်တပါးတည်း ဖြစ်သော်လည်း သနိဒဿနာ ဓမ္မာ၊ အသင်္ခတာ ဓမ္မာ–ဟူ၍ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ဟောတော်မူရသည်။

ဗဟွတ္ထာနမ္ပိ၌ ပိသဒ္ဒါဖြင့် ဗဟွတ္ထေသု ဧကတ္တဿ သမာရောပနတော ဧကဝစနံဟူသော ဝါကျကို ဆည်းသည်။

ဆိုလိုရင်းကား–များစွာသောအနက်တို့၌ တခုသောအနက်ကို တင်စားသောကြောင့် (ဝါ) တင်စားလျှင် ဧကဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ထားနိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ပုံစံကား–သဗ္ဗော ဇနော၊ ဘိက္ခု သံဃောစသည်တည်း။

ဤပုံစံတို့၌ လူအများ ရဟန်းအများဖြစ်၍ အနက်တွေများနေသော်လည်း ဇာတျာပေက္ခနည်း အားဖြင့် ဇာတ်တူသောကြောင့် တနက်တည်းအဖြစ်ကို တင်စား၍ ဧကဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ထားသည်။

ဆောင်ပုဒ်။ ဇာတ်ကိုအနေ၊ ဟောရိုးပေ၊ ချလေဧကဝုစ်။ ဒြဗ်ကိုကား၊ ငွဲတုံငြား၊ မှတ်သားဗဟုဝုစ်။

သဒ္ဒနီတိကျမ်း၌ကား–

(၁) ဧကော ပုရိသောဝယ် "ဧကမှိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဧကဝစနံ" ဟူသော ပရိဘာသာအရ ဧကဝုစ်ဖြင့် ထားသည်။

(၂) သဗ္ဗော ဇနောစသော ပုံစံတို့၌ "ဗဟုမှိ ဧကမှိဝိယ ဝတ္တဗ္ဗေ ဧကဝစနံ" ဟူသော ပရိဘာသာ အရ ဧကဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ထားသည်။

(၃) ဒွေ ဇနာစသော ပုံစံတို့၌ "ဗဟုမှိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဗဟုဝစနံ" ဟူသော ပရိဘာသာအရ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ထားသည်။

(၄) သနိဒဿနာ ဓမ္မာ၊ အသင်္ခတာ ဓမ္မာစသောပုံစံတို့၌ "ဧကမှိ ဗဟုမှိဝိယ ဝတ္တဗ္ဗေ ဗဟုဝစနံ" ဟူသော ပရိဘာသာအရ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ထားသည်။

မေး။ ဗဟွတ္ထာနမ္ပိ ဧကတ္ထေစသော ဘေဒစိန္တာစကားအရ ဗဟွတ္ထဖြစ်လျှက် ဧကဝုစ်၊ ဧကတ္ထဖြစ်လျှက် ဗဟုဝုစ်သက်ထားသော ပုံစံများကို (၃)မျိုးစီထက်မနည်း ထုတ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၁၅–စေတီ)

မေး။ ဧကဝုစ်(၅)မျိုးကို ပုံစံ(၅)မျိုးနှင့် ယှဉ်တွဲထုတ်ပြပါ။ (၁၃၂၅–စေတီ)

ဧကတ္တဧကဝုစ် – ပုရိသော၊ ကညာ၊ စိတ္တံ။

သမုဒါယာပေက္ခဧကဝုစ် – သဗ္ဗော ဇနော။

ဇာတျာပေက္ခဧကဝုစ် – ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော၊ သဿော သမ္ပန္နော။

တံနိဿယာပေက္ခဧကဝုစ် – သာဝတ္ထိ သဒ္ဒါ အဟောသိ။ သာဝတ္ထိမြို့(သူ/သား)သည် သဒ္ဒါတရားရှိသည်)

ဧကတ္တလက္ခဏဧကဝုစ် – ကုသလာကုသလံ။

(၁၃၆) ဂါထာ

သတ္တေ’တ္တနိ ဂုရူသုစေ–တိ လက္ခဏမုဒါဟဋံ။
မယံ ဂစ္ဆာမ တုမှေ စ၊ ဂစ္ဆထာတိ ယထာက္ကမံ။

သက္ကဋ္ဌသဒ္ဒါကျမ်း၌ "အတ္တနိ ဂုရုသု"ဟု သုတ်တည်ထား၏။

ထိုသုတ်၏အဓိပ္ပါယ်ကား–မိမိ၌ဖြစ်စေ မိမိသည် အလေးပြုအပ်သော ဆရာ၌ဖြစ်စေ ဗဟုဝုစ် ဝိဘတ်ဖြင့် သုံးစွဲရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။

မိမိ၌ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် သုံးစွဲသော **ပုံစံကား**–မယံ ဂစ္ဆာမ–တည်း။

အလေးအမြတ်ပြုအပ်သော ဆရာစသည်၌ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် သုံးစွဲရသော **ပုံစံကား**–တုမှေ ဂစ္ဆထ–တည်း။

အဆိုပါ "အတ္တနိ ဂုရုသု"သုတ်၌ အတ္တနိကို ဧကဝုစ်ဖြင့် ဆိုသကဲ့သို့ ဂုရုသုကိုလည်း ဧကဝုစ် ဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုသင့်လျှက် မဆိုဘဲ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုရခြင်း၏အကြောင်းကား အလေးအမြတ် ပြုအပ်သော သူတို့၌ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ထားရမည်ဟု ပြလိုသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

မေး။ အတ္တနိ ဂုရုမှိ စ –ဟု မဆိုဘဲ အတ္တနိ ဂုရုသု စ–ဟု ဆိုရခြင်း၏ အကြောင်း။ (၁၃၅၈၊ ၁၃၆၇–သကျ)

မေး။ ဗျာကရဏ်းကျမ်းဟူသည် မည်သည့်ကျမ်းမျိုး ဖြစ်သည်ကို ပြဆိုခဲ့ပါ။ (၁၃၅၈–သကျ)

ဗျာကရဏ်းကျမ်းဟူသည် ကစ္စည်းကျမ်းကဲ့သို့ သုတ်ဝုတ္တိပြယုဂ်တို့ဖြင့် ပြည့်စုံသော သဒ္ဒါကျမ်းမျိုးကို ခေါ်တွင်သော နာမည်ဖြစ်သည်။ (ဦးထွန်းတင် မှတ်စု)

(၁၃၇)ဂါထာ

သုပါကဋ္ဌသရူပတ္တာ၊ ဒဗ္ဗမုစ္စာရိတော ရဝေါ။
မုချေန ဗြဝိတိစ္စာဟ၊ ဗျာဍိ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကော။

ဤနေရာ၌ ဆရာအမျိုးမျိုးတို့၏ ဝါဒအမျိုးမျိုးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဒြဗ်သည် အလွန်ထင်ရှားသော သရုပ်သကောင်ဖြစ်သောကြောင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒါသည် ဒြဗ်ကို မုချအားဖြင့် ဟော၏၊ ဇာတ်စသည်၌လည်း အပ္ပဓာနအားဖြင့် ဟောသေး၏ ဟု ဗျာဒိမည်သော ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာ ဆိုသည်။

(၁၃၈)ဂါထာ

နိစ္စတ္တတ္တာ ပဓာနေန၊ ဇာတိမုစ္စာရိတော ရဝေါ။
ဗြဝီတိစ္စာဟ ဗာဇေဗျာ–ယနော ဇာတိပဒတ္ထိကော။

ဇာတ်သည် မြဲသောသဘောရှိသောကြောင့် ရွတ်ဆိုအပ်သောသဒ္ဒါသည် ဇာတ်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟော၏၊ ဒြဗ်စသည်ကိုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ဟောသေးသည်ဟု ဗာဇေဗျာယနမည်သော ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာ ဆိုသည်။

(၁၃၉) ဂါထာ

သဒ္ဒတ္ထော ဒဗ္ဗမေဝါတိ၊ အာဟ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကော။
ဇာတိပဒတ္ထိကော ဇာတိ–ဝါတိစာတျပရေ ဝိဒူ။

အပရေ(ကေစိ)ဝါဒကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို သဒ္ဒါသည် ဒြဗ်ကိုသာ ဟောသည်၊ သကတ်ဇာတ်စသည်ကို မဟော။
ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာအလို သဒ္ဒါသည် ဇာတ်ကိုသာ ဟောသည်။
သကတ်ဒြဗ် စသည်ကို မဟောဟု အပရေဆရာ(ကေစိ)တို့က ဆိုကြသည်။
ထိုအဆို မသင့်၊ **ကသ္မာ?** ဒြဗ်ရှိသော် ဇာတ်မရှိ၊ ဇာတ်ရှိသော် ဒြဗ်မရှိဟု ဆိုခြင်းငှါ မတတ်ကောင်းရကား အကြောင်းမဟုတ်သောကြောင့်တည်း။

(၁၄၀)ဂါထာ

သဒ္ဒေါ ဟျုစ္စာရိတော သဒ္ဒါ–နုဗန္ဓတ္တာ သရူပကံ။
သဒါ ဝတွာန သဗ္ဗံဝါ၊ ဇာတိံ ဝါ မုချတော ဝဒေ။

ဒြဗ်ဟောသဒ္ဒါကို ဆိုသော် ဇာတ်မှ ကင်းရာသောကြောင့်ငှင်း၊ ဇာတ်ဟောသဒ္ဒါကို ဆိုခဲ့သော် ဒြဗ်မှ ကင်းရာသောကြောင့်ငှင်း အပရေဆရာတို့ဆိုသော (၁၃၉)ဂါထာလာ စကားကို ပယ်စွန့်၍ (၁၃၇)(၁၃၈)ဂါထာတို့၌ လာသော ပဓာနေနဟူသောစကားဝယ် အစွမ်းကုန် အဓိပ္ပါယ်အကျယ်ချဲ့လို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
ရွတ်ဆိုအပ်သောသဒ္ဒါဟူသမျှသည် ရှေးဦးစွာ သုတိကို အမြဲဟော၏။
ကသ္မာ? ငှင်းသုတိသည် ရွတ်ဆိုအပ်သောသဒ္ဒါသို့ အစဉ်လိုက်သောကြောင့်တည်း။
သဒ္ဒါဟူသမျှသည် ရှေးဦးစွာ သုတိကို ဟော၏၊ ထို့နောက်မှ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို ဒြဗ်ကို မုချအားဖြင့် ဟောသည်၊ ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာအလို ဇာတ်ကို မုချအားဖြင့် ဟော၏။

‘သဒါ’ပုဒ် ထည့်ရကြောင်း

ခပ်သိမ်းသောသဒ္ဒါသည် ရှေးဦးစွာ သုတိကို ဟောရသည်၊ သုတိကို မဟောဘဲ ဇာတ်ကိုဖြစ်စေ ဒြဗ်ကိုဖြစ်စေ မဟောနိုင်၊ ဟောသည်ဟူ၍ လုံးဝမရှိ၊ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ **သဒါ**ဟု ထည့်ဆိုရသည်။

(၁၄၁)ဂါထာ

သာဓာရာနုဂတတ္တာဝ၊ ဇာတိံ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကေ။
ဇာတိယာဓာရကတ္တာဝ၊ ဒဗ္ဗံ ဇာတိပဒတ္ထိကေ။

ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို သဒ္ဒါသည် ဇာတ်ကိုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ဟောသေး၏။
အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဇာတ်သည် မိမိ၏တည်ရာဒြဗ်သို့ အစဉ်လိုက်သောကြောင့်တည်း။
ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာအလို သဒ္ဒါသည် အပဓာနအားဖြင့် ဒြဗ်ကို ဟောသေး၏။
အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ဒြဗ်သည် ဇာတ်၏တည်ရာဖြစ်သောကြောင့်တည်း။
ထို့ကြောင့် ဤစကားအစဉ်အရ ရွတ်ဆိုအပ်သောသဒ္ဒါသည်–
ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို သုတိ၊ ဒြဗ်၊ ဇာတ် ဟူသော အနက်သုံးမျိုးကိုဟော၏။
ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာအလို သုတိ၊ ဇာတ်၊ ဒြဗ်ဟူသော အနက်သုံးမျိုးကို ဟော၏ဟု မှတ်ရမည်။
မေး။ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာ့အယူ၌ ဇာတ်ကို၊ ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာ့အယူ၌ ဒြဗ်ကို ဟောနိုင်ခြင်း၏ အကြောင်း။ (၁၃၆၂–သကျ)

(၁၄၂) ဂါထာ
ဒဗ္ဗံ ဂုဏံ ကြိယံ နာမံ၊ သမ္ဗန္ဓ ယထာရဟံ။
ဇာတိနိဿယ ဒဗ္ဗာဒီ–နတ္တာ နေသန္တိ သင်္ဂဟော။

(၁၄၁)ဂါထာအရ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို သဒ္ဒါသည် ဇာတ်ကိုသာ၊ ဇာတိပဒတ္ထိက ဆရာအလို သဒ္ဒါသည် ဒြဗ်ကိုသာ အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်ဟု မှတ်ရမည်လောဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် သဒ္ဒါသည် ဒြဗ် ဂုဏ် ကြိယာ နာမ် သမ္ဗန်တို့ကိုလည်း ထိုက်သည်အားလျော်စွာ အပဓာနအားဖြင့် ဟောသေး၏၊ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုဒြဗ်စသည်တို့သည် ဇာတ်၏မှီရာဖြစ်သော ဒြဗ်နှင့်စပ်သော ဥစ္စာတို့၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

အကျယ်ရှင်းဦးအံ့။ ။ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို–

ဒဏ္ဍီဟူသောဒဗ္ဗသဒ္ဒါသည်–
(၁) သုတိကို ရှေးဦးစွာ ဟောသည်၊
(၂) တောင်ဝှေးရှိသူ လူဒြဗ်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊
(၃) တောင်ဝှေးရှိသူ လူဇာတ်ကို အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊
(၄) တောင်ဝှေးဒြဗ်ကိုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊

သုက္ကောဟူသော ဂုဏသဒ္ဒါသည်–
(၁) သုတိကို ရှေးဦးစွာ ဟောသည်၊
(၂) ဖြူသောပုဆိုးဒြဗ်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊
(၃) ဖြူသောပုဆိုးဇာတ်ကို အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊
(၄) အဖြူဂုဏ်ကိုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊

ပါစကောဟူသော ကြိယာသဒ္ဒါသည်–
(၁) သုတိကို ရှေးဦးစွာ ဟောသည်၊
(၂) စဖိုသည်ဒြဗ်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊
(၃) စဖိုသည်ဇာတ်ကို အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊
(၄) ချက်ခြင်းကြိယာကို အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊

ဍိတ္ထောဟူသော နာမသဒ္ဒါသည်–
(၁) သုတိကို ရှေးဦးစွာ ဟောသည်၊
(၂) ဍိတ္ထမည်သော လူဒြဗ်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊
(၃) ဍိတ္ထမည်သော လူဇာတ်ကို အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊
(၄) ဍိတ္ထဟူသော အမည်ကိုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ဟောသေးသည်၊

ဝါသိဋ္ဌောဟူသော သဒ္ဒါသည်–

(၁) သုတိကို ရှေးဦးစွာ ဟောသည်၊

(၂) ဝါသိဋ္ဌမည်သော လူဒြဗ်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊

(၃) ဝါသိဋ္ဌမည်သော လူသာမညကို အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊

(၄) ဝသိဋ္ဌ၏ သားဒြဗ်နှင့် ဇနက+ဇညအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်ကိုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊ ဤသို့ စသည်အားဖြင့် သဒ္ဒါတခုလျှင် အနက်(၄)ပါးကို သိမ်းယူနိုင်၊ ဟောနိုင်သည်ဟု ဆိုလို သည်။

ဒဗ္ဗာဓိနတ္တာဟု သာမညမဆိုဘဲ **ဇာတိနိဿာယ ဒဗ္ဗာဓိနတ္တာ**ဟု ဆိုခြင်းသည် ဤဟိတ်သည် အဆိုပါ ဆရာ(၂)ပါးလုံးအတွက် ဟိတ်အဖြစ်ကို ပြီးစီးခြင်းအကျိုးရှိ၏။

(၁၄၃)ဂါထာ

ဂေါ ဒဏ္ဍီ ပါစကော သုက္ကော၊ ဍိတ္ထော၀ါဒိ နိဒဿနံ။
ဒဏ္ဍာဒိနာနပေတဿ၊ ဇာတိ ဒဏ္ဍျာဒိကော ဝဒေ။

(၁၄၀)ဂါထာ စသည်၏ ဥဒါဟရဏ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာ၌ ဂေါသည် သဒ္ဒေါပဟျူစ္စာရိတောစသော (၂)ဂါထာ၏ ပုံစံတည်း။

ဂေါဟုရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒါသည် နားဖြင့် ကြားအပ်သော ဂေါဟူသော သုတိကိုဌင်း၊

ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို နွားဒြဗ်ကို ပဓာန၊ နွားဇာတ်ကို အပဓာနအားဖြင့်ဌင်း၊

ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာအလို နွားဇာတ်ကို ပဓာန၊ နွားဒြဗ်ကို အပဓာနအားဖြင့်ဌင်း ဟောသည်။ ဤသို့အားဖြင့် အနက်(၃)ပါးကို ဟောသည်။

မေး။ သဒ္ဒေါပဟျူစ္စာရိတော–စသော နှစ်ဂါထာ၏ပုံစံ ထုတ်ပြ၍၊ ယင်းပုံစံတို့၌ အတ္ထတ္တယ ဟောပုံကို ဝါဒစုံ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၉–သကျ)

ဤဂါထာ၌ ဒဏ္ဍီသည် (၁၄၂)ဂါထာလာ ဒဗ္ဗံဟူသောပါဌ်၏ပုံစံတည်း။

ပါစကောသည် ကြိယံဟူသောပါဌ်၏ပုံစံတည်း။

သုက္ကောသည် ဂုဏံဟူသောပါဌ်၏ပုံစံတည်း။

ဍိတ္ထောသည် နာမံဟူသော ပါဌ်၏ပုံစံတည်း။

ဍိတ္ထော၀ါဒိ၌ **အာဒိ**ဖြင့် ဝါသိဋ္ဌောကို ယူ၍ ထိုဝါသိဋ္ဌောသည် သမ္ဗန္ဓံဟူသောပါဌ်၏ ပုံစံဟူ၍ မှတ်ပါ။

ဤဂါထာအပရမ္ဓဖြင့် အနက်(၄)ပါးရအောင် ပြရာဝယ် ဒဏ္ဍီ ပါစကောစသော သဒ္ဒါက ဇာတ်ကို လည်း ဟောနိုင်ကြောင်းကို ပြသည်။

ဒဏ္ဍိနာ၌ **အာဒိ**ဖြင့် ပါစကော၊ သုက္ကော၊ ဍိတ္ထော၊ ဝါသိဋ္ဌောတို့၌လာသော ချက်ခြင်းကြိယာ၊ အဖြူဂုဏ်စသည်ကို ယူ။

ငင်းအပရမ္မ၏ ဆိုလိုရင်းကား–

ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါသည် ဒုတ်နှင့် မကင်းသော ဒုတ်ရှိသူ လူဇာတ်သာမညကိုလည်း ဟော၏။

ပါစကောသဒ္ဒါသည် ချက်ခြင်းကြိယာနှင့် မကင်းသော ချက်တတ်သူ သာမညဇာတ်ကို ဟော၏။

သုက္ကောသဒ္ဒါသည် အဖြူဂုဏ်နှင့် မကင်းသော ပုဆိုးဂုဏ်သာမညကိုလည်း ဟော၏။

ဒိုတ္ထောသဒ္ဒါသည် ဒိုတ္ထဟူသောနာမနှင့် မကင်းသော ဒိုတ္ထမည်သူ သာမညဇာတ်ကိုလည်း ဟော၏။

ဝါသိဋ္ဌောသဒ္ဒါသည် ဝါသိဋ္ဌမည်သူနှင့် မကင်းသော ဝသိဋ္ဌ၏သားဇာတ်သာမညကိုလည်း ဟော၏ဟု ဆိုလိုသည်။

ဤဂါထာအပရမ္မကို ဒဏ္ဍီ ပါစကောစသော ပုံစံတို့၌လည်း ဇာတ်ကို ရအပ်သည်သာဟု ပြခြင်းငှါ ဆိုသည်။

(၁၄၄)ဂါထာ

ယော သကတ္တောတိ ဝုတ္တော သော၊ နိမိတ္တန္တ္ဟပဓာနတော။
ယော ဒဗ္ဗန္တိ သ သဒ္ဒတ္ထော၊ သဒ္ဒေနုတ္တော ပဓာနတော။

သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီ**)

ဤဂါထာဖြင့် သဒ္ဒါ၏အနက်ကို ပဓာန, အပဓာနအားဖြင့် ခွဲပြသည်။

အောက်(၂၈)ဂါထာ၌ သုတိဇာတိစသော သကတ်(၇)ပါးကို ဆိုခဲ့ပြီ။

ထိုသကတ်ဟူသမျှသည် သဒ္ဒါဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းနိမိတ်ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဒါသည် သကတ်ဟူသမျှကို အပဓာန အမုချအားဖြင့် ဟော၏။

အောက်(၄၈)ဂါထာ၌ သကတ်သည် အထူးပြုအပ်သော ဝိသေသျအနက်ကို ဒြဗ်ဟု ဆိုခဲ့သည်။

ထိုဝိသေသျဒြဗ်အနက်သည် သဒ္ဒါ၏အနက်ဖြစ်သောကြောင့် သဒ္ဒါသည် ဝိသေသျဒြဗ်အနက်ကို ပဓာန မုချအားဖြင့် ဟော၏။

အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် သကတ်အနက်သည် သဒ္ဒါ၏ အပဓာနအနက်တည်း။

ဒြဗ်အနက်သည် သဒ္ဒါ၏ ပဓာနအနက်တည်းဟု မှတ်ပါ။

(၁၄၅)ဂါထာ

ယာယ ဇာတျာ ဝိသေသျံ ဟိ၊ ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗန္တိ ဝုစ္စတေ။
သာ သကတ္တောတိ သုတျာ ဝါ၊ ဇာတိ သာ စ ဂဝါဒိသု။

ရှေးဂါထာ၌ ပြခဲ့သော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ဟု ဆိုအပ်သော အမုချ သကတ်အနက်ကိုငင်း၊ ဝိသေသနဟု ဆိုအပ်သော အမုချ သကတ်အနက်ကိုငင်း၊ ဝိသေသျဟု ဆိုအပ်သော မုချဒြဗ်အနက်ကိုငင်း အကျယ်ချဲ့ ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီ**)

ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို ဂေါစသောသဒ္ဒါတို့၌

(၁) နွားဇာတ်သည် အထူးပြုအပ်သော နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

(၂) နွားဇာတ်သည် သကတ်မည်၏။

ဓာတိပဒတ္ထိကဆရာအလို ဂေါစသောသဒ္ဒါတို့၌

(၁) ဂေါဟူသောသုတိသည် အထူးပြုအပ်သော နွားဓာတ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

(၂) ဂေါဟူသော သုတိသည်ကား သကတ်မည်၏။

ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို

နွားဓာတ်သည် ဆင်ဒြဗ် မြင်းဒြဗ်စသည်မှ နစ်စေ၍ မိမိ၏နွားဓာတ်၏မှီရာဖြစ်သော နွားဒြဗ်ကို သာ ထင်ရှားပြ၏။

ထို့ကြောင့် ထိုဓာတ်သည် ဝိသေသနဖြစ်သောကြောင့် သကတ်မည်၏။

နွားဒြဗ်သည်ကား ထိုနွားဓာတ်သည် အထူးပြုအပ်သောကြောင့် ဒြဗ်မည်၏။

ဓာတိပဒတ္ထိကဆရာအလို

ရှေးဦးစွာ ဂေါဟူ၍ကြားအပ်သော သုတိသည် ဆင်ဓာတ်မြင်းဓာတ်စသည်မှ နစ်စေ၍ နွားဓာတ် ကို ထွန်းပြ၏။

ထို့ကြောင့် သုတိသည် ဝိသေသနဖြစ်သောကြောင့် သကတ်မည်၏။

နွားဓာတ်သည် ဂေါဟူသော သုတိသည် အထူးပြုအပ်သောကြောင့် ဒြဗ်မည်၏။

မေး။ ဂေါ–ကို ဓာတိဝါဒီ ဒဗ္ဗဝါဒီတို့အားလျှော်စွာ သကတ် ဒြဗ် ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၂–သကျ)

(၁၄၆)ဂါထာ

ဍိတ္ထော ဂေါ ဂေါဿ ဍိတ္ထောတိ၊ နာမမိစ္စာဒိကေ ပန။

ဒဗ္ဗံ နာမေန နာမဉ္စ၊ နာမဓာတျာ ယထာက္ကမံ။

အာစရိယဝါဒကို ပြပြီး၍ မိမိဟူသော ကျမ်းဆရာ၏ဝါဒကို(ဝါ)မနသိကာရ အာဘောဂကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဋီ**)

ဤဂါထာ၌ ဍိတ္ထော ဂေါဟူသောပုံစံကို ဒဗ္ဗံ နာမေနနှင့် တချက်တွဲ။

ဂေါဿ ဍိတ္ထောတိ နာမံဟူသောပုံစံကို နာမံ နာမဓာတျာနှင့် တချက်တွဲ။

ဍိတ္ထော(ဂေါ)၌ ဍိတ္ထနာမည်ဓာတ်သည် သကတ်၊

ဍိတ္ထအမည်ရှိသော နွားဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

ဂေါဿ ဍိတ္ထော(တိ နာမံ)၌ နွားအများ၏ဍိတ္ထနာမည်ဓာတ်သည် သကတ်၊

နွားတကောင်၏ ဍိတ္ထနာမည်ဝိသေသသည် ဒြဗ်မည်၏။ ဤသို့ ခွဲရသည်။

အဆိုပါ ဍိတ္ထော ဂေါ ပုံစံ၌ ဍိတ္ထောသာဒင်း၊ ဂေါဿ ဍိတ္ထော ဂေါပုံစံ၌လည်း ဍိတ္ထောသာဒင်း လိုရင်းဖြစ်သည်။

သို့သော် ဍိတ္ထော ဂေါပုံစံ၌လည်း ဂေါသဒ္ဒါကို ဆိုခြင်းသည် ဍိတ္ထသဒ္ဒါ၏ **ဒဗ္ဗဝါစီ**အဖြစ်၊

ဂေါဿ ဍိတ္ထောတိ နာမံပုံစံ၌ ဂေါဿ နာမံသဒ္ဒါကို ဆိုရခြင်းသည် ဍိတ္ထောသဒ္ဒါ၏ **သညာဝါစီ** အဖြစ်ကို ပြရခြင်းအကျိုးရှိသည်။

လေ့ကျင့်ခန်း

(၁) ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာအလို သုက္ကောသဒ္ဒါ၌ သုတိစသော အနက်(၄)ပါးရပုံကို ရေးခဲ့ပါ။

(၂) သဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော အနက်ကို ပဓာန,အပဓာနအားဖြင့် သာဓကပြ၍ ခွဲခြားခဲ့ပါ။

(၃) ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအလို ဥစ္စာရိတသဒ္ဒဂေါဟူသော ပုံစံ၌ သကတ်ဒြဗ်ကို အကြောင်းပြ၍ ကောက်ပြခဲ့ပါ။

(၄) ပဋ္ဌီ၌ ဤပစ္စည်းကို (က)ဇောတကကြံလျှင် (ခ)ဝါစကဟု ယူဆလျှင် ပကတိပုဒ်၌ ရသင့်သော သဒ္ဒတ္ထတို့ကို တိကျစွာ ညွှန်းဆိုကောက်ခဲ့ပါ။

(၅) ဝနန္တ၊ ဒိဋ္ဌဂတ–စသော ပဒပူရဏများ၌ ရသင့်သောသဒ္ဒတ္ထကို ထုတ်ခဲ့ပါ။

(၁၄၇)ဂါထာ

နာမဇာတိ သရူပေန၊ ဒဗ္ဗေ သင်္ကေတံပိ ဝါ။

နာမံ တဗ္ဘာတိယာ နာမေ–န ဝါ ဒဗ္ဗန္တိ စာပရေ။

ဍိတ္ထောစသော နာမသဒ္ဒါတို့၌ **သကဝါဒ**(သမာနဝါဒ)အလို သကတ်ဒြဗ်ခွဲပုံကို ပြပြီး၍ **အပရေ** ဆရာတို့အလို သကတ်ဒြဗ်ခွဲပုံကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အပရေဆရာတို့အလို ဍိတ္ထော၌ (နားဖြင့်ကြားအပ်သော ဍိတ္ထဟူသော) သုတိသည် သကတ်၊ ဍိတ္ထအမည် သာမညဇာတ်သည် ဒြဗ်။ ဤသို့ခွဲပါ။

(တနည်း) ဍိတ္ထအမည်သာမညဇာတ်သည် သကတ်၊ ဍိတ္ထအမည်ဝိသေသဇာတ်သည် ဒြဗ်။

(တနည်း) ဍိတ္ထအမည်ဝိသေသဇာတ်သည် သကတ်၊ ဍိတ္ထမည်သော နွားဒြပ်သည် ဒြဗ်။ ဤသို့ခွဲပါ။ ဤသို့(၃)နည်းခွဲ၍ အပရေဆရာတို့ဆိုကြသည်။ ဤကား ဂါထာ၏အဓိပ္ပါယ်တည်း။

နာမသဒ္ဒါကို သီးခြား အလိုမရှိကုန်သော ဆရာတို့၏အလိုအားဖြင့် နာမသဒ္ဒါကို ဒြဗ်၌ သွင်းယူထားသည်ဟု သိစေလိုသောကြောင့် ဤဂါထာ၌"ဒဗ္ဗေ သင်္ကေတံ"ဟု ဆိုထားသည်။ **(ဒီ)**

မှန်၏။ နာမသဒ္ဒါကို သီးခြားမယူလိုကုန်သော ဆရာတို့သည် ဇာတိသဒ္ဒါ၊ ဂုဏသဒ္ဒါ၊ ကြိယာသဒ္ဒါ၊ ဒဗ္ဗသဒ္ဒါဟူ၍ သဒ္ဒါ(၄)မျိုးသာ ဆိုကြသည်။

မေး။ သဒ္ဒါ၄မျိုးဆိုသော အပရေဆရာတို့အလို နာမသဒ္ဒါကို အဘယ်ဂါထာအရ အဘယ်၌ သွင်းယူရသည်ကို ဖြေပါ။ (၁၃၃၃–သကျ) (ဤဂါထာထောက်၊ ဒဗ္ဗသဒ္ဒါ၌ သွင်း)

မေး။ အပရေဆရာတို့အလို ဍိတ္ထဟူသော နာမသဒ္ဒါ၌ သကတ်စသော အနက်များကို ကောက်ပြပြီးလျှင်၊ "ဒဗ္ဗေ သင်္ကေတံ"ဟူသော စကားကို အဘယ်ဆရာတို့၏ အလိုအားဖြင့် ဆိုအပ်သည်ကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၂–သကျ)

ဤဂါထာ၌ ပဌမနည်းအရ ဍိတ္ထော–ဍိတ္ထဟူသော နာမဇာတ်သည်ဟု အနက်ပေး။
ဒုတိယနည်းအရ ဍိတ္ထော–နွား၏ဍိတ္ထဟူသော အမည်သည်ဟု အနက်ပေး။
တတိယနည်းအရ ဍိတ္ထော–ဍိတ္ထအမည်ရှိသော နွားသည်ဟု အနက်ပေးရမည်ဟူလို။

(၁၄၈)ဂါထာ

ဂေါသု သုက္ကော ဂုဏောစ္စာဒေါ၊ ဂုဏော၀ ဂုဏဇာတိယာ။

သုက္ကော ဂေါစ္စာဒိကေ ဒဗ္ဗံ၊ ဂုဏောနေဝ ပတီယတေ။

ဍိတ္ထောစသော နာမသဒ္ဒါ၌ သကတ်ဒြဗ် ကောက်ပုံကို ပြပြီး၍ သုက္ကောစသော ဂုဏသဒ္ဒါ၌ သကတ်ဒြဗ် ကောက်ပုံကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂေါသ သုက္ကော ဂုဏောပုံစံ၌ သုက္ကောသာ လိုရင်းဖြစ်သည်။

♣ ဂေါသနှင့် ဂုဏောသဒ္ဒါတို့ကို ထည့်ထားခြင်းကား ထိုဂေါသနှင့် ဂုဏောဟူသော သဒ္ဒန္တရိတ်ကို ထောက်၍ သုက္ကောသဒ္ဒါ၏ **ဂုဏဝါစီ**အဖြစ်ကို သိစေလိုသောကြောင့် ထည့်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ (**ဒီ**)

သုက္ကော ဂေါဟူသောပုံစံ၌လည်း သုက္ကောသာ လိုရင်းဖြစ်သည်။

♣ဂေါသဒ္ဒါကို ထည့်ရခြင်းကား ထိုဂေါဟူသော သဒ္ဒန္တရိတ်ကို ထောက်၍ သုက္ကောသဒ္ဒါ၏ **ဒဗ္ဗဝါစီ**အဖြစ်ကို သိစေလိုသောကြောင့် ထည့်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ (**ဒီ**)

အမှာ။ အထက်ပါ အဖြေကို ကြည့်၍ သုက္ကသဒ္ဒါ (၂)ခုတို့၏အထူးကို မေးလျှင် ဖြေတတ်ပါစေ။

မေး။ ဂေါသ သုက္ကော၊ သုက္ကော ဂေါ-၌ သုက္ကသဒ္ဒါ ၂ခုတို့၏ ခြားနားပုံ။ (၁၃၃၂-သကျ)

ဂေါသ သုက္ကော ဂုဏောပုံစံ၌ လိုရင်းဖြစ်သော သုက္ကောကို သုက္ကော-နွား၏အဖြူဂုဏ်ဟု အနက်ပေး။

ထိုပုံစံ၌ (၁) အဖြူဂုဏ်သာမညဇာတ်သည် သကတ်။

(၂) နွား၏အဖြူဂုဏ်ဝိသေသသည် ဒြဗ်။ (**ဒီ**)

ထိုတွင် **ပဌမပုံစံ**၌ အဖြူဂုဏ်သာမညဇာတ်သည် ဝိသေသနဖြစ်သောကြောင့် သကတ်။

အဖြူဂုဏ်ဝိသေသသည် ဝိသေသျဖြစ်သောကြောင့် ဒြဗ်မည်၏။

ဒုတိယပုံစံ၌ အဖြူဂုဏ်ဝိသေသသည် ဝိသေသနဖြစ်သောကြောင့် သကတ်မည်၏။

ဖြူသောနွားဒြဗ်သည် ဝိသေသျဖြစ်သောကြောင့် ဒြဗ်မည်၏။ (**ဋီ**)

(၁၄၉)ဂါထာ

ဂုဏဇာတိ သရူပေန၊ ဂုဏော ဝါ ဂုဏဇာတိယာ။
ဒဗ္ဗံ ဂုဏေန ဝါစျောေ၊ သုက္ကော ဂေါသ ဂုဏောတိစ။

သုက္ကောစသော ဂုဏသဒ္ဒါ၌ ကျမ်းဆရာအလို သကတ်ဒြဗ်ခွဲပုံကို ပြပြီး၍ ဇာေဆရာတို့အလို သကတ်ဒြဗ် ခွဲပုံကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂုဏဇာတိသရူပေန၏ပုံစံနှင့် ဂုဏောဝါ ဂုဏဇာတိယာ၏ပုံစံကား- အဿ (ဂေါဿ)သုက္ကော ဂုဏောပင် တည်း။

ထိုပုံစံ၌ သုက္ကောသာ လိုရင်းတည်း။

အဿ ဂုဏောကား သုက္ကသဒ္ဒါ၏ **ဂုဏဝါစီ**အဖြစ်ကို သိစေလို၍ ထည့်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် သုက္ကော-နွား၏ဖြူသောဂုဏ်ဟု အနက်ပေး။

ထိုသုက္ကောဟူသောပုံစံ၌ နားဖြင့် ကြားအပ်သော သုက္ကောဟူသော သုတိသည်သာ သကတ်၊ အဖြူဂုဏ်သာမညသည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

(**တနည်း**) အဖြူဂုဏ်သာမညသည် သကတ်၊ နွား၏အဖြူဂုဏ်ဝိသေသသည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

ဒဗ္ဗံ ဂုဏေန၏ပုံစံကား-သုက္ကော ဂေါတည်း။

ထိုပုံစံ၌ သုက္ကောသာ လိုရင်းတည်း။

ဂေါသဒ္ဒါ ကိုကား သုက္ကောသဒ္ဒါ၏ **ဒဗ္ဗဝါစီ**အဖြစ်ကို သိစေလို၍ ထည့်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် သုက္ကော-ဖြူသောနွားဟု အနက်ပေးရမည်။

ထိုသုက္ကောဟူသောပုံစံ၌ နွား၏အဖြူဂုဏ်ဝိသေသသည် သကတ်၊ ဖြူသောနွားအကောင် ဒြဗ်သည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

ဤသို့ ဇကေဆရာတို့က သုက္ကောဟူသော ဂုဏသဒ္ဒါ၌ (၃)နည်း ခွဲပြကြသည်။

မေး။ ဂုဏဇာတိသရူပေန စသောဂါထာနှင့်အညီ သုက္ကောကို အနက်ပေးပါ။ (၁၃၂၇-သကျ)

သုက္ကော-ဖြူသောဂုဏ်၊ ဖြူသောနွား၊ နွား၏အဖြူ။ (သကျအဖြေ)

ဂေါသဒ္ဒါ၌ ဂမုဓာတ်၊ ကွိပစ္စည်းဖြစ်သည်။ ထိုတွင်"ဓာတွန္တဿ လောပေါ ကွိမှိ"သုတ်ဖြင့် ကွိ-ကိုချေ၍ ဂ-ဟု ဖြစ်သောအခါ သိကို ဩပြု၍ ဂေါဟု ရုပ်ပြီးသည်၊ ထို့ကြောင့် ဂေါသဒ္ဒါသည် နိပ္ဖန္နပုဒ်တည်း၊ ဤသို့ ဂေါသဒ္ဒါသည် နိပ္ဖန္နပုဒ်ဖြစ်သော်လည်း အနိပ္ဖန္နပုဒ်အနေအားဖြင့် ဂေါဿကို ဂေါဟု ပကတိလိင်တည်ပြီးနောက် သဝိဘတ်သက်၍ ဂေါဿဟု ဆိုနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ (**ဒီ**)

ဤစကားရပ်ကိုကြည့်၍-

(၁) ဓာတ်ပစ္စည်းတို့ဖြင့် မပြီးစေအပ်သော မုချအနိပ္ဖန္နတမျိုး၊

(၂) ဓာတ်ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြီးစေအပ်သည် ဖြစ်၍ နိပ္ဖန္နပုဒ်ဖြစ်သော်လည်း အနိပ္ဖန္နပုဒ်ကဲ့သို့ ပြန်၍ ငဲ့ရသော သဒိသူပစာနိပ္ဖန္နပုဒ်တမျိုးအားဖြင့် အနိပ္ဖန္န(၂)မျိုးရှိကြောင်း မှတ်သားရာ၏။

ထိုတွင် ဝိဂြိုဟ်မပြုလုပ်ရသော တိဿ, ဉိတ္တ, နီလ, ပီတ, လောဟိတစသော များစွာသော သဒ္ဒါတို့သည် မုချအနိပ္ဖန္နမည်ကုန်၏။

ဂေါ, ဝီသံ, တိဏ္ဍံ စသော ပုဒ်တို့ကား နိပ္ဖန္နပုဒ်ဖြစ်ပြီးမှ အနိပ္ဖန္နကဲ့သို့ဖြစ်ရသော သဒိသူပစာ အနိပ္ဖန္န မည်ကုန်၏။

(၁၅၀)ဂါထာ

သမာသေ ဆိန္နဟတ္ထာဒေါ၊ ဒဏ္ဍျာဒေါတိစ တဒ္ဓိတေ။
ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေန သမ္ဗန္ဓေ-န ဝါ တဿိတယောဂတော။

သုက္ကောစသော ဂုဏသဒ္ဒါ၌ သကတ်ဒြဗ်ခွဲပုံကို ပြပြီး၍ ဒဗ္ဗသဒ္ဒါဖြစ်သော သမာသ်ပုဒ်၊ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်တို့၌ သကတ်ဒြဗ်ခွဲပုံကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဆိန္နဟတ္ထောဟူသော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုဒ်၌-ပြတ်သော လက်ဒြဗ်သည်ငင်း၊ ပြတ်သော လက်ဒြဗ်၏ ပြတ်သော လက်ရှိသူလူဒြဗ်နှင့် အဝယဝ, အဝယဝီ၊ ဌာနီ, ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန် သည်ငင်း သကတ်၊ ပြတ်သောလက်ရှိသူလူဒြဗ်သည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

ဒဏ္ဍီစသော အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်ပုဒ်၌-ဒုတ်တောင်ဝှေးဒြဗ်သည်ငင်း၊ ဒုတ်တောင်ဝှေးဒြဗ်၏ ဒုတ်တောင်ဝှေးရှိသူ လူဒြဗ်နှင့် ဌာနီ, ဌာန၊ သံ, သာမီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်ငင်း သကတ်၊ ဒုတ်တောင်ဝှေးရှိသူ လူဒြဗ်သည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

သမ္ဗန်ဖြင့် ဒြဗ်ကို အဘယ့်ကြောင့် သိနိုင်ပါသနည်း **(ဝါ)** သမ္ဗန်သည် အဘယ့်ကြောင့် သကတ်မည်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန်"တဿိတယောဂတော"ဟူသော ဟိတ်ပါဌ်ကို ရေးသည်။

ဆိုလိုရင်းကား–သမ္ဗန်သည် သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါး၌ မှီသည်၏အဖြစ်, သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်(၂)ပါး၌ ယှဉ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် သမ္ဗန်ဖြင့် ဒြဗ်ကို သိနိုင်ပါသည် (ဝါ) သမ္ဗန်သည် သကတ်မည်၏ဟု ဆိုလိုသည်။

(၁၅၁)ဂါထာ

သရူပေနာ ဟိ တဒ္ဓာတိ၊ တဒ္ဓာတျာ ဒဗ္ဗကေန ဝါ။

သမ္ဗန္ဓေနေ ဝါ ဒဗ္ဗ–မိစ္စေဝမပရေ ဝိဒူ။

ဒဗ္ဗသဒ္ဒါဖြစ်သော သမာသ်ပုဒ်၊ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်တို့၌ အပရေဝါဒအားဖြင့် သကတ်ဒြဗ်ကောက်ပုံကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဆိန္နဟတ္ထော–ပြတ်သော လက်ရှိသော ယောကျ်ားဇာတ်ဟု အနက်ပေး။

ယင်းဆိန္နဟတ္ထော၌ သုတိသည် သကတ်၊

ပြတ်သော လက်ရှိသော ယောကျ်ားဇာတ်သည် ဒြဗ်ဟု ကောက်ယူရမည်။ (**ဇာတိဝါဒီ အပရေဆရာ**)

(**တနည်း**) ဆိန္နဟတ္ထော–ပြတ်သော လက်ရှိသော ယောကျ်ားဟု အနက်ပေး။

ယင်းဆိန္နဟတ္ထော၌ ပြတ်သော လက်ရှိသော ယောကျ်ားဇာတ်သည်၎င်း၊ ပြတ်သော လက်ဒြဗ်သည်၎င်း၊ ပြတ်သော လက်ဒြဗ်၏ + ပြတ်သော လက်ရှိသော ယောကျ်ားဒြဗ်နှင့် အဝယဝ, အဝယဝီ၊ ဌာနီ, ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်၎င်း သကတ်။

ပြတ်သော လက်ရှိသော ယောကျ်ားဒြဗ်သည် ဒြဗ်ဟု ကောက်ရမည်။ (**ဒဗ္ဗဝါဒီအပရေဆရာ**)

ဒဏ္ဍီ–ဒုတ်တောင်ဝှေးရှိသော ယောကျ်ားဇာတ်ဟု အနက်ပေးရမည်။

ယင်းဒဏ္ဍီ၌ နားဖြင့်ကြားအပ်သော ဒဏ်–ဍီ–ဟူသော သုတိသည် သကတ်၊

ဒုတ်တောင်ဝှေးရှိသော ယောကျ်ားဇာတ်သည် ဒြဗ်ဟု ကောက်ယူရမည်။ (**ဇာတိဝါဒီ အပရေဆရာ**)

(**တနည်း**) ဒဏ္ဍီ–ဒုတ်တောင်ဝှေးရှိသော ယောကျ်ားဟု အနက်ပေး။

ယင်းဒဏ္ဍီ၌ ဒုတ်တောင်ဝှေးရှိသူလူ ဇာတ်သည်၎င်း၊ တောင်ဝှေးဒြဗ်သည်၎င်း၊ တောင်ဝှေးဒြဗ်၏ တောင်ဝှေးရှိသော ယောကျ်ားဒြဗ်နှင့် ဌာနီ, ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်၎င်း သကတ်၊

ဒုတ်တောင်ဝှေးရှိ သူယောကျ်ားဒြဗ်သည် ဒြဗ်ဟု ကောက်ယူရမည်။ (**ဒဗ္ဗဝါဒီအပရေဆရာ**)

မေး။ ဆိန္နဟတ္ထော ဒဏ္ဍီတို့၌ သကဝါဒ အပရေဝါဒအားဖြင့် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၅၀–စေတီ)

(သကတ်ကို သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ဟု ခေါ်သည်၊ ယင်းကို မေးသည်၊ ၁၆၅ဂါထာနှင့် ယှဉ်ကြည့်)

(၁၅၂) ဂါထာ

ပါကာရော ဋီယတာဒေါစ၊ ကြိယာဝ ကြိယာဇာတိယာ။

ပစ္စတေ ပစတာဒေါစာ–ချာတေ ဘာဝပ္ပဓာနတော။

ကိတ်ဘော၊ အာချာတ်ဘောဟူသော ကြိယာသဒ္ဒါ၌ သကတ်ဒြဗ်ခွဲပုံကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပါစကောဟူသော ကိတ်ဘောကြိယာ၌ ကျက်ခြင်းကြိယာသာမညဇာတ်သည် သကတ်၊

ထမင်း၏ကျက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

ဠီယတေဟူသော အာချာတ်ကြိယာဘော၌ တည်ခြင်းကြိယာသာမညသည် သကတ်၊

လူတယောက်၏ တည်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်မည်ဟု ခွဲရမည်။

ဒေဝဒတ္တေန သြဒနော ပစ္စတေ၌ ပစ္စတေဟူသော ကံဟောကြိယာသည် ထမင်း၏ကျက်ခြင်း ကြိယာကို ဟောခိုက်–

(၁) ဆီထောပတ်စသည်တို့၏ ကျက်ခြင်းကြိယာသာမညဇာတ်သည် သကတ်၊

(၂) ထမင်း၏ကျက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်မည်၏ဟု ခွဲရမည်။

အဆိုပါ ပစ္စတေဟူသော ကံဟောအာချာတ်ကြိယာသည် ဒေဝဒတ်၏ချက်ခြင်းကြိယာဝိသေသ ကို ဟောခိုက်–

ခပ်သိမ်းသောသူတို့၏ချက်ခြင်းကြိယာသာမည ဇာတ်သည် သကတ်၊

ဒေဝဒတ်၏ချက်ခြင်းကြိယာ ဝိသေသသည် ဒြဗ်မည်၏ဟု ခွဲရမည်။

ဒေဝဒတ္တော သြဒနံ ပစတိ၌ ပစတိဟူသော ကတ္တားဟော အာချာတ်ကြိယာသည် ဒေဝဒတ်၏ ချက်ခြင်း ကြိယာဝိသေသကို ဟောခိုက်–

ခပ်သိမ်းသောသူတို့၏ ချက်ခြင်းကြိယာသာမညဇာတ်သည် သကတ်၊

ဒေဝဒတ်၏ ချက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

အဆိုပါ ပစတိဟူသော ကတ္တားကို ဟောသော အာချာတ်ကြိယာသည် ထမင်း၏ချက်ခြင်း ကြိယာဝိသေသကို ဟောခိုက်–

ဆီထောပတ်စသည်တို့၏ ကျက်ခြင်းကြိယာသာမညဇာတ်သည် သကတ်၊

ထမင်း၏ကျက်ခြင်း ကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

အဆိုပါ ပစ္စတေသည် ကံကို ဟောပါလျှက်၊ ပစတိသည် ကတ္တားကို ဟောပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် ကြိယာသာမညဇာတ်ဖြင့် ကြိယာဝိသေသကို သိအပ်ပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် **အာချာတေ ဘာဝပ္ပဓာနတော**ဟူသော ဟိတ်ပါဌ်ကို ရေးသည်။

ၚင်းဟိတ်ပါဌ်အဓိပ္ပါယ်ကား–အဆိုပါ ပစ္စတေ, ပစတိတို့သည် ကံကတ္တားကို ဟောသော်လည်း အာချာတ်အရာ၌ ကြိယာပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ကြိယာသာမညဇာတ်ဖြင့် ကြိယာဝိသေသကို သိအပ်ပါ သည်။

[**အမှာ**။ ပစ္စတေသည် ပဓာနအားဖြင့် ကြိယာဝိသေသကို ဟောသည်ဟု ဆိုသဖြင့် အပဓာနအားဖြင့် ချက်အပ်သော ထမင်းဒြဗ်စသော ကံကို ဟောနိုင်သေးသည်ဟုၚင်း၊ ထို့အတူ ပစတိသည်

အပဓာနအားဖြင့် ချက်တတ်သော ဒေဝဒတ်ဖြစ်စသော ကတ္တားကို ဟောနိုင်သေးသည်ဟုငင်း မှတ်ပါ]

ဋ္ဌီယတာဒေါ်၌ ဋ္ဌီယတေ ဣတိ အာဒေါဟုငင်း၊ ပစတာဒေါ်၌ ပစ္စတေ ဣတိ အာဒေါဟုငင်း (သို့မဟုတ်) ပစတိ ဣတိ အာဒေါဟုငင်း ဆိုလိုလျှက် (ဇဟိပဿိကော၌ ဣတိသဒ္ဒါကြေနေသကဲ့သို့) ဣတိသဒ္ဒါကို ချေထားသည်။ (**ငွိ**)

(၁၅၃)ဂါထာ
ပစ္စတေ ပစတေ ပါစ–ကောစ္စာဒီသု ကြိယာယ ဝါ။
ကြိယာကာရကသမ္ဗန္ဓေ–နဝါ ဒဗ္ဗန္တိစာပရေ။

ကြိယာသဒ္ဒါ၌ပင် သကတ်ဖြစ်ကောက်ပုံကို အပရေဝါဒအလို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
ဩဒနော ပစ္စတေ၌ ထမင်း၏
ကျက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည်ငင်း၊ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်သည်ငင်း သကတ်၊
ထမင်းသည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

သယမေဝ ဘတ္တံ ပစ္စတေ၌ ထမင်း၏ကျက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည်ငင်း၊ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်သည်ငင်း သကတ်၊ ထမင်းသည် ဒြဗ်။

ဒေဝဒတ္တော ဩဒနံ ပစ္စတေ၌ ဒေဝဒတ်၏ချက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည်ငင်း၊ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်သည်ငင်း သကတ်၊ ဒေဝဒတ်သည် ဒြဗ်ဟု ခွဲရမည်။

ပါစကော၌ ချက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည်ငင်း၊ ကြိယာကာရကသမ္ဗန်သည်ငင်း သကတ်၊
ချက်တတ်သော ယောကျ်ားဖြစ်သည် ဒြဗ်ဟုခွဲပါ။ ဤသို့အပရေဆရာတို့ ကောက်ကြသည်။

(၁၅၄) ဂါထာ
ကေစိ သုတျာ ကြိယာ ဇာတိ၊ ကြိယာဇာတျာ ကြိယာ တထာ။
ကြိယာကာရကသမ္ဗန္ဓေ–န ဝါ ဒဗ္ဗံ ကြိယာယ ဝါ။

ကြိယာသဒ္ဒါ၌ပင် သကတ်ဖြစ်ကောက်ပုံကို ကေစိဝါဒအရ ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
ပစတိ၌ သုတိသည် သကတ်၊ ချက်ခြင်းကြိယာသာမညဇာတ်သည် ဒြဗ်။
(**တနည်း**) ချက်ခြင်းကြိယာ သာမညဇာတ်သည် သကတ်၊
စဖိုသည်၏ချက်ခြင်းကြိယာ ဝိသေသသည် ဒြဗ်ဟု ခွဲပါ။
(**တနည်း**) ကြိယာကာရကသမ္ဗန်သည်ငင်း၊ စဖိုသည်၏ချက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည်ငင်း သကတ်၊ ချက်တတ်သော စဖိုသည်ဖြစ်သည် ဒြဗ်ဟုခွဲပါ။

[**မှတ်ချက်**။ ။ ဇာတိ ပတီယတေဟု လာသမျှ၌ ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာ၏အယူ၊
ဒဗ္ဗံ ပတီယတေဟု လာသမျှ၌ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာအယူဟု မှတ်ပါ။]

(၁၅၅) ဂါထာ

ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေန သမ္ဗန္ဓေ–နဝါ ယဋ္ဌိံ ပဝေသယ။
သီဟောယံ မာဏဝေါ ဗာဟိ–ဂါမော ဂေါတိ နိဒဿနံ။

မုချသဒ္ဒါ၌ သကတ်ဖြစ်ခဲ့ပုံကို ပြပြီး၍ ဥပစာသဒ္ဒါ၌ သကတ်ဖြစ်ခဲ့ပုံကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ယဋ္ဌိံ ပဝေသယ၌ ယဋ္ဌိသည် ဌာနျူပစာသဒ္ဒါတည်း။

ယင်းသဒ္ဒါ၌ ဒုတ်တောင်ဝှေးဖြစ်သည်ငှင်း၊ ဒုတ်တောင်ဝှေးဖြစ်၏ ယောက်ျားဖြစ်နှင့် ဌာနီ,ဌာန အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်ငှင်း သကတ်၊ ဒုတ်တောင်ဝှေးကိုင်ထားသူ ယောက်ျားသည် ဖြစ်ဟု ခွဲပါ။

သီဟောယံ မာဏဝေါ၌ သီဟောသည် သဒိသူပစာသဒ္ဒါတည်း။

ယင်းသဒ္ဒါ၌ ခြင်္သေ့ဖြစ်သည်ငှင်း၊ ခြင်္သေ့ဖြစ်၏ လုင်ဖြစ်နှင့် သဒိသ, သဒိသီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည်ငှင်း သကတ်၊ လုလင်ဖြစ်သည် ဖြစ်ဟု ခွဲပါ။

ဗာဟိ ဂါမော၌ ဂေါသည်လည်း သဒိသူပစာသဒ္ဒါပင်တည်း။

ယင်းသဒ္ဒါ၌ နွားဖြစ်သည်ငှင်း၊ နွားဖြစ်၏ ပစ္စန္တရစ်ရွာ၌ဖြစ်သော တောသူတောင်သား လူရိုင်းဖြစ်နှင့် သဒိသ, သဒိသီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်ငှင်း သကတ်၊

ပစ္စန္တရစ်ရွာ၌ဖြစ်သော တောသူ တောင်သားလူရိုင်း ဖြစ်သည် ဖြစ်ဟု ခွဲပါ။

မေး။ သီဟော'ယံ မာဏဝေါ၊ ဗာဟိဂါမော ဂေါ–ဟူသော ဥပစာသဒ္ဒါတို့၌ ဖြစ်သင့်သော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၅၀–စေတီ) (သကတ်ကို သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ဟု ခေါ်သည်၊ ယင်းကို မေးသည်၊ ၁၆၅–ဂါထာ ကြည့်)

မေး။ ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေန မှ နိဒဿနံတိုင်အောင် ပါဠိမှန်မှန် ရေး၍၊ ဗာဟိဂါမော ဂေါ–ကို ငဲ့ပြီး ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေန သမ္ဗန္ဓေန ဝါ–ကို အနက်မှန်မှန် ရေးပါ။ (၁၃၁၈–သကျ)

(၁၅၆) ဂါထာ

သဟစရဏတော သူရာ–ဒိ တံရူပကဘာဝတော။
ဒဗ္ဗန္တရောပစာရောယံ ၊ နာမမေနေ၀ န စတ္ထတော။

အထက်ပါဂါထာလာ ပုံစံ(၃)ခု၏ ဥပစာသဒ္ဒါ ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ယဋ္ဌိံ ပဝေသယ၌ ယဋ္ဌိသဒ္ဒါသည် မုချသဒ္ဒါမဟုတ်၊ ဒုတ်တောင်ဝှေးနှင့် တကွဖြစ်သောကြောင့် ဌာနီဖြစ်သော ဒုတ်တောင်ဝှေး၏ ယဋ္ဌိဟူသောအမည်ကို ဌာနဖြစ်သော ဒုတ်တောင်ဝှေးကိုင်ထားသူ၌ တင်စား၍ ယဋ္ဌိဟု ဆိုထားခြင်းကြောင့် ဌာနျူပစာသဒ္ဒါဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ယဋ္ဌိသဒ္ဒါသည် ဒုတ်တောင်ဝှေးကို မဟောဘဲ ဒုတ်တောင်ဝှေးကိုင်သူ ယောက်ျားဖြစ်ကို ဟောရသည်။

သီဟောယံ မာဏဝေါ၌ သီဟောသဒ္ဒါသည် မုချသဒ္ဒါမဟုတ်၊ ရဲရင့်ခြင်းဂုဏ်အားဖြင့် ခြင်္သေ့နှင့် တူသောကြောင့် အတူဖြစ်သော ခြင်္သေ့ဖြစ်၏ သီဟအမည်ကို အတူရှိသော လုလင်ဖြစ်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဆိုခြင်းကြောင့် ဂုဏူပစာသဒ္ဒါမည်၏၊ ထို့ကြောင့် သီဟသဒ္ဒါသည် ခြင်္သေ့ဖြစ်ကို မဟောဘဲ လုလင်ဖြစ်ကို ဟောရလေသည်။

မေး။ သီဟော’ယံ မာဏဝေါ၏ ဥပစာသဒ္ဒါ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်းကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၄–စေတီ)

ဗဟိ ဂါမော ဂေါဝ်၌ ဂေါသဒ္ဒါသည် မုချသဒ္ဒါမဟုတ်၊ မသိတတ်ခြင်း မိုက်မဲခြင်း ဂုဏ်အားဖြင့် နွားနှင့် တူသောကြောင့် အတူဖြစ်သောနွားဒြဗ်၏ ဂေါအမည်ကို အတူရှိသော တောသူတောင်သား လူရိုင်းဒြဗ်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဆိုခြင်းကြောင့် ဂုဏူပစာသဒ္ဒါမည်၏၊ ထို့ကြောင့် ဂေါသဒ္ဒါသည် နွားဒြဗ်ကို မဟော၊ တောသူတောင်သား လူရိုင်းဒြဗ်ကို ဟောရလေသည်။

မေး။ ဗဟိ ဂါမော ဂေါကို အနက်ပေး၍ အဘယ့်ကြောင့် ယင်းသို့ တင်စား၍ ပြောဆိုနိုင်ခြင်းကိုလည်း ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၀–သကျ)

ဤသို့ ခေါ်ဝေါ်တင်စားခြင်းဥပစာသည် နာမည်အားဖြင့်သာ ဖြစ်နိုင်သည်၊ ထိုသို့ ခေါ်ဝေါ် တင်စားခြင်းကြောင့် လုင်ဟူသော အနက်က ခြင်္သေ့မဖြစ်နိုင်၊ လူရိုင်းဟူသော အနက်ကလည်း နွား မဖြစ်နိုင်။

မေး။ တင်စားခေါ်ဝေါ်ခြင်း ဥပစာသည် နာမည်အားဖြင့်သာ ဖြစ်နိုင်လျှင် (ဝါ) ခြင်္သေ့ဟူသော အနက်က နွားဟူသောအနက် မဖြစ်နိုင်လျှင် (၁၅၅)ဂါထာ၌ ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေနဟု ဆိုရသနည်း။

ဖြေ။ နာမသဒ္ဒါကို ဒြဗ်၌ သင်္ကြိုဟ်ရေတွက်အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေနဟု ဆိုရသည်။

မှန်၏။ (၁၄၇) ဂါထာ၌ ဒဗ္ဗေ သင်္ဂဟိတံပိ ဝါ နာမံဟု ဆိုခဲ့ပြီ။ (**သာဓက**) (ဒီပနီ)

မေး။ ဥပစာသဒ္ဒါသည် ဘာဝတ္ထအားဖြင့် မဖြစ်ဘဲ နာမည်အားဖြင့်သာ ဖြစ်နိုင်ပါလျှင် အဘယ့်ကြောင့် “ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေန”ဟု ဆိုပါသနည်း။ (၁၃၆၄–စေတီ)

မေး။ သီဟော’ယံ မာဏဝေါ–စသော ဥပစာစကားများသည် အအမည်အားဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်၍ အနက်အားဖြင့် မဖြစ်ဟု ဆိုခဲ့ရာ “ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေန”ဟူသော (၁၅၅ဂါထာ) စကားကို ဘေဒစိန္တာဆရာ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုပါသနည်း၊ ဘေဒစိန္တာပါဌ်ကို ကိုးကား၍ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၃၁၈–သကျ)

မေး။ သူရာဒိတံရူပကဘာဝတော–၌ တံရူပက–အရ ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၈–သကျ)

တေဟိ သီဟဂေါဏေဟိ ရူပကာ သဒိသာ တံရူပကာ၊ မာဏဝ, မိလက္ခာ၊

အာဒိသဒ္ဒေန ဗာလဂုဏော ဂဟိတော။ (ဒီပနီ)

(၁၅၇) ဂါထာ

ကေစိ သဒိသဘာဝေါ ဝါ၊ သမ္ဗန္ဓော ဝါ သရူပတော။

ဒဗ္ဗံ ဝါ ဒဗ္ဗသမ္ဗန္ဓ–သာဒိသျသုတိတောတိ စ။

ယဋ္ဌိံ ပဝေသယစသော ပုံစံ(၃)မျိုးတို့၌ ကေစိဝါဒအလို သကတ်ဒြဗ်ထုတ်ပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဋီကာ)

ယဋ္ဌိံ ပဝေသယ၌

ယဋ္ဌိဟူသော, ဋ္ဌိံဟူသော သုတိသည် သကတ်၊

ဒုတ်တောင်ဝှေးနှင့် ဒုတ်တောင် ဝှေးကိုင်ထားသူ ယောကျ်ားတို့၏ ဌာနီ, ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဒြဗ်ဟု ခွဲပါ။

သီဟောယံ မာဏဝေါ၌

သီဟူသော,ဟောဟူသော သုတိသည် သကတ်၊

ခြင်္သေ့ဒြဗ်နှင့် လုလင်ဒြဗ်တို့၏ ရဲရင့်ခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်ဟူသော သဒိသဘောဂုဏ်သည်၎င်း၊ ယင်းတို့၏ ဥပမာန, ဥပမေယျ၊ သဒိသ, သဒိသီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်၎င်း ဒြဗ်ဟု ခွဲပါ။ (**ပုဗ္ဗမ-အရခွဲပုံ**)

ဤဂါထာ အပရမ္မကို (၁) ဒဗ္ဗံ ဒဗ္ဗေန (၂) ဒဗ္ဗံ သမ္ဗန္ဓေန (၃) ဒဗ္ဗံ သာဒိသျေန (၄) ဒဗ္ဗံ သုတိယာဟု (၄)ချက်ခွဲရသည်။ ထို့ကြောင့် အပရမ္မကိုထောက်၍-

သီဟောယံ မာဏဝေါ၌

ခြင်္သေ့ဒြဗ်သည်၎င်း၊ ခြင်္သေ့ဒြဗ်နှင့် လုင်ဒြဗ်တို့၏ သဒိသ, သဒိသီ အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်၎င်း၊ ခြင်္သေ့ဒြဗ်နှင့် လုင်ဒြဗ်တို့၏ ရဲရင့်ခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်ဟူသော သဒိသဘောသည်၎င်း၊ သီဟူသော, ဟဟူသော သုတိသည်၎င်း သကတ်။

လုလင်ဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏ဟု ခွဲပါ။

ဗာဟိ ဂါမော ဂေါ၌

နွားဒြဗ်သည်၎င်း၊ နွားဒြဗ်နှင့် တောသူတောင်သား လူရိုင်းဒြဗ်တို့၏ သဒိသ, သဒိသီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည်၎င်း၊ နွားဒြဗ်နှင့် တောသူတောင်သား လူရိုင်းဒြဗ်တို့၏ မသိတတ်ခြင်း၊ မိုက်မဲခြင်း ဂုဏ်အားဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်တည်းဟူသောဂုဏ်သည်၎င်း သကတ်မည်၏။

တောသူတောင်သားလူရိုင်းဒြဗ်သည် ဒြဗ်မည်၏။

မေး။ ။ သီဟဟူသော သဒိသူပစာသဒ္ဒါ၌ သကတ်ဒြဗ် ဖြစ်ပုံကို ကေစိဝါဒအားဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (စေတီ-၁၃၄၀)

မေး။ ဥပစာသဒ္ဒါ၌ သကတ်ဒြဗ် ရပုံကို သကဝါဒ ကေစိဝါဒအားဖြင့် ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၄-စေတီ)

(၁၅၈) ဂါထာ

ပဒပူရဏသန္ဓီသု၊ သုတျာ ပဒသိလိဋ္ဌတာ။

သာ ဟိ လောကေ ပသိဒ္ဓတ္တာ၊ ဒဗ္ဗေ ဂယှတိ တညုနာ။

ဤဂါထာဖြင့် သုတ္တန္တ ဝန္တ-စသော ပဒပူရဏ၊ အဘိရတိမိစ္ဆေယျ-စသော သန္ဓိပုဒ်တို့၌ သကတ်ဒြဗ် ကောက်ပုံကို ပြသည်။ (**ဠ**)

သုတ္တန္တ ဝန္တစသော ပဒပူရဏပုဒ်များ၌ သုတ်-တန်-တဟူသော သုတိသည် သကတ်၊

ပုဒ်တို့၏ညက်ညောချောမောကုန်သည်၏အဖြစ်သည် ဒြဗ်ဟု ခွဲပါ။

အဘိရတိမိစ္ဆေယျ၌ အ-ဘိ-ရ-တိ-မိစ်-ဆေ-ယျ-ဟူသော သုတိသည် သကတ်၊

ပုဒ်တို့၏ ပြေပြစ်ချောမောကုန်သည်၏အဖြစ်သည် ဒြဗ်ဟု ခွဲပါ။

[**မှတ်ချက်**။ (၁၂၇)ဂါထာ၌ပြခဲ့သော ဝါစာသိလိဋ္ဌနှင့် ဤဂါထာလာ ပဒသိလိဋ္ဌသည် အဓိပ္ပါယ် အတူပင်တည်း။ **ကသ္မာ?** ထိုပဒသိလိဋ္ဌတာသည် လောက၌ ထင်ရှားသည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။]

(၁၅၉)ဂါထာ

န တု သဒ္ဒါ အနတ္ထာတိ–ဉာယေန ပဒပူရဏော။
ပဒတ္ထော သုတိယာ တဿ၊ ပဒတ္ထေ၀ ပဝတ္တိတော။

သုတ္တန္တ ဝနန္တစသော ပဒပူရဏတို့၌ ပဒသိလိဋ္ဌတာဟူသော ဒြဗ်အပြင် အခြားအနက်တမျိုး အပိုရပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

န တု သဒ္ဒါ အနတ္ထာဟူသော ပရိဘာသာအရ သုတ္တန္တ၌

အန္တသဒ္ဒါသည် သုတ္တပုဒ်၏ အနက်၌ပင် တွဲဘက်၍ ဟောသောကြောင့် သုတ်–တန်–တဟူသော သုတိသည် သကတ်၊

သုတ္တပုဒ်၏ (ဝါ) သုတ္တန္တ ပုဒ်၏ သုတ္တန် ပိဋ္ဋကတ်ဟူသော အနက်သည် ဒြဗ်–ဟု အနက်တမျိုး ခွဲရပြန်သေးသည်။

"ပုဒ်အနက်မရှိ တဗ္ဗော" "ပစ္စည်းအနက်မရှိ သွတ္တ"ဟု ဆိုခြင်းကား ၎င်းပုဒ်ပစ္စည်းတို့၏ သီးသန့်ကိုယ်ပိုင် ဝိသေသနအနက် မရှိသည်ကို ရည်၍ဆိုခြင်းဖြစ်သည်၊ ယှဉ်ဘက်ပုဒ်တို့၏ အနက်ကို ကပ်မြှောင်၍ ဟောသည်ပင် ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် **န တု သဒ္ဒါ အနတ္ထာ**ဟူသော ပရိဘာသာနှင့် မဆန့်ကျင်ပါ။

မေး။ "ပစ္စည်းအနက်မရှိ သွတ္တ၊ ပုဒ်အနက်မရှိ တဗ္ဗော"ဟူသော စကားရပ်နှင့် "န တု သဒ္ဒါ အနတ္ထာ"ဟူသော ပရိဘာသာတို့ မဆန့်ကျင့်အောင် ယူပြပါ။ (၁၃၆၃–သကျ)

မေး။ ပဒပူရဏာသန္နိသု ။ပ။ ပဒတ္ထေ၀ ပဝတ္တိတော၌ ပေယျာလကို ဖော်၍ ပဒ၊ ပဒပူရဏ၊ ပဒတ္ထတို့၏အရကို ပုံစံထုတ်၍ ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (စေတိ–၁၃၁၅)

(၁၆၀) ဂါထာ

ဘာဝန္တိ ဗုဒ္ဓိ သဒ္ဒါသ္မာ–တိ ဘာဝေါ သနိမိတ္တကာ။
ဒဗ္ဗဂုဏကြိယာနာမ–ဇာတိ သဒ္ဒပဝတ္တိယာ။

ဆိုခဲ့ပြီး သကတ်ဟု ဆိုအပ်သော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကိုပင် ဘာဝဟု ခေါ်ဝေါ်ကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီ**)

မေး။ သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို "ဘော"ဟု ခေါ်ကြောင်းပြ ဂါထာကို အနက်သမ္ဗန်ခဲ့ပါ။ (၁၃၅၀–စေတိ)

ဘာဝကို **ဘဝန္တိ ဗုဒ္ဓိသဒ္ဒါ အသ္မာတိ ဘာဝေါ**ဟု ပြု။

အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါတို့၏ ဖြစ်ပေါ်ကြောင်း (ဝါ) ဖြစ်ပေါ်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဇာတ် ဂုဏ် ကြိယာ ဒြပ် နာမ် (၅)မျိုးကို ဘာဝဟုခေါ်သည်၊ ထို(၅)မျိုးကို သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ် (၅)မျိုးဟုလည်း ခေါ်သည်။ တဒ္ဓိတ်ဘော (၅)မျိုးဟုလည်း ခေါ်သည်။

ဒဏ္ဍိတ္တံ (ဒဗ္ဗ)၊ နီလတ္တံ (ဂုဏ်)၊ ပါစကတ္တံ (ကြိယာ)၊ ဍိတ္ထတ္တံ (နာမ)၊ ဂေါတ္တံ(ဇာတိ)။

(၁၆၁)ဂါထာ

သမ္ဗန္ဓိနာ ဟိ သမ္ဗန္ဓော၊ တဿိတတ္တာ သရူပကံ။
ဇာတျာ သဒ္ဒဿ ဇာတိတ္တာ၊ သာဒိသျံ သဒိသေန ဝါ။

သကတ်, ဘော, သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်တို့သည် သဘောတူပင်ဖြစ်၏၊ သို့ဖြစ်လျှင် သကတ်သည် (၈)ပါးရှိပါလျှက် ဘာဝ၏အရကောက်ကို ပြဆိုရာ ရှေ့ဂါထာ၌ ဒြဗ်ဂုဏ်စသော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ် (၅)မျိုးကိုသာ ကောက်၍ အဘယ့်ကြောင့် သုတိ, သမ္ဗန်, သဒိသဘော(သာဒိသျ)တို့ကို မကောက်ယူပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သမ္ဗန်သည် သမ္ဗန္ဓီဒြဗ်၌ မှီသောကြောင့် ဒြဗ်ဟူသော (သကတ်)ဘောဖြင့် သမ္ဗန်ဟူသော သကတ်ကိုလည်း ယူပြီးဖြစ်တော့သည်။

သဒ္ဒါဟူသော သုတိသည် သဒ္ဒါဟူသော အမျိုးဇာတ်ဖြစ်သောကြောင့် ဇာတ်ဟူသော သကတ်ဖြင့် သုတိကိုလည်း ယူပြီးဖြစ်တော့သည်။

သဒိသဘော (သာဒိသျ)သည် သဒိသဒြဗ်၌ မှီသောကြောင့် သဒိသဒြဗ်ဟူသော သကတ်ဖြင့် သဒိသဘော (သာဒိသျ)ကိုလည်း ယူပြီးဖြစ်တော့သည်၊ ထို့ကြောင့် သကတ်(၈)ပါးရှိသော်လည်း ဘာဝ– အရ ဒြဗ်ဂုဏ်စသော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ် (၅)မျိုးကိုသာ ကောက်ယူရပေသည်။

မေး။ သကတ်ရှစ်ပါးတို့တွင် သမ္ဗန်သုတိသဒိသဘောတို့ကို ဘာဝ–အရ၌ မယူခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၄၄–သကျ)

(၁၆၂)ဂါထာ

ဝိဂ္ဂဟာဝိဂ္ဂဟတ္ထာ ယေ၊ နိမိတ္တာနာပဟု ဏျာဒယော။

တတော ဘာဝတ္ထဝါစိတ္တာ၊ တထာ သာဓုသကတ္ထကေ။

ဝိသယဖြစ်သော ဘာဝကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ ဝိသယီဖြစ်သော ပစ္စည်းများကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီ**)

ဝိဂ္ဂဟာဝိဂ္ဂဟတ္ထာကို ဝိဂ္ဂဟတ္ထ, အဝိဂ္ဂဟတ္ထ ဟု (၂)မျိုးခွဲ။

ဝိဂ္ဂဟပုဒ်ကို **နိပ္ဖန္နဿ အတ္ထော ဝိသေသန ဂယှတိ ဧတေနာတိ ဝိဂ္ဂဟော**ဟု ပြု။

ဂေါစသော နိပ္ဖန္နပုဒ်၏အနက်ကို အခြားအနက်နှင့် မရောနှောအောင် အထူးအားဖြင့် ယူကြောင်းဖြစ်သော ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ၌ ဂစ္ဆတိဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျမျိုးကို ဝိဂ္ဂဟဟု ခေါ်သည်။

ဝိဂ္ဂဟဿ အတ္ထော ဝိဂ္ဂဟတ္ထောဟု ပြု။

ဤသို့ တပ္ပုရိသ်သမာသ် ပြုသောအခါ ဂစ္ဆတီတိ၊ ရဉ္ဇော ပုရိသောတိ၊ ဟတ္ထော အဿ အတ္ထီတိ၊ ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထီတိစသော ဗျုပ္ပတ္တိကို ငဲ့သော ဝိဂြိုဟ်၏အနက်ဖြစ်သော သွားခြင်း၊ သမ္ဗန်စသော ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်ကို ဝိဂ္ဂဟတ္ထဟု ခေါ်သည်။

ဝိဂ္ဂဟတ္ထော ဧတေသံ အတ္ထီတိ ဝိဂ္ဂဟတ္ထာ–အဿတ္ထိဆင့်။

အပဓာနအားဖြင့် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်ကို ဟောသော ဂေါစသော သဒ္ဒါများကို အရကောက်။

အဝိဂ္ဂဟတ္ထ၌ အဝိဂ္ဂဟပုဒ်ကို **န ဝိဂ္ဂဟော အဝိဂ္ဂဟော**ဟု ပြု။

ဝိဂြိုဟ်မဟုတ်သော ဂေါ၊ ရာဇပုရိသော၊ ဟတ္ထီ၊ ဒဏ္ဍီစသော နိပ္ဖန္နပုဒ်များကို အဝိဂ္ဂဟဟု ခေါ်သည်။

အဝိဂ္ဂဟဿ အတ္ထော အဝိဂ္ဂဟတ္ထောဟုပြု။

ထိုသို့ပြုသောအခါ ဝိဂြိုဟ်ကို မငဲ့သော ဆိုခဲ့ပြီးသော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို အဝိဂ္ဂဟတ္ထဟု ခေါ်သည်။

[မှတ်ချက်။ အဝိဂ္ဂဟတ္ထပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟသုံး အတ္ထော ဝိဂ္ဂဟတ္ထော၊ န ဝိဂ္ဂဟတ္ထော အဝိဂ္ဂဟတ္ထော ဟုလည်း ပြုနိုင်သည်။ အရတူပြီ။]

ထို့နောက် အဝိဂ္ဂဟတ္ထော ဧတေသံ အတ္ထီတိ အဝိဂ္ဂဟတ္ထာဟု ပြု။

ထိုသို့ ပြုသောအခါ ဝိဂြိုဟ်နှင့်ကင်း၍ အပဓာနအားဖြင့် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို ဟောကုန်သော ဂေါ၊ ရာဇပုရိသော၊ ဟတ္ထီ၊ ဒဏ္ဍီစသော သဒ္ဒါတို့ကို အဝိဂ္ဂဟတ္ထဟုခေါ်သည်။

မေး။ ဝိဂ္ဂဟ, ဝိဂ္ဂဟတ္ထ, အဝိဂ္ဂဟ, အဝိဂ္ဂဟတ္ထတို့ကို ပြယုဂ်ထုတ်၍ ရှင်းပြပါ။ (စေတီ–၁၃၄၁)

မေး။ ဝိဂ္ဂဟာဝိဂ္ဂဟတ္ထာယေ ဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြ၍၊ ဝိဂ္ဂဟတ္ထ အဝိဂ္ဂဟတ္ထ အရ ဂေါသဒ္ဒါကို အနက်သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၅၉–စေတီ)

ဂေါ–သွားတတ်သော နွား။ (ဝိဂ္ဂဟတ္ထ ဂေါသဒ္ဒါ) ဂေါ–နွား။ (အဝိဂ္ဂဟတ္ထ ဂေါသဒ္ဒါ)

မေး။ ဝိဂ္ဂဟာဝိဂ္ဂဟတ္ထာ ယေ–၌ ဝိဂ္ဂဟတ္ထ အဝိဂ္ဂဟတ္ထ သရုပ် ထုတ်ပါ။ (၁၃၄၇–သကျ)

မေး။ ဝိဂ္ဂဟတ္ထသဒ္ဒါနှင့် အဝိဂ္ဂဟတ္ထသဒ္ဒါတို့၏ အဓိပ္ပါယ်နှင့် အရတို့ကို ပြည့်စုံအောင် ဖော်ပြ။ (၁၃၅၁–သကျ)

ဝိဂ္ဂဟတ္ထသဒ္ဒါတို့သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောကုန်၏။

အဝိဂ္ဂဟတ္ထသဒ္ဒါတို့သည် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို အပဓာနအားဖြင့် ဟောကုန်၏။

ဏျစသော ပစ္စည်းတို့သည် ဘောအနက်ဟု ဆိုအပ်သော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်အနက်ကို ဟောကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုဏျစသောပစ္စည်းများကို အဝိဂ္ဂဟတ္ထသဒ္ဒါတို့နောင် သက်ကြသည်။

မေး။ ဏျစသော ပစ္စည်းတို့သည် ဘောအနက် (သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်)ကို ဟောကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အဝိဂ္ဂဟတ္ထသဒ္ဒါတို့နောင် သက်ကြကုန်စေ၊ ဝိဂ္ဂဟတ္ထသဒ္ဒါတို့နောင်ကား အဘယ့်ကြောင့် သက်နိုင်ကြကုန်သနည်း။

ဖြေ။ ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်သည် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်၌ အတွင်းဝင်သည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

ဏျစသောပစ္စည်းတို့သည် ဘော(သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်)အနက်၌သာ သက်သည် မဟုတ်၊ သာဓုအနက်၊ သကတ်အနက်၌လည်း ဏျတ္တတာ ဘာဝေတုသုတ်၌ တုသဒ္ဒါဖြင့် သက်နိုင်ကြသေးသည်။

ပုံစံ–ကမ္မနိ သာဓု ကမ္မညံ၊ ဒေဝေါ ဧဝ ဒေဝတာ စသည်တည်း။

မေး။ ဒေဝတာဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြု၍ အနက်ပေးခဲ့ပါ။ (၁၃၆၃–သကျ)

သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည်ရှိသော် ဘာဝသဒ္ဒါဖြင့် ပြုအပ်၏၊ ပြုဟန်ကား– ဒေဝသု ဘာဝေါ ဒေဝတာ၊ ဟီနသု ဘာဝေါ ဟီနကော၊ ဝိနယသု ဘာဝေါ ဝေနယိကော၊ မုခသု ဘာဝေါ မုချံ၊ ဤသို့ စသောအားဖြင့် ပြုအပ်၏။

ဒေဝသု–နတ်၏၊ ဘာဝေါ–နတ်တည်း၊ ဒေဝတာ–နတ်။

ဟီနသု–အယုတ်၏၊ ဘာဝေါ–အယုတ်တည်း၊ ဟီနကော–အယုတ်။

ဝိနယသု–ဆိုဆုံးမသူ၏၊ ဘာဝေါ–ဆိုဆုံးမသူတည်း၊ ဝေနယိကော–ဆိုဆုံးမသူ။

မုခသု–မျက်မှောက်၏၊ ဘာဝေါ–မျက်မှောက်တည်း၊ မုချံ–မျက်မှောက်။

ဤသို့ သကတ္ထ(သွတ္ထ) ပေါ်လွင်အောင် အနက်ပေးရမည်။

ဒေဝသု ဘာဝေါ ကား သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ဝိဂြိုဟ်၊ ဒေဝတာကား သွတ္ထတဒ္ဓိတ်ပုဒ်၊ ဒေဝပုဒ် တာပစ္စည်း။

သွတ္ထတဒ္ဓိတ်တို့၏ သဘောသည် ပုဒ်အရ ပစ္စည်းအရ အထူးမရှိသောကြောင့် နတ်ရ၏။ (ဦးထွန်းတင်၊ သဒ္ဒါကြီးပို့ချစဉ်၊ ဂါမဏေဗန္ဓုသဟာယာဒီဟိ တာ–သုတ်)

နိမိတ္တာနာပဟု၌ နိမိတ္တအရ ဖျုပ္ပတ္တိနိမိတ်နှင့် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်တို့ကိုယူ။
ထိုတွင် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်၌–(၁) ဗျုပ္ပတ္တိ (၂) ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်ဟု (၂)မျိုးခွဲပါ။

ပဝတ္တိနိမိတ်၌လည်း– (၁) ပဝတ္တိ (၂) ပဝတ္တိနိမိတ်ဟု (၂)မျိုးခွဲပါ။ ထို့ကြောင့် (၄)မျိုးရှိသည်ဟု မှတ်ပါ။ ထိုတွင်–

(၁) **ဝိသေသန ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတာယာတိ ဗျုပ္ပတ္တိ**ဟူသည်နှင့်အညီ မလိုအပ်သောအနက်တို့မှ ထူးသောအားဖြင့် လိုရာအနက်၏ ဖြစ်ပေါ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျကို ဗျုပ္ပတ္တိဟု ခေါ်သည်။

ပုံစံကား–ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ၌ ဂစ္ဆတိတည်း။

(၂) **ဗျုပ္ပတ္တိယာ နိမိတ္တံ ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ**ဟူသည်နှင့်အညီ ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သော သွားခြင်းအစရှိသော ကြိယာ, သမ္ဗန်စသည်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်မည်၏။

(၃) **ပဝတ္တနံ ပဝတ္တိ၊ သဒ္ဒဿ ပဝတ္တိ သဒ္ဒပဝတ္တိ**ဟူသည်နှင့်အညီ သဒ္ဒါဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် သဒ္ဒပဝတ္တိမည်၏၊ သဒ္ဒကို ချေ၍ ပဝတ္တိမည်၏ဟုလည်း ခေါ်ဆိုနိုင်သည်။

ပုံစံကား–ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ၌ ဂေါတည်း။

(၄) **ပဝတ္တိယာ နိမိတ္တံ ပဝတ္တိနိမိတ္တံ**ဟူသည်နှင့်အညီ သဒ္ဒါဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ် (၅)မျိုးသည် ပဝတ္တိနိမိတ်မည်၏။ ဤသို့ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကကို သိရသည်။

မေး။ ဗျုပ္ပတ္တိ၊ ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်၊ ပဝတ္တိ၊ ပဝတ္တိနိမိတ်(၄)မျိုးတို့၏ အထူးကို ဖော်ပြပါ(စေတိ–၁၃၂၀)

ဂေါကို ဂစ္ဆတီတိ ဂေါဟု ပြု။

(၁) ဂစ္ဆတိဟူသော ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိမည်၏။

(၂) သွားခြင်းကြိယာသည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်မည်၏။

(၃) ဂေါဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိမည်၏။

(၄) နွားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်မည်၏။

ရာဇပုရိသောကို ရညော ပုရိသောတိ ရာဇပုရိသောဟု ပြု။

(၁) ရညော ပုရိသောတိဟူသော ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိမည်၏။

(၂) မင်းဒြဗ်နှင့် အချင်းယောကျ်ားဒြဗ်တို့၏ သမ္ဗန်,သမ္ဗန္ဓီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်မည်၏။

(၃) ရာဇပုရိသောဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိမည်၏။

(၄) မင်းချင်းယောကျ်ားဇာတ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်မည်၏။

ဟတ္ထီကို ဟတ္ထော အဿ အတ္ထီတိ ဟတ္ထီဟု ပြု။

(၁) ဟတ္ထော အဿ အတ္ထီတိဟူသော ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိမည်၏။

(၂)လက်တည်းဟူသော ဆင်နှာမောင်းဒြဗ်၏ ဆင်ဒြဗ်နှင့် ဌာနီ, ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်မည်၏။

(၃) ဟတ္ထီဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိမည်၏။

(၄) လက်တည်းဟူသော ဆင်နှာမောင်းဒြဗ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်မည်၏။

ဒဏ္ဍီကို ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထိတိ ဒဏ္ဍီဟု ပြု။

(၁) ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထီတိဟူသော ဝိဂြိုဟ်ဝါကျသည် ဗျုပ္ပတ္တိမည်၏။

(၂) တောင်ဝှေးဒြဗ်နှင့် လူဒြဗ်တို့၏ ဌာနီ,ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် ဗျုပ္ပတ္တိနိမိတ်မည်၏။

(၃) ဒဏ္ဍီဟူသော နိပ္ဖန္နသဒ္ဒါသည် ပဝတ္တိမည်၏။

(၄) တောင်ဝှေးဒြဗ်သည် ပဝတ္တိနိမိတ်မည်၏။

[အမှာ။ ဤကား **ဘေဒစိန္တာဋီကာနည်း**ဖြစ်၏၊ **အဘိဓာန်ဋီကာ**၌ ဗျုပ္ပတ္တိစတုက္ကထုတ်ပုံကို တစ်မျိုး ပြဆိုထားသေးသည်။ (ဓာန်ဋီ–၄၃၆ဂါထာ ကြည့်)**]**

(၁၆၃)ဂါထာ

သဒ္ဒဝုတ္တိနိမိတ္တာန–ဂတာတ္ထေ ဗုဒ္ဓိ ဝတ္တတေ။
သဒ္ဒဝုတ္တိနိမိတ္တေန၊ တထာ သဒ္ဒေါစ ဝတ္တတေ။

အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါတို့၏ ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(**တနည်း**) (၁၆၀)ဂါထာလာ ဘဝန္တိ ဗုဒ္ဓိသဒ္ဒါ ဧတသ္မာတိအရ အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါတို့သည် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်မှ အဘယ်သို့ ဖြစ်ကုန်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အသိဉာဏ်သည် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို ရှေးဦးစွာ သိပြီးမှ ဒြဗ်စသော အနက်တို့ကို သိ၏။

သဒ္ဒါသည်လည်း နိမိတ်ကို ရှေးဦးစွာ အပဓာနအားဖြင့် ဟောပြီးမှ ဒြဗ်စသော အနက်တို့ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောသည်၊ ထို့ကြောင့် (၁၆၀)ဂါထာ၌ အသိဉာဏ်နှင့် သဒ္ဒါတို့သည် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်မှ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုခဲ့လေသည်။

မေး။ အသိဉာဏ်ဖြစ်ပုံနှင့် သဒ္ဒါဖြစ်ပုံပြ ဂါထာကို အနက်သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၅၇–စေတီ)

(၁၆၄)ဂါထာ

ပဓာနတော နိမိတ္တတ္ထော၊ သဒ္ဒတ္ထောတျပရေဝိဒူ။
နိမိတ္တောတွပဓာနေန၊ တဗ္ဗိသေသျော ပဓာနတော။

သဒ္ဒါက အနက်ကို ဟောရာ၌ အပရေဝါဒနှင့် မိမိဟူသော ကျမ်းဆရာဝါဒကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အပရေဆရာတို့က သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်အနက်သည် သဒ္ဒါ၏ ပဓာနအနက်ဖြစ်၏ဟု ဆိုကြသည်။

အမှန်စင်စစ်ကား သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်အနက်သည် သဒ္ဒါ၏ အပဓာနအနက်ဖြစ်၏။

ထိုသဒ္ဒပဝတ္တိ နိမိတ်အနက်သည် အထူးပြုအပ်သော ဝိသေသျဒြဗ်အနက်သည်သာ သဒ္ဒါ၏ ပဓာနအနက် ဖြစ်၏။ ဤသို့ **ကျမ်းဆရာ**ယူဆသည်။

မေး။ ဂေါသဒ္ဒါ၏ သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ် ဟောပုံကို သကဝါဒအလိုအားဖြင့် ဖော်ပြ၍၊ ပုံစံတခုစီ မျှသာ ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၅၉–စေတီ)

ဤဂါထာပုဗ္ဗမြင့် ပဓာနအပြားကို ပြသည်၊ အပရမြင့် အောက်**"ယော သကတ္ထော တိဝုတ္တော သော"**စသော (၁၄၄)ဂါထာကို နိဂုံးချုပ် ပြသည်။ ဤသို့ ဒီပနီဆရာတော်ဆိုသည်။

(၁၆၅)ဂါထာ
ဂေါတ္တံ ဒဗ္ဗသ ဂေါဇာတိ၊ ဇာတျာ ဝါ ဂေါ သရူပကံ။
ဍိတ္ထတ္တံ ဍိတ္ထနာမတ္တ-မိစ္စာဒီသု အယံ နယော။

ယခုအခါ သကတ်ဟု ဆိုအပ်သော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို အပဓာနအားဖြင့် ဟောသောသဒ္ဒါနောင် ဏျစသောပစ္စည်းတို့ သက်ထားသော ဥဒါဟရဏ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂေါတ္တံ ဒဗ္ဗသ ဂေါဇာတိ၌ ဂေါတ္တံသာ လိုရင်းတည်း။

ဤဂေါတ္တံ၌ ဂေါသဒ္ဒါသည် နွားဇာတ်ကို ပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ နွားဒြဗ်ကို ဟောအံ့၊ ထိုသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင်

ဂေါတ္တ၏အရ နွားဇာတ် ရ၏၊ တ္တပစ္စည်းသည်လည်း နွားဇာတ်ကို ဟော၏။

ဂေါတ္တံ-နွား၏အဖြစ်ဟု အနက်ပေး။

ဇာတျာ ဝါ ဂေါ သရူပကံ၌လည်း ဂေါတ္တံ လိုက်လာ၏၊ ထိုဂေါတ္တံသာ လိုရင်းတည်း။

ထိုဂေါတ္တံ၌ ဂေါသဒ္ဒါသည် ဂေါဟူသောသုတိကို သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ပြု၍ နွားဇာတ်ကို ဟောအံ့၊ ထိုသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင်

ဂေါတ္တံအရ ဂေါဟူသော သုတိ ရ၏၊ တ္တပစ္စည်းသည်လည်း ဂေါသုတိကိုပင် ဟော၏။

ဂေါတ္တံ-နွားဇာတ်၏အဖြစ်ဟု အနက်ပေး။

မေး။ ဂေါတ္တံ ဒဗ္ဗသ ဂေါ ဇာတိဝယ် ဂေါသဒ္ဒါက ဟောအပ်သော အနက်ကို သကဝါဒ အပရေဝါဒအားဖြင့် ခွဲခြားဖြေဆို၍၊ ဂေါတ္တံ၌ တ္တပစ္စည်း၏ အနက်နှင့် ဂေါတ္တပုဒ်၏ အရကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၄-စေတီ)

မေး။ နွားဇာတ်ဟော ဂေါသဒ္ဒါ နွားဒြဗ်ဟော ဂေါသဒ္ဒါတို့နောင် သက်သော တ္တပစ္စည်း၏ အရကို ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၅-သကျ)

မေး။ ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဝါဒီ ဇာတိပဒတ္ထိကဝါဒီ ဆရာတို့အားလျော်စွာ ဂေါတ္တံပုဒ်ကို ပကတျတ္ထ ပစ္စယတ္ထ ပေါ်လွင်အောင် အနက်ပေးပါ။ (၁၃၇၀-သကျ)

သကတ်ဒြဗ် (၂)မျိုးတွင် သကတ်အနက်သာလျှင် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း၏အနက်ဖြစ်သည်၊ ထိုတဒ္ဓိတ် ပစ္စန္တပုဒ်ကို ပဌမန္တထားရသည်။

ဒြဗ်အနက်ကား-ဘာဝယောဂပုဒ်၏အနက်ဖြစ်သည်၊ ယင်းဘာဝယောဂပုဒ်ကို ဆဋ္ဌျန္တထား ရသည်။

ဍိတ္ထတ္တံ၌ ဍိတ္ထသဒ္ဒါသည် ဍိတ္ထနာမည်ကို ပဝတ္တိနိမိတ်ပြု၍ ဍိတ္ထအမည်ရှိသော နွားဒြဗ်ကို ဟောအံ့။ ထိုဍိတ္ထသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘောဆင့်လျှင်

ဍိတ္ထတ္တံအရ ဍိတ္ထနာမည် ရ၏။ တ္တပစ္စည်းသည် ဍိတ္ထနာမည်ကို ဟော၏။

ဍိတ္ထတ္တံ-ဍိတ္ထအမည်ရှိသော နွားဒြဗ်၏အဖြစ်ဟု အနက်ပေး။

(**တနည်း**) ဒိုတ္တာတွံ၌ ဒိုတ္တာသဒ္ဒါသည် ဒိုတ္တာနာမဇာတ်ကို ပဝတ္တနိမိတ်ပြု၍ ဒိုတ္တာနာမည်ကို ဟောအံ့၊ ထိုဒိုတ္တာသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် ဒိုတ္တာတွံအရ ဒိုတ္တာနာမည်ဇာတ် ရ၏။

(**တနည်း**) ဒိုတ္တာတွံ၌ ဒိုတ္တာသဒ္ဒါသည် ဒိုတ်ဟူသော, တဟူသော သုတိကို ပဝတ္တိနိမိတ်ပြု၍ ဒိုတ္တာနာမည် ဇာတ်ကိုဟောအံ့၊ ထိုဒိုတ္တာသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် ဒိုတ္တာတွံအရ ဒိုတ်–တဟူသော သုတိ ရ၏။

အပရမ္မဖြင့် ဒိုတ္တော ဂေါ ဂေါဿ ဒိုတ္တောတိစသော (၁၄၆)ဂါထာဖြင့် ပြခဲ့သော သဒ္ဒပဝတ္တိ နိမိတ်ကို ဟောသောသဒ္ဒါနောင်ဖြစ်သော ဘောဟောပစ္စည်း၏ ပုံစံ(ဥဒါဟရဏ်)ကို ပြသည်။

မိစ္စာဒီသု၌ **အာဒိသဒ္ဒါ**ဖြင့် သုက္ကတွံစသော ဂုဏသဒ္ဒါ၊ ယဋ္ဌိတွံစသော ဒဗ္ဗသဒ္ဒါ၊ ပါစကတွံစသော ကြိယာ သဒ္ဒါများကိုယူ။

သုက္ကတွံ၌ သုက္ကသဒ္ဒါသည် ပုဆိုးဒြဗ်ကို ဟောအံ့၊ ယင်းသုက္ကသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် သုက္ကတွံအရ အဖြူဂုဏ်နှင့် အဖြူဂုဏ်ဇာတ်ရ၏။

သုက္ကသဒ္ဒါသည် အဖြူဂုဏ်ဇာတ်ကို ဟောအံ့၊ ယင်းသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် သုတိရ၏။

သီဟတွံ၌ သီဟသဒ္ဒါသည် လုင်ဒြဗ်ကိုဟောအံ့၊ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် သီဟတွံအရ ခြင်္သေ့ဒြဗ်ကိုငင်း၊ ခြင်္သေ့ဒြဗ်၏လုင်ဒြပ်နှင့် ရဲရင့်ခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏ အဖြစ်တည်း ဟူသော သဒိသဘောဂုဏ်ကိုငင်း ကောက်ရသည်။

ဒဏ္ဍီတွံ၌ ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါသည် ယောကျ်ားဒြဗ်ကို ဟောအံ့၊ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် ဒဏ္ဍီတွံအရ တောင်ဝှေးဒြဗ်ကိုငင်း၊ တောင်ဝှေးဒြဗ်နှင့် လူဒြဗ်တို့၏ ဌာနီ, ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ဗန်ကိုငင်း ကောက်ရသည်။

အဆိုပါ ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါသည် တောင်ဝှေးဒြဗ်နှင့် မကင်းသော ယောကျ်ားဇာတ်ကို ဟောအံ့၊ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် ဒဏ္ဍီတွံအရ လူဇာတ်ကိုငင်း၊ ဒဏ်–ဍီ–ဟူသော သုတိကိုငင်း ကောက်ရမည်။

ဆိန္နဟတ္ထတွံ၌ ဆိန္နဟတ္ထသဒ္ဒါသည် လက်ပြတ်ရှိသော ယောကျ်ားဒြဗ်ကို ဟောသည် ဖြစ်အံ့၊ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် ယင်းပုဒ်အရ လက်ပြတ်ဒြဗ်ကိုငင်း၊ လက်ပြတ်ဒြဗ်နှင့် ယောကျ်ားဒြဗ်တို့၏ ဌာနီ, ဌာနအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်ကိုငင်း၊ ယောကျ်ားဇာတ်ကိုငင်း ကောက်ရမည်။

အဆိုပါ ဆိန္နဟတ္ထသဒ္ဒါသည် လက်ပြတ်နှင့် မကင်းသော ယောကျ်ားဇာတ်ကို ဟောအံ့၊ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်သည့်အခါ ဆိန်–န–ဟတ်–ထဟူသော သုတိကို ကောက်ရမည်။

ပါစကတွံ၌ ပါစကသဒ္ဒါသည် ချက်တတ်သော ယောကျ်ားဒြဗ်ကို ဟောအံ့၊ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် ကြိယာကာရကသမ္ဗန်ကိုငင်း၊ ချက်ခြင်းကြိယာဇာတ်ကိုငင်း ကောက်ရမည်။

အဆိုပါ ပါစကသဒ္ဒါသည် ကြိယာဇာတ်နှင့် မကင်းသော ယောကျ်ားဇာတ်ကို ဟောအံ့၊ ထိုပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လျှင် ပါ–စ–ကဟူသော သုတိကို ကောက်ရမည်။

(၁၆၆)ဂါထာ

ဇာတျတ္ထေ ရုဠှိယာ ဟောတိ၊ သမာသော တဒ္ဓိတော ကိတော။

ဇာတျတ္ထေ ဏျာဒယော ဟောန္တိ၊ န စ သမ္ဗန္ဓကာဒိကေ။

ဏျစသော ပစ္စည်းတို့၏ သကတ္ထ, ဘာဝတ္ထ, သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ္တတ္ထကို ဟောသောအားဖြင့် အနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ ထိုဏျစသော ပစ္စည်းတို့၏ အနက်မရှိသောအားဖြင့် သွတ္ထအဖြစ်တည်းဟူသော ရှေ့နည်းနှင့် မတူဘဲ ထူးခြားပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာအဓိပ္ပါယ်ကား

သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ်တို့သည် ဇာတ်အနက်၌ အထင်ရုဠှီအားဖြင့် ဖြစ်သောအခါ ထိုသမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ်တို့နောင် သက်အပ်သော ဘောဟောဏျစသော ပစ္စည်းများသည် ဇာတ်အနက်ကိုပင် ဟောကြရသည်၊ သမ္ဗန်စသောအနက်များကို မဟောကြဟု ဆိုလိုသည်။

ရှင်းဦးအံ့။ ။ အဿဿ ကဏ္ဏော အဿကဏ္ဏောဟူသော သမာသ်သည် မြင်း၏နားရွက်ကို မဟောဘဲ အထင်ရုဠှီအားဖြင့် အင်ကြင်းပင်ဇာတ်ကို ဟောအံ့၊

ယင်းပုဒ်နောင် ဘောဆင့်လိုက်လျှင် အဿကဏ္ဏဟူသော သမာသ်ပုဒ်နောင် သက်အပ်သော တ္တပစ္စည်းသည် အင်ကြင်းပင်ဇာတ်ကိုပင် ဟောရတော့သည်၊ (ဝါ) အဿကဏ္ဏတ္တံ-အရ အင်ကြင်းပင် ဇာတ်ကိုပင် အရကောက်ရသည်။

ဝိဂြိုဟ်အတွင်းက သဝိဘတ်၏သမ္ဗန်အနက်ကိုငှ်း၊ မြင်း၏နားရွက်ကိုငှ်း မဟော၊ မကောက်ရ။

ရညော ပုရိသော ရာဇပုရိသောဟူသော သမာသ်သည် မင်းချင်းယောကျ်ားဒြဗ်ကို မဟောဘဲ အထင်ရုဠှီအားဖြင့် မင်းချင်းယောကျ်ားဇာတ်ကို ဟောအံ့၊

ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် တ္တပစ္စည်းသည် မင်းချင်းယောကျ်ားဇာတ်ကိုပင် ဟောရတော့သည်၊ (ဝါ) ရာဇပုရိသတ္တံ-အရ မင်းချင်း ယောကျ်ားဇာတ်ကို အရကောက်။

ဝိဂြိုဟ်အတွင်းက သဝိဘတ်၏သမ္ဗန် အနက်ကိုငှ်း၊ မင်းချင်းယောကျ်ားဒြဗ်ကိုငှ်း မဟော၊ မကောက်ရတော့ပါ။

ဟတ္ထော အဿ အတ္ထီတိ ဟတ္ထီဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်သည် လက်တည်းဟူသော နှာမောင်းရှိသော ဆင်ဒြဗ်ကို မဟောဘဲ အထင်ရုဠှီအားဖြင့် ဆင်ဟူသမျှ ဆင်ဇာတ်ကို ဟောအံ့၊

ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် တ္တပစ္စည်းသည် ဆင်ဟူသမျှ ဆင်ဇာတ်ကိုပင် ဟောရတော့သည်၊ (ဝါ) ဟတ္ထိတ္တံအရ ဆင်ဇာတ်ကို ကောက်ရသည်၊

ဝိဂြိုဟ်အတွင်းက သဝိဘတ်၏သမ္ဗန်အနက်ကိုငှ်း၊ နှာမောင်းဒြဗ်ကိုငှ်း မဟော၊ မကောက်ရတော့ပါ။

ဒဏ္ဍော အဿ အတ္ထီတိ ဒဏ္ဍီဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်သည် တောင်ဝှေးရှိသော ယောကျ်ားဒြဗ်ကို မဟောဘဲ အထင်ရုဠှီအားဖြင့် တောင်ဝှေးရှိသူဇာတ်ကို ဟောသည်ဖြစ်အံ့၊

ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် တ္တပစ္စည်းသည် တောင်ဝှေးရှိသူ လူဇာတ်ကိုပင် ဟောရတော့သည်။ (ဝါ) တ္တပစ္စည်းအရ တောင်ဝှေးရှိသူ လူဇာတ်ကိုပင် ကောက်ရတော့သည်။

သမ္ဗန်အနက်ကိုငှ်း၊ တောင်ဝှေးဒြဗ်ကိုငှ်း မဟော၊ မကောက်ရတော့။

အထင်ရှင်ဗြိအားဖြင့် နွားဇာတ်ကို ဟောသောအခါ ဂေါသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် ဂေါတ္တံ (တ္တပစ္စည်း)အရ နွားဇာတ်ကိုသာ ကောက်ရမည်၊ နွားဒြဗ်ကို မကောက်ရ။

အထင်ရှင်ဗြိအားဖြင့် စဖိုသည်ဒြဗ်ကို ဟောသော ပါစကသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် တ္တပစ္စည်းအရ စဖိုသည်ဇာတ်ကိုသာ ကောက်ရမည်၊ စဖိုသည်ဒြဗ်ကို မကောက်ရဟု မှတ်လေ။ (၁၅၀– ဂါထာအတိုင်း မကောက်ရဟု ဆိုလိုသည်)

မေး။ ဏျစသော ဘာဝဟောပစ္စည်းတို့သည် မည်သည့်အခါ ဇာတ်အနက်ကိုသာ ဟောသည်ကို သမာသ် တဒ္ဓိတ် ကိတ် ပုံစံတခုစီဖြင့် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၉–စေတီ)

ပစ္စည်းသက်သော သုတ်

အဆိုပါ အထင်ရှင်ဗြိအားဖြင့် ဇာတ်ကို ဟောသော သမာသ် တဒ္ဓိတ် ကိတ်သဒ္ဒါတို့နောင် သက်အပ်သော ဏျတ္တတာစသော ပစ္စည်းများကို "ဏျတ္တတာ ဘာဝေ တု"သုတ်၌ **တုသဒ္ဒါ**ဖြင့် ဖြစ်စေ၊ "ဏျတ္တတာ"ဟူသော **ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂ**ဖြင့် ဖြစ်စေ ဇာတ်အနက်တည်းဟူသော သွတ္တ၌ သက်ရသည်။

(၁၆၇)ဂါထာ

သုက္ကာဒျဘိန္နရူပေါစ၊ တဒ္ဓိတန္တောစ ကေဝလော။
ဂုဏော ဝါ ဇာတိယံ ဝါပိ၊ ပဝတ္တန္တိ ယထာရဟံ။

အောက်(၁၄၈)ဂါထာ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသောအနက်ကို ထင်စွာပြုလျှက် ဏျစသော ပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာဌာန ဝိသယကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂုဏ်နှင့် ဒြဗ်တို့ကို မခွဲမခြား တသားတည်းအားဖြင့် ဟောသော သုက္ကစသော ဂုဏသဒ္ဒါတို့ကို အဘိန္နရူပဟု ခေါ်သည်။

သုက္ကသဒ္ဒါသည် (၁) အဘိန္နရူပသုက္ကသဒ္ဒါ (၂) တဒ္ဓိတန္တသုက္ကသဒ္ဒါ (၃) ကေဝလသုက္ကသဒ္ဒါ အားဖြင့် (၃)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင်– အဘိန္နရူပသုက္ကသဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် သုက္ကတ္တံ(တ္တပစ္စည်း)အရ ပုဆိုး၏ **အဖြူဂုဏ်ဝိသေသ**ကို ယူရသည်၊ တ္တပစ္စည်းသည် ပုဆိုး၏အဖြူဂုဏ်ဝိသေသ၌ ဖြစ်၏။

သုက္ကေန ယုတ္တော သုက္ကောဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ တဒ္ဓိတ်ဏပစ္စည်းအဆုံးရှိသော သုက္ကသဒ္ဒါကို တဒ္ဓိတန္တသုက္ကသဒ္ဒါဟု ခေါ်သည်။

ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် သုက္ကတ္တံ(တ္တပစ္စည်း)အရ ပုဆိုး၏ **အဖြူဂုဏ်ဝိသေသ**ကို ယူရသည်၊ တ္တပစ္စည်းသည် ပုဆိုး၏အဖြူဂုဏ်ဝိသေသအနက်၌ ဖြစ်သည်။

အဘိန္နရူပလည်း မဖက်၊ တဒ္ဓိတန္တလည်း မဖက် သက်သက်အဖြူဂုဏ်ကိုသာ ဟောသော သုက္က သဒ္ဒါကို ကေဝလသုက္ကဟု ခေါ်သည်။

ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် သုက္ကတ္တံ (တ္တပစ္စည်း) အရ **အဖြူဂုဏ်သာမည ဇာတ်**ကို ရ၏၊ တ္တပစ္စည်းသည် အဖြူဂုဏ်သာမညဇာတ်အနက်၌ ဖြစ်၏။

မေး။ သုက္ကာဒျာဘိန္နရူပေါ စ–စသော ဂါထာကို ရှုလျှက် သုက္ကသ ဘာဝေါ သုက္ကတ္တံ၌ သုက္ကသကို အနက်မှန်မှန် သမ္ဗန်၍၊ သုက္ကတ္တံ၌ တ္တပစ္စည်း၏ သက်ရာဝိသယကိုလည်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၁–စေတီ)

မေး။ သုက္ကာဒျာဘိန္နရူပေါ စ ။ပ။ ပဝတ္တန္တိ ယထာရဟံ–ဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၇–စေတီ)

မေး။ သုက္ကာဒျာဘိန္နရူပေါ စသော ဂါထာကို ရှု၍ သုက္ကသ ဘာဝေါ သုက္ကတ္တံ၌ သုက္ကသကို အဘိန္နရူပ တဒ္ဓိတန္တ ကေဝလ အနက် ပေါ်လွင်အောင် အနက်သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၅၉–စေတီ)

သုက္ကသ–ဖြူသောအဝတ်ဟု သိသောဉာဏ် ဖြူသောအဝတ်ကို ဟောသော သုက္ကသဒ္ဒါ၏၊ ဘာဝေါ။ (အဘိန္နရူပအနက်ပေးပုံ)

သုက္ကသ–အဖြူဂုဏ်နှင့် ယှဉ်သော အဝတ်ဟု သိသောဉာဏ် ထိုအဝတ်ကို ဟောသော သုက္ကသဒ္ဒါ၏၊ ဘာဝေါ။ (တဒ္ဓိတန္တအနက်ပေးပုံ)

သုက္ကသ–အဝတ်၏ အဖြူဂုဏ်ဝိသေသကို သိသောဉာဏ် အဖြူဂုဏ်ဝိသေသကို ဟောသော သုက္ကသဒ္ဒါ၏၊ ဘာဝေါ။ (ကေဝလအနက်ပေးပုံ)

သုက္ကစသော ဂုဏသဒ္ဒါသည် အဘိန္နရူပ၏အစွမ်းဖြင့်၎င်း၊ တဒ္ဓိတန္တ၏အစွမ်းဖြင့် ၎င်း၊ ဂုဏ်နှင့် ယှဉ်သောဒြဗ်ကို ဟောသောအခါ ထိုသုက္ကစသော ဂုဏသဒ္ဒါနောင် ဘောဆင့်လျှင် ဏျတ္တတာစသော ပစ္စည်းတို့သည် **ဂုဏ်ဝိသေသ**အနက်၌ ဖြစ်ကြသည်၊

သုက္ကစသော ဂုဏသဒ္ဒါသည် အဖြူဂုဏ်သက်သက်ကိုသာ ဟောသောအခါ ထိုသုက္ကစသော ဂုဏသဒ္ဒါနောင် ဘောဆင့်လိုက်လျှင် ဏျတ္တတာစသော ပစ္စည်းတို့သည် **သုတိအနက်**၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် **ယထာရဟံ**ဟု ဆိုသည်။

ဓာတိယံဝါပိ၌ **ပိသဒ္ဒါ**ဖြင့် ဂုဏ်သာမညဓာတ်ကို ဟောသော သုက္ကစသော သဒ္ဒါနောင် တဒ္ဓိတ် ဘောဆင့်လျှင် ဏျတ္တတာစသော ပစ္စည်းတို့သည် **သုတိအနက်**၌ ဖြစ်ကြကုန်သည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို ပေါင်းဆည်းသည်။

မေး။ သုက္ကသဒ္ဒါ၏ ဟောနိုင်သော အနက်အားလျော်စွာ ယင်းနောင် သက်သော ဘာဝတ္တဏျပစ္စည်း၏ အနက်တို့ကို ပြည့်စုံကျနစွာ တွဲစပ်ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၆၁–သကျ) (၁၄၈ဂါထာ၊ ၁၆၅ဂါထာ အာဒိအရတို့နှင့် ယှဉ်ကြည့်)

(၁၆၈)ဂါထာ

သန္တသဒ္ဒေါ ဗျာဘိစာရိ–တသမ္ဗန္ဓေ ကြိယာယ ဝါ။
ဝတ္တတေ ဝတ္တမာနောပိ၊ ဒဗ္ဗေ ကမ္မေ ဂုဏမှိ စ။

ဂုဏသဒ္ဒါ၌ အကျုံးဝင်သော သုက္ကစသော သဒ္ဒါနောင်သက်သော ဏျစသော ပစ္စည်းတို့၏ အနက်ကို ပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ ဒဗ္ဗဂုဏကြိယာသဒ္ဒါတို့၌ အကျုံးဝင်သော သန္တသဒ္ဒါနောင်သက်သော ဏျစသော ပစ္စည်းတို့၏ အနက်ကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သန္တသဒ္ဒါသည်
(၁) သန္တော ပုရိသော စသည်၌ ဒြဗ်ဟော သန္တသဒ္ဒါ၊
(၂) သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနော စသည်၌ ကြိယာဟော သန္တသဒ္ဒါ၊
(၃) သန္တော ပါပေဟိ သုဂတိံ စသည်၌ ဂုဏ်ဟော သန္တသဒ္ဒါဟု (၃)မျိုးရှိသည်။

ဣတ္ထာဓိပ္ပေတ–ယင်းသန္တသဒ္ဒါ(၃)မျိုးသည် အစဉ်အတိုင်း ဒြဗ် ဂုဏ် ကြိယာ (၃)မျိုးကို ဟောသော်လည်း သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်မှာ (၃)မျိုး မရှိ၊ အဗျာဘိစာရိတသမ္ဗန်နှင့် ကြိယာ (၂)မျိုးသာရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းသန္တသဒ္ဒါ (၃)မျိုးနောင် တဒ္ဓိတ်ဘော ဆင့်လိုက်လျှင် သတ္တာ(တာပစ္စည်း)အရ အဗျာဘိစာရိတသမ္ဗန်ကိုဇင်း၊ ကြိယာကိုဇင်း ကောက်ရသည်၊ တာပစ္စည်းသည် အဗျာဘိစာရိတသမ္ဗန် အနက်၌ဇင်း၊ ကြိယာအနက်၌ဇင်း ဖြစ်၏။

မေး။ သန္တသဒ္ဒါသည် ကြိယာကို ဟောခိုက် သန္တသဒ္ဒါ ဖြစ်ကြောင်း သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၅၇–စေတီ)

မေး။ ဒြဗ် ဂုဏ် ကြိယာကို ဟောသော သန္တသဒ္ဒါ၏ သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်နှင့် ထိုသန္တသဒ္ဒါနောင် သက်သော တ္တစသော တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာဝိသယကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၉–စေတီ)

ထင်ရှားရှိခြင်းကြိယာနှင့် ထင်ရှားရှိသော ဒြဗ်၏ဇင်း၊ ထင်ရှားရှိသော ကြိယာဝိသေသနှင့် ထင်ရှားရှိသော ဂုဏ်တို့၏ဇင်း၊ အမြဲယှဉ်ခြင်းကို အဗျာဘိစာရိတသမ္ဗန်ဟု ခေါ်သည်။

မေး။ အဗျာဘိစာရိတသမ္ဗန်၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၁–စေတီ)

ကြိယာယဝယ် နိမိတ်အနက်၌ သတ္တမီဝိဘတ်သက်ထားသည်။ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ချေ၍ ကြိယာယဟု ဆိုထားသည်။

(၁၆၉)(၁၇၀)ဂါထာ

ယထာသကတ္ထတ္တံ ရာဇ–ပုရိသတ္တဥ္စ ဟတ္ထိတ္တံ။
ဒဏ္ဍိတ္တံ ကုမ္ဘကာရတ္တံ၊ ဂေါတ္တမိစ္စေဝ နော မတိ။
ပါစကတ္တဥ္စ သုက္ကတ္တံ၊ ပါဝါရဿ ဂုဏဿ ဝါ။
သတော ဝတ္ထုဿ သတ္တာစ၊ ကမ္မည် ဒေဝတာတိစ။

“ဇာတျတ္တေ ရုဠှီယာ ဟောတိ”စသော (၃)ဂါထာ၏ ဥဒါဟရဏ်ကိုဇင်း၊ (၁၆၂)ဂါထာလာ“တထာ သာဓု သကတ္ထကေ”ဟူသော စကားရပ်၏ဥဒါဟရဏ်ကိုဇင်း ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာလာ အဿကတ္ထတ္တံ၊ ရာဇပုရိသတ္တံတို့ကား (၁၆၆)ဂါထာ “သမာသော”ဟူသော ပါဌ်၏ ဥဒါဟရဏ်များဖြစ်ကြသည်။

ဟတ္ထိတ္တံ၊ ဒဏ္ဍိတ္တံတို့ကား “တဒ္ဓိတော”ဟူသောပါဌ်၏ ဥဒါဟရဏ်များဖြစ်ကြသည်။

ကုမ္ဘကာရတ္တံကား “ကိတော”ဟူသောပါဌ်၏ ဥဒါဟရဏ်တည်း။

ဤဘေဒစိန္တာဆရာကား ထိုကုမ္ဘကာရတ္တံဟူသော ဥဒါဟရဏ်သည် သမာသ်နှင့်ရောသော ကြောင့် သမာသ်နှင့်မရောသော ဂေါတ္တံ ပါစကတ္တံဟူသော ဥဒါဟရဏ်တို့သာ ကိတော ဟူသော ပါဌ်၏ ဥဒါဟရဏ် ဖြစ်သင့်သည်ဟု ဆိုသည်။ ကိတောဟူသောပါဌ်၏ ဥဒါဟရဏ်ကို ဂေါတ္တံ ပါစကတ္တံ ထုတ်ခြင်းကိုသာ ကျမ်းဆရာနှစ်သက်သည်။

သုက္ကတ္တံ၊ ပါဝါရဿ ဂုဏဿကား (၁၆၇)ဂါထာ၏ ဥဒါဟရဏ်တည်း။

သတော ဝတ္ထုဿ သတ္တာကား (၁၆၈)ဂါထာ၏ ဥဒါဟရဏ်တည်း။

ကမ္မည် ဒေဝတာတို့ကား(၁၆၂)ဂါထာလာ "တထာ သာဓုသကတ္တကေ"ဟူသော စကားရပ်၏ ဥဒါဟရဏ်တည်း။

ကုမ္ဘကာရတ္တံအရ အထင်ရှဋ္ဌီအားဖြင့် အိုးထိမ်းသည်ဇာတ်ကို ဟောသောအခါ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘောဆင့်လျှင် တ္တပစ္စည်းအရ အိုးထိမ်းသည်ဇာတ်ကိုသာ ကောက်ရမည်၊ အိုးထိမ်းသည်ဒြဗ်ကို မကောက်ရ။

သုက္ကတ္တံ ပါဝါရဿ ဂုဏဿ ဝါ – ဝါကျကို သုက္ကဿ–ဖြူသော၊ ပါဝါရဿ–အဝတ်၏၊ ဂုဏဿ– အဖြူဂုဏ်၏၊ သုက္ကတ္တံ–အဖြူဂုဏ်၏အဖြစ်ဟု အနက်ပေး။

အဘိန္နရူပဖြစ်သော (**တနည်း**) တဒ္ဓိတန္တဖြစ်သော သုက္ကသဒ္ဒါသည် အဖြူဂုဏ်ရှိသော အဝတ်ဒြဗ် ကို ဟောအံ့၊ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘောဆင့်လျှင် တ္တပစ္စည်းအရ အဝတ်၏ အဖြူဂုဏ် ဝိသေသကို ယူရမည်၊ တ္တပစ္စည်းသည် အဖြူဂုဏ်ဝိသေသအနက်၌ ဖြစ်၏။

ကေဝလဖြစ်သော သုက္ကသဒ္ဒါသည် အဖြူဂုဏ်သက်သက်ကိုသာ ဟောအံ့၊ ယင်းပုဒ်နောင် တဒ္ဓိတ်ဘောဆင့်လျှင် တ္တပစ္စည်းအရ အဖြူဂုဏ်သာမညဇာတ်ကိုရ၏၊ တ္တပစ္စည်းသည် အဖြူဂုဏ် သာမညဇာတ်အနက်၌ ဖြစ်၏။ (၁၆၇) ဂါထာပြန်ရှု။

(၁၇၁) ဂါထာ

ယထာကထဉ္စိ ဗျုပ္ပတ္တိ၊ ရုဠှီယာ အတ္ထနိစ္ဆယော။
လ္လတိ ရုဠှီပသိဒ္ဓေန၊ ဗျုပ္ပတ္တိ ယေန ကေနစိ။

အင်ကြင်းပင်အနက်ဟော အဿကဏ္ဏသဒ္ဒါသည် အဿဿ ကဏ္ဏော အဿကဏ္ဏောဟု အဘယ်နည်းဖြင့် သမာသ်ဖြစ်သနည်း?၊

ထိုသို့ ဝိဂြိုဟ်ဖြစ်နိုင်လျှင် အဘယ်နည်းဖြင့် အင်ကြင်းပင်ဟူသော အနက်ကို အဿကဏ္ဏသဒ္ဒါက ဟောနိုင်ပါသနည်း? ဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဤဂါထာအဓိပ္ပါယ်ကား–"ယထာကထဉ္စိ ဗျုပ္ပတ္တိ ရုဠှီယာ အတ္ထနိစ္ဆယော"ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ မြင်း၏နားရွက်နှင့် တူပုံကို အကြောင်းပြု၍ အင်ကြင်းပင်အနက်ဟော အဿကဏ္ဏ သဒ္ဒါသည် "အဿဿ ကဏ္ဏော အဿကဏ္ဏော"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုနိုင်ပါသည်။

ယင်းပုဒ်အနက်ကို ဆုံးဖြတ်လိုက်လျှင်ကား မြင်း၏နားရွက်ဟု မဆုံးဖြတ်ရ။

အဿကဏ္ဏသဒ္ဒါသည် အင်ကြင်းပင်ဟူသော အနက်၌ ပါဠိနားလည်သူတို့၏နယ်မှာ အများသုံးအဖြစ်ဖြင့် ကြာမြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံး ထင်ရှားပြီးဖြစ်သောကြောင့် အထင်ရှဋ္ဌီအားဖြင့် အင်ကြင်းပင်ဟူသော အနက်ကို ဟောပေ၏ဟု ဆုံးဖြတ်ရလေသည်။

ဝိဂြိုဟ်ဝါကျဟူသည် "ယထာကထဉ္စိ ဗျုပ္ပတ္တိ"ဟူသည်နှင့်အညီ သင့်တော်သော အကြောင်း တစုံတရာကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

အနက်ဆုံးဖြတ်သောအခါမှာကား–ယင်းဝိဂြိုဟ်ဝါကျကို ကြည့်၍ မဆုံးဖြတ်ရ၊ "ရုဠှီယာ အတ္ထနိစ္ဆယော"ဟူသည်နှင့်အညီ အထင်ရှဋ္ဌီအားဖြင့် အများတကာတို့၏ စိတ်ဝမ်းထဲ၌ နားလည်ပြီး ဖြစ်သော ထင်ရှားရာအနက်သို့ လိုက်၍လည်း ဆုံးဖြတ်ရပေသည်။

မှန်၏။ ဂေါဟူသော ပုဒ်ကို "ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ဝါကျပြုရသည်။

အနက်ဆုံးဖြတ်လျှင်ကား– ထိုဝိဂြိုဟ်ဝါကျကို ကြည့်၍ သွားတတ်သော သတ္တဝါမှန်သမျှကို ဂေါသဒ္ဒါက ဟောပေသည်ဟု မဆုံးဖြတ်ရ၊ အထင်ရုဠှီအားဖြင့် နွားသတ္တဝါဟူသော အနက်ကိုသာ ဂေါသဒ္ဒါကသာ ဟောပေသည်ဟု ဆုံးဖြတ်ရသည်။

"ရုဠှီယာ အတ္ထနိစ္ဆယော"၌ ရုဠှီသည် အတင်, အတွင်, အထင်ရုဠှီအားဖြင့် (၃)မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင်–(၁) ဉပစာ(၁၀)ပါးသည်**အတင်ရုဠှီ**မည်၏။

(၂) ရဟန်းဘဝရောက်ရှိသူကို ဝတ်, ဉတ်, ကမ္ဗဝါ, သိမ်, ပရိဘာသာဟူသော အင်္ဂါ(၅)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် ဦးပဥ္စင်းဟု ခေါ်သည်၊ ထိုဦးပဥ္စင်းက လူထွက်သွားသောအခါ အဆိုပါ အင်္ဂါ(၅)ပါး ပြည့်စုံမှု မရှိတော့၊ သို့သော် ဦးပဥ္စင်းဟု ဆက်ခေါ်လျှက်ပင် ရှိသေး၏၊ ထိုသို့ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းမျိုးကို **အတွင်ရုဠှီ**ဟု ခေါ်သည်။

နိယံ။ သကတ္တကြောင့်၊ ရသောပညတ်၊ သကတ်ပျောက်လျှက်၊ မည်မပျက်သည်၊ သက်သက် အတွင်ရုဠှီတည်း။

(၃) ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ၌ သွားတတ်သော ကြိယာတခုဝယ် သွားတတ်သော သတ္တဝါအများစု ပါဝင်လျှက်ရှိ၏၊ သို့သော် အထင်ရုဠှီအားဖြင့် နွားကိုသာ ဂေါဟု ခေါ်ခြင်းမျိုးကို **အထင်ရုဠှီ**ဟု ခေါ်သည်။

နိယံ။ များပြားလုစွာ၊ သကတ္တတွင်၊ ထင်သည့်သကတ်၊ စွဲပညတ်၊ မှတ်လောအထင်ရုဠှီတည်း။

(**တနည်း**) သကတ်တခု၊ အစုများစွာ၊ ဆက်ဆံပါလျှက်၊ ထင်စွာစွဲလည်း၊ အမြဲရုဠှီပင်တည်း။

ဤ"ရုဠှီယာအတ္ထနိစ္ဆယော"၌ အထင်ရုဠှီဖြစ်သည်။

(၁၇၂)ဂါထာ

ယေ ယတ္ထတ္ထေသု ဇာယန္တိ၊ ဘိယျောပေက္ခနသတ္တိယာ။
ဘာဝတော တေဟိ တေ ဉတ္တာ၊ အနုတ္တာ တဒဘာဝတော။

သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ အာချာတ်၊ ကိတ်သဒ္ဒါတို့၏ ဉတ္တ, အနုတ္တ (ဝုတ္တ, အဝုတ္တ)ဖြစ်ပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သမာသ် တဒ္ဓိတ် အာချာတ် ကိတ်တို့၏ဖြစ်ရာ ကတ္တားစသော အနက်တို့သည် ဟောအပ်သော ဉတ္တ (ဝုတ္တ) အနက်များ ဖြစ်ကြသည်။ **ကသ္မာ?** သမာသ် တဒ္ဓိတ် အာချာတ် ကိတ်သဒ္ဒါတို့နှင့် ကတ္တားစသော အနက်တို့သည် အချင်းချင်းငဲ့မှု အပေက္ခနသတ္တိ ထင်ရှားသောကြောင့်တည်း။

သမာသ် တဒ္ဓိတ် အာချာတ် ကိတ်တို့၏ဖြစ်ရာ မဟုတ်သော အနက်များကား အနုတ္တ (အဝုတ္တ) အနက်များ ဖြစ်ကြ၏။ **ကသ္မာ?** သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ အာချာတ်၊ ကိတ်သဒ္ဒါတို့နှင့် ကတ္တားစသော အနက်တို့သည် အချင်းချင်းငဲ့မှု အပေက္ခနသတ္တိထင်ရှား မရှိသောကြောင့်တည်း။

ရှင်းဦးအံ့ –

သမာသ် တဒ္ဓိတ် အာချာတ် ကိတ်အားဖြင့် ဝါစကကြီး(၄)ပါးရှိသည်။

ပဥ္စမာဝိဘတ်ကြဉ်၍ ဝိဘတ်(၆)သွယ်ကို ဝါစကငယ်ဟု ခေါ်သည်။

ထိုတွင် ဝါစကကြီး(၄)ပါးနှင့် ဝါစ္စ(၈)ပါးတို့သည် အချင်းချင်း ငဲ့ခြင်းအပေက္ခနသတ္တိ ရှိမှု ဝါစ္စ+ဝါစက တပ်၏၊ သဟာစရဏဖြစ်၏၊ ဉတ္တဖြစ်၏ဟု ဆိုရသည်။

ဝါစကကြီး(၄)ပါးနှင့် ဝါစ္စ(၈)ပါးတို့ အချင်းချင်းငဲ့မှု အပေက္ခနသတ္တိ မရှိမူ ဝါစ္စ+ဝါစက မတပ်၊ သဟာစရဏ မဖြစ်၊ အနုတ္တဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ကစ္စည်းကျမ်း၌ အညပဒတ္ထေသု ဗဟုဗ္ဗီဟိ၊ ဏျတ္တတာ ဘာဝေ တု၊ ကတ္တရိ ပရဿပဒံ၊ ဘာဝကမ္မေသု တဗ္ဗာနီယာ-စသောသုတ်တို့၌ သတ္တမီဝိဘတ်ဖြင့် ဝိသယ+ဝိသယီ၊ အာဓာရ+အာဓာရီ အဖြစ်ကို ဆိုထားသောကြောင့် သမာသ်တဒ္ဓိတ်စသော ဝါစကတို့၏ ဥတ္တအနုတ္တအဖြစ်ကို ထင်ရှားစွာ သိနိုင်သည်။ (**ဋီ**)

(၁) ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည် အညပုဒ်အနက်ဖြစ်သော ကာရက(၆)ပါးကို ဟောသည်။
(၂) ဏျတ္တတာပစ္စည်းတို့သည် ဘောအနက်ကို ဟောကုန်၏။
(၃) အာချာတ်ပရဿပုဒ်ဝိဘတ်များသည် ကတ္တားအနက်ကို ဟောကုန်၏။
(၄) တဗ္ဗ,အနီယပစ္စည်းတို့သည် ကံအနက်ကို ဟောကုန်၏။

ဘာဝကမ္မေသု ယော သုတ်ဖြင့် သက်ရသော ယပစ္စည်းသည် ရုပ်ပြီးခြင်းအကျိုးငှါသာ သက်ရသည်၊ ဘောကံအနက်ကို မဟော၊ ထိုယပစ္စည်းနှင့် ဘောကံအနက်တို့သည် အချင်းချင်းအပေက္ခန သတ္တိ မရှိကြ၊ ထို့ကြောင့် ထိုယပစ္စည်းမျိုးကို တားမြစ်ခြင်းအကျိုးငှါ **ဘိယျော**သဒ္ဒါကို ဆိုသည်။

[မှတ်ချက်။ ဘာဝကမ္မေသု ယောသုတ်၌ သတ္တမီဝိဘတ်ဖြင့် ဝိသယ+ဝိသယီ၊ အာဓာရ + အာဓာရီ အဖြစ်ကို ဆိုထားသော်လည်း ဘောကံအနက်သည် ယင်းယပစ္စည်း၏ဥတ္တ, အနုတ္တ မဟုတ်၊ ယပစ္စည်းသည် ဘောကံအနက်ကို မဟော၊ ဝါစက မတပ်၊ ဇောတကမျှသာ ဖြစ်သည်၊ ယင်း ယပစ္စည်းသည် ရုပ်ပြီးရုံ အကျိုးငှါသာ သက်ထားသည်ဟု မှတ်သားရာ၏။**]**

(၁၇၃)ဂါထာ
သဗာဟိရတ္ထအန္တောတ္ထာ-ပေက္ခာနုတ္တတ္ထဒ္ဒါရတော။
သဒ္ဒေါ သန္တောတ္ထဗာဟျတ္ထာ-ပေက္ခော ဥတ္တောတိ လက္ခဏံ။

ဝုတ္တလက္ခဏာ, အဝုတ္တလက္ခဏာကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
(**တနည်း**) အပေက္ခနသတ္တိယာဘာဝတောဟူသော (၁၇၂)ဂါထာ စကားရပ်အရ **အပေက္ခန သတ္တိ ရှိခြင်း/မရှိခြင်း၏လက္ခဏာ**ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အန္တ, အန္တတ္ထ၊ ဗာဟိရ, ဗာဟိရတ္ထ

ပုဒ်ဓာတ်သည် အန္တမည်၏၊ ပုဒ်ဓာတ်၏အနက်သည် အန္တတ္ထမည်၏။
ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်နှင့် ပစ္စည်းတို့သည် ဗာဟိရမည်၏၊ ယင်းဝိဘတ်နှင့် ပစ္စည်းတို့၏ အနက်သည် ဗာဟိရတ္ထမည်၏။

ဂါထာအဓိပ္ပါယ်

ဗာဟိရတ္ထနှင့်တကွ အန္တတ္ထကို ငဲ့သောသဒ္ဒါသည် အနုတ္တမည်၏။
အန္တတ္ထနှင့်တကွ ဗာဟိရတ္ထကို ငဲ့သောသဒ္ဒါသည် ဥတ္တမည်၏။

အမှန်စင်စစ်အားဖြင့် ဥတ္တ, အနုတ္တသည် သဒ္ဒါ၏အမည် မဟုတ်၊ အနက်၏အမည်သာ ဖြစ်သည်။ ဤ၌ အနက်ဟူသော အကြောင်းကြောင့် (ဝါ) အနက်ကို အကြောင်းပြု၍ ကာရဏူပစာ အားဖြင့် သဒ္ဒါကို ဥတ္တ, အနုတ္တဟု ဆိုထားသည်။

(၁၇၄)ဂါထာ

သုရူပေနာဘိရူပေါကော၊ သော နရော ခညတော ခန-
ဝါ နရော ပစ္စတေ သူဒေ-နောဒနော ပစိတောတိစ။

(၁၇၂)(၁၇၃)ဂါထာတို့၏ပုံစံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) သုရူပေနာဘိရူပေါကော သော နရောကား သမာသ်၏ပုံစံတည်း။

(၂) ခညတော ခနဝါ နရောကား တဒ္ဓိတ်၏ပုံစံတည်း။

(၃) ပစ္စတေ သူဒေန ဩဒနောကား အာချာတ်၏ပုံစံတည်း။

(၄) ပစိတော သူဒေန ဩဒနောကား ကိတ်၏ပုံစံတည်း။

ထိုတွင်-သမာသ်ပုံစံ၌ အဘိရူပေါသာ လိုယင်းတည်း။ ယင်းအဘိရူပေါကို-

အဘိဝိသိဋ္ဌံ အတိရေကံ ဝါ ရူပံ ယဿာတိ အဘိရူပေါဟု ဗဟုဗ္ဗီသမာသ်ပြု။

(၁) အဘိရူပေါပြယုဂ်၌ ထူးကဲသော လွန်ကဲသော အဆင်းဟူသော သမာသ်ပုဒ်၏အနက်သည် အန္တတ္ထ မည်၏။

(၂) ယင်းသမာသ်ပုဒ်သည် ဟောအပ်သော အနိယမဖြစ်သော ထူးကဲသော လွန်ကဲသော အဆင်းရှိသူဟူသော ယဿ၏သမ္ဗန်အနက်သည် ဗာဟိရတ္ထမည်၏။

ဤအန္တတ္ထ, ဗာဟိရတ္ထ(၂)ပါးတို့တွင် ထူးကဲသော လွန်ကဲသော အဆင်းဟူသော အန္တတ္ထနှင့် သုရူပ၏အနက်ဖြစ်သော ကောင်းသောအဆင်းဟူသော အနက်သည် အချင်းချင်းငဲ့၏။

ယဿ၏ ဗာဟိရတ္ထဖြစ်သော သမ္ဗန်အနက်နှင့် နရော၏ လူဟူသောအနက်သည် အချင်းချင်း ငဲ့၏။

မေး။ သုရူပေန အဘိရူပေါ၊ ကော သော၊ နရော-၌ အနုတ္တဖြစ်ပုံ ဥတ္တဖြစ်ပုံ။ (၁၃၆၃-သကျ)

မေး။ ဝယသာ ဒသဝဿိကော ကုမာရော၌ ဗာဟိရတ္ထ၊ အန္တောတ္ထ၊ သဗာဟိရတ္ထအန္တောတ္ထာပေက္ခ၊ သန္တောတ္ထဗာဟျတ္ထာပေက္ခ-အနက်တို့ကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၃-သကျ)

မေး။ အပေက္ခာဏသတ္တိ ရှိပုံ/ မရှိပုံကို ဖော်ပြ၍၊ ကျမ်းရင်းလာ သမာသ်ပုံစံဖြင့် ဝုတ္တ/အဝုတ္တ ဖြစ်ပုံကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၄-သကျ) (ဘာသာဋီကာ ၁၉၅/ဖြကြည့်)

တဒ္ဓိတ်ပုံစံ၌ ခနဝါသာ လိုယင်းတည်း။ ယင်းခနဝါကို-

ခနံ ယဿ အတ္ထီတိ ခနဝါဟု အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ် ပြု၊ ဥစ္စာရှိသောလူကို ရသည်။ ဤပုံစံ၌-

(၁) ဥစ္စာဟူသောအနက်သည် အန္တတ္ထမည်၏။

(၂) ယင်းတဒ္ဓိတ်ပုဒ်သည် ဟောအပ်သော အနိယမဖြစ်သော ဥစ္စာရှိသူဟူသော ယဿ၏သမ္ဗန် အနက်သည် ဗာဟိရတ္ထမည်၏။ ထို(၂)ပါးတို့တွင်-

ခနဝါ၏ ဥစ္စာဟူသော အန္တတ္ထနှင့် ခညတော၏အနက်ဖြစ်သော စပါးဟူသော အနက်သည် အချင်းချင်း ငဲ့၏။

ယသ၏ဗာဟိရတ္ထဖြစ်သောသမ္ဗန်အနက်နှင့် နရော၏ လူဟူသောအနက်သည် အချင်းချင်း ငဲ့၏။

ပစ္စတေ သူဒေန ဩဒနောဟူသော အာချာတ်ပုံစံ၌–

(၁) ပစ္စတေဟူသော အာချာတ်ပုဒ်၏ ချက်ဟူသော အနက်သည် အန္တတ္ထမည်၏။

(၂) ပစ္စတေဟူသော အာချာတ်ပုဒ်သည် ဟောအပ်သော သာမညဖြစ်၍ဖြစ်သော ကံအနက်သည် ဗာဟိရတ္ထ မည်၏။ ထို(၂)ပါးတို့တွင်–

ပစ္စတေ၏ ချက်ဟူသော အန္တတ္ထနှင့် သူဒေနဟူသော ကတ္တားသည် အချင်းချင်းငဲ့၏။

ပစ္စတေ၏ ဗာဟိရတ္ထဖြစ်သောကံနှင့် ဩဒနော၏ထမင်းဟူသော အနက်သည် အချင်းချင်းငဲ့၏။

ပစ္စတော သူဒေန ဩဒနောဟူသော ကိတ်ပုံစံ၌လည်း နည်းတူပင်ဖြစ်သည်။

အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့်ကား

အန္တတ္ထကို ငဲ့သောသဒ္ဒါသည် အနုတ္တမည်၏။

ဗာဟိရတ္ထကို ငဲ့သောသဒ္ဒါသည် ဥတ္တမည်၏။

ယင်းအန္တတ္ထနှင့် ဗာဟိရတ္ထတို့၏ အဝိနာဘာဝနည်းအားဖြင့် မကွေမကွာဖြစ်သောကြောင့် (၁၇၃) ဂါထာ၌ အန္တောတ္ထာပေက္ခာဟူ၍ငင်း၊ သန္တောတ္ထဗာဟျတ္ထာပေက္ခာဟူ၍ငင်း ဆိုခဲ့သည်။

(၁၇၅)(၁၇၆)ဂါထာ

ပယောဂသိဒ္ဓိယာ သုတ္တော–ပဒေသော တေန ယံ သမာ–

သာဒိ သဥ္ဉာတိ ဒေသာဒိ၊ တေနုတ္တံ သာမိကာရကံ။

ဓာတျာဏာ ဝိသယခေတ္တ–ဘူတံ နုတ္တံ ယထာ တထာ။

အဘာဝတောတိ တညူဟိ၊ ဝုတ္တံ ဓာတိနိရုတ္တိယံ။

ဥတ္တ, အနုတ္တ (ဝုတ္တ, အဝုတ္တ) နှင့် ပတ်သက်၍ ဓာတိနိရုတ္တိကျမ်းလာ အယူအဆကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သာမိကာရကံ–အရ သာမိနှင့်တကွသော ကာရက(၇)ပါး၊ ဝါစ္စ(၈)ပါးကိုယူ။

ဓာတိနိရုတ္တိကျမ်း၌ကား အညပဒတ္ထေသု ဗဟုဗ္ဗီ–စသော သမာသ်သုတ်၊ ဂဏာဒိတော ဝန္တု စသော တဒ္ဓိတ်သုတ်၊ အတ္တနော ပဒါနိ ဘာဝေ စ ကမ္မနိ–စသော အာချာတ်သုတ်၊ ဘာဝကမ္မေသု တ– စသော ကိတ်သုတ်များကို ဥပဒေသအနေဖြင့် ညွှန်ပြထားခြင်းသည် အဘိရူပေါ၊ ဓနဝါ၊ ပစ္စတေ၊ ပစိတောစသော ပြယုဂ်များပြီးစီးခြင်း အကြိုးငှါဖြစ်သည်၊ ပြယုဂ်ပြီးခြင်းငှါ သုတ်များကို တည်ထားရသည်၊

ထို့ကြောင့် ကာရက(၆)ပါး၊ ဘာဝ, သမ္ဗန်အားဖြင့် ဝါစ္စ(၈)ပါးသည် သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ အာချာတ်၊ ကိတ်ဟူသော ဝါစကကြီး(၄)ပါးတို့၏ သဥ္ဉာတိဒေသလည်းဟုတ်၏၊ အာဏာဒေသ၊ ဝိသယာဒေသလည်းဟုတ်၏။

ထိုသို့ အဆိုပါ ဝါစ္စ(၈)ပါး၏ သဥ္ဉာတိဒေသ အာဏာဒေသ ဝိသယာဒေသဖြစ်သောကြောင့် အနက်(၈)ပါးသည် ဥတ္တမည်၏။

သမာသ် တဒ္ဓိတ် အာချာတ် ကိတ်ဝါစကကြီး(၄)ပါးတို့၏ သဥ္ဉာတိဒေသ အာဏာဒေသ

ဝိသယာဒေသ မဟုတ်သော အနက်သည် ဇာတိခေတ်စသည် မဟုတ်သောကြောင့် အနုတ္တ (အဝုတ္တ) မည်၏။ ဤသို့ ဇာတိနိရုတ္တိကျမ်း၌ ဆို၏။

ရှင်းဦးအံ့။ အဆိုပါ ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးသည် ဝါစကကြီး(၄)ပါးတို့၏ ကောင်းစွာဖြစ်ရာ ကောင်းစွာဟောရာလည်း ဖြစ်သောကြောင့် သဥ္ဇာတိဒေသလည်း မည်၏။

ဝါစကကြီး(၄)ပါးတို့၏ အာဏာပြန့်နှံ့ရာ ဒေသလည်းဖြစ်သောကြောင့် အာဏာဒေသလည်း မည်၏။

ဤတနက်၌သာ ဖြစ်၏ဟု သတ်မှတ်အပ်သော ဖြစ်ရာဒေသလည်းဖြစ်သောကြောင့် ဝိသယာဒေသလည်း မည်၏။

ထိုတွင် သဥ္ဇာတိဒေသကို ဇာတိခေတ်ဟူ၍၎င်း၊ အာဏာဒေသကို အာဏာခေတ်ဟူ၍၎င်း၊ ဝိသယာဒေသကို ဝိသယခေတ်ဟူ၍၎င်း ခေါ်သည်။

ထိုဇာတိခေတ်, အာဏာခေတ်, ဝိသယခေတ်ခေါ် ဝါစ္စ(၈)ပါးကို သမာသ်တဒ္ဓိတ်အာချာတ်ကိတ်တို့က ဟောသောအခါ ထို(၈)ပါးသည် **ဥတ္တ**မည်၏။

သမာသ်တဒ္ဓိတ်အာချာတ်ကိတ်(၄)ပါးကား ဝါစကမည်၏၊

ဇာတိခေတ် စသော ခေတ်သုံးပါးမဟုတ်လျှင် **အနုတ္တ**မည်၏။

အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်ပုဒ်သည် ယဿ၏ သမ္ဗန်အနက်၌ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ် ဖြစ်သောကြောင့် သမ္ဗန်အနက်သည် ဝုတ္တ (ဝါစ္စ) မည်၏။

အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်ပုဒ်သည် ဝါစကမည်၏။

ဓနဝါဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်သည် ယဿ၏သမ္ဗန်အနက်၌ အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ်ဖြစ်သောကြောင့် သမ္ဗန်အနက်သည် ဝုတ္တ (ဝါစ္စ) မည်၏၊ ဓနဝါဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်သည် ဝါစကမည်၏။

သူဒေန ဩဒနော ပစ္စတေ၌ တေဝိဘတ်သည် ဩဒနောဟူသော ကံအနက်ကို ဟောသောကြောင့် ကံအနက်သည် ဝုတ္တ (ဝါစ္စ) မည်၏၊ တေဝိဘတ်သည် ဝါစကမည်၏။

သူဒေနဟူသော ကတ္တားကား တေဝိဘတ်၏ ဖြစ်ရာမဟုတ်သောကြောင့် အနုတ္တမည်၏။

သူဒေန ဩဒနော ပစိတော၌ တပစ္စည်းသည် ဩဒနောဟူသော ကံကို ဟောသောကြောင့် ကံအနက်သည် ဝုတ္တ(ဝါစ္စ)မည်၏၊ တပစ္စည်းသည် ဝါစကမည်၏။

သူဒေနဟူသော ကတ္တားကား တပစ္စည်း၏ဖြစ်ရာ ဇာတိခေတ်, အာဏာနှံ့ရာ အာဏာခေတ်, သက်ရာ ဝိသယခေတ် မဟုတ်သောကြောင့် အနုတ္တအည်၏။

မေး။ သူဒေန ဩဒနော ပစ္စတေပြယုဂ်၌ ဥတ္တသဒ္ဒါ, အနုတ္တသဒ္ဒါဖြစ်ပုံကို ဖော်ပြပါ။ (စေတီ-၁၃၅၂)

အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်ပုဒ်သည် သမ္ဗန်အနက်ကို ဟော၏ဟုဆိုလျှင် သမ္ဗန်အနက်သည် အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်၏ဖြစ်ရာဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် သမ္ဗန်အနက်ကို အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်၏ ဇာတိခေတ်ဟု ခေါ်ထား၏။

အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်သည် သမ္ဗန်အနက်ကို အမြဲတမ်းငဲ့၏၊ ထို့ကြောင့် သမ္ဗန်အနက်ကို အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်၏ အာဏာခေတ်ဟုလည်း ခေါ်ထား၏။

အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်သည် သမ္ဗန်အနက်မှတပါး အခြားအနက်၌ မဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် သမ္ဗန်အနက်ကို အဘိရူပေါဟူသော သမာသ်၏ ဝိသယခေတ်ဟုလည်း ခေါ်ထားသည်။

[အမှာ။ ။ ခေဝါစသောကျန်ပုံစံများကိုလည်း ဤနည်းအတိုင်း ခေတ်(၃)ပါးရှိကြောင်း နားလည်ပါစေ။**]**

(၁၇၇)ဂါထာ

သာသနေ နဟုတံ ဇာတိ–က္ခေတ္တံ လက္ခဥ္စ ကောဋိနံ။

အာဏာက္ခေတ္တမနန္တဥ္စ၊ ဝိသယက္ခေတ္တ မီရိတံ။

ပိဋကတ်သာသနာတော်၌ ခေတ်(၃)ပါးရှိကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

နောက်ဆုံးဘဝ၌ ဘုရားလောင်းဖွားမြင်တော်မူသောအခါ စကြာဝဠာတစ်သောင်း တုန်လှုပ်ခဲ့၏၊ ယင်းစကြာဝဠာတစ်သောင်းသည် ဇာတိခေတ်မည်၏။

ရတနာသုတ် မေတ္တာသုတ်စသော ပရိတ်တော်များ ရွတ်ဘာသ်သည့်အခါ စကြာဝဠာကုဋေ တစ်သိန်းအထိ အာဏာပြန့်နှံ့၏၊ အကျိုးအာနိသင် သက်ရောက်၏၊ ယင်းစကြာဝဠာ ကုဋေတစ်သိန်း သည် အာဏာခေတ်မည်၏။

သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်၏ ကျက်စားရာ အာရုံပြုနိုင်ရာဖြစ်သော အနန္တစကြာဝဠာသည် ဝိသယ ခေတ်မည်၏။

မဟာဋီကာ၌ကား ခေတ်(၃)ပါးတို့တွင် ဇာတိခေတ်သည် ကျဉ်း၏၊ အာဏာခေတ်သည် အလယ်အလတ်ဖြစ်သည်၊ ဝိသယခေတ်ကား ကျယ်ဝန်း၏။ ထိုခေတ်(၃)ပါးကို ဥပမာထား၍

သာမီခေါ် သမ္ဗန်အနက်သည် သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်ဝါစကတို့၏ ဟောရာအနက်ဖြစ်၍ ကျဉ်းသောကြောင့် ဇာတိခေတ်မည်၏၊ ဇာတိခေတ်နှင့် တူ၏။

ကရိဏ်း သမ္ပဒါန် အပါဒါန် အဓိကရဏဟူသော(၄)ပါးတို့သည် သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ် ဝါစကတို့၏ ဟောရာအနက်ဖြစ်၍ အလယ်အလတ်ဖြစ်သောကြောင့် အာဏာခေတ်နှင့် တူ၏။

ဘောကံကတ္တား(၃)ပါးသည် ဝါစကကြီး(၄)ပါးတို့၏ဟောရာအနက်ဖြစ်၍ ကျယ်ဝန်းဆုံး ဖြစ်သောကြောင့် ဝိသယခေတ်မည်၏။ ဝိသယခေတ်နှင့် တူ၏။ ဤသို့ မဟာဋီကာ၌ ပြဆိုထားသည်။

မေး။ ။ သာမိနှင့် ကာရက(၇)ပါးတို့၏ ခေတ်သုံးပါးနှင့် တူပုံကို ခွဲခြားဖြေဆိုပါ(စေတီ–၁၃၂၅)

မေး။ သမာသ်စသည်တို့၏ ဇာတိစသော ခေတ်အရတို့ကို အကြောင်းနှင့်တကွ ဖြေပါ။ (၁၃၅၆–သကျ)

(၁၇၈)ဂါထာ

ယဿ ယတ္ထ ဝိဓာနတ္တာ၊ သင်္ကေတေနေဝ တေန သော။

ဥတ္တောတိ ကာရိကာယန္တု၊ ဝုစ္စတေ ကာရိကညုနာ။

ဥတ္တ, အနုတ္တနှင့်ပက်သက်၍ ဂန္ထန္တရဝါဒ ကာရိကာကျမ်းအယူအဆကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သာမိ, ဘော, ကာရကဟုဆိုအပ်သော ဝါစ္စအနက်(၈)ပါး၌ အံ-စသောဝါစက(၁၀)ပါးကို စီရင်အပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဝါစ္စ(၈)ပါးကို ဝါစက(၁၀)ပါးက လောကသင်္ကေတအားဖြင့် ဟောသည်။ ထို့ကြောင့် ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးသည် ဝုတ္တအည်၏။ ထိုသို့စီရင်ရာ မဟုတ်သော အနက်များကား အနုတ္တ, အဝုတ္တမည်၏။ ဤသို့ ကာရိကာကျမ်းဆရာ ဆိုသည်။

ဤဂါထာအလို ဝါစက(၁၀)ပါး ရှိ၏။

(၁၇၅)(၁၇၆) ဂါထာဇာတိနိရုတ္တိကျမ်းအလို ဝါစက(၄)ပါးသာ ရှိ၏။

(၁၇၉) ဂါထာ

သမာသာဒီဟိ ဥတ္တာ နေ၊ အမာဒီဟီတိ ကေဟိစိ။
ယုတ္တာပေက္ခေဟိ ဥတ္တာ နေ၊ နပေက္ခေဟီတိ နော မတိ။

ဥတ္တ, အနုတ္တနှင့် ပတ်သက်၍ ကေစိအယူအဆနှင့် ကျမ်းပြုဆရာ အရှင်သဒ္ဓမ္မသိရီဆရာ၏ အယူအဆကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကေစိဆရာတို့ကား-သမာသ်, တဒ္ဓိတ်, အာချာတ်, ကိတ်ဟူသော ဝါစကကြီး(၄)ပါးတို့ကသာ ကံစသော ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးကို ဟောအပ်ကုန်၏၊ အံစသောဝိဘတ်တို့ ဇောတကမျှဖြစ်သောကြောင့် မဟောအပ်ကုန်ဟု ဆိုကြ၏။

ဆိုလိုရင်းကား-သမာသ်စသော ဝါစကကြီး(၄)ပါးသည်သာ ဟောတတ်သော ဝါစကသတ္တိ ရှိကြ၏၊ အံစသော ဝိဘတ်တို့ကား ဝါစကသတ္တိမရှိ၊ ဇောတကမျှသာဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဤကေစိဆရာတို့အလို ဝါစကသည် (၁၀)ပါးမဟုတ်၊ (၄)ပါးသာဖြစ်သည်ဟု မှတ်သားရာ၏။

ဤဂါထာအပရဓမ္မဖြင့် ကျမ်းဆရာ၏အယူအဆကို ပြသည်။

ကျမ်းပြုဆရာတော်ကား သမာသ် စသည်ဖြစ်ဖြစ် အံစသောဝိဘတ်ဖြစ်ဖြစ် ကံစသော ဝါစ္စ အနက် တစ်ခုခုကို ငဲ့ကုန်သော သဒ္ဒါတို့သည် ထိုအနက်များကို ဟောအပ်ကုန်၏။

မငဲ့ကုန်သော သဒ္ဒါတို့သည် ထိုအနက်များကို မဟောအပ်ကုန်ဟု ယူဆသည်ဟု ဆိုသည်။

ပုရိသံ ပဿတိ၌ ပုရိသံဝယ် အံဝိဘတ်သည် ကံအနက်ကို ငဲ့၏၊ ထိုကြောင့် အံဝိဘတ်က ကံအနက်ကို ဟောသည်ဟု ဆိုရသည်။

ကံအနက်သည် ဝါစ္စ၊ အံဝိဘတ်သည် ဝါစကဟု မှတ်ပါ။

ဤကျမ်းပြုဆရာအလို ဝါစကသည်(၄)ပါးသာ မဟုတ်၊ (၁၀)ပါးဟု မှတ်သားရာ၏။

မေး။ ဝါစကတို့က ဝါစ္စတို့ကို ဟောအပ်သည်/မဟောအပ်သည်ကို ကေစိဝါဒ, သကဝါဒ အားဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (စေတီ-၁၃၅၂)

မေး။ သူဒေန ဩဒနော ပစ္စတေ၌ သူဒေန ဩဒနောတို့၏ ဥတ္တ အနုတ္တမည်ပုံကို ဘေဒစိန္တာ ဇာတိနိရုတ္တိ ကာရိကာကျမ်းတို့အလို အသီးသီး ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၂-စေတီ)

(၁၈၀)ဂါထာ

ဥတ္တာနုတ္တာ သရူပေန၊ ဘာဝ သတ္တမကာရကာ။
သာမီ စ ဝါစကာမာဒိ-သမာသာဒိ ယထာရဟံ။

ဥတ္တ, အနုတ္တသရုပ်ကိုင်ငး၊ ဝါစ္စ, ဝါစကသရုပ်ကိုင်ငး၊ ထုတ်ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဥတ္တ, အနုတ္တသရုပ်ထုတ်လျှင် ဘောနှင့်တကွ ကာရက(၇)ပါး၊ သာမီအနက်အားဖြင့်(၈)ပါး ဖြစ်သည်၊ ထို(၈)ပါးကို ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးဟု ခေါ်သည်။

ပုရိသံ ပဿတိ၌ အံဝိဘတ်သည် ကံအနက်ကိုဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ကံအနက်သည် ဥတ္တမည်၏။

ပဿတိ၌ တိဝိဘတ်ကား ထိုကံအနက်ကို မဟော၊ ထို့ကြောင့် အဆိုပါ ကံအနက်သည်ပင် တိဝိဘတ်ဟူသော အာချာတ်ဝါစကသည် မဟောအပ်သော အနုတ္တဖြစ်ပြန်၏။

ဝါစကာမာဒိ သမာသာဒိ ယထာရဟံဖြင့် ဝါစကသရုပ်ကို ပြသည်။

ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်(၆)သွယ်နှင့် သမာသ် တဒ္ဓိတ် အာချာတ် ကိတ်ဟူသော ဤ(၁၀)ပါးကို ဝါစကဟု ခေါ်သည်။

မေး။ ။ ဝါစ္စ (၈)ပါး၊ ဝါစက (၁၀)ပါးပြဂါထာကို ပါဠိရေး၍၊ ယင်းဂါထာလာ ယထာရဟံ၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြပါ။ (သကျ–၁၃၃၁)၊

မေး။ ဝါစက(၁၀)ပါးတို့ကို ဟောအပ်သော ဝါစ္စအနက်တို့နှင့် ယှဉ်တွဲဖော်ပြပါ(စေတိ–၁၃၅၃)

မေး။ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ လာသော ဝါစကနှင့် ဝါစ္စသရုပ်ကို ဘေဒစိန္တာ သာကေဂါထာဖြင့် စုံလင်အောင် ထုတ်ပြ။ (၁၃၄၀–သကျ)

ယထာရဟံအဓိပ္ပါယ်

(၁) ဒုတိယာဝိဘတ်သည် ကံအနက်ကို ဟော၏။

(၂) တတိယာဝိဘတ်သည် ကတ္တားအနက်,ကရိဏ်းအနက်ကို ဟော၏။

(၃) စတုတ္ထီဝိဘတ်သည် သမ္ပဒါန်အနက်ကို ဟော၏။

(၄) ပဉ္စမီဝိဘတ်သည် အပါဒါန်အနက်ကို ဟော၏။

(၅) ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သည် သာမိအနက်ကို ဟော၏။

(၆) သတ္တမီဝိဘတ်သည် ဩကာသအနက်ကို ဟော၏။

(၇) သမာသ်ဝါစကသည် ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးကို ဟော၏။

(၈) ကိတ်ဝါစကသည် သာမီကြဉ် ဝါစ္စအနက်(၇)ပါးကို ဟော၏။

(၉) တဒ္ဓိတ်ဝါစကသည် အပါဒါန်ကြဉ် ဝါစ္စအနက်(၇)ပါးကို ဟော၏။

(၁၀) အာချာတ်ဝါစကသည် ဘော,ကံ,ကတ္တား(၃)ပါးကိုဟော၏။ (ဒီပနီ)

ဝါစကာမာဒိ၌ ပဌမာဝိဘတ်ကို မယူရ၊ ပဌမာဝိဘတ်သည် ဝါစက မဟုတ်။ **ကသ္မာ?** ပဌမာဝိဘတ်သည် လိင်အနက်မျှကိုသာလျှင် ထွန်းပြတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်တည်း၊ ယင်းပဌမာဝိဘတ်သည် ဇောတကမျှသာ ဖြစ်ရမည်။ (ဋီကာ)

မေး။ ဝါစက(၁၀)ပါး၌ ပထမာဝိဘတ် မပါခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၆၆–သကျ)

မေး။ ဟိတ် လက္ခဏ စသော အကာရကတို့ကို ဝါစ္စ ဝါစကအဖြစ်ဖြင့် ဆိုနိုင်/မဆိုနိုင် အကြောင်းပြ ဖြေပါ။ (၁၃၆၆–သကျ)

ဖြေ။ ဟိတ် လက္ခဏ စသော အကာရကတို့တွင် ဟိတ်ကို တတိယာဝိဘတ် ကရိဏ်း၌၊ လက္ခဏကို သတ္တမီဝိဘတ် ဩကာသ၌ သွင်း၍ ယူသဖြင့် ထိုဟိတ်လက္ခဏစသော အနက်တို့ကို ဝါစ္စဝါစကအဖြစ်ဖြင့် မဆိုခြင်းဖြစ်သည်။

ဆိုလိုလျှင်မူ အန္နေန ဝသတိ၌ ဟိတ်အနက်သည် ဝါစ္စမည်၏၊ နာဝိဘတ်သည် ဝါစကမည်၏ဟုငင်း၊

ဘိက္ခုသု ဘောဇိယမာနေသု၌ လက္ခဏအနက်မည်၏၊ သုဝိဘတ်သည် ဝါစကမည်၏ဟုငင်း၊ ဤနည်းအတိုင်း

အင်္ဂဝိကာရ ဘာဂီ သဟာဒိယောဂ နိဒ္ဓါရဏစသည်တို့ကို သွင်းယူအပ်ကုန်၏။ (**ဦးထွန်းတင် မှတ်စု**)

ဥတ္တာနာတိ ဝစနေန န နာမဝိဘတ္တိယာ ဧဝ ဝိသယာ၊ အထ ခေါ သမာသာဒိဝါစကဿပိ ဝိသယတ္တာ အဌ ဝါစ္စာ ဥတ္တာနာ ပါကဋ္ဌာတိ ဉာပေတိ။ တံ ဉာပနေန စ နာမဝိဘတ္တိယာ ဧဝ ဝိသယတ္တာ အနုတ္တာနာ အပါကဋ္ဌာ ဟောတု လက္ခဏာဒိဝါစ္စာပိ သန္တိ။ တသ္မာ အန္ဓေန ဝသတိ ဘိက္ခုုတိ ပယောဂေ အန္ဓေနာတိ ဧတ္ထ ဟေတုတ္တော ဝါစ္စံ နာမ၊ နာဝိဘတ္တိ ဝါစကော နာမ။ ဘိက္ခူသု ဘောဇီယမာနေသူတိ ပယောဂေ ဘောဇီယမာနေသူတိ ဧတ္ထ လက္ခဏတ္တော ဝါစ္စံ နာမ၊ သုဝိဘတ္တိ ဝါစကော နာမ။ ဧသ နယော နိဒ္ဓါရဏလာပနာဒီသုပီတိ စ ဉာပေတိ။ (မဟာဋီကာ၊ ၁၈၄)

ဤမဟာဋီကာအလို ဥတ္တာနုတ္တာကို ဥတ္တာနာ+ဥတ္တာ ဟု ပုဒ်ဖြတ်၊ ဥတ္တာနာကို ပါကဋ္ဌာဟု အနက်ပေး၊

ဥတ္တာနာ ပါကဋ္ဌာ ဥတ္တာ ဝါစ္စာ သရူပေန ဘာဝသတ္တမကာရကာ စ သာမိ စ ဣတိ ဧဝံ အဌဝိဓာ ဟောန္တိ၊ ယထာရဟံ ဝါစကာ အမာဒိဆဝိဘတ္တိ စ သမာသာဒိစတုဝါစကာ စ ဣတိ ဧဝံ ဒသဝိဓာ ဟောန္တိ-ဟု အနက်ပေး။

(တနည်း) **ကေစိ** ပန ဥတ္တာနုတ္တာတိ ဧတေသ ပဒဿ ဥတ္တာ စ အနုတ္တာ စ ဝါစ္စာတိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ (ဤသို့ အနက်(၂)နည်း ပေးနိုင်သည်ဟု မှတ်)

တေသံ (ကေစိ)ဝါဒေ ပထမာဗဟုဗ္ဗီဟိခဏ္ဍေ ကတ္တုဝါစ္စော ဥတ္တော နာမ၊ သေသာ သတ္တဝါစ္စာ အနုတ္တာ နာမ၊ ဒုတိယာဗဟုဗ္ဗီဟိခဏ္ဍေ ကမ္မဝါစ္စော ဥတ္တော နာမ၊ သေသာ သတ္တဝါစ္စာ အနုတ္တာ နာမာတိ အာဒိနာ ဥတ္တာနုတ္တဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယထာရဟန္တိ ဝစနတော ဒုတိယာဒိသတ္တမျန္တာ ဆ ဝိဘတ္တိယော ဘာဝဝဇ္ဇိတေ ဝါစ္စေ ဝဒန္တိ၊ သမာသတဒ္ဓိတာ အဌ ဝါစ္စေ ဝဒန္တိ။ အာချာတော ဘာဝကမ္မကတ္တုဝသေန တယော ဝါစ္စေ ဝဒတိ။ ကိတော သာမိဝဇ္ဇိတေ သတ္တ ဝါစ္စေ ဝဒတိတိ ဉာပေတိ။ ဝိတ္ထာရော ပန ဥပရိ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ (မဟာဋီကာ၊ ၁၈၄၊ ၁၈၅)

(၁၈၁)ဂါထာ

ကတ္တရိ ဇိတမာရော ကော၊ သော ဇိနော ဝါဘိဓမ္မိကော။
ဘိက္ခု ပစတိ သူဒေါ ပါ-စကော သူဒေါဒနန္တိစ။

အထက်ပါဂါထာများ၌ သမာသ်စသောဝါစကများက ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးကို ဟောသည်ဟု ပြဆိုခဲ့သည်၊ ယင်းစကားအရ ကတ္တားအနက်ကို ဟောသော ပုံစံများကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဇိတမာရောကို **ဇိတော မာရော ယေနာတိ ဇိတမာရော**ဟု တတိယာဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပြု။

ဝါကျအခိုက်၌ရှိသော ယေနဟူသော ကတ္တားအနက်ကို ဇိတမာရောဟူသော ဝါစက-က ဟောသည်။

အာဘိဓမ္မိကောကို အဘိဓမ္မံ အဓီတေတိ အာဘိဓမ္မိကောဟု အဓီတေတဒ္ဓိတ်ပြု။

ဝါကျအခိုက်၌ရှိသော အဓီတေ၏အနက်ဖြစ်သော ကတ္တားအနက်ကို အာဘိဓမ္မိကောဟူသော တဒ္ဓိတ်ဝါစကက ဟောသည်၊ ကတ္တားအနက်သည် ဝါစ္စ၊ ဏိကပစ္စည်းသည် ဝါစကတည်း။

သူဒေါ ဩဒနံ ပစတိ၌ တိဝိဘတ်သည် ကတ္တားအနက်ကို ဟော၏၊ ကတ္တားအနက်သည် ဝါစ္စ၊ အာချာတ်တိဝိဘတ်သည် ဝါစကတည်း။

သူဒေါ ဩဒနံ ပါစကော၌ ဏွုပစ္စည်းသည် ကတ္တားအနက်ကို ဟော၏၊ ကတ္တားအနက်သည် ဝါစ္စ၊ ဏွုပစ္စည်းသည် ဝါစကတည်း။

(၁၈၂)ဂါထာ

ကတ္တာဒိ သာမိမတ္တံ တေ–ဟုတ္တံ နာညံ တတော ပရေ။
ပဓာနာနုပရောဓေန၊ အနုဝတ္တန္တိ နာညထာ။

သမာသ်စသော ဝါစက၊ အံစသော ဝါစကတို့သည် ကံစသော ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးကို ဟောလျှင် သကတ်ဒြဗ်စသော အနက်များသည် အဘယ်သို့ဖြစ်ကြသနည်း၊ အဘယ်သဒ္ဒါက ဟောမည်နည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သမာသ်စသောဝါစက အံစသော နာမ်ဝိဘတ်ဟု ဆိုအပ်သောဝါစကတို့သည် ကတ္တားကံစသော ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးမျှကိုသာ **ပဓာန**အားဖြင့် တိုက်ရိုက်ဟော၏။

သကတ်ဒြဗ်စသော အခြားအနက်ကို တိုက်ရိုက်မဟော၊ ထို့ကြောင့် ဝါစ္စအနက် (၈)ပါးမှ တပါးသော သကတ်ဒြဗ်စသော အခြားအနက်များသည် ကတ္တားကံစသော ပဓာနအနက်အားလျော်စွာ ဖြစ်၍ ထိုပဓာနအနက်များသို့ အစဉ်လိုက်ပါကြရသည်။

အဆိုပါ ဝါစကတို့သည် သကတ်ဒြဗ်စသော အနက်များကို **ဇောတက**အဖြစ်ဖြင့် ဟောကြသည်။

ရှင်းဦးအံ့။ ။ ဇိတမာရောဟူသော သမာသ်ဝါစကသည် ကတ္တားအနက်ကို ပဓာနအားဖြင့် တိုက်ရိုက်ဟော၏၊ အောင်ခြင်းကြိယာနှင့် မာရ်၏ ကမ္မ, ကမ္မီအဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ဗန်သည် သကတ်၊ ဘုရားရှင်ဒြဗ်၊ ပုလ္လိင်၊ ဧကဝုစ်သင်္ချာဟူသော အနက်တို့ကို တိုက်ရိုက်မဟော၊ ထိုအနက်များသည် ပဓာန ကတ္တားအနက်သို့ အစဉ်လိုက်ပါကြရသည်။

ထိုအနက်များကို ဇိတမာရောဟူသော သမာသ်ဝါစကက ဇောတကအဖြစ်ဖြင့် ဟောလေသည်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိပါလေ။

မေး။ ကတ္တာဒိသာမိမတ္တံ တေ ။ပ။ အနုဝတ္တန္တိ နာညထာ ဂါထာတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ပုံစံတခုမျှ ထုတ်ပြ၍ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

မေး။ သမာသ်စသော ဝါစကတို့က ကာရက ဘော သမ္ဗန်တို့ကို ဟောကြကုန်လျှင် သကတ် ဒြဗ် လိင်သင်္ချာတို့ကို မဟောကုန်ဟု မှတ်ရမည်လော၊ အဘယ်သို့ မှတ်ရမည်နည်း၊ အထောက်သာကေပြ ဖြေပါ။ (၁၃၆၄–စေတီ)

(၁၈၃)ဂါထာ

ဝါစကတ္တေန ဥတ္တန္တိ၊ ကေစိ တေသံ တု နာဒိသု။
သမာသာဒီသု ကတ္တာဒိ–ဝေါဟာရော န ဇိနာဒိကေ။

ဥတ္တ, အနုတ္တနှင့် ပတ်သက်၍ ဝါဒတပါးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကေစိဆရာတို့က ဝါစက(၁၀)ပါးတို့သည် ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးကို ဝါစကသတ္တိတပ်၍ ဟောသည်ဟု ယူဆကြသည်။

ထိုအဆိုအတိုင်း ယူခဲ့သော် နာမ်ဝိဘတ်တို့၌၎င်း ဇိတမာရောစသော သမာသ်တို့၌၎င်း ကတ္တားစသော အခေါ်အဝေါ်ဖြစ်ရာ၏၊ ဇိနောစသော ပဓာနပုဒ်၌ ကတ္တားစသောအခေါ်အဝေါ် မဖြစ်နိုင်တော့ရာ ဟူသော အပြစ်ရောက်ရှိသည်။

ထို့ကြောင့် သမာသ်စသည်တို့က ဇောတကအဖြစ်ဖြင့် ဟောသည်ဟုယူမှ ဇိတမာရော၊ ဇိနောဟူသော (၂)ပုဒ်လုံး၌ ကတ္တားဟူသော အခေါ်အဝေါ်ရနိုင်ပေသည်။

(၁၈၄)ဂါထာ
တေနေဝ ဓာတုကတ္တေန၊ ဝုတ္တေ တတ္ထာပိ ယုဇ္ဇတိ။
သာမညတ္တေ ဟိ တေဟုတ္တေ၊ သာတ္ထကံဝ ဝိသေသနံ။

ဤဂါထာဖြင့် သမာသ်စသည်တို့က ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးကို ဓာတုကအဖြစ်ဖြင့် ဟော၏ဟု ယူမှ ဇိတမာရော, ဇိနော(၂)ပုဒ်၌ ကတ္တားစသော ဝေါဟာရအခေါ်အဝေါ် ဖြစ်သင့်သည်၊ ဇိနောစသော အဘိဓေယျပဓာနပုဒ်ထားရခြင်း အကျိုးရှိသည်ဟု ပြသည်။

ရှင်းဦးအံ့။ ဇိတော မာရော ယေနာတိ ဇိတမာရော၊ ဇိနော၌ ဇိတမာရောဟူသော သမာသ်သည် ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ သာဝကဗုဒ္ဓဟု ဆိုအပ်သော သာမညကတ္တားအနက်ကို ဟော၏။

ဇိနောဟူသော အဘိဓေယျပဓာနပုဒ်ကား ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓဟု ဆိုအပ်သော ဝိသေသကတ္တားအနက်ကို ဟော၏၊ ထိုသို့ယူပါမှ ဇိနောဟူသော အဘိဓေယျပဓာနပုဒ်ကို ထည့်ရကျိုးရှိသည်။

အကယ်၍ ဇိတမာရောဟူသော သမာသ်ကပင် ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓဆိုအပ်သော ဝိသေသကတ္တားအနက်ကို ဟောလိုက်လျှင် ဇိနောဟူသောပုဒ်က ဟောစရာအနက် မရှိတော့သောကြောင့် ဇိနောပုဒ်ကိုပင် ထည့်စရာ မလိုတော့ပေ။

ထို့ကြောင့် သမာသ်စသော ဝါစကတို့က ဝါစ္စအနက်(၈)ပါးကို ဟောသည်ဟု ဆိုရာ၌ **သာမည** ဖြစ်သော ဝါစ္စအနက် (၈)ပါးကိုသာ ဟောသည်၊ **ဝိသေသ**ဖြစ်သော ဝါစ္စအနက်ကိုကား ဇိနော စသော ယှဉ်ဘက်အဘိဓေယျပဓာနပုဒ်က ဟောသည်ဟု မှတ်ရမည်။

သို့မှသာ ဇိတမာရော၊ ဇိနော (၂)ပုဒ်လုံး ကတ္တားအနက်အမည် ရသင့်ပေသည်၊ ဇိနောပုဒ် ထည့်ရကျိုး ရှိပေမည်။

သူဒေါ ပစတိ၌ ပစတိဟူသော အာချာတ်ဝါစကသည် ချက်ခြင်းကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် ဟော၏၊ ချက်တတ်သူဟူသော ကတ္တားအနက်ကိုကား အပဓာန၊ ဓာတုကအဖြစ်ဖြင့် ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ကတ္တုဝါစက ဝိသေသဖြစ်သော သူဒေါကို ထည့်ပြရသည်။ (သူဒေါ ပါစကောစသည်၌လည်း နည်းတူသိပါလေ)

ဇိတမာရော ဇိနော၌ ဇိတမာရောသမာသ်ပုဒ်က ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ သာဝကဗုဒ္ဓဟုဆိုအပ်သော **သာမညကတ္တား**အနက်ကို ဟောနေ၍ ဤနေရာ၌ ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓဟူသော **ဝိသေသကတ္တား**အနက်ကို ဟောကြောင်းသိစေရန် ဇိနောဟူသော ဝိသေသျကတ္တား အဘိဓေယျပုဒ်ကို ထည့်ရသည်။

မေး။ သုရူပေန အဘိရူပေါ၊ ကော နရော–၌ အဘိဓေယျကြားရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၆၃–သကျ)

ဤဂါထာအပရစ္ဆဖြင့် ပုဗ္ဗစ္ဆ၏ လဒ္ဓဂုဏ်ကို ပြသည်။

(၁၈၅)ဂါထာ
ဥတ္တာနတ္တေပိ တံ ယေဝ၊ ကာရကံ နစ တပ္ပရာ–
ဝတ္တိ တေန ဇိနာဒိမှိ၊ ဥတ္တေ တံ နာမတာ သိယာ။

ကတ္တားစသည်တို့ကို ဟောတတ်ကုန်သော သမာသ်စသည်တို့၌လည်း ကတ္တားစသော အမည်ကို

မပြုမူ၍ ထိုသမာသ်စသည်တို့သည် ဟောအပ်သော ဇိနောစသော ပုဒ်၌သာလျှင် အဘယ့်ကြောင့် ကတ္တားစသော အမည်သညာကို ပြုအပ်ပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီပနီ**)

(**တနည်း**) ဇိတမာရော ဇိနောပုံစံ၌ ဇိနောစသည်က အဘယ့်ကြောင့် ဝါစကအားဖြင့် ကတ္တား စသည်ကို ဟောကုန်၏ဟု ဆိုကုန်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဘာဋီ**)

ဇိတမာရော ဇိနော၌ ဇိနောပုဒ်သည် ဇိတမာရောဟူသော သမာသ်က ဟောသည်ဖြစ်စေ မဟောသည်ဖြစ်စေ မာရ်ကို အောင်တတ်သော ကတ္တုသတ္တိအမြဲရှိ၏၊ ဇိနောပုဒ်သည် ကတ္တုသတ္တိမှ မည်သည့်အခါမျှ ပြောင်းလွဲဖောက်ပြန်မသွား။

သမာသ်စသည်က မဟောသည့်အခါ ကတ္တားဖြစ်၏၊ ဟောသည့်အခါ ကတ္တားမဖြစ်ဟု ပြောင်း လွဲဖောက် ပြန်မှုမရှိ၊ ထို့ကြောင့် သမာသ်စသည်တို့က ဟောအပ်သော ဇိနောစသော သမာသ်ပုဒ်၌သာ ကတ္တားစသော အမည်သညာကို ပြုရသည်၊ ဇိနောစသော သဒ္ဒါတို့ကိုသာ ဝါစကဟု ဆိုရသည်။

သမာသ်စသည်တို့သည်ကား ကတ္တားကို ဟောသောအခါ ကတ္တုဝါစကအမည်ရကြသည်၊ အခြားအနက်ကို ဟောသည့်အခါ ကတ္တုဝါစက အမည်မရကြ၊ ထိုသို့ ပြောင်းလွဲဖောက်ပြန်မှု ရှိကြသည်။

မေး။ ။ ဇိတမာရော၊ ဇိနောပြယုဂ်၌ ဇိတမာရောသမာသ်သည် ဟောအပ်သော ဇိနောပုဒ်၌သာ အဘယ့်ကြောင့် ကတ္တားအမည် ဖြစ်သနည်း။ (စေတီ–၁၃၅၃)

မေး။ ဇိတော မာရော ယေနာတိ ဇိတမာရော၊ ဇိနော တွင် ဇိတမာရော၌ ကတ္တားအမည် မဖြစ်ဘဲ ဇိနော၌သာ အဘယ့်ကြောင့် ကတ္တားအမည် ဖြစ်သနည်း၊ ဘေဒစိန္တာအလို ဖြေခဲ့ပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

(၁၈၆)ဂါထာ

သာမညံ ဟိ သမာသာဒိ၊ ဝဒေ သျာဒိ ဝိသေသနံ။
တတော ဝိသေသနတ္တေန၊ သာမညတ္တော ဝိသေသျတေ။

(၁၈၄)ဂါထာလာ သာမညတ္တေ ဟိ တေ ဟုတ္တေစသော စကားရပ်ကိုပင် အကျယ်ချဲ့ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဇိတမာရော ဇိနောစသည်၌ ဇိတမာရောစသော သမာသ်သည် သာမညဖြစ်သော ကတ္တား အနက်ကို ဟော၏၊ ဇိနောစသော သျာဒျန္တပုဒ်များကား ဝိသေသဖြစ်သော ကတ္တားစသော အနက်ကို ဟော၏။ ထို့ကြောင့် ဝိသေသအနက်ရှိသော ဇိနောစသော သဒ္ဒါဖြင့် သာမညအနက်ရှိသော ဇိတမာရော စသော သဒ္ဒါကို အထူးပြုအပ်ပေသည်။ (၁၈၄)ဂါထာ အပရမ္မဖြင့် တူ၏။

သျာဒျန္တပဒံ အဝယဝနာမေန ဥပစာရိတန္တိဟု ဋီကာအဖွင့်အလို အစိတ်ဖြစ်သော သိစသော ဝိဘတ်တို့၏ သျာဒိဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော သိစသော ဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ပုဒ်တို့၌ တင်စား၍ အပေါင်းဖြစ်သော သိစသော ဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ပုဒ်ကို သျာဒိဟု ဆိုသောကြောင့် **ဧကဒေသူပစာ**ဟု တင်ရမည်။

[**မှတ်ချက်**။ ။ ဌာနျူပစာတင်မှ ပိုကောင်းမည်ထင်သည်။]

(၁၈၇)ဂါထာ

သမာသာဒီနမတ္ထာနံ၊ ဝိလက္ခဏသဘာဝတော။
ဝါကျတော တေန ဝါကျေန၊ ဝိသေသတ္ထော န မရျတေ။

ဇိတော မာရော ယေနဟူသော ဝါကျဖြင့် ဇိနစသော အနက်ကို သိနိုင်သည် မဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် ဇိနောစသော ဝိသေသပုဒ်ကို ထည့်ဆိုရသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ်ဝါစကတို့၏အနက်က ဝိဂ္ဂြိုဟ်အနက်မှ ထူးသော လက္ခဏာ ရှိကုန်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် (အနက်အရကောက် မတူညီကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်) ဝါကျဖြင့် သိအပ်သော ဝိသေသအနက်ကို သမာသ် တဒ္ဓိတ် ကိတ်ပုဒ်ဝါစကတို့ဖြင့် မသိအပ်၊ မသိနိုင်။

ထို့ကြောင့် ဝိသေသအနက်ရှိသော ဇိနောစသော သဒ္ဒါဖြင့် အထူးပြုရသည်၊ ဇိနောစသော ဝိသေသနပုဒ်ကို ထည့်ရသည်။

ရှင်းဦးအံ့။ ။ ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျအနက်နှင့် သမာသ် တဒ္ဓိတ် ကိတ်ပြီးပြီးသော ပုဒ်တို့၏အနက်သည် သဘောလက္ခဏာ အရကောက်ခြင်းမတူ၊ ဝါကျတုန်းက ဝိသေသအနက်ကို ရသော်လည်း ပုဒ်ပြီးသော အခါ သာမညအနက်ကိုသာ ရတော့သည်၊ ထို့ကြောင့် သာမညအနက်ရှိသော ဇိတမာရောစသည်ကို ဝိသေသအနက်ရှိသော ဇိနောစသည်ဖြင့် ဝိသေသအနက် ကူမ ရသည်။

ဥပမာ။ ။ သုဂတစီဝရံပုဒ်ကို သုဂတဿ စီဝရံ သုဂတစီဝရံဟု ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျ ပြုလုပ်ရာ၌ သုဂတဿ စီဝရံဟူသော ဝိဂ္ဂြိုဟ်ဝါကျတုန်းက ဘုရားရှင်သင်္ကန်းတော်ဟူသော ဝိသေသအနက်ကို ဟောသည်၊ သို့သော် သုဂတစီဝရံဟု သမာသ်ပြီးသွားသောအခါ ရဟန်းအများနှင့် ဆိုင်သော သင်္ကန်း သာမညကို ဟောတော့၏၊ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သင်္ကန်းတော်ဟူသော ဝိသေသအနက်ကို သိစေရန် သုဂတဿ သုဂတစီဝရံဟု သုဂတသဒ္ဒါဖြင့် ကူမ ရသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။

မေး။ ။ ဇိတော မာရော ယေနာတိ ဇိတမာရော၊ ဇိနောဝယ် ဝါကျအခိုက်၌ ဘုရားအနက်ကို သိအပ်ပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် ဇိနောဟူသော ဝိသေသနကို ယှဉ်အပ်ပါသနည်း။ (စေတီ-၁၃၄၁)

မေး။ ကတ္တာရိ ဇိတမာရော ကော၊ သော ဇိနော၌ ဇိတော မာရော ယေန-ဝါကျဖြင့် ဘုရားဟု သိနိုင်ပါလျှက် ဇိနော ထည့်ရခြင်း အကြောင်းကို သာဓကဖြင့် ဖြေပါ။ (၁၃၄၉-သကျ)

မေး။ ဇိတမာရောဟူသော သမာသ်၌ ဇိနောဟုဂင်း၊ အာဘိဓမ္မိကောဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၌ ဘိက္ခုဟုဂင်း၊ အဘိဓေယျ ပုဒ်များ ထည့်ဆိုရခြင်း အကြောင်းကို ပြဆို၍ ထိုအဘိဓေယျပုဒ်တို့ကိုလည်း ဖြစ်သင့်သလို အနက်ပြန်ဆိုခဲ့ပါ။ (၁၃၆၆-သကျ)

(၁၈၈)ဂါထာ

ဇိတမာရာဒိ သာမညံ၊ ဘိက္ခုနာဒိပ္ပယောဂတော။
ပါရာဒိဝ ဇိနာဒိစ၊ ကတကိစ္စာဒိယောဂတော။

အခြားမဲ့စကားရပ်ကို မြဲစေခြင်း၊ ပြီးစေခြင်းအကျိုးငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီ**)

(၁၈၆) ဂါထာလာ "သာမညံ ဟိ သမာသာဒိ"စသော စကားရပ်နှင့် ပတ်သက်၍ သာမညဖြစ်ပုံကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ငြိ**)

ဇိတမာရောစသောပုဒ်သည် ဇိတမာရော ဘိက္ခု၊ ဇိတမာရော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ ဇိတမာရော

ဇိနောစသည်ဖြင့် ဘိက္ခုစသော ဝိသေသနကို ယှဉ်စပ်သုံးစွဲထိုက်သောကြောင့် (ဝါ) ယှဉ်စပ်၍ သုံးစွဲဖြစ်ခြင်းကြောင့် သာမညသာ ဖြစ်သည်။

ဇိတမာရောစသည်နောင်ရှိသော ဇိနောစသော ပုဒ်သည်လည်း ကတကိစ္စဇိနော၊ ဟတကိလေသ ဇိနောစသည်ဖြင့်ငင်း၊ သုတ္တန္တိကော ဘိက္ခု၊ ဝေနယိကော ဘိက္ခုစသည်ဖြင့်ငင်း၊ ဝိသေသနပုဒ်များကို ယှဉ်စပ်သုံးစွဲထိုက်သောကြောင့် (ဝါ) ယှဉ်စပ်သုံးစွဲရသောကြောင့် သာမညပင်ဖြစ် သည်။

အကယ်၍ ဇိတမာရောစသောပုဒ်များသည် သာမညမဟုတ်ဘဲ ဝိသေသဖြစ်နေလျှင် ယင်းပုဒ်တို့၏ရှေ့က ဖြစ်စေ၊ နောက်ကဖြစ်စေ အခြားပုဒ်တမျိုးကို ယှဉ်စပ်သုံးစွဲ၍ မဖြစ်တော့၊ သုံးစွဲ၍ မရနိုင်တော့၊ ဤသို့လျှင် သာမညသဒ္ဒါ ဝိသေသဖြစ်ပုံသည် ပါရ, အပါရခေါ်ပုံနှင့် တူပေသည်။

ဇိတမာရောကို သာမညယူလျှင် ဇိနောကား ဝိသေသဖြစ်သည်။

ဇိနောကို သာမညယူလျှင် ဇိတမာရောကား ဝိသေသဖြစ်နိုင်သည်။ ဤသို့စသည်ဖြင့် သိလေ။

(၁၈၉) ဂါထာ

ဝုတ္တိယာ ကာမစာရာပိ၊ ဝိသေသနဝိသေသျတာ။
လောကေန မနျတေ သိဒ္ဓါ၊ လောကသိဒ္ဓသဘာဝတော။

ဇိတမာရာဒိ သာမညံစသော ရှေ့ဂါထာအလို ဇိတမာရော၊ ဇိနော၌ ဇိတမာရောသည်လည်း ဝိသေသန, ဝိသေသျဖြစ်နိုင်၏၊ ဇိနောသည်လည်း ဝိသေသန, ဝိသေသျဖြစ်နိုင်၏။

ထို့ကြောင့် ဤပုဒ်ကား ဝိသေသန, ဤပုဒ်ကား ဝိသေသျဟု ခွဲခြားမှုသည် ဝဒန္တုပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုအတိုင်းသာ ဖြစ်နိုင်၏။

သို့သော် ဝိသေသန, ဝိသေသျလောက၌ပင် ဤကား ဝိသေသန, ဤကား ဝိသေသျဟု သဘောအားဖြင့် ထင်ရှားပြီးဖြစ်နေ၏၊ ထို့ကြောင့် ထင်ရှားပြီးအတိုင်းသာ ဇိတမာရောကို ဝိသေသျ၊ ဇိနောကို ဝိသေသနဟု ခွဲခြား၍ မှတ်သားပါ။ (**ဘာဋီ**)

ဋီကာ၊ ဒီပနီဆရာတို့ကား ဇိတမာရောကို ဝိသေသန, ဇိနောကို ဝိသေသျဟု ခွဲခြား၍ သိရသည်ဟု ဆိုသည်။

မေး။ ။ ဝုတ္တိယာ ကာမစာရာပိ–စသော ဂါထာကို အနက်ယောဇနာပြီးလျှင် အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်း ရှင်းပြပါ။ (၁၃၂၀–စေတီ)

မေး။ ။ ဝုတ္တိယာ ကာမစာရာပိ–မှ စ၍ (၃)ဂါထာပြည့်အောင် ပါဠိသက်သက်ရေးပြပါ။ (၁၃၂၅–စေတီ)

(၁၉၀)(၁၉၁)ဂါထာ

အတ္ထရူပံ ပသိဒ္ဓန္တု–ဝါဒရူပန္တိ ဝုစ္စတေ။
ဝိသေသနံဝ တံ အပ္ပ–သိဒ္ဓကံ ဝိဓိရူပကံ။
ဝိသေသျမေဝ တံ ဉေယျ–မတ္ထရူပံ ဒုဓာ မတံ။
ယထာ နီလုပ္ပလံ ရာဇ–ပုရိသောတိ နိဒဿနံ။

ဝိသေသန, ဝိသေသျတို့၏ အခြားနာမည် (၁)မျိုးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ထင်ရှားရှိသောအနက်ကို အနုဝါဒရုပ်ဟု ခေါ်သည်။

ထိုအနုဝါဒရုပ်ဟူသည် ဝိသေသန၏ပရိယာယ် နာမည်ပင်တည်း။

မထင်ရှားသောအနက်ကို ဝိဓိရုပ်ဟု ခေါ်သည်။
ထိုဝိဓိရုပ်ဟူသည် ဝိသေသျ၏ပရိယာယ်နာမည်ပင်တည်း။

ဤဂါထာစကားအစဉ်ကိုကြည့်၍ ဝိသေသနကို ပသိဒ္ဓဟုငှင်း၊ အနုဝါဒရုပ်ဟုငှင်း ခေါ်သည်။ ဝိသေသျကို အပသိဒ္ဓဟုငှင်း၊ ဝိဓိရုပ်ဟုငှင်း၊ ခေါ်သေးသည်ဟု မှတ်ရမည်။

ပုံစံကား–နီလုပ္ပလံ၊ ရာဇပုရိသောတည်း။

ဤ၌ နီလ,ရာဇတို့ကား ဝိသေသန၊ ပသိဒ္ဓ၊ အနုဝါဒရုပ်ဟူသော နာမည်များ ရ၏။
ဥပ္ပလ၊ ပုရိသတို့ကား ဝိသေသျ၊ အပသိဒ္ဓ၊ ဝိဓိရုပ်ဟူသော နာမည်များ ရ၏။

မေး။ နီလုပ္ပလံ ရာဇပုရိသော၌ ဝိဓိ ဝိသေသျ၊ အနုဝါဒ ဝိသေသနဖြစ်ပုံကို ရှင်းပြပါ။ ၁၃၅၉–စေတီ)

မေး။ အတ္ထရူပ(အနက်သဘော)၏ ဘေဒအကျယ်ကို ပုံစံနှင့်တကွ ဖြေပါ။ (၁၃၅၆–သကျ)

(၁၉၂)(၁၉၃) ဂါထာ

နတေဟုတ္တေ ဝိဘတ္တီတိ၊ စေ ဝိနာတု ဝိဘတ္တိယာ။
နာတ္ထံ နိဒသိတုံ သက္ကာ၊ လိင်္ဂတ္ထံ ပနပေက္ခိယ။
ပဌမာယေဝ ဘဝတိ၊ တတ္ထာပျညကြိယာဒိကေ။
ဘဝတျာပေက္ခိတေယေဝ၊ တတိယာဒိ ယထာရဟံ။

ဇိတမာရော ဇိနောစသည်၌ ဇိတမာရ၊ ဇိနနောင် ဝိဘတ်သက်ရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

မေး။ ဇိတမာရဟူသောသမာသ်က ကတ္တားအနက်ကို ဟောပြီးဖြစ်လျှင် ဝိဘတ်ဟောဘို့ရာ ကတ္တားအနက် မရှိတော့သောကြောင့် ဇိတမာရ၊ ဇိနပုဒ်တို့နောင် ဝိဘတ်သက်ဖွယ် မလိုတော့သည် မဟုတ်ပါလောဟု မေးဖွယ်ရှိသည်။

အဖြေကား–ဝိဘတ်နှင့်ကင်း၍ (ဝိဘတ်မပါဘဲ) အနက်ကို မပြနိုင်သောကြောင့် မထင်ရှားသော လိင်္ဂတ္ထကို ငဲ့၍ **(ဝါ)** လိင်္ဂတ္ထကို ထွန်းပြခြင်းအကျိုးငှါ ဇိတမာရ၊ ဇိနနောင် ပဌမာဝိဘတ်သာ သက်ရပါသည်။ ဤသို့ဖြေရမည်။

ထို့အတူ အာဘိဓမ္မိကော ဘိက္ခု၊ သူဒေါ ပစတိ၊ သူဒေါ ပါစကော၌ အာဘိဓမ္မိက၊ သူဒပုဒ်တို့နောင် ပဌမာဝိဘတ်သက်ရကြောင်းကို နားလည်ပါစေ။

မေး။ ဇိတမာရော ဇိနော–ဝါကျဝယ် ဝါစကပုဒ်၌ ပဌမာဧကဝုစ်သာ သက်ရခြင်း အကြောင်းကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၂၇–သကျ)

ဖြေ။ ဇိတမာရောဟူသော ဝါစကပုဒ်သည် ဇိနောဟူသော ကတ္တားအနက်ကို ဟောပြီးဖြစ်သော်လည်း ဝိဘတ်နှင့် ကင်း၍ မတည်နိုင်၊ ဝိဘတ်နှင့်ကင်း၍ ကတ္တားအနက်ကို မဟောနိုင်သောကြောင့် သက်သက်သော သဒ္ဒါအနက်ကို ထွန်းပြစရာ အကျိုးငှါ ပဌမာဧကဝုစ်သာ သက်သည်။ (သကျအဖြေ)

အဆိုပါ ဇိတမာရ၊ ဇိန၊ ဘိက္ခုစသည်တို့နောင် ပဌမာဝိဘတ် အမြဲသက်ရမည်လောဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် "တတ္ထာပျညကြိယာဒိကေ။ ဘဝတျာပေက္ခိတေယေဝ၊ တတိယာဒိယထာရဟံ" ဟူသောပါဌ်ကို မိန့်။

ဋ္ဌင်းပါဌ်၏**အဓိပ္ပါယ်ကား**–တပါးသော ဒေသိတောစသောကြိယာ၊ ပတ္တောစသော သမ္ဗန်ကို ငဲ့လျှင် အဆိုပါ ဓိတမာရ၊ ဓိန၊ ဘိက္ခုစသည်တို့နောင် ထိုက်သည်အားလျော်စွာ တတိယာစသော ဝိဘတ်များလည်း သက်နိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

အညကြိယာဒိဋ္ဌ အာဒိဖြင့် သမ္ဗန်ကိုယူ။

ဓိတမာရေန ဓိနေန ဒေသိတောဋ္ဌ ဒေသိတောဟူသော ကြိယာကို ငဲ့၍ ဓိတမာရေန ဓိနေနဋ္ဌ တတိယာဝိဘတ် သက်ထားသည်။

ဓိတမာရဿ ဓိနဿ ဒေတိဋ္ဌ ဒေတိဟူသော ကြိယာကို ငဲ့၍ ဓိတမာရဿ ဓိနဿဋ္ဌ စတုတ္ထီဝိဘတ် သက်ထားသည်။

ဓိတမာရာ ဓိနမှာ အပေတိဋ္ဌ အပေတိကြိယာကို ငဲ့၍ ဓိတမာရာ ဓိနမှာဋ္ဌ ပဥ္စမီဝိဘတ် သက်ထားသည်။

ဓိတမာရေ ဓိနေ ပသီဒတိဋ္ဌ ပသီဒတိကြိယာကို ငဲ့၍ ဓိတမာရေ ဓိနေဋ္ဌ သတ္တမီဝိဘတ် သက်ထားသည်။

ဓိတမာရဿ ဓိနဿ ပတ္တောဋ္ဌ ပတ္တောဟူသော သမ္ဗန္ဓီကို ငဲ့၍ ဓိတမာရဿ ဓိနဿဟု ဆဋ္ဌီဝိဘတ် သက်ထားသည်။

မေး။ ဓိတမာရော ဓိနောသည် လိင်အနက်ကို မငဲ့ဘဲ ကြိယာ+သမ္ဗန်ကို ငဲ့သောအခါ မည်သည့် ဝိဘတ်များ သက်နိုင်ပါသနည်း၊ သက်နိုင်သော ဝိဘတ်အားလျော်စွာ ပုံစံတစ်ခုစီ ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၇၀–စေတိ)

ဤဂါထာဋ္ဌ ဝိနာ တု ဝိဘတ္တိယာ နာတ္ထံ နိဒဿိတုံ သက္ကာ–ဟူသော စကားရပ်သည် **ယေဘုယျ**သာဖြစ်၏။ **ကသ္မာ?** ထေရဝါဒါနမုတ္တမောဋ္ဌ ထေရပုဒ်သည် ဝိဘတ်နှင့်ကင်း၍ ထေရဝါဒဟူသော အနက်ကို ပြနိုင်သောကြောင့်တည်း။ (**မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ၊၁၄၇**)

ဝါဒါနံ–ဝါဒတို့တွင်။ ထေရ–ထေရဝါဒသည်။ ဥတ္တမော–မြတ်၏။

ထေရဝါဒါနမုတ္တမောတိ ဧတ္ထ ထေရ–ဣတိ အဝိဘတ္တိကော နိဒ္ဒေသော။ ထေရာနံ အယန္တိ ထေရော။ ကော သော? ဝါဒေါ။ ထေရော ဝါဒါနမုတ္တမောတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ (မူလဋီ၊၃၊၄၉)

ထေရ–ဣတိ အဝိဘတ္တိကော နိဒ္ဒေသော။ ထေရာနံ အယန္တိ ထေရော။ ကော သော? ဝါဒေါ။ ထေရဝါဒေါ အညေသံ ဝါဒါနံ ဥတ္တမောတိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ (နီတိ၊ပဒ၊၂၁)

ထေရပုဒ်ဋ္ဌ ဝိဘတ်အကြေကြဲလိုက်လျှင်ကား အဆိုပါ ဘေဒစိန္တာစကားရပ်သည် **မုချသာ**ဟု မှတ်နိုင်ပြန်သည်။

ဓိတမာရေန ဓိနေန ဒေသိတောဋ္ဌ ဓိနပုဒ်ဝယ် ဓိတမာရောဟူသောသမာသ်သည် ဟောအပ်သော အတွင်းကတ္တားအနက်တခု၊ ဒေသိတောကို ငဲ့၍ နာဝိဘတ်သည် ဟောအပ်သော အပြင်ကတ္တားအနက်တခု အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။

ကရဏဝါစက–စသည်ဋ္ဌလည်း ဆိန္နရုက္ခေန ဖရသုနာ ရုက္ခံ ဆိန္ဒတိဝါကျဝယ် "ဆိန္နရုက္ခော ယေနာတိ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရသောကြောင့် အတွင်းကရိဏ်းအနက်နှင့် အပြင်နာဝိဘတ်၏ကရိဏ်းအနက် အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိကြောင်း နားလည်ပါစေ။

(၁၉၄)ဂါထာ

ဝိသေသနေ ဒိသမာနာ ယာ၊ လိင်္ဂသင်္ချာဝိဘတ္တိယော။
တုလျာဓိကရဏေ ဘိယျော၊ ကတ္တဗ္ဗာ တာ ဝိသေသနော။

ဝိသေသနနှင့် ဝိသေသျသည် များသောအားဖြင့် လိင် သင်္ချာ ဝိဘတ် တူညီကြသည်ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဇိတမာရော ဇိနော၌ ဇိနောဟူသော ဝိသေသျသည် ပုလ္လိင်၊ ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊ ပဌမာဝိဘတ်ဖြစ်၍ ဇိတမာရောဟူသော ဝိသေသနပုဒ်ကိုလည်း ပုလ္လိင်၊ ဧကဝုစ်သင်္ချာ၊ ပဌမာဝိဘတ်ဖြင့် ထားရသည်။

ဤဂါထာဖြင့် ဝိသေသျပုဒ်နှင့် ဝိသေသနပုဒ်တို့၌ လိင်သင်္ချာဝိဘတ်တူအောင် ထားရမည်ဟု စည်းကမ်းချက်ကို ပြသည်၊ ဤစည်းကမ်းချက်သည် တုလျာဓိကရဏဝိသေသနအတွက်သာ ဖြစ်၏။

တပသာ ဥတ္တမော၊ ရညော ပုရိသောကဲ့သို့ အရမတူသော ဘိန္နဓိကရဏဝိသေသန၌ ဤစည်းကမ်းချက်များကို လိုက်နာဖွယ်မလိုဟု ပြလိုသောကြောင့် **ဘိယျော**သဒ္ဒါကို ဆိုထားသည်။ (**ဒီ**)

ဋီကာဆရာအလို တုလျာဓိကရဏေဟူသောပါဌ်ဖြင့် တပသာ ဥတ္တမော၊ ရညော ပုရိသော၊ ပုရိသော ခန်-စသော ဘိန္နဓိကရဏဝိသေသနကို တားမြစ်သည်။

ဘိယျော-ဟူသောပါဌ်ဖြင့် ဂုဏော ပမာဏံဟူသော ဝိသေသနမျိုး၌ ဝိဘတ်နှင့်သင်္ချာမျှသာ တူသည်၊ လိင်ကား မတူဟု ပြသည်ဟု ဋီကာဆရာဆိုသည်။

မေး။ ဝိသေသနသည် ဝိသေသျနှင့် လိင်္ဂ သင်္ချာ အမြဲတမ်း တူရသည်ဟု မှတ်ရမည်လော၊ ဘေဒစိန္တာ သာဓကပြ ဖြေပါ။ (၁၃၄၈-စေတီ)

(၁၉၅)ဂါထာ

သဒ္ဒေါ နိယတလိင်္ဂေက-ဝစနော ဂဏှတေ ပဓာ-
နသ္သ ဝိဘတ္တိမတ္တံ ဇာ-ယန္တိ စိတ္တာနိ ဝီသတိ။

မြဲသောလိင်ဝုစ်ရှိသော ဝိသေသနသဒ္ဒါသည် ပဓာနဝိသေသျပုဒ်၏ ဝိဘတ်မျှသာတူသည်ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဝိသေသနပုဒ်သည် မြဲသောလိင်၊ မြဲသောဝိဘတ်ရှိလျှင် ဝိသေသျပုဒ်နှင့် လိင်သင်္ချာ မတူနိုင်၊ ဝိဘတ်မျှသာ တူနိုင်၏။

ပုံစံကား-ဇာယန္တိ စိတ္တာနိ ဝီသတိ။

ဤ၌ ဝီသတိဟူသော ဝိသေသနပုဒ်သည် ဣတ္ထိလိင်ဧကဝုစ် မြဲသောကြောင့် စိတ္တာနိဟူသော ဝိသေသျပုဒ်နှင့် လိင်မတူ၊ သင်္ချာမတူ၊ ပဌမာဝိဘတ်ချင်းသာ တူ၏။

နိယံ။ ဝီသတျာဒိ နဝုတိ၊ ဣတ္ထိဧကဝုစ်။
ဝိသေသန၊ ဝိသေသျ၊ ပဒနှစ်ပါး၊ လိင်ဝုစ်ပြားလည်း၊ ဝိဘတ်ကားမူ၊ တူမြဲဟူ၏။

တုလျာဓိကရဏဖြစ်လျှက် ဝိဘတ်မတူသော အရာလည်း ရှိသေး၏။

ပုံစံကား-သင်္ဂဟိတေန အသင်္ဂဟိတံတည်း။

ဤ၌ သင်္ဂဟိတေနဟူသော ဝိသေသနအရ–စက္ခာယတနကြဉ်သော ရုပ်သတ္တဝီသစသည်ကို ရ၍၊ အသင်္ဂဟိတံဟူသော ဝိသေသျပုဒ်အရလည်း ထိုတရားများကိုပင်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်၏၊ သို့ဖြစ်ပါလျှက် ဝိသေသနပုဒ်၌ နာဝိဘတ်ရှိလျှက် ဝိသေသျပုဒ်၌ သိဝိဘတ်ရှိနေသောကြောင့် ဝိဘတ်ချင်း မတူချေ။ **(ဘာဋီ)**

[လိင်ဝုစ်ဝိဘတ်၊ အညီမှတ်၊ တုလျတ်ဝိသေသာ။ လိင်သာကွဲပြား၊ ကြွင်းတူငြား၊ မှတ်သားတမျိုးသာ။ ဝုစ်မှာဘေဒ၊ ကြွင်းတူမျှ၊ အပွက နယာ။ ဝိဘတ်ကျိုးဘိ၊ တုလျာဓိ၊ မရှိကျမ်းဂန်မှာ။ (သမ္ဗန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်)]

ဟန္တေဟိ ဟော–သုတ် ဗာလာဝတာရအဖွင့်၌ ဒဟနဟဝဇ္ဇိတေဟိ ဟကာရန္တေဟိ ပရသ–(အဒဟနဟာနံကို ဒဟနဟဝဇ္ဇိတေဟိ–ဟု ဟကာရန္တေဟိ၌ ဝိသေသနဝိသေသျဖွင့်) ထောက်၍ ဝိဘတ်ကျိုးသော (မတူသော)တုလျာဓိကရဏ ဝိသေသနရှိသည်။ (တနည်း) ကာရကမတူသည်ကို ရည်ရွယ်၍ ဝိဘတ်ကျိုး တုလျာဓိကရဏဝိသေသန မရှိဟု ဆိုသည်ဟု ယူလေ။ ရူပသိဒ္ဓိဋီကာ၊ နိသျသစ်၊ ပ၊ ၁၉၄)

မေး။ ။ ဝိသေသနသည် ဝိသေသျလိင်ကို မယူသော ဥဒါဟရဏ်နှင့် သချ်ာကို မယူသော ဥဒါဟရဏ်တို့ကို ထုတ်ပြ၍ အဓိပ္ပါယ်ရှင်းခဲ့ပါ။ (စေတီ–၁၃၃၃)

(၁၉၆)ဂါထာ

နာချာတေန မလိင်္ဂတ္တာ၊ လိင်္ဂံ သင်္ချာနုဝတ္တိတုံ။
ဝိသေသျာဓိနဘာဝေန၊ သချ်ာမတ္တံဝ တဿမံ။

ဝိသေသျေ ဒိဿမာနာ ယာ–ဟူသော စကားနှင့် ပတ်သက်၍ အာချာတ်နှင့် ဆိုင်သော ဝိသေသန၊ ဝိသေသျတို့၏ သဘောကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သူဒေါ ပစတိ၌ ပစတိဟူသော အာချာတ်ပုဒ်ကို ဝိသေသန၊ သူဒေါဟူသော နာမ်ပုဒ်ကို ဝိသေသျ ဟုခေါ်သည်၊ ထိုတွင် ပစတိဟူသော အာချာတ်သည် အလိင်ဖြစ်သောကြောင့် သူဒေါ–ဟူသော ဝိသေသျ ပုဒ်နှင့် လိင်တူဖွယ် မလို (ဝါ) သူဒေါဟူသော ဝိသေသျပုဒ်၏ လိင်သို့ မလိုက်။

ထို့ကြောင့် ဝိသေသျပုဒ်နှင့် စပ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် ထိုသူဒေါဟူသော ဝိသေသျပုဒ်နှင့် ဧကဝုစ် သချ်ာမျှသာ တူတော့သည်။ (ဤအကြောင်းကြောင့် (၁၉၄)ဂါထာ၌ **ဘိယျော**ဟူ၍ ဆိုခဲ့ပြီ)

ဇာယန္တိ စိတ္တာနိ ဝီသတိ၌ ဇာယန္တိဟူသော အာချာတ်သည် ဣတ္ထိလိင်ပုလ္လိင်နပုလ္လိင် မဟုတ်၊ အလိင်ဖြစ်သောကြောင့် စိတ္တာနိဟူသော ဝိသေသျပုဒ်နှင့် လိင်တူဖွယ် မလို (ဝါ) စိတ္တာနိဟူသော ဝိသေသျပုဒ်၏ လိင်သို့ မလိုက်၊ စိတ္တာနိဟူသော ဝိသေသျပုဒ်နှင့် စပ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် ထိုဝိသေသျ ပုဒ်နှင့် ဗဟုဝုစ်သချ်ာမျှသာ တူရတော့သည်။

(၁၉၇)ဂါထာ

တဒ္ဓိတော သတ္တမံ ဒဗ္ဗံ၊ သဒ္ဒသတ္တိသဘာဝတော။
ကြိယာမုချေပိ အာချာတေ၊ ဘိယျော ဗြဝီတိ မုချတော။

အဘိဓမ္မံ အဓီတေ အာဘိဓမ္မိကောဟူသော ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပုံစံ၌ တ'မဓီတေ–သုတ်ဖြင့် အဓီတေ အနက်၌ ဏိကပစ္စည်း သက်ထားသောကြောင့်ငှင်း အဓီတေဟူသော အာချာတ်ပုဒ်သည် ကြိယာ ပြဌာန်းသောကြောင့်ငှင်း အာဘိဓမ္မိကောဟူသော တဒ္ဓိတ်သည် မုချပဓာနအားဖြင့် ကြိယာကို

ဟောသင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ ရဟန်းဒြဗ်ကို မုချအားဖြင့် မဟောသင့်သည် မဟုတ်ပါလောဟု စောဒနာဖွယ်ရှိ၍ ထိုစောဒနာကို သောခနာခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အဘိဓမ္မံ အဓီတေဟူသော ဝါကျအခိုက်၌ အဓီတေဟူသော အာချာတ်ကြိယာ ပြဌာန်းသော်လည်း အာဘိဓမ္မိကောဟု တဒ္ဓိတ်ပြီးသွားသောအခါ ဏိကပစ္စည်းက ကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိရှိသော ရဟန်းဒြဗ်ကို ဟောစွမ်းနိုင်သော သတ္တိသဘောရှိသောကြောင့် အာဘိဓမ္မိကောဟူသော တဒ္ဓိတ်သည် ရဟန်းဒြဗ်ကိုသာ မုချအားဖြင့် ဟောသည်။

မေး။ အဘိဓမ္မံ အဓီတေ အာဘိဓမ္မိကော၌ အဓီတေသည် အာချာတ်ဖြစ်သောကြောင့် အာဘိဓမ္မိကော–အရ ကြိယာကို ရပါသလော၊ အဘယ်ကို ရသည်ကို အကြောင်းနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၀–စေတီ)

မေး။ အဘိဓမ္မံ အဓီတေဟူသော ဝါကျ၌ ကြိယာပြဌာန်းသော အနက်ကို ဟော၏။ အာဘဓမ္မိကောဟူသော တဒ္ဓိတ်ကား အဘယ်အနက်ကို ဟောပါသနည်း။ (၁၃၅၇–သကျ)

ပါစကဿ ဘာဝေါ ပါစကတ္တံဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ၌ကား ဝါကျအခိုက်၌လည်း သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်အနက်ဖြစ်သော ချက်ခြင်းကြိယာကို ဟော၏၊ ပါစကတ္တံဟု တဒ္ဓိတ်ပြီးသွားသောအခါ၌လည်း ထိုသဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ဖြစ်သော ချက်ခြင်းကြိယာကိုပင် ဟော၏၊ ကာရကသတ္တိရှိသောကြောင့် ဒြဗ်ကို မဟော။ ထို့ကြောင့် **ဘိယျော**ဟူ၍ ဆိုသည်။

[မှတ်ချက်။ ဤစကားအစဉ်ကို ကြည့်၍ တဒ္ဓိတ်(တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း)သည် အများအားဖြင့် ဒြဗ်ကို ဟောသည်၊ အနည်းငယ်အားဖြင့် ကြိယာကိုလည်း ဟောသေးသည်ဟု ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။**]**

သဒ္ဒသတ္တိသဘာဝတော၌ **သဒ္ဒသရုပ်**ကား–ဏိကစသောတဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းများဖြစ်သည်။

(၁၉၈)ဂါထာ

ဧကေက္ခဏေဝ နေကေသ–မုတ္တတ္တေ သတ္တိယာ ပန။
အဘာဝတောတ္တမေကေက–မာချာတေန ကိတေနစ။

သူဒေန ဩဒနော ပစ္စတေ၊ သူဒေန ဩဒနော ပစိတောဟူသော အာချာတ်ပုံစံ၊ ကိတ်ပုံစံတို့၌ ကတ္တားကံဟူသော ကာရကအများကို ဆိုထားသော်လည်း ကာရကတခုစီကိုသာ ဟောသည်ဟု ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကာရကအများကိုဆိုထားသော်လည်း အာချာတ်ကိတ်တို့၏ ကာရကအများကို ဟောစွမ်းနိုင်သောသတ္တိ မရှိသောကြောင့် ကတ္တားဟော အာချာတ်၊ ကိတ်ကြိယာဖြစ်အံ့ –ကတ္တုကာရကတပါးကိုသာ ဟောသည်၊ ကံဟောအာချာတ်၊ ကိတ်ကြိယာဖြစ်အံ့– ကမ္မကာရကတပါးကိုသာ ဟောစွမ်းနိုင်သည်။

ရှင်းဦးအံ့။ သူဒေန ဩဒနော ပစ္စတေ၌ သူဒေနဟူသော ကတ္တုကာရက၊ ဩဒနောဟူသော ကမ္မကာရက (၂)မျိုးကို ဆိုထားသော်လည်း ပစ္စတေဟူသော ကံဟောအာချာတ်က ထိုကာရက(၂)ပါးကို ဟောစွမ်းနိုင်သောသတ္တိ မရှိသောကြောင့် ဩဒနောဟူသော ကမ္မကာရကတမျိုးကိုသာ ဟောပေသည်။

သူဒေန ဩဒနော ပစိတောပုံစံ၌ကား ကာရကတမျိုးစီကိုသာ ဟောကြောင်း နားလည်ပါစေ။

သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်တို့ကား (၂)မျိုး(၃)မျိုးဟောနိုင်သည်။

ဋီကာ၌ သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်ဝါစကသည် ကာရက(၂)မျိုးကိုင်၊ (၃)မျိုးကိုင်၊ ဟော၏။ အာချာတ်၊ ကိတ်ဝါစကကား ကာရကတမျိုးကိုသာ ဟောသည်ဟု ဆိုထားသည်။

(၁၉၉) ဂါထာ

ကြိယာယေဝ နိမိတ္တတ္တာ၊ နိဿယတ္တာ စ ယုဇ္ဇတေ။
ဥတ္တာနုတ္တောပိ ဘာဝေါပ–လဒ္ဓိဟေတု ဟိ ကာရကော။

ကာရကအများကို ဆိုသော်လည်း အာချာတ်ကိတ်တို့က ကာရကတခုကိုသာ ဟောလျှင် ဝါကျအတွင်း၌ အဘယ့်ကြောင့် ကာရကအများကို ယှဉ်စပ်သုံးစွဲသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အချို့ကာရကသည် ကြိယာ၏အကြောင်းသာ ဖြစ်၏၊ အချို့ကာရကကား ကြိယာ၏အကြောင်းလည်း ဖြစ်၏၊ မှီရာလည်းဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် ဟောအပ်သောကာရက မဟောအပ်သောကာရကများကို ကြိယာတခုသာ ပါသော ဝါကျတခုအတွင်း၌ ယှဉ်စပ်သုံးစွဲရပေသည်

မှန်၏။ ကာရကဟူသမျှသည် အာချာတ်ကိတ်တို့က ဟောအပ်သည်ဖြစ်စေ မဟောအပ်သည် ဖြစ်စေ ကြိယာတခုခုကို ရဘို့ရန် အကြောင်းဖြစ်သည်။

ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၊ သူဒေါ ဩဒနံ ပစတိစသော ပုံစံတို့၌ မဂ္ဂံနှင့် သူဒေါဟူသော ကာရကတို့ကား ကြိယာ၏ အကြောင်းသာ ဖြစ်၏၊ ပုရိသော,ဩဒနံဟူသော ကာရကတို့ကား ကြိယာ၏ အကြောင်းလည်း ဖြစ်၏။ ကြိယာ၏ မှီရာလည်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုကာရကများကို ဝါကျအတွင်း၌ ယှဉ်စပ်သုံးစွဲရသည်။

မေး။ အာချာတ်ကိတ်တို့၌ ကာရကတမျိုးစီကိုသာ ဟောနိုင်ပါလျက် ကာရကများစွာတို့ကို ယှဉ်စပ်သုံးစွဲထားရခြင်း အကြောင်းကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၄၊ ၁၃၇ဝ–စေတီ)

မေး။ ကြိယာယေဝ နိမိတ္တတ္တာ၊ နိဿယတ္တာ စ–အရ ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၊ သူဒေါ ဩဒနံ ပစတိတို့၌ နိမိတ္တကာရက နိဿယကာရကတို့ကို ဖော်ထုတ်ပါ။ (၁၃၅၇–သကျ)

မေး။ ပုရိသော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိပုံစံ၌ မဂ္ဂပုဒ်ကို ဂစ္ဆတိကြိယာက မဟောပါလျက် ထည့်သွင်းယှဉ်စပ်ရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၆၄–သကျ)

(၂၀၀) ဂါထာ

ကရဏေ ဆိန္နရုက္ခော ပ–ရသု ပဟရဏာဝုဓံ။
ပါယေန ဒုတိယော ခါရီ၊ ဂေါတ္တံ ဇာတိစ အပ္ပတော။

ကတ္တရိ ဇိတမာရောစသော (၁၈၁)ဂါထာမှ စ၍ (၁၉၉)ဂါထာအထိ ကတ္တားဟော ပုံစံများနှင့် ယင်းကတ္တားဟော ပုံစံများနှင့် ပတ်သက်သော မှတ်သားဖွယ်ရာများကို ပြဆိုထားသည်။

ကရဏေ ဆိန္နရုက္ခောစသော ဤဂါထာဖြင့် ကရိဏ်းဟော ပုံစံများကို ပြသည်။

ဆိန္နရုက္ခောကို **ဆိန္နော ရုက္ခော ယေနာတိ ဆိန္နရုက္ခော**ဟု တတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပြု။
ပရသုကား–သရပ်ကြား အဘိဓေယျဖြစ်သည်၊
ဤဆိန္နရုက္ခောကား ကရိဏ်းဟောသမာသ်ပုံစံတည်း။

ပဟာရဏံကို **ပဟာရတိ ဧတေနာတိ ပဟာရဏံ**ဟု ကရဏသာဓ်ပြု။
အာဝုဓံကား–သရုပ်ကြား အဘိဓေယျဖြစ်၏။ ဤပဟာရဏံကား ကိတ်ပုံစံဖြစ်သည်။

ဤကရိဏ်းဟော သမာသ်ပုံစံ၊ ကိတ်ပုံစံတို့သည် များစွာရှိသောကြောင့် ဂါထာ၌ **ပါယေန**ဟု ဆိုထားသည်။

ဒုတိယောကို **ဒွိန္နံ ပူရဏော ဒုတိယော**ဟု ပူရဏတဒ္ဓိတ်ပြု။
ခါရီကား သရုပ်ကြား အဘိဓေယျဖြစ်၏။
ဂေါတ္တံကို **ဂေါသ ဘာဝေါ ဂေါတ္တံ**ဟု ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပြု။
ဇာတိကား သရုပ်ကြား အဘိဓေယျဖြစ်၏။
ဤ ဒုတိယော ဂေါတ္တံကား ကရိဏ်းဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံများ ဖြစ်ကြသည်။

ဤကရိဏ်းဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံတို့ သည် အနည်းငယ်သာ ရှိသောကြောင့် ဤဂါထာ၌ **အပ္ပတော**ဟု ဆိုသည်။

ကရိဏ်း၊ သမ္ပဒါန်စသော အနက်တို့၌ မဖြစ်သောကြောင့် ဤ၌ အာချာတ်ကရိဏ်းဟော ပုံစံကို မထုတ်ပေ။ အာချာတော ပန ကရဏာဒီသု အပ္ပဝတ္တတ္တာ အနုဒါဟဋော။ (**ဒီပနီ**)

[အမှာ။ ။ အာချာတ်ဝါစက၏ကရိဏ်းစသည်မဟောကြောင်းဂါထာကို ရေးပါဟုမေးလျှင် ဤဂါထာကိုပင် ဖြေပါ။ ဣမိနာဝ အာချာတော ကတ္တုကမ္မာနမေဝ ဝါစကော၊ န ကရဏာဒီနန္တိ ဒဿေတိ။ (ဋီကာ)**]**

မေး။ အာချာတ်ဝါစကက ကရိဏ်းစသည် မဟောကြောင်းပြ ဂါထာကို ပါဠိရေးပါ။ (၁၃၃၆–သကျ)
ဤဂါထာကို ရေးပါ။ (သကျအဖြေ)
ကရဏာဒိ စတုက္ကတ္တံ၊ နေဝါချာတေ မုဒါဟဋံ။ (၂၂၇ဂါထာ)
သော စာချာတကိတာ သမ္ပ–န္ဓာနုတ္တတ္တာ နုဒါဟဋော။ (၂၃၂ဂါထာ) တို့နှင့် ယှဉ်ကြည့်လေ။

(၂၀၁)ဂါထာ
ကမ္မေ အာဂတသံဃော ကော၊ သော ဝိဟာရော၀ သံဃိကော။
ဃာတိကော ဩဒနော ပစ္စ–တောဒနော ပစိတောဒနော။

ကံဟောသမာသ်စသည်တို့၏ ပုံစံများကို ထုတ်ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
အာဂတသံဃောကို **အာဂတော သံဃော ဣမန္တိ အာဂတသံဃော**ဟု ပြု။
ဝိဟာရော၀ သံဃိကောကား–သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတည်း။
ဤကား ကံဟောသမာသ်ပုံစံတည်း။

ဃာတိကောကို **ဃတေန သံသဋ္ဌော ဃာတိကော**ဟု သံသဋ္ဌတဒ္ဓိတ်ပြု။
ဩဒနောကား–သရုပ်ကြား အဘိဓေယျတည်း။ ဃာတိကောကား–ကံဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံတည်း။

ပစ္စတေ ဩဒနော‌ကား ကံဟော အာချာတ်ပုံစံတည်း။
ပစိတော ဩဒနောကား ကံဟော ကိတ်ပုံစံတည်း။

(၂၀၂) ဂါထာ

ဘုဉ္ဇတေ ဩဒနောတျေတ္ထ၊ မုချတော ပစ္စတောဒနော။
ဏ္ကတျေတ္ထာမုချတော ဝုတ္တော၊ ဖလနာမူပစာရတော။

ဩဒနော ပစ္စတေဟူသော အာချာတ်ပုံစံနှင့် ပတ်သက်၍ ဩဒနသဒ္ဒါ၏ မုချာမုချဖြစ်ပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဘုဉ္ဇတေ ဩဒနောပုံစံ၌ ဘုဉ္ဇတေကြိယာကို မြင်ရသောကြောင့် ဩဒနသဒ္ဒါသည် မုချသဒ္ဒါ ဖြစ်သည်။

ပစ္စတေ ဩဒနော၌ ပစ္စတေကြိယာကို မြင်ရသောကြောင့် ဩဒနသဒ္ဒါသည် အကျိုးထမင်း၏ ဩဒနအမည်ကို အကြောင်းဆန်ဒြပ်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်အပ်သော ဖလူပစာသဒ္ဒါဖြစ်သည်(ဝါ)အမုချ သဒ္ဒါဖြစ်သည်။

မေး။ ။ အရာဌာနအလျောက် ကြိယာကို ထောက်၍ ဩဒနသဒ္ဒါ၏ မုချသဒ္ဒါ၊ ဥပစာသဒ္ဒါ ဖြစ်ပုံကို ရေးပါ။ (စေတိ–၁၃၄၃၊ ၁၃၆၆)

မေး။ ဩဒနော ဘုဉ္ဇတေ၊ ဩဒနော ပစ္စတေ၌ ဩဒနသဒ္ဒါတို့၏ မုချာမုချအနက် ဟောနိုင်ခြင်း၏ အကြောင်းများ အသီးသီး ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၆–သကျ)

(၂၀၃) ဂါထာ

ဧကကမ္မ ကြိယာကမ္မေ၊ ဥတ္တေ တံယေဝ မန္ယတေ။
နေကကမ္မကြိယာ ကမ္မေ၊ ဥတ္တေ ကိံ တေသု မန္ယတေ။

ဤဂါထာဖြင့် ကြိယာသည် ဧကကမ္မကြိယာ၊ အနေကကမ္မကြိယာဟု (၂)မျိုးရှိရာ ဧကကမ္မ ကြိယာသည် ကံကိုဟောရာ၌ ထိုကံကိုပင် ဟောသည်ဖြစ်၍ အထူးပြဆိုဖွယ်မလိုပေ။

အနေကကမ္မကြိယာကား ကံကို ဟောရာ၌ အဘယ်ကံကို ဟောပါသနည်းဟု အမေးပုစ္ဆာကို ပြသည်။

(တနည်း) ဒွိကမ္မကဓာတ်သည် အဘယ်ကံကို ဟောပါသနည်းဟု အမေးကို ပြသည်။

(၂၀၄) ဂါထာ

အပ္ပဓာနံ ဒုဟာဒီနံ၊ နျာဒီနန္တု ပဓာနကံ။
ကမ္မံ ကမ္မေသွနေကေသု၊ ဝုတ္တံ ကမ္မန္တိ မန္ယတေ။

(၂၀၃)ဂါထာ၏ အဖြေကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဒွိကမ္မကဓာတ်သည် ဒုဟာဒိဂဏိကဓာတ်၊ နျာဒိဂဏိကဓာတ်အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင်–

ဒုဟာဒိဂဏိကဓာတ်သည် ကံဟောဝါကျ၌ အပ္ပဓာနကံကို ဟော၏။

ဧျာဒိဂုဏိကဓာတ်သည် ကံဟောဝါကျ၌ ပဓာနကံကို ဟော၏။

မေး။ ဒုဟာဒိဂဏိကဓာတ်တို့သည် အပဓာနကံကို ဧျာဒိဂဏိကဓာတ်တို့သည် ပဓာနကံကို အဘယ့်ကြောင့် ဟောကုန်သနည်း၊ ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၄–စေတီ)

မေး။ ကံဟောဝါကျ၌ ဒုဟာဒိဂဏိကဓာတ် ဧျာဒိဂဏိကဓာတ်တို့သည် မည်သည့်ကံကို မည်သို့သော အကြောင်းကြောင့် ဟောကြရသည်ကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၄–စေတီ) (ကစ္စာယနသာရဋီကာသစ်(၁၅)ဂါထာအဖွင့်ကြည့်)

မေး။ ဒုဟာဒိဂိုဏ်း၌ အပဓာနကံ၊ ဧျာဒိဂိုဏ်း၌ ပဓာနကံကို ဟောရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၅၁–သကျ)

(၂၀၅) ဂါထာ

ဒုဟ ယာစ ရုဓိ ပုစ္ဆ–ဘိက္ခ သာသ ဗြူဝါဒယော။
နီ ဝဟ ဟရမာဒိစ၊ ဥဘယေ တေ ဒွိကမ္မကာ။

ဒွိကမ္မကဓာတ် သရုပ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) ဒုဟာဒိဂဏိက ဒွိကမ္မကဓာတ်သရုပ်ကား–ဒုဟ, ယာစ, ရုဓိ, ပုစ္ဆ, ဘိက္ခ, သာသ, ဝစ (အာဒိဖြင့် ယူအပ်သော အနု, ဗြူဓာတ်) စသည်တို့တည်း။

(၂) ဧျာဒိဂဏိက ဒွိကမ္မကဓာတ်သရုပ်ကား–နီ, ဝဟ, ဟရ, (အာဒိဖြင့် ယူအပ်သော ဂဟဓာတ်) စသည်တို့တည်း။

မေး။ ဒုဟာဒိဂိုဏ်းဝင် ဓာတ်(၇)မျိုးကို ရေးပြပါ။ (စေတီ–၁၃၃၄)

မေး။ အပ္ပဓာနကမ္မဝါစကဓာတ်နှင့် ပဓာနကမ္မဝါစကဓာတ်များကို ဘေဒစိန္တာကျမ်းလာအတိုင်း ခွဲခြားဖော်ပြပါ။ (၁၃၂၀–သကျ)

မေး။ ဒုဟာဒိဂိုဏ်းသရုပ် ကုန်စင်အောင် ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၄၃–သကျ) (ကစ္စာယန ဋီကာသစ်လာ စိ၊ ဝရ၊ ဝဒ၊ စိက္ခ၊ ဘာ၊ ချာတို့ပါ ထည့်၍ ရေတွက်ပါ)

(၂၀၆) ဂါထာ

ဒုဟမာနော ဂဝံ ခီရံ၊ ဂေါပေါ ဒုဟတိ ဝါတိစ။
ဂေါ ခီရံ ဒုဟိတော တေန၊ ဒုယှတေ ဝါတိ စာဖြဝံ။

အဆိုပါ ဓာတ်တို့တွင် ဒုဟဓာတ်၏ ကတ္တားဟော, ကံဟော ပုံစံတို့ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) ဂေါပေါ ဂဝံ ခီရံ ဒုဟမာနောကား ဒုဟဓာတ် ကိတ်ကြိယာ ကတ္တားဟော ပုံစံကို ပြသည်။

(၂) ဂေါပေါ ဂဝံ ခီရံ ဒုဟတိကား ဒုဟဓာတ် အာချာတ်ကြိယာ ကတ္တားဟော ပုံစံကို ပြသည်။

ဤပုံစံတို့၌ ကတ္တားဟော ဖြစ်သည့်အတွက် ဂေါပေါဟူသော ကတ္တားဝယ် ပဌမာဝိဘတ်နှင့် ထားသည်။ ကံကို မဟောသောကြောင့် ဂဝံ ခီရံဟူသော ကံ(၂)ပုဒ်၌ ဒုတိယာဝိဘတ်နှင့် ထားသည်။

မေး။ ဒုဟမာနော, နီယမာနောဟူသော ကြိယာတို့၏ ကတ္တားကံများကို မှန်ကန်ပြည့်စုံအောင် သွင်းပြခဲ့ပါ။ (၁၃၂၀–သကျ)

(၃) ဂေါပေန ဂေါ ခီရံ ဒုဟိတောကား ဒုဟဓာတ် ကိတ်ကံဟော ပုံစံကို ပြသည်။

(၄) ဂေါပေန ဂေါ ခီရံ ဒုယှတေကား ဒုဟဓာတ် အာချာတ်ကံဟော ပုံစံကို ပြသည်။

ဤပုံစံတို့၌ ဒုဟဓာတ်သည် ကံဟောဝါကျ၌ အပ္ပဓာနကံကို ဟောသောကြောင့် ဂေါဟူသော အပ္ပဓာနကံပုဒ်ဝယ် ပဌမာဝိဘတ်နှင့် ထားသည်။

ကတ္တားကို မဟောသောကြောင့် ဂေါပေနဟု တတိယာဝိဘတ်နှင့် ထားသည်။

မေး။ ဂေါပေန ဂေါ ခီရံ ဒုဟိတော၌ ပဓာနကံ အပဓာနကံ ဝုတ္တကံ အဝုတ္တကံ ဖြစ်ရပုံကို အကြောင်းနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၄–စေတိ)

မေး။ ဒုဟာပီယတေကို ကတ္တားကံ ပြည့်စုံစွာ ထည့်ပြပါ။ (၁၃၅၈–သကျ)

မေး။ ဒုဟဓာတ်၏ ဝုတ္တကံဟော ပုံစံ(၂)မျိုးကို အနက်ပေး၍ ဒုယှတေ၌ သကတ်စသော အနက်(၅)မျိုးကို ပြည့်စုံအောင် ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၃–သကျ) (၂၁၃–ဂါထာ အာချာတ်ပုဒ်၌ ပဉ္စကတ္ထကောက်ပုံ ကြည့်၍ ဖြေ)

ယာစ–စသော ဓာတ်များအတွက် ကတ္တားဟော ပုံစံများကား–

- ♣ ဗြဟ္မဏော ဂေါပံ ဂဝံ ယာစတိ။
- ♣ ဂေါပေါ ဂဝံ ဝဇံ ရုန္ဓတိ။
- ♣ သိဿော အာစရိယံ ဓမ္မံ ပုစ္ဆတိ။
- ♣ ဘိက္ခု ဒါယကံ ဘိက္ခံ ဘိက္ခတိ။
- ♣ ဘဂဝါ သတ္တေ ဓမ္မံ ဘာသတိ။
- ♣ ဘဂဝါ ဘိက္ခူ ဧတဒဝေါစ။
- ♣ အာစရိယော သိဿံ ဓမ္မံ ဗြူတိ။

ယာစ–စသော ဓာတ်များအတွက် ကံဟော ပုံစံများကား–

- ♣ ဗြဟ္မဏေန ဂါမဏိ ယာစိတော။
- ♣ ဂေါပေန ဂေါ ဝဇံ ရုဒ္ဓတော။
- ♣ သိဿေန အာစရိယော ဓမ္မံ ပုစ္ဆိတော။
- ♣ ဘိက္ခုနာ ဒါယကော ဘိက္ခံ ဘိက္ခိတော။
- ♣ ဘဂဝတာ သတ္တော ဓမ္မံ သာသိတဗ္ဗော။
- ♣ ဘဂဝတာ ဘိက္ခု ဧတံ ဝုတ္တော။
- ♣ အာစရိယေန သိဿော ဓမ္မံ ဗြုတ္တော။

(၂၀၇) ဂါထာ

နယမာနော အဇံ ဂါမံ–ဇပါလော နယတီတိ စ။
နီယမာနော အဇော ဂါမံ၊ တေန နီယတိ ဝါတိစ။

နီဓာတ်၏ကတ္တားဟော, ကံဟော ပုံစံတို့ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
အဇပါလော အဇံ ဂါမံ နယမာနောကား ကတ္တားဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။
အဇပါလော အဇံ ဂါမံ နယတိကား ကတ္တားဟော အာချာတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။
အဇပါလေန အဇော ဂါမံ နီယမာနောကား ကံဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။
အဇပါလေန အဇော ဂါမံ နီယတိကား ကံဟော အာချာတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဝဟ–စသော ဓာတ်များအတွက် ကတ္တားဟော ပုံစံများကား–

- ♣ အဇပါလော အဇံ ဂါမံ ဝဟမာနော။
- ♣ အဇပါလော အဇံ ဂါမံ ဝဟတိ။
- ♣ အဇပါလော အဇံ ဂါမံ ဟရမာနော။

♣ အဇပါလော အဇံ ဂါမံ ဟာရတိ။
♣ အဇပါလော အဇံ ဂါမံ ဂဏှမာနော။
♣ အဇပါလော အဇံ ဂါမံ ဂဏှတိ။

ဝဟ–စသော ဓာတ်များအတွက် ကံဟော ပုံစံများကား–

♣ အဇပါလေန အဇော ဂါမံ ဝုယှမာနော။
♣ အဇပါလေန အဇော ဂါမံ ဝုယှတေ။
♣ အဇပါလေန အဇော ဂါမံ ဟရီယမာနော။
♣ အဇပါလေန အဇော ဂါမံ ဟရီယတေ။
♣ အဇပါလေန အဇော ဂါမံ ဂယှမာနော။
♣ အဇပါလေန အဇော ဂါမံ ဂယှတေ။

(၂၀၈) ဂါထာ

ကြိယာယာဘိမတံ ကမ္မံ၊ ပဓာနန္တိ ပဝုစ္စတေ။
ကြိယာနိမိတ္တမတ္တန္တု၊ အပ္ပဓာနန္တိ ဝုစ္စတေ။

ပဓာနကံ, အပ္ပဓာနကံတို့၏ သဘောလက္ခဏာကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကြိယာဖြင့် အလွန်မှတ်သားအပ်သော (ကြိယာနှင့်အလွန်ဆက်စပ်နေသော)ကံသည် ပဓာနကံမည်၏။

ကြိယာ၏အကြောင်းမျှဖြစ်သော ကံသည် အပ္ပဓာနကံမည်၏။

ပုံစံကား–ဂေါပေါ ဂါဝံ ခီရံ ဒုဟမာနောတည်း။

ဤ၌ ခီရံဟူသော ကံသည် ညှစ်ခြင်းကြိယာဖြင့် အလွန်မှတ်အပ်သောကြောင့် (ညှစ်ခြင်းကြိယာနှင့် အလွန်ဆက်စပ်နေသောကြောင့်)ပဓာနကံမည်၏။

ဂါဝံဟူသော ကံသည် ညှစ်ခြင်းကြိယာ၏အကြောင်းမျှဖြစ်သောကြောင့် အပ္ပဓာနကံမည်၏။

အဇပါလော အဇံ ဂါမံ နယမာနော၌ အဇံဟူသော ကံသည် ဆောင်ခြင်းကြိယာဖြင့် အလွန်မှတ်အပ်သောကြောင့် ပဓာနကံမည်၏။

ဂါမံဟူသော ကံသည် ဆောင်ခြင်းကြိယာ၏အကြောင်းမျှ ဖြစ်သောကြောင့် အပ္ပဓာနကံမည်၏။

(၂၀၉) ဂါထာ

ယံ ကတ္တုနော ကြိယာယိစ္ဆိ–တံ ကမ္မံ တံ ပဓာနကံ။
ယံ တဗ္ဗိပရီတံ တန္တု၊ အပ္ပဓာနန္တိ ဝါ မတံ။

ပဓာနကံ, အပ္ပဓာနကံတို့၏ သဘောလက္ခဏာ တနည်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကြိယာ၏ ကတ္တားသည် အလိုရှိအပ်သော ကံသည် ပဓာနကံမည်၏။

ကြိယာ၏ ကတ္တားသည် အလိုမရှိအပ်သော ကံသည် အပ္ပဓာနကံမည်၏။

ပုံစံကား– ဂေါပေါ ဂါဝံ ခီရံ ဒုဟမာနောတည်း။ ဤ၌ ခီရံဟူသော ကံသည် ဒုဟမာနော ကြိယာ၏ ဂေါပေါဟူသော ကတ္တားသည် အလိုရှိအပ်သောကြောင့် ပဓာနကံမည်၏။

ဂဝံဟူသော ကံသည် ဒုဟမာနေ‌ာကြိယာကတ္တားသည် အလိုမရှိအပ်သောကြောင့် အပ္ပဓာနကံ မည်၏။

[မှတ်ချက်။ ။ ဤဂါထာဝါဒကို ဒီပနီက **အပရေဝါဒ**ဟု ခေါ်သည်။ **]**

မေး။ ဒွိကမ္မကဓာတ်၌ ပဓာနကံ၊ အပဓာနကံ ရွေးချယ်ပုံ စနစ်ကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၈–သကျ)

ကြိယာ(၂)ပုဒ်ထူးခြားချက်။

(၂၀၈)ဂါထာ၌ ကြိယာယာဘိမတံဟု သာမညဆိုသောကြောင့် ကာရကအားလုံး၏ကြိယာကို သရုပ်ထုတ်ရသည်။

ဤဂါထာ၌ "ကတ္တုနော ကြိယာယ"ဟု ဝိသေသနအားဖြင့် ဆိုသောကြောင့် ကတ္တုကာရက၏ ကြိယာကိုသာ သရုပ်ထုတ်ရသည်။

(၂၁၀)ဂါထာ

ပဓာနမပ္ပဓာနဉ္စ၊ အာချာတသ္သ ကိတသ္သစ။
ဝိသယော ဓမ္မတာယာတိ၊ ဝုတ္တံ ဇာတိနိရုတ္တိယံ။

ပဓာနကံ, အပဓာနကံနှင့် ပတ်သက်၍ ဇာတိနိရုတ္တိကျမ်းအလိုကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပဓာနကံ, အပဓာနကံ(၂)မျိုးသည် ဝါစကကြီး (၄)မျိုးအနက် အာချာတ်ဝါစက ကိတ်ဝါစက တို့၏ အရာသာ ဖြစ်သည်ဟု ဇာတိနိရုတ္တိကျမ်း၌ ဆိုသည်။

ဆိုလိုရင်းကား–ပဓာနကံ, အပဓာနကံ(၂)မျိုးသည် အာချာတ်ဝါစက (သို့မဟုတ်)ကိတ်ဝါစက အရာမှာသာ ရှိနိုင်သည် (သမာသ်တဒ္ဓိတ်တို့၌ မရှိ)ဟု ဆိုလိုသည်။

[မှတ်ချက်။ ။ (၂၀၆)(၂၀၇)ဂါထာများ၌ ခီရံ အဇံဟူသော ပဓာနကံများကို **ယံ ကရောတိ တံ ကမ္မံ**သုတ်ရင်းဖြင့် ကံအမည်မှည့်ရသည်။

ဂဝံ၊ ဂါမံဟူသော အပဓာနကံများကို ထိုသုတ်၌ လိုက်လာသော ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ကံအမည် မှည့်ရသည်။ **(ဋီ)]**

မေး။ အပဓာနကံ၌ ကမ္မသညာသုတ်ကို ပြဆိုပါ။ (၁၃၅၈–သကျ)

မေး။ ဝုတ္တံ ဇာတိနိရုတ္တိယံနှင့် အညီ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သော ပုံစံတို့ကို ထုတ်ဆောင်ခဲ့ပါ။ (၁၃၆၇–သကျ)

ဤမေးခွန်းကား ပဓာနံ အာချာတသ္သ ဝိသယော၊ အပ္ပဓာနံ ကိတသ္သ ဝိသယောဟု ဖွင့်ဆိုသော ဒီပနီကို ကြည့်၍ မေးသည်ဖြစ်၍ အောက်ပါအတိုင်း (၄)ဝါကျ ထုတ်ပါ။ (ပဓာနံ နီဝဟာဒီနံ စသော(၂၀၄)အဆိုနှင့် မတူသည်ကို သတိပြု)

အဇပါလေန အဇော ဂါမံ နီယတေ။ (အာချာတ်၌ နီဓာတ်၏ ပဓာနကံဟော ပုံစံ)

အဇပါလေန အဇံ ဂါမော နီတော။ (ကိတ်၌ နီဓာတ်၏ အပ္ပဓာနကံဟော ပုံစံ)

ဂေါပါလေန ခီရံ ဂဝံ ဒုယှတေ။ (အာချာတ်၌ ဒုဟဓာတ်၏ ပဓာနကံဟော ပုံစံ)

ဂေါပါလေန ခီရံ ဂေါ ဒုဟိတော။ (ကိတ်၌ ဒုဟဓာတ်၏ အပ္ပဓာနကံဟော ပုံစံ)

(ဒီပနီဖွင့်ဆိုချက်ကို ဆရာများမကြိုက်၊ ဋီကာဖွင့်အတိုင်းသာ မှတ်)

မေး။ အဇပါလေန အဇော ဂါမံ နီယတေဟု ကတ္တားကံထည့်လျှင် မှန်/မမှန် သာဓကပြ ဖြေပါ။(၁၃၅၈–သကျ)

မေး။ အဇပါလေန အဇံ ဂါမော နီတောဟု ကတ္တားကံထည့်လျှင် မှန်/မမှန် သာဓကပြ ဖြေပါ။(၁၃၅၉–သကျ)

(ဤမေးခွန်း၂ခုကား ဇာတိနိရုတ္တိကျမ်း အယူအဆ ဒီပနီအဖွင့်ကို မကြိုက်၍ မေးသည် ထင်၏။ ပဓာနံ နီဝဟာဒီနံ စသော (၂၀၄)အဆိုကို ကြည့်၍ ဖြေ)

(၂၁၁)ဂါထာ

ဂတိဗောဓန္ဒေသဒ္ဒတ္ထ–ဟရကရာကမ္မကာနံ။

ကတ္တာ အကာရိတေ ယော တံ၊ ဝုတ္တကမ္မန္တိ ကာရိတေ။

သွားခြင်းအနက်ရှိသောဓာတ်၊ သိခြင်းအနက်ရှိသောဓာတ်၊ စားခြင်းအနက်ရှိသောဓာတ်၊ အသံပြုခြင်းအနက်ရှိသောဓာတ်၊ ဟရဓာတ်၊ ကရဓာတ်၊ ဘူ ဟူ သိ ဌာ–စသော အကမ္မကဓာတ်တို့၏ ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် မယှဉ်ရာဝါကျ၌ (ဝါ) ကာရိုက်ပစ္စည်း မပါရာဝါကျ၌ ပါရှိသော သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်ရာဝါကျ၌ (ဝါ) ကာရိုက်ပစ္စည်း ပါသောဝါကျ၌ ကံဟောဖြစ်လျှင် ဝုတ္တကံ ဖြစ်လာသည်၊ ကတ္တားဟောဝါကျ ဖြစ်လျှင်မူ ကာရိုက်ကံ ဖြစ်လာသည်။

အန္တတ္ထဓာတ်၊ အသနတ္ထဓာတ်သရုပ်ကို ဘုဇ ဘက္ခ–စသော ဓာတ်များကို ယူ။

သဒ္ဒတ္ထဓာတ်သရုပ်ကို ပဌ ဝစ ဃုသ–စသော ဓာတ်များကို ယူ။

အကမ္မကဓာတ်သရုပ်ကို ဘူ ဟူ သိ ဌာ–စသော ဓာတ်များကို ယူ။

မေး။ ဂတိဗောဓန္ဒေသဒ္ဒတ္ထ၌ အသနတ္ထဓာတ်သရုပ် ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၃၂–သကျ)

ယောဟူသော အနိယတ်ကို ငဲ့၍ ”သော ဝုတ္တကမ္မံ” ဟု ဆိုသင့်သော်လည်း “ဝုတ္တကမ္မံ” ဟူသော နောက်ပုဒ်ကို ငဲ့၍ တံ–ဟု နပုလ္လိင်နှင့် ထားသည်။

(၂၁၂)(၂၁၃) ဂါထာ

ဒါသော ဂစ္ဆတိ ဂါမန္တု–ကာရိတေ ကာရိတေ ပန။

ဒါသကော သာမိနာ ဂစ္ဆာ–ပီယတေ ဂါမကန္တိစ။

ဟတ္ထီ သယတျကမ္မာနံ၊ ကာရိတေ ကာရိတေ ပန။

သော သယာပီယတေ ဟတ္ထာ–ရောဟေန ကိတကေပျယံ။

(၂၁၁)ဂါထာ၏ပုံစံကိုပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကာရိုက်ပစ္စည်း မယှဉ်ရာ၌ ပုံစံကား ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ တည်း။

ကာရိုက်ပစ္စည်း ယှဉ်ရာ၌ ပုံစံကား သာမိနာ ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆာပီယတေ တည်း။

ထိုတွင် ကာရိုက်ပစ္စည်း မယှဉ်ရာ၌ ပါရှိသော ဒါသောဟူသော သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်ရာဝါကျ၌ ဒါသောဟု ဝုတ္တကံ ဖြစ်လာသည်။

မေး။ ဒါသော ဂစ္ဆတိ ဂါမန္တု–ကာရိတေ ကာရိတေ ပန ဂါထာလာ ကာရိတေ ပန–အရ ဖြစ်ထိုက်သော ပုံစံများကို အာစရိယဝါဒ စုံလင်စွာ ပြဆိုခဲ့ပါ။ (၁၃၅၅–သကျ)

(ဝါဒစုံ–ဟူရာ၌ “ကာရိုက်ကံမှာ ဒုတိယာနှင့်”စသော နိယံကို ရည်ရွယ်သည်၊ ၂၁၈၊၂၂၀–ဂါထာနှင့် ယှဉ်ကြည့်)

ဟတ္ထီ သယတိ။ (သုဒ္ဓကတ္တုဝါကျ)

ဟတ္ထာရောဟေန ဟတ္ထီ သယာပီယတေ။ (ကာရိတဝါကျ)

ဤအထက်ပါ (၂)ဝါကျတွင် ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် မယှဉ်သော ဝါကျ၌ ပါရှိသော ဟတ္ထီဟူသော သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ကာရိုက်ပစ္စည်း ပါသောဝါကျ၌ ဟတ္ထီဟု ဝုတ္တကံဖြစ်လာသည်။

ကိတကေပျယံ

ဟတ္ထိ သေတော။ (သုဒ္ဓကတ္တုဝါကျ)

ဟတ္ထာရောဟေန ဟတ္ထိ သယာပိတော။ (ကာရိတဝါကျ)

မေး။ သယာပိတော–ကို ကတ္တားကံထည့်၍ အနက်ပေးပါ။ (၁၃၄၉–သကျ)

အထက်ပါ ကိတ်ပုံစံ(၂)ဝါကျဝယ် ကာရိက်ပစ္စည်း မပါရှိသောဝါကျ၌ပါသော ဟတ္ထီဟူသော သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိက်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ကာရိက်ပစ္စည်း ပါရှိသော ဝါကျဝယ် ဟတ္ထီဟု ဝုတ္တကံ ဖြစ်လာသည်။

မေး။ ကိတကေပျယံ၌ ဖြစ်သင့်သော ပုံစံများ ထုတ်ပါ။ (၁၃၃၂–သကျ) (သုဒ္ဓ/ ကာရိက် (၂)ဝါကျ ထုတ်ရမည်ကို သတိပြုပါ)

ဤ(၂)ဂါထာဖြင့် အစဖြစ်သော ဂတိနှင့် အဆုံးဖြစ်သော အကမ္မကာနံအတွက်သာ ပုံစံကို ပြသောကြောင့် မိဂပဒဝလဉ္ဇနနည်းအားဖြင့် အလယ်ပုံစံများကိုလည်း သိရမည်။

အလယ်ပုံစံများ

♣ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဗုဇ္ဈတိ။ ဘဂဝတာ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဗောဓိယတေ။ (ဗောဓနတ္ထ–ဗုဓဓာတ်)

♣ ဗြဟ္မဏော ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇတိ။ ဇနေန ဗြဟ္မဏော ဘတ္တံ ဘောဇီယတေ။ (အန္နတ္ထ–ဘုဇဓာတ်)

♣ သိဿော ဓမ္မံ ပဌတိ။ အာစရိယေန သိဿော ဓမ္မံ ပါဌာပီယတေ။ (သဒ္ဒတ္ထ–ပဌဓာတ်)

♣ ဒါသော ဘာရံ ဟရတိ။ သာမိနာ ဒါသော ဘာရံ ဟာရီယတေ။ (ဟရဓာတ်)

♣ ဒါသော ကမ္မံ ကရောတိ။ သာမိနာ ဒါသော ကမ္မံ ကာရီယတေ။ (ကရဓာတ်)

ဤသို့လျှင် သုဒ္ဓကတ္တားဟော ဝါကျ၌ ပါရှိသော သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိက်ကံဟော ဝါကျ၌ ကာရိက်ကံ ဖြစ်လာကြသည်။

[အမှာ။ ကျန်သော ကိတ်ပုံစံများကိုလည်း ထုတ်တတ်ပါစေ။**]**

မေး။ ဘောဇီယတေ၊ ပါဌာပီယတေတို့၌ ကတ္တားကံ စုံအောင် ထည့်ပြပါ။ (၁၃၃၂–သကျ)

(ကမ္မသညာရသော ဓာတ်ဖြစ်၍ ကာရိက်ကံကိုသာ ဟောသည်ကို သတိပြုပါ။)

မေး။ ဘိက္ခု ဒါယကံ ဘိက္ခံ ဘိက္ခတိကို ကမ္မဝါကျပြင်၍၊ ကြိယာပုဒ်ကို ပဉ္စကတ္တကောက်ပြပါ။(၁၃၄၆–သကျ)

ဖြေ။ ဘိက္ခုနာ ဒါယကော ဘိက္ခံ ဘိက္ခီယတေဟု ကမ္မဝါကျပြင်ပြီး–

၁။ တောင်းခြင်းကြိယာ သာမညသည် သကတ်။ ၂။ တောင်းခြင်းကြိယာ ဝိသေသသည် ပဓာနဒြဗ်။

၃။ ဒါယကာဒြဗ်သည် အပဓာနဒြဗ်။ ၄။ ဧကဝုစ်သင်္ချာ။ ၅။ ကမ္မကာရကဟု ပဉ္စကတ္တကောက်ရသည်။

ဒြဗ်ကို အပဓာန,ပဓာန ခွဲသောကြောင့် ပဉ္စကတ္တရခြင်း ဖြစ်သည်။ မခွဲသော် စတုက္ကတ္တသာ ရသည်။ [ဂါထာ–၁၂၅ကြည့်] (အာချာတ်ပုဒ်သည် ကြိယာပဓာနဖြစ်သောကြောင့် တောင်းခြင်းကြိယာဝိသေသကို ပဓာန၊ ဒါယကာဒြဗ်ကို အပဓာန ကောက်သည်။ အာချာတ်ဉာသ်ကောက်နှင့် ယှဉ်ကြည့်)

(၂၁၄)ဂါထာ

ဟေတု ကြိယာယ သမ္ဗန္ဓီ–ဘာဝါ ကမ္မတ္တိ မနျတေ။
ဖလကြိယာယ ကတ္တာပိ၊ အညထာနုပပတ္တိတော။

ပယောဇကကတ္တားက စေခိုင်းတိုက်တွန်းတတ်သည် ဖြစ်၍ ပယုဇ္ဇကကတ္တားက ကိုယ်တိုင် ပြုလုပ်သည် မဟုတ်ပါလော၊ ထိုသို့ ဖြစ်ပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် ထိုပယုဇ္ဇကကတ္တားကို ကံဟူ၍ ဆိုအပ်ပါသနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။(ဒီပနီ)

ဆိုလိုရင်းကား–သုဒ္ဓကတ္တားဟော ဝါကျ၌ ပါရှိသော သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိုက်ကံဟော ဝါကျ၌ အဘယ့်ကြောင့် ဝုတ္တကံဖြစ်ရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဂစ္ဆာပီယတေကား (ဂမု+ဏာပေ+ယ+တေ) သွားစေအပ်၏ဟု အနက်ပေး။
ထိုတွင် သွား–ဟူသော ကြိယာအနက်သည် ဂမုဓာတ်၏အနက်ဖြစ်သည်။
စေ–ဟူသောကြိယာ အနက်သည် ကာရိုက်ဏာပေပစ္စည်း၏ အနက်ဖြစ်သည်။
ထိုတွင် ကာရိုက်ပစ္စည်း၏ အနက်ဖြစ်သော စေ–ဟူသော ကြိယာကို ဟေတုကြိယာ – အကြောင်းကြိယာဟု ခေါ်သည်။
ဂမုဓာတ်၏အနက်ဖြစ်သော သွားဟူသော ကြိယာကို ဖလကြိယာ–အကျိုးကြိယာဟု ခေါ်သည်။

အကျဉ်းချုပ်ကား–ဓာတ်သက်သက်က ထွက်သောအနက်ကို ဖလကြိယာ။
ကာရိုက်ပစ္စည်းက ထွက်သော အနက်ကို ဟေတုကြိယာဟု ခေါ်သည်။

သာမိနာ ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆာပီယတေ၌ ဒါသဟူသော ပယုဇ္ဇကကတ္တားသည် သွားခြင်းကြိယာကို ကိုယ်တိုင် ပြုလုပ်သော်လည်း စေဟူသော အကြောင်းကြိယာနှင့် စပ်နေသောကြောင့် ကံမှတပါး ကတ္တား မဖြစ်သင့်သောကြောင့် ဒါသဟူသော ပယုဇ္ဇကကတ္တားကို ကံဟု ခေါ်ရသည်။

မေး။ သာမိနာ ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆာပီယတေ၌ ဒါသောဟူသော ပယုဇ္ဇကတ္တားကို အဘယ့်ကြောင့် ကာရိုက်ကံဟု သိအပ်သနည်း။ (၁၃၄၅–စေတီ)
မေး။ ဒါသော ဂစ္ဆတိ ဂါမံ၌ ကတ္တားဖြစ်သော ဒါသောသည် ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်ရာ ကံဟောဝါကျ၌ ကံဖြစ်ရခြင်းအကြောင်းကို ပုံစံနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၀–စေတီ)
မေး။ ဓာတ်ကတ္တားသည် ဟေတုကြိယာနှင့် စပ်ယှဉ်သောအခါ ကံဖြစ်ရခြင်းအကြောင်းကို ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

ကာရိုက်ကံဟောဝါကျ၌ ဟေတုကြိယာနှင့် ဖလကြိယာတွင် ဟေတုကြိယာက ပဓာနဖြစ်၏။
ကသ္မာ? ပယုဇ္ဇကကတ္တားကို ဖြစ်စေတတ်သော ပယောဇကကတ္တား၏ လုံ့လရှိသောကြောင့်၊ ပယောဇကကတ္တားက ပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့်တည်း။

(၂၁၅) ဂါထာ
ကာရိတော ဓာတုတောညေန၊ သုဒ္ဓကတ္တုပယောဇနေ။
တထာ ပယောဇကဿာပိ၊ ကာရိတန္တာပိ ကာရိတော။

ကာရိုက်ပစ္စည်း ဖြစ်ပုံကို ပြလို၍ (ကာရိုက်ပစ္စည်း သက်ရာဌာနကို ပြလို၍) ဤဂါထာကို ရေးသည်။
ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆတိ၌ ဒါသောကို ဂမုဓာတ်၏ကတ္တားဖြစ်သောကြောင့် ဓာတ်ကတ္တားဟု ခေါ်သည်။
ကာရိုက်ပစ္စည်းမဖက် သက်သက်ကြိယာ၏ ကတ္တားဖြစ်သောကြောင့် သုဒ္ဓကတ္တားဟုလည်း ခေါ်သည်။

ယင်းသုဒ္ဓကတ္တားဖြစ်သော ဒါသောကို တစုံတယောက်သောသူက စေခိုင်းသည့်အခါ ဓာတ်နောင် ကာရိုက်ပစ္စည်းသက်ရသည်။ **ပုံစံကား**–သာမိကော ဒါသံ ဂါမံ ဂစ္ဆာပေတိ။

မူလစေခိုင်းတိုက်တွန်းတတ်သော သာမိကောဟူသော ပယောဇကကတ္တားကို (ဟေတုကတ္တားကို) သူ့ထက် အဆင့်မြင့်သူက တဖန် စေခိုင်းတိုက်တွန်းသည့်အခါ သာမိကဖြစ်သူကလည်း လက်အောက်ခံ ဒါသကို စေခိုင်းပြန်လျှင် ဂစ္ဆာပေတိဟူသော ကာရိုက်ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ဓာတ်နောင် ကာရိုက်ပစ္စည်းထပ် သက်ရသည်။ **ပုံစံကား–**အမစ္စော သာမိကံ ဒါသံ ဂါမံ ဂစ္ဆာပေတိ။

ဤပုံစံ၌ အမစ္စ–က သာမိကကို စေခိုင်းသည့်အတွက် ကာရိုက်ပစ္စည်းတစ်ကြိမ်၊ သာမိကက ဒါသကို စေခိုင်းတိုက်တွန်းသည့်အတွက် ကာရိုက်ပစ္စည်းတစ်ကြိမ် ဤသို့ ကာရိုက်ပစ္စည်း(၂)ကြိမ် သက်ရသည်။

ကွဲလွဲချက်

စေခိုင်းတိုက်တွန်းတတ်သော ကတ္တားကို **ကစ္စည်းကျမ်း**၌ ဟေတုကတ္တားဟု သုံးသည်။ (ယော ကာရေတိ သ ဟေတု–သုတ်ကို ထောက်)။ **မောဂ္ဂလာန်ကျမ်း**၌ ပယောဇကကတ္တားဟု ခေါ်သည်။

မေး။ ကာရိုက်ပစ္စည်းဆုံးသော ဓာတ်နောင် ကာရိုတ်ပစ္စည်း သက်နိုင်/မသက်နိုင် အထောက်ပြ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၄၀–စေတိ)

(၂၁၆) ဂါထာ

သော ဟိ လောကပ္ပမာဏေန၊ တိက္ခတ္တုံ ပဋိပဇ္ဇတေ။
အတြ ဟိ ပုရိမော လုတ္တော၊ ကာရိတော၀ နိပါတနာ။

(၂၁၅)ဂါထာ၌ “ကာရိတန္တာပိ ကာရိတော”ဟု ဆိုခဲ့သော စကားရပ်ကို ခိုင်မြဲစေလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည် (**ဋီ**)။ အကျယ်ချဲ့ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (**ဒီ**)

ကာရိုက်ပစ္စည်းသည် သဒ္ဒါဆရာလောက၌ သုံးစွဲရိုးထုံးစံအားဖြင့် (၃)ကြိမ်အထိ သက်နိုင်သည်။

ဓာတ်တခု၌ ကာရိုက်ပစ္စည်း (၃)ကြိမ်အထိ ဆင့်၍သက်ထားလျှင် ထိုကာရိုက်ပစ္စည်း (၃)ဆင့်လုံးကို ပါဠိ၌ မတွေ့ပါကလား၊ အဘယ်သို့ ပြုထားရပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာ အပရဒ္ဓကို ရေးထားပြန်သည်။

ကာရိုက်ပစ္စည်း (၂)ဆင့် (၃)ဆင့် သက်ပြီးနောက် ရှေးရှေးကာရိုက်ပစ္စည်းများကို **ယဒနုပပန္နာ နိပါတနာ သိဇ္ဈန္တိ**–သုတ်ဖြင့် ချေပစ်ထားသည်၊ ထို့ကြောင့် ပါဠိ၌ ကာရိုက်ပစ္စည်းများကို မမြင်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

ပရိဘာသာ

ပဌမအကြိမ် ကာရိုက်ပစ္စည်း သက်ရာ၌ **ဓာတုလိင်္ဂေဟိ ပရာ ပစ္စယာ**–သုတ်ဖြင့် ပရိဘာသာ ပြု၍ သက်ရသည်။

ဒုတိယ တတိယအကြိမ် ကာရိုက်ပစ္စည်းသက်ရာ၌ **ဓာတုပစ္စယေဟိ ဝိဘတ္တိယော**–သုတ်ဖြင့် ပရိဘာသာ ပြု၍ သက်ရမည်။

မေး။ ကာရိတ်ပစ္စည်း (၃)ကြိမ်ဆင့်သက်သော ဝါကျ၌ နောက်ကာရိတ်ပစ္စည်း (၂)ကြိမ်ကို မည်သည့်သုတ်ဖြင့် သက်ကြောင်း။ (၁၃၆၇–သကျ)

ရှေးရှေးကာရိုက်ပစ္စည်းများကို ယဒနုပပန္နာသုတ်ဖြင့် ချေရမည်ဟု ဆိုခြင်းသည် ဧကန်မဟုတ်၊ **ယေဘုယျ**သာ ဖြစ်သည်။ ပရိယောသာဝါပေတိ–ဟူသော ပုံစံ၌ (၂)ကြိမ်သက်ထားသော ကာရိုက်ပစ္စည်းများ မကြေသည်ကို တွေ့ရသောကြောင့်တည်း။

ပရိယောသာဝါပေတိ–ကား ပရိ+အဝ+သု+ဏာပေပစ္စည်း (၂)ကြိမ်သက်။ အဝ–ကို ဩ–ပြု။ ယ–လာ။ ဏ–အနုဗန်ချေ။ ဏာပေ၌ ပ–ကို ဝ–ပြု။ ရှေ့သရကိုလည်း ချေ၍ ရုပ်ပြီးသည်။

(၂၁၇)ဂါထာ

သူဒေန ပစ္စတေ သူဒေါ၊ သူဒဇေဠေန ပါစိယ–
တေ မစ္စေန တထာ ရညာ၊ တထောဒနောဒနာဒိကံ။

ကာရိုက်ပစ္စည်း (၁)ကြိမ်သက်သော ပုံစံ၊ (၂)ကြိမ် (၃)ကြိမ်သက်သော ပုံစံများကို ထုတ်ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

တထောဒနောဒနာဒိကံကို တထာ+ဩဒနော+ဩဒနံ+အာဒိကံ–ဟု ပုဒ်ဖြတ်။

ယင်း၌ အာဒိဖြင့် သူဒံ၊ သူဒဇေဠံ–စသည်ကို ပေါင်းယူရသည်။

သူဒေန ဩဒနော ပစ္စတေဖြင့် ကာရိုက်ပစ္စည်း မပါဝင်သော ကတ္တားကို ပြ၏။

ဤ၌ ကတ္တားကို ပြ၏ဟု ဆိုသော်လည်း ကတ္တားဟောဝါကျ မဟုတ်။ ကံဟောဝါကျသာ ဖြစ်သည်။

သူဒဇေဠေန သူဒေါ ဩဒနံ ပါစိယတေကား ကာရိုက်ပစ္စည်း (၁)ကြိမ် သက်ထားသော ကံဟောဝါကျပုံစံ ဖြစ်သည်။

အမစ္စေန သူဒဇေဠော သူဒနံ ဩဒနံ ပါစိယတေကား ကာရိုက်ပစ္စည်း (၂)ကြိမ် သက်ထားသော ကံဟောဝါကျ ပုံစံဖြစ်သည်။

ရညာ အမစ္စော သူဒဇေဠံ သူဒံ ဩဒနံ ပါစိယတေကား ကာရိုက်ပစ္စည်း (၃)ကြိမ် သက်ထားသော ကံဟော ဝါကျပုံစံဖြစ်သည်။(**ဤကား ကာရိုက်ကံကိုသာ ဟောသည်ဟု ယူဆသော ဘေဒစိန္တာ ဆရာအလိုတည်း**)

ဇဃ်ဒါသကျမ်းဆရာကား **"ကမ္မံ သုယမိနန္တာနံ ဝါစ္စံ ကတ္တာ ပယောဇကံ"** ဓာတ်ကံကိုသာ ဟောသည်ဟု ဆိုသည်။

ထို့ကြောင့် ဇဃ်ဒါသကျမ်းအလို အဆိုပါ ပုံစံများဝယ် ဩဒနံနေရာ၌ ဩဒနောဟု ဝုတ္တကံ ရှိရမည်။

သူဒေါစသော ကာရိုက်ကံပုဒ်များကိုကား သူဒံ၊ သူဒေန၊ သူဒဿ–စသည်ဖြင့် ဒုတိယာ၊ တတိယာ၊ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်များဖြင့် ရှိရမည်။

ပုဒ်စစ်ဆရာတော်ကား ကာရိုက်ကံကိုငင်း၊ ဓာတ်ကံကိုငင်း ဟောသည်ဟု ဆိုသည်။

မေး။ ကာရိုက်ပစ္စည်းသုံးဆင့်သက်ထားသည့် ကာရိုက်ကတ္တားဟော၊ ကံဟောပုံစံ ထုတ်ပြပါ။(စေတီ–၁၃၄၅)

မေး။ ကာရိုက်ကံဟော ကြိယာ၌ ကာရိုက်ပစ္စည်း (၁)ကြိမ် (၂)ကြိမ် (၃)ကြိမ်သက်ထားသော ပြယုဂ်တို့ကို အသီးသီးတခုစီ ထုတ်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၄၀)

မေး။ ကာရိုက်ပစ္စည်း သုံးဆင့်သက်ထားသော ဟေတုကတ္တားဟောဝါကျ ထုတ်ပြလျှက်၊ ယင်းဝါကျဝယ် ကာရိုက်ကံကိုသာ ဘေဒစိန္တာအလို အနက်မှန်မှန် သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

(၂၁၈)ဂါထာ

သူဒေါ ပစတိ ပါစေတိ၊ သူဒဇေဋ္ဌောပိ တေနဝါ။

တံပိဝါ တဿဝါမစ္စော၊ တထာ ရာဇာ တထာတိဝါ။

ပရဿပုဒ်ဝိဘတ်၏အစွမ်းဖြင့် ကတ္တားဟောပုံစံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သူဒေါ ဩဒနံ ပစတိကား ကာရိုက်ပစ္စည်းမပါဝင်သော သုဒ္ဓကတ္တားဟော ပုံစံဖြစ်သည်။

သူဒဇေဋ္ဌော သူဒေန(တတိယာ) သူဒဿ(ဆဋ္ဌီ) သူဒံ(ဒုတိယာ) ဩဒနံ ပါစေတိကား ကာရိုက်ပစ္စည်း (၁)ကြိမ် သက်ထားသော ကာရိုက်ကတ္တားဟော ပုံစံဖြစ်သည်။

[**အမှာ**။ ။ အထက်ပါပုံစံ၌"ကာရိုက်ကံမှာ၊ ဒုတိယာနှင့်၊ တတိယာဆဋ္ဌီ၊ သုံးလီဝိဘတ်၊ သက်တုံလတ်ဟု၊ ကျမ်းမြတ်ဤသို့မိန့်သတည်း"ဟူသော ဘုရားကြီးနိယံနှင့်အညီ ကာရိုက်ကံဝယ် သူဒေန၊ သူဒံ၊ သူဒဿ–ဟု ဝိဘတ်(၃)မျိုး သက်ပြထားသည်။]

အမစ္စော သူဒဇေဋ္ဌေန သူဒေန သူဒဿ သူဒံ ဩဒနံ ပါစေတိကား ကာရိုက်ပစ္စည်း (၂)ကြိမ် သက်ထားသော ကာရိုက်ကတ္တားဟော ပုံစံဖြစ်သည်။

ရာဇာ အမစ္စေန သူဒဇေဋ္ဌေန သူဒေန သူဒဿ သူဒံ ဩဒနံ ပါစေတိကား ကာရိုက်ပစ္စည်း (၃)ကြိမ်သက်ထားသော ကာရိုက်ကတ္တားဟော ပုံစံဖြစ်သည်။

ယင်းပုဒ်တို့ဝယ် ဝိဘတ်သက်ပုံ

အထက်ပါ ပုံစံတို့ဝယ် ရာဇပုဒ်၌ **ယော ကာရေတိ သ ဟေတု**–သုတ်ဖြင့် ဟေတုကတ္တားအမည်မှည့်ရသောကြောင့် ပဌမာဝိဘတ်သက်သည်။

အမစ္စေန သူဒဇေဋ္ဌေန သူဒေနပုဒ်တို့၌ **ယော ကရောတိ သ ကတ္တာ**–သုတ်ဖြင့် ကတ္တားအမည်မှည့်ရသောကြောင့် **ကတ္တရိ စ**–သုတ်ဖြင့် ကတ္တားအနက်၌ တတိယာဝိဘတ်သက်ရသည်။

ကာရိုက်ကံ၌ အမစ္စဿ သူဒဇေဋ္ဌဿ သူဒဿဟု ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ရှိခဲ့သော် **ဆဋ္ဌီ စ**–သုတ်ဖြင့် တတိယာအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်။

အမစ္စံ သူဒဇေဋ္ဌံ သူဒံစသည်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်ရှိခဲ့သော် ကံအမည်မှည့်၍ **ဂတိဗုဒ္ဓိ**–စသော သုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်သက်ရသည်။

ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ပြီးနိုင်လျှက် ဂတိဗုဒ္ဓိသုတ်ကို ထပ်၍ ဆိုရခြင်းသည် ဝိကပ်အနက်ကို ပြခြင်းအကျိုးငှါ ဆိုရ၏၊ ထို့ကြောင့် ကာရိုက်ကံ၌ တေန ပုရိသေန–ဟု ဆိုသင့်သည်။

(၂၁၉)ဂါထာ

ဟေတု ကြိယာယ သမ္ဗန္ဓီ၊ ကမ္မတာ ပဋိပဇ္ဇတေ။

ဟေတု ကြိယာပဓာနတ္တာ၊ အညထာ နုပပတ္တိတော။

သုဒ္ဓကတ္တားဟောဝါကျ၌ ပါရှိသော သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိုက်ကတ္တားဟောဝါကျ၌ ကံ–ဖြစ်လာသည်။ **ကသ္မာ?** ဟေတုကြိယာက ပဓာနဖြစ်သည့်အတွက် ကံအဖြစ်မှတပါး ကတ္တားမဖြစ်သင့်သောကြောင့်တည်း။

[အမှာ။ ။ ဤဂါထာအဓိပ္ပါယ်သည် (၂၁၄)ဂါထာအဓိပ္ပါယ်နှင့် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။]

မေး။ ။ ဒါသော ဂစ္ဆတိ ဂါမံ၌ ကတ္တားဖြစ်သော ဒါသောသည် ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်ရာ ကံဟောဝါကျ၌ ကံဖြစ်ရခြင်းအကြောင်းကို ပုံစံနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၅၀)

မေး။ ။ သာမိနာ ဒါသော ဂါမံ ဂစ္ဆာပီယတေ၌ ဒါသောဟူသော ပယုဇ္ဇကတ္တားကို အဘယ့်ကြောင့် ကာရိုက်ကံဟု သိအပ်သနည်း။ (စေတီ–၁၃၄၅)

မေး။ ဓာတ်ကတ္တားသည် ဟေတုကြိယာနှင့် စပ်ယှဉ်သောအခါ ကံဖြစ်ရခြင်းအကြောင်းကို ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

(၂၂၀)ဂါထာ

ဖလကြိယာယ သမ္ဗန္ဓီ၊ ကတ္တုတာ ဝါ ဝိဓာနတော။
ဒုတိယာယ ဝိကပ္ပေန၊ ဣတရေသု ပတီယတေ။

(၂၁၉)ဂါထာအဓိပ္ပါယ်ကို (၂၁၄)ဂါထာ၌ ဆိုခဲ့ပြီးဖြစ်သည်၊ သို့သော်လည်း ဤဂါထာဖြင့် ထပ်၍ဆိုခြင်းကား ကာရိုက်ပစ္စည်း မသက်မီ သုဒ္ဓကတ္တားသည် ကာရိုက်ပစ္စည်း သက်သောအခါ ကမ္မသညာရကောင်း၏ဟု ပြလို၍ ဖြစ်၏။ (ဝါ) ကမ္မသညာသာ အမြဲရသည်မဟုတ်၊ တတိယာ, ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်၍ ကတ္တုသညာလည်း ရကောင်းသည်ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာကို ထပ်၍ ရေးရသည်။

ဂတိဗုဒ္ဓိသုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါကို စီရင်ထားသည့်အတွက် ကမ္မသညာသည် ဝိကပ်ဖြစ်သောကြောင့် ဖလကြိယာနှင့်စပ်လျှင် ကာရိုက်ကံသည် ဒုတိယာဝိဘတ်မှတပါး တတိယာ, ဆဋ္ဌီဝိဘတ်များနှင့်လည်း နေနိုင်သည်၊ ထိုတတိယာ, ဆဋ္ဌီဝိဘတ်များနှင့် နေသောအခါ ကာရိုက်ကံ မဟုတ်တော့၊ ကတ္တားအမည် ရတော့သည်။

သူဒဖေဒ္ဓော သူဒံ ဩဒနံ ပါစေတိ၌ သူဒံဟူသော ကာရိုက်ကံသည် ဖလကြိယာနှင့်စပ်လျှင် သူဒေနဟု တတိယာဝိဘတ်သက်၍၎င်း၊ သူဒဿဟု ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်၍၎င်း ကတ္တားအမည်ရနိုင်သည်။

ဝိဘတ်သက်သောသုတ်

တတိယာဝိဘတ်ကို ကတ္တရိ စ–သုတ်ဖြင့်သက်၊ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ကို ဆဋ္ဌီ စ–သုတ် ဖြင့်သက်ပါ။

ဤဂါထာကို ထောက်၍ ကာရိုက်ကံနေရာ၌ ဒုတိယာဝိဘတ်ရှိလျှင် ကံအနက် ပေးရမည်၊
တတိယာ, ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ရှိလျှင် ကတ္တားအနက်သာ ပေးရမည်၊
ဤအနက်ပေးပုံနှင့် ပတ်သက်၍ ဝါဒန္တရများကို ကစ္စာယနသာရ၌ ပြန်ကြည့်ပါ။

မေး။ ကာရိုက်ပစ္စည်း သုံးဆင့်သက်ထားသော ဟေတုကတ္တားဟောဝါကျ ထုတ်ပြလျက်၊ ယင်းဝါကျဝယ် ကာရိုက်ကံကိုသာ ဘေဒစိန္တာအလို အနက်မှန်မှန် သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

မေး။ သာမိကော ဒါသံ ဒါသေန ဒါသဿ ကမ္မံ ကာရေတိဝါကျကို ဘေဒစိန္တာဆရာ အလိုကျ အကြောင်းနှင့်တကွ အနက်ပေးပါ။ (၁၃၆၄–သကျ)

(၂၂၁)ဂါထာ
ကမ္မာနပေက္ခာပေက္ခတ္တာ၊ သဘာဝေန သကမ္မကာ။
ဧကကမ္မာ ဒွိကမ္မာစ၊ ယထာ ဘူဂမုန္ယာဒယော။

ဓာတ်တို့သည် အဘယ့်ကြောင့် အကမ္မက,ဧကကမ္မက,ဒွိကမ္မကဓာတ်ဟု ကွဲပြားကြကုန်သနည်းဟု မေးဘွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) ကံမပါဘဲ အနက်အဓိပ္ပါယ် ပြည့်စုံသောကြောင့် ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ကံကို မငဲ့သော ဘူ ဟူ သိ ဌာ–စသောဓာတ်တို့သည် အကမ္မကဓာတ်မည်ကုန်၏။

(၂) ကံနှစ်ခုရှိမှ အဓိပ္ပါယ်ပြည့်စုံသောရကား ကံ(၂)ပါးကို ငဲ့သောကြောင့် နီ–စသော, ဒုဟ–စသော ဓာတ်တို့သည် ဒွိကမ္မကဓာတ်မည်ကုန်၏။

(၂၂၂)ဂါထာ
ဧကကမ္မကရော ဓာတု–သဟိတော ကာရိတော သဓာ–
တောပသဂ္ဂေါ ယထာယောဂံ၊ သကမ္မာကမ္မကာရကော။

ဓာတ်နှင့်တကွသော ကာရိုက်ပစ္စည်းသည် တခုသောကံကို ပြုတတ်၏။

ပုံစံကား–ဘာဝေတိ ကုသလံ ဓမ္မံတည်း။ ဤ၌ ဘာဝေတိဝယ် ဘူဓာတ်သည် ပင်ကိုယ်က အကမ္မဓာတ်ဖြစ်သည်။ ကာရိုက်ဏာပေ ပစ္စည်းပါဝင်သောကြောင့် ဧကကမ္မဓာတ်ဖြစ်၏။

[အမှာ။ ဤအဓိပ္ပါယ်သည် ပုဒ်စစ်၌ ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်သည်ရှိသော် အကမ္မကဓာတ်သည် ဧကကမ္မကဓာတ်ဖြစ်သည်ဟူသော စကားရပ်နှင့် အတူပင်ဖြစ်လေသည်။**]**

ဓာတ်နှင့်တကွဖြစ်သော အချို့သော ဥပသာရပုဒ်သည် အကမ္မကဓာတ်ကို သကမ္မကဓာတ်ဖြစ်အောင်၎င်း, သကမ္မကဓာတ်ကို အကမ္မကဓာတ်ဖြစ်အောင်၎င်း ပြုတတ်၏၊ ထို့ကြောင့် **ယထာရဟံ**ဟု ဆိုသည်။

အကမ္မကဓာတ်ကို သကမ္မကဓာတ်ဖြစ်အောင် ပြုသောပုံစံကား ဘာဂီ ဘောဂံ အနုဘဝတိတည်း။

ဤပုံစံ၌ အနုဘဝတိဝယ် ဘူဓာတ်သည် ပင်ကိုယ်က အကမ္မကဓာတ်ဖြစ်၏၊ အနုဟူသော ဥပသာရပုဒ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် သကမ္မကဓာတ်ဖြစ်လာသည်။

သကမ္မကဓာတ်ကို အကမ္မကဓာတ်ဖြစ်အောင် ပြုသောပုံစံကား ဥဂ္ဂစ္ဆတိ ဒိဝါကရောတည်း။

ဤပုံစံ၌ ဂမုဓာတ်သည် သကမ္မကဓာတ်ဖြစ်၏၊ ဥ–ဟူသော ဥပသာရပုဒ်နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် အကမ္မကဓာတ်ဖြစ်သွားသည်။

မေး။ ဧကကမ္မကရောဓာတု–စသော ဂါထာ၏အဓိပ္ပါယ်ကို ပြယုဂ်ထုတ်၍ ရှင်းပြပါ။ (စေတီ– ၁၃၅၀)

(၂၂၃)ဂါထာ
သပစ္စယောပသဂ္ဂေသု၊ ဥပဠ္ဌာနဝိသေသတော။
တေ သတောယေဝ အတ္ထဿ၊ ဒီပါဒိဝ ပကာသကာ။

(၂၂၂)ဂါထာ၌ ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ဥပသာရပုဒ်များသည် ကံရှိအောင် (သို့မဟုတ်) ကံမဲ့အောင် ပြုတတ်၏ဟု ဆိုခဲ့၏။ ပင်ကိုယ်က ရှိပြီးဖြစ်သောအနက်ကိုပင် ထွန်းပြတတ်သလော၊ ပင်ကိုယ်က မရှိသေးသော အနက်ကို အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ပြုတတ်သလောဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ဥပသာရပုဒ်တို့သည် ဓာတ်တို့၌ နဂိုက ရှိနှင့်ပြီးသော အနက်ကိုသာလျှင် ထင်ရှားပြတတ်ကြသည်၊ နဂိုက မရှိသေးသော အနက်ကို အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာအောင် မပြုတတ်ကြပေ။

ဥပမာ။ ။ ဆီမီးသည် အမှောင်ခန်းထဲ၌ ရှိပြီးသောဝတ္ထုကိုသာလျှင် မြင်အောင်ပြနိုင်သည်၊ အခန်းထဲ၌ မရှိသေးသော ဝတ္ထုကို မြင်အောင် မပြနိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

ကာရိုက်ပစ္စည်းနှင့် ဥပသာရပုဒ်တို့သည် အဘယ့်ကြောင့် ထင်ရှားရှိပြီးသော အနက်ကိုသာလျှင် ပြတတ်ကြကုန်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကသ္မာ? အနက်ထင်ရှားခြင်း ထူးခြားသည်၏အဖြစ်ကြောင့်တည်း။

မေး။ သပ္ပစ္စယောပသဂ္ဂေသု ၊ ဥပဋ္ဌာနဝိသေသတော–ကို ရှု၍ သပစ္စယဓာတ် သဥပသဂ္ဂဓာတ်တို့၌ အနက်ထူးထင်လာပုံကို ရေးပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

(၂၂၄)ဂါထာ

ဘာဝေတိ ကုသလံ ဓမ္မံ၊ မဂ္ဂံ ဂမယတေ ယတိံ။
ဘောဂီ နုဘဝတိ ဘောဂံ၊ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ ဒိဝါကရော။

ဤဂါထာကား (၂၂၂)ဂါထာ၏ ပုံစံကိုပြသည်။

မေး။ ဘာဝေတိ ကုသလံ ဓမ္မံ၊ မဂ္ဂံ ဂမယတေ ယတိ–ကို ဧကကမ္မ ဒွိကမ္မ ထင်ရှားအောင် အနက်ပြန်ပါ။ (၁၃၃၆–သကျ)

ယတိ–ရဟန်းသည်၊ ကုသလံ–သော၊ ဓမ္မံ–ကို၊ ဘာဝေတိ–ဖြစ်စေ၏၊(ပွားများ၏)
ဇနေန–သည်၊ ယတိ–ကို၊ မဂ္ဂံ–ကို၊ ဂမယတေ–သွားစေအပ်၏။ (ဗားကရာနိသျှအတိုင်း)

(၂၂၅)(၂၂၆)(၂၂၇)ဂါထာ

ဒိန္နသုင်္ကော ဓရာဓရော၊ ဒက္ခိဏေယျော ရဟာယတိ။
ဒါနိယော ဗြဟ္မဏော သမ္ပ–ဒါနေ နိဂ္ဂတဂါမိကော။
ဂါမကော ပဘာဝေါ ဟေတု–ပါဒါနေပ္ပကတော ပန။
ဂေါတ္တံ ဇာတိစ ဩကာသေ၊ သမ္ဗန္ဓေဟိ ဂါမကော။
ရက္ခဝံ ပဝနံ ဝါသော၊ နီလယောနုတ္တဘာဝတော။
ကရဏာဒိ စတုက္ကတ္တံ၊ နေတချာတေ မုဒါဟဋံ။

ဤဂါထာတို့ဖြင့် သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ်ဝါစကကြီး (၃)ပါးတို့၏ သမ္ပဒါန်ဟော၊ အပါဒါန်ဟော၊ ဩကာသဟော ပုံစံများကို ပြသည်။

(၁) ဒိန္နသုင်္ကော်ကား သမ္ပဒါန်ဟော သမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဒိန္နော သုင်္ကော ယဿာတိ ဒိန္နသုင်္ကော ဟု ဝစနတ္ထပြု။ ဤ၌ ဝါကျအခိုက်၌ ရှိသော ယဿဟူသော အညပုဒ်၏ သမ္ပဒါန်အနက်ကို ဒိန္နသုင်္ကော်ဟူသော သမာသ်က အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၂) ဒက္ခိဏေယျောကား သမ္ပဒါန်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံတည်း။

ဒက္ခိဏံ အဿ ဒါတုံ အရဟတီတိ ဒက္ခိဏေယျောဟု ဝစနတ္ထပြု။ ဤ၌ ဝါကျအခိုက်ဝယ် ရှိသော အဿ၏သမ္ပဒါန်အနက်ကို ဒက္ခိဏေယျောဟူသော တဒ္ဓိတ်က အမွေခံ၍ ဟောသည်။

မေး။ သမာသ် တဒ္ဓိတ် ကိတ်တို့၏ ပုံစံပြ ဂါထာလာ ဒက္ခိဏေယျောပုံစံ၏ အနက်သာ သင့်၍ သဒ္ဒါရေး မသင့်ကြောင်းကို ဖြေပါ။ (၁၃၃၇–သကျ)

ဒက္ခိဏေယျောကို ဒက္ခိဏံ ပဋိဂ္ဂဏှိတုံ အရဟတီတိ ဒက္ခိဏေယျောဟု ပြုမှု "ဟ"ဟူသော သမ္ပဒါန်ဝါစ္စအနက်သာ ပါရှိ၍၊ 'တုမတ္ထ၊ အနာဂါတ်ကာလ၊ ဘော' (၃)မျိုးတို့ မပါဝင်သောကြောင့် (ဝါ) ဏေယျပစ္စည်းက ကတ္တားအနက်ကို ဟောနေသောကြောင့် အနက်သာ သင့်၍ သဒ္ဒါရေး မသင့်ပါ။ (သကျအဖြေ)

ဒက္ခိဏံ အဿ အရဟန္တဿ ယတိနောတိ ဒက္ခိဏေယျော၊ ဣမိနာ သဒ္ဒေန အတ္တေန စ ယုဇ္ဇတီတိ ဒသေတိ။

ဒက္ခိဏံ ပဋိဂ္ဂဏှိတုံ အရဟတီတိ ဒက္ခိဏေယျောတိ ဣမိနာ တု အတ္ထောဝ ယုတ္တော၊ န သဒ္ဒေါတိ ဒသေတိ။ (ဋီကာ)

(၃) ဒါနိယောကား သမ္ပဒါန်ဟော ကိတ်ပုံစံတည်း။

ဒါတဗ္ဗံ အဿာတိ ဒါနိယောဟု ဝစနတ္ထပြု။ ဤ၌ ဝါကျအခိုက်ဝယ် ရှိသော အဿ၏ သမ္ပဒါန်အနက်ကို အနီယပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၁) နိဂ္ဂတဂါမိကောကား အပါဒါန်အနက်ဟော သမာသ်ပုံစံတည်း။

နိဂ္ဂတာ ဂါမိကာ အသ္မာတိ နိဂ္ဂတဂါမိကောဟု ဝစနတ္ထပြု။ ဤ၌ ဝါကျအခိုက်၌ ရှိသော အသ္မာ၏ အပါဒါန်အနက်ကို နိဂ္ဂတဂါမိကောသမာသ်က အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၂) ပဘဝေါကား အပါဒါန်ဟော ကိတ်ပုံစံတည်း။

ပဘဝတိ ဧတသ္မာတိ ပဘဝေါဟု ဝစနတ္ထပြု။ ဤ၌ ဝါကျအခိုက်ဝယ် ရှိသော ဧတသ္မာ၏ အပါဒါန်အနက်ကို ဏပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၃) အပါဒါန်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံကား အနည်းငယ်ရှိ၏။

ယင်းပုံစံကား ဂေါဿ ဘာဝေါ ဂေါတ္တံတည်း။ ယင်းဂေါတ္တံ၌ တ္တပစ္စည်းကို တဒ္ဓိတ်ဘာဝအနက်၌ သက်ထားသည်။

ဘာဝပုဒ်ကို ဘဝန္တိ ဗုဒ္ဓိ သဒ္ဒါ ဧတသ္မာတိ ဘာဝေါဟု ပြုရသည်။

ဂေါတ္တံ၌ တ္တပစ္စည်းသည် ဘာဝပုဒ်ကို ဝစနတ္ထပြုရာ၌ ပါဝင်သော ဧတသ္မာ၏ အပါဒါန်အနက်ကို အမွေခံ၍ ဟောသည်။ (ဂေါဿ ဘာဝေါ ဂေါတ္တံ)

[**အမှာ**။ (၂၀၀)ဂါထာ၌ ဂေါတ္တံကိုပင် ကရိဏ်းဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံအဖြစ် ထုတ်ပြခဲ့သေး၏။]

ကေစိဆရာတို့ကား အပါဒါန်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ မတွေ့ရဟု ဆိုကြသည်။

ထိုဆရာတို့အလို ဘာဝပုဒ်ကို ဘဝန္တိ ဗုဒ္ဓိသဒ္ဒါ ဧတေနာတိ ဘာဝေါဟု ကရဏသာဓနပြု။

(၁) သမ္ပန္နဝီဟိကား သြကာသအနက်ဟော သမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

သမ္ပန္နော ဝီဟိ ဧတ္ထာတိ သမ္ပန္နဝီဟိပြု။ ဝါကျအခိုက်၌ ရှိသော ဧတ္ထ၏ သြကာသအနက်ကို သမ္ပန္နဝီဟိဟူသော သမာသ်က အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၂) ရက္ခဝံကား ဩကာသအနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ရက္ခော ဧတ္ထ အတ္ထီတိ ရက္ခဝံဟု ပြု။ ဤ၌ ဝါကျအခိုက်၌ ရှိသော ဧတ္ထ၏ဩကာသအနက်ကို ဝန္တုပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၃) ဝါသောကား ဩကာသအနက်ဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝါသောဟု ပြု။ ဤ၌ ဝါကျအခိုက်၌ ရှိသော ဧတ္ထ၏ဩကာသအနက်ကို ဏပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟောသည်။

ကရိုဏ်း၊ သမ္ပဒါန်၊ အပါဒါန်၊ ဩကာသဟူသော ဝါစ္စအနက်(၄)ပါးကို အာချာတ်ဝါစကက မဟောသောကြောင့် ယင်း(၄)မျိုးအတွက် အာချာတ်ပုံစံ မထုတ်ဆောင်ပေ။

စတုန္နံ သမူဟော စတုက္ကံ၊ စတုက္ကာနံ ဘာဝေါ စတုက္ကတ္တံဟု ပြု။ (၄)ခုအရေအတွက် သင်္ချာဂုဏ်ရ၏။

(၂၂၈)ဂါထာ

ပရိတ္တာဝိသယတ္တာချာ–တေနုတ္တံ ကာရကတ္တယံ။

ဗဟုတ္တာဝိသယတ္တာကိ–တေနုတ္တံ သတ္တကာရကံ။

အာချာတ်၏ကာရက (၃)ပါးကိုသာ ဟောရကြောင်း၊ ကိတ်၏ ကာရက(၃)ပါးကိုသာ ဟောရကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကိုရေးသည်။

အာချာတ်သည် ကျဉ်းသောဟောရာအနက်ရှိသောကြောင့် ကာရက(၃)မျိုးကို သာဟောသည်။

အာချာတ်၌ ကတ္တရိ ပရဿပဒံ၊ အတ္တနော ပဒါနိ ဘာဝေ စ ကမ္မနိ၊ ကတ္တရိ စ ဟု သုတ်(၃)မျိုး တည်ထားသည်၊ ယင်းသုတ်များအရ ဘော, ကံ, ကတ္တား ကာရက(၃)ပါးသာပါ၍ ကျဉ်းသောဟောရာ အနက်ရှိသောကြောင့် ပရိတ္တာဝိသယဖြစ်သည်။

ကိတ်သည် များသောဟောရာအနက်ရှိသောကြောင့် ကာရက(၇)မျိုးလုံးကို ဟောသည်ဟု မှတ်ပါ။ ကိတ်ကျမ်း၌ ဗုဝေမာဒိတ္တော ကတ္တရိ၊ ဘာဝကမ္မေသု တဗ္ဗာနီယာ၊ ကတ္တုကရဏပဒေသေသု စ ၊ ၎င်းသုတ် စ–သဒ္ဒါဖြင့် သမ္ပဒါန်၊ အပါဒါန်တို့ကို ဆည်းယူထားခြင်းတို့ကို ဆိုထားသောကြောင့် ကာရက (၇)မျိုးလုံးပါဝင်သည်၊ ထို့ကြောင့် ကိတ်သည် များသောဟောရာအနက်ရှိသောကြောင့် အရာကျယ်သည်ဖြစ်၍ ဗဟုတ္တာဝိသယဖြစ်သည်။

မေး။ အာချာတ်က ဝါစ္စအနက်(၃)ပါး၊ ကိတ်က သမ္ပန်ကြဉ် ဝါစ္စအနက်(၇)ပါးကို ဟောရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၆၂–စေတီ)

(၂၂၉)ဂါထာ

ဂေါတ္တံ ဂေါဇာတိ သုဒ္ဒေန၊ ဋီယတေ ဝစနံ ကြိယာ။

ဘာဝေ ဝိဓာနတော ယတ္တ၊ သော သမာသေနုဒါဟဋော။

ဤဂါထာဖြင့် တဒ္ဓိတ်၊ အာချာတ်၊ ကိတ်တို့၏ ဘောဟောပုံစံများနှင့် သမာသ်၌ ဘာဝဝါစက မရှိခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြသည်။

ဘော(၃)မျိုး

(၁) ဂေါတ္တံကား တဒ္ဓိတ်ဘာဝဝါစကပုံစံတည်း။ ဂေါဿ ဘာဝေါ ဂေါတ္တံဟု ပြု။

(၂) သူဒေန ဌီယတေကား အာချာတ်ဘာဝဝါစက ပုံစံဖြစ်သည်။

ယင်းဌီယတေအရ တည်ခြင်းကြိယာကို အရကောက်ရသည်။ **ကသ္မာ?** အတ္တနော ပဒါနိ ဘာဝေစ ကမ္မနိ စ–သောသုတ်တို့ကို ဘောအနက်၌ စီရင်ထားသော ကြောင့်တည်း။

(၃) သူဒေန ပစနံကား ကိတ်ဘာဝဝါစက ပုံစံဖြစ်သည်။

ယင်းပစနံအရ ချက်ခြင်းကြိယာကို အရကောက်ရသည်။ **ကသ္မာ?** နန္ဒာဒီဟိ ယု–စသောသုတ်တို့ကို ဘောအနက်၌ စီရင်ထားသောကြောင့်တည်း။

သမာသ်ဘာဝဝါစကဟူ၍ မရှိသောကြောင့် မထုတ်ရ။ **ကသ္မာ?** သမာသ်အတွက် ဘောအနက်ကို ဟောသော သမာသ်သုတ်တို့ကို ကစ္စည်းကျမ်း၌ မစီရင်သောကြောင့်တည်း။

မေး။ သမာသ်၌ ဘောဟောပြယုဂ် မရှိခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၆၂–စေတိ)

သမာသ်ဘာဝဝါစက ရှိ၏ဟု ယူသောဝါဒ

ဤသို့ ဘေဒစိန္တာဆရာက သမာသ်ဘာဝဝါစကပုံစံ မရှိဟု ဆိုသော်လည်း ကစ္စာယနသာရ ဋီကာသစ် (၄)ဂါထာအဖွင့်၌ မာဂဓာနံ သမိဒ္ဓိ သုမာဂဓံ၊ မက္ခိကာနံ အဘာဝေါ နိမ္မက္ခိကံတို့သည် သမာသ်ဘာဝဝါစက ပုံစံ (ဝါ) ဘောဟော အဗျယီဘောသမာသ်၏ ပုံစံများဖြစ်သည်ဟု ဖွင့်ဆိုထားသည်။

မေး။ ဘာဝ ဝါစကသမာသ်ကို ဥဒါဟရုဏ်(၃)မျိုးမျှ ထုတ်ပြ၍၊ သက်ဆိုင်ရာ ဘာဝဝါစ္စ ကိုလည်း ညွှန်ကြားခဲ့ပါ။ (စေတိ–၁၃၂၅) (ကစ္စာယနသာရနှင့် ယှဉ်ကြည့်)

(၂၃၀)ဂါထာ

ဒဗ္ဗဂုဏကြိယာနာမ–ဓာတျတ္ထေ တဒ္ဓိတော ဘဝေ။
ဘာဝေါ ကြိယာယ မာချာတော၊ ကိတော စာတိ ဝိသေသတာ။

ဤဂါထာဖြင့် တဒ္ဓိတ်ဘော၊ ကိတ်ဘောနှင့် အာချာတ်ဘောတို့၏ အထူးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

တဒ္ဓိတ်ဘောသည် ဒြဗ်ဂုဏ်ကြိယာဇာတ်နာမ်ဟူသော သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်(၅)မျိုးကို ဟောသည်။

ပုံစံကား အစဉ်အတိုင်း ဒဏ္ဍိတ္တံ၊ နီလတ္တံ၊ ပါစကတ္တံ၊ ဥိတ္တတ္တံ၊ ဂေါတ္တံစသည်တည်း။

အာချာတ်ဘော၊ ကိတ်ဘောသည် ကြိယာကို ဟောသည်။

ပုံစံကား အစဉ်အတိုင်း ဌီယတေ၊ ဌာနံ–စသည်တည်း။ ဤသို့ ထူးပါသည်။

မေး။ တဒ္ဓိတ်၊ အာချာတ်၊ ကိတ် ဘော(၃)ပါး အထူးပြ ဂါထာကို ပါဠိရေး၍၊ အဓိပ္ပါယ်ပါ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၂၈–သကျ)

(၂၃၁) ဂါထာ

ဓာတွတ္ထာသဉ္စာလိင်္ဂေါ တိ–ကာရကန္တရနာကုလော။
အာချာတိကော သလိင်္ဂေါတု၊ သသင်္ချော ကိတကောတိ စ။

အာချာတ်ဘောနှင့် ကိတ်ဘောအထူးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကိုရေးသည်။

မေး။ အာချာတ်ဘော ကိတ်ဘော(၂)ပါး အထူးပြု ဂါထာကို အနက်ယောဇနာပါ။ (၁၃၂၈–သကျ)

မေး။ ကိတ် အာချာတ်ဘောတို့၏ အထူးကို ရေးခဲ့ပါ။ (၁၃၅၂၊၁၃၆၄–သကျ)

ထူးခြားပုံကား

အာချာတ်ဘောသည် (၁) ဓာတ်နက်ကြိယာဖြစ်၏။ (၂) သချ်ာအထူးမရှိ၊ ကြိယာသာမညဖြစ်ရကား ဧကဝုစ်သချ်ာသာ ရှိသည်။ (၃) လိင်သုံးပါးမရှိ။ (၄) ဘော ကံ ကတ္တားမှတပါး အခြားကာရကတို့နှင့် မရောနှော။

ကိတ်ဘောသည် (၁) ဓာတ်နက်ကြိယာဖြစ်၏။ (၂) ဧကဝုစ်သချ်ာ ဗဟုဝုစ်သချ်ာ (၂)မျိုးရှိ၏။ (၃) လိင်(၃) ပါးရှိ၏။ (၄) ဘော ကံ ကတ္တားဟူသော ကာရက(၃)ပါးမှတပါး အခြားကာရကတို့နှင့်လည်း ရောနှော၏။

မေး။ ဓာတွတ္ထာသချ်ာလိင်ေါတိ ဂါထာ၌ အပရပက္ခသို့ လိုက်လာသည့် ပုဒ်များကိုသာ အနက်မှန်ကန်စွာ ပေးပါ။ (၁၃၄၈–သကျ)

အတြ ဒွေ ပုဗ္ဗပရပဒါနိ ပဋိသေဓေရဟိတတ္တာ အပရပက္ခေ အနုဝတ္တန္တိ၊

မဇ္ဈေ ပဋိသေဓသဟိတာနိ ဒွေ ပဒါနိ နာနုဝတ္တန္တီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ (ဋီကာ)

မေး။ ဘောသည် ဓာတွတ္ထချည်း ဖြစ်ပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် အာချာတ်ဘောသည် အသချ် အလိင်ဖြစ်၍၊ ကိတ်ဘောသည် သသချ် သလိင် ဖြစ်ပါသနည်း။ (၁၃၁၇–သကျ)

အာချာတ်ဘောသည် ဝိသေသသချ်ာမှ ကင်းသောကြောင့် သချ်ာသာမညရှိရကား ဧကဝုစ်သချ်ာသာ ဖြစ်၍ အသချ်၊ လိင်သုံးပါး မရှိ၍ အလိင်ဖြစ်ပါသည်။

ကိတ်ဘောသည် တဒ္ဓိတသမာသ စသောသုတ်ဖြင့် နာမ်ငဲ့ရသောကြောင့် လိင်သုံးပါးရှိရကား သလိင်၊ ဧကဝုစ်ဗဟုဝုစ် သချ်ာ၂မျိုးလည်း ရှိရကား သသချ် ဖြစ်ပါသည်။ (သကျအဖြေ)

ဝိသေသသချ်ာရဟိတတ္တာ သချ်ာသာမညဝိဇ္ဇမာနတ္တာ စ အသချ်ာ။ ဝုတ္တနယေန အလိင်ေါ။

တဒ္ဓိတာဒိသုတ္တေန နာမသဘာပေက္ခတ္တာ သလိင်ေါ ဝိသေသသချ်ော။ (ဋီကာ)

[အာချာတ်ဘော၌ ဓာတွတ္ထလက္ခဏာမှ တပါး ကျန်(၃)ပါးကား ယေဘုယျ။ (အသချ်–အတွက် ၂၉၂–ဂါထာကို ထောက်) ကြိယာတပါးနှင့် ယှဉ်ပြန်သော် ကာရကဖြစ်၏။ ပုံစံ–မိဂံ ဓာဝတိ ပဿာမိ၊ ပဿ မိမ္မာမိ လောဟိတံ၊ ဝိနာ သဒ္ဓမ္မာ နတ္ထိ အညော နာထော လောကေ ဝိဇ္ဇတိ–စသည်။

မိဂံ–သမင်ကို၊ ဓာဝတိ–ပြေးသည်ကို၊ (တနည်း) ဓာဝတိ–ပြေးသော၊ မိဂံ–သမင်ကို၊ ပဿာမိ–မြင်၏။

မဟာရာဇ–ပီလိယက္ခ နရသနင်း မင်းထက်မင်း၊ လောဟိတံ–သွေးကို၊ မိမ္မာမိ–သင်မြွားဒဏ်ကြောင့် ပြင်းထန်စွပ်စိုစီးယိုသည်ကို၊ (တနည်း) မိမ္မာမိ–ယိုစီးသော၊ လောဟိတံ–သွေးကို၊ ပဿ–ရှုလော။

သဒ္ဓမ္မာ–သူတော်ကောင်းတို့၏ တရားမှ၊ ဝိနာ–ကင်း၍၊ အညော–တပါးသော၊ နာထော–ကိုးကွယ်ရာသည်၊ လောကေ–လောက၌၊ ဝိဇ္ဇတိ–ရှိသည်၊ နတ္ထိ–မရှိ၊ (တနည်း) ဝိဇ္ဇတိ–ထင်ရှားရှိသော၊ အညော–သော၊ နာထော–သည်၊ လောကေ–၌၊ နတ္ထိ–မရှိ။ မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ]

(၂၃၂) ဂါထာ

ဒသဗလော ဇိနော ဝေဏိ–ကော ဂန္တဗ္ဗောစ သာမိနိ။

သောစာချာတကိတာသမ္ဘ–န္ဓာနုတ္တတ္တာနုဒါဟဋ္ဌော။

သာမိအနက် (သမ္ဗန်)ကို ဟောသော သမာသ်ပုံစံ၊ တဒ္ဓိတ်ပုံစံများကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) ဒသဗလောကား သာမိအနက်ကို ဟောသော သမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဒသ ဗလာနိ ယဿာတိ ဒသဗလောဟု ပြု။ ဝါကျအခိုက်၌ ရှိသော ယဿ၏ သာမိအနက်ကို ဒသဗလောဟူသော သမာသ်က အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၂) ဝေဏိကောကား သာမိအနက်ကို ဟောသော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဝီဏာ အဿ သိပ္ပံ ဝေဏိကောဟု ပြု။ ဝါကျအခိုက်၌ ရှိသော သာမိအနက်ကို ဝေဏိကော ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်က အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၃) အာချာတ် ကိတ်တို့သည် သမ္ဗန်ကို မဟောသောကြောင့် သမ္ဗန်အနက်ဟောပုံစံ မထုတ်ရဟု မှတ်။

မေး။ အာချာတ်၊ ကိတ်ဝါစကတို့၏ သမ္ဗန်မဟောကြောင်းကိုလည်း ပြဆိုခဲ့ပါ။ (သကျ-၁၃၃၁)

မေး။ အဘယ့်ကြောင့် အာချာတ် ကိတ်တို့သည် သမ္ဗန်အနက်ကို မဟောပါသနည်း။ (၁၃၆၀-စေတီ)

မေး။ အာချာတ် ကိတ်တို့ သမ္ဗန်ကို မဟောခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၄၅-သကျ)

အနေန ဟိ ဓာတုဿ ဆဋ္ဌိယာ အသမ္ဗန္ဓတ္တာ အာချာတာဒိဒွယေဟိ အနုတ္တတ္တံ ဒဿေတိ။ (ဋီ)

ပကိဏ္ဏကကဏ္ဍ နိဋ္ဌိတ။

(၅) သမာသကဏ္ဍ

(၂၃၃)(၂၃၄)ဂါထာ

ဇိတမာရော ဇိနော ဆိန္န–ရဇ္ဇော သျာဂတသာမိကော။
ဂါမော ဒိန္နဓနော ယောဓော၊ နိက္ခန္တဂဟိကော ဂဟော။
သမ္ပန္နဝီဟိ ဂါမောတိ၊ သမာသေန ဆကာရကံ။
ဥတ္တံ ဒသဗလော နာထော–တျူတ္တော သာမိစ မဉ္ဇတေ။

သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ်ဝါစကတို့၏ ပုံစံများကို တပေါင်းတည်းပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ ယင်းသမာသ်စသည်တို့၏ ပုံစံအသီးသီးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) ဇိတမာရောကား ကတ္တားဟော ဗဟုဗ္ဗီသမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဇိတော မာရော ယေနာတိ ဇိတမာရောဟု ပြု။ ဝါကျအခိုက်၌ရှိသော ယေန၏ကတ္တားအနက်ကို ဇိတမာရောဟူသော သမာသ်က အမွေခံ၍ ဟောသည်။

(၂) ဆိန္နရဇ္ဇောကား ကရိဏ်းဟော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဆိန္နော ရဇ္ဇော ယေနာတိ ဆိန္နရဇ္ဇောဟု ပြု။

(၃) အာဂတဂါမိကောကား ကံဟော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

အာဂတော ဂါမိကော ယံ ဂါမန္တိ အာဂတဂါမိကောဟု ပြု။

(၄) ဒိန္နဓနောကား သမ္ပဒါန်ဟော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဒိန္နာနိ ဓနာနိ ယဿာတိ ဒိန္နဓနောဟု ပြု။

(၅) နိက္ခန္တဂဟိကောကား အပါဒါန်ဟော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

နိက္ခန္တော ဂဟိကော အသ္မာတိ နိက္ခန္တဂဟိကောဟု ပြု။

(၆) သမ္ပန္နဝီဟိကား သြကာသဟော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

(၇) ဒသဗလောကား သာမိအနက်ဟော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဤသို့အားဖြင့် ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည် ကာရက(၆)ပါးနှင့် သမ္ဗန်အနက်ကို ဟောသည်။

မေး။ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ် ဝါစက၏ ကတ္တု ကမ္မဝါစကများ၌ ဝါစကတပ်ပုံတို့ကို ဥဒါဟရဏ်ဆောင်၍ ခွဲခြားဖြေဆိုပါ။ (၁၃၂၁–သကျ)

မေး။ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်၏ ဝါစ္စပြ ဂါထာကို ရေးပါ။ (၁၃၂၅–သကျ)

(၂၃၅)(၂၃၆)ဂါထာ

နေယျော အညပဒတ္ထေန၊ တပ္ပယောဂဝသေနဝါ။
တဂ္ဂုဏော န တထာ တဂ္ဂု–ဏောစ အညပဒတ္ထကော။
နီယတေ ဆိန္နဟတ္ထောယံ၊ နရော နီလပဋ္ဋော နရော။
သမ္ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါ သံဃော၊ ပုရိသော ဒိဋ္ဌသာဂရော။

ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဘေဒကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည် တဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိ, အတဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် တဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည်လည်း–
(၁) အညပဒတ္ထ တဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်၊
(၂) တပ္ပယောဂ တဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။
ထိုတွင် အညပုဒ်အနက်အားဖြင့်ရင်း အညပုဒ်၏အနက်နှင့် ယှဉ်ဘက်အားဖြင့်ရင်း ဂုဏ်ဟုဆိုအပ်သော ဝိသေသနအနက်ကို ယူရသော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည် တဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မည်၏။
ဤ(၂)မျိုးအားဖြင့် မယူအပ်သော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည် အတဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မည်၏။

အညပုဒ်အနက်အားဖြင့် ဂုဏ်ဟုဆိုအပ်သော ဝိသေသနအနက်ကို ယူရသော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည် အညပဒတ္ထတဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မည်၏။
ပုံစံကား–ဆိန္နော ဟတ္ထော ယဿာတိ ဆိန္နဟတ္ထောတည်း။
ဤ၌ ယဿဟူသော အညပုဒ်၏အနက်အားဖြင့်ပင် ဂုဏ်ဝိသေသနဖြစ်သော လက်ပြတ်ဒြဗ်ကိုလည်း ယူရသောကြောင့် အညပဒတ္ထတဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မည်၏။

အညပုဒ်၏အနက်နှင့် ယှဉ်ဘက်အားဖြင့် ဂုဏ်ဟုဆိုအပ်သော ဝိသေသအနက်ကိုလည်း ယူရသော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည် တပ္ပယောဂတဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မည်၏။
ပုံစံကား (၁)–နီလော ပဋော ယဿာတိ နီလပဋောတည်း။
ဤ၌ ယဿဟူသော အညပုဒ်အနက်ဖြစ်သော ယောကျ်ားဒြဗ်ကို ယူသဖြင့် ယှဉ်ဘက်အနေအားဖြင့် ပါဝင်သော ပုဆိုးညိုကိုလည်း ယူရသောကြောင့် တပ္ပယောဂတဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်မည်၏။
ပုံစံကား (၂)–သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပမုခေါ ယဿာတိ သမ္ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါဟု ပြု။
ဤ၌ ယဿဟူသော အညပုဒ်အနက်ဖြစ်သော သံဃာကို ယူသဖြင့် အတူတကွဖြစ်ဘက် ယှဉ်ဘက်အနေအားဖြင့် ပါဝင်နိုင်သော ဘုရားဒြဗ်ကိုလည်း ရသောကြောင့် တပ္ပယောဂတဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မည်၏။
မေး။ ဘေဒစိန္တာလာ တဂ္ဂုဏသံဝိညာဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ် ၂မျိုးကို ပုံစံထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၈–စေတီ)

ဒိဋ္ဌော သာဂရော ယေနာတိ ဒိဋ္ဌသာဂရောဟု ပြု။
ဤ၌ ယေနဟူသော အညပုဒ်အနက်ဖြစ်သော ယောကျ်ားဒြဗ်ကို ယူသဖြင့် မြင်အပ်သော သမုဒ္ဒရာဟူသော ဝိသေသနဂုဏ်အနက်ကို မယူရ၊ သမုဒ္ဒရာသည် ယောကျ်ားနှင့် အတူတကွယှဉ်ဘက် အနေအားဖြင့်လည်း မပါဝင်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဒိဋ္ဌသာဂရောသည် အတဂ္ဂုဏဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မည်၏။
မေး။ တဂ္ဂုဏ/အတဂ္ဂုဏသံဝိညာဏသမာသ် အဓိပ္ပါယ်ကို ပြယုဂ်ထုတ်ရှင်းပါ။ (၁၃၄၉–စေတီ)

(၂၃၇)(၂၃၈)ဂါထာ

ဒွန္ဒေန ဒိဂုနာ ကမ္မ–ဓာရယေန သမုစ္စယ–
တုလျတ္ထ ဒီပကာဒဿ–နာ တေ ဝုတ္တာ န ကာရကာ။
သာမိနွတ္တော့ဗျယီဘာဝေါ–မာဒီဝုတ္တော သကာရကော။
တဒ္ဒီပကဝိဘတ္တီနံ၊ လောပါလေသာနုမာနတော။

ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်ဝါစက၏ ဝါစ္စအနက်များကို ပြပြီး၍ ဒွန်, ဒိဂု, ကမ္မဓာရယ်, အဗျယီဘော တပ္ပုရိသ်ဝါစကတို့၏ ဟောနိုင်သော ဝါစ္စအနက်များကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

ဒွန်သမာသ်သည် သမုစ္စည်းအနက်ဟုဆိုအပ်သော ဝါစ္စအနက်ကို ဟောသည်။

ဒိဂု၊ ကမ္မဓာရယ်သမာသ်တို့သည် တုလျအနက်ဟုဆိုအပ်သော ဘောဝါစ္စအနက်ကို ဟောသည်။

ယင်း ဒိဂု ဒွန် ကမ္မဓာရယ်သမာသ်တို့သည် ကာရက(၆)ပါးနှင့် သမ္ဗန်ဟုဆိုအပ်သော ဝါစ္စအနက်(၇)ပါးကို မဟော။

မေး။ ဒွန်သမာသ်၏ ဝါကျအခိုက်၌ အသုံးပြုနိုင်သော ဝိဘတ်တို့ကို အကြောင်းပြ၍ ဖြေပါ။ (၁၃၆၀–သကျ)

ဧတ္ထ စ ဧကဝိဘတ္တိကာနန္တိ ကစ္စာယနဝုတ္တိယံ ဝုတ္တတ္တာ သမဏော စ ဗြာဟ္မဏော စ သမဏဗြာဟ္မဏာစ္စာဒိနာ ဗဟုဝစနေန ယာဝ သတ္တမိယာ ဝတ္တဗ္ဗာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ (ဋီကာ)

ဒွန်သမာသ်သည် ဘောဟုဆိုအပ်သော သမုစ္စည်းအနက်ကို ဟောသည်။ **အကြောင်းကား**– ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ အခိုက်တုန်းက သမုစ္စည်းအနက်ကို ဟောသည့် စသဒ္ဒါတို့ကို သမာသ်ပြီးသောအခါ ချေပစ်ရသောကြောင့် (ဝါ) မမြင်ရသောကြောင့်တည်း။

ထို စ–သဒ္ဒါသည် သမုစ္စည်းအနက်ဟု ဆိုအပ်သော ဘောဝါစ္စအနက်ကို အမွေခံ၍ ဟောသည်ဟု သိရသည်။

[မှတ်ချက်။ တုလျအနက်၊ သမုစ္စည်းအနက်များကို ဝါစ္စ(၈)ပါးတွင် ဘောဝါစ္စ၌ သွင်းယူရသည်]

အဗျယီဘောသမာသ်၊ အမာဒိတပ္ပုရိသ်သမာသ်တို့သည် ကာရက(၆)ပါးနှင့် သမ္ဗန်ဟူသော ဝါစ္စအနက် (၇)ပါးကို ဟောသည်။ **ကသ္မာ?** ထိုကာရကအနက်၊ သမ္ဗန်အနက်ကို ပြတတ်သော ဝိဘတ်တို့၏ကြေခြင်းကို မှန်းဆသောကြောင့် ဖြစ်သည် (ဝါ) မှန်းဆသောအားဖြင့် သိနိုင်သည်။

မေး။ သမာသ်(၆)ပါးတို့၏ ဟောအပ်/မဟောအပ်သော အနက်တို့ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၄၃–စေတီ)

မေး။ သမာသ်(၆)ပါးတို့၏ ဝါစ္စတို့ကို အသီးသီး တွဲစပ်ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၅–သကျ)

(၂၃၉) ဂါထာ

သမာသပဒတော အညာ–သာပေက္ခတ္တာ သမာသတာ။

သဒ္ဒန္တရိကသာပေက္ခာ–ဘာဝတောတျပရေဝိဒူ။

အသမာသ်၏လက္ခဏာကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဒီပနီ)

သမာသ်စပ်ရမည့်ပုဒ်မှ အခြားပုဒ်ကို ငဲ့သောကြောင့် (ဝါ) ငဲ့နေလျှင် အသမာသ်ဖြစ်သည်၊ သမာသ်မစပ်ရ။ (**သမာနဝါဒ**)

အပရေဆရာတို့ကား သဒ္ဒါတပါး ခြားခြင်းရှိသော ပုဒ်ကို ငဲ့ခြင်းရှိသောကြောင့် (ဝါ) သဒ္ဒါတပါး ခြားနေသော ပုဒ်ကို ငဲ့နေလျှင် အသမာသ်ဖြစ်သည်၊ သမာသ်မစပ်ရဟု ဆိုသည်။

အပရေဆရာတို့ကား မောဂ္ဂလ္လာန်၊ ဗာလာဝတာရအစရှိသောဆရာတို့တည်း။

မေး။ အသမာသလက္ခဏာပြ ဂါထာ၌ အညအပါဒါန်နှင့် အည–အရ ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၃၈–သကျ)

အညအပါဒါန်– သမာသပဒတော၊ အည–အရ တပါးသော ဒေဝဒတ္တစသော ပုဒ်ကို ယူ။ (သကျအဖြေ)

(၂၄၀)(၂၄၁)ဂါထာ
ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာ ဒ–န္တာ ရညော ပုရိသော ဂဝေါ။
အသောစာတိ စ သာပေက္ခ–ဘာဝန္တု မနပေက္ခိယ။
တုလျာဓိကရဏတ္တေစ၊ စတ္ထတ္တေ စ ကတေ န တံ။
အပေက္ခာယပိ သင်္ခါရော၊ နဿတီတိ အမာဒိ စ။

ဆိုခဲ့ပြီး ဂါထာ၏ ပုံစံများကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာ ဒန္တာ၌ ကဏှာနှင့် ဒန္တာကို ကဏှာဒန္တာဟု သမာသ်မစပ်ရ။

ကသ္မာ? သမာနဝါဒအလို ဒန္တာသဒ္ဒါသည် ကဏှာပုဒ်မှ တပါးသော ဒေဝဒတ္တပုဒ်ကိုလည်း ငဲ့နေသောကြောင့်တည်း။

အပရေဝါဒအလို ဒန္တာသဒ္ဒါသည် ကဏှာသဒ္ဒါခြားနေသော ဒေဝဒတ္တပုဒ်ကိုလည်း ငဲ့နေသောကြောင့်တည်း။

ရညော ပုရိသော ဂဝေါ အသောာ၌ ပုရိသဂဝဿံဟု သမာသ်မစပ်ရ။

ကသ္မာ? သမာနဝါဒအလို ပုရိသော ဂဝေါ အသောပုဒ်တို့က ရညောပုဒ်တပါးကိုလည်း ငဲ့နေသေးသောကြောင့်တည်း။

အပရေဝါဒအလို ဂဝေါပုဒ်သည် ပုရိသောသဒ္ဒါခြားနေသော ရညောကို၊ အသောသည် ဂဝေါ ပုရိသောသဒ္ဒါများခြားနေသော ရညောပုဒ်ကိုလည်း ငဲ့နေသေးသောကြောင့်တည်း။

မေး။ ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာ ဒန္တာဟူသော ပြယုဂ်၌ ဝါဒ(၂)ပါး ခြားနားပုံ။ (၁၃၂၃–သကျ)

သာပေက္ခဘာဝန္တု။ပ။အမာဒိစဟူသောပါဌ်ဖြင့် အဆိုပါ ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာ ဒန္တာပုဒ်၊ ရညော ပုရိသော ဂဝေါ အသောပုဒ်တို့၏ သမာသ်ဖြစ်နိုင်သော နည်းလမ်းကို ပြသည်။

ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာဒန္တာ၌ ဒန္တသဒ္ဒါသည် သမာသ်စပ်အပ်သော ကဏှာမှ တပါးသော ဒေဝဒတ္တဿပုဒ်ကို ငဲ့နေသော်လည်း ယင်းငဲ့နေသည်၏အဖြစ်ကို ငဲ့မှန်းမသိဟန်ဆောင်၍ (ဝါ) ငဲ့သည်ကို ဂရုမစိုက်မူ၍ ကဏှာ စ သာ ဒန္တာ စာတိ ကဏှာဒန္တာဟု ကမ္မဓာရယ်သမာသ်ပြုပြီးမှ ဒန္တာသဒ္ဒါက ဒေဝဒတ္တဿသဒ္ဒါကို ငဲ့ပြန်သော်လည်း ပြုအပ်ပြီးသော ကဏှာဒန္တာဟူသော ကမ္မဓာရယ်သမာသ်သည် မပျက်တော့၊ သမာသ်ဖြစ်မြဲဖြစ်သည်သာ။ ထို့ ကြောင့် ဒေဝဒတ္တဿ ကဏှာဒန္တာ ဒေဝဒတ္တကဏှာဒန္တာဟု တပ္ပုရိသ်သမာသ်လည်း ဖြစ်နိုင်တော့သည်။

ရညော ပုရိသော ဂဝေါ အသောာ၌ ပုရိသော ဂဝေါ အသောပုဒ်တို့သည် မိမိတို့ အချင်းချင်း ငဲ့သည်မှတပါး ရညောပုဒ်ကို ငဲ့သော်လည်း ယင်း ငဲ့သည်၏အဖြစ်ကို ငဲ့မှန်းမသိဟန်ဆောင်၍ (ဝါ) ငဲ့သည်ကို ဂရုမစိုက်မူ၍ ပုရိသော စ ဂဝေါ စ အသော စ ပုရိသဂဝဿံ–ဟု ဒွန်သမာသ် ပြုပြီးမှ ပုရိသ ဂေါ အဿ တို့က ရညောသဒ္ဒါကို ငဲ့ပြန်သော်လည်း ပြုအပ်ပြီးသော ပုရိသဂဝဿံဟူသော ဒွန်သမာသ်သည် မပျက်တော့၊ သမာသ်ဖြစ်မြဲ ဖြစ်သည်သာ။

ထို့ကြောင့် ရညော ပုရိသဂဝဿံ ရာဇပုရိသဂဝဿံဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်လည်း ဖြစ်နိုင်တော့သည်။

(၂၄၂)(၂၄၃)ဂါထာ
ရာဇဿော ရူပဝါ သလ္လ-ဝိဒ္ဓေါ ဂေါတိ သမာသတာ။
သာပေက္ခေပိ ပဓာနတ္တာ၊ အပ္ပဓာနပဒဿ တု။
သာပေက္ခတ္တာ သမာသဿာ-ဘာဝေပိ ဂမကေ သတိ။
ဝါကျေဝိယ သမာသေပိ၊ ဘဝတျေဝ သမာသတာ။

ဤ(၂)ဂါထာဖြင့် ဥဘယာပေက္ခဖြစ်သော်လည်း ပြဓာန်းသောကြောင့် သမာသ်ဖြစ်နိုင်ပုံကိုင်၊ ဂမကသတ္တိရှိသောကြောင့် သမာသ်ဖြစ်နိုင်ပုံကိုင်း ပြသည်။

ရာဇဿောရူပဝါ၌ အဿသဒ္ဒါသည် မိမိ၏ချဉ်းစပ်ဘက်ဖြစ်သော ရာဇပုဒ်ကိုင်း၊ ထိုမှ တပါးသော ရူပဝါပုဒ်ကိုင်း ငဲ့၍ ဥဘယာပေက္ခဖြစ်သော်လည်း အဿသဒ္ဒါက ပြဓာန်းသောကြောင့် ရညော အဿော ရာဇဿောဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

မေး။ ရာဇဿော ရူပဝါ၌ အဿသဒ္ဒါသည် ပုဒ်တပါးကို ငဲ့ပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် သမာသ်ဖြစ်နိုင်ပါသနည်း။ (၁၃၂၅-သကျ)

သလ္လဝိဒ္ဓေါ ဂေါ၌ ဝိဒ္ဓသဒ္ဒါသည် မိမိနှင့် ချဉ်းစပ်ဘက်ဖြစ်သော သလ္လပုဒ်ကိုင်း ထိုမှတပါး ဂေါပုဒ်ကိုင်း ငဲ့၍ ဥဘယာပေက္ခ ဖြစ်သော်လည်း ဝိဒ္ဓသဒ္ဒါက ပြဓာန်းသောကြောင့် သလ္လေန ဝိဒ္ဓေါ သလ္လဝိဒ္ဓေါဟု တတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

အပဓာနပဒဿတု ၊ပ၊ သမာသတာဟူသောပါဌ်ဖြင့် ဂမကသမာသ်ကို ပြသည်။

ဒေဝဒတ္တဿ ဂရုကုလံ၌ အပဓာနဖြစ်သော ဂရုပုဒ်သည် ကုလံပုဒ်မှ တပါးသော ဒေဝဒတ္တဿ ကိုလည်း ငဲ့သောကြောင့် ဂရုနော ကုလံ ဂရုကုလံဟု သမာသ်မဖြစ်သော်လည်း

ဂရုနော ကုလံဟူသော ဝါကျအခိုက်၌ ဒေဝဒတ္တဿပုဒ်ကို ဂရုနောပုဒ်၌ စပ်၍ ဒေဝဒတ်၏ ဆရာဟူသော အနက်ကို သိရသကဲ့သို့

ဂရုကုလံဟု သမာသ်ဖြစ်သော အခါ၌လည်း ဒေဝဒတ္တဿကို ဂရု၌ စပ်၍ ဒေဝဒတ်၏ ဆရာဟူသော အနက်မှန်ကိုပင် သိစေနိုင်သော ဂမကသတ္တိရှိသောကြောင့် ဂရုကုလံဟု သမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

မေး။ ကဏှဒန္တာ၊ သလ္လဝိဒ္ဓေါ၊ ဂရုကုလံတို့၌ အညသာပေက္ခဖြစ်ပါလျှက် သမာသ်စပ်နိုင်ပုံကို သိသာရုံ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၇၀-သကျ)

(၂၄၄)ဂါထာ
ဖုသိတ္វာ နာဂ်ိနာဂ်ဋ္ဌ၊ တာဝ ပဏ္ဏ်ိနာ သဟ။
သမ္ဗန္ဓော ဒေဝဒတ္တဿ၊ ဂရုကုလန္တိအာဒိသု။

ဒေဝဒတ္တဿ ဂရုကုလံ၌ ဒေဝဒတ္တဿဟူသော ဆဋ္ဌျန္တပုဒ်သည် ဂရုကုလံဟူသော တပုဒ်လုံးကို ငဲ့ပါလျှက် အဘယ်သို့ ဒေဝဒတ္တဿကို ဂရု၌သာ စပ်ရသည်ဟု သိရပါသနည်း။ (ဝါ) ဒေဝဒတ်၏ဆရာ ဟူသော အနက်ကို အဘယ်သို့ သိရပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဒေဝဒတ္တာသ ဂရုကုလံ၌ ဒေဝဒတ္တာသသဒ္ဒါကို ဂရုဟူသော ပုဒ်တစိတ်၌ ရှေးဦးစွာ စာစပ်ပြီးမှ ဂရုကုလံဟူသော အပေါင်းပုဒ်နှင့် စာစပ်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဒေဝဒတ်၏ဆရာဟူသော အနက်ကို သိနိုင်ပါသည်။

အာဒိသဒ္ဒ၌ **အာဒိ**ဖြင့် ဘာဂဝတော သာဝကသံဃောစသော ပုံစံများကို ယူ။
ဖုသိတ္ဝါနာင်္ဂိနာင်္ဂစ္ဆကို ဖုသိတွာန+အင်္ဂိနော+အင်္ဂစ္ဆဟု ပုဒ်ဖြတ်။

(၂၄၅)(၂၄၆)ဂါထာ
ဂေယျာဒီနေဝ သမ္ဗန္ဓီ–နာဒိသဒ္ဒေါ ပုနာဒိနာ။
သမသတေ အယုတ္တတ္ထ–သမာသော ပဋိပဇ္ဇတေ။
ပါယေန ဝုတ္တသုတ္တတ္တာ၊ အထဝါဒေါ ပုနာဒိကော။
ပဏ္ဍာ နာဒိ သ ယုတ္တတ္ထော၊ ပုနဂေယျာဒိအာဒိသု။

အပုနဂေယျောပုဒ်၌ အယုတ္တတ္ထသမာသ်ဖြစ်ပုံ၊ ယုတ္တတ္ထသမာသ်ဖြစ်ပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

ဂေယျာဒီနေဝ၊ပ၊ ဝုတ္တသုတ္တတ္တာဟူသော ပါဌ်ဖြင့် အယုတ္တတ္ထသမာသ်ဖြစ်ပုံကို ပြသည်။
အပုနဂေယျာ၌ ဂေယျသဒ္ဒါနှင့်သာ အနက်အားဖြင့် စပ်သင့်သော နသဒ္ဒါကို အစဖြစ်သော ပုနသဒ္ဒါနှင့် န ပုန အပုန၊ အပုနစ သာ ဂေယျာ စာတိ အပုနဂေယျာဟု စပ်ထားသောကြောင့် အယုတ္တတ္ထ သမာသ်ဖြစ်သည်။ **အကြောင်းကား** နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော–သုတ်ကို ယေဘုယျအားဖြင့် ဆိုထားသော သုတ်ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

[မှတ်ချက်။ ဤစကားရပ်ကို ကြည့်၍ အယုတ္တတ္ထသမာသ်လည်း အနည်းငယ်အားဖြင့် ရှိနိုင်သည်ဟု မှတ်ပါ။ **]**

အာဒိသဒ္ဒ၌ **အာဒိ**ဖြင့် အစန္ဒမုလ္လောကိကာနိ၊ အသူရိယပဿာစသော ပုံစံများကို ယူ။
အဆိုပါပုံစံတို့ကို ကစ္စည်းဆရာက **အယုတ္တတ္ထသမာသ်**ဟု နာမည်ပေးသည်။
မောဂ်ဆရာကား **အသမ္ဗန္ဓသမာသ်**ဟု နာမည်ပေးသည်။
နာမည်ကွဲသော်လည်း အနက်အားဖြင့်ကား တူ၏။

အယုတ္တတ္ထသမာသ်အမည်မှည့်ရာ၌ **နာမာနံ သမာသော**ဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂ ဖြင့်၎င်း၊ ဒွိပဒေသုတ်ဖြင့် **ကမ္မဓာရယော**ဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့်၎င်း အမည်မှည့်ရသည်။

အထဝါဒေါ ပုနာဒိကောဟူသောပါဌ်ဖြင့် အပုနဂေယျာဟူသောပုဒ်၏ ယုတ္တတ္ထသမာသ် ဖြစ်ပုံကို ပြသည်။
ပုနပုဒ်ကို ဂေယျာပုဒ်နှင့် ပုန ဂေယျာ ပုနဂေယျာဟု ရှေးဦးစွာ ကမ္မဓာရယ်သမာသ်တွဲပြီးမှ န ပုနဂေယျာ အပုနဂေယျာဟု သမာသ်တွဲစပ်လျှင် အပုနဂေယျာပုဒ်သည် ယုတ္တတ္ထသမာသ်ပင် ဖြစ်သည်။ သမ္ဗန္ဓတ္ထသမာသ်ပင် မည်၏။

ထိုသို့ အပုနဂေယျာစသော ပုံစံတို့က ယုတ္တတ္ထသမာသ်လည်း ဖြစ်နိုင်လျှက် န– စသည်ကို ဂေယျစသည်နှင့် တွဲစပ်၍ ပြခြင်းကား အယုတ္တတ္ထသမာသ်၏ဥဒါဟရဏ်ကို ပြလိုသောကြောင့်တည်း။

ယုတ္တတ္ထသမာသ်ဖြစ်ခိုက်–နာမာနံ သမာသောသုတ်ရင်း၊ ဒွိပဒေသုတ်ရင်းဖြင့် သမာသ်အမည် မှည့်ရမည်။ "အပုနဂေယျာ–တဖန်သီဆိုအပ်သော ဂါထာမဟုတ်"ဟု အနက်ပေးရမည်။

အယုတ္တတ္ထသမာသ်ဖြစ်ခိုက်–နာမာနံ သမာသောဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့်၎င်း၊ ကမ္မဓာရယောဟူသော ဒွိဓာကရဏယောဂဝိဘာဂဖြင့်၎င်း သမာသ်အမည်မှည့်ရမည်။

"အပုနဂေယျာ–တဖန်မသီဆိုအပ်သော ဂါထာ"ဟု အနက်ပေးရမည်။

မေး။ အပုနဂေယျာကို ယုတ္တတ္ထ/အယုတ္တတ္ထသမာသ်(၂)မျိုးဖြစ်အောင် ဝါကျနှစ်မျိုး ပြုလုပ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၂၂–စေတိ)

မေး။ အစန္ဒမုလ္လောကိကာနိ အသူရိယပဿာတို့၌ အယုတ္တတ္ထသမာသ် ယုတ္တတ္ထသမာသ် ပေါ်လွင်အောင် အနက်ယောဇနာပါ။ (၁၃၅၄–စေတိ)

မေး။ အပုနဂေယျာကို ယုတ္တတ္ထာယုတ္တတ္ထ ဝစနတ္ထ ၂မျိုးပြုပြီး၊ အယုတ္တတ္ထ၌ မည်သည့် ယောဂဝိဘာဂဖြင့် အမည်မှည့်သနည်း၊ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၈–သကျ)

မေး။ အယုတ္တတ္ထသမာသော ပဋိပဇ္ဇတေ၌ ယုတ္တတ္ထ မဖြစ်ပါဘဲလျှက် သမာသအမည်ရခြင်း အကြောင်း။ (၁၃၂၇–သကျ)

အပုနဂေယျာ၌ ယုတ္တတ္ထ မဖြစ်သော်လည်း နာမာနံ သမာသော–ဟူသော ယောဂဝိဘာဂ သုတ်ကို ထောက်၍၎င်း၊ ပါယေန ဝုတ္တသုတ္တတ္တာ–ဟူသော သာကေအားဖြင့်၎င်း သမာသ်အမည် ရပါသည်။ (သကျအဖြေ)

မေး။ အပုနဂေယျာပုဒ်၌ ယုတ္တတ္ထ/အယုတ္တတ္ထသမာသ် ရနိုင်ပုံကို ထင်ရှားအောင် ခွဲခြားဖြေဆိုပါ။ (၁၃၂၁–သကျ)

(၂၄၇)ဂါထာ

တဒဘာဝါဒိနာ လက္ချော၊ ပသဇ္ဇပဋိသေဓနော။
တဿဒိသေန လက္ချောပ–ရိယုဒါသောတိ ဒုဗ္ဗိဓော။

အပုနဂေယျာစသော သမာသ်ပုံစံများနှင့် ပတ်သက်၍ န–၏ ပဋိသေဓ(၂)မျိုးကို ပြလိုရကား ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပဋိသေဓသည် ပသဇ္ဇပဋိသေဓ၊ ပရိယုဒါသပဋိသေဓအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထု၏ မရှိခြင်းစသော လက္ခဏာဖြင့် မှတ်သားအပ်သော ပဋိသေဓသည် ပသဇ္ဇပဋိသေဓမည်၏။

ပုံစံကား–အကတ္တာနစသည်တည်း။

တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထုနှင့် တူသည်၏အဖြစ်တည်းဟူသော လက္ခဏာဖြင့် မှတ်သားအပ်သော ပဋိသေဓသည် ပရိယုဒါသပဋိသေဓမည်၏။

ပုံစံကား–အဗြာဟ္မဏောစသည်တည်း။

ပသဇ္ဇပဋိသေဓကား တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထုကို တားမြစ်ရုံသာ တားမြစ်သည်။

ပရိယုဒါသပဋိသေဓကား တစုံတခုသော တားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထုလည်း တားမြစ်၏။ ထိုတားမြစ်အပ်သော ဝတ္ထုနှင့် အလားတူသော အနက်တခုခုကိုလည်း အရကောက်ရ၏။ ဤသို့ ထူးသည်။

(၂၄၈)ဂါထာ

မိစ္ဆာညာဏေ န ယုတ္တော ဟိ၊ သဒ္ဒေါ ဘာဝါဒိ တုလျတာ–
ဝါစီ တေနေသ ယုတ္တတ္ထော၊ ကတ္တာနာဗြဟ္မဏောတိ စ။

အဗြဟ္မဏော၌ နနိပါတ်ပုဒ်သည် ပုဏ္ဏားအစစ်နှင့်တူသော ပုဏ္ဏားအတုဟူသော အနက်ကို ဟော၏၊ ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါက ပုဏ္ဏားအစစ်ကို ဟော၏။ ထိုသို့ ဖြစ်လျှင် နနှင့် ဗြဟ္မဏသည် အဘယ်သို့ အရတူ ကမ္မဓာရယ်သမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါသနည်း၊ ယုတ္တတ္ထသမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါသနည်း?၊

အကတ္တာနှ၌ နနိပါတ်ပုဒ်သည် ပြုခြင်းကြိယာ၏ အဘာဝအနက်ကိုဟော၏။ ကတ္တာနသဒ္ဒါက ပြုခြင်း ကြိယာကို ဟော၏။ ထိုသို့ ဖြစ်လျှင် နနှင့် ကတ္တာနသည် အဘယ်သို့ အရတူ ကမ္မဓာရယ်သမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါမည်နည်း၊ ယုတ္တတ္ထသမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါသနည်း? ဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပုဏ္ဏားမဟုတ်သူ၌ အမူအရာ ဂုဏ်သဏ္ဌာန်စသည်ဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်ကို အစွဲပြု၍ ဤသူသည် ပုဏ္ဏားစစ်ဟု အသိဉာဏ် လွဲမှားစွာ ဖြစ်နေသူကို "ပုဏ္ဏားစစ်မဟုတ်၊ ပုဏ္ဏားတုသာ ဖြစ်သည်" ဟု အသိဉာဏ် လွဲမှားသည်၏အဖြစ်ကို ပြောကြားခြင်းငှါ (ဝါ) ပြောရာ၌ အသုံးပြုအပ်သော နသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်သော ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါသည် ပုဏ္ဏားတုဟူသော အနက်ကို ဟော၏။

ထို့ကြောင့် နနှင့် ဗြဟ္မဏသည် အရတူရကား ကမ္မဓာရယ်သမာသ်ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ယုတ္တတ္ထသမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ထို့အတူ အသိဉာဏ် လွဲမှားနေရာ၌ မလွဲမှားစေရန် ပြောကြားရာ၌ အသုံးပြုအပ်သော နသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်သော အကတ္တာနသဒ္ဒါသည် ပြုခြင်းကြိယာ၏မရှိခြင်း အဘာဝအနက်ကို ဟော၏။

ထို့ကြောင့် နနှင့် ကတ္တာနသည် အရတူရကား ကမ္မဓာရယ်သမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ယုတ္တတ္ထသမာသ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

(၂၄၉)(၂၅၀)(၂၅၁)ဂါထာ

သမာသော ပဒသင်္ခေပ– ဝသေနေကဝိဓော ထဝါ။
သဒ္ဒအတ္ထသမာသေန၊ လုတ္တာလုတ္တဝသေန ဝါ။
နိစ္စာနိစ္စဝသေနာပိ ၊ သမာသော ဒုဗ္ဗိဓော ထဝါ။
အာဒိမဇ္ဈုတ္တရာနမ္ပိ၊ ပဒါနံ လောပတော တိဓာ။
ဂေါခနော ဥရသိလောမော၊ ကုမ္ဘကာရော ယထာရဟံ။
ဒတ္တော အဿရထော ရူပ– မိစ္စာဒိ စ ယထာက္ကမံ။

သမာသ်အပြားနှင့် ၎င်းတို့၏ပုံစံတို့ကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။
သမာသ်သည် ပုဒ်တို့ကို ချုံးခြင်း၏အစွမ်းအားဖြင့် တမျိုးသာ ရှိသည်။

(တနည်း) ထိုသမာသ်သည်ပင် သဒ္ဒသမာသ်၊ အတ္ထသမာသ်အားဖြင့် (၂)မျိုး၊
လုတ္တသမာသ်၊ အလုတ္တသမာသ်အားဖြင့် (၂)မျိုး၊
နိစ္စသမာသ်၊ အနိစ္စသမာသ်အားဖြင့် (၂)မျိုးရှိသည်။

(တနည်း) အာဒိပဒလောပသမာသ်၊ မဇ္ဈေပဒလောပသမာသ်၊ ဥတ္တရပဒလောပသမာသ် အားဖြင့် (၃)မျိုးရှိသည်။

မေး။ သဒ္ဒသမာသ် အတ္ထသမာသ် ၂မျိုး ခြားနားပုံ။ (၁၃၄၁-သကျ)

အထဝါ သဒ္ဒသမာသ အတ္ထသမာသဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။ ယထာ ယုတ္တော အတ္ထော ယဿ သော ယုတ္တတ္ထော‌ဇ္ဈာဒိကော သဒ္ဒသမာသော။ ယုတ္တော အတ္ထော ယုတ္တတ္ထော‌ဇ္ဈာဒိကော တု အတ္ထသမာသောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ (ဋီကာ)

မေး။ သမာသ်လက္ခဏာပြ ဂါထာကို ပါဋ္ဌိရေး၍၊ အလုတ္တဝသေန-အရ ဒီပက်ရာ၌ အံ-ဝိဘတ် မချေရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၂၂-သကျ) (၃၆၂-ဂါထာ၊ ဋီကာကြည့်)

ဂေါခနောကား သဒ္ဒသမာသ်၊ လုတ္တသမာသ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဂေါ ခနံ ယဿာတိ ဂေါခနောဟု ပြု။

ဥရသိလောမောကား အတ္ထသမာသ်၊ အလုတ္တသမာသ်၊ အနိစ္စသမာသ်ပုံစံဖြစ်သည်။

ဥရသိ လောမာနိ ယဿာတိ ဥရသိလောမောဟု ပြု။

ကုမ္ဘကာရောကား သဒ္ဒသမာသ်၊ အတ္ထသမာသ်၊ လုတ္တသမာသ်၊ နိစ္စသမာသ်ပုံစံဖြစ်သည်။

ယင်းကုမ္ဘကာရော၌ ကာရသဒ္ဒါသည် ရှေ့ပုဒ်နှင့် မတွဲဘဲ သူချည်းသက်သက် မရှိနိုင်၊ သမာသ်၌သာ ကုမ္ဘ-စသော ရှေ့ပုဒ်နှင့် တွဲလျက်သာ ရှိနိုင်သည်၊ နေနိုင်သည်။

ထို့အတူ ကမ္မဇောစသည်၌ ဇော-ဟုချည်း သီးသန့်မနေနိုင်၊ မတည်နိုင်။ ကမ္မ ဥတု-စသော ရှေ့ပုဒ်များနှင့် ယှဉ်တွဲလျက် ကမ္မဇော၊ ဥတုဇောစသည်ဖြင့်သာ နေနိုင်သည်၊ ရှိနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် အမြဲတမ်း သမာသ်ဖြစ်နေသောကြောင့် ယင်းပုဒ်များကို နိစ္စသမာသ်ဟု ခေါ်ရသည်။

ဒတ္တောကား ဒေဝဟူသော ရှေ့ပုဒ်ကြေသောကြောင့် အာဒိပဒလောပသမာသ်မည်၏။

ဒေဝေန ဒတ္တော ဒေဝဒတ္တောဟု ပြု။

အဿရထောကား ယုတ္တအလယ်ပုဒ်ကြေသောကြောင့် မဇ္ဈေပဒလောပသမာသ်မည်၏။

အဿေန ယုတ္တော ရထော အဿရထောဟု ပြု။

ရူပံကား ဘဝဟူသော နောက်ပုဒ်ကြေသောကြောင့် ဥတ္တရပဒလောပသမာသ်မည်၏။

ရူပဿ ဘဝေါ ရူပံဟု ပြု။

(၂၅၂)ဂါထာ

ဥတ္တရပဒလောပတ္တာ၊ ကာရကညောညပေက္ခတော။
ဥတ္တတ္တာ ဝါ သမာသေန၊ န ကြိယဿရထာဒိသု။

ဤဂါထာဖြင့် အဿရထောစသည်တို့၌ ယုတ္တောစသော ကြိယာကို မတွေ့မြင်ရခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြသည်။

အဿရထောစသည်၌ အဿဟူသော ရှေ့ပုဒ်ဝယ် ယုတ္တဟူသော နောက်ပုဒ်ကြေသော ကြောင့်၎င်း၊ အဿဟူသော ကာရက၊ ရထဟူသော ကာရကတို့၏ အချင်းချင်း ငဲ့ခြင်းရှိသည်အတွက် အဿရထဟူသော သမာသ်က အမွေခံ၍ ဟောသောကြောင့်၎င်း၊ အဿရထောဟု သမာသ်ပြီးသောအခါ ယုတ္တကြိယာကို မတွေ့ရတော့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဋီကာဆရာတော်ကား ဤဂါထာဖြင့် အာဒိပဒလောပသမာသ်၊ မဇ္ဈေပဒလောပသမာသ်၊ ဥတ္တရပဒလောပသမာသ်တို့၌ သမာသ်စပ်မှု မထင်ရှားပုံကို ပြသည်ဟု ဆိုသည်။

ရူပံဟူသော ပြယုဂ်၊ အဿရထဟူသော ပြယုဂ်တို့၌ ဘဝဟူသောနောက်ပုဒ်၊ ယုတ္တဟူသော နောက်ပုဒ်ကြေသောကြောင့်ငင်း၊ အဿရထဟူသော ပြယုဂ်၌ အဿနှင့် ရထဟူသော ကာရကတို့ အချင်းချင်း ငဲ့စပ်သောကြောင့်ငင်း၊ ဒတ္တောစသော ပြယုဂ်၌ ဒေဝဟူသော ရှေ့ပုဒ်ကြေခြင်းကို ဆိုသော ကြောင့်ငင်း ယင်းပုံစံများ၌ သမာသ်စပ်ပုံ မထင်ရှားဟု ဋီကာဆရာဆိုသည်။

ဤသို့ ဒီပနီနှင့် ဋီကာတို့ အဓိပ္ပါယ်ကွဲလွဲစွာ ဖွင့်ဆိုထားကြသည်။

(၂၅၃)ဂါထာ

စတုဗ္ဗိဓောပိ ပုဗ္ဗုတ္တ၊ ရူပယညပဒတ္ထက။
ပဓာနတော ယထာယောဂံ၊ သမာသော ပဋိပဇ္ဇတေ။

ဤဂါထာဖြင့် ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာနသမာသ်၊ ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာနသမာသ်၊ ဥဘယပဒတ္ထပဓာန သမာသ်၊ အညပဒတ္ထပဓာနသမာသ်အားဖြင့် (၄)မျိုးရှိပုံကို ပြသည်။

ထိုတွင် နဂရဿ သမီပံ ဥပနဂရံစသော အဗျယီဘောသမာသ်နှင့် နရသီဟောစသော ကမ္မဓာရယ်သမာသ်သည် ရှေ့ပုဒ်အနက် ပြဓာန်းသောကြောင့် ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာနသမာသ်မည်၏။

ဒိဂုသမာသ်၊ နီလုပ္ပလံစသော ကမ္မဓာရယ်သမာသ်နှင့် တပ္ပုရိသ်သမာသ်တို့သည် နောက်ပုဒ် အနက် ပြဓာန်းသောကြောင့် ဥတ္တရပဒတ္ထပဓာနသမာသ်မည်၏။

ဒွန်သမာသ်သည် နှစ်ပုဒ်အနက် ပြဓာန်းသောကြောင့် ဥဘယပဒတ္ထပဓာနသမာသ်မည်၏။

ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်နှင့် ယာ ကထာ နဂရဿ ဥပသမီပေ ပဝတ္တတီတိ ဥပနဂရံစသော အဗျယီဘောသမာသ်သည် အညပုဒ်အနက် ပြဓာန်းသောကြောင့် အညပဒတ္ထပဓာနသမာသ်မည်၏။ ဤသို့ **ဒီပနီဆရာ** ခွဲပြသည်။

ထိုခွဲပြချက်အရ အဗျယီဘောသမာသ်ဝယ် "ယာ ကထာ"စသော အညပုဒ်ပါလျှင် အညပဒတ္ထ ပဓာနသမာသ်ဟု မှတ်ရမည်၊ အညပုဒ်မပါလျှင် ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာနသမာသ်ဟု မှတ်ရမည်။

မေး။ ဥပနဂရံသည် ပုဗ္ဗပဒတ္ထပဓာန၊ အညပဒတ္ထပဓာနသမာသ် (၂)မျိုးတွင် အဘယ်၌ ပါဝင်ကြောင်း ညွှန်ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၆၀–သကျ)

(၂၅၄)ဂါထာ

သမာသော ဗျယီဘာဝေါ ဝါ၊ တုလျာဓိကရဏော ဒိဂု။
တပ္ပုရိသော စ ဒွန္ဒော စ၊ ဗာဟိရတ္ထောတိ ဆဗ္ဗိဓော။

ဤဂါထာဖြင့် အဗျယီဘောသမာသ်၊ တုလျာဓိကရဏခေါ် ကမ္မဓာရယ်သမာသ်၊ ဒိဂုသမာသ်၊ တပ္ပုရိသ်သမာသ်၊ ဒွန်သမာသ်၊ ဗာဟိရတ္ထခေါ် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်အားဖြင့် သမာသ်(၆)မျိုး ရှိသည်ကို ပြသည်။

(၂၅၅)ဂါထာ

ယထောပနဂရံ တဿ၊ မီပေါ နီလုပ္ပလုပ္ပလံ။
တိယင်္ဂါနိ ရာဇဿော–အဿော ဆိန္နကရော နရော။

ဤဂါထာဖြင့် သမာသ်(၆)ပါး၏ ပုံစံများကို အသီးသီး ထုတ်ပြသည်။

ဒွန်သမာသ်၏ပုံစံကား မပါ။ ယင်းဒွန်သမာသ်၏ပုံစံကို သမဏာဖြဟ္မဏောဟု ပါဠိသေသ ထည့်စွက်၍ ယူရမည်။

(၂၅၆)ဂါထာ

သဝိသေသာ ဣမေ ပဉ္စ၊ အတ္ထာ နေယျာ နယညုနာ။
သမဏဖြဟ္မဏာတွေ့ ဒွေက–ပဒတ္ထာတွဝိသေသနာ။

ဤဂါထာဖြင့် သမာသ်(၆)ပါးကို သဝိသေသနသမာသ်၊ အဝိသေသနသမာသ်ဟု (၂)မျိုးခွဲ ပြသည်။

ဒွန်မှတပါးသော ဤသမာသ်(၅)မျိုးသည် အထူးပြုတတ်သော ဝိသေသနပါရှိသောကြောင့် သဝိသေသနမည်၏။

ဒွန်သမာသ်၌ ရဟန်းပုဏ္ဏားဟူသော အနက်သည်ပင် သမဏသဒ္ဒါ၏ အနက်လည်းဖြစ်၏။ ဖြဟ္မဏသဒ္ဒါ၏အနက်လည်းဖြစ်သောကြောင့် ဝိသေသနမပါရှိရကား ဒွန်သမာသ်သည် အဝိသေသန သမာသ်မည်၏။

(၂၅၇)ဂါထာ

ဝိသေသနဝိသေသျတ္တံ၊ ဒွန္ဒဝဇ္ဇေသု ဝိဇ္ဇတိ။
န ဒွန္ဒေ တေန နေသန္တေ၊ ကတ္တိဘာဝေါ န ယုဇ္ဇတိ။

ဤဂါထာဖြင့် ဒွန်သမာသ်၌ ဝိသေသန ဝိသေသျ မရှိသောကြောင့် အဘယ်သို့ ဧကတ္တိဘာဝ ဖြစ်နိုင်ပါသနည်းဟူသော အမေးပုစ္ဆာကို ပြသည်။

(၂၅၈)ဂါထာ

နိပါတော သနိပါတေန၊ ဒွန္ဒေဝ ပရိဒီပိတံ။
သတ္တေ ဝုတ္တိမုခေနာညၤ၊ မတ္တံ ဒီပေတိ နာညထာ။

ဤဂါထာဖြင့် (၂၅၇)ဂါထာ၏ အမေး၏ အဖြေကို ပြသည်။

သမဏော စ ဖြဟ္မဏော စ–၌ စနိပါတ်နှင့် တကွဖြစ်သော သမဏသဒ္ဒါသည် ရဟန်းဟူသော မိမိအနက်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟော၏။ ပုဏ္ဏားဟူသော အခြားအနက်ကိုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ဟော၏။ စနိပါတ်ကလည်း သမဏသဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော အနက်ကိုပင် ထွန်းပြသည်။ ထို့ကြောင့် ရဟန်းပုဏ္ဏားဟူသော(၂)နက်သည် သမဏသဒ္ဒါတခု၏ အနက်ဖြစ်၏။

စနိပါတ်နှင့် တကွဖြစ်သော ဖြဟ္မဏသဒ္ဒါသည် ပုဏ္ဏားဟူသော မိမိအနက်ကို ပဓာနအားဖြင့် ဟော၏။ ရဟန်းဟူသော အခြားအနက်ကိုလည်း အပဓာနအားဖြင့် ဟော၏။ စနိပါတ်ကလည်း ဖြဟ္မဏသဒ္ဒါဟောအပ်သော အနက်ကိုပင် ထွန်းပြသည်။ ထို့ကြောင့် ရဟန်းပုဏ္ဏားဟူသော အနက်သည် ဖြဟ္မဏသဒ္ဒါတခု၏ အနက်ဖြစ်၏။

ဤသို့အားဖြင့် ရဟန်းပုဏ္ဏားဟူသော (၂)နက်လုံးပင် သမဏသဒ္ဒါ၏အနက်လည်းဖြစ်၊ ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါ၏အနက်လည်း ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် သမဏဗြဟ္မဏဟူသော ဒွန်သမာသ်သည် ဧကတ္တိဘာဝ ဖြစ်၏။

ဒီပေတိ နာညထာ

စနိပါတ်သည် သမဏသဒ္ဒါ၊ ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါတို့က အပဓာနအားဖြင့် ဟောအပ်သော ပြအပ်သော အနက်ကိုသာ ထွန်းပြနိုင်၏။ မပြအပ်သေးသော အနက်သစ်ကို ထွန်းပြနိုင်သည်မဟုတ်။

ဒွန္ဒေဝ

စန္ဒြကန်ကျောက်သည် ရေကို ဖြစ်စေနိုင်သည် ဆိုရာ၌ အခါခပ်သိမ်း ရေကို ဖြစ်စေနိုင်သည် မဟုတ်၊ လရောင်နှင့် ပေါင်းဆုံမိရာ အခါ၌သာလျှင် ရေကို ဖြစ်စေနိုင်၏။

ဘူသဒ္ဒါသည် ခံစားခြင်းအနက်၊ လွှမ်းမိုးခြင်းအနက်၊ စ၍ဖြစ်ခြင်းအနက်ကို ဟောနိုင်သည်ဟု ဆိုရာ၌ အခါခပ်သိမ်း ဟောနိုင်သည်မဟုတ်။ အနု ပတိ ပဋိစသော ဥပသာရပုဒ်တို့နှင့် ယှဉ်တွဲမိမှသာလျှင် ဟောနိုင်သည်။

သလေးစေ့သည် အခါခပ်သိမ်း အညွန့်အညှောက်ကို မဖြစ်စေနိုင်၊ မြေ ရေ လေ မီး-စသည်တို့နှင့် ပေါင်းစပ်မိမှသာလျှင် အညွန့်အညှောက်ကို ဖြစ်စေနိုင်သည်။

ထိုအတူ သမဏသဒ္ဒါတခုတည်းက ရဟန်းပုဏ္ဏား(၂)နက်ကို ဟောနိုင်ခြင်း၊ ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါ တခုတည်းက ရဟန်းပုဏ္ဏား(၂)နက်ကို ဟောနိုင်ခြင်းသည် ဒွန်သမာသ်အရာမှာသာ ဖြစ်သည်၊ ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ **ဒွန္ဒေဝ**ဟု ဆိုထားသည်။

(၂၅၉)ဂါထာ

တေန ဒွန္ဒသ္သ ဧကတ္တီ-ဘာဝေါ ဝုစ္စတိ ကေနစိ။
ကြိယာသမ္ဗန္ဓသာမညာ-ဘာဝတောတ္ထပရေန စ။

(၂၅၈)ဂါထာ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော နည်းအရ သမဏသဒ္ဒါတခုတည်းက ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါတခုတည်းက ရဟန်းပုဏ္ဏားဟူသော (၂)နက်ကို ဟောနိုင်သောကြောင့် ဒွန်သမာသ်၌လည်း ဧကတ္တိဘော ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ကေနစိ (နျာသဋီကာ သံပျင်ဋီကာ)ဆရာတို့ ဆိုကြသည်။

အပရေ (သမ္ဗန္ဓစိန္တာ၊ ဗာလာဝတာရ၊ ရူပသိဒ္ဓိစသော)ဆရာကား သမဏဗြဟ္မဏာ တိဋ္ဌန္တိ စသော ဝါကျ၌ သမဏသဒ္ဒါ ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါ (၂)ခုလုံးပင် တိဋ္ဌန္တိကြိယာ၌ စပ်ရခြင်းအားဖြင့် တူသောကြောင့် ဧကတ္တိဘောဖြစ်နိုင်သည်ဟု ဆိုသည်။

ဋီကာနှင့် ဒီပနီဆရာတို့၌ ရူပသိဒ္ဓဆရာကို အပရေဆရာထဲမှာ ထည့်သွင်းထားသည်။ အမှန်မှာ ရူပသိဒ္ဓိဆရာကို ကေနစိဆရာထဲမှာ ထည့်သွင်းသင့်၏။ **အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော်** ကေနစိဆရာ အဆိုအမိန့်နှင့် တူသော အဓိပ္ပါယ်ကိုသာ ရူပသိဒ္ဓိ၌ တွေ့၍ အပရေဆရာ၏အဆိုအမိန့်နှင့် တူသော အဓိပ္ပါယ်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၌ လုံးဝမတွေ့ရသောကြောင့်တည်း။ ဋီကာနှင့် ဒီပနီတို့ မှားနေဟန် တူသည်။ (ရူ-နှာ၊ ၂၀၈,၂၀၉)ရှု။

(၂၆၀)ဂါထာ

ကြိယာသမ္ဗန္ဓမတ္တေနာ၊ နပေက္ခာနမပေက္ခနံ။
ယထာ တေန မဘိန္နတ္တာ၊ ပရတောကတ္တတာ မတာ။

ဒွန်သမာသ်၌ ဧကတ္တီဘောဖြစ်ပုံကို ဘေဒစိန္တာဆရာက မိမိဝါဒကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သမဏဗြဟ္မဏာ တိဋ္ဌန္တိ၌ သမဏဗြဟ္မဏဟူသော ဒွန်သမာသ်သည် တိဋ္ဌန္တိကြိယာ၌ စပ်ခြင်းမျှဖြင့် နဂိုက မငဲ့သော သမဏနှင့် ဗြဟ္မဏတို့သည် အချင်းချင်း ငဲ့ကြသကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

ထို့ကြောင့် မပြားသောအနက်ရှိကြောင်းဖြစ်သော တိဋ္ဌန္တိစသော နောက်ကြိယာကြောင့် ဒွန်သမာသ်သည် ဧကတ္တီဘောဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဤသို့အားဖြင့် ဒွန်သမာသ်၌ ဧကတ္တီဘောဖြစ်ပုံကို ပြဆိုသောဝါဒသည် **စာကိုယ်**၌ ကေနစိဝါဒ၊ အပရေဝါဒ၊ ကျမ်းဆရာဝါဒဟု (၃)မျိုးရှိသည်။

ဋီကာ၌ အညေဝါဒ၊ ကေနစိဝါဒ၊ အပရေဝါဒ၊ ကျမ်းဆရာဝါဒ၊ ဧကေဝါဒဟု (၅)မျိုးရှိလာသည်။ ထိုတွင်–

(၁) အညေဝါဒအလို အနက်(၅)မျိုးရှိသော်လည်း သဒ္ဒါတခုက ဟောနေခိုက် သဒ္ဒါတခုက ထွန်းပြရကား တပုဒ်၏အနက်ပင် ဖြစ်သောကြောင့် ဒွန်သမာသ်သည် ဧကတ္တီဘောဖြစ်၏။

(၂) ကေနစိဝါဒအလို မုချဥပစာအားဖြင့် တပုဒ်တည်းကပင် (၂)နက်ကို ဟောနိုင်သောကြောင့် ဧကတ္တီဘောဖြစ်၏။

(၃) အပရေဝါဒအလို တိဋ္ဌန္တိစသော ကြိယာတခုတည်း၌ စပ်ခြင်းတူသောကြောင့် ဧကတ္တီဘောဖြစ်၏။

(၄) သကဝါဒအလို အတူစပ်ရာဖြစ်သော နောက်ကြိယာကြောင့် ဧကတ္တီဘောဖြစ်၏။

(၅) ဧကေဝါဒအလို သမဏသဒ္ဒါ ဗြဟ္မဏသဒ္ဒါတို့သည် ငြိမ်းပြီးသော မကောင်းမှု၊ အပပြုအပ်ပြီးသော မကောင်းမှု ရှိသည်ချည်းတူ၍ အချင်းချင်းဟောတတ်သောကြောင့် ဧကတ္တီဘောဖြစ်၏။

မေး။ ဒွန်သမာသ်၏ ဧကတ္တီဘောဖြစ်ပုံကို ကေစိ၊ အပရေ၊ သကဝါဒအရ ရေးပါ။ (၁၃၄၄၊ ၁၃၆၆–စေတိ)

မေး။ သမဏဗြာဟ္မဏာ တိဋ္ဌန္တိ၌ သမဏဗြာဟ္မဏာတို့သည် အဘယ့်ကြောင့် ဧကတ္တီဘောဖြစ်ကြသနည်း၊ ကေစိ အပရေ သကဝါဒအလို အသီးသီးဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၄–စေတိ)

မေး။ သမဏဗြဟ္မဏာဟူသော ဒွန်သမာသ်၌ ကေနစိဆရာ၊ အပရေဆရာတို့၏ ဧကတ္တီဘာဝကို ရေးပါ။ (၁၃၂၃–သကျ)

ဤဂါထာ၌ မတ္တာသဒ္ဒါသည် စင်စစ်မုချ ငဲ့ခြင်းကို နစ်စေသည်။ (ဒီ)

ယထာသဒ္ဒါသည် သမုပေက္ခာအနက်ဟော ဖြစ်၏။ ဥပမာအနက်ဟော မဟုတ်။ တမေဝ ရူပံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တံ သန္တီရဏမာနံပုဒ် အဖွင့်ဖြစ်သော တမေဝ ရူပံ ပဋိဂ္ဂဏှန္တံ ဝိယ၊ တမေဝ ရူပံ ဝီမံသန္တံ ဝိယ ကဲ့သို့ ဖြစ်၏။ (ဋီကာကျော်)

သမာသကဏ္ဍ နိဋ္ဌိတ

(၆) တဒ္ဓိတကဏ္ဍ

(၂၆၁)(၂၆၂)ဂါထာ

တဒ္ဓိတုတ္တပယောဂေဘိ-ဓမ္မိကော ဘိက္ခု ပဥ္စမော။
အက္ခရော ဃာတိကော ဟာရော၊ ဒက္ခိဏေယျော စ ဗြဟ္မဏော။
ဂေါတ္တံ ဇာတိ တထာ ရက္ခ-ဝါ ဒေသော ဝေဏိကော နရော။
ဣစ္စာဒိကေ ဝိသေသျာဝ၊ ဥတ္တော ဝါဏာဒိယောဂတော။

သမာသ်ဝါစက၏ပုံစံများကို ပြပြီး၍ တဒ္ဓိတ်ဝါစက၏ပုံစံများကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

အာဘိဓမ္မိကောကား ကတ္တားအနက်ကို ဟောသော တဒ္ဓိတ်ဝါစက၏ပုံစံတည်း။

အဘိဓမ္မံ အဓီတေတိ အာဘိဓမ္မိကောဟု ပြု။

ဤ၌ အဘိဓမ္မံကား ဝိသေသန၊ အဓီတေကား ဝိသေသျ၊ အဓီတေကြိယာ၏ ကတ္တားအနက်ကို အာဘိဓမ္မိကောဝယ် ဏိကပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟောသည်၊ ထို့ကြောင့် အာဘိဓမ္မိကောကို ကတ္တားဟော ပုံစံဟု ဆိုရသည်။

ပဥ္စမောကား ကရိဏ်းအနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ပူရတိ တေနာတိ ပူရဏော၊ ပဥ္စန္နံ ပူရဏော ပဥ္စမောဟု ပြု။

ဤတွင် ပူရဏ၏ကရိဏ်းအနက်ကို မ-ပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ပဥ္စမောကို ကရိဏ်းဟော ပုံစံဟု ဆိုရသည်။ ပဥ္စကား ဝိသေသန၊ ပူရဏကား ဝိသေသျ။

ဃာတိကောကား ကံအနက်ကိုဟောသော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဃတေန သံသဋ္ဌော ဃာတိကောဟု ပြု။ ဃာတကား ဝိသေသန၊ သံသဋ္ဌကား ဝိသေသျ။

ဤတွင် သံသဋ္ဌပုဒ်ကို သံသန္ဒီယိတ္ထာတိ သံသဋ္ဌောဟု ကမ္မသာဓနေဝစနတ္ထပြု။

သံသဋ္ဌ၏ ကံအနက်ကို ဃာတိကော၌ ဏိကပစ္စည်းက အမွေခံ၍ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ဃာတိကောကား ကံဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုရသည်။

ဒက္ခိဏေယျောကား သမ္ပဒါန်အနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဒက္ခိဏံ အရဟတိ ယဿ ဗြဟ္မဏဿာတိ ဒက္ခိဏေယျောဟု ပြု။

ဒက္ခိဏံကား ဝိသေသန၊ ယဿကား ဝိသေသျ။

ဝါကျအခိုက်၌ရှိသော ယဿ၏သမ္ပဒါန်အနက်ကို ဏေယျပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ဒက္ခိဏေယျောကို သမ္ပဒါန်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုရသည်။

ဂေါတ္တံကား အပါဒါန်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဂေါဿ ဘာဝေါ ဂေါတ္တံဟု ပြု။ ဂေါတ္တံကား ဝိသေသန၊ ဘာဝေါကား ဝိသေသျ။

ရက္ခဝံကား ဩကာသအနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ရက္ခာ ယသ္မိံ အတ္ထီတိ ရက္ခဝါဟု ပြု။ ရက္ခာကား ဝိသေသန၊ ယသ္မိံ အတ္ထိကား ဝိသေသျ။

ဝေဏိကောကား သမ္ဗန်အနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဖြစ်သည်။

ဝီဏာ အဿ သိပ္ပံ ဝေဏိကောဟု ပြု။ ဝီဏာကား ဝိသေသန၊ အဿ သိပ္ပံကား ဝိသေသျ။

မေး။ တဒ္ဓိတ်ဝါစကက ဝိသေသျအနက်ကို ဟောရာတွင် ကတ္တား ကံ ကရိုဏ်း အပါဒါန်ဟော ပုံစံထုတ်၍ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၇-စေတိ)

မေး။ ဝါဏာပစ္စေသုတ်ကို ဆိုသောကြောင့် ပြခဲ့ပြီးပုံစံများ၌ ဝိသေသျအနက်ကိုသာ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟောသည်ဟု သိရသည်၊ **ဝါဏာပစ္စေ**သုတ်ကို ထောက်၍ ဝိသေသျ အနက်ကိုသာ ဟောကြောင်းထင်ရှားလျှင် ယင်းသုတ်၏ ပုံစံဖြစ်သော ဝါသိဋ္ဌောကိုသာလျှင် ပုံစံထုတ်သင့်သည်၊ အဘယ့်ကြောင့် မထုတ်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

အဖြေကား အပစ္စံဟူသော ဝိသေသျပုဒ်သည် အကာရကဖြစ်သောကြောင့်ငှင်း၊ သမ္ဗန်လည်း မဟုတ်၍ ဝါစ္စ(၈)ပါးမှ အလွတ်ဖြစ်သောကြောင့်ငှင်း ဝါသိဋ္ဌောကို ပုံစံမထုတ်ပါ။

အပစ္စန္တိ ဝိသေသျဿ အကာရကတ္တာ အသာမိကတ္တာ စာတိ။ (**ဒီ**)

(၂၆၃)(၂၆၄)ဂါထာ

ဒါသိကံ ဟတ္ထကမ္မံ နာ-ဝိကော ပေါသော ဘိခမ္မိကော။
ဘိက္ခူ သောဝဂ္ဂိကံ ကမ္မံ၊ ပဗ္ဗတေယျာစ ကုန္တဒီ။
ကာယိကော ဝေဒနာ ဝါသိ-ဋ္ဌောစ္စာဒီသု ဝိသေသနံ။
ယေနဝါ သာဒိယောဂဿ၊ ဝုတ္တတ္တာ ဥတ္တမုစ္စတေ။

(၂၆၁,၂၆၂)ဂါထာတို့ဖြင့် ဝိသေသျအနက်ဟော ပုံစံတို့ကို ပြပြီး၍ ဝိသေသနအနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံများကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

ဒါသိကံကား ကတ္တားဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဒါသေန ကတံ ဒါသိကံဟု ပြု။

ဒါသေနဟူသော ဝိသေသန၌ရှိသော နာဝိဘတ်၏ကတ္တား အနက်ကို ဏိကပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ဒါသိကံကို ကတ္တားဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုသည်။

နာဝိကောကား ကရိုဏ်းဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

နာဝါယ တရတီတိ နာဝိကောဟု ပြု။

နာဝါယဟူသော ဝိသေသန၌ရှိသော နာဝိဘတ်၏ ကရိုဏ်းအနက်ကို ဏိကပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် နာဝိကောကို ကရိုဏ်းဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုသည်။

အာဘိဓမ္မိကောကား ကံဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

အဘိဓမ္မံ အဓီတေတိ အာဘိဓမ္မိကောဟု ပြု။

အဘိဓမ္မံဟူသော ဝိသေသနၓရှိသော အံဝိဘတ်၏ ကံအနက်ကို ဏိကပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် အာဘိဓမ္မိကောကို ကံဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုသည်။

မေး။ အာဘိဓမ္မိကောကို ကံဟော၊ ကတ္တားဟော ပုံစံ(၂)မျိုးထုတ်နိုင်ခြင်း အကြောင်းကို ရှင်းပါ။(၁၃၄၇-သကျ)

သောဝဂ္ဂိကံကား သမ္ပဒါန်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

သုဝဏ္ဏ အဂ္ဃံ သုဝဂ္ဂံ။ (နတ်ပြည်ရ၏)

သုဝဂ္ဂါယ ကတံ သောဝဂ္ဂိကံဟု ပြု။

သုဝဂ္ဂါယဟူသော ဝိသေသနၓရှိသော စတုတ္ထီသဝိဘတ်၏ သမ္ပဒါန်အနက်ကို ဏိကပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် သောဝဂ္ဂိကံကို သမ္ပဒါန်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုသည်။

ပဗ္ဗတေယျာကား သမ္ပဒါန်အနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ပဗ္ဗတတော နိက္ခန္တာ ပဗ္ဗတေယျာဟု ပြု။

ထိုတွင် ပဗ္ဗတတောဟူသော ဝိသေသနၓရှိသော ပစ္စည်း၏အပါဒါန်အနက်ကို ဧယျပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ပဗ္ဗတေယျာကို အပါဒါန် ဟောတဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုရသည်။

ကာယိကောကား သြကာသအနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ကာယေ သန္နိဋ္ဌာနာ ကာယိကာဟု ပြု။

ထိုတွင် ကာယေဟူသော ဝိသေသနၓရှိသော သတ္တမီဝိဘတ်၏ သြကာသအနက်ကို ဏိကပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ကာယိကာဟု သြကာသဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုရသည်။

ဝါသိဋ္ဌောကား သာမိအနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌောဟု ပြု။

ထိုတွင် ဝသိဋ္ဌဿဟူသော ဝိသေသနၓရှိသော ဆဋ္ဌီဝိဘတ်၏ သမ္ဗန်အနက်ကို ဏပစ္စည်းက အမွေခံ၍ ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် ဝါသိဋ္ဌောကို သာမိအနက်ဟော တဒ္ဓိတ်ပုံစံဟု ဆိုရသည်။

အထက်ပါပုံစံများ၌ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းများသည် ဝိသေသနအနက်ကို ဟောသည်။

ယေနဝါ သံသဋ္ဌံ-သုတ်၌ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းများသက်သည်ကို ထောက်သောအားဖြင့် အထက်ပါ ပုံစံများ၌ တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းများသည် ဝိသေသနအနက်ကို ဟောသည်ဟု သိရသည်။

မေး။ ဝါ ဏာပစ္စေ၊ ယေန ဝါ သံသဋ္ဌံ တရတိ စရတိ ဝဟတိ ဏိကော သုတ်တို့အားလျော်စွာ တဒ္ဓိတ်ဝါစကသည် ဟောအပ်သော ဝါစ္စအနက်များကို အသီးသီး ပုံစံပြည့်စုံအောင် ထုတ်ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၄၄-သကျ)

(၂၆၅)ဂါထာ

သာမညာဗျယဘာဝေန၊ တိဝိဓံ တဒ္ဓိတံ ဘဝေ။

ဏာဒိ ပဉ္စမတောယေဝ၊ ဝိဘတျန္တာ ပဇာယတေ။

တဒ္ဓိတ်အပြားနှင့် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းတို့၏သက်ရာဌာနကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

တဒ္ဓိတ်သည် သာမညတဒ္ဓိတ်၊ အဗျယတဒ္ဓိတ်၊ ဘာဝတဒ္ဓိတ်အားဖြင့် (၃)မျိုးရှိသည်။

ဏာစသော တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းသည် ဝသိဋ္ဌသ အပစ္စံစသော ဝါကျ၀ယ် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ဝသိဋ္ဌသဟူသော ပဌမလိင်ပုဒ်နောင်သာ သက်ရသည်၊ အပစ္စံဟူသော ဒုတိယလိင်ပုဒ်နောင် မသက်ရ။

"တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ဆိုင်းထမ်းနည်း"ဟူသော စကားရပ်သည် ယေဘုယျသာ ဖြစ်သည်။ **ကသ္မာ?** ကုစ္ဆိတော သမဏော သမဏကော၌ သမဏပုဒ်နောင်သက်သော ကပစ္စည်းသည် ကျေပြီးသော ရှေ့ပုဒ်အနက်ကို ကျော်လွန်၍ ဟောသောကြောင့်တည်း။

ဝိဘတျန္တာဟူသော စကားရပ်သည် မုချမဟုတ်၊ ပုဗ္ဗဝေါဟာရ၏အစွမ်းဖြင့် ဆိုထားသည်။ စင်စစ် ဝိဘတ်အဆုံးရှိသောပုဒ်နောင် သက်သည်မဟုတ်၊ ဝိဘတ်တွေချေ၍ အနိပ္ဖန္နပုဒ်နောင်သာ မုချအားဖြင့် သက်သည်။ (**ဋီ**)

(၂၆၆)ဂါထာ

ဝါသိဋ္ဌော သဗ္ဗထာ ပါစ–ကတ္တမိစ္စာဒိဒ္ဓာဒိကံ။
တွာဒိကဉ္စ ဝိဘတျတ္ထေ၊ ကေစ္စေ ကာရကာဒိကေ။

အဆိုပါ (၂၆၅)ဂါထာ၏ပုံစံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဝါသိဋ္ဌောကား သာမညတဒ္ဓိတ်ပုံစံ၊ ပဗ္ဗတာကား အဗျယတဒ္ဓိတ်ပုံစံ၊ ပါစကတ္တံကား ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပုံစံတို့ ဖြစ်ကြသည်။

(၁) ဓ္ဓ ဓ္ဓုစသော ပစ္စည်းများသည် သတ္တမီဝိဘတ်၏အနက်၌ သက်သည်။

(၂) တောစသော ပစ္စည်းများသည် ပဉ္စမီအနက်၌ သက်သည်။

(၃) ကေဆရာတို့က ဓ္ဓ ဓ္ဓုစသော ပစ္စည်းများသည် ဩကာသကာရကအနက်၌ သက်သည်။ တောစသော ပစ္စည်းများသည် အပါဒါနကာရကအနက်စသည်၌ သက်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ ထိုတွင်–

(၁) ပုံစံကား ဣမသ္မိံ ကာလေ အဓ္ဓ အဓ္ဓု၊ အပရသ္မိံ ကာလေ အပရဓ္ဓ အပရဓ္ဓုတည်း။

(၂)(၃)ပုံစံများကို ကစ္စည်းတွင် ကြည့်ပါ။

ဝိဘတျတ္ထေ၌ **ဝိဘတျတ္ထ**–အရ **ဋီကာ**အလို ကတ္တားစသော ဝိဘတ်အနက်ကို ယူ။ **ဒီပနီ**အလို သတ္တမီ၊ ပဉ္စမီဝိဘတ်၏ အနက်ကို ယူ။

ဤ၌ ဝိဘတျတ္ထေနှင့် ကာရကာဒိကေသည် အသုံးအနှုံးသာ ကွဲသည်။ သဘောအဓိပ္ပါယ်ကား အတူတူပင်တည်း။

တတော၊ ဣတောစသည်၌ တသဒ္ဒါ၊ ဣမသဒ္ဒါတို့နောင် တောပစ္စည်းသက်၍ ယင်းတောပစ္စည်း အဆုံးရှိသော လိင်နောင် နာမ်ဝိဘတ်သက်ပြီးလျှင် ယင်းနာမ်ဝိဘတ်ကို သဗ္ဗာသမာဝုသောသုတ်ဖြင့် ချေ၍ တတော၊ ဣတောစသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးသည်။

ဗာလာဝတာရကျမ်း၌ကား ယင်းတောစသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသောပုဒ်ကို တွာဒယောသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်အမည်မှည့်လိုက်သည့်အခါ ဝိဘတျန္တပုဒ်အဖြစ်သို့ ရောက်သွားသောကြောင့် ထိုတောစသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ပုဒ်နောင် ဝိဘတ်သက်ဖွယ် မလိုဟု ဆိုသည်။

ကေစိဆရာတို့အလို အဗျယတဒ္ဓိတ်ခန်း၌လာသော ထာစသောပစ္စည်းအဆုံးရှိသော

ပုဒ်နောင်သာ ဝိဘတ်သက်ရသည်၊ နာမ်ပဌမပိုင်းလာ တောစသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ပုဒ်များနောင်သာ ဝိဘတ်သက်ဖွယ် မလိုဟု ဆိုကြသည်။

(၂၆၇)ဂါထာ

ဝသိဋ္ဌာဿ အပစ္စန္တိ၊ ဆဋ္ဌျန္တာ ဏာဒယော ဘဃံ။
ဇာတာ ပဌမတော ပစ္စ၊ တေကံ ဂဏှန္တိ နော ဘဃံ။

ဤဂါထာဖြင့် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းဆိုင်းထမ်းနည်းဟူသည်နှင့် အညီ ရှေ့ပုဒ်နောင်(ဝါ)နှစ်ပုဒ်တို့၏ အလယ် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းများသက်ရခြင်း၏အကြောင်းကို ပြသည်။

ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံစသော တဒ္ဓိတ်ဝါကျ၌ (၂)ပုဒ်အလယ်၌သက်သော ဏစသော ပစ္စည်းများကသာ ရှေ့ပုဒ်၏သမ္ဗန်အနက်၊ နောက်ပုဒ်၏အပစ္စအနက်(၂)မျိုးကို ဟောနိုင်ကြသည်။

အပစ္စံစသော နောက်ပုဒ်နောင်သက်သော တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းများက အပစ္စအနက်တခုကိုသာ ဟောနိုင်၏၊ (၂)ပုဒ်လုံးအနက်ကို မဟောနိုင်ကြချေ၊ ထို့ကြောင့် ဝသိဋ္ဌဿစသော ပဌမလိင်ပုဒ်နောင် ပစ္စည်းသက်ရမည်။

ဤအပစ္စံစသော နောက်ပုဒ်နောင်သက်သော တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းများသည် အနက်တခုကိုသာ ဟောသည်ဟူသော စကားရပ်သည် ယေဘုယျသာဖြစ်သည်။ **ကသ္မာ?** ကုစ္ဆိတော သမဏော သမဏကော၌ သမဏောဟူသော နောက်ပုဒ်နောင် သက်သော ကပစ္စည်းသည် ကုစ္ဆိတအနက်နှင့် သမဏအနက်(၂)မျိုးကို အမွေခံ၍ ဟောလျှက်ရှိသောကြောင့်တည်း။

(၂၆၈)ဂါထာ

သမာသော ပဒသင်္ခေပေါ၊ သပစ္စယပဒံ ပန။
တဒ္ဓိတန္တိစ နာနတ္တ-မုဘိန္နမုပလက္ခယေ။

ဤဂါထာဖြင့် သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ အာချာတ်၊ ကိတ်တို့၏ အထူးကို ပြသည်။
ပုဒ်တို့ကို ချုံးခြင်းသည် သမာသ်။ ပုဒ်နှင့် ပစ္စည်းစပ်ခြင်းသည် တဒ္ဓိတ်။
ဓာတ်နှင့် ဝိဘတ်စပ်ခြင်း သည် အာချာတ်။ ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းစပ်ခြင်းသည် ကိတ်ဖြစ်ပါသည်။
စ-သဒ္ဒါဖြင့် အဝုတ္တသမုစ္စည်းဟု ပြသည်။

(၂၆၉)

ဏာဒျော တဒ္ဓိတံ နာမ၊ ပရိကပ္ပဝသာဒိနာ။
နိပ္ဖာဒေတဗ္ဗကမ္မတ္တ၊ တဒ္ဓိတန္တျပရေ ဝိဒူ။

ဤဂါထာဖြင့် တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏အရကောက်ကို ပြသည်။

သဒ္ဒါ၏အနက်ကို သိရခြင်းသည် ပစ္စည်းနှင့်စပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ဏ,ဏိကစသောပစ္စည်းများကို တဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်သည်။

တဒ္ဓိတပုဒ်ကို တေသံ ဟိတံ တဒ္ဓိတံဟု ဆဋ္ဌီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ပြု။

အပရေဆရာတို့ကား ပုရိသသဒ္ဒါတခုသည် အနက်များစွာကိုဟောသည်ဟု ကြံခြင်း၊ ပုရိသောစ ပုရိသော စ ပုရိသာဟူသော ဧကသေသ်အစီအရင်၊ ဒသဒသ(၂)ခုကို ဝီသတိပြုခြင်းစသော သချ်ာ အစီအရင်များကိုလည်း တဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။

မေး။ တဒ္ဓိတ်သရုပ်ကို သကဝါဒ၊ အပရေဝါဒအားဖြင့် ဖော်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၄၃၊ ၁၃၅၃၊ ၁၃၆၆၊)

မေး။ တဒ္ဓိသရုပ်ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၅၃–စေတီ)

(၂၇၀)ဂါထာ

ဘေဒသံသဋ္ဌဘာဝေန၊ နေကတ္ထန္နံ့ သဟဗ္ဗစ–
နိစ္ဆာဝစနမေတဿ၊ ဟောတိ ဒွန္ဒေကသေသတာ။

ပရိကပ္ပဝသာဒိနာ၊ နိပ္ဖာဒေတဗ္ဗ ကမ္မံ–ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ဧကသေသ်ကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ယင်းဧကသေသ်ကို ပြလိုရကား ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(**တနည်း**) ဧကသေသ်တဒ္ဓိတ်၏ ဖြစ်ရာဌာနကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဒွန်အရာ၌ ပုရိသော စ ပုရိသော စ–ဝယ် ရှေ့ပုရိသအရကား ယောကျ်ားဒြဗ်တခု၊ နောက်ပုရိသ အရကား ယောကျ်ားဒြဗ်တခုဖြစ်၍ အနက်အရကွဲပြားသည်၊ ထိုသို့ ကွဲပြားသော အနက်တို့ကို ရောနှော အပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ပုရိသော စ ပုရိသော စ–ဟူသော သဒ္ဒါသည် သဟဗ္ဗစနိစ္ဆာသဒ္ဒါမည်၏။ ထိုသဟဗ္ဗနိစ္ဆာသဒ္ဒါသည်ပင် ဒွန်အရာ၌ ဒွန်သမာသ်မတွဲဘဲ ပိုလွန်သောပုဒ်များကို ချေ၍ ဧကသေသ် ဖြစ်လာသည်။

ဤဂါထာ၌ **ဘေဒသံသဋ္ဌဘာဝေန**ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ကွဲပြားသော အနက်တို့ကို ရောနှောမှ ဧကသေသ်ဟု ဆိုသောကြောင့် အနက်တခုကို ကြောက်ခြင်းအစရှိသည်ကြောင့် သပ္ပေါ သပ္ပေါစသည်ဖြင့် ဆိုခြင်းသည် ဧကသေသ်မဖြစ်၊ ဝိစ္ဆာ၊ အာမေဍိတ်ဟု ဆိုရသည်။

ဒွန်, ဧကသေသ်အထူး

၂ခု ၃ခု စသည်ဖြင့် သဒ္ဒါအနက်တူ၍ ပကတိအတိုင်း မကြေသော် ဒွန်မည်၏။
ဒွန်အရာ၌သာလျှင် ကြေ၍ တခုကြွင်းပြုခြင်းသည် ဧကသေသ်မည်၏။ ဤသို့ထူးပါသည်။

မေး။ ဒွန် ဧကသေသ်တို့၏ အထူးကို ဖော်ပြပါ။ (စေတီ–၁၃၂၃)

မေး။ ဘေဒသံသဋ္ဌဘာဝေန။ပ။ ဒွန္ဒေကသေသတာ–ဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြပြီး သပ္ပေါ သပ္ပေါ–စသော ဝိစ္ဆာ၌ သုတိတူပါလျက် ဧကသေသ်မဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ရေးခဲ့ပါ။ (စေတီ–၁၃၄၇)

(၂၇၁)ဂါထာ

နေကတ္ထာဘိဟိတေနေက–သဒ္ဒတ္ထာ ပဋိပဇ္ဇတေ။
ဒဗ္ဗပဒတ္ထကေနေက–သေသော တိမုနိသတ္ထကေ။

ဤဂါထာဖြင့် **ပါဏိနီကျမ်း**အလို ဧကသေသ်ပြုပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပါဏိနီကျမ်း၌ **ဒဗ္ဗပဒတ္ထိကဆရာ**၏ အလိုအားဖြင့် များစွာသောအနက်တို့ကို ဟောသည်ရှိသော် အနက်များသလောက် သဒ္ဒါတွေ များနေမည်စိုးသောကြောင့် သဒ္ဒါတခုတည်းဖြစ်အောင် ဧကသေသ်ကို စီရင်ရခြင်းဖြစ်သည်၊ ဧကသေသ်ပြုရခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

ဇာတိပဒတ္ထိကဆရာအလိုအားဖြင့် သဒ္ဒါတခုတည်းက အနက်အများကို ဟောနိုင်ရနိုင်သောကြောင့် ဧကသေသ်ပြုဖွယ်မလို။ **(ဋီ)**

တိမုနိသတ္တကေ၌ **တိမုနိ**အရ ပါဏိနီ,ပါတဉ္ဇလီ,ပါသုကီဟူသော ရသေ့(၃)ယောက်ကိုယူ။

မေး။ တိမုနိသတ္တကေ၌ တိမုနိသရုပ်။ (၁၃၃၀–သကျ)

(၂၇၂)ဂါထာ

စန္ဒသတ္တေ ပနေကောဒ္ဓေ–ဟံ မယန္တ္တာဒယော ယထာ။

တထာ သဒ္ဒေကဗာဟုတ္ထာ–နေကသေသောတိ ဝုစ္စရေ။

စန်းကျမ်းအလို ဧကသေသ်ပြုဖွယ် မလိုပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

စန်းကျမ်း၌ကား ဧကောသဒ္ဒါ အဟံသဒ္ဒါတို့သည် အနက်တခုကိုဟော၏၊ ဒွေသဒ္ဒါ မယံသဒ္ဒါတို့သည် ဧကသေသ်မပြုရဘဲ ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် အနက်(၂)ခု အနက်အများကို ဟောကြ၏။

ထိုအတူ ပုရိသောသဒ္ဒါသည် ယောကျ်ားတယောက်ဟူသော အနက်ကိုဟော၍ ပုရိသာသဒ္ဒါတို့သည် ယောကျ်ားနှစ်ယောက်မှစ၍ ယောကျ်ားအများဟူသော အနက်ကို ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ဟောနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် အနက်အများကို ဟောနိုင်ဘို့ရန် ဧကသေသ်ပြုဖွယ် မလိုဟု ဆိုသည်။

မေး။ ဧကသေသ်နှင့် ပတ်သက်၍ စန်းကျမ်းအဆိုကို ဖော်ပြပြီး၊ ၎င်းအဆိုကို သင့်/မသင့် အကိုးပြ ဖြေပါ။ (၁၃၂၈–သကျ)

(၂၇၃)ဂါထာ

ဧဝံပျဋ္ဌကထာဒီသု၊ မုနိန္ဒသမယညုနာ။

ဝုတ္တတ္တာ ဧကသေသဿ၊ လက္ခဏံ ကိဉ္စိ လက္ခယေ။

ဤဂါထာဖြင့် စန်းကျမ်း၌ ဧကသေသ်ပြုဖွယ် မလိုဟု ဆိုသော်လည်း ဘုရားအလိုတော်သိသော အဋ္ဌကထာဆရာ၊ဋီကာဆရာသည် “နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပံဟုငင်း၊ သဠာယတနဉ္စ ဆဠာယတနဉ္စ သဠာယတနံဟုငင်း ဧကသေသ်ကို ဆိုထားသောကြောင့်” ဧကသေသ်ဟူသော ပါဠိအသုံးအနှုန်းရှိရကား ထိုဧကသေသ်၏ သဘောလက္ခဏာကို အနည်းငယ် မှတ်သားထိုက်ပါသည်ဟု ပြသည်။

ပုရိသသဒ္ဒါများစွာတို့တွင် တပါးသော သဒ္ဒါတို့ကို ချေထား၍ တခုကြွင်းပြုခြင်းသည် လိင်္ဂေကသေသ၊

ထိုသို့ မဟုတ်ချေဘဲ ယေဘုယျနည်းအားဖြင့် သုတိများသော သဒ္ဒါတို့ကို တပေါင်းတည်း ပြုသည်၏အစွမ်းဖြင့် တခုကြွင်းပြုခြင်းသည် သရူပသမုဒါယေကသေသမည်၏။

(၂၇၄)(၂၇၅)ဂါထာ
လိင်္ဂေကသေသတ္တံ ကေစိ၊ အနိမိတ္တကဘာဝတော။
ဝိဘတျန္တေကသေသတ္တ-မေကေ သမယပါလကာ။
သရူပသမုဒါယေက-သေသတ္တမပရေဝိဒူ။
ဣစ္စေဝမတ္ထဗျာချာနေ၊ တယော ပက္ခာ ဝဝတ္ထိတာ။

ကေသေသ်နှင့် ပတ်သက်၍ **အတ္ထဗျာချန်ကျမ်း**၌ ပြဆိုထားသည့် အယူအဆ (၃)မျိုးကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

(၁) ကေစိဆရာတို့က ကေသေသ်သည် နောက်ကနှောင်းသော နိမိတ်မရှိဘဲ ကေသေသ်ပြုရသောကြောင့် ပုရိသပုရိသဟု ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော လိင်ပုဒ်ကိုသာ ကေသေသ်ပြုရမည်ဟု ဆိုသည်။

(၂) "န ကေဝလာ ပကတိ ယုဇ္ဇိတဗ္ဗာ၊ န ကေဝလော ပစ္စယော ပယုဇ္ဇိတဗ္ဗော"

"ဝိဘတ်မပါဘဲ လိင်ချည်းသက်သက်၊ ဓာတ်ချည်းသက်သက် မသုံးစွဲရ၊ လိင်ဓာတ်မပါဘဲ ပစ္စည်းဝိဘတ်ချည်း သက်သက်လည်း မသုံးစွဲရ"ဟူသော ရှေးဆရာတို့၏အယူကို စောင့်ရှောက်သော **ဧကေဆရာ**တို့က ပုရိသော ပုရိသောဟု ဝိဘတ်အဆုံးရှိသောပုဒ်ကို ကေသေသ်ပြုရမည်ဟု ဆိုကြသည်။

မေး။ သမယပါလကာ-အယူကို စောင့်တတ်ကုန်သော-၌ အယူစောင့်ပုံကို ရေးပါ။ (၁၃၅၉-သကျ)

(၃) အပရေဆရာတို့ကား ပုရိသပုရိသဟု သုတိတူပုဒ်အပေါင်းကို ကေသေသ်ပြုရမည်ဟု ဆိုကြသည်။

မေး။ ကေသိသ်(၃)မျိုး ပြုပုံကို ကေစိ ဧကေ အပရေဝါဒတို့အရ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၈-စေတိ)

ဤ(၃)ဝါဒအနက် ရှေ့(၂)ဝါဒကား တပုဒ်ကို ချန်ထား၍ ကျန်ပုဒ်များကို ချေခြင်းကို ကေသေသ်ဟု ဆို၏။

အပရေဝါဒကား ၂ပုဒ်၃ပုဒ်စသည်တို့တွင် တပုဒ်မျှကို မချေဘဲ ယင်းပုဒ်တို့ကို တပေါင်းတည်းပြုလိုက်ခြင်းကို ကေသေသ်ဟု ဆို၏။

ဤသို့အားဖြင့် **အတ္ထဗျာချန်ကျမ်း**၌ ကေစိဝါဒ၊ ဧကေဝါဒ၊ အပရေဝါဒအားဖြင့် ကေသေသ်နှင့် ပတ်သက်၍ (၃)ဝါဒကို ပြထားသည်။

ထိုတွင် **ကေစိဝါဒ**ကို လိင်္ဂေကသေသ၊ **ဧကေဝါဒ**ကို ဝိဘတျန္တေကသေသ၊ **အပရေဝါဒ**ကို သရူပသမုဒါယေကသေသဟု ခေါ်သည်။

(၁) ဝိဘတ်မသက်ရသေးသော များစွာသော ပုရိသစသော ပုဒ်တို့တွင် တပုဒ်ကိုချန်၍ ကျန်ပုဒ်များကို ချေပစ်ရခြင်းကို လိင်္ဂေကသေသဟု ခေါ်သည်။

(၂) သက်ပြီးသောဝိဘတ်ရှိသော ပုရိသောပုရိသောစသောပုဒ်တို့တွင် တပုဒ်ကို ချန်၍ ကျန်ပုဒ်များကို ချေပစ်ခြင်းကို ဝိဘတျန္တေကသေသဟု ခေါ်သည်။

(၃) သုတိတူသော ပုဒ်များတွင် မည်သည့်ပုဒ်ကိုမျှ မချေဘဲ ယင်းပုဒ်များကို တပုဒ်တည်းဖြစ်အောင် ပြုခြင်းကို သရူပသမုဒါယေကသေသဟု ခေါ်သည်။

မေး။ လိင်္ဂေကသေသ၊ သရူပသမုဒါယေကသေသ အထူးကို ရေးပါ။ (၁၃၂၅-သကျ)

(၂၇၆)ဂါထာ
ဧကကာရကတ္တဋ္ဌေ၀၊ အဗုဒ္ဓိဋ္ဌ နိဒဿိတုံ။
ဗျာသတ္ထဋ္ဌ ဝိဘတျန္တံ၊ စသဒ္ဒေါစ ကရီယတေ။

ဝိဘတ်မပါဘဲလည်း ဧကသေသ်ပြုစီရင်နိုင်လျှင် ပုရိသော စ ပုရိသော စဟု ဝိဘတ်လည်းပါ စသဒ္ဒါလည်းပါသော ဝိဂ္ဂြိဟ်ဝါကျကို အဘယ်အကျိုးငှါ ပြုရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဘာ–ဋီ)**

(တနည်း) တပုဒ်ကို ချန်၍ ကျန်ပုဒ်များကို ချေပစ်ရလျှင် ဝိဘတျန္တပုဒ်နှင့် စသဒ္ဒါများကို အဘယ့်ကြောင့် ဆိုရသနည်း။ (ဝါ) ဝိဘတ်မပါသောပုဒ်များကို ဧကသေသ်ပြုရလျှင် ပုရိသော စ ပုရိသော စ–ဟု ဝိဘတျန္တပုဒ်နှင့် စသဒ္ဒါများကို အဘယ့်ကြောင့် ရေးသားထားသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။ **(ဒီပနီ+နိသျ)**

ဧကသေသ်ပြုရသော ပုဒ်များ၌ ကတ္တားချင်း ကံချင်းစသည်ဖြင့် ကာရကတူရမည်၏အဖြစ်ကို ညွှန်ပြခြင်းငှါ ဧကသေသ်အရာ၌ ပုရိသော ပုရိသောဟု ဝိဘတ်တူသော ဝိဘတျန္တပုဒ်များကို ပြဆိုရသည်။

အကျယ်ဖြစ်သော ဝိဂ္ဂြိဟ်အနက်ကို ညွှန်ပြခြင်းငှါ ဧကသေသ်အရာ၌ စသဒ္ဒါကိုလည်း ထည့်ရသည်။

မေး။ အဘယ်အကျိုးငှာ ဧကသိသ်၌ ဝိဘတျန္တပုဒ် စသဒ္ဒါတို့ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုရပါသနည်း၊ အကိုးသာကေပြ၍ ဖြေပါ။ (၁၃၄၁–စေတီ)

မေး။ ဒွန်ဝါကျနှင့် ဧကသေသ်တို့၌ စ–သဒ္ဒါထည့်သွင်းခြင်း အထူးကို ဖြေပါ။ (၁၃၅၉–သကျ)

(၂၇၇)ဂါထာ
စတုသာခာရဏော ဂေါ၀၊ ဒီပေါ၀ သံနိဒဿနော။
ဝိဘတ္တိယာ တထေကာယ–နေကသင်္ချာ ပတီယတေ။

ဧကသေသ်ပြီးသွားသောအခါ ယောဝိဘတ်တလုံးတည်းက အနေကသင်္ချာကို ပြနိုင်ပုံကို လောကူပမာနှင့်တကွ ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အမိ၊ အဖ၊ သား၊ သမီး(၄)ယောက်ရှိသောအိမ်၌ နွားတကောင်သည် ထိုလူလေးယောက်နှင့် သက်ဆိုင်သကဲ့သို့၎င်း၊ ဆီမီးတပွင့်သည် အလင်းရောင်အောက်၌ရှိသော ဥစ္စာများကို ပြနိုင်သကဲ့သို့၎င်း၊

ထို့အတူ ယောဝိဘတ်တလုံးတည်းက ဤပုရိသသဒ္ဒါသည် ယောကျ်ားအများကို ဟော၏ဟု အနေကသင်္ချာကို ပြနိုင်သည်။**(ဋီ)**

ထို့အတူ ဗဟုဝုစ်ယောဝိဘတ် တလုံးတည်းက သင်္ချာ(၄)မျိုးဟူသော အနေကသင်္ချာကို ပြနိုင်သည်ဟု ဆိုသည်။ **(ဒီ)**

စတုသာခာရဏော သံနိဒဿနောဟူသော ဥပမာစကားကို ဗဟုဝုစ်သဘောကို ပြလို၍ ဆိုထားသည်။

ပုရိသော စ ပုရိသော စ ပုရိသာဟု ပြုရာ၌ ယောဝိဘတ်သည် ဒွေဝုစ်သင်္ချာ(၂)မျိုးနှင့် ဆိုင်သည်။

ပုရိသာ စ ပုရိသာ စ ပုရိသာဟု ပြုရာ၌ ယောဝိဘတ်သည် ဗဟုဝုစ်သင်္ချာ(၂)မျိုးနှင့် ဆိုင်သည်။

ဤသို့လျှင် ဧကဝုစ် ဝိဂြိုဟ်ပြုရသော ပုရိသသဒ္ဒါ၌ ဧကဝုစ်သင်္ချာ (၂)မျိုး၊ ဗဟုဝုစ်ဝိဂြိုဟ်ပြုရသော ပုရိသသဒ္ဒါ၌ ဗဟုဝုစ်သင်္ချာ (၂)မျိုးစီဖြစ်ရကား သင်္ချာ(၄)မျိုးရှိသည်ကို ရည်ရွယ်၍ **စတုသာခာရဏော**ဟု ဆိုသည်။ (**ဒီ**)

(၂၇၈)(၂၇၉)ဂါထာ

ကေစိ အပ္ပစ္စယတ္တာ တံ၊ သုဒ္ဓနာမပဒန္တိ စ။
အပရေ ပရိကပ္ပေန၊ ပစ္စယေ ဝိဂတေပိစ။
တဒ္ဓိတန္တိ စ ကေစ္စေ၊ ဒွန္ဒန္တိ စ အဘာဝတော။
တံ လက္ခဏာဿ တံ နာမေ–နေကသေသောတိ လက္ခယေ။

ပြခဲ့ပြီး ဧကသေသ်ကို သုဒ္ဓနာမ်၊ တဒ္ဓိတ်နာမ်၊ သမာသ်နာမ်တို့တွင် အဘယ်၌ သွင်းရမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

(၁) **ကေစိဆရာ**တို့ကား ပစ္စည်းမှ ကင်းသောကြောင့် ဧကသေသ်ကို သုဒ္ဓနာမ်ဟု ခေါ်သည်။

(၂) **အပရေဆရာ**တို့ကား ပစ္စည်းမှ ကင်းသော်လည်း ကြံဆခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် ဆန်းကြယ်ရကား ဧကသေသ်ကို တဒ္ဓိတ်ဟု ခေါ်သည်။

(၃) **ကေစ္စေဆရာ**တို့ကား ချုံးချဉ်းအပ်သောကြောင့် သမာသ်ဟု ခေါ်သည်။

(၄) **ဘေဒစိန္တာကျမ်းပြုဆရာ**ကား ပုရိသာဟူသော ဧကသေသ်၌ သုဒ္ဓနာမ်လက္ခဏာလည်း မရှိ၊ ပစ္စည်းမှ ကင်းသောကြောင့်ငှါး၊ တပုဒ်တည်းဖြစ်သောကြောင့်ငှါး တဒ္ဓိတ်သမာသ်လက္ခဏာလည်း မရှိ၊ ထို့ကြောင့် ဧကသေသ်ကို ဧကသေသ်ဟု သီးခြားနာမ်တမျိုးဖြင့် မှတ်ထားရမည်ဟု ဆိုသည်။

မေး။ ဧကသိသ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ကေစိ အပရေ ကေစ္စေဝါဒတို့နှင့်တကွ ဘေဒစိန္တာဝါဒကို ပြဆိုပါ။ (၁၃၂၈–စေတီ)

မေး။ ဧကသေသ်ပုဒ်ကို တဒ္ဓိတ်၊ သမာသ်နာမ်ပုဒ်တို့၌ သွင်းယူရပုံ/မယူရပုံတို့ကို အကြောင်းနှင့်တကွ ဖြေပါ။ (၁၃၂၁–သကျ)

(၂၈၀)ဂါထာ

ဧကသေသပကပ္ပေန၊ ပုရေန္တီတိ ကိတေန ဝါ။
ပုရိသာတိ ပုရိဋ္ဌာနေ၊ သေန္တီတျုပပဒေန ဝါ။

ပုရိသာဟု ဗဟုဝုစ်ဖြစ်နိုင်ကြောင်း (ဗဟုဝစနန္တပုဒ် ဖြစ်နိုင်ကြောင်း) နည်း(၃)မျိုးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) ပုရိသော စ ပုရိသော စ ပုရိသာဟု ဧကသေသ်ကြံသောအားဖြင့်လည်း ပုရိသာဟု ဗဟုဝုစ် ဖြစ်နိုင်သည်။

(၂) ပူရေန္တီတိ ပုရိသာဟူသော ဗဟုဝုစ်ကိတ်ဝိဂြိုဟ်ကြောင့်လည်း ပုရိသာဟု ဗဟုဝုစ်ဖြစ်နိုင်သည်။

(၃) ပုရေ ဋ္ဌာနေ သေန္တီတိ ပုရိသာဟူသော ဥပပဒသမာသ် (နိစ္စသမာသ်)ကြောင့်လည်း ဗဟုဝုစ် ဖြစ်နိုင်သည်။ ဤသို့ (၃)နည်းရှိသည်။

ဤဂါထာ၌ ဝါသဒ္ဒါသည် ဝိကပ်အနက်ရှိသည်။ ယင်းဝါသဒ္ဒါဖြင့် ပုရိသာသဒ္ဒါသည် အနက် (၃)မျိုးရှိသည်ဟု ပြသည်။ ထို့ကြောင့်

(၁) ပုရိသာ–ယောကျ်ားတို့သည်။ (၂) ပုရိသာ–ပြည့်စေတတ်သူတို့သည်။ (၃) မြင့်မြတ်သော နေရာ၌ ဖြစ်စေတတ်သောသူတို့သည်ဟု အနက်သုံးမျိုး ပေးရမည်။

(၂၈၁)(၂၈၂)ဂါထာ
မာတရော ပိတရော သာရိ–ပုတ္တော ပုတ္တာတိ အာဒိသု။
ဧကသေသော ဝိရူပါနံ၊ ဝုတ္တော ယောဂဝိဘာဂတော။
မာတရော ပိတရော နာမ–ရူပန္တာဒီသု ပုဗ္ဗကံ။
ပဒံ ပရမ္ပိ ဝါ ဧက–ဒေသော ဝါ ပျဝသိဿတေ။

သုတိတူ (၂)ပုဒ်သာ ဧကသေသ်ဖြစ်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော၊ သုတိမတူသော (၂)ပုဒ်က အဘယ်သို့လျှင် ဧကသေသ်ဖြစ်နိုင်ပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

(၁) မာတရောကို မာတာ စ ပိတာ စ မာတရောဟု ပြု။ သုတိမတူသော နောက်ပုဒ်ကို ချေ၍ မာတာဟူသော ရှေ့ပုဒ်ကို ချန်ထားသောကြောင့် **ပုဗ္ဗဝိရူပေကသေသ်**မည်၏။

(၂) ပိတရောကို မာတာ စ ပိတာ စ ပိတရောဟု ပြု။ သုတိမတူသော မာတာဟူသော ရှေ့ပုဒ်ကို ချေ၍ ပိတာဟူသော နောက်ပုဒ်ကို ချန်ထားသောကြောင့် **ပရဝိရူပေကသေသ်**မည်၏။

(၃) သာရိပုတ္တာကို သာရိပုတ္တော စ မောဂ္ဂလ္လာနော စ သာရိပုတ္တာဟု ပြု။ **ပုဗ္ဗဝိရူပေကသေသ်**မည်၏။

(၄) ပုတ္တာကို ပုတ္တာ စ ဓီတရာ စ ပုတ္တာဟု ပြု။ **ပုဗ္ဗဝိရူပေကသေသ်**မည်၏။

ဤဆိုခဲ့ပြီးသော ပုံစံများ၌ သုတိမတူသောကြောင့် သရူပါနမေကသေသွသကိံ–သုတ်ဖြင့် ဧကသေသ်မပြု ရ။ ယင်းသုတ်၌ **ဧကသေသွသကိံ–ဟူသော ဒွိခါကရဏယောဂဝိဘာဂ**ဖြင့် ဧကသေသ် ပြုရမည်။

(၅) နာမရူပံကို နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပံဟု ပြု။

ဤပုံစံ၌ တစိတ်တပိုင်း သုတိတူသော နာမရူပဟူသော နာမရူပဟူသော ရှေ့ပုဒ်ကိုချေ၍ နာမရူပဟူသော နောက်ဆုံး(၂)ပုဒ်ကို ချန်၍ ဧကသေသ်ပြုထားသော **ဧကဒေသသရူပေကသေသ်** မည်၏။

အဆိုပါ ဝါကျကို အနက်ပေးလိုလျှင်–

နာမဉ္စ–စတုဝေါကာရဘုံ၌ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓေအခါ ပဉ္စဝေါကာရဘုံ၌ ပဝတ္တိအခါဖြစ်သော နာမ်ငုင်း၊

ရူပဉ္စ–အသညသတ်ဘုံ၌ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓေအခါ ပဉ္စဝေါကာရဘုံ၌ ပဝတ္တိအခါဖြစ်သော ရုပ်ငုင်း၊

နာမရူပဉ္စ–ပဉ္စဝေါကာရဘုံ၌ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓေအခါဖြစ်သော နာမ်ရုပ်ငုင်းဟု အတိအကျ အနက်ပေး။ (အဘိ–ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၁၆၃)

ဤနာမရူပံကို ဧကဒေသဝိရူပေကသေသ်ဟုလည်း ဆိုသင့်သည်။ (မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိနှင့် ဓူ– ၂၊၃၃၉)

[မှတ်သားဖွယ်။ ။ ဤနာမရူပံ၌ ဘာသာဋီကာဆရာကား အလယ်က ရူပနှင့်နာမကို ချေ၍ အစဆုံး နာမနှင့် နောက်ဆုံးရူပကို ချန်ထားသည်ဟု ဆိုထားသည်။

မိမိတို့ဆရာနှင့် မြတောင်ဆရာတော်တို့ကား အစ(၂)ပုဒ်ကို ချေ၍ နောက်ဆုံး(၂)ပုဒ်ကို

ချန်ထားသည်ဟု ဆိုကြသည်။ သို့မှသာ **ဧကဒေသော ဝါ ပျဝသိသတေ**ဟူသော ဘေဒစိန္တာစကားနှင့် ညီညွတ်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်တော်မူကြသည်။ ဒီပနီကို ကြည့်၍ ဆုံးဖြတ်သည်ဟု မှတ်ပါ။]

မေး။ နာမဋ္ဌ ရူပဋ္ဌ နာမရူပဋ္ဌ ဟူသော ဧကသိသ်ဝါကျကို ကျနစွာ မြန်မာပြန်ပြီးလျှင်၊ ကျမ်းဆရာအလိုကျ ချေရမည့်ပုဒ်ကို ညွှန်ပြပါ။ (၁၃၃၃–သကျ)

မေး။ သဒ္ဒတ္ထဘေဒဝါဒီနံ၌ သဒ္ဒ အတ္ထ သဒ္ဒတ္ထ သုံးပုဒ်တွင် မည်သည့်ပုဒ် ကျေသည်ကို ကျမ်းဆရာအလိုကျ သာဓကဖြင့် ပြဆိုပါ။ (၁၃၃၀–သကျ)

ပရပဒါဝသေသော ဝါတိ ဝတ္တုံ ယုတ္တော–ဟူသော ဒီပနီထောက်၍ ရှေ့နှစ်ပုဒ် ကျေသည်။ (သကျအဖြေ)

(၂၈၃)ဂါထာ

ပစ္ဆာ ပေက္ခတိ သာမညံ–မေကသေသပိ နိဋ္ဌိတေ။
တေနေကဝစနံ ဟောတိ၊ နာမရူပန္တိ အာဒိသု။

ဧကသေသ်ဟူသမျှ ပြီးဆုံးသည့်အခါ ပုရိသာကဲ့သို့ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် နေရိုးဖြစ်ပါလျှက် နာမရူပံဟူသော ဧကသေသ်ပုဒ်၌ အဘယ့်ကြောင့် ဧကဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့်နေပါသနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

နာမရူပံ၌ ဧကသေသ်ပြီးသည့်အခါ သာမညဇာတ်ကို ငဲ့၍၊ ထို့ကြောင့် နာမရူပံဟု ဧကဝုစ် ဝိဘတ်ဖြင့် ထားနိုင် နေနိုင်သည်။

နိယံ။ ဇာတ်ကိုအနေ၊ ဟောရိုးထွေ၊ ချလေဧကဝုစ်။

(၂၈၄)ဂါထာ

သရူပဿေဝ သဒ္ဒတ္ထ၊ သဒ္ဒတ္ထာနံ သဘာဝတော။
တိဗ္ဗိဓတ္တံ ယထာ မာသာ၊ ကုဋိလာ ပုရိသာတိစ။

သရူပအပြား (ဝါ) ဧကသေသ်အပြားကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) မာသာကို မာသော စ မာသေ ၁စ မာသာဟု ပြု။

မာသော စ–လလည်း၊ မာသော စ–မတ်ပဲလည်း၊ မာသာ–လ, မတ်ပဲတို့ဟု အနက်ပေး။

ဤမာသာဟူသော ပုံစံသည် သဒ္ဒါသာ သုတိတူ၍ အနက်မတူသောကြောင့် **သဒ္ဒသရူပေ ကသေသ်** မည်၏။

(၂) ကုဋိလာကို ဝင်္ကော စ ကုဋိလော စ ကုဋိလာဟု ပြု။

ဝင်္ကော စ–လရေးကောက်လည်း၊ ကုဋိလော စ– ထွန်ကိုင်းကောက်လည်း၊ ကုဋိလာ– လရေးကောက်, ထွန်ကိုင်းကောက်တို့ဟု အနက်ပေး။

ဤပုံစံသည် အကောက်ဟူသော အနက်သာ တူ၍ သဒ္ဒမတူသောကြောင့် **အတ္ထသရူပေ ကသေသ်**မည်၏။

(၃) ပုရိသာကို ပုရိသော စ ပုရိသော စ ပုရိသာဟု ပြု။

ဤပုံစံသည် သဒ္ဒါအနက်(၂)ပါးစုံတူသောကြောင့် **သဒ္ဒတ္ထသရူပေကသေသ်**မည်၏။

မေး။ သရူပေကသေသ် အပြားကို ပြယုဂ်နှင့် တကွ ဖြေပါ။ (၁၃၂၁–သကျ)

(၂၈၅)ဂါထာ
ဘုသောရိတေပိ နေကတ္ထံ၊ ဝိစ္ဆာဝစနမီရိတံ။
အာမေဍိတံ ပနေကတ္ထံ၊ ဒွတ္တိက္ခတ္တုမုဒီရိတံ။

ဧကသေသ်ကို ပြပြီး၍ ဝိစ္ဆာနှင့် အာမေဍိတ်တို့ အထူးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) များသောအနက်ရှိသောသဒ္ဒါသည် ဝိစ္ဆာမည်၏။ ပုံစံကား–ဂါမေ ဂါမေ ဇလံ အတ္ထိတည်း။

ဤဂါမေ ဂါမေသည် နှစ်ကြိမ်ဆို၍ အနက်ကား နှစ်ရွာမက ရွာအများဟူသော အနက်ရှိသောကြောင့် ဝိစ္ဆာမည်၏။

(၂) တခုတည်းသော အနက်ရှိသောသဒ္ဒါကို နှစ်ကြိမ် သုံးကြိမ်ဆိုခြင်းသည် အာမေဍိတ်မည်၏။

ပုံစံကား–သပ္ပေါ သပ္ပေါတည်း။ ဤ၌ မြွေဟူသောတနက်တည်းကို ကြောက်လန့်၍ သပ္ပေါ သပ္ပေါဟု နှစ်ကြိမ်ဆိုသောကြောင့် အာမေဍိတ်မည်၏။

မေး။ ဝိစ္ဆာနှင့် အာမေဍိတ် တူပုံ/ထူးပုံကို ဖြေပါ။ (၁၃၆၇–သကျ)

အာမေဍိတ်အရာ၌ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံဟု တိသဒ္ဒါထည့်၍ ဆိုခြင်းသည် ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးငှါသာ ဖြစ်သည်။ သုံးကြိမ်ဆိုသော အာမေဍိတ်ဟူ၍ မရှိ၊ နှစ်ကြိမ်ဆိုသောအာမေဍိတ်သာ ရှိသည်။ (ဒီပနီဋီကာ အလိုတည်း)

အပရေ(ဧကေ)ဆရာတို့ကား သုံးကြိမ်ဆိုသော အာမေဍိတ်လည်း ရှိသင့်ကြောင်း ဖွင့်ဆိုကြသည်။

ပုံစံကား–စရိယာပိဋကတ်ပါဠိတော်လာ ဓမဓမဓမန္တော သဒ္ဒယန္တော မဟာသိခီဟူသော ပါဠိဖြစ်သည်။

ထိုပါဠိတော်ကို ထောက်၍ သုံးကြိမ်ဆိုသော အာမေဍိတ်ရှိ၏ဟု ဖွင့်ဆိုခြင်းသည် မသင့်။

ကသ္မာ? ဓမဓမဓမန္တော၊ သဒ္ဒါယန္တော မဟာသိခီဟူသော ပါဠိပုံစံသည် အနုကရဏသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့် (ဝါ) အဆင့်ဆင့်မြည်သော အသံဖြစ်သောကြောင့်တည်း။(အနုကရဏသဒ္ဒတ္ထာ–ဒီ)

အမှန်မှာ ယင်းပုံစံသည် ဝိစ္ဆာသာ ဖြစ်သင့်သည်။

[ယခု စရိယာပိဋကပါဠိ ဆဋ္ဌမူတို့၌ အောက်ပါအတိုင်း ရှိနေသည်။

၇၅. “ဓမဓမာ ဣတိ ဇဝံ၊ သဒ္ဒါယန္တော မဟာသိခီ။
အနုပုဗ္ဗေန ဈာပေန္တော၊ အဂ္ဂိ မမမုပါဂမိ။

၇၅. ဇဝံ ဥပဂမနတော တဒါပိ **သဒ္ဒါယန္တော**တိ “ဓမဓမ”ဣတိ ဇဝံ သဒ္ဒံ ကရောန္တော, အနုရဝဒဿနဉ္စေတံ ဒါဝဂ္ဂိနော။ **မဟာသိခီ**တိ ပဗ္ဗတကူဋသဒိသာနံ ဣဒ္ဓနာနံ ဝသေန မဟတိယော သိခါ တေဿာတိ မဟာသိခီ။ **အနုပုဗ္ဗေန** အနုက္ကမေန တံ အရညပ္ပဒေသံ **ဈာပေန္တော** ဒဟန္တော **အဂ္ဂိ မမ** သမီပဋ္ဌာနံ **ဥပါဂမိ**။]

မေး။ တခုသော အနက်ကို သုံးကြိမ်ဆိုရာ၌ အာမေဍိတ်ဖြစ်နိုင်/မဖြစ်နိုင် အကြောင်းပြ ဖြေပါ။(၁၃၃၉၊ ၁၃၅၀–သကျ)

မေး။ အာမေဍိတ်၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ပုံစံနှင့်တကွ ဝါဒစုံ ရေး၍၊ အယုတ္တဝါဒကို အကြောင်းသွင်း၍ ပယ်ဖျက်ပါ။ (၁၃၅၂–သကျ)

မေး။ ဝိစ္ဆာနှင့် အာမေဍိတ် အထူးပြဂါထာကို အနက်ပေးပါ။ (၁၃၃၈–စေတိ)

မေး။ ဝိစ္ဆာ အာမေဍိတ် အထူးကို ရေးပါ။ (၁၃၄၇–စေတိ)

မေး။ ဝိစ္ဆာနှင့် အာမေဍိတ် မတူကွဲပြား ခြားနားပုံနှင့် ဖြစ်ပုံအထူးကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၄–စေတိ)

(၂၈၆)ဂါထာ

ဒွတ္တံ ဝိစ္ဆာယမေကာသ–နေကတ္ထဿ နိပါတနာ။
နတ္ထေဝါ မေဒိုတေဒွိတ္တ–မေကတ္ထတ္တာ ဘယာဒိနာ။
ဧဒိသီဝံ ဂတေကစ္စေ၊ ဒွိဘာဝံ နေကရူပတော။

ဂါမေ ဂါမေစသော ဝိစ္ဆာပုဒ်၊ သပ္ပေါ သပ္ပေါစသော အာမေဍိတ်ပုဒ်တို့၏ ရုပ်ပြီးပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) ဂါမေ ဂါမေကို ဂါမတည်၊ သ္မိံသက်၊ ဧပြု၊ ယဒနုသုတ်ဖြင့် ဂါမေဟူသော ဝိဘတျန္တပုဒ်ကို ဂါမေ ဂါမေဟု ဒွေဘော်ပြု။ ပြီး၏။ (ဒီ)

(တနည်း) ဂါမေ ဂါမေကို ဂါမတည်၊ သ္မိံသက်၊ ယဒနုသုတ်ဖြင့် ဝိဘတ်နှင့်တကွ ဂါမသ္မိံ ဂါမသ္မိံဟု ဒွေဘော်ပြု၊ ပြီး၏။ (ဠီ)

(၂) သပ္ပေါ သပ္ပေါကို သပ္ပသပ္ပတည်၊ သိဝိဘတ်(၂)လုံးသက်၊ ဩပြု၊ ပြီး၏။

ဤအာမေဍိတ်၌ ဒွေဘော်မပြုရ။ **ကသ္မာ?** ဤအာမေဍိတ်၌ (၂)ကြိမ်ဆိုသော်လည်း ကြောက်ခြင်းစသောအကြောင်းကြောင့် မြွေဟူသော အနက်တခုကိုပင် သပ္ပေါသပ္ပေါဟု အကြိမ်ကြိမ် ဆိုခြင်းဖြစ်သောကြောင့်တည်း၊ (ဝါ) အနက်မှာ တခုတည်းဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ဧကစ္စဆရာတို့ကား အာမေဍိတ်၌ အနက်မများသော်လည်း (ဝါ) တနက်ပင်ဖြစ်သော်လည်း (၂)ပုဒ်ဖြစ်၍ ရုပ်တွေများနေသောကြောင့် သပ္ပေါတပုဒ်ကို သပ္ပေါသပ္ပေါဖြစ်အောင် ဒွေဘော်ဆောင်ရမည်ဟု ဆိုကြသည်။

ဘယာဒိနာ၌ အာဒိဖြင့် ဘယေ ကောဓေ ပသံသာယံ–စသော ဂါထာနှင့်အညီ ကောဓ ပသံသ စသော အနက်များကို ယူ။

(၂၈၇)(၂၈၈)ဂါထာ

ဘိန္နဝတ္ထုနိ ဒဗ္ဗေန၊ ဂုဏေနစ ကြိယာယဝါ။
ဗျာပိတုံ ဝတ္တုနော ဣစ္ဆာ၊ ဝိစ္ဆာတျောဝ ပတီယတေ။
ဂါမေ ဂါမေ ဇလံ ဂါမော၊ ဂါမော ရမ္မောဝ ဂမျတေ။
ဂါမော ဂါမော ကွစိ သျာဒိ–လောပေါကေကန္တိအာဒိသု။

ဝိစ္ဆာပုဒ်၏ဝိဂြိုဟ်နှင့် ဝိစ္ဆာအပြားကိုင်၊ ပုံစံကိုင်၊ ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

ဝိစ္ဆာပုဒ်ကို ဗျာပိတုံ ဣစ္ဆာ ဝိစ္ဆာဟု ပြု။

ဤဂါထာစကားအစဉ်ကို ကြည့်၍ အနက်အများ၌ နှံ့စေလိုသော ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏အလိုကိုသာ မုချအားဖြင့် ဝိစ္ဆာဟု ခေါ်သည်။

ထိုအလိုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဂါမေဂါမေစသော သဒ္ဒါတို့ကား ကာရဏူပစာအားဖြင့် ဝိစ္ဆာဟု ခေါ်သည်ဟူ၍ မှတ်ပါ။

ဝိစ္ဆာသည် **ဒဗ္ဗဝိစ္ဆာ**–ဂါမေဂါမေ ဇလံ အတ္ထိ။
ဂုဏဝိစ္ဆာ–ဂါမော ဂါမော ရမ္မော၀။
ကြိယာဝိစ္ဆာ–ဂါမော ဂါမော ဂမျတေ။ (ပုဒ်စစ်နှင့်တူသည်)
မေး။ ဝိစ္ဆာအပြား (၃)ပါးကို ပြယုဂ်နှင့်ယှဉ်တွဲဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၇–စေတီ)

ကေကော်ဟူသော ဝိစ္ဆာပုဒ်ကို ကေတည်၊ သိသက်၊ အံပြု၊ ကပ်၊ ယဒနုသုတ်ကြီးဖြင့် ကော် ကော်ဟု ဒွေဘော်ပြု၊ ကခွင်း၊ ချေ၊ ကပ်၊ ပြီး၏။
ကေကသ္မိံဟူသော ဝိစ္ဆာပုဒ်ကို ကေတည်၊ သ္မိံသက်၊ ယဒနုသုတ်ဖြင့် ကေသ္မိံ ကေသ္မိံဟု ဒွေဘော်ပြု၊ တေသုဝုဓိသုတ်ဖြင့် ရှေ့သ္မိံကိုချေ၊ ခွင်းချေကပ်၊ ပြီး၏။
ကေမေကဿကို ကေတည်၊ သသက်၊ သလာ၊ ယဒနုသုတ်ဖြင့် ကေဿ ကေဿဟု ဒွေဘော်ပြု၊ တေသုဝုဓိသုတ်ဖြင့် ရှေ့သဝိဘတ်သအာဂုံကို ချေ၍ မလာ၊ ပြီး၏။

(၂၈၉)ဂါထာ
သာပေက္ခတ္တာ ဒွိရူပတ္တာ၊ စေကသေ၀ သမာသတာ။
န ဝိစ္ဆာယံ တဒတ္ထောတိ၊ သာပေက္ခေန သမာသတာ။

ဝိစ္ဆာ၌ သမာသ်မဖြစ်ခြင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
ဂါမေဂါမေ ဇလံ အတ္ထိ–စသော ဝိစ္ဆာပုဒ်သည် ဇလံစသော ပုဒ်တပါးကို ငဲ့နေသောကြောင့်၎င်း၊ တပုဒ်တည်းက ဒွိရုပ်ဖြစ်လာသောကြောင့်၎င်း ဝိစ္ဆာ၀ယ် သမာသ်မတွဲစပ်ရပါ။
မေး။ ဝိစ္ဆာ၌ သမာသ်မဖြစ်ခြင်းအကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၄၇၊ ၁၃၆၄–စေတီ၊ ၁၃၃၀–သကျ)

တဒတ္ထေ၌ ဝိစ္ဆာဖြစ်သော တ(၂)လုံးချင်း သမာသ်ဖြစ်သည်မဟုတ်၊ ထိုဝိစ္ဆာဖြစ်သော တ(၂)လုံးသည် ငဲ့အပ်သောအတ္ထသဒ္ဒါနှင့် တဒတ္ထောဟု သမာသ်ဖြစ်နေသည်။
ထိုတဒတ္ထောကို သော သော အတ္ထော တဒတ္ထောဟု တိပဒကမ္မဓာရယ်သမာသ်ပြု။
ဒွိပဒေ–စသောသုတ်၌ ဒွိပဒက ယေဘုယျနည်း (ဥပလက္ခဏ)ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် သော သော အတ္ထောကို ဒွိပဒေသုတ်ဖြင့် **တိပဒကမ္မဓာရယ်**သမာသ်အမည်မှည့်၊ ဝိဘတ်ချေ၊ ပကတိပြု၊ တတအတ္ထဟု ဖြစ်နေသည်၊ ယဒနုသုတ်ဖြင့် ရှေ့ တ–တလုံးကို ချေ၍ ယ၀မဒနသုတ်ဖြင့် ဒလာ၍ တဒတ္ထောဟု ပြီးသည်။
တဒတ္ထောကို တဿ တဿ ကြိယာယ အတ္ထော တဒတ္ထော၊ တဿာ တဿာ အတ္ထာ တဒတ္ထာဟု တပ္ပုရိသ်သမာသ်လည်း ပြုနိုင်သည်၊ ထိုသို့ပြုလျှင် ဒီပနီဆရာက ပို၍နှစ်သက်သည်၊ ရပ်ပြီးလွယ်သည်။

တဒ္ဓိတကဏ္ဍ နိဋ္ဌိတ

(၇) အာချာတကဏ္ဍ

(၂၉၀)ဂါထာ

ပစတိ ဩဒနံ သူဒေါ၊ ပစ္စတေ တေန ဩဒနော။

ဠီယတေ ဒေဝဒတ္တေနာ–ချာတေနုတ္တံ တိကာရကံ။

တဒ္ဓိတ်နှင့် ပတ်သက်သော သိမှတ်ဖွယ်အကျယ်ကို ပြပြီး၍ အာချာတ်နှင့်ပတ်သက်သော သိမှတ်ဖွယ် အကျယ်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာစသည်ကို ရေးသည်။

ဤဂါထာဖြင့် ကတ္တား၊ ကံ၊ ဘာဝဟောအာချာတ်ပုံစံများကို ပြသည်။

သူဒေါ ဩဒနံ ပစတိကား ကတ္တားဟော အာချာတ်ပုံစံတည်း။

သူဒေန ဩဒနော ပစ္စတေကား ကံဟော အာချာတ်ပုံစံတည်း။

ဒေဝဒတ္တေန ဠီယတေကား ဘာဝဟော အာချာတ်ပုံစံတည်း။

ဤသို့ အာချာတ်ဝါစကသည် ကတ္တု၊ ကမ္မ၊ ဘာဝဟူသော ဝါစ္စအနက်(၃)မျိုးကို ဟောသည်။ ကျန်ဝါစ္စအနက်(၅)မျိုးကို အာချာတ်ဝါစကက မဟောပါ။

(၂၉၁)(၂၉၂)ဂါထာ

ဓာတွတ္ထော ကာရကာမိဿော၊ သုဒ္ဓေါ ဘာဝေါတိ မည္ဈတေ။

သော ကြိယာ သာ စ သာမည၊ တဿေကတ္တံ ပတီယတေ။

တဒေကဝစနတ္ထ၊ ပဌမဿ ထဝ ဗဟု–

ဝစနံ ကတ္တုဘေဒါဒျ–ပေက္ခိတေ ဘဝတေ ကဒါ။

အဆိုပါ ဝါစ္စ(၃)မျိုးအနက် ဘာဝ၏သဘောကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

ကာရကတို့နှင့် မရောနှောသော (ဝါ) ကာရကတို့နှင့် မရောသောကြောင့် သက်သက်သော ဓာတ်အနက်ကို ဘာဝဟု ခေါ်သည်။ ထိုဘာဝဟူသည် ကြိယာပင်တည်း။ ထိုကြိယာဟူသည်လည်း ကြိယာသာမညတည်း။ ထိုသို့ ကြိယာသာမညဖြစ်သောကြောင့် ဘာဝဟောကြိယာ၌ ပဌမပုရိသ် ဧကဝုစ်သာ သက်ရသည်။

(တနည်း) ဘာဝသည် ပြီးစေအပ်သော သဘောရှိသောကြောင့် ကတ္တားကို ငဲ့၏။ ထို့ကြောင့် ကတ္တားတို့၏ များပြားခြင်းစသည်ကို ငဲ့သည်ရှိသော် တခါတရံ ဘာဝဟောကြိယာ၌ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်လည်း သက်ရသေးသည်။

မေး။ အာချာတ်ဘာဝဟောပြယုဂ်၌ ဧကဝုစ်ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ် သက်ရခြင်းအကြောင်းကို ဖြေပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

မေး။ ဓာတွတ္ထသက်သက်ကို အဘယ့်ကြောင့် ဘာဝဟု သိအပ်ပါသနည်း ဖြေဆို၍၊ ဘာဝဿေကတ္တာ ဧကဝစန မေဝ–ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိအဆို မပြည့်စုံသေးကြောင်း ဖြေရှင်းချက်ထုတ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၆၁–သကျ)

ဤဂါထာလာ **သော ကြိယာ သာ စ သာမည၊ပ၊ ပဌမဿ**ဟူသော စကားရပ်ကို ထောက်၍ ဘာဝဟောကြိယာ၌ ဝိဘတ်(၈)သွယ်တွင် အတ္တနောပုဒ် ပဌမပုရိသ် ဧကဝုစ်ဝိဘတ် (၈)လုံးသက်ရသည်။ မဇ္ဈိမပုရိသ်၊ ဥတ္တမပုရိသ်များ မသက်ရ။

အထဝါ ဗဟုဝစနံ၊ပ၊ဘဝတေ ကဒါဟူသော စကားရပ်ကို ထောက်လျှင်ကား ဘောဟော ကြိယာ၌ အတ္တနောပုဒ် ပဌမပုရိသ် ဧကဝုစ်ဝိဘတ်(၈)လုံး၊ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ် (၈)လုံးအားဖြင့် (၁၆)လုံး သက်နိုင်သည်ဟုမှတ်။ (၂၃၁–ဂါထာနှင့် ယှဉ်ကြည့်)

မေး။ အာချာတ်ဘောဟောပုဒ်၌ မည်သည့်ဝိဘတ် သက်သနည်း၊ အကြောင်းပြ ဖြေပါ။ (၁၃၅၆–စေတီ။)

မေး။ အာချာတ်ဘောဟောပြယုဂ်၌ ဧကဝုစ်၊ ဗဟုဝုစ် ဝိဘတ်သက်ရခြင်း အကြောင်းကို ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

မေး။ ဘောဟောကြိယာပုဒ်၌ မည်သည့်ဝိဘတ် သက်ရသနည်း၊ အကြောင်းသွင်း၍ ပြယုဂ်နှင့်တကွ (၂)နည်း ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၅–စေတီ)

ကာရကာမိသော်၌ ကာရကအရ အာချာတ်အရာဖြစ်သောကြောင့် ကတ္တု, ကမ္မကာရက (၂)မျိုး ကိုသာ ယူရမည်၊ ကျန်ကာရက(၄)မျိုးကို မယူရ။ (၂၃၀)ဂါထာကို ထောက်။

(၂၉၃)ဂါထာ

သတ္တိ သမ္ဘူယတေ အာသီ–ယန္တေ ဥဋ္ဌာသိကာ ယထာ။
ဘဝန္တေဟီတိ သင်္ချာနံ၊ ဘေဒါဘေဒေါ ကဒါစိပိ။

(၂၉၂)ဂါထာလာ စကားရပ်အရ ဘောဟောကြိယာ၌ ဧကဝုစ်, ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်သက်နိုင်ပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

(၁) သတ္တိ သမ္ဘူယတေ–ကား ဧကဝုစ်ဘောဟော ကြိယာပုံစံဖြစ်သည်။

ဤပုံစံ၌ သင်္ချာအဘေဒ ဖြစ်သောကြောင့် သမ္ဘူယတေဟု ဘောဟောကြိယာ၌ ဧကဝုစ်ဝိဘတ် သက်ရသည်။

ဘောဟောကြိယာမည်သည် ကြိယာကို ဟော၍ ကတ္တားစသည်ကို မဟောသောကြောင့် သတ္တိဟု အဝုတ္တကတ္တားအနက်၌ တတိယာဝိဘတ်သက်ထားသည်။

(၂) ဘဝန္တေဟိ အာသီယန္တေ–ကား ဗဟုဝုစ် ဘောဟောကြိယာပုံစံ ဖြစ်သည်။

ဤပုံစံ၌ ဘဝန္တေဟိ ဟူသော ကတ္တား၏ များပြားခြင်းကို ငဲ့၍ သင်္ချာဘေဒဖြစ်သောကြောင့် ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်သက်ထားသည်။

အာသီယန္တေဟူသော ဘောဟောကြိယာသည် အိပ်ခြင်းကြိယာကို ဟော၍ ကတ္တားကို မဟော သောကြောင့် ဘဝန္တေဟိဟု အဝုတ္တကတ္တားအနက်၌ တတိယာဝိဘတ်သက်ထားသည်။

မေး။ သတ္တိ သမ္ဘူယတေတွင် သမ္ဘူယတေ၌ ပဌမပုရိသ် ဧကဝုစ်ဝိဘတ်သက်ရခြင်း အကြောင်း၊ သတ္တိဟု ကတ္တားပုဒ်ထည့်ရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၃၂–သကျ)

မေး။ သတ္တိ သမ္ဘူယတေ၊ ဘဝန္တေဟိ အာသီယန္တေတို့၌ ကတ္တားပုဒ်များ ဗဟုဝုစ်ခြင်း တူပါလျက် ကြိယာ(၂)ပုဒ် ဧကဝုစ်၊ ဗဟုဝုစ် ကွဲပြားရခြင်း အကြောင်းကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၇–သကျ)

(၂၉၄)ဂါထာ

ပဟီယိဿန္တိ တေ ရူပံ၊ ဘူယတေတိစ ကေနစိ။
ကမ္မကတ္တုသု ဘာဝေစ၊ ရူပံ ဝုစ္စတိ တညုနာ။

ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၌ အသိခက်သော ဘောဟောရုပ်ကို တစိတ်တဒေသအားဖြင့် ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။ (ဒီပနီ)

[ပဟီယိဿန္တိ တေ–ဟူသောစကားကို ‘ တေ သံကိလေသိကာ ဓမ္မာ ပဟီယိဿန္တိ’ ဟူသော (ဒီ၊၁၊၁၈၁) စကားကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုသည်။

ရူပံ ဘူယတေ–ဟူသောစကားကို သစ္စသံခိပ်ကျမ်းလာ

ဩပပါတိကဘာဝိဿ ၊ ဒသကာ သတ္တ ကမ္မဇာ။

ကာမေ အာဒေါ ဘဝန္တဂ္ဂိ–ဇာဟိ ပုဗ္ဗေဝ ဘူယတေ–ဟူသော (၆၃)ဂါထာ၌ လာသော “အဂ္ဂိဇာဟိ ပုဗ္ဗေဝ ဘူယတေ” ဟူသော စကားကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုသည်။

ကာမေ–ကာမတဆယ့်တဘုံ၌၊ ဩပပါတိကဘာဝိဿ–ဘောရှိသော ဥပပါတ်သတ္တဝါ၏၊ အာဒေါ–အစဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ ဥပ္ပါဒက္ခဏ၌၊ ကမ္မဇာ–ကံကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော၊ သတ္တ–ခုနစ်ပါးကုန်သော၊ ဒသကာ–ဒသကကလာပ်တို့သည်၊ ဘဝန္တိ–၏၊ အဂ္ဂိဇာဒိ–ဥတုဇအစရှိသော ရုပ်သည်၊ ပုဗ္ဗေဝ–ရှေးဖြစ်သော ဂဗ္ဘသေယျ၌ကဲ့သို့၊ ဘူယတေ– ဖြစ်ခြင်း ဖြစ်ရာ၏။

အဂ္ဂိဇာဒီဟိ–ဟု ဆိုလိုလျက် အာဒိသဒ္ဒါကို ချေ၍ အဂ္ဂိဇာဟိ–ရှိနေသည်ဟု သစ္စသံခိပ် ဋီကာသစ်၌ မိန့်ကြောင်း နီတိ၊ ပဒ၊ သျ၊ ၁၊ ၃၄–၌ ဆိုထားသည်။]

ပဟီယိဿန္တိ တေဟူသော ပြယုဂ်နှင့် ရူပံ ဘူယတေဟူသော ပြယုဂ်တို့ကို

ကေနစိဆရာတို့က ကမ္မကတ္တားအနက်ဟော ရုပ်များဟု ဆိုကြသည်။

သဒ္ဒနီတိဆရာကား ဘောအနက်၌သာ သက်သော ဘောဟောရုပ်များသာ ဖြစ်သည်ဟု ဆို၏။

ထိုတွင် ကေနစိဆရာတို့အလို–

တေ–ထိုသံကိလေသတရားတို့သည်၊ ပဟီယိဿန္တိ–အလိုလို ပယ်ဖျောက်ကုန်လတ့်။

ရူပံ–ဥတုဇအစရှိ ကုန်သောရုပ်သည်၊ ဘူယတေ–အလိုလိုဖြစ်တတ်၏ဟု အနက်ပေး။

သဒ္ဒနီတိအလို–

တေ–ထိုသံကိလေသတရားတို့သည်၊ ပဟီယိဿန္တိ–ကင်းပျောက်ကုန်လတ့်ခြင်း။

ရူပံ–ဥတုဇအစရှိသော ရုပ်သည်၊ ဘူယတေ–ဖြစ်ခြင်းဟု အနက်ပေး။

မေး။ တေ ပဟီယိဿန္တိ ၊ ရူပံ ဘူယတေ တို့၌ ကေစိအလို သဒ္ဒနီတိအလို အနက်မှန်မှန် သမ္ဗန်ခဲ့ပါ။ (၁၃၅၁–စေတိ)

မေး။ တေ ပဟီယိဿန္တိ ၊ ရူပံ ဘူယတေ–ကို ကတ္တား ကံ မှန်အောင် မြန်မာပြန်ပြီး၊ ယင်းပုံစံ၏ နာမ်ဝိဘတ် သက်ပုံပြဂါထာကို ပါဠိရေးပါ။ (၁၃၃၄–သကျ)

တေ–သည်၊ ပဟီယိဿန္တိ–စွန့်ခြင်းစွန့်ကုန်ရာ၏၊ ရူပံ–သည်၊ ဘူယတေ–ဖြစ်ခြင်းဖြစ်ရာ၏၊

ပါဠိရေး–ကတ္တာဒိဘေဒလိင်္ဂတ္ထ–စသောဂါထာကို ရေး။ (သကျအဖြေ)

မေး။ ပဟီယိဿန္တိ တေ ရူပံ–စသောဂါထာဝယ် ကမ္မကတ္တုသု ပုဒ်၌ ကမ္မဇာရည်း ဒွန် ကြံဆသည်အား လျှော်စွာ ပဟီယိဿန္တိ ၊ ရူပံ ဘူယတေ–ပုံစံတို့ကို ကေစိဆရာအလိုကျ အနက်ပေး၊ ဘူယတေ–ကို သဒ္ဒနီတိအလိုကျ အကြောင်းပြ ရုပ်တွက်ပြပါ။ (၁၃၆၈–သကျ)

မေး။ ပဟီယိဿန္တိ တေ၊ ရူပံ ဘူယတေ–ဟူသော ဝါကျများကို ကေစိဝါဒ သဒ္ဒနီတိဝါဒ ခွဲခြားအနက်ပေး။ (၁၃၂၅–စေတိ)

မေး။ ပဟီယိဿန္တိ တေ ရူပံ၊ ဘူယတေတိ စ ကေနစိ၌ ပဟီယိဿန္တိသည် ဘာဝရုပ် ဟုတ်/မဟုတ် စိစစ်ပါ။ (၁၃၅၉–သကျ)

ဘုဝါဒိဂဏိက ဟာ–စာဂေ ဓာတ်သည် ကတ္တုရုပ်၌ နော ဝိဇဟိဿတိ (ငါတို့ကို တို့အား စွန့်ကုန်လတ့်နည်း) ကဲ့သို့ ပဇဟိဿတိ ဟု ဖြစ်ရာ၏၊ ကမ္မရုပ်၌ ပဇဟီယိဿတိ ဟု ဖြစ်ရာ၏။

ဒိဝါဒိဂဏိက ဟာ–ပရိဟာနိယံ ဓာတ်သည် ပဟာယိဿန္တိ ဟု ကတ္တုရုပ် ဖြစ်ရာ၏။ **အဘယ့်ကြောင့်နည်း** "အာဇညော ကုရုတေ ဝေဂံ ၊ ဟာယန္တိ တတ္ထ ဝဋ္ဋဝါ" ၌ ဟာယန္တိ–ဟု အကမ္မကကတ္တုရုပ်ကို တွေ့မြင်ရသောကြောင့်တည်း။

ထို့ကြောင့် ပဟာယိဿန္တိ ဟု မဆိုမူ၍ ပဟီယိဿန္တိ–ဟူသော စကားဖြင့် ယပစ္စည်းသည် ဘာေအနက်၌ ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ရမည်။ (ဒီပနီ)

ရူပံ ဝိဘောတိ ဝိဘဝိယျတိ အတိက္ကမိယျတိ စသည်ဖြင့် လာသော မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိတော်၌ ဝိဘဝိယျတိပုဒ်နှင့် ပတ်သက်သော အဆုံးအဖြတ်ကို သဒ္ဒနီတိ ပဒမာလာ (၁၁)၌ ပြဆိုထားသည်၊ ယင်းစကားရပ်တို့ကို ယူ၍ ဘေဒစိန္တာ ဒီပနီ၌ အောက်ပါအတိုင်း ပြထားသည်။

ဝိဘဝိယျတိ ဟူသော ရုပ်သည် ကံဟောပုဒ်နှင့် တူသောပုဒ်တည်း၊ ကံပုဒ်မဟုတ်။

ဝိဘဝိယျတိ ဟူသောရုပ်သည် ကံဟောပုဒ်ဖြစ်အံ့ ရူပံဟူသော ပထမာဝိဘတ်သည် ကံကို ပြရာ၏၊ ပြကား မပြခဲ့။ ကတ္တားကို ပြတတ်သော စတုတ္ထဖျာနလာဘိနာဟူသော တတိယန္တပုဒ်ကို ဆိုရာ၏၊ ဆိုကား မဆို။

ကမ္မကတ္တား၏ ကြိယာပုဒ် အကယ်၍ဖြစ်အံ့ ပီယတေဟူသော ကမ္မကတ္တား၏ ကြိယာပုဒ်သည် ပါနိယံဟူသော ကံရှိသကဲ့သို့၊ ဝိဘဝိယျတိဟူသော ကြိယာသည် ကံကား မရှိ။

ဝိဘဝိယျတိဟူသော ပုဒ်သည် ကတ္တား၏ ကြိယာပုဒ် ဖြစ်အံ့ ဝိဘဝတိဟူသော ပုဒ်သည် ယပစ္စည်းမပါဘဲ တည်သကဲ့သို့၊ ဝိဘဝိယျတိသည် ယပစ္စည်းနှင့်တကွ တည်၏။

ဘူဝါဒိဂိုဏ်း၌ ယပစ္စည်းမသက်၊ ဒိဝါဒိဂိုဏ်း၌သာလျှင် ကတ္တားအနက်၌ ယပစ္စည်း သက်၏။

ဘူဓာတ်သည် ဒိဝါဒိဂဏိကဓာတ် မဟုတ်၊ ဘူဝါဒိ စုရာဒိ ဂဏိကဓာတ်သာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဝိဘဝိယျတိ စသည်၌ ယပစ္စည်းကို ဘာေအနက်၌ သက်သည်ဟု သန္နိဋ္ဌာန်ကျ မှတ်အပ်၏။

[လိုရင်းကား ဝိဘဝိယျတိ ပုဒ်သည် ကံဟောပုဒ်နှင့်သော တူသောပုဒ်သာ ဖြစ်သောကြောင့်ငှင်း၊ ကံပုဒ် မဟုတ်သောကြောင့်ငှင်း၊ ကမ္မကတ္တားပုဒ်စသည် မဟုတ်သောကြောင့်ငှင်း၊ ဝိဘဝိယျတိပုဒ်၌ ယပစ္စည်းကို ဘာေဟောဟု မှတ်ရမည် ဟူလို။]

ယင်းစကားရပ်တို့၌ အခြေခံနားလည်နိုင်ရန် သဒ္ဒနီတိ ပဒမာလာ နိသျ၊ ၁၊ ၃၅၊ ၃၆၊ လာ စကားရပ်တို့ကို ဗဟုသုတအနေဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း မှတ်သားရာ၏

ကထံ သမေတဿ ဝိဘောတိ ရူပံ၊ သုခံ ဒုခံ ဝါပိ ကထံ ဝိဘောတိ။

ဧတံ မေ ပဗြူဟိ ယထာ ဝိဘောတိ၊ တံ ဇာနိဿာမာတိ မေ မနော အဟု။ (နိမ္မိတဗုဒ္ဓအမေး)

န သညသညီ န ဝိသညသညီ၊ နောပိ အသညီ န ဝိဘူတသညီ။

ဧဝံ သမေတဿ ဝိဘောတိ ရူပံ၊ သညာနိဒါနာ ဟိ ပပဉ္စသင်္ခါ။ (ပကတိဗုဒ္ဓအဖြေ) (ခု၊ ၄၊ ၄၁၄၊ ခု၊ ၇၊ ၂၁၅၊ ၂၁၆)

ကထံ သမေတဿ ကထံ ပဋိပန္နဿ ။ပ။ ရူပံ ဝိဘောတိ ဝိဘဝိယျတိ အတိက္ကမိယျတိ သတိက္ကမိယျတိ ဝီတိဝတ္တိယျတိ။ (မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိတော်။ ခု၊ ၇၊ ၂၁၅၊ ၂၁၆)

ဝိဘောတိ ရူပန္တိ ရူပံ ဝိဘောတိ န ဘဝေယျ၊ သုခံ ဒုခံ ဝါတိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌရူပမေဝ ပုစ္ဆတိ။ (မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃၁၃၊ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၆၈)

ရူပံ–သည်၊ ဝိဘောတိ – မဖြစ်သနည်း၊ (ကတ္တုရုပ်)

ရူပံ–သည်၊ ဝိဘောတိ – ကင်းရာ ချုပ်ရာ မဖြစ်ရာသနည်း။ (ဘာဝရုပ်)

ရူပံ–ကို၊ ဝိဘောတိ – လွန်အပ်သနည်း။ (ကမ္မရုပ်)

ဤမဟာနိဒ္ဒေသပါဠိတော်၌ ရူပံ ဝိဘောတိဖြင့် ကတ္တား၊ ဝိဘဝိယျတိဖြင့် ဘာေ၊ အတိက္ကမိယျတိ စသည်ဖြင့် ကံ အနက်ကို ပြသည်။ ဤသို့ သံဝဏ္ဏနာ၌ သုံးရပ်ကို မြင်သဖြင့် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၌ သုံးရပ် သင့်သည်ကို သိအပ်၏၊ သဒ္ဒနီတိဆရာကား ဝိဘဝိယျတိပုဒ်၏ ဒုဗ္ဗိညေယျ ဘာဝရုပ်ကိုသာ ဆုံးဖြတ်တော်မူသည်။ (နီတိ၊ ပဒ၊ သျ၊ ၁၊ ၃၅၊ ၃၆)

ဘူယတေတိ စ–၌ **စသဒ္ဒါ**ဖြင့် ရူပံ ဝိဘူယတေ (ဝိဘာဝိယျတိ)၊ သော ပဟီယိဿတိ–စသော ပုံစံများကို ဆည်းသည်။

ရူပံ–ဥတုဇအစရှိသောရုပ်သည်၊ ဝိဘူယတေ–အလိုလို ပျက်တတ်၏။

သော–ထိုဘယ ဆမ္ဘိတတ္တ စသည်သည်၊ ပဟီယိဿတိ–အလိုလို ပယ်ဖျောက်လတံ့ဟု ကမ္မကတ္တားအနက်ပေး။ (ကေနစိဆရာအလို)

ရူပံ–ဥတုဇအစရှိသောရုပ်သည်၊ ဝိဘူယတေ (ဝိဘာဝိယျတိ–ပျက်ခြင်း၊ သော–ထိုဘယဆမ္ဘိတတ္တ စသည်သည်၊ ပဟီယိဿတိ–ပျောက်ခြင်းဟု ဘောအနက်ပေး။ (သဒ္ဒနီတိ အလို)

မေး။ ယံ ဘဝိဿတိ ဘယံ ဝါ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ လောမဟံသော ဝါ၊ သော ပဟီယိဿတိ–၌ သော ပဟီယိဿတိကို ကေစိဝါဒ သဒ္ဒနီတိဝါဒအားဖြင့် ခွဲခြားအနက်ပေးပါ။ (၁၃၅၄–သကျ)

သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ ၃၇၉၌ လာသော ကေစိဝါဒကို အောက်ပါအတိုင်းမှတ်။

သော ပဟီယိဿတိ၊ တေ သံကိလေသိကာ ဓမ္မာ ပဟီယိဿန္တိ၊ ရူပံ ဝိဘာဝိယျတိ၊ အဂ္ဂိဇာဟိ ပုဗ္ဗေဝ ဘူယတေ စသည်တို့၌ ယပစ္စည်းကို ကံအနက်၌ သက်၊ ဘောအနက်၌ သက်သည်မဟုတ်။ သယမေဝ ပီယတေ ပါနီယံ၊ သယမေဝ ကဋော ကရီယတေ ပြယုဂ်တို့ကဲ့သို့ ကမ္မကတ္တား၏ အစွမ်းဖြင့် ဤပြယုဂ်တို့ကို မှတ်အပ်ကုန်၏ ဟု ကေစိဆရာတို့ ဆိုကြကုန်၏။

[ကမ္မကတ္တားဟော ကြိယာပုဒ်ဟူ၍ သီးသန့်မရှိ၊ ကံဟောကြိယာပုဒ်ကိုပင် ကမ္မကတ္တားဟော ကြိယာပုဒ် လုပ်ထားသည်။]

ယင်း ကေစိဝါဒကို သဒ္ဒနီတိဆရာက ပယ်ထားသည်။

ကမ္မကတ္တားရုပ်ဟု ဆိုသည်ရှိသော် ပီယတေ ကရီယတေတို့ကဲ့သို့ ပဇဟိယိဿန္တိ အစရှိကုန်သော သကမ္မက ဓာတ်ရုပ်တို့ကို ဆိုထိုက်ကုန်၏။ (ယခုမူ ပဟီယိဿန္တိ ဟု ဆိုထားသည်) ထို့ကြောင့် ကေစိဝါဒ မသင့်ပါ။

ကမ္မကတ္တားသည် အပြားမရှိသော်လည်း (ဝါ) တနက်တည်းသာ ရှိသော်လည်း များစွာသော ကမ္မကတ္တားဟော ပြယုဂ်တို့ကို ရည်ရွယ်၍ (ဝါ) ကမ္မကတ္တားဟော ပြယုဂ်တွေ များစွာရှိသောကြောင့် ကမ္မကတ္တုူသုဟု ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုထားသည်။ ဤပြခဲ့ပြီးအဓိပ္ပါယ်တို့ကား **ဒီပနီ**အဖွင့်အလိုတည်း။

ဋီကာဆရာကား အောက်ပါအတိုင်း ဆို၏။

ပဟီယိဿန္တိ ပြယုဂ်သည် ကမ္မရုပ်ဖြစ်၏။ ဘူယတေ ပြယုဂ်သည် ကတ္တုရုပ်ဖြစ်သည်။

ထိုဋီကာအလို အနက်ပေးလျှင်–

တေ–ထိုသံကိလေသိကတရားတို့ကို၊ ပဟီယိဿန္တိ–ပယ်အပ်ကုန်လတံ့။

ရူပံ–ဥတုဇအစရှိသောရုပ်သည်၊ ဘူယတေ–ဖြစ်တတ်၏ဟု ကေနစိဝါဒအရ အနက်ပေးရမည်။

ကမ္မကတ္တုူသုပုဒ်ကို ဋီကာအလို

ကမ္မကတ္တုူသု–ကံအနက် ကတ္တားအနက်တို့၌ဟု အနက်ပေးရမည်။

အမှာ။ ဤဆိုခဲ့ပြီး ဋီကာဝါဒကို မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိဆရာက မသင့်ဟု ပယ်ဖျက်ထားသည်။

(၂၉၅)ဂါထာ
ဘာဝကတ္တရိ ပစ္စတ္တံ၊ သဒ္ဒနီတိယမုစ္စတေ။
ပစ္စတ္တံ တတိယတ္ထေတိ၊ ဒဠှံ ကတွာပရေနုစ။

ဘောဟောကြိယာ၏ကတ္တား၌ အဘယ်ဝိဘတ် သက်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပဟီယိဿန္တိ တေ၌ တေဟူသော ပုဒ်ဝယ် ကတ္တားအနက်၌ ပဌမာဝိဘတ်သက်ထားသည်။

ရူပံ ဘူယတေ၌ ရူပံပုဒ်ဝယ် ကတ္တားအနက်၌ ပဌမာဝိဘတ်သက်ထားသည်ဟု သဒ္ဒနီတိ၌ဆို၏။

သဒ္ဒနီတိဆရာက–

ဘောဟောကြိယာ၏ကတ္တားပုဒ်ဝယ် ပဌမာ, တတိယာ ဝိဘတ်(၂)မျိုး ထားနိုင်သည်ဟု ဆို၏။

သို့သော် **သစ္စသံခိပ်ကျမ်း**လာ ရူပံ ဘူယတေ ဟူသောပါဠိ၊ မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိတော်လာ ရူပံ ဘဝီယတေ ဟူသောပါဠိ၊ ဇဂ္ဂသုတ်လာ သော ပဟီယိဿတိ ဟူသောပါဠိများကို တွေ့မြင်ရသောကြောင့်၎င်း၊ ယင်းပါဠိတော်များက သဒ္ဒါကျမ်းထက် အားကောင်းသောကြောင့်၎င်း ဘောဟောကြိယာ၏ ကတ္တား၌ ပဌမာဝိဘတ် သက်သောဝါဒက ပို၍ခိုင်မြဲပေသည်ဟု (နီတိ၊ပဒ၊၁၀) ဆို၏။

အပရေဆရာကား ပဟီယိဿန္တိ တေ၌ တေဟူသောပုဒ်ဝယ် တတိယာဝိဘတ်၏ အဝုတ္တကတ္တား အနက်၌ ပဌမာဝိဘတ် သက်ထားသည်။

ရူပံ ဘူယတေ၌ ရူပံပုဒ်ဝယ် တတိယာဝိဘတ်၏ အဝုတ္တကတ္တားအနက်၌ ပဌမာဝိဘတ် သက်ထားသည်ဟု ဆို၏။

နိယံ။ ။ ဘော၏ကတ္တား၊ အများဆရာ၊ တတိယာ၊ နီတိဆရာ၊ ပဌမာ။

မေး။ ဘာဝကတ္တရိ ပစ္စတ္တံ–၌ ကတ္တရိသရုပ်ကို အထောက်ပြ ဖြေ။ (၁၃၃၄–သကျ)

တတိယတ္ထေ–ထောက်၊ အဝုတ္တကတ္တား ဖြစ်သည်၊ (သကျအဖြေ)

[မှတ်ဖွယ်။ အဆိုပါ ပဟီယိဿန္တိ တေ၊ ရူပံ ဘူယတေ၊ သော ပဟီယိဿန္တိ၊ ရူပံ ဝိဘူယျတိ ဟူသော ဝါကျတို့၌ ပဟီယိဿန္တိ စသော ဘာဝဝါစကကြိယာသည် မဟောအပ်သော အဝုတ္တကတ္တား အနက်၌ ပဌမာဝိဘတ် သက်ထားသောကြောင့် "ဟောရာဟောရာ ပဌမာ၊ မဟောလျှင် ဒုတိယာနှင့် တတိယာ"ဟူသော နိယံသည် **ယေဘုယျသာ** ဖြစ်၏။ **]**

ဤပုံစံတို့၌ ပဌမာဝိဘတ်သည် သဒ္ဒနီတိအလို ကတ္တားအနက်ကို မဟော၊ အပရေဆရာအလို ကတ္တားအနက်ကို ဟော၏ဟုမှတ်။

မေး။ ရူပံ ဘူယတေ၌ ဘောဟော ဘူယတေကြိယာ၏ ရူပံဟူသော ကတ္တားပုဒ်ဝယ် အဘယ်အနက်၌ အဘယ် ဝိဘတ် သက်သည်ကို အကြောင်းနှင့်တကွ သဒ္ဒနီတိဝါဒ အပရေဝါဒ အရ ဖြေဆိုခဲ့ပါ။ (၁၃၅၅–စေတီ)

(၂၉၆)ဂါထာ
ကတ္တာဒိဘေဒလိင်္ဂတ္ထ–မတ္တာပေက္ခေန တိဌတေ။
ယော ကဒါစိ သဝုတ္တိစ္ဆာ–နုပရောဓေန မန္ယတေ။

ကတ္တားစသော အနက်တို့သည် လိင်္ဂတ္ထပင်မည်၏၊ တပါးအခြားမဟုတ်၊ ထို့ကြောင့် အဝုတ္တကတ္တားအနက်၌လည်း **လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ**သုတ်ဖြင့် ပဌမာဝိဘတ်သက်ရသည်၊ ယင်းသို့ သက်ရသော်လည်း တခါတရံသာ သက်ရသည်ဟူသော သဒ္ဒနီတိဝါဒကို ပြရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပဟီယိဿန္တိ တေ၊ ရူပံ ဘူယတေ–ဟူသောပြယုဂ်တို့၌ တေပုဒ် ရူပံပုဒ်တို့ဝယ် ကတ္တားအနက်၌ ပဌမာဝိဘတ်သက်ပါဟု (၂၉၅)ဂါထာ၌ သဒ္ဒနီတိအလို ဆိုခဲ့၏။

ယင်းသို့သက်လျှင် ထိုပဌမာဝိဘတ်က ကတ္တားအနက်ကို ဟောသလော၊ ကတ္တားအနက်ကို ဟောလျှင် လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ–သုတ်ဖြင့် ဆန်ကျင်သည် မဟုတ်ပါလောဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အဆိုပါ ပြယုဂ်တို့၌ ပဟီယိဿန္တိကြိယာသည် ဘောဟောကြိယာဖြစ်၍ တေဟူသော ကတ္တားကို မဟော၊ ထို့ကြောင့် တေဟူသောပုဒ်သည် အဝုတ္တကတ္တားဖြစ်သည်။

ဘူယတေကြိယာသည် ဘောဟောကြိယာဖြစ်၍ ရူပံဟူသော ကတ္တားကို မဟော၊ ထို့ကြောင့် ရူပံဟူသောပုဒ်သည် အဝုတ္တကတ္တားဖြစ်သည်။

ထိုအဝုတ္တကတ္တားအနက်သည်လည်း လိင်္ဂတ္ထ၌ပါဝင်၏၊ လိင်္ဂတ္ထပင်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ယင်း တေဟူသော ရူပံဟူသော အဝုတ္တကတ္တားပုဒ်တို့၌ လိင်္ဂတ္ထကို ထွန်းပြခြင်းငှါ ပဌမာဝိဘတ်ကို **လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ**သုတ်ဖြင့် သက်ရသည်။

ယင်းအဝုတ္တကတ္တားအရာ၌ ပဌမာဝိဘတ်သက်ခြင်းသည်လည်း အခါခပ်သိမ်းကား မဟုတ်၊ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုအားမဆန့်ကျင်သောအားဖြင့် တခါတရံသာ သက်ရသည်။

[မှတ်ချက်။ ဤဂါထာကို ထောက်၍ လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ၌ လိင်္ဂတ္ထအရ သကတ်ဒြဗ်လိင်ဟူသော (၃)မျိုးသာမက သချ်ာသာမန်၊ ကာရကသာမန်၊ အကာရကသာမန်အနက်များကိုလည်း ရသင့်သည်ဟု မှတ်သားရာ၏။ **]**

ပဟီယိဿန္တိ တေ၊ ရူပံ ဘူယတေပုံစံတို့၌ အပရေဆရာတို့အလို ပဌမာဝိဘတ်ကို **အာလပနေ စ**သုတ်၌ **စ–သဒ္ဒါ**ဖြင့် သက်ရသည်။

မေး။ ကတ္တာဒိဘောဒလိင်္ဂတ္ထ ။လ။ နုပရောဓေန မနျတေ–၌ ပေယျာလဖော်၍ ထိုဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပြပါ။ (၁၃၂၉–စေတီ)

မေး။ ကတ္တာဒိဘောဒလိင်္ဂတ္ထ အစရှိသော ဂါထာ၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၅–စေတီ)

(၂၉၇)ဂါထာ

သကမ္မာကတ္တုကမ္မေသု၊ အာချာတပစ္စယာ သိယုံ။
နစ ဘာဝေ အကမ္မာတု၊ ကတ္တုဘာဝေ န ကမ္မနိ။

ကံပုဒ်ပါမှ အဓိပ္ပါယ်ပြည့်စုံသောဓာတ်ကို သကမ္မကဓာတ်ဟုခေါ်သည်။

ထိုသကမ္မကဓာတ်တို့နောင် အာချာတ်ဝိဘတ် ကိတ်ပစ္စည်းတို့သည် ကတ္တားအနက် ကံအနက်၌ သက်ရာ၏၊ ဘောအနက်၌ မသက်ရ။

ကံပုဒ်မပါသော်လည်း အဓိပ္ပါယ်ပြည့်စုံသောစာတ်ကို အကမ္မကစာတ်ဟု ခေါ်သည်။

ယင်းအကမ္မကစာတ်တို့နောင် အာချာတ်ဝိဘတ် ကိတ်ပစ္စည်းတို့သည် ကတ္တားအနက် ဘောအနက်၌ သက်ရ၏၊ ကံအနက်၌ မသက်ရ။

မေး။ အာချာတ်ဝိဘတ်တို့၏ သက်ရာစာတ်နှင့် ဝါစ္စအနက်တို့ကို ပြယုဂ်နှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၉–စေတီ) (၂၉၇–၂၉၈ဂါထာဖြင့် ဖြေ)

အာချာတပစ္စယာဟူသောပါဌ်ဖြင့် ဥပလက္ခဏနည်းအားဖြင့် ကိတ်ပစ္စည်းကိုပါ ယူ။ (ဋီ)

(၂၉၈)ဂါထာ

ကမ္မဿာဝစနိစ္ဆာယံ၊ သကမ္မချာတပစ္စယာ။

ဘာဝေပိ တံ ယထာ ဂဧဟော၊ ဒေဝဒတ္တေန ပစ္စတေ။

(၂၉၇)ဂါထာလာ သကမ္မကစာတ်နောင် ဘောအနက်၌ အာချာတ်ဝိဘတ်များ မသက်ရဟူသော စကားရပ်ကို ချွင်းချက်ပြုလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကံကို မဆိုလိုသောအခါ သကမ္မကစာတ်နောင် အာချာတ်ဝိဘတ်များသည် ဘောအနက်၌ သက်၏။ ပုံစံကား–ဂဧဟော ဒေဝဒတ္တေန ပစ္စတေတည်း။

ဤ၌ ပစ္စတေဝယ် ပစစာတ်သည် သကမ္မကစာတ်ပင်ဖြစ်၏၊ သို့ရာတွင် ကံကို မဆိုလိုသောကြောင့် ယင်းပစစာတ်နောင် တေဝိဘတ်နှင့် ယပစ္စည်းကို ဘောအနက်၌ သက်ထားသည်။

(၂၉၇)(၂၉၈)ဂါထာတို့ကို ပေါင်းလိုက်လျှင် သကမ္မကစာတ်နောင် ဘောကံကတ္တားအနက် (၃)ပါး၌ အာချာတ်ဝိဘတ်များသက်သည်။

အကမ္မကစာတ်နောင်ကား ကတ္တားနှင့် ဘောအနက် (၂)ပါး၌ အာချာတ်ဝိဘတ်များသက်၏ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။

မေး။ သကမ္မကစာတ်နောင် ဘောအနက်၌ အာချာတ်ဝိဘတ် သက်နိုင်/မသက်နိုင် ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပြီး၊ အကိုးသာဓကေ ထုတ်ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၄၃–စေတီ)

(၂၉၉)ဂါထာ

ဝတ္တိစ္ဆာ န ဘဝေ သန္တ–မ ပျသန္တံပိ သာ ဘဝေ။

တံ ယထာ နုဒရာ ကညာ၊ သမုဒ္ဒေါ ကဏ္ဍိကာတိ စ။

ဝတ္တိစ္ဆာအားဖြင့် သဒ္ဒါဖြစ်ပုံကို ဥဒါဟရဏ်နှင့်တကွ ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သဒ္ဒါအရာ၌ ကျွမ်းကျင်သော ပညာရှိတို့သည် တခါတရံ ထင်ရှားရှိသော အရာဝတ္ထုကိုလည်း မဆိုလိုဘဲ ရှိတတ်သေး၏။

ပုံစံကား–အနုဒရာ ကညာ တည်း။

ဤပုံစံဝယ် ဝမ်းဗိုက်မရှိသော အမျိုးသမီးဟူ၍ လောက၌ မရှိစေကာမူ သဒ္ဒါအရာဝယ် ကျွမ်းကျင်သော ပညာရှိတို့၏ ဝတ္တိစ္ဆာအားဖြင့် “အနုဒရာ ကညာ”ဟု သဒ္ဒါပုံစံ ဖြစ်နေသည်။

တခါတရံဝယ် လောက၌ ထင်ရှားမရှိဘဲ မဟုတ်ဘဲလည်း ဆိုလိုသောအရာ ရှိတတ်သေး၏။

ပုံစံကား–သမုဒ္ဒေါ ကုဏ္ဍိကာတည်း။

ဤပုံစံ၌ ရေကရားသည် သမုဒ္ဒရာကဲ့သို့ ရေများမရှိ၊ ထိုသို့မရှိစေကာမူ ရေများရှိသကဲ့သို့ တင်စား၍ ပညာရှိတို့က ဆိုလိုသောကြောင့် "သမုဒ္ဒေါ ကုဏ္ဍိကာ"ဟု သဒ္ဒါပုံစံ ဖြစ်နေသည်။

အနုဒရာကို နတ္ထိ ဥဒရံ ဧတိဿာတိ အနုဒရာဟု ပြု။

ကညာကို ကံ ဥဒကံ ဓာနာတီတိ ကညာဟုဝင်း၊

ကံ ပုရိသံ ဉာတိ တောသေတီတိ ကညာဟုဝင်း ပြု။

(၁၀၀)ဂါထာ

သတ္တာကရဏရူပါ ဟိ၊ ဓာတွတ္ထာ သကလာ တတော။

ဘာဝေါ ကြိယာစ သာမည်၊ သကလေသွေ၀ ဂမျတေ။

ပစတိကို ပစနံ ကရောတိဟုဝင်း၊ သယတိကို သယနံ ကရောတိဟုဝင်း၊ သယနံ ဘဝတိဟုဝင်း အထက်၌ ဆိုလတံ့သောအနက်၏ အကြောင်းကို ရှေးဦးစွာ ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဓာတ်နက်ဟူသမျှသည် ထင်ရှားခြင်း ဘူဓာတ်၏သဘော၊ ပြုခြင်း ကရဓာတ်၏သဘောရှိသည်။ ထို့ကြောင့် သာမညဖြစ်သော ဖြစ်ခြင်းဟူသော အနက်ကိုဟောသည့် ဘူဓာတ်၊ ပြုခြင်းဟူသော အနက်ကို ဟောသည် ကရဓာတ်တို့သည် ဓာတ်နက်ဟူသမျှ၌ ပျံ့နှံ့နိုင်ကြပေသည်။

ဆိုလိုရင်းကား–ဘူဓာတ်၊ ကရဓာတ်တို့သည် ပစဓာတ်၏ချက်ခြင်းအနက်၊ သိဓာတ်၏ အိပ်ခြင်းအနက်၊ ဂမုဓာတ်၏သွားခြင်းအနက်စသော ဓာတ်တို့၏ အနက်ဟူသမျှကို ဟောနိုင်ကြပေ သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

နိယံ။ ခပ်သိမ်းဓာတ်တွင်၊ နက်မထင်က၊ သကတ္ထကို၊ ရှေ့ကသွင်းကာ၊ ဘူကရာနှင့်၊ ဖွင့်ကာပြလေစမြဲတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၀၅)

ဤဂါထာ၌ သာမညံပုဒ်သည် နိယတနပုလ္လိင်ဖြစ်သောကြောင့် ပဓာနဝိသေသျဖြစ်သော ဘာဝေါပုဒ်သည် ကြိယာပုဒ်တို့၏ လိင်သို့ မလိုက်ပေ။

(၁၀၁)(၁၀၂)ဂါထာ

သာမညသဒ္ဒတော တေန၊ သဗ္ဗဓာတွတ္ထဒီပနံ။

ယုတ္တံ ဘာဝါဒိသဒ္ဒေန၊ ရက္ခဝါစ္စာ ဝေါဒိ၀။

ဝိသေသာ န တု ပါကာဒိ–သဗ္ဗဓာတွတ္ထဒီပကာ။

န ပလာသာဒယော သဒ္ဒါ၊ သဗ္ဗရက္ခပကာသကာ။

ဘူဓာတ် ကရဓာတ်တို့သည် ဓာတ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော သာမညသဒ္ဒါများ ဖြစ်သောကြောင့် အလုံးစုံသော ဓာတ်တို့၏အနက်ကို ဘူဓာတ် ကရဓာတ်တို့ဖြင့် ဖွင့်ပြခြင်းသည် သင့်လျော်၏။

ဆိုလိုရင်းကား–ဘူဓာတ် ကရဓာတ်တို့က သာမညသဒ္ဒါဖြစ်သောကြောင့် ဓာတ်နက်မှန်သမျှကို ဘူဓာတ် ကရဓာတ်ဖြင့် ဖွင့်ပြနိုင်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဥပမာ–ရက္ခသဒ္ဒါသည် သစ်ပင်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော သာမညသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့် **ဓဝ**သဒ္ဒါ၏ အနက်ဖြစ်သော **မျောက်ငိုပင်**ဟူသော အနက်ကိုလည်း ရက္ခသဒ္ဒါက ဟောနိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

ဂမု ပစ–စသော ဝိသေသဓာတ်တို့သည် ကျက်ခြင်းချက်ခြင်းစသော ခပ်သိမ်းသော ဓာတ်နက်ကို မပြနိုင်၊ မဟောနိုင်ပေ။

ဥပမာ–ပေါက်ပင်အနက်ကို ဟောသော ဝိသေသဖြစ်သော **ပလာသ**သဒ္ဒါသည် သစ်ပင်အားလုံးကို မဟောနိုင်သကဲ့သို့ ဖြစ်၏။

ဤဂါထာကို အကျဉ်းချုံးလိုက်လျှင် ရက္ခသဒ္ဒါ သာမညဖြစ်သောကြောင့် မန်းကြီး ရှောက် သံပရာ–စသော သစ်ပင်အားလုံးကို ဟောနိုင်သကဲ့သို့–

ထိုအတူ ဘူဓာတ် ကရဓာတ်တို့သည် သာမညသဒ္ဒါများ ဖြစ်သောကြောင့် ကျက်ခြင်း ချက်ခြင်း သွားခြင်း–စသော အနက်ဟူသမျှကို ဟောနိုင်ကြသည်။

ပလာသသဒ္ဒါသည် ဝိသေသဖြစ်သောကြောင့် သစ်ပင်အားလုံးကို မဟောနိုင်သကဲ့သို့၊

ဂမု ပစ–စသောဓာတ်တို့သည် ဝိသေသသဒ္ဒါများ ဖြစ်သောကြောင့် ကျက်ခြင်း ချက်ခြင်း စသော ဓာတ်နက် ဟူသမျှကို မဟောနိုင်ကြပေ၊ ဤသို့ အဓိပ္ပါယ်ရသည်။

ဤပြအပ်ပြီးသော အကြောင်းများကြောင့် ပစတိကို ပစနံ ကရောတိဟုငြင်း၊ ပစနံ ဘဝတိဟုငြင်း၊ သယတိကို သယနံ ကရောတိဟုငြင်း၊ သယနံ ဘဝတိဟုငြင်း စသည်ဖြင့် ဆိုနိုင်သည်။

အကျဉ်းချုပ်မှာ–ကရဓာတ်သည် သာမညသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့် ပစတိကို ပစနံ ကရောတိဟု ဖွင့်နိုင်သည်၊ သယတိကို သယနံ ကရောတိဟု ဖွင့်နိုင်သည်။

ဘူဓာတ်သည် သာမညသဒ္ဒါ ဖြစ်သောကြောင့် ပစတိကို ပစနံ ဘဝတိဟုငြင်း၊ သယတိကို သယနံ ဘဝတိဟုငြင်း ဖွင့်နိုင်သည်။

မေး။ မုဒ္ဒံ ပစတိ၌ ပစတိကို ပစနံ ဘဝတိဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၆၅–စေတိ)

(၁၀၃)ဂါထာ

ကြိယာဝိသေသနံ ကတ္တု–ကမ္မတ္တေ တိဋ္ဌတေ ယတော။
သိဒ္ဓံ ဉာယေန တံ တသ္မာ၊ န တဒတ္ထံ ဝိသုံ ဝိဓိ။

ကြိယာဝိသေသနပုဒ်များသည် အဘယ်သုတ်ဖြင့် အဘယ်ဝိဘတ်များ သက်ရမည်နည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကြိယာကို အထူးပြုသောပုဒ်သည် ကြိယာဝိသေသနမည်၏။

မုဒ္ဒံ ပစတိ၌ မုဒ္ဒံသည် ပစတိကြိယာကို မနူးမနပ်ကျက်ခြင်းမှ အထူးပြုသောကြောင့် ကြိယာဝိသေသနမည်၏။

မေး။ မုဒ္ဒံ၏ ကြိယာဝိသေသနဖြစ်ရခြင်း အကြောင်း။ (၁၃၄၀–သကျ)

သုခံ သယတိ၌ သုခံသည် သယတိကြိယာကို ဆင်းဆင်းရဲရဲအိပ်ခြင်းမှ အထူးပြုသောကြောင့် ကြိယာဝိသေသနမည်၏။

ယင်းကြိယာဝိသေသနသည် ကတ္တားအဖြစ် ကံအဖြစ်၌တည်သောကြောင့် ကတ္တားအဖြစ်အား လျော်စွာ ပဌမာဝိဘတ်, ကံအဖြစ်အားလျော်စွာ ဒုတိယာဝိဘတ်များသက်၍ ရုပ်ပြီးသည်။

ထို့ကြောင့် ကြိယာဝိသေသနအကျိုး၄ါ သုတ်ကို ရှင်ကစ္စည်းဆရာ မဆိုတော့၊ လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာ သုတ်၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ–သုတ်တို့ဖြင့်ပင် ပဌမာဝိဘတ် ဒုတိယာဝိဘတ်များသက်၍ ရုပ်ပြီးနိုင်သည်။

မေး။ မုဒုံ ပစတိ၊ သုခံ သယတိ၌ မုဒုံ သုခံ–ဟူသော ကြိယာဝိသေသနပုဒ်များအတွက် ဝိဘတ္တိဝိဓိသုတ်ကို ကစ္စည်းဆရာ အဘယ့်ကြောင့် မစီရင်သနည်း၊ (၁၃၄၉–စေတိ)

မေး။ ကြိယာဝိသေသနနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သုတ်သီးခြား မတည်ရခြင်းအကြောင်းနှင့် တကွ မှတ်သားဘွယ်များကို ဘေဒစိန္တာဆရာ ပြဆိုသည့်အတိုင်း စုံလင်စွာ ပြဆိုပါ။ (၁၃၃၀–စေတိ)

သိဒ္ဓံ နျယေနပါဌ်ဖြင့် ဆိုလတ့်သော ဘဝတိ ကရောတိဟူသော အာချာတ်ပုဒ်က ကတ္တုဝါစက ဖြစ်သောကြောင့် ဘဝတိကြိယာရှိလျှင် ကတ္တားအဖြစ်အားလျော်သော ပဌမာဝိဘတ်၊ ကရောတိကြိယာ ရှိလျှင် ကံအဖြစ်အားလျော်သော ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ရုပ်ပြီးသည်ဟု ပြသည်။

မေး။ မုဒုံဟူသော ကြိယာဝိသေသန၌ ဒုတိယာဝိဘတ် သက်နိုင်သောနည်းကို ဘေဒစိန္တာနှင့်အညီ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၅–စေတိ)

မေး။ ကြိယာဝိသေသနပုဒ်၌ ပဌမာဝိဘတ် ဒုတိယာဝိဘတ်တို့ သက်ရခြင်းအကြောင်းတို့ကို အသီးသီး ရေးပါ။ (၁၃၅၃–သကျ)

မေး။ သုခံ သယတိ၌ သုခနောင် ပဌမာ ဒုတိယာဝိဘတ် သက်ရာအခါတို့ကို အကြောင်းပြ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၉–သကျ)

[မှတ်ချက်။ ပဌမာဝိဘတ်ကို လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာသုတ်ဖြင့် သက်၊ ဒုတိယာဝိဘတ်ကို ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် သက်ရသည်။**]**

မုဒုံ ပစတိ၌ မုဒုံ ပစနံ ဘဝတိဟုဖွင့်လျှင် မုဒုံကို မုဒုတည်၊ လိင်္ဂတ္ထေ ပဌမာသုတ်ဖြင့် သိဝိဘတ် သက်၊ နိဂ္ဂဟီတဉ္စသုတ်ဖြင့် ဒုထက်၌ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ သိချေ၊ ပြီး၏။

မုဒုံ ပစနံ ကရောတိဟုဖွင့်လျှင် မုဒုတည်၊ ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာသုတ်ဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်သက်၊ အံမော နိဂ္ဂဟိတံ ဈလပေဟိသုတ်ဖြင့် စီရင်၍ မုဒုံဟု ပြီးသည်။

(၂၀၄)ဂါထာ

မုဒုံ ပစတိ ဣစ္စတြ၊ ပစနံ ဘဝတီတိစ။
သုခံ သယတိ ဣစ္စတြ၊ ကရောတိ သယနန္တိ စ။

ကြိယာဝိသေသနသည် ကတ္တားကံ၌ အဘယ်သို့ တည်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤ ဂါထာကို ရေးသည်။

မုဒုံ ပစတိကို "မုဒုံ ပစနံ ဘဝတိ"ဟု ဖွင့်လိုက်လျှင် ဘဝတိဟူသော ကြိယာတပါးရှိ၍ ပဓာန ကြိယာသည် ကတ္တားအဖြစ်တည်သောကြောင့် မုဒုံဟူသော ဝိသေသနသည်လည်း ပစနံဟူသော ကတ္တားနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်ရကား ကတ္တား၌တည်သည်ဟု ဆိုရသည်။

မေး။ မုဒုံ၏ ကတ္တားအဖြစ်၌ တည်ရှိပုံကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၅–စေတိ)

"မုဒုံ ပစနံ ကရောတိ"ဟုဖွင့်လျှင် ကရောတိဟူသော ကြိယာတပါးရှိ၍ ပဓာနကြိယာသည် ကံအဖြစ်တည်သောကြောင့် မုဒုံဟူသော ဝိသေသနသည်လည်း ပစနံဟူသောကံနှင့် တုလျာဓိကရဏ ဖြစ်ရကား ကံ၌တည်သည်သည်ဟု ဆိုရသည်။

မေး။ မုဒုံ ပစတိကို ကံ ကတ္တားထည့် အနက်သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၄၀–သကျ)

သုခံ သယတိကို "သုခံ သယနံ ဘဝတိ"ဟု ဖွင့်လိုက်လျှင် ဘဝတိဟူသော ကြိယာတပါးရှိ၍ ပဓာနကြိယာသည် ကတ္တားအဖြစ်တည်သောကြောင့် သုခံဟူသော ဝိသေသနသည်လည်း သယနံဟူသော ကတ္တားနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်ရကား ကတ္တား၌တည်သည်သည်ဟု ဆိုရသည်။

"သုခံ သယနံ ကရောတိ"ဟု ဖွင့်လိုက်လျှင် ကရောတိဟူသော ကြိယာတပါးရှိ၍ ပဓာန ကြိယာသည် ကံအဖြစ်တည်သောကြောင့် သုခံဟူသော ဝိသေသနသည်လည်း သယနံဟူသော ကံနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်ရကား ကံ၌တည်သည်သည်ဟု ဆိုရသည်။

(၃၀၅)ဂါထာ

ကမ္မသဒ္ဒေါ ယထာ ကမ္မေ၊ တထာ ဘာဝေပိ တေနဝါ။
ကမ္မတ္ထေတျေကသေသန၊ ပဒီပနယတောပိ ဝါ။

ကြိယာဝိသေသနပုဒ်တို့၌ ပဌမာဝိဘတ် မသက်ဘဲ 'ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ'သုတ်ဖြင့် ဒုတိယာ ဝိဘတ်ချည်း သက်နိုင်သော နည်းတနည်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ၌ ကမ္မပုဒ်ကို ကရီယတေတိ ကမ္မံဟု ပြုလျှင် ကံဟူသော အနက်ကို ဟော၏။

ကရဏံ ကမ္မံဟု ပြုလျှင် ကြိယာဟူသော အနက်ကို ဟော၏။

ထို့ကြောင့် ကမ္မဥ္စ ကမ္မဥ္စ ကမ္မံဟု ဧကသေသ် ပြုလျှင် (တနည်း) ပဒီပနည်းကြံလျှင် 'ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ'သုတ်ဖြင့် ကြိယာဝိသေသနပုဒ်များ၌ ဒုတိယာဝိဘတ်ချည်း သက်နိုင်သည်။

ရှင်းဦးအံ့။ အဆိုပါအတိုင်း ကမ္မပုဒ်ကို ဧကသေသ်ပြုလျှင် (သို့) ပဒီပနည်းကြံလျှင် ကမ္မတ္ထ–အရ ကြိယာအနက်လည်း ပါဝင်၏၊ ထို့ကြောင့် 'ကမ္မတ္ထေ ဒုတိယာ'သုတ်ဖြင့် ကြိယာအနက်၌ ထိုကြိယာ၏ဝိသေသနဖြစ်သောကြောင့် မုဒုံ သုခံစသော ကြိယာဝိသေသနပုဒ်များ၌လည်း ဒုတိယာ ဝိဘတ်ချည်း သက်နိုင်လေသည်။

မေး။ မုဒုံ ပစတိ၊ သုခံ သယတိတို့၌ မုဒုံ၊ သုခံတို့ဝယ် အဘယ်သုတ်ဖြင့် အဘယ်ဝိဘတ်သက်သနည်း၊ ကျမ်းဆရာအလိုကျ (၂)နည်းရှင်းလင်း ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၇–သကျ)

ဤဂါထာကို ထောက်၍ ကမ္မတ္ထေ–ကံအနက်, ကြိယာအနက်၌၊ ဒုတိယာ–ဒုတိယာ ဝိဘတ်သည်၊ ဟောတိ–ဖြစ်၏ဟု အနက်ပေး။

ဆီမီးသည် အမှောင်ကို ဖျက်ဆီးမှု၊ အလင်းကို ပြမှု၊ မီးစာကို လောင်စေမှု ဤ(၃)ခုကို တပြိုင်နက် ပြုနိုင်သကဲ့သို့ ထိုအတူ ကမ္မသဒ္ဒါတခုတည်းက ကံအနက် ကြိယာအနက်(၂)ခုကို တပြိုင်နက် ပြုနိုင် ဟောနိုင်သောနည်းကို **ပဒီပနည်း**ဟု ခေါ်သည်။

(၃၀၆)ဂါထာ

ဗာလာဝတာရသမ္ဗန္ဓ–စိန္တာဒီသု နပုံသကံ။
ဒုတိယေကဝစနန္တံ၊ ယံ တံ တဂ္ဂတိတီရိတံ။

အတ္တနောဝါဒ၊ သကဝါဒ၊ မိမိ၏ဝါဒကို ပြပြီး၍ အညေဝါဒကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကြိယာဝိသေသနသည် နပုံလိင်၊ ဒုတိယာဧကဝုစ်ဝိဘတ်အဆုံးရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် ဗာလာဝတာရ၊ သမ္ဗန္ဓစိန္တာကျမ်း စသည်တို့၌ ကြိယာဝိသေသနသည် နပုံလိင်၊ ဒုတိယာဧကဝုစ်ဝိဘတ် အဆုံးရှိသည် ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

ကြိယာဝိသေသနသည်

များသောအားဖြင့် လိင်မထင်ရှားသောကြောင့် နပုံလိင်ဖြစ်၏။

ပြီးစေအပ်သော သဘောရှိသောကြောင့် ဒုတိယန္တဖြစ်၏။

သာမညဧကဝုစ်သချ်ာဖြစ်သောကြောင့် ဧကဝုစ်ဝိဘတ်ဖြစ်၏။

ထို့အတူ ကြိယာဝိသေသနသည် ထိုကြိယာနှင့် တုလျာဓိကရဏဖြစ်သောကြောင့် ဒုတိယာ ဧကဝုစ်ဝိဘတ် အဆုံးရှိသည်ဟု မှတ်သားရာ၏။

မေး။ ကြိယာဝိသေသနပုဒ်သည် "နပုံလိင် ဒုတိယာ ဧကဝုစ် အဆုံးရှိ၏"ဟု ဗာလာဝတာရဆရာ ဆိုရခြင်း အကြောင်းကို အကြောင်းရင်းပါ ပေါ်လွင်အောင် ရေးသားဖြေဆိုပါ။ (၁၃၆၅–သကျ)

ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ဂတံ။ (နပုံလိင် ဒုတိယာဧကဝုစ်ဝိဘတ် ရ၏)

တိဿံ ကြိယာယံ ဂတံ တဂ္ဂတံ။ (ကြိယာ၌ဖြစ်သော နပုံလိင်ဒုတိယာဧကဝုစ် ရ၏)

တဂ္ဂတံ ဧတဿ အတ္ထီတိ တဂ္ဂတိ။ (ကြိယာဝိသေသန ရ၏)

(တနည်း) တထာ ဂတိ ယဿာတိ တဂ္ဂတိ။ (ကြိယာဝိသေသနပင် ရ၏)

(၃၀၇)ဂါထာ

သမုဒါယီနမေကတ္တေ–ပေက္ခိတေ ပဌမာ သိယာ။
ဘေဒတ္တေ ဒုတိယာတျတ္ထ–ဗျာချာနေ တ မုဒီရိတံ။

ကြိယာဝိသေသန၌ ဝိဘတ်သက်ပုံ ဝါဒတမျိုးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

မုဒုံ ပစတိ–စသည်၌ မုဒုံ ပစတိဟူသော အစိတ်အစိတ်သော သဒ္ဒါတို့၏ တခုတည်း တပေါင်းတည်းအဖြစ်ကို ဝဒန္တုပုဂ္ဂိုလ်က ငဲ့၍ဆိုလျှင် ပဌမာဝိဘတ်သက်ရသည်။

ထိုအစိတ်စိတ်သဒ္ဒါတို့၏ ကွဲပြားခြင်းကို ငဲ့၍ဆိုလျှင် ဒုတိယာဝိဘတ်သက်ရသည်ဟု အတ္ထဗျာချန်ကျမ်း၌ ဆို၏။

(၃၀၈)ဂါထာ

ဝိသေသျတဗ္ဗိသေသာန၊မဘေဒတ္တမပေက္ခတိ။
ယဒါ လိင်္ဂတ္ထမတ္တတ္တာ၊ တဒေတ္ထ ပဌမာ ဘဝေ။

အထက်ပါ (၃၀၇)ဂါထာပုဗ္ဗဗ္ဗကိုပင် ထင်ရှားအောင်ပြလို၍ (ဝါ) အကျယ်ချဲ့ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

မုဒုံ ပစတိ၌ မုဒုံကို ကြိယာဝိသေသနဟု ခေါ်သည်။ ထိုကြိယာဝိသေသနနှင့် ကြိယာဝိသေသျ တို့၏ အဘေဒတ္တ (မကွဲပြား တပေါင်းတည်း၏အဖြစ်) ကို ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ငဲ့လျှင် အဘေဒတ္တကား လိင်္ဂတ္ထမျှ ဖြစ်သောကြောင့် ဤမုဒုံဟူသော ကြိယာဝိသေသနပုဒ်၌ ပဌမာဝိဘတ်သာသက်ရသည်။

အဘေဒတ္တမပေက္ခတိဟူသောပါဠ်ဖြင့် ပစတိကြိယာသည် ဟောအပ်သော မီးမွေးခြင်း၊ ထမင်းအိုးတည်ခြင်း၊ ရေထည့်ခြင်း၊ ထမင်း၏နူးညံ့ခြင်းစသော ကျက်ခြင်းကြိယာသာမညဇာတ်ကို ငဲ့သည်ဟု ဆို၏။

လိင်္ဂတ္ထမတ္တတ္တာ၌ မတ္တသဒ္ဒါသည် ကာရကစသောအဖြစ်ကို နစ်စေသည်။

မေး။ ဝိသေသျတဗ္ဗိသေသာနန၌ ဝိသေသျ၊ ဝိသေသနကြိယာများကို ကောက်ပြပါ။ (၁၃၄၃-သကျ)

ဖြေ။ ပစတီတိ ဝိသေသျ၊ မုဒုံတိ တဗ္ဗိသေသာနံ။ (ဒီ)

(၃၀၉)ဂါထာ

ယဒါ ပေက္ခတိ ဘေဒတ္တံ၊ တဒါ တဿင်္ဂဘာဝတော။
ဒုတိယာစ တဒေကတ္တာ၊ သဒေကဝစနံ သိယာ။

(၃၀၇)ဂါထာအပရဗ္ဗကို ထင်ရှားအောင် ပြလို၍ (ဝါ) အကျယ်ချဲ့ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကြိယာဝိသေသနနှင့် ကြိယာဝိသေသျတို့၏ ဝိသေသန, ဝိသေသျအဖြစ် ကွဲပြားသည်၏ အဖြစ်ကို ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က ငဲ့၍ဆိုလျှင် မုဒုံဟူသော ကြိယာဝိသေသနသည် ပစတိဟူသော ကြိယာ ဝိသေသျ၏ အစိတ်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုကြိယာဝိသေသျ၌ သက်ထိုက်သော ဒုတိယာဝိဘတ်ကို ဤကြိယာဝိသေသန၌လည်း သက်ရသည်။

မုဒုံ ပစတိ၊ ပစနံ ကရောတိ၌ ပြီးစေအပ်သောသဘောရှိသောကြောင့် ပဓာနကြိယာပုဒ်၌ ဒုတိယာဝိဘတ် သက်ရသည်။ ထိုပစနကြိယာ၏ တခုတည်းဖြစ်သောကြောင့် အခါခပ်သိမ်း ဧကဝုစ်သာ ဖြစ်ရသည်။

မေး။ မုဒုံ ပစတိစသော ကြိယာဝိသေသန၌ ပဌမာ၊ ဒုတိယာ(၂)မျိုး သက်ရခြင်း အကြောင်းကို ကျမ်းဆရာ အလိုကျ ရှင်းပါ။ (၁၃၃၀-သကျ) (၃၀၇-ဂါထာကို ၃၀၈+၃၀၉-ဂါထာတို့ဖြင့် အကျယ်ချဲ့ထားသည်ကို သတိပြုပါ။)

(၃၁၀)ဂါထာ

အသမ္ဘာရသဘာဝတ္တာ၊ ကတ္တုနော န စ ကာရကံ။
ဘဝေ တေနေဝ တညူဟိ၊ တတိယန္တမ္ပိ မနျတေ။

ပဌမာ,ဒုတိယာကြိယာဝိသေသနကို ပြပြီး၍ တတိယာကြိယာဝိသေသနကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကောဟေနေဝ ပါယာသိ၌ ကောဟေနဝသည် ကတ္တား၏ အဆောက်အဦသဘော မရှိသော

ကြောင့် (ဝါ) ကတ္တားကို ကျေးဇူးပြုတတ်သောလက္ခဏာ မရှိသောကြောင့် ကရဏကာရကမဟုတ်။ ထို့ကြောင့် ယင်းဇကောဟေနေဝကို တတိယာဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ကြိယာဝိသေသနဟူ၍ သိရမည်။

တတိယာဝိဘတ်ကို ကတ္တရိစသုတ် စသဒ္ဒါဖြင့် သက်ရသည်။

(၃၁၁)ဂါထာ

ကြိယာဝိသေသနံ နာမ၊ ဆဋ္ဌျန္တံပရေ ဝိဒူ။
ဇကောဟေနေဝ ပါယာသိ၊ ပါဒဿုက္ခိပနန္တိစ။

အပရေဆရာတို့အလို ဆဋ္ဌျန္တကြိယာဝိသေသန ရှိသေးကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အပရေဆရာတို့ကား ကြိယာဝိသေသနသည် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်အဆုံးရှိသည်ဟု ဆိုကြသည်။

ပုံစံကား–ပါဒဿ ဥက္ခိပနံတည်း။

ဤပုံစံ၌ ပါဒဿဝယ် 'ယဿ ဝါ ပရိဂ္ဂဟော တံ သာမီ'သုတ်၌ ဝါသဒ္ဒါဖြင့် သံ၊ သာမီ၊ သမီပ၊ သမူဟစသည်တို့ကို ယူအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် ယင်းဝါသဒ္ဒါဖြင့် သာမိအမည် မှည့်၍ 'သာမိသ္မိံ ဆဋ္ဌီ'သုတ်ဖြင့် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်။

ဤဂါထာလာ ဇကောဟေနေဝ ပါယာသိကား (၃၁၀)ဂါထာလာ တတိယာဝိဘတ် အဆုံးရှိသော ကြိယာဝိသေသန၏ပုံစံဖြစ်သည်။ ယင်းတတိယာဝိဘတ်ကို 'ကတ္တရိ စ'သုတ် စသဒ္ဒါဖြင့် သက်ရသည်။

ဤသို့အားဖြင့် **သကဝါဒ**ခေါ် **ဘေဒစိန္တာဆရာ**အလို ပဌမန္တ ကြိယာဝိသေသန၊ ဒုတိယန္တ ကြိယာဝိသေသနအားဖြင့် (၂)မျိုးဖြစ်၍ ကြိယာဝိသေသန(၂)မျိုးရှိသည်။

အပရေဝါဒအလို တတိယန္တ ကြိယာဝိသေသန၊ ဆဋ္ဌျန္တ ကြိယာဝိသေသနအားဖြင့် (၂)မျိုးဖြစ်၍ စုစုပေါင်း ကြိယာဝိသေသန (၄)မျိုးရှိသည်။

မေး။ ကြိယာဝိသေသနပုဒ်၌ မည်သည့်ဝိဘတ် သက်ထားသည်ကို သကဝါဒ အပရေဝါဒ အားဖြင့် အကြောင်းသွင်း ဖြေရှင်းပါ။ (၁၃၅၂–စေတိ)

(၃၁၂)ဂါထာ

ကြိယာဝိသေသနံ သတ္ထေ၊ ဝုတ္တံ ဓာတုဝိသေသနံ။
ဘာဝနပုံသကဉ္စေဝ၊ သာသနေ သမုဒီရိတံ။

ကြိယာဝိသေသနကို သဒ္ဒါကျမ်း၊ သာသနာတော်ကျမ်းတို့အလို နာမည်တမျိုးခေါ်ပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သဒ္ဒါကျမ်း၌ ကြိယာဝိသေသနကို ဓာတုဝိသေသနဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းထားသည်။

ပရိယတ္တိသာသနာတော်ကျမ်း၌ ဘာဝနပုံဟု ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းထားသည်။

(၁၁၃)ဂါထာ

ကြိယာဝိသေသနံ နာမ၊ ဒုဗ္ဗိဓံ သမုဒီရိတံ။
ဗဟိဒ္ဓါလပနံ သဗ္ဗ–မဗဟိဒ္ဓါ မုဒါဒိကံ။

ကြိယာဝိသေသန၏ ပဘေဒကိုပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကြိယာဝိသေသနသည် ဗဟိဒ္ဓကြိယာဝိသေသန၊ အဗဟိဒ္ဓကြိယာဝိသေသနဟု (၂)မျိုးရှိ၏။

ထိုတွင် အာလုပ်အားလုံးသည် ကြိယာ၏အတွင်း၌ မဖြစ်သောကြောင့် ဗဟိဒ္ဓကြိယာဝိသေသန မည်၏။ ပုံစံကား–ဘော ပုရိသ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆ–စသည်တည်း။

မေး။ ဗဟိဒ္ဓါလပနံ သဗ္ဗံအရ အာလုပ်ဟူသမျှ ဗဟိဒ္ဓကြိယာဝိသေသနမည်ခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၃၉–သကျ)

မေး။ အာလုပ်၏ ဗဟိဒ္ဓကြိယာဝိသေသန ဖြစ်ရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၄၈–သကျ)

မုဒုံ၊ သုခံစသော ကြိယာဝိသေသနသည် ကြိယာ၏အတွင်း၌ ဖြစ်သောကြောင့် အဗဟိဒ္ဓ ကြိယာဝိသေသနမည်၏။ ပုံစံကား–မုဒုံ ပစတိ၊ သုခံ သယတိ–စသည်တည်း။

(၁၁၄)ဂါထာ

ယော သာဓယိတု မာရဒ္ဓေါ၊ န စ နိဋ္ဌာမုပါဂတော။
ဝတ္တမာနောတိ သော ဝုတ္တော၊ သောဝ ဝိပ္ပကတောတိ စ။

ကြိယာဝိသေသနကိုပြပြီး၍ ယခုအခါ၌ ကြိယာကာလကိုပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

တစုံတခုသောအမှုကို ပြီးစေဘို့ရန် အားထုတ်ဆဲဖြစ်သော အပြီးအဆုံးသို့မရောက်သေးသော ကာလသည် (ဝါ) ကြိယာသည် ဝတ္တမာန်မည်၏။ ထိုဝတ္တမာန်ကိုပင် ဝိပ္ပကတဟုလည်း ခေါ်သေးသည်။

ပကာရေန ကရဏံ ပကတော၊ ပကတတော ဝိဂတော ဝိပ္ပကတော။ (ကာလ)

တနည်း။ ဝိဂတံ ပကတံ ယဿာတိ ဝိပ္ပကတော။ (ကာလ)

တနည်း။ ပကရီယိတ္ထာတိ ပကတော၊ န ပကတော ဝိပ္ပကတော။ ပြုအပ်ပြီးမဟုတ်သော ကြိယာ။

(၁၁၅)ဂါထာ

ကြိယာသန္တာနဝိစ္ဆေဒေ၊ ကာလောတီတော အနာဂတော။
အနာရဒ္ဓကြိယာယန္တိ၊ ကာလတ္တယူပလက္ခဏံ။

ကြိယာအစဉ်ပြတ်သွားရာ၌ ထိုပြတ်ခဲ့ရာအချိန်အခါကို အတိတ်ကာလဟု ခေါ်သည်။

စ၍အားမထုတ်ရသေးသော မပြုလုပ်ရသေးသော ကြိယာကို (ဝါ) အချိန်အခါကို အနာဂတ် ကာလဟု ခေါ်သည်။

အတိတ်အနာဂတ်(၂)ပါးသည် ထင်ရှားမရှိသော်လည်း ထင်ရှားရှိသကဲ့သို့ တင်စား၍ သဒ္ဒမ္မူပစာ အားဖြင့် အတိတ်အနာဂတ်ဟု ဆိုထားသည်။ ဝတ္တမာန်ကား မုချဖြစ်သည်။

မေး။ ဝတ္တမာန်စသော ကာလသုံးပါးကို မုချ/ဥပစာ ခွဲပြပါ။ (၁၃၂၀–စေတီ)

မေး။ ကာလသုံးပါးပြ ဂါထာကို ပါဠိရေး၍ မုချကာလ/ဥပစာကာလများကို ခွဲခြားပြပါ။ (၁၃၃၉–သကျ)

ဤ၌ ကာလတ္တယံဟု သာမညမဆိုဘဲ ကာလတ္တယူပလက္ခဏံဟု ဥပလက္ခဏ–သဒ္ဒါ ထည့်၍ ဆိုသောကြောင့် ဥပလက္ခဏသဒ္ဒါပို၏။ ယင်းဖြင့် အဇ္ဇဖြစ်သော အတိတ်ကာလ၊ ဟိယျဖြစ်သော အတိတ်ကာလ၊ အတိတ်အနာဂတ်ဖြစ်သော ကာလာတိပတ္တိကာလ အစရှိသော အမည်များကိုလည်း ပေါင်းယူရမည်ဟု သိစေသည်။

မေး။ ကာလတ္တယူပလက္ခဏံ၌ ဥပလက္ခဏသဒ္ဒါဖြင့် သိစေအပ်သော အဓိပ္ပါယ်ကို ညွှန်ပြပါ။ (၁၃၅၀–သကျ)

(၃၁၆)ဂါထာ

အနာဒျနိဒ္ဒနော နိစ္စော၊ ပစ္စယာနုပဝတ္တိတော။
နိဒ္ဒဿိတော တဒါ ယော သော၊ ကာလော ကာလညုနာ မတော။

ကာလဟူသည် သရုပ်အားဖြင့် အဘယ်နည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အစလည်းမရှိ၊ အဆုံးလည်းမရှိသော အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် မဖြစ်သောကြောင့် အခါခပ်သိမ်း မြဲ၏ဟူ၍ ညွှန်ပြအပ်သောပုဒ်၏အနက်ကို ကာလဟုခေါ်သည်။

မေး။ ကာလသရုပ် ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၂၀၊ ၁၃၅၃–စေတိ)

ဤဂါထာ၌ ပစ္စယာနုပဝတ္တိဟူသည် အကြောင်းတရားတို့က မပြုပြင်အပ်သည်ကို ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ (ဋီ)

ဤယောကျ်ားသည် ကြာမြင့်စွာသွား၏၊ ဤယောကျ်ားသည် မနှေးမလျှင် သွား၏ဟူရာ၌ ဉာဏ်တို့၏ အကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့် မဖြစ်ခြင်းကို **ပစ္စယာနုပဝတ္တိ**ဟု ခေါ်သည်။ (ဒီ)

(၃၁၇)ဂါထာ

ယထာ နိစ္စောပိ အာကာသော၊ ဃဋ္ဋာဒိဒဗ္ဗသံယုတ္တော။
ဃဋ္ဋာကာသာဒိဘေဒေန၊ အတိန္နေကောပိ ဘိဇ္ဇတေ။

ဆိုခဲ့ပြီးဂါထာအရ ကာလသည် မြဲ၍ တခုတည်းဖြစ်လျှင် အဘယ့်ကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်ကာလ စသည်ဖြင့် ကွဲပြားရသနည်းဟူသော အမေးကိုဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကောင်းကင်သည်မြဲ၍ တခုတည်းဖြစ်သော်လည်း အိုးစသောဒြပ်နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ဃဋ္ဋာကာသ ဒွါရာကာသ–စသည်ဖြင့် ပြားသကဲ့သို့ ထို့အတူ တမျိုးတည်းသော ကာလသည်လည်း များပြားကွဲပြားနိုင်ပေသည်။

(၃၁၈)ဂါထာ

ကြိယာဘေဒူပစာရေန၊ ကာလေကောပိ ပဘိဇ္ဇတေ။
ကတ္တာဒိဘေဒတောယေဝ၊ ကြိယာယေကာပိ ဘိဇ္ဇတေ။

ကာလသည် တခုတည်းဖြစ်သော်လည်း ကြိယာတို့က သွားခြင်းကြိယာ၊ ချက်ခြင်းကြိယာ စသည်ဖြင့်၎င်း၊ သွားဆဲကြိယာ၊ သွားပြီးကြိယာ၊ သွားလတ္တံ့ကြိယာ၊ ချက်ဆဲ၊ ချက်ပြီး၊ ချက်လတ္တံ့ကြိယာ စသည်ဖြင့်၎င်း ကွဲပြားသောကြောင့် ဌာနီကြိယာ၏အပြားကို ဌာနကာလ၌တင်စား၍ ဌာန္ယူပစာရ

အားဖြင့် ကာလသည်လည်း သွားခြင်းကာလ၊ ချက်ခြင်းကာလ စသည်ဖြင့်၎င်း၊ ဝတ္တမာန်ကာလ၊ အတိတ်ကာလ၊ အနာဂတ်ကာလဟု၎င်း ကွဲပြားရလေသည်။ (ပုဗ္ဗမ)

မေး။ ကာလ,ကြိယာတို့သည် တခုတည်းဖြစ်လျက် ပစ္စုပ္ပန်ကာလစသည်ဖြင့် ကာလကွဲပြားရပုံကို ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၃–စေတီ)

ကြိယာသည် သာမညဖြစ်သောကြောင့် တခုတည်းသာမဟုတ်ပါလော၊ အဘယ့်ကြောင့် ဂစ္ဆန္တိ စသည်ဖြင့် ကြိယာအများဖြစ်ရသနည်းဟူမူ–

ပြုတတ်သော (ချက်တတ်သော) ကတ္တားက များနေလျှင် ကြိယာကွဲပြားသည်။

ပုံစံကား–ပုရိသာ ဂစ္ဆန္တိစသည်တည်း။

ပြုအပ်သော (ချက်အပ်သော) ကံကများနေလျှင် ကြိယာကွဲပြားသည်။

ပုံစံကား–ဩဒနော ပစ္စန္တေစသည်တည်း။ (အပရမ)

မေး။ ကာလ, ကြိယာတို့သည် တခုတည်း တမျိုးတည်း ဖြစ်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ကာလအမျိုးမျိုး ကြိယာအမျိုးမျိုး ကွဲပြားရသည်ကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၉–စေတီ)

(၃၁၉)ဂါထာ

ကြိယာသာမညဘာဝေန၊ အဘိန္နာပိ ပဘိဇ္ဇတေ။

ဒေသာဒိနာတိမာချာတေ–ကသေသောတိပရေဝိဒူ။

အပရေဆရာတို့က ကြိယာကွဲပြားရခြင်း၏အကြောင်းကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကြိယာသည် သာမညဖြစ်၍ မကွဲပြားသော်လည်း (ဝါ) မများသော်လည်း ဒေသကာလ စသည်တို့က ကွဲပြားသောကြောင့် ကြိယာကွဲပြားရသည်၊ ကြိယာအများဖြစ်ရသည်။ ထိုသို့ ကြိယာကွဲပြားသောကြောင့် အာချာတ်၌ "ပစတိ စ ပစတိ စ ပစန္တိ"ဟူ၍ ဧကသေသ်ပြုရသည်၊ ဧကသေသ် ရှိသင့်သည်ဟူ၍ အပရေဆရာတို့က ဆိုကြသည်။

ဒေသကွဲပြား၍ ကြိယာကွဲပြားသော ပုံစံကား–

ပုရတ္ထိမဒေသေ ပစတိ၊ ပစ္ဆိမဒေသေ ပစတိစ ပစတိစ ပစန္တိတည်း။

ကာလကွဲပြား၍ ကြိယာကွဲပြားသော ပုံစံကား–

ဥဒယကာလေ ပစတိ၊ အတ္ထင်္ဂတကာလေ ပစတိ ပစန္တိစသည်တည်း။

(၃၂၀)ဂါထာ

ကတ္တာဒိဘေဒတောယေဝ၊ ကြိယာဘေဒေါ ပတီယတေ။

နေကသေသန မိစ္ဆေဝံ၊ န္យာသာဒီသု နိသေဓနံ။

ကတ္တားစသည်တို့က ကွဲပြားသောကြောင့်သာလျှင် ပစတိစသော ကြိယာများကွဲပြားရသည်။

"ပစတိ စ ပစတိ စ ပစန္တိ" စသော ဧကသေသ်ကြောင့် ကြိယာကွဲပြားသည် မဟုတ်ဟု **ညာသကျမ်း**စသည်တို့၌ တားမြစ်သည်။

ညာသာဒီသု၌ အာဒိဖြင့် စန်းကျမ်း၊ အတ္ထဗျာချန်ကျမ်းစသည်တို့ကို ယူ။

ထိုညာသကျမ်းစသည်တို့အလို အာချာတ်၌ ဧကသေသ်မရှိဟု မှတ်ရမည်။

(၃၂၁)ဂါထာ

မဇ္ဈိမော တုမှယောဂေန၊ အမှယောဂေန ဥတ္တမော။
တဿေဝသနာမယောဂေန၊ ပဌမောတ္တေနနုတ္တကေ။

ဤဂါထာသည် ကစ္စာယနသာရ(၁၀)ဂါထာနှင့်ငင်း၊ 'နာမမှိ ပယုဇ္ဇမာနေ'သုတ်၊ 'တုမှေ မဇ္ဈိမော' သုတ်၊ 'အမှေ ဥတ္တမော' သုတ်တို့နှင့်ငင်း လုံးဝတူသည်။

ဝုတ္တအရာ၌ကား တုမှ၊ အမှ၊ နာမယောဂဟူ၍ ခွဲခြားရမည်။ အဝုတ္တအရာ၌ကား ခွဲခြားစရာမလို။ ထို့ကြောင့် ပစ္စန္တေကြိယာရှိရာ၌ အဝုတ္တကတ္တားပုဒ်ကို ပုရိသေနဟုငင်း၊ တယာဟုငင်း၊ မယာဟုငင်း ကြိုက်သလို ထားနိုင်သည်။

(၃၂၂)(၃၂၃)ဂါထာ

ဓာတွတ္ထပါစကေနေဝ၊ ပစ္စယေန ပယောဂတော။
နာမတ္တံ ပဇဟိတွာန၊ ဓာတုရူပေဝ တိဋ္ဌတော။
အတ္တနာ ဝစနီယဿ၊ ကတ္တုကမ္မေဟိ ပါကဋော။
သကတ္တုကော သကမ္မောတိ၊ ဓာတုရူပေါတိ ဝုစ္စတိ။

ပကတိအာချာတ်ကိုပြပြီး၍ ဓာတုရူပခေါ်ရသော အာချာတ်နာမဓာတ်ကို ပြရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပဌမဂါထာဖြင့် နာမ်ပုဒ်ကနေ အာချာတ်ပုဒ်ဖြစ်ရခြင်း၏အကြောင်းကို ပြသည်။

ပဗ္ဗတာယတိစသည်၌ ပဗ္ဗတာယစသောသဒ္ဒါသည် အာစရတိစသော ဓာတ်၏အနက်ကို ဟောသော အာယစသောပစ္စည်းနှင့် ယှဉ်တွဲရသောကြောင့် ပဗ္ဗတာယစသော နာမ်၏အဖြစ်ကို ပယ်စွန့်၍ ဓာတ်၏သဘော၌တည်သည်၊ ဓာတုရူပဖြစ်သွားသည်၊ အာချာတ်ပုဒ်ဖြစ်သွားသည်၊ နာမဓာတ် ဖြစ်သွားသည်။

နိယံ။ နာမ်၏နောက်တွင်၊ ပစ္စည်းဝင်၊ နာမ်ပင်မလွဲ၊ ဓာတ်ဖြစ်မြဲ။

ဒုတိယာဂါထာဖြင့် ဓာတုရူပခေါ်ရခြင်း၏အကြောင်းကို ပြသည်။

ပဗ္ဗတာယတိစသောသဒ္ဒါသည် မိမိစသော အာယစသောပစ္စည်းက ဟောအပ်သော အာစရတိစသော ဓာတ်နက်၏ ကတ္တားကံတို့ဖြင့် ကတ္တားရှိ၏ဟူ၍ငင်း၊ ကံရှိ၏ဟူ၍ငင်း ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ပဗ္ဗတာယစသော သဒ္ဒါများကို ဓာတုရူပဟု ခေါ်ဆိုသည်။

ရှင်းလင်းချက်။ ။ ရိုးရာဓာတ်တို့သည် ကတ္တားကံရှိကြသကဲ့သို့ ဓာတ်နက်ကို ဟောသော အာယစသော ပစ္စည်းများနှင့် ယှဉ်တွဲရသော ပဗ္ဗတာယစသော သဒ္ဒါတို့သည်လည်း ကတ္တားကံရှိကြသည်။ ထို့ကြောင့် ပဗ္ဗတာယတိစသည်ကို ဓာတုရူပဟု ခေါ်ဆိုရကြောင်း ရှင်းရှင်းမှတ်ပါ။

(၃၂၃)ဂါထာ၌ အတ္တနာပုဒ်ကို အာယစသောပစ္စည်းကိုသာ ရည်ရွယ်၍ ဆိုသည်။ ပဗ္ဗတာယ စသောသဒ္ဒါ တခုလုံးကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုသည်မဟုတ်။

မေး။ ဓာတုရူပဖြစ်ပုံကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပါ။ (၁၃၄၅-စေတီ)

မေး။ ဓာတုရူပမည်ပုံပြ ဂါထာကို ရေးပါ။ (၁၃၄၉-စေတီ)

မေး။ ဘေဒစိန္တာအလို ပဗ္ဗတာယတိ၌ ပဗ္ဗတာယသဒ္ဒါ ဓာတုရူပမည်ပုံ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၇–စေတီ)

မေး။ ပဗ္ဗတာယစသော သဒ္ဒါများကို ဓာတုရူပဟု ခေါ်ဆိုရခြင်းအကြောင်းကို ကျမ်းဆရာ အလိုကျ ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၀–သကျ)

မေး။ သကတ္တုကော သကမ္မောတိ၊ ဓာတုရူပေါတိ ဝုစ္စတိ၌ သကတ္တုက၊ သကမ္မဖြစ်ပုံတို့ကို ရေးပါ။ (၁၃၆၀–သကျ)(နောက် ၃၂၄–ဂါထာ ပုံစံကြည့်)

(၃၂၄)ဂါထာ

ပဗ္ဗတာယတိ သံဃောတိ၊ ဗာလံ မုဏ္ဍာယတီတိစ။
ဂမကတ္တာစ သာပေက္ခာ–ပေက္ခိတဗ္ဗော ပယုဇ္ဇတေ။

ဆိုခဲ့ပြီး(၂)ဂါထာတို့၏ ဥဒါဟရဏ်ကိုငင်း၊ ဗာလံ မုဏ္ဍာယတိ၌ ဗာလံဟု ကံပုဒ်အပို ထည့်ရခြင်း၏ အကြောင်းကိုငင်း ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သံဃော ပဗ္ဗတာယတိကား ပဗ္ဗတာယတိဟူသော ဓာတုရူပ၏ သံဃောဟု ကတ္တားရှိပုံ ဥဒါဟရဏ်တည်း။

ဗာလံ မုဏ္ဍာယတိကား ပဗ္ဗတာယတိဟူသော ဓာတုရူပ၏ဗာလံဟု ကံရှိပုံဥဒါဟရဏ်တည်း။

မုဏ္ဍာယတိဟုဆိုလျှင် မုဏ္ဍံဟု ကံရှိပြီးဖြစ်လျှက် အဘယ့်ကြောင့် ဗာလံဟု ကံပုဒ်တခု အပိုထည့်ရသနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာအပရမ္မကို ရေးသည်။

မုဏ္ဍသဒ္ဒါက မိမိသည်ငှဲအပ်သော ဗာလံဟူသောကံပုဒ်ကို သိစေတတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် သာပေက္ခဖြစ်သော မုဏ္ဍသဒ္ဒါသည် ငှဲအပ်သော ဗာလံဟူသော ကံပုဒ်တခု အပိုထည့်၍ သုံးစွဲရသည်။

မေး။ ဗာလံ မုဏ္ဍာယတိ၌ မုဏ္ဍဟူသော ကံပုဒ်ရှိပါလျှက် ဗာလဟူသော ကံပုဒ်ထည့်ရခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၆၁–သကျ)

ဘာသာဋီကာ၌ ပဗ္ဗတ,မုဏ္ဍတို့သည် သံဃော၊ ဗာလံဟူသော ပုဒ်တပါးကို ငှဲနေပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် အာယပစ္စည်းနှင့် စပ်နိုင်ပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဂမကတ္တာ။ပ။ ပယုဇ္ဇတေကို မိန့်ဟု ကျမ်းတက်ပြသည်။

မေး။ သမာသ်၌ကဲ့သို့ အာချာတ်၌လည်း သာပေက္ခသဘော, ဂမကသဘောရနိုင်/မရနိုင် ရှင်းလင်း ဖြေဆိုပါ။

(၃၂၅)ဂါထာ

သညာယ ဝတ္တုမိစ္ဆာယ–မာချာတံ နာမိကံ ဘဝေ။
မာလလိစ္စာဒိသ္မိစ္စေဝံ၊ သဒ္ဒနီတိယမာဟဋံ။

နာမ်ပုဒ်ကနေ အာချာတ်ပုဒ်ဖြစ်သွားပုံနှင့် ပုံစံများကို ပြပြီး၍ အာချာတ်ပုဒ်ကနေ နာမ်ပုဒ် ဖြစ်သွားသော ပုံစံကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

နာမည်ကို ပြောဆိုလာရာ၌ အာချာတ်ပုဒ်သည် နာမ်ပုဒ်ဖြစ်သွားသည်ဟု သဒ္ဒနီတိကျမ်း၌ ဆို၏။ ပုံစံကား–မာလလိ ဂေါသာလတည်း။

မာလလိသည် မာသဒ္ဒါပုပဒ လလဓာတ်၊ ဩဝိဘတ်ကို ဣပြု၍ ရုပ်ပြီးသော အာချာတ်ပုဒ် ဖြစ်သည်။ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က မာလလိ ဂေါသာလဟူသော တိတ္ထိနာမည်ကိုဆိုလိုသောကြောင့် အာချာတ်ပုဒ် အဖြစ်မှ ပြောင်းလွဲ၍ နာမ်ပုဒ်ဖြစ်သွားသည်။

ထို့ကြောင့် မာလလိဟူသော နာမ်ပုဒ်နောင် ပဌမာဝိဘတ်သက်၍ မာလလိ ဂေါသာလောဟုငင်း၊

ဒုတိယာဝိဘတ်သက်၍ မာခလိံ ဂေါသာလံဟုငင်း၊ တတိယာဝိဘတ်သက်၍ မာခလိနာ ဂေါသာလေန ဟုငင်း စသည်ဖြင့် ပါဠိတော်များ၌ တွေ့မြင်ရပေသည်။ (နီတိသုတ္တ–၉၉၀)

အာဒိဖြင့် အညာသိ ကောဏ္ဍညော၊ အညာ ကောဏ္ဍညောစသော ပုံစံများကို ယူရပေမည်။

နိယံ။ ။ အာချာတ်ပုဒ်တွင်၊ ရှံခါလျှင်၊ နာမ်တွင်ကံနှင့်ကတ္တားဖြစ်သတည်း။

အမည်ဆိုချင်၊ အာချာတ်ပင်၊ နာမ်လျှင်ဖြစ်မြဲသဘောတည်း။ (ဘုရားကြီး–၂၂၄၊၂၂၅)

မေး။ နာမ်ပုဒ်မှ ဖြစ်လာသော အာချာတ်ပုဒ်၊ အာချာတ်ပုဒ်မှ ဖြစ်လာသော နာမ်ပုဒ်တို့ကို တခုစီ ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၄၅–စေတိ)

(၃၂၆)ဂါထာ

ဥပဂ္ဂဟော တု ကတ္တာဒိ–သာဓနန္တုပရေ ဝိဒူ။
ကေစိ တဿ ဝိသေသောတိ၊ ကာရကေ တဿ သင်္ဂဟော။

အာချာတ်သည် ဘောကံကတ္တားသာမက ဥပဂ္ဂဟကိုလည်း ဟောသေး၏ဟု သက္ကဋကျမ်း၌ဆိုသောကြောင့် ထိုဥပဂ္ဂဟအဓိပ္ပါယ်ကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပါစကာဒိဝိသေသေန ဥပဂယှတီတိ ဥပဂ္ဂဟောနှင့်အညီ ပါစကော ပုရိသော ဂစ္ဆတိ၊ ဒေသိကံ ဓမ္မံ သုဏာတိစသည်တို့၌ ဓာတ်နှင့်တကွသော ပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော ပဓာနဝိသေသျဖြစ်သော ပုရိသောဟူသော ကတ္တုသာဓနေ၊ တပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော ပဓာနဝိသေသျဖြစ်သော ဒေသိတံ ဟူသော ကမ္မသာဓနေ၊ အပစ္စည်းသည် ဟောအပ်သော တံဟူသော ဘာဝသာဓနေသည် ဥပဂ္ဂဟမည်၏။ ဤသို့ **အပရေဆရာ**တို့ဆိုကြသည်။

ကေစိဆရာတို့ကား ပဓာနံ ဥပဂယှတေ ဇတေနာတိ ဥပဂ္ဂဟောဟူသည်နှင့်အညီ အဆိုပါ ပုံစံတို့၌ ပုရိသောဟူသော ကတ္တုသာဓနေ၏ ဝိသေသနဖြစ်သော ပါစကောဟူသောပုဒ်၊ ဓမ္မံဟူသော ကမ္မသာဓနေ၏ ဝိသေသနဖြစ်သော ဒေသိတဟူသောပုဒ်တို့သည် ဥပဂ္ဂဟမည်၏ဟု ဆိုကြသည်။

အကျဉ်းချုပ်ကား–အပရေဆရာတို့အလို ဝိသေသျပုဒ်သည် ဥပဂ္ဂဟမည်၏။

ကေစိဆရာတို့အလို ဝိသေသနပုဒ်သည် ဥပဂ္ဂဟမည်၏။

ထိုအပရေနှင့် ကေစိဆရာတို့ကား ကာရကနှင့် သာဓနတို့သည် မတူ၊ ထူးကြသည်ဟု ယူလိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပဂ္ဂဟဟူ၍ သီးခြားဆိုရသည်။

အည သကဝါဒခေါ် **ဘေဒစိန္တာဆရာ**တို့ကမူ အဆိုပါ ပါစကော ပုရိသောဟူသော ဝိသေသန ဝိသေသျ (၂)မျိုးလုံးကိုပင် ကာရကာ၌ သွင်းယူအပ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။

မေး။ အပရေနှင့် ကေစိတို့အလို ဥပဂ္ဂဟသရုပ်ကို အသီးသီး ထုတ်၍၊ ယင်းဥပဂ္ဂဟကို ကာရက(၆)ပါး၌ သင့်သလို သွင်းပြပါ။ (၁၃၃၅–သကျ)

အပရေအလို ကတ္တားစသော သာဓန (၇)ပါးသည် ဥပဂ္ဂဟ။

ကေစိအလို သာဓန(၇)ပါး၏ ဝိသေသနသည် ဥပဂ္ဂဟ။

ယင်းဥပဂ္ဂဟကို ကာရက(၆)ပါးတွင် ကတ္တု ကမ္မ ဘာဝ ဟူသော ကာရက(၃)ပါး၌ သွင်း။ (သကျအဖြေ)

(၃၂၇)(၃၂၈)ဂါထာ
ဝုတ္တောပိ ဓာတုနာ ဘာဝေ၊ ဝိဘတ္တိပစ္စယာ ပန။
ဘာဝိနော ဓာတုနတ္ထဿာ–ချာတေ ပါကဋ္ဌဘာဝတော။
ကြိယာပဓာနဘာဝေန၊ ကြိယမာစိက္ခတေ ဣတိ။
အာချာတံ ကေစိ ဓာတွတ္ထော–ပစာရေနာတိ စာဗြဝုံ။

အာချာတသဒ္ဒါ၏ဝိဂြိုဟ်ကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။
အာချာတပုဒ်ကို ကြိယံ အာစိက္ခတီတိ အာချာတံဟု ပြု။
ကြိယာကို ဟောတတ်သောကြောင့် ပစတိအစရှိသော ပုဒ်သည် အာချာတ်ပုဒ်မည်၏။

မေး။ ပစတိအစရှိသော အာချာတ်ပုဒ်သည် ကြိယာကိုသာမက ကံကတ္တားတို့ကိုလည်း ဟောသေးသည် မဟုတ်ပါလော၊ ထိုသို့ဖြစ်လျှက် အဘယ့်ကြောင့် ကြိယံ အာစိက္ခတီတိ အာချာတံဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရသနည်း။

အဖြေ–ပစတိစသော အာချာတ်ပုဒ်သည် ကံကတ္တားတို့ကို ဟောသော်လည်း ကြိယာအနက် ပဓာနဖြစ်သောကြောင့် ပဓာနနည်းအားဖြင့် ကြိယံ အာစိက္ခတီတိ အာချာတံဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုရသည်။ (ကြိယာပဓာနဘာဝေန)

မေး။ ကြိယာကို ဟောတတ်သောကြောင့် အာချာတ်ဟုဆိုလျှင် ကြိယာကို ဟောတတ်သော ဂမု ပစ–စသော ဓာတ်တို့ကိုသာ အာချာတ်ဟု ဆိုသင့်သည်မဟုတ်ပါလော၊ ထိုသို့ဖြစ်ပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် ပစတိ ဂစ္ဆတိစသော တပုဒ်လုံးကို အာချာတ်ဟု ခေါ်ဆိုရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိပြန်၏။

အဖြေ–ဂမု ပစ–စသော ဓာတ်သည်သာ ကြိယာကို ဟောတတ်သော်လည်း ဓာတ်သည် တိစသော ဝိဘတ်နှင့် အ–စသော ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ကင်း၍ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ထိုဝိဘတ်ပစ္စည်းပါမှ ဓာတ်နက်ကြိယာသည် အာချာတ်၌ ထင်ရှားသောကြောင့် ပစတိ ဂစ္ဆတိ–စသော တပုဒ်လုံးကို အာချာတ်ဟု ခေါ်ဆိုရပေသည်။ (**သမာနဝါဒ**)

ကေစိဆရာတို့ကား ဂမု ပစ–စသော ဓာတ်တို့သည် သွားခြင်းချက်ခြင်းစသော **ကြိယာကို ဟောတတ်သောကြောင့် မုချ**အားဖြင့် အာချာတ်မည်၏။

(ဂမု ပစ–စသော ဓာတ်တို့၏ သွားခြင်းချက်ခြင်းစသော) **ကြိယာအနက်ကို** (ဂစ္ဆတိ ပစတိ–စသော အာချာတ်ပုဒ်သည် ဟောအပ်သော) **ကတ္တားကံ၌ တင်စား၍ ဌာနျူပစာ**အားဖြင့် **ကတ္တားကံကို ဟောတတ်သောကြောင့်** ဂမု ပစ–စသော ဓာတ်တို့သည် အာချာတ်မည်ကုန်၏။

အစိတ်ဖြစ်သော ဂမု ပစ–စသော ဓာတ်တို့၏ အာချာတ်ဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော ပစတိ ဂစ္ဆတိ–စသော အာချာတ်ပုဒ်လုံး၌ တင်စား၍ ဧကဒေသူပစာအားဖြင့် အာချာတ်ပုဒ်ဟု ခေါ်ဆိုရပေသည်။

ကြိယံ အာစိက္ခတေတိ အာချာတံ၌ အာစိက္ခတေ၏ ကတ္တားကို
သမာနဝါဒအလို ယံ ပစတျာဒိပဒံ ဟု ထည့်ရမည်။
ကေစိဝါဒအလို ယာ ပစာဒိဓာတု ဟု ထည့်ရမည်။

မေး။ ကြိယံ အာစိက္ခတေတိ အာချာတံဟု ဝိဂ္ဂြိုဟ်ပြု၍ ဌာန္စျုပစာကြံလျှက် ကတ္တားကံကို ဟောတတ်သောကြောင့် အာချာတ်မည်၏ဟူသော ကေစိဝါဒ သင့်/မသင့် အကြောင်းသွင်း၍ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါ။

အဖြေ။ ကတ္တားကံကို ဟောတတ်သောကြောင့် အာချာတ်မည်၏ဟု ဆိုလျှင် ကြိယံပုဒ်ကို ဌာန္စျုပစာ မကြံတော့ဘဲ ကတ္တာဒိအတ္ထံ အာစိက္ခတေတိ အာချာတံဟု ဝိဂ္ဂြိုဟ်ပြုသင့်ပါသည်၊ ဌာန္စျုပစာ ကြံသောအားဖြင့် အကျိုးမရှိသောကြောင့်၎င်း အာချာတ်ပုဒ်သည် ကြိယာပြဓာန်းသောကြောင့်၎င်း ကေစိဝါဒမသင့်ပါ။

(၃၂၉)ဂါထာ

ဗျတိရေကေန ဂစ္ဆာမိ၊ န ဂစ္ဆာမီတိ ပါကဋ္ဌာ။
ကိံ ကရောသိ ပစာမီတိ၊ ပဥ္စတော ဝါပျယံ ကြိယာ။

အာချာတ်၌ ကြိယာထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကိုရေးသည်။

ဂစ္ဆာမိ၊ န ဂစ္ဆာမိ ဟူသော အန္ဓယဗျတိရေကစကားကို ထောက်၍ အာချာတ်၌ ကြိယာထင်ရှား ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိနိုင်ပါသည်။

ချဲ့.ဦးအုံ ။ ဂစ္ဆာမိဟူသော အာချာတ်ဖြင့် သွားသူဒြဗ်ကို ဆိုလိုရင်းမဟုတ်၊ သွားခြင်း ကြိယာကိုသာ ဆိုလိုရင်းဖြစ်၏။

န ဂစ္ဆာမိဟူသော ဗျတိရေကစကားရပ်သည် (ဝါ) နအက္ခရာနှင့် တကွဖြစ်သော ဂစ္ဆာမိဟူသော အာချာတ်ပုဒ်သည် ပုဂ္ဂိုလ်ဒြဗ်ကို မတားမြစ်၊ သွားခြင်းကြိယာကို တားမြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် အာချာတ်၌ ကြိယာများ ထင်ရှားခြင်းသည် ကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောသောကြောင့် ထင်ရှားစွာ သိနိုင်ပါသည်။

(တနည်း) တွံ ကိံ ကရောသိဟု မေးရာတွင် အဟံ ပစာမိဟူသော အဖြေစကားကို ထောက်၍လည်း အာချာတ်သည် ကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။

(၃၃၀)ဂါထာ

ဇေမ္ပိ သာချရူပတ္တာ–ချာတသောဝ ကြိယာပဓာ–
နတ္တံ ကိတဿ ဒဗ္ဗပ္ပ–ဓာနတ္တံ သိဒ္ဓရူပတော။

အာချာတ်နှင့် ကိတ်တို့၏အထူးကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကတ္တားကံတို့သည် ပြီးစေအပ်သော သဘောရှိသောကြောင့် အာချာတ်သည် ကြိယာပြဓာန်း၏။

ကတ္တားကံစသော ဒြဗ်၏အစွမ်းအားဖြင့် ထင်ရှားသော သဘောရှိသောကြောင့် ကိတ်သည် ဒြဗ်ပြဓာန်း၏။ ဤသို့ထူးသည်။

မေး။ အာချာတ်ကိတ်တို့၏ အထူးကို ပြဆိုသော ဂါထာကို အနက်ပေးပါ။ (၁၃၆၀–စေတီ) (၁၃၃၅–သကျ) (၂၂၈၊၃၃၁–ဂါထာလဲကြည့်)

မေး။ အာချာတ်ကိတ်တို့၏ ထူးခြားပုံပြ ဂါထာကို အနက်ပေးပါ။ (၁၃၃၅–သကျ)

အာချာတကဏ္ဍ နိဋ္ဌိတ

(၈) ကိတကဏ္ဍ

(၃၃၁)(၃၃၂)ဂါထာ
ပါစကော ဘတ္တကာရော ပ–ဟရဏံ သျာဒိပစ္စိတော။
ဩဒနော ဒါနိယော ဘိက္ခု၊ ပဘာဝေါ ဟိမဝါဒိကော။
အာသနံ မဥ္စပီဌာဒိ၊ ဌာနံ ဌာနကြိယာ ဣတိ။
ကိတေနာဘိဟိတံ သတ္တ–သာဓနံ ဘာဝသတ္တမံ။

ကိတ်ဝါစကသည် ဟောအပ်သော သာဓနေ(၇)ပါးပုံစံကို ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။
ပါစကောကား ကတ္တားဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။ ပစတီတိ ပါစကောဟု ပြု။
ပဟရဏံကား ကရိုဏ်းဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။ ပဟရတိ ဧတေနာတိ ပဟရဏံဟု ပြု။
[ဋီကာ၌ကား ဘတ္တကာရော–ပဟရဏံကို ဘတ္တကာရော ဥပဟရဏံဟု ပုဒ်ဖြတ်၍၊ ထို့ကြောင့် ကရိုဏ်းဟော ကိတ်ပုံစံကို ဥပဟရီယတေ ယေနာတိ ဥပဟရဏံဟု ထုတ်ပြသည်။]
ပစိတောကား ကံဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။ ပစီယတေတိ ပစိတောဟု ပြု။
ဒါနိယောကား သမ္ပဒါန်ဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။ ဒါတဗ္ဗံ အဿာတိ ဒါနိယောဟု ပြု။
ပဘဝေါကား အပါဒါန်ဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။ ပဘဝတိ ဧတသ္မာတိ ပဘဝေါဟု ပြု။
အသနံကား အဓိကရဏဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။ အာသယန္တိ ဧတ္ထာတိ အာသနံဟု ပြု။
ဌာနံကား ဘောဟော ကိတ်ပုံစံ ဖြစ်သည်။ ဌီယတေ ဌာနံဟု ပြု။
ဤသို့အားဖြင့် ကိတ်ဝါစကသည် သာဓနေ(၇)ပါးကို ဟော၏။

(၃၃၃)ဂါထာ
ကတ္တုကရဏကမ္မ သ–မ္ပဒါနာဝဓိယာဓိက–
ရဏ ဘာဝပ္ပဘေဒေန၊ သာဓနံ သတ္တဓာ မတံ။

ဤဂါထာဖြင့် သာဓနေ(၇)ပါးကို ရေတွက်ပြသည် ။

(၃၃၄)ဂါထာ
ဘာဝေါတု ကာရကာမိဿော၊ ဓာတွတ္ထော သ ကြိယာ ယဒိ။
ဓာတွတ္ထော ဓာတုနာ ဝုတ္တော၊ ကိမတ္ထံ ပစ္စယော ကတော။

ဘော၏အဓိပ္ပါယ်နှင့် ဘာဝသာဓနေ၌ ပစ္စည်းသက်ရခြင်း၏ အကြောင်းမေးမြန်းချက်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
ကတ္တားကံစသော ကာရကတို့နှင့် မရောနှောသော ပစ္စတေ ပစနံစသည်တို့၌ ချက်ခြင်းစသော ဓာတ်နက်သည် ဘောမည်၏။

ယဒိ ဓာတွတ္ထော၊ပ၊ ကတောဖြင့် အမေးပုစ္ဆာကို ပြသည်။

ပစ္စတေ ပစနံ စသည်တို့၌ ပစ–စသော ဓာတ်သက်သက်ဖြင့် ချက်ခြင်းစသော ဓာတ်နက် ဟူသော ကြိယာကို အကယ်၍ ဟောသည်ဖြစ်အံ့၊ အဘယ်အကျိုးငှါ တေစသောဝိဘတ်၊ ယုစသော ပစ္စည်းကို သက်ရသနည်း? ဤကား အမေးတည်း။

(၃၃၅)ဂါထာ

န ကေဝလာ ပယုဇ္ဇန္တိ၊ ပကတီ န စ ပစ္စယာ။

ဉာတိ ဉာယေန ဘာဝတ္ထ–သာဓနာပေက္ခဘာဝတော။

အထက်ပါ ဂါထာလာ အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပစ္စတေ ပစနံစသည်တို့၌ ပစဓာတ်စသည်သည် ချက်ခြင်းစသော ကြိယာကိုသာ ဟော၏။ တေဝိဘတ်နှင့် ယုစသော ပစ္စည်းတို့ကား ဘာဝသာဓနအနက်ကို ဟော၏။

ထိုဘာဝသာဓနအနက်ကို ဟောရန် ကျမ်းဆရာတို့က ငဲ့သောကြောင့် "နကေဝလာ ပယုဇ္ဇန္တိ ပကတီ န စ ပစ္စယာ"ဟူသော ပရိဘာသာနှင့်အညီ တေဝိဘတ် ယုပစ္စည်းတို့ကို ဓာတ်နောင်ထည့်၍ သုံးစွဲထားသည်၊ သက်ထားရသည်။ ဤကား အဖြေတည်း။

မေး။ ဓာတ်သက်သက်က ဓာတ်နက်ကြိယာကို ဟောနိုင်လျှင် အဘယ့်ကြောင့် ဌီယတေ ဌာနံ ဟူသော ဘောဟောပြယုဂ်၌ ဝိဘတ်ပစ္စည်း သက်ရသနည်း၊ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၁–စေတီ)

မေး။ ဌာနံ၌ ဌာဓာတ်သည်ပင် ရပ်ခြင်းကြိယာကို ဟောနိုင်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ယုပစ္စည်းသက်ပါသနည်း။ (၁၃၅၆–သကျ)

မေး။ န ကေဝလာ ပယုဇ္ဇန္တိ –စသော ဂါထာ၏ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်ကို ဋီကာအလိုကျ ဖြေပါ။ (၁၃၆၉–သကျ)

ဧတ္ထ ဌာဓာတုယာ ကြိယာဘူတာယပိ သတိ သာဓနနာမဿ ဉာတ္တုမာနတ္တာ ပကတိဘူတဓာတုယာယေဝ အဝိဇ္ဇမာနတ္တာ ယုပစ္စယော ကတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ (ဋီကာ)

(၃၃၆)ဂါထာ

သိဒ္ဓသာဓျပ္ပဘေဒေန၊ ဒုဓာ ဘာဝေါ ယထာက္ကမံ။

ပါကော ဋီယတိ ဉာတျတ္ထ–ဗျာချာနေ သဒ္ဒသတ္တိယာ။

အတ္ထဗျာချန်ကျမ်း၌ ဆိုအပ်သော ဘော(၂)မျိုးကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကိတ်ပစ္စည်း၊ အာချာတ်ဝိဘတ်ဟူသော သဒ္ဒါ(၂)ပါး၏ အစွမ်းသတ္တိကြောင့် ဘောသည် သိဒ္ဓဘော သာချဘောအားဖြင့် (၂)မျိုးပြားသည်။ ထိုတွင်

ဒြဗ်ထင်ရှားသော ကိတ်ဘောသည် သိဒ္ဓဘောမည်၏။ ပုံစံကား ပါစကောတည်း။

ဤ၌ ချက်ခြင်းဟူသော ကြိယာသည် လောက၌ ကြိယာဒြဗ်အဖြစ်ဖြင့် ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် ပါစကောသည် သိဒ္ဓဘောမည်၏။

[မှတ်ချက်။ ထိုသိဒ္ဓဘောများသည် ဒြဗ်ထင်ရှားသောကြောင့် ဒြဗ်ကို ဟောသကဲ့သို့ ဖြစ်ရကား "ဒဗ္ဗဝါစကံ နာမံ"ဟူသည်နှင့်အညီ နာမ်ပုဒ်ဟုပင်ခေါ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုသိဒ္ဓဘောဟူသော နာမည်ရသော နာမ်ပုဒ်များနောင် နာမ်ဝိဘတ်သက်၍ ပါကော ဘဝတိ၊ ပါကံ ကရောတိစသည်ဖြင့် ကတ္တားကံစသည် ဖြစ်နိုင်ပြန်၏ဟု မှတ်သားရာ၏။**]**

ကတ္တားကံသည် ပြီးစေအပ်သော အာချာတ်ဘောသည် သာချဘောမည်၏။

ပုံစံကား ပုရိသေန ဌီယတေတည်း။

ဤ၌ တည်းခြင်းကြိယာကို ပုရိသေနဟူသော ကတ္တားက ပြီးစေရသောကြောင့် ဌီယတေသည် သာချဘောမည်၏။

ဩဒနံ ပစ္စတေ၌ ကျက်ခြင်းကြိယာကို ဩဒနံဟူသော ကံက ပြီးစေအပ်သောကြောင့် ပစ္စတေသည် သာချဘောမည်၏။

[အမှာ။ ။ ဤဂါထာဖြင့် ကိတ်ဘောနှင့် အာချာတ်ဘောတို့၏အထူးကို ပြသည်ဟု မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ၌ ဆိုသည်။ **]**

မေး။ အတ္ထဗျာချာန်ကျမ်းအလို ဘောနှစ်ပါးကို ပြယုဂ်နှင့် ယှဉ်တွဲဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၅–စေတိ)

မေး။ ကိတ်ဘောကို သိဒ္ဓ၊ အာချာတ်ဘောကို သာချဟူ၍ ဆိုရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၂၃–သကျ)

(၃၃၇)ဂါထာ

မာတုလောစရိယော တျောကော–ပျေဝံ ဘာဝေါပိ မနျတေ။
ကြိယာသာဓနေ္တတိ၊ ပကတျာ ပစ္စယေနစ။

ဘောအနက်တခုတည်းက အဘယ့်ကြောင့် ကြိယာဟူသောအမည်၊ သာဓနဟူသော အမည် (၂)မျိုးကို ရနိုင်သနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပုဂ္ဂိုလ်တဦး (ဘုန်းကြီးတပါး) တည်းကိုပင် အမိ၏မောင်ဖြစ်သောကြောင့် ဦးကြီးဟုငင်း ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာ ပညာသင်ပေးသောဆရာ စသည်ဖြစ်သောကြောင့် ဆရာဟုငင်း နာမည်(၂)မျိုးရသကဲ့သို့

ထိုအတူ ဘောအနက်တခုတည်းကိုပင် ဓာတ်ဟူသော ပကတိအနက်ဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာဟုငင်း၊ တေဝိဘတ် ယုပစ္စည်းစသည်၏ အနက်ဖြစ်သောကြောင့် သာဓနဟုငင်း နာမည်(၂)မျိုးဖြင့် ခေါ်ဆိုနိုင်သည်။

အကျဉ်းချုပ်ကား

ဘောသည် ဓာတ်ကို ထောက်လျှင် ကြိယာဟူသောနာမည်ကို ရ၏။

ပစ္စည်းကို ထောက်လျှင် သာဓနဟူသောနာမည်ရ၏။ သို့ဖြစ်၍ နာမည်(၂)မျိုး ရရှိနေခြင်း ဖြစ်သည်။

မေး။ ဘာဝသည် တပါးတည်းဖြစ်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ကြိယာ, သာဓနဟူ၍ ၂မျိုး ပြားရပါသနည်း။ (၁၃၂၃–သကျ)

(၃၃၈)(၃၃၉)ဂါထာ

ဘာဝေါတိ သတ္တိမံ ဒဗ္ဗံ၊ ယံ ယဒုပစရီယတေ။
ဆဋ္ဌီသာမိနိ သံယောဂေ၊ ဓာတွတ္ထာပေက္ခိတေ ပန။
ကတွတ္ထေ တတိယာ ဆဋ္ဌီ၊ ကေစိ လာဒူပမာတိ စ။
ကြိယာဝိသေသနံ ဆဋ္ဌိ–ယန္တံ တံယောဂတောတိ စ။

ဘောဟောကြိယာပုဒ်၌ စပ်သောပုဒ်များ၏ သမ္ဗန်၊ ကတ္တား၊ ဝိသေသန ဖြစ်နိုင်ပုံကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

ကြိယာဒြဗ်ကို ဟော၏ဟု ဆိုလိုရာ၌ ထိုကြိယာဒြဗ်နှင့် စပ်မည့်ပုဒ်ဝယ် သာမိအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက် ရ၏။ (ဝါ) ကိတ်ဘောကို ဒြဗ်အဖြစ်ဖြင့် ငဲ့လျှင် ထိုကိတ်ဘောနှင့် ယှဉ်စပ်မည့် နာမ်ပုဒ်၌ သမ္ဗန်အနက်ဝယ် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရ၏။

ပုံစံကား–ပါဒဿ ဥက္ခိပနံတည်း။

ဤ၌ ကြွခြင်းကို ကြိယာဒြဗ်ဟုခေါ်သည်။ ထိုကြွခြင်းကြိယာဒြဗ်ဖြစ်သော ဥက္ခိပနကို ဘော– ဟု ဆိုလို၍ ထိုဥက္ခိပနသို့ယှဉ်စပ်သည့် ပါဒဿပုဒ်၌ သာမိအနက်ဝယ် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်။

ကိတ်ဘော၌ ယှဉ်စပ်နေသည့် နာမ်ပုဒ်သည် ထိုကိတ်ဘော၏ ဓာတ်နက်ကိုသာ ငဲ့မူကား (ဝါ) ပစ္စည်းတွင် စာမစပ်ဘဲ ဓာတ်တွင်မှာသာ စပ်မူကား (ဓာတ်နက်၏ ပြီးစေအပ်သော သဘောရှိသည့် အတွက် ကတ္တားကို ငဲ့သောကြောင့်) နာမ်ပုဒ်၌ တတိယာဝိဘတ်ကို ကတ္တားအနက်၌ သက်ရ၏။

ပုံစံကား သူဒေန ပစနံတည်း။

ဤ၌ သူဒေနဟူသောနာမ်ပုဒ်သည် ပစနံဟူသော ကိတ်ဘောဝယ် ယုပစ္စည်း၌ စာမစပ်ဘဲ ပစဓာတ်၌သာ စာစပ်သောကြောင့် ယင်းသူဒေနပုဒ်၌ ကတ္တားအနက်ဝယ် တတိယာဝိဘတ်သက်ရသည်။

ကိတ်ဘောဝယ် ဓာတ်မှာသာ ကြိယာမှာသာ စပ်ရသည့်နာမ်ပုဒ်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်မသက်သင့်။ **ကသ္မာ?** သမ္ဗန်သည် ကြိယာသို့ မရောက်နိုင်သောကြောင့်တည်း။ (**သမာနဝါဒ**)

ကေစိဆရာတို့ကား နာမ်ပုဒ်သည် ကိတ်ဘောဝယ် ပစ္စည်းတွင် စာမစပ်ဘဲ ဓာတ်မှာသာ စာစပ်မူကား လာရူပမာဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်ဟု ဆိုကြသည်။

ပုံစံကား သူဒဿ ပစနံတည်း။

ဤ၌ သူဒဿဟူသော နာမ်ပုဒ်သည် ပစနံဟူသော ကိတ်ဘောဝယ် ပစဓာတ် မှာသာ စာစပ်ရသောကြောင့် ကတ္တားအနက်၌ လာရူပမာဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ထားသည်။

လာရူပမာဆဋ္ဌီဝိဘတ်ဟူသည် ပြတ်နေသော ကွဲအက်နေသော နေရာ၌ ချိတ်ဖြင့် ဖာထေးရ သကဲ့သို့ တတိယာဝိဘတ်နေရာ၌ တတိယာဝိဘတ် မသက်သဖြင့် ဟာနေသော တတိယာဝိဘတ်၏ နေရာဝယ် ဆဋ္ဌီဝိဘတ် သက်ရသည်ကို လာရူပမာဆဋ္ဌီဝိဘတ်ဟု ခေါ်သည်။

နိယံ။ ။ ဆဋ္ဌီကတ္တား၊ ရံခါပြားမှု၊ ကတ္တားတတိယာနှင့် တူမြဲတည်း။

ကေစိဆရာတို့၏ ဆိုပုံတနည်းကား နာမ်ပုဒ်သည် ကိတ်ဘောဝယ် ပစ္စည်းတွင် စာမစပ်ဘဲ ဓာတ်မှာသာ (ဓာတ်နက်မှာသာ)စပ်မူကား ကြိယာဝိသေသနအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်ဟု ဆိုကြသည်။

ပုံစံကား ပါဒဿ ဥက္ခိပနံတည်း။ ဤ၌ ပါဒဿသည် ဥက္ခိပနံဝယ် ခိပဓာတ်မှာသာ စာစပ်သောကြောင့် ကြိယာဝိသေသနအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ထားသည်။

ကြိယာဝိသေသနဖြစ်ပုံကား လက်၏ကြွခြင်းမဟုတ်ဟု ကြွခြင်းကြိယာကို အထူးပြု သောကြောင့် ပါဒဿသည် ကြိယာဝိသေသနဖြစ်၏၊ ရိုးရာအားဖြင့် ယင်းပါဒဿသည် သမ္ဗန်ဖြစ်၏။

ပုရိသဿ ဘယံ ဇာယတေ၌ မိန်းမ၏ကြောက်ခြင်းမဟုတ်ဟု ကြောက်ခြင်းကြိယာကို အထူးပြုသောကြောင့် ပုရိသဿသည် ကြိယာဝိသေသနမည်၏၊ ရိုးရာအားဖြင့်ကား သမ္ဗန်မည်၏။
မေး။ ကိတ်ဘောနှင့် ယှဉ်ရာပုဒ်ဝယ် သက်နိုင်သော ဝိဘတ်တို့ကို ကေစိအလို ဖြေပါ။ (၁၃၇၀–သကျ)

(၃၄၀)(၃၄၁)ဂါထာ
ဘေဒေါ သမ္ဗန္ဓိဘေဒေန၊ ဘာဝဿုပစရီယတေ။
အဘေဒဿ အဘေဒေါစာ–ဘာဝါကာသာဒိနော ယထာ။
ပါကာ တေလဃတာဒီနံ၊ ဟောန္တိ ပါကောတိ ဝါ ကိတေ။
ဘာဝေ ချာတေ အယုတ္တတ္တာ၊ န ဆဋ္ဌီသာမိလက္ခဏေ။

ကိတ်ဘော၏ဘေဒဖြစ်ပုံ, အဘေဒဖြစ်ပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
အဘာဝ အာကာသတို့သည် ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် အပြားမရှိဘဲ တခုတည်းဖြစ်၏၊ သို့သော် ဒြဗ်တို့၏ ကွဲပြားခြင်းကြောင့် မကဿ အဘာဝေါ မက္ခိကာနံ အဘာဝေါ စသည်ဖြင့် အဘာဝအမျိုးမျိုး၊ ဃဋ္ဋာကာသ၊ ဒွါရာကာသ စသည်ဖြင့် အာကာသအမျိုးမျိုး ကွဲပြားရသကဲ့သို့ ။
ထို့အတူ ချက်ခြင်းစသော ကြိယာဟု ဆိုအပ်သော ဘောသည် တခုတည်းသာ ဖြစ်သော်လည်း ထိုဘော၌ စပ်ဆိုက်သော ဆီထောပတ် ထမင်းစသော သမ္ဗန္ဓိဒြဗ်တို့၏ ကွဲပြားခြင်းကြောင့် "ဃဋဿ ပါကော–ထောပတ်၏ကျက်ခြင်း၊ တေလဿ ပါကော–ဆီ၏ကျက်ခြင်း၊ ဩဒနဿ ပါကော–ထမင်း၏ကျက်ခြင်း" စသည်ဖြင့် ဘော (ကြိယာ) အမျိုးမျိုးဖြစ်ရသည်။
ထိုသို့ ဒြဗ်မပြားဘဲ မိမိ၏ ပင်ကိုယ်အတိုင်းအားဖြင့် အဘေဒဖြစ်၏၊ မကွဲပြား၊ တမျိုးတည်းသာ ဖြစ်၏ဟု မှတ်ရမည်။

(၃၄၁)ဂါထာ
ပါကာတေလဃတာဒီနံ၊ ဟောန္တိ ပါကောတိ ဝါ တိကေ။
ဘာဝေချာတေ အယုတ္တတ္တာ၊ န ဆဋ္ဌီသာမိလက္ခဏေ။

ကိတ်ဘောတို့၏ ဧကဝုစ်၊ ဗဟုဝုစ်(၂)မျိုးနေနိုင်ပုံ ဥဒါဟရဏ်နှင့် ယင်းဘောသို့ ဆိုက်စပ်သော နာမ်ပုဒ်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ် မသက်ရခြင်းအကြောင်းများကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

တေလဃတာဒီနံ ပါကာ ဟောန္တိကား သမ္ဗန္ဓိဒြဗ်တွေက တေလဃဋ္ဋာဒိဟု ကွဲပြားသောကြောင့် (ဝါ) များသောကြောင့် ပါကာဟု ဗဟုဝုစ်နေပုံ၊ ကြိယာများပြားပုံကို ပြသောပုံစံတည်း။
တေလဃဋ္ဋာဒီနံ ပါကောကား သမ္ဗန္ဓိဒြဗ်တွေက တေလဃဋ္ဋာဒိဟု ကွဲပြားသော်လည်း၊ များသော်လည်း ကျက်ခြင်းကြိယာသာမညဇာတ်ကို ငဲ့၍ ပါကောဟု ဧကဝုစ်ဖြင့်နေပုံ၊ ကြိယာ မများပုံကို ပြသောပုံစံတည်း။
ဤပုံစံမျိုးကို ရည်ရွယ်၍ ရှေ့ဂါထာ၌ အဘေဒေါ စ–ဟု ဆိုခဲ့ပြီ။

အာချာတ်သည် ကြိယာပြဋ္ဌာန်းသောကြောင့် ထိုကြိယာ၏လည်း ဆဋ္ဌီဝိဘတ်နှင့် မယှဉ်သင့် မသက်သင့်သောကြောင့် အာချာတ်ဘောဝယ် သာမိအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်မသက်ရ။

မေး။ ဘာဝေ ချာတေ အယုတ္တတ္တာ ၊ န ဆင္ဃီ သာမိလက္ခဏော ဟူသော ကျမ်းရင်းအဓိပ္ပါယ်ကို အများနားလည်းအောင် ပုံစံထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၄၇–သကျ)

(၃၄၂)(၃၄၃)ဂါထာ

ကြိယာနိဿယကတ္တာဒိ–ဓာရေန္တ်ပိ ကင္ဃာဒိကံ။
ကြိယာဓာရော ယထာ ကတ္တ–ဒဗ္ဗေ တံ နိဿယေပိ စ။
ဘာဝသာပိ အဘာဝဿ၊ ကတ္တုပညတ္တိ ဝုစ္စတေ။
သဒ္ဒနီတိယမေတဿ၊ ဒဗ္ဗဘေဒေန ဘေဒတော။

ပင်ကိုယ်သဘာဝအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော ကြိယာဟူသော ဘောသည် အဘယ်နည်းဖြင့် ကြိယာတပါးကို ပြီးစေနိုင်သော ကတ္တားစသော ကာရကတပါးဖြစ်နိုင်သနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် သဒ္ဒနီတိကျမ်းအဆိုဖြင့် ဖြေပြလိုရကား ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

ပုရိသော ကင္ဃေ နိသီဒတိ၌ ထိုင်ခြင်းကြိယာသည် ယောကျ်ားဟူသော ကတ္တား၌ တည်သော ကြောင့် ပုရိသောကို ကြိယာ၏တည်ရာ အာဓာရဟု ခေါ်သင့်သော်လည်း ယောကျ်ား၏ နေရာဖျာ (ကင္ဃ) ကိုသာ ဌာနျူပစာအားဖြင့် (ဝါ) အဆင့်ဆင့်တင်စာသော ပရမ္ပရူပစာအားဖြင့် အာဓာရဟု ခေါ်ရသကဲ့သို့ ။

ထိုအတူ ကြိယာ၏ မှီရာဖြစ်သော ကတ္တားဒြဗ်၌ ခေါ်ဝေါ်ထိုက်သော ကတ္တားဟူသော နာမပညတ်ကို ထင်ရှားမရှိသော ဘော၌ တင်စား၍ ထင်ရှားမရှိသော ဘောကိုလည်း ကတ္တားဟု ခေါ်ဆိုရပေသည်။

အထက်ပါ ဂါထာ၌ ထုတ်ခဲ့သော တေလဃဋ္ဋာဒီနံ ပါကာ ဟောန္တိ ပုံစံ၌ ကျက်ခြင်းဟူသော ဘောအနက်သည် ထင်ရှားမရှိ၊ ဆီ ထောပတ်စသည်တို့၏ ကျက်မှုကို ကြည့်၍ ကျက်ခြင်းဟု ခေါ်ဝေါ်ရသော ပညတ်မျှသာ ဖြစ်၏၊

ထိုသို့ ထင်ရှားမရှိသော်လည်း ကျက်ခြင်း၏တည်ရာ ဆီထောပတ် စသည်တို့ကား ထင်ရှား ရှိရုံသာမက ကျက်တတ်သော ကတ္တုသတ္တိလည်း ရှိ၏၊ ထိုတေလဃဋ္ဋာဒိတို့၏ ကတ္တုသတ္တိကို ပါက၌ တင်စား၍ ပါကကို ကတ္တားဟု ခေါ်ဝေါ်ပညတ်ရပေသည်။

ဋီကာ၌ ပုရိသဿ ဘယံ ဇာယတေဟု ပုံစံထုတ်သည်။ ထိုပုံစံ၌ ကြောက်ခြင်းဟူသော ဘောအနက်သည် ထင်ရှားမရှိ၊ ယင်းကြောက်ခြင်းဟူသော ဘော၏ (ဝါ) ကြိယာ၏ တည်ရာဖြစ်သော ပုရိသကသာ ထင်ရှားလည်း ရှိ၏၊ ကြောက်တတ်သော ကတ္တုသတ္တိလည်းရှိ၏၊ ထိုပုရိသ၏ ကတ္တုသတ္တိကို ဘယံ၌ တင်စား၍ ဘယကို ကတ္တု ဟု ခေါ်ဝေါ် ပညတ်ရပေသည်။

ထိုကဲ့သို့သော ကိတ်ဘောကို ကတ္တားဟု ခေါ်ဆိုနိုင်ခြင်းမှာလည်း ကိတ်ဘော၏ ကတ္တားစသော ဒြဗ်အပြားအားဖြင့် ပြားသောကြောင့်သာတည်း။ ဤသို့ သဒ္ဒနီတိကျမ်း၌ ဆို၏။

မေး။ ကိတ်ဘောသည် ကြိယာဖြစ်၍ ကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သောသတ္တိ မရှိပါဘဲလျက် အဘယ်နည်းဖြင့် ကတ္တားဖြစ်နိုင်ပါသနည်း။ (၁၃၅၂–စေတီ)

မေး။ ပုရိသဿ ဘယံ ဇာယတေ၌ ကိတ်ဘောဖြစ်သော ဘယ၏ ကတ္တားဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း (၃)မျိုး ဖော်ပြပါ။ (၁၃၃၆–သကျ)

၁။ ဘောသည် ထင်ရှားမရှိသော်လည်း လောက၌ လူတို့ ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲရိုး ရှိခြင်း။
၂။ ကိတ်၌ ဒြဗ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း။
၃။ ကြောက်ခြင်းကြိယာဟူသော ဒြဗ်ကို ကိတ်ဘော၌ ဆောင်၍ သိရခြင်း။ (သကျအဖြေ)

(၃၄၄)ဂါထာ
ဝေါဟာရဝိသယတ္တတ္တာ၊ ကိတေ ဒဗ္ဗပ္ပဓာနတော။
ဒဗ္ဗသေဝ စ နေယျတ္တာ၊ ဘာဝေါ ဒဗ္ဗန္တိ တညုနာ။

ဘောဟူသည် ထင်ရှားမရှိသော ပညတ်ဖြစ်ပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် ဒြဗ်ဟု ဆိုအပ်ပါသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၍ ထိုအမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကိုမိန့်။

လောကဝေါဟာရတို့၏ အရာဖြစ်သော အနက်ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကိတ်၌ ဒြဗ်ပြဋ္ဌာန်းသည့်အတွက် ဒြဗ်ကဲ့သို့ သိအပ်သောကြောင့်၎င်း ကိတ်ဘောကို ဒြဗ်ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။

လူသားတို့သည် အမှန်ရှိသောအရာကိုသာ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုကြသည်မဟုတ်သေး။ ထင်ရှားမရှိသော အရာကိုလည်း ပြောစရာတခုအနေအားဖြင့် ကြံဖန်ခေါ်ဆိုကြသေး၏။ ဥပမာ–ယုန်၌ ဦးချိုမရှိဘဲ သသ ဝိသာဏံ တိဋ္ဌတိ–ဟု၎င်း၊ ရေသဖန်းပင်မှာ ပွင့်လေ့မရှိဘဲ ဥဒုမ္ဗရာ ပုပ္ဖံ ဝိကသတိ–ဟု၎င်း၊ မိန်းမမြဲ့၌ သားဟူ၍မရှိဘဲ ဝဉ္ဈာ ပုတ္တော ဓာဝတိ–ဟု၎င်း ကြံဖန်၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုကြသကဲ့သို့တည်း။

သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ္တေန၊ ကြိယာဓာတွာဝိသေသိတာ။
ကြိယာ ဝုစ္စတိ ဒဗ္ဗန္တိ၊ သတ္တိဗျတ္တိကြိယန္တရေ။

သကတ္ထဒဗ္ဗလိင်္ဂါနိဟူသော (၂၆)ဂါထာအရ ကိတ်ဘော၏ ကြိယာဒြဗ် ဖြစ်နိုင်ပုံကို၎င်း၊ ကတ္တုသတ္တိ ကမ္မသတ္တိစသည် ထင်ရှားလာပုံကို၎င်း ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

တေလဃဋ္ဌာဒီနံ ပါကော ဟောတိ၌ ပါကောဟူသော ကိတ်ဘောဝယ် ချက်၍ ကျက်နိုင်သော အရာဝတ္ထုအားလုံးတို့၏ ချက်ခြင်းကြိယာသာမညသည် သဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ဖြစ်သော သကတ်မည်၏။

ထိုသဒ္ဒပဝတ္တိနိမိတ်ဖြစ်သော ကြိယာသာမညသကတ်သည် အထူးပြုအပ်သော ဆီထောပတ်စသည်တို့၏ ကျက်ခြင်းကြိယာဝိသေသသည် ဒြဗ်မည်၏။

ဤသို့သော နည်းအားဖြင့်လည်း ကိတ်၏ဒြဗ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာနိုင်သည်။

ယင်းကိတ်ဘောနောင် ဟောတိ ဟောန္တိ ဇာယတေ–စသော ကြိယာတပါး ရှိသောအခါ ပါကော ဟောတိ၊ ပါကာ ဟောန္တိ၊ ဘယံ ဇာယတေဟု ကတ္တုသတ္တိထင်ရှားလာသည်။

ကရောတိဟု ကြိယာတပါး ရှိသောအခါ ပါကံ ကရောတိဟု ကမ္မသတ္တိထင်ရှားလာသည်။

ထိုသို့ ကာရကသတ္တိ ထင်ရှားလာပုံကို ထောက်ရှုသောအားဖြင့်လည်း ကိတ်ဘော၏ ဒြဗ်ဖြစ်ကြောင်း သိသာနိုင်သည်။

မေး။ ကိတ်ဘောကို ဒြဗ်ဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်း။ (၁၃၅၂–စေတီ)

မေး။ ကြိယာကို ဒြဗ်ဟု ဆိုပါက ကာရကသတ္တိသည် အဘယ်အခါ ထင်ရှားသနည်း၊ သာဓကပြ ဖြေပါ။ (၁၃၅၄–စေတီ။

မေး။ မုချအားဖြင့် ဘောကို ဒြဗ် , ကာရက ဆိုရပုံကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၇–စေတီ)

(၃၄၆)ဂါထာ
ကိရတီတိ ကိတော သိဿ-ကၱံ ဝိကပ္ပိတာပနေ-
တီတျတ္ထော ပါယဝုတ္တိတ္တာ၊ ကိတကောတိ ပဝုစ္စတိ။

ကိတ်ပုဒ်၏ဝစနတ္ထနှင့် ကိတကကျမ်း ခေါ်ဆိုရပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။
သိဿာနံ ကၱံ ကိရတိ ဝိကပ္ပိတတိ အပနေတီတိ ကိတောဟု ပြု။
ဏာစသော ပစ္စည်းတို့ကို မြင်၍ သာခနေ၌ ယုံမှားခြင်းကင်းသောကြောင့် ဏာစသော ပစ္စည်းသည် ကိတ်မည်၏။

ကိတ်ကျမ်း၌ ကိစ္စပစ္စည်း၊ ကိတပစ္စည်းဟု (၂)မျိုးရှိသော်လည်း ကိတပစ္စည်းက များသောကြောင့် ယေဘုယျအားဖြင့် ကိတ်ကျမ်းဟု ခေါ်သည်။
ထိုကျမ်း၌ အနည်းငယ်အားဖြင့်ကား ကိစ္စပစ္စည်း တဿီလ-စသည်များလည်း ပါဝင်လျက် ရှိပေသည်။
ကိတကပုဒ်ကို ကိတာနံ သမူဟော ကိတကောဟု ပြု။
ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏အပေါင်းကို ပြဆိုရာဖြစ်သော ကျမ်းကို ဌာနျူပစာအားဖြင့် ကိတ်ကျမ်း၊ ကိတကကျမ်းဟု ခေါ်ဆိုရသည်။
မေး။ ကိတ ကိတကတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ရေးပါ။ (၁၃၅၆-သကျ)

(၃၄၇)ဂါထာ
ပစ္စယော ကိတကေ ကိစ္စ-ကိတဘေဒေန ဒုဗ္ဗိဓော။
ပဉ္စ ဒဗ္ဗာဒယော ကိစ္စာ၊ ကိတညေ ဏာဒိပစ္စယာ။

ကိတ်ကျမ်း၌ ပစ္စည်းသည် ကိစ္စပစ္စည်း၊ ကိတပစ္စည်းဟု (၂)မျိုးရှိသည်။
ထိုတွင် တဗ္ဗ အနီယ ဏျ တေယျ ရိစ္စ ဤ(၅)ပစ္စည်းကို ကိစ္စပစ္စည်းဟု ခေါ်သည်။
ကျန်ဏာစသော ပစ္စည်းများကို ကိတ်ပစ္စည်းဟု ခေါ်သည်။
(တေ ကိစ္စာ၊ အညေ ကိတ် သုတ်တို့ကို ထောက်)

(၃၄၈)ဂါထာ
ပစ္စယော တိဝိဓော ကိစ္စ-ကိတကိစ္စကိတဗ္ဗသာ။
ဘာဝကမ္မေသု ကတ္တတ္ထေ၊ တီသု ဝါတျပရေဝိဒူ။

အပရေဆရာတို့ကား ကိတ်ကျမ်း၌ ပစ္စည်းသည် ကိစ္စ, ကိတ, ကိစ္စကိတပစ္စည်းအားဖြင့် (၃)မျိုး ရှိသည်ဟု ဆိုကြသည်။ ထိုတွင်-
ကိစ္စပစ္စည်းသည် ဘာဝကံအနက်၌ သက်သည်။
ကိတပစ္စည်းသည် ကတ္တားအနက်၌ သက်၏။
ကိစ္စကိတပစ္စည်းသည် ဘာဝကံကတ္တားတို့၌ သက်သည်။

(၃၄၉)ဂါထာ

ကိစ္စာ ဓာတူဟျကမ္မေဟိ၊ ဘာဝေယေဝ နပုံသကေ။
တဒ္ဓန္တာ ပါယသော ကမ္မေ၊ သကမ္မေဟိ တိလိင်္ဂိကာ။

ကိစ္စပစ္စည်းကို အကမ္မကဓာတ်နောင် သက်လျှင် ဘောအနက်၌သာ ဖြစ်ကုန်၏။

လိင်ကား များသောအားဖြင့် နပုံလိင်၌ ဖြစ်ကုန်၏။

ပုံစံကား ဘဝိတဗ္ဗံ–ဖြစ်ခြင်း၊ ဖြစ်ရာ၏စသည်တည်း။

ကိစ္စပစ္စည်းတို့သည် အနည်းငယ်အားဖြင့် ဘောအနက်၌ နပုံလိင်ဝယ် ဖြစ်ကုန်၏။

ပုံစံကား ပါစကော စသည်တည်းဟု ဒီပနီထုတ်ပြသည်။

ပါကော၌ ဏျပစ္စည်းသည် ကိစ္စပစ္စည်းတွင် မပါဝင်သောကြောင့် ကိစ္စပစ္စည်းအားဖြင့် ပါကောဟု ထုတ်ပြခြင်းသည် မှားနေဟန်တူသည်။

ကိစ္စပစ္စည်းတို့သည် ဂမုစသော သကမ္မကဓာတ်နောင်သက်လျှင် များသောအားဖြင့် ကံအနက်၌ ဖြစ်ကုန်၏၊ လိင်အားဖြင့် (၃)လိင် ဖြစ်သည်။

ပုံစံကား ဂန္တဗ္ဗံ နဂရံ၊ ဂန္တဗ္ဗေ မဂ္ဂေါ၊ ဂန္တဗ္ဗာ သာဝတ္ထိစသည်တည်း။

မေး။ ကိစ္စပစ္စည်းတို့သည် မည်သည့်ဓာတ်နောင် မည်သည့်အနက်၌ သက်၍၊ မည်သည့်လိင် အဆုံးရှိသည်ကို ဘေဒစိန္တာအကိုးပြ ဖြေပါ။ (၁၃၄၃၊ ၁၃၆၆–စေတိ)

(၃၅၀)ဂါထာ

ကိတာ ကတ္တရိ ဝိညေယျာ၊ ဣဒမေဝေါပလက္ခဏံ။
တေန ကိစ္စကိတာ ကတ္တု–ကမ္မဘာဝါဒိကေ သိယုံ။

ကိတာ ကတ္တရိ ဝိညေယျာဟူသောပါဌ်ဖြင့် “ကိစ္စာ ဘာဝကမ္မေသု ဝိညေယျာ”ဟူသော အနက် အဓိပ္ပါယ် သဘောကိုလည်း ပြ၏၊

ထို့ကြောင့် ဤဂါထာ၌ “ တေန ကိစ္စကိတာ ကတ္တု– ကမ္မဘာဝါဒိကေ သိယုံ ”ဟု ဆိုအပ်ပေပြီ။

ထိုတွင် ကတ္တရိဟူသောစကား၊ ဘာဝကမ္မေသုဟူသော စကားသည် ဥပလက္ခဏနည်းမျှသာ ဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ကိစ္စပစ္စည်း၊ ကိတပစ္စည်းတို့သည် ကတ္တားကံစသော အနက်၌ သက်ကုန်၏။

ပုံစံကား ဂန္တဗ္ဗာ (ဘော)၊ တပနီယာ (ကတ္တား)၊ ကြိယမာနံ ကမ္မံ (ကံ) စသည်တည်း။

[**မှတ်ချက်။** ဤဂါထာကို ထောက်၍ ကတ္တရိကိတ်၌ ကတ္တရိပုဒ်၊ ဘာဝကမ္မေသု တဗ္ဗာနီယာ၌ ဘာဝကမ္မေသု ပုဒ်တို့ဝယ် ဥပလက္ခဏနည်း၊ ဧကဒေသူပစာရသည်ဟု မှတ်သားရာ၏။]

မေး။ ကိတာ ကတ္တရိ ဝိညေယျာ ဂါထာကို ရှု၍ ကိစ္စပစ္စည်း ကိတပစ္စည်းတို့၏ သာဓနေ (၇)ပါး၌ သက်ပုံကို ပုံစံတခုစီနှင့် ယှဉ်တွဲဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၈–စေတိ)

(၃၅၁)ဂါထာ

ဍျာသေ သုတ္တေန ယေ ဏာဒီ၊ လက္ခိတာ တေ တိကာလိကာ။

ဝုတ္တာ အလက္ခိတာ ကာလ–မုတ္တေကဒ္ဒိတိကာလိကာ။

ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏ ဟောရာကာလကို နျာသဝါဒအရကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဏာဒယော တေကာလိကာသုတ်ဖြင့် သတ်မှတ်ထားသော ဏအစ ယုအဆုံးရှိသော ပစ္စည်းများသည် တေကာလိကဖြစ်၏၊ ကာလ(၃)ပါး၌ သက်၏။

ထိုပစ္စည်းတို့မှတပါး ထိုထိုသုတ်ဖြင့် အတီတေ၊ အနာဂတေ၊ ပစ္စုပ္ပန္နေ–ဟု မသတ်မှတ်အပ်သော ပစ္စည်းများသည် အချို့ကာလမုတ္တဖြစ်၏၊ အချို့ကား တိကာလ၌ ဖြစ်၏၊ အချို့ကား ဧကကာလ၌ဖြစ်၏၊ သက်၏။ ဤသို့ နျာသကျမ်း၌ ဆိုသည်။

(၃၅၂)ဂါထာ

သေန သေန အနိဒ္ဒိဋ္ဌ–ကာလာ အညေ န လက္ခိတာ။

တေ လက္ခိတာဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌ–ကာလာ ယေ ရူပသိဒ္ဓိယံ။

ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏ဟောရာကာလကို နျာသဝါဒအလို ပြပြီး၍ ရူပသိဒ္ဓိဝါဒကို ပြရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

မိမိသုတ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်မညွှန်ပြအပ်သော ကာလရှိသော သညာယံ ဒါဓာတော ဣ–သုတ်လာ ဣစသော အနိဒ္ဒိဋ္ဌကာလပစ္စည်းများကို အခြားသော ဏာဒယော တေကာလိကာ–သုတ်ဖြင့် မှတ်သားအပ်ကုန်၏၊ ထို့ကြောင့် အနိဒ္ဒိဋ္ဌကာလပစ္စည်းများသည် ဏာဒယော တေကာလိကာသုတ်အရ ကာလ(၃)ပါး၌ ဖြစ်ကုန်၏၊ သက်ကုန်၏။ (**ဋီ**)

မိမိသုတ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်ညွှန်ပြအပ်သောကာလရှိသော အတီတေ တတဝန္တု တာဝီ၊ ဝတ္တမာနေ–မာနန္တာ၊ ဘဝိဿတိ ဂမာဒီဟိ ဏီ ဃိဏ်–စသော သုတ်လာ နိဒ္ဒိဋ္ဌကာလပစ္စည်းများကို ဏာဒယော တေကာလိကာသုတ်ဖြင့် မမှတ်သားအပ်ကုန်၊ ထို့ကြောင့် ထိုနိဒ္ဒိဋ္ဌကာလပစ္စည်းများသည် မိမိ မိမိသုတ်တို့၌ ပါသော ကာလ၌ သက်ကုန်၏။ ဤသို့ ရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌ ဆို၏။

(၃၅၀)ဂါထာလာ နျာသဝါဒအလို ဏာဒယော တေကာလိကာသုတ်၌ ဏာဒယောအရ ဏအစ ယုအဆုံးရှိသော (၁၇)ပစ္စည်းကို ယူရသည်။ ယင်းနျာသဝါဒသည် ကစ္စည်းဝုတ္တိနှင့် ညီညွတ်သည်၊ ကစ္စည်းသုတ်နှင့် မညီညွတ်။

ဤ(၃၅၂)ဂါထာလာ ရူပသိဒ္ဓိဝါဒအလို ဏာဒယောအရ မိမိ မိမိသုတ်ဖြင့် မသတ်မှတ်အပ်သော ကာလရှိသော ဏအစ ယုအဆုံးရှိသော ပစ္စည်းများနှင့်တကွ ကိစ္စပစ္စည်း၊ ကိတ်ပစ္စည်းအားလုံးကို ယူရသည်။ ယင်းရူပဝါဒသည် ကစ္စည်းသုတ်နှင့် ညီညွတ်သည်၊ ကစ္စည်းဝုတ္တိနှင့်ကား မညီညွတ်ပေ။ ဤသို့ ဋီကာဆရာတော် ကောက်ချက်ချ ပြသည်။

(၃၅၃)ဂါထာ

တေသံ တေကာလိကတ္တေပျ–တီတေ ဝေါပပဒတ္ထတော။

ယထာ ပုရိန္ဒဒေါစ္စာဒေါ၊ ဝတ္တမာနေတိ ကေနစိ။

ပုရေ ဒဒါ စ ဣံသုတ်ဖြင့် သက်သော အပစ္စည်းသည် ဏာဒယော တေကာလိကာသုတ် သတ်မှတ်ချက်တွင် ပါဝင်နေ၍ ကာလ(၃)ပါး ဆိုသင့်သော်လည်း ပုရေဟူသော အနီးပုဒ်၏ အနက်ကြောင့် အတိတ်ကာလ၌သာ သက်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ရှု၌ ပုရေ ဒါနံ အဒဒါတီတိ ပုရိန္ဒဒေါဟု အတီတဝိဂ္ဂဟပြုပြသည်။

မေး။ ပုရိန္ဒဒေါ၌ အ–ပစ္စည်း၏ သက်ရာကာလကို ကျမ်းဆရာအလိုကျ သာကေပြ ဖြေပါ။ (၁၃၂၉–သကျ)

ဖြေ။ တေသံ။ပ။ ပုရိန္ဒဒေါစ္စာဒေါ–ထောက်၍ အတိတ်ကာလဟု ဖြေ။ (သကျအဖြေ)

ကေစိဆရာကား အဆိုပါ အ–ပစ္စည်းသည် ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌ သက်သည်ဟု ဆိုသည်၊ ထို့ကြောင့် ကစ္စည်း၌ ပုရေ ဒါနံ ဒဒါတီတိ ပုရိန္ဒဒေါဟု ပစ္စုပ္ပန်ဝိဂ္ဂဟပြုပြသည်။

[မှတ်ချက်။ လက်ရှိကစ္စည်းကျမ်းများ၌ ပုရေ ဒါနံ အဒဒါတီတိ ပုရိန္ဒဒေါဟု အတီတဝိဂ္ဂဟပင် တွေ့ရ၏။ **]**

မေး။ ပုရိန္ဒဒေါ၌ အ–ပစ္စည်း၏ သက်ရာကာလကို ရူပသိဒ္ဓိ,ကစ္စည်းအလိုကျ ခွဲခြားဖြေပါ။ (၁၃၅၈–စေတိ)

(၃၅၄)(၃၅၅)(၃၅၆)ဂါထာ

နေကဘာဝေန ဘိန္နေပိ၊ သန္တာနေ နေကတံ ပတိ။
ဝတ္တမာနံ ကတံ ဗုဒ္ဓ–ဝံသဋ္ဌကထာဒိသု။
ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဋီကာယံ၊ တံ ကာလာပေက္ခဏေပိ ဝါ။
ဇာတကဋ္ဌကထာယံတု၊ ဣတောပေက္ခာယ တီတတာ။
ဒတ္တော ဒါနိ တဒါ လုဒ္ဒေါ၊ အဟောသိ ဝိဟရာမဟံ။
တဒါ သုမေဓဘူတောဟံ၊ ဂစ္ဆာမိ အမ္ဗရေ တဒါ။

အထက်ပါ ဂါထာလာ ဝတ္တမာနေပိ ကေနစိဟူသော စကားရပ်ကို သာကေပြ၍ ထောက်ခံလိုသောကြောင့် ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

သုမေဓာရသေ့ဘဝက ဘုရားဘဝဟု ဆိုအပ်သော များစွာသော ဘဝအားဖြင့် ကာလကွဲပြားသော်လည်း သတ္တဝါတယောက်၏သန္တာန်အစဉ်အားဖြင့် တခုတည်းအဖြစ်ကို အကြောင်းပြု၍ (ဝါ) တခုတည်းဖြစ်သောကြောင့် အတိတ်ကာလ၌လည်း ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်သက်နိုင်သည်ဟု ဗုဒ္ဓဝံသအဋ္ဌကထာစသည်တို့၌ ဆိုသည်။

ပုံစံကား သုမေဓဘူတော အဟံ ဂစ္ဆာမိ အမ္ဗရေ တဒါတည်း။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ဋီကာ၌ လွန်ခဲ့ပြီးအတိတ်တုန်းက ဖြစ်ဆဲခဏ နေဆဲကာလစသည်ကို ငဲ့၍ ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်သက် နိုင်သည်ဟု ဆို၏။

ပုံစံကား ဝိဟရာမိ အဟံ တဒါ။ ဤပုံစံပါဋ္ဌိသည် ဘုရားဖြစ်စဉ် ကာလတုန်းက ဗောဓိမဏ္ဍိုင်ဝယ် နေဆဲကာလကို ငဲ့၍ ဘုရားဖြစ်ပြီးနောက်မှ ဟောတော်မူအပ်သော ပါဋ္ဌိဖြစ်သည်၊ အတိတ်ဖြစ်သော်လည်း နေဆဲကာလကို ငဲ့ထားသောကြောင့် ဝိဟရာမိဟု ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ဖြင့် ဟောတော်မူထားသည်။ ဤဝတ္တမာန်မျိုးကို တံကာလာပေက္ခ ဝတ္တမာန်ဟု ခေါ်သည်။

မေး။ ဥပသမ္ပဒံ ယာစတိဟု ပစ္စုပ္ပန်ကာလနှင့် ရှိသောကြောင့် သိက္ခာထပ်ရာ၌ ရဟန်းဖြစ်အောင် တောင်းပန်ရမည်ဟူသော ဝါဒသည် ဘေဒစိန္တာနှင့် ညီ/မညီ သာဓကပြ ဖြေပါ။ (၁၃၄၉–သကျ)

ဇာတ်အဋ္ဌကထာ၌ကား ဘုရားအဖြစ်သို့ရောက်သော ဘဝကာလမှ အခြားသော လွန်ခဲ့ပြီးသော ဘဝကာလကိုငဲ့၍ အတိတ်ဝိဘတ်ဖြင့်ပင် ဆို၏။

ပုံစံကား ဒတ္တော ဒါနိ တဒါ လုတ္တော အဟောသိတည်း။

ဤပုံစံပါဠိသည် ယခုဘုရားဖြစ်နေသောဘဝမှ လွန်ပြီးသောဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းဘဝ၊ မုဆိုးဘဝတုန်းက ကာလ ကိုငဲ့၍ အဟောသိဟု အတိတ်ဝိဘတ်နှင့်ပင် ဆိုထားသည်။

မေး။ အတိတ်ကာလ၌ ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ကို အသုံးပြုရခြင်း အကြောင်း၊ အတီတကာလိကဝိဘတ်ကို အသုံးပြုရခြင်းအကြောင်းကို ဗုဒ္ဓဝံသအဋ္ဌကထာ၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ဋီကာ၊ ဇာတ်အဋ္ဌကထာတို့ အဆိုအမိန့် အရ ပုံစံတခုစီနှင့် တကွ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၈–စေတီ)

မေး။ ပုရိန္ဒဒေါ၌ အ–ပစ္စည်း၏ သက်ရာကာလကို ဗုဒ္ဓဝံသအဋ္ဌကထာ၊ ဇာတကအဋ္ဌကထာ၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်ဋီကာတို့ အလို ကောက်ပြပါ။ (၁၃၇၀–သကျ)

(၃၅၇)ဂါထာ

ပစ္စုပ္ပန္နခဏာပေက္ခံ၊ ယတော တီတမနာဂတံ။
တတော ဧကက္ခဏေ ကာတုံ၊ ယုတ္တရူပေါဝ ဝိဂ္ဂဟော။

ကုမ္ဘကာရော၌ ဏပစ္စည်းတခုတည်းက ကာလ(၃)ပါးကို တပြိုင်နက်မဟောနိုင်သည် မဟုတ်ပါလော။ ထိုသို့ဖြစ်ပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် ကစ္စည်းဝုတ္တိ၌ ကုမ္ဘံ ကရောတိ အကာသိ ကရိဿတီတိ ကုမ္ဘကာရောဟူသော တေကာလိကဝိဂ္ဂဟကို တပြိုင်နက်ပြုထားသနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

အတိတ်ကာလ၊ အနာဂတ်ကာလသည် ပစ္စုပ္ပန်ကာလကိုငဲ့သောကြောင့် ကုမ္ဘံ ကရောတိဟု ပစ္စုပ္ပန်ဝိဂ္ဂဟ ပြုလျှင် အကာသိ၊ ကရိဿတိဟူသော အတိတ်၊ အနာဂတ်ဝိဂ္ဂဟများလည်း ဆက်သွယ်ပါဝင်နေရကား တပြိုင် နက်သောခဏ၌ တေကာလိကဝိဂ္ဂဟပြုနိုင်ပါသည်။

မေး။ ထိုတွင် အတိတ်အနာဂတ်ကာလသည် ပစ္စုပ္ပန်ကာလကို အဘယ့်ကြောင့် ငဲ့နေသည်ဟု ဆိုရသနည်းဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

အဖြေကား။ ပစ္စုပ္ပန်ကာလကိုထောက်၍ လွန်ပြီးသောကာလကို အတိတ်ဟုရင်း၊ လာလတ့်သော ကာလကို အနာဂတ်ကာလဟုရင်း ခေါ်ဝေါ်ကြရသောကြောင့် ထိုကာလ (၂)ပါးက ပစ္စုပ္ပန်ကာလကို ငဲ့နေသည်ဟု ဆိုရ၏။

မေး။ အဘယ့်ကြောင့် ကုမ္ဘံ ကရောတိ အကာသိ ကရိဿတီတိ ကုမ္ဘကာရောဟု တေကာလိက ဝိဂ္ဂဟပြုပါသနည်း။ (၁၃၅၁–စေတီ)

(၃၅၈)ဂါထာ

ယတော ပုဗ္ဗပရော ဘာဂေါ၊ တမုပါဒါယ မနျတေ။
တေကာလိကောတိ ဝတ္တိစ္ဆာ–ယတ္တဘာဝေန ဝုတ္တိတော။

ဤဆိုခဲ့ပြီးသောအကြောင်းကြောင့် တပြိုင်နက်သောခဏ၌ တေကာလိကဝိဂ္ဂဟပြုနိုင်လျှင် ပြုပါစေတော့။ ဏစသောပစ္စည်းကား ကုမ္ဘကာရောစသော တပုဒ်တည်း၌ အဘယ်သို့ ကာလ(၃)ပါးကို ဟောနိုင်သနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပစ္စုပ္ပန်၏ရှေ့ဘက်၌ အတိတ်ကာလရှိ၏၊ ပစ္စုပ္ပန်၏နောက်ဘက်၌ အနာဂတ်ကာလရှိ၏၊ ထိုပစ္စုပ္ပန် ကာလကိုပင် အစွဲပြု၍ သက်သောပစ္စည်းသည် ရှေ့ဘက်အတိတ်ကာလနှင့် နောက်ဘက် အနာဂတ်ကာလကို ဟောနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် ကုမ္ဘကာရောစသောပြယုဂ်၌ ဏစသောပစ္စည်းသည် တေကာလိကဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ကာလ (၃)ပါးကို ဟောနိုင်ပါသည်။

ယင်းသို့ဟောနိုင်ခြင်းမှာ သဒ္ဒါတို့သည် ဆိုလိုသောပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုနှင့်စပ်၍ ဖြစ်ရသောကြောင့် တည်း။ ဝတ္တိစ္ဆာယတ္တာဘာဝေန ဂုတ္တိတောဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ပစ္စည်းများသည် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်က တကာလ၌ သက်လိုလျှင် တကာလ၌ သက်ရသည်။ နှစ်ကာလ၌ သက်လိုလျှင် (၂)ကာလ၊ သုံးကာလ၌ သက်လိုလျှင် (၃)ကာလ၊ ကာလဝိမုတ်၌ သက်လိုလျှင်လည်း ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏အလိုအတိုင်းပင် သက်ကြရသည်ဟု ပြလိုယင်းတည်း။ (**ဋီ**)

မေး။ ကုမ္ဘကာရော၌ ဏ–ပစ္စည်း၏ ကာလ(၃)ပါးကို ဟောနိုင်ခြင်းအကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၅၁၊ ၁၃၅၈၊ ၁၃၅၉–စေတီ)

မေး။ ကုမ္ဘကာရောဟူသော ပြယုဂ်ပုံစံတခုတည်း၌ ဏ–ပစ္စည်းက ကာလ(၃)ပါးကို ဟောနိုင်ခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၆၁–စေတီ)

(၃၅၉)ဂါထာ

ပစ္စုပ္ပန္နကြိယာယေဝ၊ ကာရကတ္တုပစာရတော။
ယောဂျတ္တာဝါ အတီတာနာ–ဂတာနံ ကတ္တုတာ သိယာ။

ကုမ္ဘံ ကရောတိ အကာသိ ကရိဿတီတိ ကုမ္ဘကာရောဟူသော ပြယုဂ်၌ ယော ပုရိသောဟူသော ကတ္တား ထည့်ရ၏။ ယင်းကတ္တားတခုတည်းက ကရောတိ အကာသိ ကရိဿတိဟူသော ကြိယာ(၃)ပါးကို အဘယ်သို့ တပြိုင်နက်ပြီးစေနိုင်ပါသနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကိုရေးသည်။

အဆိုပါပြယုဂ်၌ ယော ပုရိသောဟူသောကတ္တားသည် ကရောတိဟူသော ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာ၏ ကတ္တားတည်း။ ထိုပစ္စုပ္ပန်ကြိယာ၏ကတ္တားအဖြစ်ကို အတိတ်ကြိယာ၏ကတ္တား၊ အနာဂတ်ကြိယာ၏ ကတ္တား၌ တင်စားခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ပစ္စုပ္ပန်ကြိယာ၏ကတ္တားသည် အတိတ်ကြိယာကို၎င်း၊ အနာဂတ်ကြိယာကို၎င်း ထိုခဏ၌မပြုစေကာမူ ပြုခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သောသတ္တိရှိသောကြောင့်၎င်း၊ အတိတ်အနာဂတ်ကြိယာတို့၏ ကတ္တားလည်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ကတ္တားတခုတည်းက အဆိုပါကြိယာ(၃)ပါးကို ပြီးစေနိုင်ပါသည်။

မေး။ ကတ္တားတခုတည်းက ကာလ(၃)ပါးကို တပြိုင်နက် ပြီးစေနိုင်ခြင်း အကြောင်းကို ရေးပါ။ (၁၃၅၈–စေတီ)

မေး။ ကတ္တားတခုတည်းက ပစ္စုပ္ပန်,အတိတ်,အနာဂါတ် ကြိယာ(၃)မျိုး၏ ကတ္တားဖြစ်နိုင်/မဖြစ်နိုင် အကြောင်း သွင်း၍ ဖြေပါ။ (၁၃၆၀–စေတီ)

(၃၆၀)ဂါထာ

ယထာ ပစမှိ ယောဂျတ္တာ၊ ပါစကောတိ ပဝုစ္စတိ။
ဧဝံ ကရဏယောဂျတ္တာ၊ ကတ္တုတာကရဏေပိစ။

အထက်ပါဂါထာလာ ယောဂျတ္တာဟူသော ဟိတ်ပါဌ်ကိုပင် အဓိပ္ပါယ်ထင်ရှားအောင်ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ထမင်းချက်သူလူတယောက်ကို ယခုထမင်းချက်နေဆဲမဟုတ်သော်လည်း ချက်စွမ်းနိုင်သူဖြစ်သောကြောင့် ပါစကောဟု အမြဲခေါ်ဝေါ်နိုင်သကဲ့သို့။

ထို့အတူ ကုမ္ဘံ ကရောတိစသည်၌ ယော ပုရိသောဟူသောကတ္တားသည် အတိတ်အနာဂတ်ကြိယာတို့ကို ယခုပြုနေဆဲမဟုတ်သော်လည်း ပြုစွမ်းနိုင်သောကြောင့် အကာသိ ကရိဿတိစသော အတိတ်ကြိယာအနာဂတ်ကြိယာတို့၏ ကတ္တားလည်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။

မေး။ ဇဝံ ကရဏယောဂျတ္တာ ကတ္တုတာ ကရဏေပိစ–ကို ကမ္မ+ကမ္မီထင်ရှားအောင် အနက်သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၄၁–သကျ)

(၃၆၁)ဂါထာ

သမာသတ္တာ ဝိဘတ္တီနံ၊ လောပေဝေါပပဒေကတော။
န္တာဂမော တညုနာ ရူပ–သိဒ္ဓိယံ သမုဒါဟဋ္ဌော။

ဒီပင်္ကရောစသည်ကို ရုပ်တွက်သောအခါ နုအက္ခရာလာချိန်ကိုပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဒီပင်္ကရောစသောပုံစံ၌ ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဖြစ်သောကြောင့် ဒီပံစသောအနီးပုဒ်၌ ဒုတိယာဝိဘတ် ကို ချေပြီးမှ နုအက္ခရာလာရသည်ဟု ရူပသိဒ္ဓိ၌ ဆို၏။ ဤအလို ဒီပင်္ကရောစသည်ကို လုတ္တသမာသ်ဟု မှတ်ပါ။

မေး။ ဒီပင်္ကရော–စသည်၌ လုတ္တ/အလုတ္တသမာသ် အဆုံးအဖြတ်ပြရာ၌ ရူပသိဒ္ဓိဝါဒ–ပြ ဂါထာကို အနက်သမ္ဗန်ခဲ့ပါ။ (၁၃၄၉–စေတိ)

မေး။ ဒီပင်္ကရော–စသော အလုတ္တသမာသ်ကို ပြရာ ကိတဘေဒစိန္တာ၌ ဝိဘတ္တီနံ လောပေဝေါပပဒေ–ဟု ဆိုရခြင်း၊ ဥပပဒအမည်ရခြင်း အကြောင်းတို့ကို ပြခဲ့ပါ။ (၁၃၄၁–သကျ)

မေး။ သမာသတ္တာ ဝိဘတ္တီနံ၌ သမာသသရုပ်ကို ထုတ်ခဲ့ပါ။ (၁၃၂၇–သကျ)

ဖြေ။ ဒုတိယာတပ္ပုရိသသမာသတ္တာဟု ဋီကာဖွင့်သောကြောင့် သမာသ သရုပ်ကား ဒုတိယာတပ္ပုရိသ်သမာသ်ဖြစ်သည်။ (ဝိဘတ္တိ သရုပ်ထုတ်ခိုင်းမူ ပဌမာကြဉ်သော ဒုတိယာစသော ဝိဘတ်များကို ထုတ်ပါ)(သကျအဖြေ)

(၃၆၂)ဂါထာ

ကစ္စာယနေစ န္យာသေစ၊ ဝုတ္တာလုတ္တသမာသတာ။
သမာသေ န္တာဂမေနေဝ၊ ကိတေ လုတ္တသမာသတာ။

ကစ္စည်းန្យာသသမာသ်ကျမ်း၌ ဒီပင်္ကရောစသည်ကို အလုတ္တသမာသ်ဟု ဆိုသည်။ (တေသံ ဝိဘတ္တိယော လောပါစသုတ်၌ စသဒ္ဒအဖွင့်ရှု)

ထိုကစ္စည်းန្យာသကိတ်ကျမ်း၌ကား အံဝိဘတ်ကိုချေ၍ နုအက္ခရာလာပြီးလျှင် ယင်းနုအက္ခရာကို နိဂ္ဂဟိတ် ပြု၍ ရုပ်ပြီးသောကြောင့် ဒီပင်္ကရောစသည်ကို လုတ္တသမာသ်ဟုခေါ်ပြန်သည်။

မေး။ ဒီပင်္ကရောသည် လုတ္တသမာသ်ဖြစ်သည်၊ အလုတ္တသမာသ်ဖြစ်သည်ကို ရူပသိဒ္ဓိ၊ ကစ္စည်း၊ န្យာသအလိုကျ ခွဲခြား ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၈–စေတိ)

(၃၆၃)(၃၆၄)(၃၆၅)ဂါထာ

သတ္တသာဓနမုတ္တေပိ၊ တဿီလာဒီသု ပစ္စယေ။
ဓာတုတော ပစ္စယတ္ထတ္တာ၊ ကတ္တုဋ္ဌာနေစ ဝုတ္တိတော။
ပေါရာဏေဟိ ကတော တဿ၊ သင်္ဂဟော ကတ္တုသာဓနေ။
တုလျာဓိကရဏတ္တေန၊ သီလံ ပကတိ မနျတေ။
ဓာတွတ္ထောတိ သတာစာရော၊ ဓမ္မော တဿာဝုကာရိတာ။
ဘိန္နာဓိကရဏတ္တေန၊ တတ္ထ သက္ကစ္စကာရိတာ။

တဿီလစသောအနက်၌ သက်ရသောဏီစသောပစ္စည်းများသည် (၁)ကိတ်ပစ္စည်းဟုတ်ပါ၏လော။ (၂)ကိတ်ပစ္စည်းဟုတ်လျှင် ထိုပစ္စည်း၏အနက်ကို အဘယ်သာဓန၌ သွင်းမည်နည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

တဿီလစသောအနက်တို့၌ သက်သောပစ္စည်းသည် (ဝါ)ပစ္စည်း၏အနက်သည် သာဓန (၇)ပါးမှ လွတ်သော်လည်း ဓာတ်နောင်သက်သောပစ္စည်း၏အနက်၌ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ကတ္တားအရာ၌ ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း၊ ထိုတဿီလစသောအနက်၌သက်သော ဏီစသောပစ္စည်းကို (ဝါ) တဿီလစသော အနက်ကို ကတ္တုသာဓန၌ သွင်းယူရသည်။ ယင်းဏီစသော ပစ္စည်းများကို ကတ္တုသာဓန၌ သက်ရသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ဓာတုတော ပစ္စယတ္ထတ္တာဟူသည် ယင်းဏီစသောပစ္စည်းများသည် ဓာတ်နောင်သက်ရသော ပစ္စည်းပင် ဖြစ်သောကြောင့် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းမဟုတ်၊ ကိတ်ပစ္စည်းပင်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ကတ္တုဋ္ဌာနေ စ ဝုတ္တိတောဟူသည် ဘိက္ခုံတုံ သီလံ ယဿာတိ ဘိက္ခုစသည်၌ ယဿပုဒ်ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်ပင် တောင်ခြင်းကြိယာကို ပြုလုပ်တတ်ပြီးစေတတ်သောကြောင့် ယဿဟူသော သာမိအနက်သည် ကတ္တားအနက်၌ တည်၏။ ထို့ကြောင့် တဿီလစသော အနက်ဝယ် သက်သော ဏီစသောပစ္စည်းများ၏ တဿီလစသောအနက်များကို ကတ္တုသာဓန၌ သွင်းယူရမည်။

ထိုဟိတ်ပါဌ်(၂)ခုတွင် **ဓာတုတော ပစ္စယတ္ထတ္တာ**ဟူသောဟိတ်ပါဌ်ဖြင့် တဿီလစသော အနက်၌ သက်သောပစ္စည်းသည် ဓာတ်နောင်သက်သော ပစ္စည်းဖြစ်ရကား တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းမဟုတ်။ ကိတ်ပစ္စည်းပင် ဖြစ်၏။ ကိတ်ပစ္စည်းပင် ဖြစ်သောကြောင့် သာဓနသာမည၌ (သာမညအားဖြင့် သာဓနတခုခု၌) သွင်းယူရမည်ဟု ပြသည်။

ကတ္တုဋ္ဌာနေ စ ဝုတ္တိတောဟူသော ဟိတ်ပါဌ်ဖြင့် ကတ္တုသာဓနဟူသော သာဓနဝိသေသ၌ သွင်းရမည့် အကြောင်းကို ပြသည်။

ဆိုလိုရင်းကား ဓာတုတော ပစ္စယတ္ထတ္တာဟူသော ဟိတ်ပါဌ်သည် ဏီပစ္စည်း၏တဿီလစသောအနက်ကို သာဓနသာမည၌ သွင်းယူရခြင်းအကြောင်းပြ ဟိတ်ဖြစ်၏။

ကတ္တုဋ္ဌာနေစ ဝုတ္တိတောဟူသော ဟိတ်ပါဌ်သည် ထိုတဿီလအနက်ကို ကတ္တုသာဓနဟူသော သာဓန ဝိသေသ၌ သွင်းယူရခြင်းအကြောင်းပြဟိတ်ဖြစ်၏။ **(ဒီ)**

မေး။ ဓာတုတော ပစ္စယတ္ထတ္တာ၊ ကတ္တုဋ္ဌာနေ စ ဝုတ္တိတော-ဟူသော ဟိတ်တို့သည် အဘယ်တို့၏ ဟိတ်ဖြစ်သည်ကို ခွဲခြားဖြေပါ။ (၁၃၅၁-သကျ)

တဿီလစသည်၌ သီလ၊ ဓမ္မ၊ သာစုကာရီဟူသည် အဘယ်ပါနည်း။ တသဒ္ဒါနှင့် သီလ ဓမ္မ သာစုကာရီတာတို့ကို အဘယ်သို့ သမာသ်တွဲစပ်ရမည်နည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် တုလျာဓိကရဏာတ္တေန စသော (၆)ပါဒကို ရေးသည်။

လူတယောက်၏ ပင်ကိုယ်သဘော အလေ့အထကို သီလဟု ခေါ်သည်။

သူတော်ကောင်းတို့၏ အကျင့်ဟု ဆိုအပ်သော ထုံးစံဓမ္မတာကို ဓမ္မဟုခေါ်သည်။

တဿီလ၊ တဒ္ဓမ္မ၌ **တသဒ္ဒါ**သည် ဘိက္ခုစာတ်၏တောင်းခြင်း၊ ကရစာတ်၏ပြုခြင်းစသော စာတ်နက်ကိုပင် ညွှန်ပြ၏။ (ဝါ) တသဒ္ဒါအရ တောင်းခြင်းပြုခြင်းစသော စာတ်နက်ရ၏။

သီလဓမ္မတို့အရလည်း တောင်းခြင်းအလေ့အထ၊ တောင်းခြင်းသဘောထုံးစံပင်ရ၍ တသဒ္ဒါနှင့် အရကောက်တူသောကြောင့် သော ဧဝ သီလံ တဿီလံ၊ သော ဧဝ ဓမ္မော တဒ္ဓမ္မောဟု ကမ္မဓာရယ် သမာသ်တွဲစပ်ရမည်။

တဿာစုကာရီ၌ **တသဒ္ဒါ**အရ ဘိက္ခုစာတ်၏တောင်းခြင်းစသော အနက်ရ၍ သာစုကာရီတာ–အရ ကောင်းစွာပြုပုံအမူအရာအခြင်းအရာကို ရသောကြောင့် တနှင့် သာစုကာရီတာ အရမတူရကား တသ္မိံ သာစုကာရိတာ တဿာစုကာရိတာဟု ဘိန္နာဓိကရဏတပ္ပုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်ရမည်။

(၃၆၆)ဂါထာ

ယထာ ကာလတ္တယေ ကုမ္ဘ–ကာရော ဒီပင်္ကရော ပန။
လုတ္တာလုတ္တေသု တဿီလာ–ဒျတ္တေ ဘိက္ခူတျုဒါဟဋံ။

ဤဂါထာသည် ပစ္စုပ္ပန္နခဏာပေက္ခံစသော ဂါထာတို့၏ ဥဒါဟရဏ်တို့ကို ပြသည်။
(၃၅၇,၃၅၈,၃၅၉)ဂါထာတို့၏ တေကာလိကဥဒါဟရဏ်ကား ကုမ္ဘကာရောတည်း။
(၃၆၀,၃၆၂)ဂါထာတို့၏ လုတ္တသမာသ်၊ အလုတ္တသမာသ် ဥဒါဟရဏ်ကား ဒီပင်္ကရောတည်း။
(၃၆၃,၃၆၄,၃၆၅)ဂါထာတို့၏ တဿီလစသော အနက်၌ဖြစ်သောဥဒါဟရဏ်ကား ဘိက္ခုတည်း။

(၃၆၇)(၃၆၈)(၃၆၉)(၃၇၀)ဂါထာ

ဏျွုတွန္တဿတု ကမ္မတ္တေ၊ ဆဋ္ဌီ ဘဝတု ဧကဒါ။
ကိတေ ဘာဝဿ ကမ္မတ္တေ၊ ကတ္တုတ္တေစ ယထာရဟံ။
တျာဒျန္တဿ တု ကတ္တေ၊ ကမ္မတ္တေ ဒိဿတေ ကဒါ။
န စာချာတေန သမ္ဗန္ဓာ–ဘာဝတော သာမိလက္ခဏော။
ကမ္မဿ ကာရကော ကမ္မံ၊ သတ္တေ သတ္တာနမုဒ္ဒိတာ။
ပါကောဒနဿ သူဒေန၊ ဝါ သူဒဿောဒနမ္ပိဝါ။
ဓမ္မံ ပါဠေတိ သိဿဿ၊ န ရဇ္ဇဿ သရိဿတိ။
မောဂ္ဂလ္လာနေ တု သမ္ဗန္ဓေ–ကတ္တာဒျဝစနိစ္ဆိတေ။

ဏျွုပစ္စည်းတုပစ္စည်းအဆုံးရှိသောစာတ်၏ ကံအနက်၌ ရံခါဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်ကို ပြလို၍ ဤဂါထာ များကို ရေးသည်။

ပုံစံကား ကမ္မသ ကာရကော၊ သတ္တာနံ ဥဒ္ဒတာ စသည်တည်း။

မေး။ ကတ္တုဝါစက ဏွုပစ္စည်း၊ တုပစ္စည်းတို့၏ ကံပုဒ်၌ အဘယ်ဝိဘတ် သက်မည်နည်း၊ ဥဒါဟရဏ်ထုတ်၍ ရှင်းပါ။ (၁၃၁၅–စေတီ)

နိယံ။ ။ ယုဏ္ဏွုတု၊ ဤသုံးခု၊ ဆဋ္ဌီကံနေစေ။ ယုဏ္ဏွုတုမှီ၊ ပစ္စည်းပြီ၊ ဆဋ္ဌီကံနေစေ။

ကေဒါဟုဆိုသောကြောင့် ဏွုပစ္စည်း တုပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ဓာတ်၏ကံအနက်၌ အပ္ပကအားဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်လည်းသက်နိုင်သေး၏။

ပုံစံကား ကမ္မံ ကာရကော၊ သတ္တေ ဥဒ္ဒတာစသည်တည်း။

ဏွုတွန္တသ တု ကမ္မတ္တေ ဆဋ္ဌီ ဘဝတိ ဧကေဒါဟူသော ပါဌ်ဖြင့် ဏွုပစ္စည်း၊ တုပစ္စည်းတို့နှင့် ယှဉ်ရာ ကံအနက်၌ ယေဘုယျအားဖြင့် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်၏၊ အပ္ပကအားဖြင့် ဒုတိယာဝိဘတ်သက်၏ဟု ပြသည်။ (**ငြိ**)

ကိတ်ဘော၏ကံအနက်ကတ္တားအနက်၌ ထိုက်သည်အားလျော်စွာ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်။

အစဉ်အတိုင်း ပုံစံကား ဩဒနဿ သူဒေန ပါကော၊ ဩဒနံ သူဒဿ ပါကောစသည်တည်း။

ယထာရဟံပါဌ်ဖြင့် ကိတ်ဘောဝယ် ကံအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်လျှင် ကတ္တားအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်မသက်ရ၊ အဝုတ္တကတ္တားဖြစ်၍ တတိယာဝိဘတ်သာသက်ရသည်ဟု ပြသည်။

ကတ္တားအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်လျှင် ကံအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်မသက်ရ၊ အဝုတ္တကံဖြစ်၍ ဒုတိယာဝိဘတ်သာ သက်ရသည်ဟု ပြသည်၊ ဤသို့ထိုက်သည်အားလျော်စွာ သက်ရသောကြောင့် ယထာရဟံဟု ဆို၏။ (အထက်ပါ ပုံစံများကို ရှု)

တိစသော အာချာတ်ဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ဓာတ်၏ကတ္တားအနက် ကံအနက်တို့၌ ရံခါ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်။

ပုံစံကား ဓမ္မံ ပါဌေတိ သိဿဿ (ကတ္တားအနက်)

န ရုဇ္ဇဿ ကရိဿတိ (ကံအနက်)။ ထိုတွင်–

သိဿဿ၌ ကတ္တားအနက်ဝယ် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ရသည်။ **ကသ္မာ?** သိဿဿသဒ္ဒါ၏ အနက်ဖြစ်သော တပည့်သည် ပယောဇကကတ္တားဖြစ်၏၊ ဂတိဗုဒ္ဓိသုတ် ဝါသဒ္ဒါဖြင့် ကံအမည်မရသင့်ဟု တာမြစ်ထား၏၊ ထို့ကြောင့် သိဿဿ–ဝယ် ကတ္တားအနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သာသက်ရသည်။

ဤစကားအစဉ်အရ သိဿဿ–တပည့်သည်။ ဓမ္မံ–ပါဠိကို။ ပါဌေတိ–၏ဟု အနက်ပေး။ ကတ္တားထည့်လိုက အာစရိယော–ဟု ထည့်ရမည်။

နစာချာတေန သမ္ဗန္ဓ၊ပ၊ သာမိလက္ခဏေပါဌ်ဖြင့် အာချာတ်ကြိယာသည် သမ္ဗန်နှင့် မစပ်သောကြောင့် သမ္ဗန်အနက်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်မသက်ရ၊ ထို့ကြောင့် န ရုဇ္ဇဿ သရိဿတိပြယုဂ်၌ ရုဇ္ဇဿဝယ် သမ္ဗန်အနက် မဖြစ်သင့်သောကြောင့် ကံအနက်သာ ဖြစ်သင့်ပါသည်။ (ဘေဒစိန္တာဆရာအလို)

မောဂ္ဂလ္လာန်ကျမ်း၌ကား ကတ္တားအနက် ကံအနက်ကို မဆိုလိုသောအခါ (ဝါ) မဆိုလိုသောကြောင့် အဆိုပါ သိဿဿ ရုဇ္ဇဿ ပြယုဂ်တို့၌ သမ္ဗန်အနက်ဝယ် ဆဋ္ဌီဝိဘတ်သက်ထားသည်ဟု

ဆို၏။ [သရတိ ရဇ္ဇသာတိ သမ္ဗန္ဓေ ဆဋ္ဌီ၊ ရဇ္ဇသမ္ဗန္ဓိနိံ သတိံ ကရောတီတိ အတ္ထော၊ မောဂ္ဂလာန်၊ ၂–ကဏ္ဍ၊ ဆဋ္ဌီ သမ္ဗန္ဓေသုတ်] [သရဏတ္ထာနံ ဓာတူနံ ကမ္မေ ဆဋ္ဌီဘိမတာ, သာပိ သမ္ဗန္ဓဝစနိစ္ဆာယ ဣမိနာဝ သိဒ္ဓါတိ အာဟ "သရတိ"စ္စာဒိ။ သမ္ဗန္ဓမေဝ ပါကဋံ ကာတုမာဟ "ရဇ္ဇသမ္ဗန္ဓိနိံ သတိံ ကရောတီတိ အတ္ထော"တိ။ မောဂ္ဂလာန်အဖွင့်ပဉ္စိကာ၊နှာ၊၁၁၉။]

(၃၇၁)(၃၇၂)ဂါထာ

မာနန္တာ ဝတ္တမာနာနာ–ဂတေကေသေသကေန္တိတိ။
အန္တော ကတ္တရိ မာနော တု၊ ဘာဝေ ကမ္မနိ ကတ္တရိ။
တိင္ဃန္တော တိင္ဃမာနောဟံ၊ ကရိဿာမိ ဝိဘာဝယံ။
ဌီယမာနံ မယာ ဘည–မာနံ တုမ္ဟေ သုဏိဿထ။

မာနပစ္စည်း၊ အန္တပစ္စည်းတို့၏ ကာလအားဖြင့် ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၊ အနာဂတ်ကာလ၌ သက်ကြသည်ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာများကို ရေးသည်။

အချို့ဆရာတို့ကား အန္တပစ္စည်းသည် ကာလ(၃)ပါး၌ သက်သည်ဟု ဆိုကြ၏။

ထိုတွင် အန္တပစ္စည်းသည် သာဓနအားဖြင့် ကတ္တုသာဓန၌ သက်ကြသည်။

မာနပစ္စည်းကား ဘော ကံ ကတ္တား (၃)ပါး၌ သက်ကြသည်ဟု ဆိုကြသည်။

တိင္ဃန္တော၊ တိင္ဃမာနောတို့ကား ပစ္စုပ္ပန်ကာလကတ္တားဟော ပုံစံတို့ဖြစ်၏။

အဟံ ကရိဿာမိ ဝိဘာဝယံကား အန္တပစ္စည်း၏အနာဂတ်ကာလဟော ပုံစံဖြစ်၏။

ဌီယမာနံကား မာနပစ္စည်း၏ အနာဂတ်ကာလဟော ပုံစံဖြစ်၏။

မယာ ဘညမာနံ တုမ္ဟေ သုဏိဿထ ကား မာနပစ္စည်း၏ အနာဂတ်ကာလဟော ပုံစံဖြစ်၏။

မေး။ မာန,အန္တပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာကာလ၊ အနက်တို့ကို ပြယုဂ်ထုတ်၍ ရှင်းလင်းဖြေဆိုပါ။ (၁၃၂၂–စေတီ)

မေး။ ဘေဒစိန္တာအလို မာနအန္တပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာကာလနှင့် ဟောအပ်သော အနက်တို့ကို ပုံစံနှင့် တကွ ဖော်ပြပြီး၊ ယင်းပုံစံ အသီးသီးတို့ကို မာနအန္တပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာကာလနှင့် အနက်အားလျော်စွာ အနက်မှန်မှန် သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၆၀–စေတီ)

မေး။ မာနန္တာ–စသော ဂါထာ၏ ပုံစံပါဌ်ကို ရေး၍၊ ပစ္စည်းနှင့် သက်ရာကာလ အနက်တို့ကိုလည်း ရေးခဲ့ပါ။ (၁၃၃၈–သကျ)

မေး။ မာနန္တပစ္စည်း ပုံစံပြ ဂါထာကို ပါဌ်ရေးပါ။ (၁၃၄၆–သကျ)

(၃၇၃)(၃၇၄)(၃၇၅)ဂါထာ

တဒတ္ထေ နာဂတေ ဘာဝေ၊ တာယေတုံတျာဒယော တယော။
စတုတ္ထိယာ တဒန္တေဟိ၊ မောဂ္ဂလ္လာနမှိ လောပတာ။
ကစ္စာယနေစ ဉျာသေစ၊ သဗ္ဗကာလေသု ကတ္တရိ။
ကိတသညတ္တာ တဝေတုံ စ၊ ဒွေ ဟောန္တီတိ ပတီယရေ။
ဂစ္ဆတိစ္စတိ ကတ္တာယေ၊ တထာ ကာတုစ္စ ကာတဝေ။
ဇဝံ တု သမ္ပဒါနတ္ထံ၊ ကတ္တုတ္ထဉ္စ ယထာရဟံ။

တာယေပစ္စည်း တုံပစ္စည်း တဝေပစ္စည်းတို့သည် အကြောင်းကြိယာ၏ အကျိုးဖြစ်သော (တဒတ္ထသမ္ပဒါန် ဖြစ်သော) အနာဂတ်ကာလ၌ သက်ကြကုန်၏။ ထိုပစ္စည်းအဆုံးရှိသောပုဒ်တို့နောင်

စတုတ္ထီဝိဘတ်ကြေသည်ဟု မောဂ္ဂလ္လာန်ကျမ်း၌ ဆိုသည်။

ကစ္စည်းကျမ်း န္യာသကျမ်း၌ကား တဝေတုံပစ္စည်းတို့သည် ကိတ်အဆုံးရှိသောကြောင့် ကာလ(၃)ပါး ကတ္တားအနက်၌ သက်ကုန်၏ဟု ဆိုသည်။

ထိုတွင် မောဂ္ဂလ္လာန်ကျမ်းအတွက် ပုံစံကား ကတ္တာယေ ဂစ္ဆတိ၊ ကာတုံ ဂစ္ဆတိ၊ ကာတဝေ ဂစ္ဆတိစသည်တည်း။

ကတ္တာယေ–ပြုလတ့်ခြင်းငှါ၊ ကာတုံ–ပြုလတ့်ခြင်းငှါ၊ ကာတုံ–ပြုလတ့်ခြင်းငှါ၊ ဂစ္ဆတိ–သွား၏ဟု အနက်ပေးရမည်။ ကတ္တားထည့်လိုက ဇနောဟု ထည့်ပါ။

ဝိဂ္ဂဟပြုလိုလျှင် ကရီယိဿတေ ကတ္တာယေ၊ ကာတုံ၊ ကာတဝေဟု ပြုရသည်။

ကစ္စည်းကျမ်း န္യာသကျမ်းအတွက်ပုံစံကား ကာတုံ ဣစ္ဆတိ၊ ကာတဝေ ဣစ္ဆတိစသည်တည်း။

ကာတုံ–ပြုတတ်သောသူသည်၊ ဣစ္ဆတိ–အလိုရှိ၏။ ကာတဝေ–ပြုတတ်သောသူသည်၊ ဣစ္ဆတိ–အလိုရှိ၏ဟု အနက်ပေးရသည်ဟု ဒီပနီနိဿယ၊ ဗားကရားနိဿယနှင့် မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိဆရာတော်တို့ ဆိုကြ၏။

ဘာဋ္ဋီဆရာတော်ကား ကာတုံ ကာတဝေ–ပြုဘို့ရာ၊ ပြုတတ်ဘို့ရာ၊ ဣစ္ဆတိ–အလိုရှိ၏ဟု အနက်ပေးရဖြစ်ကြောင်း ကစ္စည်းကျမ်း န္യာသကျမ်းတို့အလိုကျကို ဆိုသည်။

ဝိဂ္ဂဟပြုလိုလျှင် ကရောတီတိ ကာတုံ၊ ကရောတီတိ ကာတဝေဟု ပြုရမည်။

မေး။ မောဂ္ဂလာန်၊ ကစ္စည်း၊ န္യာသအလိုကျ တာယေ တုံ တဝေပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာကာလနှင့် အနက်ဝါစ္စတို့ကို ဖော်ပြကာ ပြယုဂ်ထုတ်၍ အနက်မှန်မှန် သမ္ဗန်ခဲ့ပါ။ (၁၃၄၆–စေတိ)

မေး။ တဝေ တုံပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာကာလနှင့် အနက်ဝါစ္စတို့ကို မောဂ္ဂလာန်၊ ကစ္စည်း၊ န္യာသ အလိုအားဖြင့် ဖော်ပြပြီးလျှင် ကစ္စည်းအလိုသာ ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၆–စေတိ)

မေး။ တာယေ တုံ တဝေပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာကာလနှင့် ဝါစ္စတို့အားလျော်စွာ ကတ္တာယေ ကာတုံ ကာတဝေတို့ကို မောဂ္ဂလာန်၊ ကစ္စည်း၊ န္യာသအလိုကျ အနက်သမ္ဗန်ပြပါ။ (၁၃၆၇–စေတိ)

မေး။ ကတ္တာယေ ဂစ္ဆတိ–ကို ဝိဘတ်အနက် ပေါ်လွင်အောင် သက်ဆိုင်ရာ ကျမ်းညွှန်း၍ အနက်ပေးပါ။ (၁၃၄၉–သကျ)

(၃၇၆)ဂါထာ

ပုဗ္ဗကာလေ ကကတ္တူနံ၊ မဇ္ဈေ တုနာဒိ ပါယသော။

သမာနာပရကာလာနေ–ကကတ္တူနံ နိဒဿနာ။

တူသောကတ္တားရှိကုန်သော ပုဗ္ဗကာလကြိယာ၊ အပရကာလကြိယာ(၂)မျိုးတို့တွင် ပုဗ္ဗကာလကြိယာနောင် တုနစသောပစ္စည်းတို့ များသောအားဖြင့် သက်ကုန်၏ဟု ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သမာနကာလ၊ အပရကာလ၊ အနေကကတ္တုကကြိယာတို့၌လည်း တုနစသောပစ္စည်းများ သက်ပုံကို တွေ့မြင်ရသောကြောင့် ဤဂါထာ၌ **ပါယသော**–ဟု ဆိုထားသည်။

[အမှာ။ ။ ပုံစံများကို (၃၈၁)ဂါထာ၌ တွေ့ရလတ့်။]

(၃၇၇)ဂါထာ

နာနာကြိယာသု သတ္တီနံ၊ နာနတ္တေပိ ပတီယတေ။

ကတ္တုနေမကဝါကျေက–ဒဗ္ဗေ္ဗတ္တေကကတ္တုတာ။

သူဒေါ ပစိတွာ ဘုဥ္ဇတိ၌ ချက်ခြင်းကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော သတ္တိကတမျိုး၊ စားခြင်းကြိယာကို ပြီးစေနိုင်သော သတ္တိကတမျိုးအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိ၍ ကတ္တားလည်း (၂)မျိုးဖြစ်သင့်လျှက် အဘယ့်ကြောင့် ဧကကတ္တုက ဖြစ်ရသနည်း၊ ကတ္တားတမျိုးတည်း ဖြစ်ရသနည်းဟူသော အမေးကို ဖြေရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သူဒေါ ပစိတွာ ဘုဥ္ဇတိ–ဟူသော တဝါကျတည်း၌ အဆိုပါအတိုင်း သတ္တိ(၂)မျိုး ကွဲပြားသော်လည်း ထိုသတ္တိ (၂)မျိုးလုံးက စဖိုသည်ဒြဗ် တခုတည်း၌ တည်သောကြောင့် ဧကကတ္တုကဖြစ်ပုံကို သိနိုင်ပါသည်။

ယော သူဒေါ ပစတိ၊ သော သူဒေါ ဘုဥ္ဇတိ၌ ဤဧကကတ္တုကသည် (၁) တဝါကျတည်း၌ဖြစ်ခြင်း၊ (၂) ဒြဗ်တခုတည်း၌ ဖြစ်ခြင်း–ဟူသော အင်္ဂါ(၂)မျိုး ရှိရသည်။

ယော သူဒေါ ပစတိ၊ သော သူဒေါ ပစတိ၌ စဖိုသည်ဒြဗ် တခုတည်းဖြစ်သော်လည်း အနေကဝါကျဖြစ်သောကြောင့် (ဝါ) တဝါကျတည်းမဟုတ်သောကြောင့် ဧကကတ္တုကမဖြစ်။

သီဟံ ဒိသွာ ပုရိသဿ ဘယံ ဟောတိ၌ တဝါကျတည်း ဖြစ်သော်လည်း ရှေ့ဒိသွာ ကြိယာ၏ ကတ္တားကား ပုရိသဿဖြစ်၏၊ နောက်ဟောတိကြိယာ၏ကတ္တားကား ဘယံဖြစ်၏၊ ထိုသို့ ကတ္တားကွဲပြားသောကြောင့် ဧကကတ္တုက မဖြစ်နိုင်။

မေး။ သူဒေါ ဩဒနံ ပစိတွာ ဘုဥ္ဇတေ၌ ပစနကြိယာ၏ ကတ္တုသတ္တိ၊ ဘောဇနကြိယာ၏ ကတ္တုသတ္တိအားဖြင့် ကတ္တုသတ္တိ(၂)မျိုး ကွဲပြားနေပါလျှက် အဘယ့်ကြောင့် ဧကကတ္တုက ဖြစ်ပါသနည်း။ (၁၃၅၁–စေတိ)

(၃၇၈)ဂါထာ

ကလာပါဒီသု ဘာဝတ္ထေ၊ တုနာတွာဒီသု ဝိဓီယတေ။

ကစ္စာနာဒီသု ကတ္တတ္ထေ၊ ကတသဉာယ ဝိဓီယတေ။

ကလာပ်ကျမ်း၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ကျမ်းတို့၌ တုန၊ တွာန၊ တွာပစ္စည်းများ ဘောအနက်၌ သက်သည်ဟု ဆို၏။

ကစ္စည်းကျမ်း ဗာလာဝတာရကျမ်းစသည်တို့၌ အညေ ကိတ်–သုတ်ဖြင့် ကိတ်အမည် ရသောကြောင့် ကတ္တရိ ကိတ်–နှင့်အညီ ကတ္တားအနက်၌ ထိုပစ္စည်းများသက်သည်ဟု ဆို၏။

(၃၇၉)ဂါထာ

ကိတသညတ္တေကကတ္တုန–မိတိ ဝုတ္တသဘာဝတော။

ကတ္တရိယေဝ တုနာဒိ၊ ကထိတံ ရူပသိဒ္ဓိယံ။

ရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌ ကိတ်အမည်ရသောကြောင့်၎င်း၊ ပုဗ္ဗကာလေသုတ်၌ ဧကကတ္တုကာနံဟု ဆိုသောကြောင့်၎င်း၊ တုနတွာနတွာစသော ပစ္စည်းများကို ကတ္တားအနက်၌သာ သက်ရသည်ဟု ဆို၏။

မေး။ တွာပစ္စည်း၏ ကတ္တား ကံ ဘော ပြယုဂ်တို့ကို ထုတ်ပြပါ။ (၁၃၄၂–စေတိ)

တုနာဒိ ပစ္စယောကို ငဲ့၍ ကထိတောဟု ပုလ္လိင်နှင့် ဆိုသင့်လျှက် လိင်္ဂဝိပ္ပလာသနည်းအားဖြင့် ကထိတံ ဟု နပုံလိင်ဖြင့် ဆိုထားသည်။

(၃၈၀)ဂါထာ

ကြိယာဝိသေသနတ္တာဝ၊ တွာဒျန္တာ တဗ္ဗိသေသတော။
ကတ္တုဝိသေသနတ္တာတိ၊ ကေစိ ကတ္တရိ ဝုတ္တိတော။

တွာဒိပစ္စည်းအဆုံးရှိသေ ာသဒ္ဒါတို့သည် အပရကာလကြိယာကို အထူးပြုသောကြောင့် ကြိယာဝိသေသနအနက်ရှိကုန်၏။

မှန်၏။ ပစိတွာ ဘုဥ္ဇတိ၌ ပစိတွာ မပါဘဲ ဘုဥ္ဇတိဟုသာ ဆိုထားလျှင် ရ၍ စားလေသလား၊ တောင်း၍ စားလေသလား၊ ချက်၍ စားလေသလားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် ဘုဥ္ဇတိကြိယာသည် သာမညဖြစ်နေ၏၊ ထိုသာမညကြိယာကို ချက်၍ စားသည်ဟု ပစိတွာ–ဟူသော တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ်ဖြင့် အထူးပြုသောကြောင့် ပစိတွာ–ဟူသော တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ်ကို ကြိယာဝိသေသနပုဒ်ဟု ခေါ်ဆိုရပေသည်။

မေး။ ပစိတွာ၌လည်း ချက်၍ ပေးလေသလား၊ ချက်၍ ယူလေသလား၊ ချက်၍ အပေးအယူမှ တပါး တမျိုးတဖုံ ပြုလေသလားဟု ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် ပစိတွာကြိယာလည်း သာမည ဖြစ်နေသည် မဟုတ်ပါလောဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

အဖြေကား။ ပစိတွာကြိယာလည်း သာမညဖြစ်သည်ကား မှန်ပါ၏၊ သို့သော်လည်း ပစိတွာ ဟူသော တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ်သည် ဟောအပ်သော ချက်ခြင်းကြိယာသည် နောက်ကြိယာကို ငဲ့သောကြောင့် ထိုပစိတွာသည် အပဓာန ဖြစ်၏၊ ထိုသာမညအပဓနေဖြစ်သော ကြိယာကသာ ဝိသေသပဓာနဖြစ်သော ကြိယာကို အထူးပြုရသောကြောင့် ပစိတွာကို ကြိယာဝိသေသျဟု မခေါ်သင့်။ ကြိယာဝိသေသနဟုသာ ခေါ်သင့်ပါသည်။

အကျဉ်းချုပ်ကား ပဓာနကြိယာကို အထူးပြုတတ်သော အပဓာနကြိယာကိုသာ ကြိယာဝိသေသနဟု ခေါ်သည်၊ အပဓာနကြိယာကို အထူးပြုတတ်သော ပဓာနကြိယာကိုကား ကြိယာဝိသေသန ဟု မခေါ်ဝေါ်ကြောင်း ရှင်းရှင်းမှတ်ပါ။ (**ပုဗ္ဗမ**)

ကေစိဆရာတို့ကား တွာစသောပစ္စည်းများကို ကတ္တားအနက်၌သာ သက်ရသောကြောင့် ပစိတွာ စသော တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ်များကို ကတ္တုဝိသေသနဟု ခေါ်ဆိုကြ၏၊ သူဒေါ ပစိတွာ ဘုဥ္ဇတိ၌ ပစိတွာသည် သူဒေါဟူသော ကတ္တားပုဒ်ကို အထူးပြုသည်ဟူလို။ (**အပရမ**)

မေး။ တွာဒိပစ္စည်း အဆုံးရှိသော သဒ္ဒါတို့၏ ကြိယာဝိသေသနတ္တဖြစ်ပုံ၊ ကတ္တုဝိသေသနတ္တ ဖြစ်ပုံကို ပြယုဂ်ထုတ် ရှင်းပါ။ (၁၃၅၁–စေတိ)

(၃၈၁)ဂါထာ

ပစိတွာ ဘုဥ္ဇတေ သူဒေါ၊ တမံ ဟန္တွာဒိတော ဃတံ။
ပိတွာ ဟောတိ ဗလံ ဒွါရ–မာဝရိတွာန နိက္ခမိ။

(၃၇၆)ဂါထာ၏ပုံစံများကို ပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သူဒေါ ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတေကား **ပုဗ္ဗကာလ**၌ တွာပစ္စည်းသက်ပုံ ဥဒါဟရဏ်းတည်း။

ဤပုံစံ၌ ပစနကြိယာ၊ ဘုဥ္ဇနကြိယာအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိရာ ပစနကြိယာသည် ရှေးဦးစွာ ပြုရသော ရှေ့ကာလ၊ ရှေ့ကြိယာ ဖြစ်၏။ ဘုဥ္ဇနကြိယာကား နောက်မှပြုရသော နောက်ကာလ၊ နောက်ကြိယာ ဖြစ်၏။ ထိုတွင် ရှေ့ကာလ ရှေ့ကြိယာ၌ တွာပစ္စည်းသက်ထားသည်။

သူဒေါ တမံ ဟန္ဒာ ဥဒိတောကား **သမာနကာလ**၌ တွာပစ္စည်းသက်ပုံဥဒါဟရဏ်တည်း။

ဤပုံစံ၌ နေတက်ရာကာလ (နေထွက်ရာကာလ)နှင့် အမှောင်ပျောက်ရာကာလသည် တပြိုင်နက်ဖြစ်သည့်အတွက် တူသောကြောင့် သမာနကာလဖြစ်၏၊ ထိုသမာနကာလကြိယာ၌ တွာပစ္စည်း သက်ထားသည်။

ဃတံ ပိဝိတွာ ဗလံ ဟောတိကား **အနေကကတ္တုက**၌ တွာပစ္စည်းသက်ပုံ ဥဒါဟရဏ်တည်း။

ဤပုံစံ၌ ပိဝိတွာ၏ကတ္တားကား ပုရိသောတည်း၊ ဟောတိ၏ကတ္တားကား ဗလံတည်း၊ ထိုသို့ တဝါကျတည်း၌ ကတ္တား(၂)ခု ရှိသောကြောင့် အနေကကတ္တုကဖြစ်၏။

ကေစိဆရာတို့ကား ဤဃတံ ပိဝိတွာ စသည်ကို **ဟိတ်အနက်**၌သက်သော တွာပစ္စည်း၏ ပုံစံအဖြစ် ထုတ်ဆိုကြသည်။

ပုရိသော–သည်၊ ဃတံ–ကို၊ ပိဝိတွာ–သောက်ရခြင်းကြောင့်၊ ဗလံ–အားသည်၊ ဟောတိ–၏ဟု အနက်ပေးပါ။

ဒွါရံ အာဝရိတွာန နိက္ခမိကား **အပရကာလ**၌ တွာပစ္စည်းသက်သော ပုံစံဥဒါဟရဏ်တည်း။

ဤပုံစံ၌ ပိတ်ခြင်းကြိယာနှင့် ထွက်ခြင်းကြိယာဟု (၂)မျိုးရှိပါ၏၊ ထိုတွင် တံခါးကို အရင် ပိတ်လျှင် မထွက်ဖြစ်တော့၊ ထွက်ပြီးမှ တံခါးကိုပိတ်ရသည်၊ ထို့ကြောင့် ပိတ်ခြင်းကြိယာသည် နောက်ကျရကား အာဝရိတွာနသည် အပရကာလကြိယာဝိသေသနဖြစ်သည်။

ကေစိဆရာတို့ကား ဤဒွါရံ အာဝရိတွာန နိက္ခမိပုံစံ၌ ခန္ဓာကိုယ်ကလည်းထွက်၊ လက်ဖြင့် တံခါးကိုလည်း ဆွဲငင်ပိတ်၏ဟူသော အနက်ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် သမာနကာလကြိယာဟု ဆိုကြသည်။ **(ဋီ)**

မေး။ တွာဒိပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာဌာနများကို ပြယုဂ်တခုစီနှင့် ယှဉ်တွဲ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၈–စေတီ)

(၃၈၂)(၃၈၃)ဂါထာ

ပစိတွာ ဩဒနော ဘုဥ္ဇ–တေ ဘုတ္တောဝါတိ ယဒ္ဒ္ယပိ။

ကမ္မမေကံ တေတေဟိ၊ ဥတ္တံ တွာပစ္စယေန တု။

ဩဒနော ပစိတွာ ဘုဥ္ဇတေ (ဘုဥ္ဇတေ)၌ ဩဒနောဟူသော ကံကို တေဝိဘတ်က ဟော၏။ ဩဒနော ပစိတွာ ဘုတ္တော၌ ဩဒနောဟူသော ကံကို တပစ္စည်းက ဟော၏၊ ပစိတွာ၌ တွာပစ္စည်းသည် ဩဒနောဟူသော ကံကို မဟော။

ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် ပစိတွာကို ငဲ့၍ ဩဒနံဟု ကံပုဒ်ထားရမည်လော၊ သို့မဟုတ် ဘုဥ္ဇတေ၊ ဘုတ္တောကို ငဲ့၍ ဩဒနောဟု ကံပုဒ်ထားရမည်လောဟု မေးဖွယ်ရှိ၏။

အဖြေကား ပုဗ္ဗကာလကြိယာ၊ အပရကာလကြိယာတို့တွင် အပရကာလကြိယာက ပဓာန

ဖြစ်သောကြောင့် ပဓာနဖြစ်သော အပရကာလကြိယာနှင့် စပ်၍သာလျှင် ဩဒနော‌ဟု ကံပုဒ်ထားရမည်။ ဩဒနောဟု ပဌမန္တကာရိယဖြင့်သာ ပြီးစီးရသည်၊ ပစိတွာကို ငဲ့၍ (ဝါ) ပစိတွာ၌ တွာပစ္စည်း၏ မဟောအပ်သည်၏အဖြစ်ကို ငဲ့၍ ဩဒနံဟု ကံပုဒ်မထားရ၊ ဩဒနံဟု ဒုတိယန္တကာရိယဖြင့် မပြီးစီးသင့်။

မေး။ ပစိတွာ ဩဒနော ဘုဉ္ဇတေ၌ ဩဒနောဟု ပဌမန္တကာရိယဖြင့် ထားရခြင်း အကြောင်းကို ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၇၊ ၁၃၇၀-စေတီ)

(၃၈၄)ဂါထာ

ကဒါစိ ဂုဏသမ္ဗန္ဓ-ဒွါရေနေဝ တု ကာရိယံ။
ဂန္ဓာ ပိဏ္ဍာယ သာဝတ္ထိံ၊ စရတီတိ နိဒဿနံ။

အထက်ပါ(၃၈၃)ဂါထာ၌ ပဓာနကြိယာကို ငဲ့၍ ပဌမန္တကံပုဒ် ထားရမည်ဟု ဆိုခဲ့၏။ ထိုအဆိုကား အမြဲမဟုတ်ချေ၊ တရံတခါ ပဓာနကြိယာကို မသိလေဟန်ဆောင်၍ အပဓာနကြိယာ၌ စပ်ဆိုက်မှုကို အကြောင်းပြုကာ (ဝါ) အပဓာနကြိယာ၌ စာစပ်ရသောကြောင့် ထိုအပဓာနကြိယာကို ငဲ့၍ ဒုတိယန္တကံပုဒ် ထားရသည်လည်း ရှိသေး၏။

ပုံစံကား ဘိက္ခု သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ဂန္ဓာ စရတိတည်း။

ဤ၌ ဂန္ဓာသည် အပဓာနကြိယာ၊ စရတိသည် ပဓာနကြိယာတည်း။ ထိုတွင် အပဓာနဖြစ်သော ဂန္ဓာကို ငဲ့၍ သာဝတ္ထိံဟု ဒုတိယန္တကံပုဒ်ထားသည်။ စရတိဟူသော ပဓာနကြိယာကို ငဲ့၍ သာဝတ္ထိယံဟု သတ္တမျန္တ မထား။

မေး။ သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ဂန္ဓာ စရတိ၌ သာဝတ္ထိံဟု ဒုတိယန္တကာရိယဖြင့် ထားခြင်းကို အကြောင်းသွင်း ရှင်းပါ။ (၁၃၇၀-စေတီ)

(၃၈၅)ဂါထာ

နာနာကြိယာသု နာနတ္တော၊ ကာရိယာနမ္ပိ မနျတေ။
အတ္တေန ဒုတိယန္တာဒိ-ဘာဝေါ ဝိယ ယထာရဟံ။

ကြိယာကွဲပြားလျှင် ထိုကြိယာ၌ စပ်မည့်ပုဒ်တို့၏ ကာရိယအစီအစဉ်လည်း ကွဲပြားထိုက်သောကြောင့် ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတေ၌ ပစိတွာကို ငဲ့၍ ဩဒနံဟု ဒုတိယန္တကံပုဒ်၊ ဂန္ဓာ စရတိ၌ စရတိကို ငဲ့၍ သာဝတ္ထိယံဟု သတ္တမျန္တကာရိယပုဒ် ဖြစ်ထိုက်သည် မဟုတ်ပါလောဟူသော စောဒနာကို သောဓနာရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတေ၌ ဘုဉ္ဇတေကို ငဲ့၍ ဩဒနောဟုငင်း၊ ပစိတွာကို ငဲ့၍ ဩဒနံဟုငင်း ကံပုဒ်နှစ်မျိုး ဖြစ်သင့်သော်လည်း တဝါကျတည်း ပုဒ်တမျိုးအတွက် ဝိဘတ်(၂)မျိုး(၃)မျိုးထက် ထားရိုးထုံးစံ မရှိသောကြောင့် အနက်အားဖြင့်သာ ဩဒနောဟူသော ပဌမန္တပုဒ်ကိုပင် ဒုတိယန္တအနေငဲ့၍ စပ်ရမည်။ ဒုတိယန္တဖြစ်အောင် ပြောင်းလွဲနေဖွယ် မလိုတော့။

ဂန္ဓာ စရတိ၌ စရတိကို ငဲ့၍ သာဝတ္ထိယံဟုငင်း၊ ဂန္ဓာကို ငဲ့၍ သာဝတ္ထိံဟုငင်း ကာရိယ(၂)မျိုး ဖြစ်သင့်သော်လည်း တဝါကျတည်း သက်ရိုးထုံးစံ မရှိသောကြောင့် အနက်အားဖြင့်သာ သာဝတ္ထိံဟူသော

ဒုတိယန္တပုဒ်ကိုပင် သတ္တမျန္တအနေအားဖြင့် စပ်ရမည်။ သတ္တမျန္တကာရိယဖြစ်အောင် ပြောင်းလွဲစီရင်နေဖွယ် မလိုတော့။

အာဒိဖြင့် ဒုတိယန္တပုဒ်ကိုပင် သတ္တမျန္တအနေအားဖြင့် ငဲ့၍ စပ်ရမည်ကို ယူ။

[အမှာ။ ။ ယထာရဟံပါဌ်ဖြင့် ပြအပ်သောအဓိပ္ပါယ်ကို မေးလျှင် အထက်ပါဥဒါဟရဏ်အတိုင်း (၂)မျိုးကို ဖြေပါ။]

မေး။ သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ ပိဏ္ဍာယ စရတိ၌ စရတိကို ငဲ့လျှင် သာဝတ္ထိံဟု ပြောင်းသင့်/မပြောင်းသင့် သာဓကပြ ရှင်းပါ။ (၁၃၄၈–သကျ)

(၃၈၆)ဂါထာ

သာသညာယ ဟတော ရတ္တော၊ ပုတ္တော ဇီဝေါဝ ပေက္ခိတော။

ပဓာနေပိ န သဉ္စရော၊ အပ္ပဓာနေပိ နဿတေ။

သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ဂန္တွာ စရတိ၌ အပဓာနဖြစ်သော ဂန္တွာကြိယာကို ငဲ့၍ ဖြစ်နေသော သာဝတ္ထိံဟူသော ဒုတိယန္တကာရိယသည် ပဓာနဖြစ်သော စရတိကြိယာကို ငဲ့လျှင် သာဝတ္ထိယံဟု သတ္တမျန္တကာရိယ ပြောင်းလွဲသွားသည် မဟုတ်ပါလောဟူသော စောဒနာကို လောကူပမာအားဖြင့်ပြ၍ သောဓနာရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ညမှောင်မိုက်၌ ခွေးဟူသောအမှတ်ဖြင့် သတ်မိပြီးသော သားသည် နောင်အခါ၌ သားမှန်းသိသော်လည်း အသက်တဖန် ပြန်ရှင်မလာသကဲ့သို့။

ဒုတိယန္တ ဖြစ်မိပြီးသော ကာရိယသည် စရတိဟူသော ပဓာနကြိယာကို ငဲ့သော်လည်း သာဝတ္ထိယံဟု သတ္တမျန္တကာရိယ ဖြစ်မလာနိုင်တော့၊ သာဝတ္ထိံဟူသော ဒုတိယန္တကာရိယသည် မပျက်စီးတော့၊ တည်မြဲတည်ရှိနေတော့သည်။

ဩဒနော ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတေ၌ ဘုဉ္ဇတေဟူသော ပဓာနကြိယာကို ငဲ့၍ ဩဒနောဟု ပဌမန္တ ဖြစ်ပြီးသော ကာရိယသည် ပစိတွာဟူသော အပဓာနကြိယာကို ငဲ့သော်လည်း ဩဒနံဟု ဒုတိယန္တ ကာရိယ ဖြစ်မလာနိုင်တော့၊ ဩဒနောဟူသော ပဌမန္တကာရိယသည် မပျက်စီးတော့၊ တည်မြဲ တည်နေတော့သည်သာ။

မေး။ သာသညာယ ဟတော ရတ္တော–စသော ဂါထာကို အနက်မှန်မှန် သမ္ဗန်ပါ။ (၁၃၅၃–စေတိ)

မေး။ ပစိတွာ ဘုဥ္စတေ၌ ဖြစ်သင့်ရာ ကံပုဒ်ထည့်ပြီးလျှင် မည်သည့်အတွက် ဤသို့ထည့်ရကြောင်းကိုရင်း၊ ကျန်သော ကြိယာတခုနှင့် မကိုက်ညီဘဲ ဖြစ်နေခြင်းကိုရင်း လောကောပမာဖြင့် ရှင်းပြခဲ့ပါ။ (၁၃၅၀–သကျ)

(၃၈၇)(၃၈၈)ဂါထာ

ဒုဝိဓော ဟိ အဓိပ္ပါယော၊ ဝတ္တုနော ဒီယတောဒနံ။

ပစိတွာ နာတိသာမညာ–ဓိပ္ပါယော ဘုဉ္ဇတောဒနော။

ပစိတွာတိ ဝိသေသာဓိ–ပ္ပါယော နေကပဒေ အယံ။

ကာရေတိစ္စာဒိကေ နာနာ–ပဒေ ပန ပတီယတေ။

ပြခဲ့ပြီးသော ဂါထာတို့၌ ဆိုခဲ့သောပဓာနကို ငဲ့၍ ပဌမန္တထားရသည်၊ အပဓာနကိုငဲ့၍ ဒုတိယန္တထားရသည်ဟူသော စကား၏ သင့်လျော်သော ယုတ္တိရှိသော စကားဖြစ်ကြောင်းကို ထောက်ခံလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏အဓိပ္ပါယသည် (ဝါ) အလိုသည် သာမညာဓိပ္ပါယ၊ ဝိသေသာဓိပ္ပါယအားဖြင့် (၂)မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် အပဓာန ပုဗ္ဗကာလ ကြိယာသာမညကို ငဲ့၍ ထားလျှင် ဆိုလျှင် သာမညာဓိပ္ပါယ မည်၏။

ပုံစံကား ပုရိသေန သြဒနံ ပစိတွာန ဒီယတေတည်း။ ဤ၌ ဒီယတေဟူသော ပဓာနအပရကာလ ကြိယာကို ငဲ့၍ သြဒနောဟု မထားဘဲ ပစိတွာနဟူသော အပဓာနပုဗ္ဗကာလကြိယာသာမညကို ငဲ့လျှက် သြဒနံဟု ဆိုထားသောကြောင့် သာမညာဓိပ္ပါယမည်၏။

ပဓာနအပရကာလကြိယာဝိသေသနကို ငဲ့၍ ထားလျှင် ဝိသေသာဓိပ္ပါယမည်၏။

ပုံစံကား ပုရိသေန သြဒနော ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတေတည်း။ ဤ၌ ပစိတွာဟူသော အပဓာနပုဗ္ဗကာလ ကြိယာသာမညကို ငဲ့၍ သြဒနံဟု မထားဘဲ ဘုဉ္ဇတေဟူသော ပဓနေအပရကာလကြိယာဝိသေသကို ငဲ့၍ သြဒနောဟု ဆိုထားသောကြောင့် ဝိသေသာဓိပ္ပါယမည်၏။

သူဒေန သြဒနော ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတေ(ဘုတ္တော)၌ ပစိတွာကို ငဲ့၍ သြဒနံဟု မထားဘဲ ဘုဉ္ဇတေ (ဘုတ္တော)ဟူသော ကြိယာဝိသေသကို ငဲ့လျှက် သြဒနောဟု ဆိုထားသောကြောင့် ဝိသေသာဓိပ္ပါယ မည်၏။

ဘိက္ခု သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ စရတိ၌ စရတိကို ငဲ့၍ သာဝတ္ထိယံဟု မဆိုဘဲ ဂန္တွာဟူသော ကြိယာ သာမညကို ငဲ့လျှက် သာဝတ္ထိံဟု ဆိုထားသောကြောင့် သာမညာဓိပ္ပါယမည်၏။

ဤအဓိပ္ပါယ်(၂)မျိုးကို ဝါကျတိုင်းမှာ မရနိုင်၊ ပုရိသော ပုရိသံ ကမ္မံ ကာရေတိစသော ဟေတုကတ္တား၏ အရာတို့၌ ကာရေတိဝယ် ကရဓာတ်၏အနက်ဖြစ်သော ပြုခြင်းကြိယာ၊ ကာရိုက် ဏေပစ္စည်း၏အနက်ဖြစ်သော စေခိုင်းခြင်းကြိယာဟု (၂)မျိုးရှိနေပါသော်လည်း (ဝါ) ပယောဇက ကတ္တား၏ကြိယာ၊ ပယောဇ္ဇကတ္တား၏ကြိယာ (၂)မျိုးရှိနေပါသော်လည်း ထိုကြိယာတို့ကို ကာရေတိ ကြိယာ တခုတည်းဖြင့်ပင် ပိုင်းခြားအပ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် အဆိုပါအဓိပ္ပါယ(၂)မျိုးကို မသိအပ် မသိနိုင်၊ မရအပ် မရနိုင်။

ဤအဓိပ္ပါယ(၂)မျိုးကို ပစိတွာ ဘုဉ္ဇတေကဲ့သို့ ပဓာနကြိယာ အပဓာနကြိယာဟု ကြိယာ(၂) မျိုးရှိခြင်း၊ နာနာပဒလည်းဖြစ်ခြင်း ဤအင်္ဂါ(၂)ပါးနှင့် ပြည့်စုံသောဝါကျမှာသာ ရနိုင်သည်။

မေး။ ဒုဝိဓော ဟိ အဓိပ္ပါယော–စသော (၂)ဂါထာအရ အဓိပ္ပါယ်(၂)မျိုးကို ဥဒါဟရဏ်ထုတ်၍ ရှင်းလင်းပါ။ (၁၃၂၈–စေတိ)

မေး။ သာမညာဓိပ္ပါယ၊ ဝိသေသာဓိပ္ပါယတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကို တိကျစွာ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၅၁–သကျ)

မေး။ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏အလို သာမညာဓိပ္ပါယ၊ ဝိသေသာဓိပ္ပါယ(၂)မျိုးကို ပုံစံထုတ် ရှင်းပြပါ။ (၁၃၅၆–စေတိ)

မေး။ ဘေဒစိန္တာလာ သာမညာဓိပ္ပါယ၊ ဝိသေသာဓိပ္ပါယဖြစ်ပုံကို ပြယုဂ်နှင့်တကွ လိုယင်းမျှ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၆၂–စေတိ)

မေး။ နေကပဒေ အယံ၊ ကာရေတိစ္စာဒိကေ နာနာပဒေ ပန ပတီယတေ–၌ ဆိုလိုယင်း ပေါ်အောင် အဓိပ္ပါယ်ရှင်းပါ။ (၁၃၆၂–စေတီ)

မေး။ ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်၏ သာမညာဓိပ္ပါယ၊ ဝိသေသာဓိပ္ပါယအရ ဖြစ်သင့်သော ပြယုဂ်တို့နှင့် ယင်းအဓိပ္ပါယ(၂)မျိုးစလုံး မရနိုင်သော ပြယုဂ်တို့ကို တစ်ခုစီထုတ်၍ အဓိပ္ပါယ ရှင်းပြပါ။ (၁၃၆၃–စေတီ)

(၃၈၉)ဂါထာ

ဘာဝလက္ခဏ ဟေတွတ္ထာ၊ တွန္တာဒီနံ ယထာရဟံ။
သက္ကော ဟုတွာန နိဗ္ဗတ္တိ၊ ပဌန္တော ဝသတီတိစ။

တွာပစ္စည်းအဆုံးရှိသောသဒ္ဒါတို့သည် ဘာဝလက္ခဏအနက်ရှိကုန်၏။
ပုံစံကား သက္ကော ဟုတွာန နိဗ္ဗတ္တိတည်း။
အန္တပစ္စည်းအဆုံးရှိသောသဒ္ဒါတို့သည် ဘာဝလက္ခဏအနက်၊ ဟိတ်အနက်ရှိကုန်၏။
ပုံစံကား ပဌန္တော ဝသတိတည်း။

[အမှာ။ ။ တွာဒီနံ၌ အာဒိဖြင့် တုန တွာန မာနတို့ကိုယူ။ (မောင်းထောင်ဂဏ္ဌိ)]

(၃၇၆)ဂါထာနှင့် ဤဂါထာကို ပေါင်းလိုက်လျှင် တွာဒိပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာအနက်သည် ဘေဒစိန္တာအလို (၁) ပုဗ္ဗကာလကြိယာအနက် (၂) အပရကာလကြိယာအနက် (၃) သမာနကာလ ကြိယာအနက် (၄) အနေကကတ္တုက ကြိယာအနက် (၅) ဘာဝလက္ခဏအနက် (၆) ဟိတ်အနက်အားဖြင့် (၆)မျိုး တွေ့ရသည်။

သို့သော် ဋီကာကျော်စသော ဆရာတော်တို့ကား အနေကကတ္တုကကြိယာအရာဝယ် တွာပစ္စယန္တပုဒ်တို့၏ ကတ္တားပုဒ်ကို သမ္ဗန်ပြင်ကာ တွာပစ္စယန္တပုဒ်ကို ဟိတ်အနက်ပေးတော်မူကြသည်။ (၉၀နမ္ဗိ အနုပ္ပန္နိတွာအဖွင့် ဋီကာကျော်–၁၄၅ရှု) ထို့ကြောင့် ထိုဆရာတော်တို့အလို တွာပစ္စယန္တပုဒ်တို့၏ သက်ရာအနက်သည် (၅)မျိုးရှိသည်ဟု မှတ်သားရာ၏။

နိယံ။ ။ ပုဗ္ဗာပရ၊ သမာနနှင့်၊ လက္ခဏဟေတု၊ ငါးခုအတ္ထ၊ သက်အပ်စွ၊ တုနတွာနတွာ။
ကတ္တားကွဲဘိ၊ မတူရှိသော်၊ မိမိကတ္တား၊ သမ္ဗန်ထား၍၊ သက်ငြားဟိတ်မှာ၊ ဖြစ်ဘို့လာသည်၊ တွာဒိပစ္စည်း သဘောတည်း။

ပဌမကြီးတန်း ပါဠိသဒ္ဒါအသုံးအနှုန်း (နှာ–၇၄–၇၅) ၌ကား အဆိုပါ အနက်(၅)မျိုးအပြင် ကရိဏ်း၊ သမ္ပဒါန် ထည့်၍ တွာဒိပစ္စည်းတို့၏ သက်ရာအနက်သည် (၇)မျိုးရှိသည်ဟု ဆိုထားသည်။ လိုအပ်က ကြည့်လေ။

(၃၉၀)ဂါထာ

ဒ္ဒိန္နံ့ ပဋိစ္စ ဘာဝတ္ထံ၊ ဆဋ္ဌျတ္တေ ပဌမာထဝါ။
နပ္ပဓာနမပေက္ခာယ၊ သင်္ခြော နဿတေကဒါ။

သက္ကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၌ ဟုတွာနှင့် နိဗ္ဗတ္တိ (၂)ပုဒ်တို့၏ ဘာဝသာဓနအနက်ကို ထောက်၍ သက္ကောပုဒ်ဝယ် ဆဋ္ဌီအနက်၌ ပဌမာဝိဘတ်သက်ထားသည်။

ဤအလို သင်္ကေတ–သိကြား၏၊ ဟုတ္ဝာန–ဖြစ်လသော် (ဝါ) အဖြစ်ဖြင့်၊ နိဗ္ဗတ္တိ–ဖြစ်ခြင်းသည်၊ ဟောတိ–၏ဟု အနက်ပေး။

(တနည်း) တခါတရံ ကတ္တားဟော ဟုတွာနဟူသော အပဓာနကြိယာကို ငဲ့၍ သင်္ကေတဟု ပြုစီမံအပ်ပြီးသော် ပဋ္ဌမန္တကာရိယသည် နိဗ္ဗတ္တိဟူသော ပဓာနကြိယာကို ငဲ့သော်လည်း ယင်းသင်္ကေတဟူသော ပဋ္ဌမန္တကာရိယသည် မပျက်စီးတော့၊ တည်မြဲအတိုင်း တည်နေတော့သည်။

ဤအလို သင်္ကေတ–သည်၊ ဟုတွာန–ဖြစ်သည်ရှိသော်၊ နိဗ္ဗတ္တိ–သည်၊ ဟောတိ–၏ဟု အနက်ပေး။

မေး။ သင်္ကေတ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ–ပုံစံကို အနက်(၂)နည်းပေး၍ အနက်အားလျော်စွာ သင်္ကေတ–ပုဒ်ကို ကာရကရုပ်ကျဉ်း (၂)နည်းထွက်ပြပါ။ (၁၃၆၈–သကျ)

(၃၉၁)ဂါထာ

သံယောဂေါ ဇာယတေတျာဒေါ၊ ယောဂေ ဇာတော န ဇာယတေ။
သံယောဂေါ ဇာယမာနဿ၊ ကတ္တုတ္တေန န တိဋ္ဌတေ။

သံယောဂေါ ဇာယတေပြယုဂ်နှင့် ပတ်သက်သော စောဒနာ သောဓနာများကို ပြရန် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သံယောဂေါ ဇာယတေစသော ပြယုဂ်၌ အတိတ်က ဖြစ်ပြီးသော သံယောဂသည် ယခုဖြစ်ဆဲ မဟုတ်နိုင်၊ ဇာယတေဟု ဝတ္တမာန်ဝိဘတ်ဖြင့် ပါဠိမစီနိုင်၊ ယခုဖြစ်ဆဲ သံယောဂသည် ဇာယတေအရ ဇနနကြိယာ၏ကတ္တား မဖြစ်နိုင်၊ ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် သံယောဂေါ ဇာယတိဟူ၍ သာချကြိယာ သာဓနကြိယာ အဘယ်သို့ ဖြစ်နိုင်သနည်းဟု စောဒနာသည်။

(၃၉၂)ဂါထာ

ပါကဋ္ဌာဘာဝတောဉောညာ–ဘိမုခံ သတ္တိရူပကံ။
ဒွိန္နံ သင်္ဂတိယံ ဗျတ္တိ–ရူပံ ပါကဋဘာဝတော။

အဆိုပါ စောဒနာအတွက် အပရေဆရာတို့၏ဖြေပုံကို ပြလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ပေါင်းစပ်ဘို့ရာ ဝတ္ထု(၂)ခုတို့၏ အချင်းချင်းရှေ့ရှုနေခြင်းသည် ပေါင်းစပ်မှု ထင်ရှားမရှိသောကြောင့် သတ္တိရုပ်မည်၏။

ထိုဝတ္ထု(၂)ခုတို့၏ ပေါင်းစပ်မိသောအခါ ပေါင်းစပ်မှုထင်ရှားသောကြောင့် ဗျတ္တိရုပ်မည်၏။ သတ္တိရုပ်၌ တည်သော သံယောဂသည် ဗျတ္တိရုပ်ဖြစ်၍ ဖြစ်၏၊

ထို့ကြောင့် သံယောဂေါ ဇာယတိဟူ၍ သာချကြိယာ သာဓနကြိယာ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သံယောဂသည် ဇာယတိ၏ ကတ္တား ဖြစ်နိုင်ပါသည်ဟု အပရေဆရာတို့ သောဓနာကြ၏။

ထိုတွင် သတ္တိသည် အအိမ်ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းနေသော သလေးနှင့် တူသည်။

ဗျတ္တိသည် ထွက်ပြီးသော သလေးနှင့် တူသည်။ (**ဋီ**)

မေး။ သတ္တိရုပ်၊ ဗျတ္တိရုပ်မည်ပုံကို ရေးပြပြီးလျှင် သံယောဂေါ ဇာယတေ၌ သာဓန+သာချ၊ ကတ္တား+ကြိယာ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်နိုင်ပုံကို အပရေဝါဒအလို ဖြေဆိုပါ။ (၁၃၅၆–စေတီ)

(၃၉၃)ဂါထာ

လောကသင်္ကေတသိဒ္ဓတ္တာ၊ သတ္တိဗျတ္တိဒွယေန ဟိ။
အတ္ထော နတ္ထီတျာဘူတမ္ပိ၊ ဘူတံ ဝေါပစရီယတေ။

အပရေဆရာတို့ ဝါဒကို ပယ်၍ တပါးသောယုတ္တိကို ပြခြင်းငှါ (ဝါ) မိမိ၏ အယူဝါဒကို ပြခြင်းငှါ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သံယောဂေါ ဇာယတိစသော သဒ္ဒါပြယုဂ်သည် လောကသင်္ကေတအတိုင်း ပြီးစီးရ ဖြစ်ရသောကြောင့် သတ္တိရုပ် ဗျတ္တိရုပ် (၂)မျိုးခွဲခြင်းဖြင့် အကျိုးမရှိ။

မှန်၏။ သတ္တိရုပ်သည် ဇာယတိအရ ဖြစ်ဆဲမဟုတ်၊ ဖြစ်ပြီးတည်း၊ ဇာယတိအရ ဖြစ်ဆဲ ဗျတ္တိရုပ်လည်း ထိုသတ္တိရုပ်အခိုက်အတန့်၌ မရှိသေးသည်သာတည်း၊ သို့ဖြစ်၍ သတ္တိရုပ် ဗျတ္တိရုပ် (၂)မျိုး ခွဲခြားခြင်းဖြင့် အကျိုးမရှိ။

ထို့ကြောင့် ထင်ရှားမရှိသေးသော သံယောဂကိုပင် ထင်ရှားရှိသကဲ့သို့ တင်စား၍ "ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုကြခြင်း တဒ္ဓမ္မူပစာ"အားဖြင့် သံယောဂေါ ဇာယတိဟူ၍ သာချကြိယာ သာဓနကြိယာ ဖြစ်နိုင်သည်၊ သံယောဂေါသည် ဇာယတိ၏ကတ္တားဖြစ်နိုင်သည်ဟု ကျမ်းဆရာက သောနောပြသည်။ (သကဝါဒ)

(၃၉၄)ဂါထာ

ဝေါဟာရဝိသယော သဒ္ဒေါ၊ ဘူတာဘူတတ္ထဝါစကော။
ဝေါဟာရတ္ထော ဟိ သဒ္ဒတ္ထော၊ ဘာဝတ္ထော တေန ဒီပိတော။

အထက်ပါဂါထာ၌ ဆိုခဲ့သော အဘူတံ ဘူတံဝ ဥပစရီယတေဟူသော စကားရပ်ကို ထင်ရှား စေလို၍ ဤဂါထာကို ရေးသည်။

သဒ္ဒါမည်သည်ကား ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုအပ်သော အနက်ဟူသော အရာရှိ၏။ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါသည် ထင်ရှားရှိသောအနက် ထင်ရှားမရှိသောအနက်ကိုလည်း ဟော၏။

မှန်၏။ လူသုခမိန်တို့ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုအပ်သော အနက်သည်ပင် သဒ္ဒါ၏အနက်မည်၏။

ထိုခေါ်ဝေါ်ပြော ဆိုအပ်သော အနက်ဟူသော ဝေါဟာရဖြင့် သဘာဝတ္ထကို တဆင့်ပြသည်။ သဘာဝတ္ထကို တဆင့်သိစေသည်၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါသည် ထင်ရှားမရှိသောအနက်ကို ထင်ရှားရှိသကဲ့သို့ တင်စားသောအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော အနက်ကိုလည်း ဟောနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုတွင် ဝေါဟာရတ္ထဖြင့် သဘာဝတ္ထကို တဆင့်ပြပုံ သိစေပုံကား ပထဝီ ဖဿ စသော ဝေါဟာရတ္ထဖြင့် ထဒ္ဓ ဖုသန–စသော သဘာဝတ္ထကို တဆင့်သိစေ ပြီးစေ၏။

ဣတ္ထီပုရိသစသော ဝေါဟာရတ္ထဖြင့် ဣတ္ထာကာရ ပုရိသာကာရစသော သဘာဝတ္ထကို တဆင့်သိစေ၏ ပြ၏။ ဤသို့ ဖြစ်၏။

(၃၉၅)ဂါထာ

အဘူတတ္ထော ခံ ပုပ္ဖါဒိ၊ ဘူတတ္ထော ပုရိသာဒိကော။
ပရမတ္ထော၀ ဖဿာဒိ၊ ဘူတတ္ထောတိပရေ ဝိဒူ။

အထက်ပါဂါထာ၌ ဆိုခဲ့သော ဘူတာဘူတတ္ထဝါစကောဟူသော စကားလုံးနှင့် ပတ်သက်၍ ဘူတတ္ထ, အဘူတတ္ထအရကို ဝါဒအမျိုးမျိုးဖြင့် ခွဲခြားပြလိုသောကြောင့် ဤဂါထာကို ရေးသည်။

ကောင်းကင်ပန်း၊ ယုန်ချို၊ လိပ်မွေး၊ ပုဇွန်သွေး၊ ခွေးလေးတောင်ပံဖြူ၊ ကျီးဆီ–စသော အနက်သည် အဘူတတ္ထဖြစ်၏။

ယောကျ်ား မိန်းမ နပုံပဏ္ဍုတ်–စသောအနက်သည် ဘူတတ္ထမည်၏။

အပရေဆရာတို့ကား ဖဿ ဝေဒနာ သညာစသော ပရမတ်အနက်သည် ဘူတတ္ထမည်၏။

ကောင်းကင်ပန်း ယုန်ချိုးလိပ်မွေး ယောကျ်ားမိန်းမစသောအနက်တို့ကား အဘူတတ္ထချည်း ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။

မေး။ သဒ္ဒါက ဘူတတ္ထ၊ အဘူတတ္ထဟောပုံကို သကဝါဒ, အပရေဝါဒအားဖြင့် ရေးပြပါ။ (၁၃၆၃–စေတီ)

(၃၉၆)ဂါထာ

လောကသင်္ကေတသာရတ္ထော၊ သဒ္ဒေါနေကန္တဘူတိကော။
သမ္မုတျတ္ထော ဟိ သဒ္ဒတ္ထော၊ ဗုဒ္ဓိယာ ပရိကပ္ပိတော။

သဒ္ဒါဟူသမျှသည် ရှေးလူကြီးတို့၏ သင်္ကေတအမှတ်အသားအတိုင်း ပြီးစီးအပ်ခေါ်ဝေါ်အပ်သော အနက်ရှိ၏၊ ထို့ကြောင့် သဒ္ဒါဟူသမျှသည် ဧကန်ထင်ရှားရှိသော အနက်ကိုသာ ဟောသည်မဟုတ်။

မှန်၏။ ရှေးလူကြီးတို့သည် စိတ်ဖြင့်ကြံစည် စိတ်ကူး၍ ခေါ်ဝေါ်ပညတ်အပ်သော သမ္မုတိ အနက်သည် အများက အသိအမှတ်ပြုရသော သမ္မုတိအနက် ဖြစ်လာသည်။

ထိုသမ္မုတိအနက်သည် အမှန်တကယ် ရှိသည်ဖြစ်စေ မရှိသည်ဖြစ်စေ သဒ္ဒါ၏ဟောနက် အဖြစ်ဖြင့် ထင်ရှားရှိနိုင်ပေတော့သည်။

(၃၉၇)(၃၉၈)ဂါထာ

တမ္ဗဒီပဓဇေ ရဋ္ဌေ၊ ရိမဒ္ဒနပုရေ ကတာ။
သဒ္ဓမ္မသီရိနာ ဂုဋ္ဌ–သာရသဒ္ဒတ္ထဘေဒနီ။
သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာယံ၊ နိဋ္ဌိတာ ဂန္ထတော ပန။
တိသတံ နဝုတိသတ္တ–တိပါဒ စတုရက္ခရံ။

တမ္ဗဒီပတိုင်း အရိမဒ္ဒနပေါက္ကံပြည် (ပုဂံ)မြို့၌ အရှင်သဒ္ဓမ္မသီရိဆရာသည် ဤသဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ ကျမ်းကို စီရင်ရေးသားသည်၊ ယင်းကျမ်းသည် ယခုအခါ အပြီးသတ်အဆုံးသို့ ရောက်ရှိပေပြီ။

ဤကျမ်း၌ အရေအတွက်အားဖြင့် ဂါထာပေါင်း (၃၉၇)ဂါထာနှင့် (၃)ပါဒ၊ အက္ခရာ(၄)လုံး ရှိသည်။

[မှတ်ချက်။ ယခုလက်ရှိစာအုပ်များဝယ် (၃၉၈)ဂါထာအပြည့် တွေ့ရှိနေသည်။]

မေး။ ဘေဒစိန္တာလာ ဂါထာအရေအတွက်ကို ကျမ်းဆရာအလိုကျ ဖော်ပြပါ။ (၁၃၄၃–သကျ)

(၃၉၉)ဂါထာ

သဒ္ဒတ္ထလက္ခဏာဘေဒီ၊ ယော ယော နိစ္ဆိတလက္ခဏော။

သော သော ဉာတုမကိစ္ဆေန၊ ပဟောတိ ပိဋကတ္တယေတိ။

ပြခဲ့ပြီးသော အဓိပ္ပါယ်အဆုံးအဖြတ်များပါရှိသော ဘေဒစိန္တာကျမ်းကို သင်ယူကြသော အမျိုးကောင်းသားတိုင်း သောတုဇနတိုင်း ပိဋကတ်(၃)ပုံပါဋ္ဌိ၌ မပင်မပန်း ချမ်းသာလွယ်ကူစွာ သိနိုင် စွမ်းနိုင်ပေသည်ဟု ပြသည်။

မေး။ ဘေဒစိန္တာကို သင်ယူရခြင်း၏ အကျိုးပြ ဂါထာကို ပါဋ္ဌိရေးပါ။ (၁၃၄၃–သကျ)(၄၀၀)ဂါထာ

ဣမိနာ လက္ခိတပုညေန၊ ပါပုဏေယျမနုတ္တရံ။

တံ ပတွာ သကလေ သတ္တေ၊ မောစေယျံ ဘဝဗန္ဓနာ။

ဤဘေဒစိန္တာကျမ်းကို အမှတ်တရ ရေးသားပြုစုရသော ကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် သဗ္ဗညုဘုရား အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိကာ သတ္တဝါအားလုံးကို ဘဝအနှောင်အဖွဲ့မှ လွတ်မြောက်စေနိုင်ရပါလိုသတည်း။

သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၃၇၁–ခု၊ တာကူးလဆန်း(၁၁)ရက် သင်္ကြန်မကျမီ။ ၅–၄–၂၀၀၉ တနင်္ဂနွေနေ့။